

АЛИШЕР НАВОИЙ

Тошкент – 2011

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
АЛИШЕР НАВОЙИ НОМИДАГИ ТИЛ ВА АДАБИЁТ ИНСТИТУТИ

АЛИШЕР НАВОЙИ

Шўла асарлар тўплами

Ун жилдлик

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги
Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи
Тошкент – 2011

АЛИШЕР НАВОЙ

Шўла асарлар тўплами

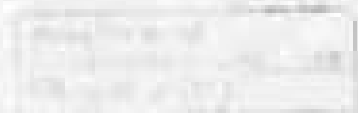
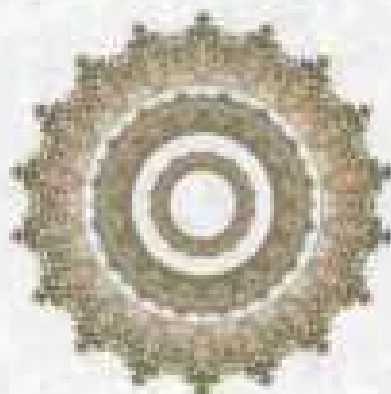
Бешинчи жилд

Девоний Фонї

Қасоид

Муфрадот

Хамсат ул-мутаҳаййирин

24(54)1 - Ўзбек ағодаси

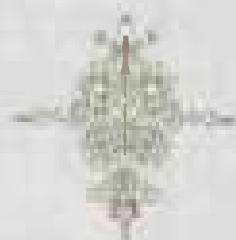
10 38616/5
1/2

10/2/6

Alisher Navoiy
nomidagi
O'zbekiston MK

Fazılca

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМ

1

Эй хоки сари қўи ту гаштан ҳаваси мо,
Бар пой сагат бўса задан мултамаси мо.

Гар дам задани мо бувад аз меҳри ту чун субҳ,
Сад шом сияҳрӯз шавад аз нафаси мо.

Дар бодияи шавқи ту чун роҳила бандем,
Зикри малак ояд зи фиғони ҷараси мо.

Бо неши ғаму ҷисми заиф оҳ барорем,
Сўят магар ин бод барад хору ҳаси мо.

Бечорагии мо ҳаваси чорагарон шуд,
То ту шуди аз лутфу қарам чорараси мо.

Ҳар кас, ки зи афтодаги орад ба касе рӯй,
Мо рӯ ба қя орем, туй чунки каси мо?!

Фонисифатам, рӯҳ кунад сўи ту парвоз,
Эй, аз шакаристони ту қути магаси мо.

Татаббўи¹ Шайх Саъди²

Эй, ба гулистон ҳазор наргиси шаҳло
Дар гилу гулзори оразат ба тамошо.

Лолаву гул аз таҷаллии ту ба хуби
Қумрию булбул зи шавқи ту ба алоло.

Дар рухи рӯз аз рухи ту бориқаи меҳр,
Дар дили шаб аз ғами ту мояи савдо.

Ошиқи бедил зи шавқи рӯи ту Маҷнун
Карда баҳона, вале муҳаббати Лайло.

Орази Юсуф намуда ламъаи рӯят,
3-ў шуда машғуфу зори ишқ Зулайхо.

Гоҳ дар оини ошиқи шуда зоҳир,
Ҳам шуда бар ҳусни хеш волаву шайдо.

Гоҳ ба маъшуқ шеваги-т тасаҳҳуб,
Ҳам ба худ аз ноз карда ғорату яғмо.

Ошиқу маъшуқу ишқ чумла худӣ, бас,
Ҳар нафас аз як либос гашта ҳувайдо.

Дар ду ҷаҳон ошиқи ту гашт чу Фони,
Соз фано ҳам ба ишқи хештан ўро.

Наът

Зиҳи, бинишонда оби абри раҳмат гарди роҳатро,
Малоик рӯфта аз болу пари худ такягоҳатро.

Ба соли гар шаби қадрест, дар як маҳ ду шоми қадр
Бувад аз гесувони анбарин рӯи чу моҳатро.

Туи бе соя, лекин оламе дар офтоби ҳашр
Панаҳ созанд ҳар сӯ сояи оламаноҳатро.

Задӣ чун боргоҳи қурби худ, бар Арши Аъзам, шуд
Фалак як тугмаи фируза шодурвони чоҳатро.

Сипоҳи фатҳу нусрат чун кашидӣ, ҳар тараф бурданд
Зи баҳри тӯтиёи равшан он гарди сипоҳатро.

Аз он дидори Ҳақ дидӣ, ки ҳам нури Илоҳи кард
Мунир аз сурмаи «мо зор»и чашмони сиёҳатро.

Чу ҳар сӯ чашми раҳмат афкани, аз гӯшаи чашме
Ба Фони бин, ки ӯ ҳам чашм дорад як нигоҳатро.

Татаббўи Хоҷа Ҳофиз³

Румузул-ишқ конат мушкилан бил-каъси ҳаллилҳо,
Ки он ёқути маҳлулат намояд ҳалли мушкилҳо.

Сўи дайри муғон бихром, то бини дусад маҳфил,
Саросар з-офтоби май фурўзон шамъи маҳфилҳо.

Дилу май ҳар ду равшан шуд, намедонам ки тоби май
Зад оташҳо ба дил, ё тоби май шуд з-оташи дилҳо.

Ба мақсад гарчи раҳ дур аст, агар оташ расад аз ишқ,
Чу барқ осон тавон кардан ба гоме қатъи манзилҳо.

Ману беҳосили, к-аз илму зўҳдам, он чи шуд ҳосил,
Якояк дар сари маъшўку май шуд чумла ҳосилҳо.

Бувад чун бар асири ноқои Лайли, ки дар води
Фигон аз чоки дил Маҷнун кашад, не занги маҳмилҳо.

Чу дар дашти фано манзил куня як рўз, эй Фони,
Зи ман он қонфизо атлодро фасҷуд ва қаббилҳо.

Татаббӯи Мир Хусрав¹

Гар парда андозад маҳам он рӯи оташнокро,
Сўзам ба оҳи оташин нўҳ пардаи афлокро.

Хоҳи чу қатл, эй қачкулаҳ, ҳоҷат ба теғат нест, ваҳ,
Ин бас, ки бишкасти ба таҳ тарфи кулоҳи чоқро.

Афтад ба мардум сад хатар, гўяд малоик алҳазар,
Ҳар сў, ки сози қилвагар он қомати чолокро.

Бо ҳар кас, эй симинбадан, манмой рӯи хештан,
Бояд чу чашми поки ман з-он сон қамоли покро.

Соқи, зи бедоди қаҳон сад ғам ба дил дорам ниҳон,
Ҷоме бидору вораҳон з-онҳо мани ғамнокро.

Бояд ки масти фан кунӣ, кўи фано маскан кунӣ,
Гар боядат равшан кунӣ оинан идрокро.

Фони, дар ин дайри алам чун муҳликат шуд заҳри ғам,
Ҷў муршиди қонбахшдам, з-ў нўш кун тарёкро.

Гар аввал оташи ишқ осон намуд моро,
3-ў як шарар баровард аз сина дуд моро.

Орому хоб аз мо, эй ҳамдамон, маҷӯед,
Рафт он, ки чашми роҳат хуш мегунуд моро.

Шоми висолро маҳ, хуршед буд аз ҳаҷр,
Дар рӯзи тира афканд чархи ҳасуд моро.

Бас, дер агар муяссар шуд базмгоҳи мақсуд,
3-он ҷо фалак бурун ронд бисёр зуд моро.

3-ин сон ки васл маъдум афтоду ҳаҷр мавҷуд,
Нобуд беҳтар, эй дил, сад раҳ зи буд моро.

Санги чунун фиканда дар қатл кӯшад имрӯз,
Он, к-ў ба зиндадорӣ шаб меситуд моро.

Аз куври ишқ дар дин шуд рахнаҳо, ки карданд
Сад гуна сарзанишҳо габру чухуд моро.

Соқӣ, зи ҳад фузун деҳ май, к-аз малоли даврон
Ҳар дам малоли дигар дар дил фузуд моро.

Фони, чи сон тавон буд, дар шаҳрбанди ҳастӣ,
Чун рӯ ба нестиҳо ҳичрон намуд моро?!

Ғайри хуноб наёбанд ба чашму дили мо,
Ғӯиё ишқ ба хун кард мухаммар гили мо.

Аз раҳи ишқ гузаштан нашуд, эй пири тариқ,
То ки шуд қӯи хароботи муғон манзили мо.

Мушкили мо ҳама бошад зи хумор, эй соқӣ,
Ҷуз ба як ратли гарон ҳал нашавад мушкили мо.

Гарчи дар дайр гадоём, вале гоҳи нишот
Раҳ наёбанд шаҳон бар тарафи маҳфили мо.

Ҳосили умр шуд, эй мугбачаи бодафурӯш,
Ваҷҳи май бӯ, ки қабули ту фитад ҳосили мо.

Тири дилдӯз ба ҳар дил занӣ, эй қотили маст,
Новаке чанд ниғаҳ дор барои дили мо.

Фони, уммед чунон аст, ки дар водии ишқ,
Маскани қофиласолор бувад маҳмили мо!

Маҳи ман дар шабистон, чунки нўшад қоми май шабҳо,
Намояд бар шафақ май аз ҳубоби реза кавкабҳо.

Даҳан шуд чашмаи ҳайвон туро аз айни ноёби,
Ду лаъли қонфизои дилкашат он чашмаро лабҳо.

Биё, эй соқии маҳваш, бидеҳ он қоми чун оташ,
Ба динам сўз чун дар ҳаҷр месўзонадам табҳо.

Чу орад турктоз он шўх, баҳри пойбўс афтад
Ҳазорон моҳу анҷум аз нишони наъли маркабҳо.

Шаробам боиси ихлоси риндони харобот аст,
Бале омезиши ёрон бувад аз қурби машрабҳо.

Чунон ушшоқ ҳар шаб бе ту бардоранд растохез,
Ки дар руҳониён гавго фитад з-он оҳу «ё Раб!» ҳо.

Агар Фони хиромад ташналаб з-ин сон ба майхона,
Аз он дарёкаши хумҳо тиҳи созанд қолабҳо.

Зиҳи гулҳо зада чок аз гами рӯят гиребонҳо,
Ки он чоки гиребонҳо расида то ба домонҳо.

Ба мулки боғ бозори чаман бин, к-аз гулу насрин
Паи сайри ту оин баста дасти сунъ дӯконҳо.

Набошад чун даҳонат бо дури дандону лаъли лаб,
Зи гулбарг арчи гунча лаб намуд аз жола дандонҳо,

Чаман аз мақдамат қон ёфта, н-аз боди наврӯзист,
Таҳаррук дар шаҷарҳо, қилва дар гулҳою райҳонҳо.

Замоне инчунин хуррам, бидеҳ паймона, эй соқӣ,
Ки хоҳам чун замона бишканам оини паймонҳо.

Лаби лаълу даҳан, эй муғбача, к-аз бода олуда,
Асираш гунчаи дилҳо, фидояш ҷавҳари қонҳо.

Ман аз дайри муғон май ҷустам аз сад гуна расвоӣ,
Дар он ҷо рафтаму омад ба пешам як ба як онҳо.

Зи баҳри васли матлубе, ки бошад дар ҳарими дил,
Набошад ғайри саргардоният қатъи биёбонҳо.

Агар Фони ҳавои васл дорад, кай аҷаб бошад,
Чу абраш оҳи оташбору оби чашму афғонҳо?

Кунад з-иқболи ишқу дарди айшу комрониҳо,
Дилам дар номуроодиҳо, танам дар нотавониҳо.

Намонад халқро дил гулбунеро, балки як ғунча,
Чу дар гулшан хиромад сарви ман бо дилситониҳо.

Ба меҳри чарх натвонам, ки бинам, баски бар мардум
Намудам меҳрубони, ёфтам номеҳрубониҳо.

Калону хурд агар ханданд бар ҳолам, аҷаб набвад,
Ки зори хурдсоле кард ишқам дар калониҳо.

Фиғони булбулу қумри чи санҷад неши ман дар ишқ,
Ки бо Фарҳоду Маҷнун кардаам ҳамдостониҳо.

Ба ёди ман, ки душманкоми ишқам, як қадаҳ даркаш,
Ба коми дўстон ҳар гаҳ, ки нўши дўстгониҳо.

Расонда дар дарунам новакат озорҳо ҳар гаҳ,
Ба теғам сина сози чоку бинмоям нишониҳо.

Ба пирӣ, эй ҷавон, гар давлати айнул-яқин хоҳӣ,
Ғубори роҳи пирон тўтиё кун дар ҷавониҳо.

Равоносо аз он шуд назми Фони, эй сиҳиқомат,
Ки дар васфи хиромат кард кўшиш дар равониҳо!

Мухтараъ⁵

Мо ба кучо, зўҳду ибодат кучо?
Маст кучо, тақвию тоат кучо?

Фунча ба захм асту дилам дардманд,
Дард кучо бину ҷароҳат кучо?

Аз гулу сарвам дигар, эй боғбон,
Дам мазан, он оразу қомат кучо?

Кони намак н-оядам, эй дил, ба қор,
Гўи, ки он кони малоҳат кучо?

Хонақаҳи зўҳд зи мо шуд ба танг,
Шоҳраҳи дайри маломат кучо?

Шайх риё, пири муғон май намуд,
Зарқ кучо гўю каромат кучо?

Фони агар бе ту нахоҳад ҳаёт,
Қор чу саъб омада, тоқат кучо?

Татаббўи ёри азиз

Чи суд, жола ба гулбарги оташин моро?
Ки бурда хуш зи дил он хай инчунин моро?

Чу заъфи мо зи хаёли руху лаби шўхест,
Дило, чи муҷиби қувват гулангубин моро?

Лаби ту хотами лаълу фиғони мо беҳад,
Бисоз мўҳри хамўшӣ аз он нигин моро.

Ба чарх мезанад он маҳ кулоҳи гўшаи ноз,
Аз он ки рӯи ниёз аст бар замин моро.

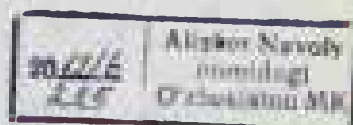
Зи гираву задани даст бар дили сўзон,
Даме тар асту даме хушк остин моро.

Чи ошиқест, ки пиронасар зи хеш раҳонд,
Маю маломати он тифли нозанин моро.

Қуҷост мутриби софу маи нашотангез,
Ки шуд малул зи даврон дили ҳазин моро.

Фароғи васл чи имкон, ки аз хавотир ҳаст,
Ҳазор раҳзани андеша дар камин моро?!

Расид мугбачаи масту дил бирафт аз даст,
Набуд ҳеч гунаҳ, Фониё дар ин моро.

З-он сабаб дайри муғон омада кошонаи мо,
Ки гаҳе сар занад он муғбача дар хонаи мо.

Он пари дар варақе сурати Мачнунро дид,
Ханда зад, гуфт: «Шабеҳ аст ба девонаи мо».

На ки зуҳҳод, асас низ ба танг омадааст,
Ҳама шаб з-арбадаву наъраи мастонаи мо.

Ринди дарёкаши дайрем, аз он бодафурӯш
На сабӯ, балки зи хум сохта паймонаи мо.

Дил чӣ бошад, ки сухан ҷумла ба ҷон мегузарад,
Дилрабои кунад оғоз чу ҷонаи мо?!

Дил, ки вайрони ғами туст, туй ганҷ дар ӯ,
Байти маъмур ба рашк аст зи вайронаи мо.

Фониё, ошиқӣ ар ҷурм намояд бари ёр,
Зи дусад қатл фузун омада ҷурмонаи мо.

Татбиқҳои ғазал аз Ҳасибир

Дилам чу гашт асири хами каманд ўро,
Сарам хуш аст ғубори суми саманд ўро.

Лабат, ки гирияи талхам зи шавқи ўст, бувад
Паи тааҷҷуби ин гирия нўшханд ўро.

Қавону қуръақашу нозанину ғарра ба ҳусн,
Тазаллуми дили ошиқ, чи судманд ўро?

Сухан ба тарки қафо гўямаш, чи сон шунавад,
Ки медиҳам мани маҷнуни маст панд ўро?.

Шаҳон гадои дару ман кам аз сагон сад раҳ,
Қучо муҳаббати ман уфтад писанд ўро.

Ба дил, ки ваъда кунӣ, куштану вафо накуни
Ба ваъда куштану дар интизор чанд ўро?

Чи нақшҳои ғариб оварад бурун, Фони,
Агар дарун фитад ойини нақшбанд ўро.

Татаббӯи ёри азиз, Суҳайли⁶

Ба кашфи ҳоли даврон нест Чоми Чам ҳавас моро,
Ҳамон чоме, ки соқия акси рӯй афканд, бас моро!

Зи шайхӣ ҳеҷ кас, чун ҷониби дайри муғон рафтем,
Кунун дар хонақаҳ дигар набинад ҳеҷ кас моро.

Нишаста фориг-ул-бодем дар даври тағори май,
Ба рондан дур натвон кард з-он ҷо чун магас моро.

Ба фарёди хумор, эй пири дайр, афтода бадҳолем,
Ту хоҳӣ буд, ё худ муғбача фарёдрас моро.

Гиреви кӯси шоҳ аз хоби мастӣ дарнамеорад,
Чӣ бедорӣ диҳад, эй корвон, бонги ҷарас моро?

Ба ҷуз номи бутонам бар забон н-ояд гаҳи мастӣ,
Ҳуш он ринде, ки ў аз даври соғар хонд асморо.

Гадоем, илтимоси мо бувад як ҷуръа май дар сар
Нахоҳад буд лаъли тоҷи шоҳӣ мултамас моро.

Аз он риндон шумар моро, ки дар мастию шабгардӣ
Чу мастон аз асас бигрезад, ар бинад асас моро.

Чу Фони ғарқи май гаштем, лекин оқибат ёбанд
Ҳарифон бар канор афканда з-ин дарё чу хас моро.

Мухтараъ

Гули рӯят, ки зоҳир гашта ранги ёсамин ўро,
 Чи бошад, к-аз маи гулранг сози оташин ўро?

Намедонам зи май шуд сурх чашми кофират, ё худ
 Либоси ол пӯшонди ба қатли аҳли дин ўро.

Маро ҳам ғунчаи дил бишкуфад чун он даҳан ҳар гаҳ
 Зи хай шабнам чу биншинад ба гулзори ҷабин ўро.

Чу акси сӯратат дар бода зоҳир гашт, натвонад
 Бад-ин сон обу ранге сохтан наққоши Чин ўро.

Ба мукнат чун Сулаймон аст пири майфурӯш, инак
 Зи ҳар хум оламе дигар шуда зери нигин ўро.

Чу авчи рифъаташ аз осмон бигзашт, аз он маъни
 Гадо гаштанд шоҳони ҳама рӯи замин ўро.

Баҳористони гетиро гуле эмин кучо ёби?
 Ки набвад сарсари боди хазон андар камин ўро.

Аз он дур афтад аз вай, к-аз барои чораи васлаш
 Макон таъйин намояд зоҳиди хилватнишин ўро.

Даромад дар хароботи фано, эй дил, дигар Фони,
 Зи аҳли тавбаву тақво нагӯи баъд аз ин ўро.

Татаббӯи Хоҷа Ҳофиз

Гар он турки хитой нӯш созад ҷоми саҳборо,
Нахуст орад сӯи мо турктозу қатлу яғморо.

Рухаш дар нозуки барбод дода сафҳаи гулро,
Қадаш дар чобуки бар хок шонда сарви раъноро.

Ба манъи бӯси он лаб чун дусад тир аст аз мижгон,
Ки дар хотир тавонад роҳ додан ин таманноро?

Баҳори оразашро тозагулҳои аҷаб бишкуфт,
Худоро, муддаи, монез машав як дам тамошоро.

Ману кӯи муғон в-он муғбача, к-аз лаъли ҷонпарвар
Ба нукта карда з-ин дайри куҳан берун Масеҳоро.

Чу дар кӯи хароботаш ба як соғар намегиранд,
Баи оташ афканам беҳ ин либоси зӯҳду тақворо.

Чӣ пӯшонам зи мардум, к-оташи ишқу маҳи равшан
Зи чоки сина зоҳир кард сирри махфии моро?!

Бигӯ, к-оранд Ҷоми Ҷам зи маҳзан, эй шаҳи хубон,
Ки бинмоям ба шоҳон бевафоии дунёро.

Ғазал гуфтан мусаллам шуд ба Ҳофиз, шояд, эй Фони,
Намой чошни дарюза з-он назми ҷаҳоноро.

Татаббӯи Амир Хисрав ва дар таври Хоҷа Ҳофиз

Кай ба чашм орам либосу маснади шоҳонаро?
Ман, ки хоҳам далқи фақру гӯшаи майхонаро.

Тоири фархундаи ишқ аст роми нуқлу май,
Аз паи сайде чунин мерезам обу донаро.

Баҳри мо дарёкашон бояд ки созад майфурӯш,
Аз тағораш қомро в-аз хумми май паймонаро.

Хешро куштам, чу май карди илоҷам, эй ҳаким,
Ҳар киро бошад хирад, чун май диҳад девонаро?

Мастӣ орад бӯи хоки майкада, эй пири дайр,
Гӯи андуди ба лои бода ин кошонаро.

Ғафлат орад, воизо, дар дил мусалсал гуфтанат,
Сохти гӯё зи баҳри хоб ин афсонаро.

Як дамам бо ёр не аҳбоб ояд, не рақиб,
Чун нагунҷад ошно, кай қо бувал бегонаро?

Қулбаам сад раҳна аз санги ҳаводис кард чарх,
Бар сарам хоҳад фикандан гӯи ин вайронаро.

Чон фидоят созам, эй Фони, агар хоҳӣ расонд,
Вақти чон додан, ба сарвақтам даме чононаро.

Ба сарват ҷўйбори дидаи ман ҷилвагаҳ бодо!
Ба гоҳи ҷилва ҷонам зери поят хоки раҳ бодо!

Ба гармо, эй шаҳи хубон, ба чашмам чун кунӣ манзил,
Саводи дидаи ман бар сарат чатри сияҳ бодо!

Сипаҳ ҳар сў, ки хоҳӣ ронд, ҷони хоксори ман,
Зи баҳри гирди сар гаштан туро гарди сипаҳ бодо!

Зи бедоди ҳаводис чун гурезад ҳар касе як сў,
Маро дар соҳати майхона дар кунче панаҳ бодо!

Агар он муғбача ҷуз бо муғон соғар нахоҳад дошт,
Зи ҷаври куфри зулфаш хонаи динам табаҳ бодо!

Чу пири дайр бо дурдиқашон ратли гарон дорад,
Тағори ў сипеҳру ҷоми давраш меҳру маҳ бодо!

Сабў бар гардан овардан, ба риндон гар гунаҳ бошад,
Туро дар гардан, эй Фони, ҳамеша ин гунаҳ бодо!

Татаббӯи маҳдуми Чоми

Аз тағори май чунон нӯшам шароби нобро,
К-абр натвонад зи дарё ончунон бурд обро.

Дар қафо дорад қарор он чашму дар бедод хоб,
З-он ки бурданд аз дилу чашмам қарору хобро.

То қиёмат шоми танҳой бувад дар дида хоб,
Як сабӯҳи муғтанам дон сӯҳбати аҳбобро.

Гар вафо з-аҳли замон хоҳи, шароби лаъл нӯш,
З-он ки ҳаргиз кас надид ин гавҳари ноёбро.

Эй, ки гӯи дар ҷавони бода нӯш, инак бубин,
Маст дар дайри муғон афтада шайху шобро.

Куштаи он чашми хунрезам, ки баҳри қасди дин,
Карда ҷо дар айни масти гӯшаи меҳробро.

Аз дари аҳли ҷаҳон ҷустан мурод аз фақр нест,
Васл хоҳи, Фониё, масдуд кун ин бобро.

Татаббӯи Маҳдуми Чомӣ

Сӯзиям, то барфурӯзи рӯи оташнокро,
Созӣ оташгираи он шӯъла ин хошокро.

Аз шикофи ғунча пиндори намоён гашт гул,
Гар зи чоки синаам бинӣ дили садчокро.

Гардсон хезад замин з-он рӯ, ки дар вақти хиром,
Чон диҳад рафтори чун оби ҳаётат хокро.

Ҳоҷиби қасрат гарам ронад аҷаб набвад, ки нест
Расм, мондан пеши шаҳ девонаи бебокро.

Соқӣё, аз меҳнати даврон замирам тира гашт
Бода, то сайқал диҳам оинаи идрокро.

Чун гадои дайр май нӯшад, бувад сад гуна рашк,
Аз сафоли кӯҳнаи ӯ соғари афлокро.

Гар на мақсудаш маи гулранг бошад, дасти сунъ,
Хӯшаҳои лаълу ёқут аз ҷи бандад тохро?

Бандаи пири хароботам, ки чоми чуди ӯ,
Сӯзад аз як барқи май сад хирмани имсокро.

Фониё, кори қаҳон қуз ғам набошад, бода нӯш,
Лаҳзае гар шод хоҳи хоҳири ғамнокро!

Татаббӯи ҳазрати Махдуми

Эй, аз баҳори ҳусни ту бар чеҳраам гулзорҳо,
Дар сина з-он гулзорҳо дорам халида хорҳо.

Аз неши ҳачраш муттасил, гў риштаи ҷонам гусил,
Чун дўхт натвон чоки дил, з-он сўзану з-ин торҳо.

Дар кулбаи ғам гар барам, ой, наёби пайкарам,
Бас хоки хори бар сарам, к-афтода аз деворҳо.

Аз ҳумрати рухсор кай битвон шудан ҳамранги вай,
Моро ба хун, ўро ба май, чун ранг шуд рухсорҳо.

Чун з-он бути ошуфтаҳў, орам ба сўи қибла рў,
Баста чу аз ҳар тори мў бар гарданам зуннорҳо.

Будам ба ақли зуфунун, пири хирад пеш аз ҷунун,
Тифлон давонандам кунун дар кўчаю бозорҳо.

З-ин назми нав чархи куҳун, якбора гў ҳайрат макун.
Фони чу таълими сухун дорад зи Ҷоми борҳо.

Татаббӯи Махдумӣ

Бе рӯи ту шуд тира аз ашк маро шабҳо,
Равшан нашавад шабҳо бе моҳ зи кавкабҳо.

Аз тирагии ҳаҷрат шуд рӯзу шабам яксон,
К-аз шаб сияҳам рӯз аст в-аз рӯз сияҳ шабҳо.

Ушшоқ, ки аз ҳаҷрат карданд тижӣ қолаб,
Боз аз лаби ҷонбахшат ҷон рафт ба қолабҳо.

Бе қадди ту дар бўстон ҳар шох, ки барг аст он,
Морест маро, к-аз вай овехта ақрабҳо.

Як қатра май, эй соқӣ, бас гар диҳиям, лекин,
З-он май, ки туро гардад олуда ба он лабҳо.

Ман масти шароб, эй дил, зуҳҳоду ғами Кавсар
Дури бувадам з-эшон аз дурии машрабҳо.

Дар дайри муғон, Фони, як ҷом чу зад акнун,
Як ҷоми дигар хоҳад бо нолаю «ё Раб»-ҳо.

Татаббӯи Махдуми Ҷоми

Ман, ки дорам аз мижа бар дида чандин хорро,
Чумла дар чашмам нарӯбам гар дари хамморро.

Майфуруш ар лутф нанмояд, ҳарифон, чора чист?
Баҳри май ваҷҳи каму махмурии бисёрро.

Чарх пуранҷум шавад аз мақри шайх андар самоъ,
Чун бипӯшад баҳя карда хирқаи пиндорро.

Тарки дину зӯҳд чун фармудиям, эй муғбача,
Боз кун хишти хуму бикшо гиреҳ зуннорро.

Даври соғарро ғанимат дон, ки наққоши азал
Карда мубҳам сирри ин нӯҳ гардиши паргорро.

Дар хароботи муғон риндони дарёдил диҳанд
Аз паи як ҷуръа май ин гунбади заркорро.

Умр зоеъ шуд ба «лояъни» паи охир нафас,
Як нафас ҳам сарфа мекун баҳри истигфорро.

Чун мани олуда ҷӯям, чунки накшоданд боз
Бар рухи покони олам пардаи асрорро.

Фониё, роҳи фано натвон ба пиндори худӣ,
Қаъи ин раҳ боядат, афкан зи худ ин борро!

Татаббўи Махдуми

Зи абри тира барқе қаст тарфи кўҳсоронро,
Ки равшан кард ҳар сў шамъи гулҳои баҳоронро.

Чу нарғис қоми зар бигрифту лола соғари ёқут,
Салои бода зад мурғи чаман парҳезгоронро.

Ту низ, эй пири дайр, андар чунин фасле ба сармасти
Зи кунҷи майкада сўи чаман каш майгусоронро.

Фикан, эй муғбача, аз як муғона қоми мардафкан,
Ба рақс аз аввали шаб то саҳар шабзиндадоронро.

Сабўҳи айш бо ёрон қадаҳ хўр, нест чун маълум,
Ки ёбандат шаби оянда ёрон, ё ту ёронро?

Дар ин саҳро зи боди ҳодиса ҳар сўй чун лола,
Ба хок афтода бин, тоҷи ғурури комгоронро.

Ба сар гарди фано, дар зери паҳлў хори навмедӣ,
Зи тоҷу тахти Ҷам озод дорад хоксоронро.

Сафоли кўҳна пурмай созу Қоми Ҷам бинех номаш,
Дар ў наззора кун аҳволи даври рўзгоронро.

Чу охир қуз фано коре нахоҳад буд, эй Фони,
Дар ин дайри фано бигзор айби қуръахоронро.

Татаббӯи Мир

Зиҳи, аз ҷоми ишқат беҳудонро дӯстгониҳо
В-аз он ратли гарон афсурдагонро саргарониҳо.

Нишонат ёфт ҳар, к-ӯ бенишон шуд, ҳаст аз он оташ
Ба ҳар сӯ доғҳоят бенишононро нишониҳо.

Ба саҳрои ғамат овораю беҳонумон гаштам,
Хуш он оворагиҳо, хуррам ин беҳонумониҳо.

Агар дар ҳалқаи базми сагонат раҳ диҳад бахтам,
Зи сармасти кунам бо шергирон комрониҳо.

Ҳар он к-ӯ то тавонад нотавони дар ғамат варзад,
Тавоноён забуни ӯ шаванд аз нотавониҳо.

Ба дарси ишқ он шуд нуктадон, к-ӯ лавҳ шуст аз ғайр
Дар ин раҳ содалавҳиҳо беҳ аст аз хурдадониҳо.

Маро шуд зиндагони сарбасар барбод аз ҳаҷрат,
Хушо онҳо, ки доранд аз висолат зиндагониҳо.

Агар ту ҳофизи Фони шави аз саҳв, дар ҳамдат
Дар иқлими суханрони кунам соҳибқирониҳо.

Забонам гар кунӣ гӯё ба дастонҳои ҳамди худ,
Чи Хусрав, балки бо Ҷоми кунам ҳамдостониҳо.

Гуфти: «Барам дилатро», ҷон ҳам фидот, ёро!
Гўям: «Дилат намонад», дил худ кучост моро!?

Дил рафту ҷон ҳам аз пай, дар вачҳи мутрибу май,
Ин ҳарду лек бе вай, гў: «Базми мо маёро!»

Эй, ринди лоуболи, беш аз бало наноли,
Ошиқ ба бемалоли бояд кашад балоро.

Дар туст ганҷ пинҳон, з-онӣ ба чашм вайрон,
Бин гирди хеш гардон, ин ҳафт аждаҳоро.

Бо ишратам чи қувват, к-ин чархи камфутувват,
Ҳам ҳаст бемурувват, ҳам ҳаст бемадоро.

Эй дил, ба дўст рӯ кун, ҷонро фидои ў кун,
Бо дарди ишқ хў кун, лекин маҷў даворо.

Пири муғон, ки гардун умраш кунад афзун,
Дорад ҳамеша мамнун, риндони бенаворо.

Дар дайр агарчи мастам, зуннори куфр бастам,
Боре зи хеш растам, сад шукр аз ин Худоро.

Фонӣ, раҳи вафо чў, сарманзили ризо чў,
Дар ишқи ў фано чў, дон муғтанам фаноро.

Татаббўи Хоҷа

Насими субҳ бигў он ниҳоли раъноро,
Ки боғи умр хазондида аз ту шуд моро.

Ба як қадаҳ, ки кашиди зи оби оташранг,
Чи оташе, ки задӣ ошиқони шайдоро?

Шудам ба зўҳди қави гарраву надонистам,
Ки зўри ишқ ба ақз афканад тавоноро.

Ту, эй ҷавон, ки шикебо зи хайли ушшоқи,
Тараҳхуме бикун ин пири ношикеборо.

Фурўғи машғалаи ҳусн аз оташи ишқ аст,
Мадор ҳайф зи аҳли назар тамошоро!

Лабат чу оби ҳаёт аст, з-он ки пешаш нест
Ба гоҳи нутқ раҳи дам задан Масеҳоро.

Биё, ки ҳосили кавнайн барги коҳе нест,
Ба кўи майкада риндони бодапайморо.

Ба ҷон қабул кунам ҳарчи шайх фармояд,
Агар на манъ кунад ишқу ҷоми саҳборо.

Фитод Фонии бехонумон ба расвой,
Чу дид базми хароботиёни расворо.

Татаббӯи Махдуми

Ҳаст дар дайр офате ҳар дам ба қасди ҷон маро,
Зинда бурдан аз сари кӯи муғон натвон маро.

Хонаи дил буд ободам зи тақво, ваҳ, ки сохт
Ишваҳои соқию сели қадаҳ вайрон маро.

Пардаи зӯҳдам чӣ сон пӯшад ки аз ошуби май,
Аз гиребон ҳар дам афтад чок то домон маро?!

Хирқа дар ҳаҷри буге шуд раҳни май бингар, ки қард
Бодаю ишқ аз либоси офият урӯн маро.

Гар ба гирдоби май афтадам, маро набвад гунаҳ,
Ҳаст ин саргаштагӣ аз гардиши даврон маро.

Баҳри исён аз баланди қард пастам, з-он ки зад
Бар замин аз осмон ҳар мавҷи ин тӯфон маро.

Созам аз лавси риё гусли тариқ, эй пири дайр,
Чун фақеҳ ояд, даруни хум кунӣ пинҳон маро.

Хоб дидам, к-оби Кавсар меҳӯрам аз дасти хур,
Файзи май аз дасти соқӣ буд сад чандон маро.

Фониё, роҳи фано ҳарчанд мушкил буд, шуд
Қатъи он з-афкандани бори худӣ осон маро.

Татаббӯи Хоҷа

Дя сӯи дайри муғон омад зи масҷид пири мо,
Чист ҷуз зуннор бастан баъд аз ин тадбири мо?

Кофири ишқему беҳуш аз чунун, эй мугбача,
Ҳам зи зуннори сари зулфи ту бас занҷири мо.

Пири дайр ар кард моро мучрим аз тақсири зӯҳд,
Гар бимонад қатра дар соғар, бувад тақсири мо.

Кай тавон будан дигар дар хонақаҳ, чун ёфтанд
Шишаи май дар даруни хирқаи тазвири мо?.

Баҳри панди мо мақаш, эй шайх, заҳмат, чун шудааст
Риндию расвой аз рӯзи азал тақдири мо.

Шиша дар гардан чу гардонди ба дайр, эй муҳтасиб,
Машканаш боре, ки набвад беш аз ин таъзири мо.

Оллоҳ-Оллоҳ, шарм аз имонаш надорад шайхи шаҳр,
Мекунад аз сачда пеши он санам тақфири мо.

Шабнишинонро аҷаб рӯзи сиёҳ ояд ба пеш,
Гар зи зулфи ӯ барояд нолаи шабгири мо.

Шояд, эй Фони, ба қабри Ҳофизаш созанд сабт,
Гар ба хоки Форс афтад нусхаи таҳрири мо.

Базмгаҳ сохт дигар шоҳиди гул бўстонро,
Мужда деҳ, боди сабо, булбули хушилҳонро.

Хомаи сунъ ба қасри фалак аз қавси кузаҳ.
Рангҳо паҳлӯи ҳам кард хамаи айвонро.

Рӯи хубони чаман ёфт гулобафшони,
Дод чун майл сабо ҳар тарафе боронро.

Аз паи зеби чаман булбули хушхон ҳар дам,
Фасле аз васфи гул ороост наво дostonро.

Дар чунин фасл чи хушёр нишини, бархез,
Аз паи базм биорой саробўстонро?!

Умрро як-ду замон дор ғанимат, ки чу умр
На сабот аст замонро, на бақо давронро.

Бода хӯр бар рухи ҷамъе, ки на охир эшон
Боз ёбанд туро ҷуста, на ту эшонро.

Ба гули умр вафое чу наёбам, чи аҷаб?
Ғар чу булбул бирасонам ба фалак афғонро!

Ишваи мугбачаи бодафурӯшам дар дайр,
Ончунон кард, ки додам ба рухаш имонро.

Фони он кас, ки бувад толиби ҷонон, чи аҷаб?
К-ӯ дар аввал қадами ишқ супорад ҷонро!

Дар тазри Хоти

Маст нигар ба майкада муғбачагони шангро,
Чок зада бар аҳли дин хирқаи ному нангро.

Хамчу шафақ аён шуда аз паи офтоб май,
Аз маи асфараш нигар орази лоларангро.

Гунчасифат дилам хўрад хуну бипечад аз ҳасад,
Бар лаби қом чун ниҳад ёр даҳони тангро.

Дил шуда буд тира аз хилвати зўҳди хонақаҳ,
Мусқили киштии қадаҳ з-ў бизудад зангро.

Лаъли лабат чу ёфтам, з-он хати сабз фориғам,
Нашъаи май зи хотирам бурд хаёли бангро.

Бода зи муҳтасиб ниҳон авли, аз он ки ҳодиса
Аз кафи ў занад суви қоми нашот сангро.

Фони агар ба дайр шуд, буд ба ғайр ихтиёр,
Рафт зи худ, шунид чун нолаи ною чангро.

Ба дайр буд ҳавои маи мӯғона маро,
Валек буд хумори саҳар баҳона маро.

Маро зи хона барорад ҳавои майхона,
Чу нест май, натавон ёфтан ба хона маро.

Бичӯ ба мастиву девонагиву расвой
Ба қӯи дайр, ки ёбӣ бад-ин нишона маро.

Зи дӯст аҳли талаб ёфтанд муждаи васл,
Фироқ кушт ба зори дар он миёна маро.

Замон-замон қадаҳам деҳ, чаро ки ранча кунад,
Чу як замон нахӯрам май, ғами замона маро.

Ба як-ду чоми сабуҳи раҳонди, эй соқи,
Хароб дошт хумори маи шабона маро.

Кунанд тӯма сагон, чун бимирам, эй Фони,
Бияфкананд бар он хоки остона маро.

Татаббӯи Хоҷа

Соқя, биёр чоми маи лаълфомро,
Бехавф соз пайкари ёқутҷомро.

То даркашам, агар ҳама соғар бувад сипеҳр,
Дар соғар он чи рехта боши тамомро.

Эй дил, даруни дайри муғон дор муғтанам
Аз чоми лаъли муғбача айши мудомро.

Бӯи вафо зи гулшани даврон чу кас наёфт,
Аз бӯи бода дор муаттар машомро.

Оини ишқу мӯҳташамӣ қиссаест дур,
Ишқ аст муфлисони фалакиҳтишомро.

Зоҳид, маҷӯй офият аз мо, ки мондаем
Андар сари суроҳию май нангу номро.

Воиз, бирав, ки нест яқин, к-аз қабулу рад
Эзид намуда қисми ману ту кадомро.

Доим зи чоми айш маи васл Чам наёфт,
Берун кун аз димоғ таманноӣ хомро.

Фони, бинӯш чоми фано, то намоямат
Дар кунҷи дайр равзаӣ дор-ус-саломро.

Татаббўи Шайх

Зи рӯи бистари шоҳи гаҳе бубин моро,
Ба зери паҳлӯ хору ба зери сар хоро.

Чу лаб ба ишва газӣ, даст агар ниҳам бар дил,
Бигӯ чӣ чора кунам қони ношикеборо?!

Ҳадиси васли ту гар бар забон намеорам,
Зи сар чӣ гуна бурун орам ин таманноро?

Зи кӯи ў, ки равӣ, эй малак, ба сӯи биҳишт,
Чаро зи даст диҳӣ инчунин тамошоро?

Нигар ба майкада рокеъ сабӯи бода ба дӯш,
Зи дӯш он ки наяндохти мусаллоро.

Чу хоҳад аз паи ҳусни ту зеб машшота,
Ба офтоб кашад заҳмат аз паи оро.

Ба Саъдияст қадам бар қадам зада Фони,
Ки паи ду фаҳм нагардад ҳаёли доноро.

Ихтирь

Зи ишқ ҳаст ба дил бор сад ҳазор маро,
Ҳанӯз шуқр бувад сад ҳазор бор маро.

Гарам бувад маи гулгун зи соқии гулрух,
Ба ҳуру Кавсарат, эй порсо, чи кор маро?

Ба бўсае, ки диҳию куши, манеҳ миннат,
Чи миннатам зи ту, чун кушт интизор маро.

Ба ҳурми ишқу май ар шаҳнаам замон талабад,
Ба пири майкадаи ишқ, гў, супор маро.

Зи май хумор бувад в-аз хумор май нўшам,
Ба даври бода тасалсул шуд ошкор маро.

Магў: «Марав ба сўи дайр», ваҳ, чу муғбачагон
Баранд мўйкашонам, чи ихтиёр маро?

Зи ҳурми бода чи бокам, ки дўш ҳотифи ғайб,
Зи лутфи шомили ў кард умедвор маро.

Дигар магўй, ки: «Чун маст созамат, бидушам»,
Чи суд аз ин суханат, кушт чун хумор маро?!

Ба пойбўси бутон шуд умед, эй Фони,
Чу май ба дайри муғон кард хоксор маро.

Татаббӯи ёри азиз

Эй з-оташи май дар гули рӯи ту асарҳо,
Дар сина аз он оташам афтода шарарҳо.

Санги лаби рӯде, ки зи қатли ту равад хун,
Бошад зи тамаввуч ба канор омада сарҳо.

Дар хилъати гулгун қади раънои ту сарвест,
К-ӯ нашъунамо ёфта бо хуни ҷигарҳо.

Ҳар нахли таманно, ки ба ишқи ту нишондем,
Аз санги маломат ҳама оварда самарҳо.

Аз ишқи яке муғбача дар дайри мугонем,
Оварда паи чуръаи май рӯй ба дарҳо.

Бе роҳбаре дашти фано тай натавон кард,
К-афзун-ст дар ӯ аз ҳаду андоза хатарҳо.

Фони буваду қоми маю ишқу харобот,
К-аз даҳр мурод ин шуду беҳуда дигарҳо.

Шабнам, ки ҳаво рехт ба гулҳову суманҳо,
Шуд обилаи орази атфоли чаманҳо.

Гулҳои чаман гар на шаҳидони фироқанд,
Чун лола чаро гарқа ба хунанд кафанҳо?

Дар тоб агар нест аз он ҷаъди диловез,
Дар турраи сунбул зи ҷи афтода шиканҳо?

Дар фасли чунин бодаву ёре ба каф овар,
Хӯрдан натавон ҷом чу дар майкада танҳо.

Чун ҷониби он бут нашитобам, ки зи зуннор
Дар гардани ҷон баҳри кашиш баста расанҳо?!

Дар сирри ҳақиқат ба сухан роҳ набошад,
Ҷоё нарасид, арчи басте рафт суханҳо.

Фони ба раҳи фақр даро, нукта мағӯ беш!
Гар марди раҳӣ, пеш маёр ин ҳама фанҳо.

Дар Чоми Чам бирез шароби муғонаро,
Дар вай бубин ҳақиқати ин корхонаро.

Эй пири дайр, аҳли харобот маҳраманд,
3-ин роз нукта гўю раҳо кун баҳонаро.

Беэтидоли ар қунам аз шўри ин ҳадис,
Дар ҳалқи ман бирез маи беҳудонаро.

К-он май замон-замон барад аз лавҳи хотирам
Айши замонарову ҷафои замонаро.

Мурдан ба васл боядам, эй Хизр, мункирам
Оби ҳаёту зиндагии ҷовидонаро.

Бингар ба сақфи майкада акси фуруғи май,
Гар з-оташи Калим налиди забонаро.

Фони, чу нест лоиқи ин базм, эй рақиб,
Боре бимон, ки бўса занад остонаро.

Чавоби худ гӯяд

Зиҳи, ба хори мижа сад ҳазор зор туро,
Асири ду гули ораз ду сад ҳазор туро.

Мабод ҷаври хазон аз баҳори зебой,
Чунин ки тоза шуда гулшани узор туро.

Дило, зи нола макун даъвии шикебой,
Чу дӯст қилва намояд, чи ихтиёр туро?

Даво ба кулбаи хаммор ҷоми гулранг аст,
Гаҳе чу ғунча кунад меҳнати хумор туро.

Чу умр мегузарад, ҷоми май зи даст манеҳ,
Ки вораҳонад аз андӯҳи рӯзгор туро.

Макаш ту доман, агар доманат кашад хоре,
Ба хоки аҳли вафо чун фитад гузор туро.

Марав ба бори худӣ, Фониё, ба водии фақр,
Ки андар ў ба чунин бор нест бор туро.

Мухтараъ

Баъди умре, к-афканад гардун ба кӯи ӯ маро,
Сели ашки шодмонӣ мебарад з-он кӯ маро.

Коҳи қисм ояд гарон дар каффаи ишқам зи ғам,
Кӯҳи Фарҳодаш агар як сӯ ниҳи, як сӯ маро.

Рӯ ба роҳат баски судам, ҳар ду хунин гашту реш,
Ваҳ, ки сӯят омаданро нест роҳу рӯ маро.

Бӯи мушкинтурраат то дар димоғи ман расид,
Ғаҳ кунад беҳолу ғаҳ орад ба ҳол он бӯ маро.

Баски он бадхӯй теги бедареғам ронд, сохт
З-ин риоятҳои муфрит ҳамчу худ бадхӯ маро.

Ман, ки ғарқи май шудам з-иқболи пири майкада,
Мухтасиб ин дам кучо ёбад ба ҷустуҷӯ маро?

Фониё, нобудам андар ёру бошад ҷои шукр,
К-аз ғаму шодӣ мубарро сохт ишқи ӯ маро.

Татаббўи ёри азиз

Дил, к-аз ғамат ором набошад, барам ўро,
То чанд ба кўят бараму оварам ўро?

Зоғе, ки кунад гоҳи чунун майли нишастан,
Бар фарқ бувад тўма зи захми сарам ўро.

Хоҳам, ки гарони барам аз кўи ту, гарчи
Аз соя гаронтар набувад пайкарам ўро.

Даврон, ки маро сўхт, азо дорадам акнун,
Чун рўз шуда тира зи хокистарам ўро.

Шуд Лайлию Маҷнун зи миён, чун нарисандам?
Дар ишқ ман инро, ба сафо дилбарам ўро.

Набвад ҳади онам, ки кунам даъвии побўс,
Инам на бас, эй ишқ, ки хоки дарам ўро.

Қисми чу хасам шуд ба саропардаи он гул,
Эй бод, нарони зи ҳарими ҳарам ўро.

Омад зи паи дурди сафолам сағи ў, лек
Девона кунад накҳате аз соғарам ўро.

Гар шайхи риёи шумурад донаи тасбеҳ,
Ман бин, ки чу Фони ба ҷаве нашмарам уро.

Татаббӯи Мир

Ваҳ, ки дар вақти гулам з-он гули рухсор чудо,
Гул чудо оташи ман тез кунад, хор чудо.

Аз чудой ману ёр, абр зи таъсири баҳор,
Ман чудо гирякунон, абр чудо, ёр чудо.

Чи фироқ аст, ки ҷонон чу чудо гашт зи ман,
Дил зи ҷон гашт чудо, ҷон зи тани зор чудо?.

Он парипайкар аз ин хаста чудой талабад,
Ҷамчу ҷон к-ӯ шавад аз пайкари бемор чудо.

Дару девор зи ҳам гашт чудо, баски задам
Сар чудо бар дари он кӯю ба девор чудо.

Соқиё, доруи беҳушиям афкан дар май,
Ки набояд ба дилам ҳуш зи дилдор чудо.

Фониё, ҷоми фано нӯш дар ин дайр агар
Беҳуди хоҳи аз он дилбари хаммор чудо.

Татаббӯи Шайх

Ҷар гаҳ аз таб зард ёбам гулъзори хешро,
Дар хазон рӯ карда бинам навбаҳори хешро.

Дар арақ афтад, чу қисми нотавонаш, бингарам
Ғарқои баҳри бало қони низори хешро.

Аз ҳарорат чун шавад нозук танаш дар изтироб,
Кай тавонам баст чашми ашқбори хешро?

Кошки табхола аз лаълаш ба дандон барканам,
То кунам фориғ зи ранҷиш лаъли ёри хешро.

Умри ман чи-бвад ба умри ӯ физой, эй сипехр,
То ҳаёту қон фидо созам нигори хешро.

Рӯзгорам тира шуд аз ранҷи он маҳ, кай бувад?
То дигар бинам сафои рӯзгори хешро!

Фониё, чун хуштараш ёби ба расми таҳният,
Барфишон аз қон ба пой ӯ нисори хешро.

Мухтараъ

Соқии маҳваш ар диҳад қоми шароби нобро,
Беҳ, ки сипеҳр дорадам соғари офтобро.

Чанд шавам ба майкада беҳуду ҳамдамон баранд
Маст, кашон-кашон сӯи хонаи ман харобро?!

Соқии гулӯзори ман гар зи рухат арақ чакад,
Атри мае марост бас, бармафишон гулобро.

Гуфтамаш: эй ҳаёти ман, к-ӯ ба шитобат омадан?
Гуфт: ҳаёт мекунад вақти шудан шитобро.

Заҳри фироқ мекашам, ваҳ чи азоб бошад ин,
Дар таҳи дӯзахи ғамат чанд кашам азобро?

Пирию зӯҳду офият ҳар се ба вақти худ хушанд,
Дор ғанимат ин замон ишқу маю шабобро.

Бас, ки бибоядат кафи ҳайфу надоматат газид,
Фони, агар зи каф ниҳи мавсуми гул шаробро.

Гарчи сад раҳ гашт вайрон рӯзгорам аз шароб,
Шодам, ар як раҳ бувад дафъи хуморам аз шароб.

Мӯҳтасиб чун рехт май, пур гашт саҳни майкада,
Нест айбе гар кунун сар барнаёрам аз шароб.

Эй, ки гӯи аз шаробат доғҳо бар хирқа чист?
Гофили, сад доғ аз ин бар сина дорам аз шароб.

Дар хумор аз саргарони сар наяфкандам ба пеш,
Балки аз бадмастии худ шармсорам аз шароб.

Ҳам зи савдои парирёеву ҳам аз ҳаҷр шуд,
Гашта андар майкада девонаворам аз шароб.

Ҷониби маҳбуби маҳҷубам мадеҳ раҳ, эй рафиқ,
З-он ки дар девонагӣ беихтиёрам аз шароб.

Аз шаробам кор чун охир ба расвой кашид,
Коми худро ноғирифта кай гузорам аз шароб?

Пири комил бош, гӯ чун бошадам ишқи ҷавон,
Тавба натвон дод дар фасли баҳорам аз шароб.

Фониё, дар хирқа пинҳон доштан акнун чи суд?
Гашт чун сад айби пинҳон ошкорам аз шароб.

Татаббўи Хоҷа

Мекунад вақти субҳ наъра саҳоб,
Ки замони сабўхро дарёб.

Аз гулистон кашид мурғ сафир,
Дар шабистон намуд нола рубоб.

3-ин фиғонҳо зи ҳар тараф як-як,
Баргирифтанд сар зи хоб аҳоб.

Ниммахмуру ниммаст шуданд
Ҷониби базм субҳғаҳ ба шитоб,

Бо ҳарифон дўш соқии базм,
Кард бунёд даври ҷоми шароб.

Гар намурди, ту низ бикшо чашм,
Ранҷа фармо қадам сўи асҳоб.

Як-ду дам вақтро ғанимат дон,
Бо ҳарифон бинўш бодаи ноб.

Бош то он замон, ки дорад чарх,
Ҷоми заррини меҳр масти хароб.

Гард бедор 3-он, ки чун гарди,
Маст, бешак дигар шави дар хоб.

Хоби дуру дарозат андар пеш,
Хезу як дам зи хоб рўй битоб.

Бикушояд зи хоб, эй Фони,
Дари чашмат «Муфаттиҳ-ул-абвоб».

Мухтараъ

Ту хубу хулқи ту хубу такаллумат ҳам хуб,
Набуда чун ту ба хуби касе ба олам хуб.

Ба ҳусн беҳ зи парӣ, одамигари бартар,
Нагашта мисли ту пайдо зи насли одам хуб.

Куши ба хубию ҷонбахши аз суҳан, ки чу ту
Набуда, Оллоҳ-Оллоҳ, Масеҳи Марям хуб.

Ба дил муҳаббати ту бештар шавад ҳар дам,
Ки бештар бинамоӣ ба чашм ҳар дам хуб.

Анису ҳамдам агар ҳаст хуб, хубтар аст,
Ки дар ҷаҳон ба кас афтад анису ҳамдам хуб.

Ба олам омада хубон базе, валек чу ту
Набуда бар ҳама хубон касе мусаллам хуб.

Зи хайлу маҷмаи хубон ба Фонии бедил,
Вафову меҳр бувад хубу зулму кин ҳам хуб.

Татаббўи Шайх

Эй зи рўят моҳро сад гуна тоб,
Маҳ мағў, бошад суҳан дар офтоб.

Файр дар кўят азобам мекунад,
Ҳеч кас нашнида дар ҷаннат азоб.

То надидам хоб дар чашмам зи ашк,
Чашмро акнун намебинам ба хоб.

Дар тани хокист аз лаъли ту ҷўш,
Хокро дар ҷўш меорад шароб.

Чун хаёли дидани рўят кунам,
Дар дил афтад заъф аз бас изтироб.

Пири дайру муғбача мастам кунанд,
Хушдилам дар майкада аз шайху шоб.

Фониё, дар қатъи водиҳои ишқ,
Аз чигар бояд физо в-аз дида об.

Татаббӯи Мир

Чашмаи зиндаги омад даҳани он маҳи Нахшаб,
Баҳри сероб шудан сабзаи хат руста ба он лаб.

Тифли мактаб шуда пири хирад андар раҳи ишқ,
Шӯхи ман ҷилвақунон, чунки хиромад сӯи мактаб.

Сари моро чи раҳи он ки ба фитрок бибанди,
Ҳамчу гӯй ин-шарафаш баски расад бар суми маркаб.

Ошиқонро, ки буди шева зи девонаги ошӯб,
Зи ҳаё ғарқи арақ сохта он моҳи муадлаб.

Кай ба наъли суми рахшат маҳи нав ҳаст баробар,
К-ин зи сим асту вай аз чеҳраи ушшоқ музаҳҳаб?.

Эй аҷал, ранча шав акнун, ки зи бемории ҳичрон.
Баҳри ҷон доданам омад ҳама асбоб мураттаб.

Фониё, матлаби ту дайри фано шуд, чу дарой
Ҷуз маи софии равшан зи кафи муғбача матлаб.

Татабӯи Хоҷа Салмон*

Дар чаман гулро назора кардам аз рӯи ҳабиб,
Тоза шуд чонам, к-аз ӯ омад ба ман бӯи ҳабиб.

Гул ба рӯяш андаке монанд шуд дар рангу бӯй,
Чо, ки бар фарқаш диҳам, ҳаст он ҳам аз рӯи ҳабиб,

Сели ашкам гар зи чо бирбуд, хоҳам шуд ҳалок,
Бок набвад, гар нахоҳад бурданам сӯи ҳабиб.

Дар сари кӯяш ҳалокам, эй сабо, баҳри Худо,
К-аз паи мурдан мабар хоки ман аз кӯи ҳабиб.

Бандаи зулфи ту шуд сунбул, ғуломи сунбулам,
Бандаи онам, ки шуд ҳиндуи ҳиндуи ҳабиб.

Мурданам бошад зи тағйири мизоҷи нозукаш,
Бими қатлам кай бувад аз тундии ҳӯи ҳабиб.

Як сари мӯяш ба мулки ҳар ду олам кай диҳад?
Гарчи Фони дар заифи нест чун мӯи ҳабиб.

Дар таври Хоҷа

Аз май тулӯъ кард чу дар соғар офтоб,
Акси ту офтоби дигар шуд дар офтоб.

Бин рӯи соқию маи равшан, ки халқро
Сӯзанд навъи дигар аз инҳо ҳар офтоб.

Шаб 3-офтоби рӯи туву офтоби май,
Базмам чу рӯз шуд, чи кунам дигар офтоб?

Хуш оламест дайр, ки тоқаш бувад сипеҳр,
Он ҷо ба даври ламъаи май аҳмар офтоб.

Бошад даҳони хум зи маи равшан, эй ҳаким,
Дар кунҷи тира майкадаро анвар офтоб.

Зинҳор к-офтоби қадаҳро нухуфта дор,
То соир аст бар фалаки аҳзар офтоб.

Аз шамъи май фурӯғи шабистони базм деҳ,
Пинҳон кунад чу дар тугуқи шаб сар офтоб.

3-он сон, ки моҳ тира бувад, офтоб ҳаст
Дар базми шоҳ тира зи ҷоми зар офтоб.

Султон Ҳусайни Хисрави ғози, ки бандагон-ш,
Соянд аз улувви макон сар бар офтоб.

То 3-офтоб зебу фари олам аст, бод
Аз раҳши тавсани ту ба зебу фар офтоб!

Фони зи дурди ҷоми маят бод баҳраманд,
К-аз нури раъй файз расонад бар офтоб.

Дар таври Хоҷа

Баҳри умри ҷовидон шуд ҳар киро чизе сабаб,
Хизро оби ҳаёту риндро оби инаб.

Гуфтаи, як тира шаб то рӯз ҳамдам бошамат,
Тиратар аз рӯзи ҳаҷри мо набошад ҳеч шаб.

Маънии маҷмуаи хуби ба хатту рӯи туст,
Дафтареро хуб дар як сафҳа карди мунтахаб.

Дар малоҳат сад чу Юсуф бандаат шуд, эй ҳабиб,
Чун туя кони намак, чун созамат Юсуф лақаб?

Боиси айшаст ҳар-ч аз дард дорад чошни,
Гиряи рӯзи висол орад ба ғамнокон тараб.

Гарчи васли дӯстро кас аз талаб кардан наёфт,
Лек он, к-ӯ ёфт, буд аз зумраи аҳли талаб.

Кай аҷаб бошад, тааҷҷуб аз хавоси бодаам,
Об, к-аш хосияти оташ бувад, бошад аҷаб.

Нуктаи Маҷнун кучо фаҳманд чуз аҳли ҷунун,
3-он ки қавли худ ба қонуни хирад дорад араб.

Расми ҷаври ёрро, Фони, сабаб аз мо мапурс,
Нест чун аҳли фаноро расм пурсидан сабаб.

Дил чу ояд аз фурӯғи барқи он ораз ба тоб,
Сӯи хуршед оварад рӯ чун ба соя з-офтоб.

Дил чу дар гулшан фитод аз кӯи ӯ, шуд музтариб,
Бар замини хушк з-он сон, к-уфтад моҳи зи об.

Аз хаёли турраи ӯ метапам дар бехуди,
Чун касе, к-аз хоб ошуфта ҷаҳад ҳар дам зи хоб.

Ҷониби ҳар кас кунӣ таъҷил илло сӯи ман,
Гарчи бошад умрро бо ҳар касе яксон шитоб.

Пора кун дилро, ки нақши он узор ояд бурун,
Гул кушода беҳ бувад, гар ғунча бошад дар ниқоб.

Ҳалқаҳои зулфат аз ораз ҳаметобанд сар,
Мисли аҳли куфр, к-аз имон намояд иҷтиноб.

Қатраи хай бар лабат, беш орадам дар дил тараб,
Мазҷи об ори, фузун созад нишот андар шароб.

Соқӣ аз ҷоми лаболаб зоилам кун ҳуш аз он-к,
Беҳ, ки ҳам масти хароб афтам дар ин дайри хароб.

Гар ҳамехоҳӣ, ки ҳар дам маъние рӯ орадат,
Фониё, аз хоки пой аҳли маъни рӯ матоб.

Мухтараъ

Соқиё, бода чу резӣ ба қадаҳ баҳри тараб,
Кай тарабноқ шавам, гар нарасони-ш ба лаб?

Аҷаб он нест, ки аз лаъли ту ёбем ҳаёт,
Бе лабат ин ки бувад зиндагӣ, ин аст аҷаб.

Зархариди ту бувад Юсуфи Мисрия дар ҳусн,
Нисбати банда ба шаҳ нест ба ҷуз тарки адаб.

Талаби нуктаи мавҳуми даҳонат кардам,
Хирадам гуфт, ки он ҷо, ки набошад матлаб.

Арақи он зақан аст оби Хизр, к-аз лаби ӯ
Гашт моил ба тарашшӯҳ сӯи ҷоҳи ғабғаб.

Ақл, к-аз ишқ гурезад, ҷӣ тааҷҷуб бошад,
Пири ақл аст бари ишқ чу тифли мактаб?.

Н-аз қаландарвашияст ин сару по барҳанагӣ,
Кафшу дастор ба май ҷумла гарав шуд ин шаб.

Сабаби рифъати дунон зи фалак ҷустам, гуфт:
«Сабаб ин дон, ки наёранд зи мо ҷуст сабаб».

Ринди майхора, ки дар дайр шаробаш қут аст,
Қурбаташ ҷустани Фонист зи қурби машраб.

Дар таври Хоҷа

Шукуфт чун гули рухсори соқӣ аз маи ноб,
Бинои зӯҳди ман аз сели бода гашт хароб.

Маро, ки нақди дилу дин бирафт дар сари май,
Зи ному нанг дар ин кӯҳна дайр худ чи ҳисоб?

Бинӯш бодаву девона бош дар олам,
Ки баҳри олами девонагист базми шароб.

Чавониясту хумору баҳору оташи ишқ,
Биёр май, ки чунунро тамом шуд асбоб.

Чу амн хоҳӣ аз ин коргоҳи пурошӯб,
Маё зи майкада беруну бош масти хароб.

Чу кори умр шитоб аст, агар аз ӯ як дам
Таматгӯе бувадат орзу, ба бода шитоб!

Агар хароб бувад хонаи ҷаҳон, чи аҷаб,
Ки дид хона, ки обод монд бар сари об?

Бибояд охираш андар сари қадаҳ рафтан,
Ҳавои бода ба сар ҳар киро бувад чу ҳубоб.

Агар фано шуданат майл ҳаст чун Фони,
Ба рӯят он чи расад аз сипеҳр, рӯй матоб.

Мухтараъ

Зи таб мабод судоъе бад-он ҷавон, ё Раб!
Ки садқаи сараш ин пири нотавон, ё Раб!

Зи ҳаҷр ё Рабу афғонам аз фалак бигзашт,
Туам халос намоя аз ин фиғон, ё Раб!

Бад-он умед, ки шояд ба моҳи ман бирасад,
Шаби фиरोқ расонам ба осмон, ё Раб!

Расид «ё Раб»-и ман шои ғам ба маҷмаи дайр,
Чя бошад ар бути ман бишнавад аз он, ё Раб?!

Зи дайр муғбачаи маст шуд бурун сӯи шаҳр,
Зи аҳли зӯҳд ба дайр эминаш расон, ё Раб!

Шудан ба кӯи риё шайхро хуш аст, мабод,
Маро ба ҷуз равиши кӯчаи муғон, ё Раб!

Чу саркашист тариқи риё, сари Фони,
Шавад ба дайри фано хоки остон, ё Раб!

Ихтироъ

Чун ба дайр омад зи баҳри хум шикастан мўҳтасиб,
Шуд дили риндон, чу чашми шўхи соқӣ музтариб.

Иқтиноб афтод аҳли дайрро аз ваҳшаташ,
Аҳли дин набвад аҷаб гаштан зи шайтон муҷтаниб.

Офаташ афканд дар даври ҳарифон инқилоб,
К-аш ба қон офат расад аз даври чархи мунқалиб.

Шоми ҳичрон ҳумрати гардун чӣ бошад аз шафақ,
Гар нагашта оташи оҳам ба гардун мултаҳиб?!

Комгоронро накў дон, некувонро иртиқоб,
Он чу набвад, бад бувад гаштан бади́ро муртақиб.

Ошиқию дардмандӣ пеша кун в-ар нести,
Хешро бо аҳли дарди ишқ мекун мунтасиб.

Фониё, гар қатъи саҳрои фаноро толиби,
Боядат аз ботини пири муғон шуд муктасиб.

Ихтироъ

Зиҳи қадду узорат сар ба сар хуб,
Ба хуби бандаи ҳусни ту ҳар хуб.

Агар лутф аст, агар ҷавр аз ту, хуб аст,
Ки ҳар корат бувад аз якдигар хуб.

Вафо аз сарвқаддон бошад он навъ,
Ки нахли хубро бошад самар хуб.

Мабин, эй нарғис, он гулро, ки бошад
Назар аз мардumi соҳибназар хуб.

Агар Юсуф накӯ нанмуд пешат,
Бари хуршед нанмояд қамар хуб.

Ту хуби, не парию хур, оре
Бари мо хуб нанмояд, магар хуб.

Машав, Фони, ба ҳарфу нуктагири,
Зи килки сунъ агар зишт аст, агар хуб.

Дар таври Хоҷа

Маро, ки ғарқа шудам дар миёни баҳри шароб,
Халос кай бувадам ҷуз ба киштии маи ноб?

Румузи нашъаи май, эй, ки дарнамеёбӣ
Кунун, ки ҷоми маят медиҳам ба каф, дарёб!

Даромади чу ба дайри муғон ба сачдаи бут,
Ишорат ар кунадат пири дайр, рӯй матоб!

Дилам зи сина бурун шуд, ки гӯшае гирад,
Зи абрӯи ту шудаш ҷой, гӯшаи меҳроб.

Хуш он шабе, ки ман аз сархуши ҳамесудам
Ду дида бар кафи пой ҳабибу ӯ дар хоб.

Хароб гашт зи май соқию, дилам з-ӯ маст,
Чи айби беҳуди аз дил, ки ҳаст масти хароб?!

Бигуфтамаш: чи шитобат ба рафтан аст, эй умр?
Бигуфт: умр чу гуфти, мағӯ, дигар машитоб!

Биё, ки махфии ду кавнат ошкор кунам,
Ба шарти он, ки нахустам диҳӣ ду ҷоми шароб

Ҳисоби субҳа бимон, зоҳидо, фано бигзин,
Зи тоату туву Фони, дар ин ҷаҳон чи ҳисоб?

Дар таври Махдуми нуран...

Ману зи ҳаҷри маҳе нолаву фиғон ҳар шаб,
Фиғону нола расондан ба осмон ҳар шаб.

Зи ишқи тозаҷавоне бигӯ, чи гашт, расид
Ҳазор ҷавр ба ин пири нотавон ҳар шаб?.

Паи назора ба кунче ниҳон шавам, ки равад
Зи базми шаҳ ба сӯи хона он ҷавон ҳар шаб.

Ба кӯи ӯ ману ӯ ҳам ба кӯи дилбари хеш,
Аз ӯ ниҳон ману ӯ ҳам зи вай ниҳон ҳар шаб.

Замон-замон фиканам хешро ба кӯяш, лек
Сагон бурун фиканандам кашон-кашон ҳар шаб.

Ҳарифи базми ту хосон, маро бас ин, ки ниҳам
Сари ниёз бар он хоки остон ҳар шаб.

Ба кӯи ӯ, ки ҳазорон балост, эй Фони,
Нагуфта тарки сару чон, машав равон ҳар шаб.

Дар таври Махдумӣ

Ба масти дар дилам гардад хаёли рӯи ёр имшаб,
Ки созад ҳар замоне гириям беихтиёр имшаб.

Ба ҳоли шамъро гар дил бисӯзад, гӯ сари худ гир,
Ки дар ҳичрон маро то субҳидам ин аст кор имшаб.

Хаёли он пари дорад бад-он ҳолам, ки мехоҳам,
Ки рӯ бар кӯҳу саҳро оварам девонавор имшаб.

Тамошоро шуда ҳамсоягон бар бомҳо ҳайрон,
Ки ин Маҷнун дигар аз гирия гашта беқарор имшаб.

Агар оби сиришкам фарқа созад, носеҳо, аз панд
Забон кӯтоҳ кун, моро даме бо мо гузор имшаб.

Чунин к-аз гирия сар бар н-орам имшаб, ҳам бувад аз ҳаҷр,
Дигар з-он ҳам, ки ҳастам аз халоиқ шармсор имшаб.

Малулам аз ҳаёт, эй дил, аҷаб гар корвони умр,
Нахоҳад бар ғарибистони уқбо баст бор имшаб.

Бидеҳ чоми видоъ, эй соқии даврон, ки мехоҳад,
Ки аз ҷисми ҳазин фурқат гузинад, чони зор имшаб.

Ҳазорам шаб расид, эй Фони, аз ҳичрон ба рӯз, аммо
Набинад рӯи рӯз, ар худ бувад чун ман ҳазор имшаб.

Дар таври Хоҷа

Манаму майкадаву муғбачаи маст имшаб,
Ҳар дам аз мастии ӯ дода дил аз даст имшаб.

Чун парӣ ҳар нафас аз чилваи мастонаи ӯ,
Карда чун аҳли чунун наъраи пайваст имшаб.

Даст чун турра гаҳе бар зақанаш карда дароз,
Гаҳ чу гесӯ шуда зери қадамаш паст имшаб.

Мумкинам нест халосӣ зи ду зулфаш, ки шудаст,
Дил ба ҳар ҳалқа аз он силсила побаст имшаб.

Шамъи он чеҳра чу парвона вуҷудамро сӯхт,
То нагӯӣ асар аз ҳастии ман ҳаст имшаб.

Бути тарсо маям аз майкада чандон паймуд,
Ки дили шефта аз нанги худӣ раст имшаб.

Ҳуш то рӯзи ҷазо рӯ надиҳад Фони́ро,
Инчунин к-аз кафи он муғбача шуд маст имшаб.

Мухтараъ

Расид паричеҳра мастона имшаб,
Зи мастӣ маро сохт девона имшаб.

Маро кулбаи беҳудию ҷунун шуд
Аз он партави рӯ парихона имшаб.

Чи шамъи таҷалли намуд он, ки мегашт,
Малоик ба давраш чу парвона имшаб?

Зи ганҷи висолаш иморат пазируфт
Маро кунҷи торики вайрона имшаб.

Зи шавқи маи васли ӯ бувад наздик,
Ки пур созадам чарх паймона имшаб.

Ба бому дарам аз паи ин тамошо,
Фуру рехта хешу бегона имшаб.

Ба ин нашъаи ишқу май гашт Фони,
Ҳама умр девона, танҳо на имшаб.

Дило, ба кӯи муғон қоми хушгувор талаб,
 Зи дасти муғбачаи шӯхи гулӯзор талаб.

Ҳароратам ба дил аз лаъли оташини касест,
 Паи муолиҷа ёқути обдор талаб.

Ба тира сохтани рӯзгори аҳли вафо,
 Зи ҳаҷри ӯ ҳама оини рӯзгор талаб.

Гарат бувад ҳаваси кимиёву меҳргиёҳ,
 Зи халқ ростиву аҳди устувор талаб.

Нагӯямат бинишин аз талаб, агарчи беҳ аст
 Як илтифот зи матлуб аз ҳазор талаб.

Маҷӯ зи оинаи бахт чеҳраи мақсуд,
 Зи наъли тавсани он нозанин савор талаб.

.....!
 Чу ёфтиш, наёяд дигар ба кор талаб.

¹ қулёмада бу сатр йўқ.

Татаббӯи баъзе аз зурафои замон

Чу шуд шабеҳи лабат лаъли ҷонфизои шароб,
Маро зиёда шавад дам ба дам ҳавои шароб.

Баҳор дилкашу гулҳои хуш бидеҳ, соқӣ,
Қадаҳ, ки фасл чунин дорад иқтисои шароб.

Чи шамъ сӯи шабистони мо бари, ки бас аст
Фурӯғи моҳи руҳи соқию сафои шароб.

Ба фарқ гарди мазаллат, ба каф шикаста сафол,
Ба қӯи майкада набвад чу ман гадои шароб.

Шаҳ ар диҳад силаи шеър мулки Ҷамшедам,
Зи баҳри маҷлиси риндон кунам баҳои шароб.

Макун зи айни ҳаётам қадаҳ пур, эй соқӣ,
Ки оби Хизр набошад маро ба ҷои шароб.

Марост қути ҳаёт аз шароб, эй Фони,
Чаро ки қути ҳаётам бувад барои шароб.

Мухтараъ

Ба субҳ тоибам аз меҳнати хумори шароб,
Вале ба шом дигар дорам интизори шароб.

Ҳазор тавба кунам, чун кунам, наместонад
Пиёла, чунки ба давр омад ихтиёри шароб?.

Шаробу ишқ сияҳ кард рӯзгори маро,
Ки рӯзи ишқ сияҳ боду рӯзгори шароб.

Салоҳу зӯҳд зи ман н-ояд, эй рафиқ, ки ман
Ба ҳеҷ кор наёрам шудан зи кори шароб.

На саргарон зи хуморам, ки ҳастам, эй соқӣ,
Зи шайну мастии дӯшина шармсори шароб.

Раҳонад аз ғами олам даме, аҷаб набувад,
Агар чунин шуда бошам асиру зори шароб.

Фароғ ёфт зи Фирдавсу Кавсараш Фони,
Чу шуд ба кӯи харобот ҷуръахори шароб.

Дар ҷавоби шеъри гузапта

Чунон шудааст рухат гул-гул аз баҳори шароб,
Ки дигарам ба дил афканд хор-хори шароб.

Балохӯрони хароботи ишқро дар дил
Чи фитнаҳо, ки дарояд зи раҳгузори шароб.

На аз хумор бувад саргарониям ҳар субҳ,
Хиҷил зи мастии дӯшам гаҳи хумори шароб.

Зи баҳри дафъи хиҷолат дигар чу бояд май,
Бад-ин баҳона кашам боз интизори шароб.

Ба гирди шишаи май уфтода мастон бин,
Зи санги фитна, ки меояд аз ҳисори шароб.

Сабӯкашони маи ишқро чу уштури маст,
Ба роҳи дайр кафандоз бин зи бори шароб.

Кунад зи софдили сад ҳазор пардадари,
Агарчи шишаи май гашт пардадори шароб.

Маро чи ори гадоии май ба кӯҳнасафол,
Ба кӯи майкада гаштам чу ҷуръахори шароб.

Мағӯ ба дайри муғон аз чи маст шуд Фони,
Зи дасти муғбачагонаш, чи ихтиёри шароб?!

Дар таври Хоча

Моҳам аз базми сабӯҳ омад бурун масти хароб
 Цилвагар афтону хезон чун зи Машриқ офтоб.

Рафт аҳли анчуман ҳар сӯй чун анчум фуру,
 Чашмашон шуд субҳдам чун чашти нарғис масти хоб.

Ў маро чун дид сармастона карда арбада,
 Кард бо сад қаҳри лутфомез ин навҳам хитоб:

«К-эй ту аз ноқобили мардуди базми хоси мо,
 Балки аз бетолеъи афтода дар ҳаҷрат азоб.

Ҷои он дорад, ки бар фарқи ту ронам теғи қатл,
 То ки аз хунат ҳама рӯи замин гардад хизоб.

Дар чунин субҳе, ки буд аҳбоб бо мо боданӯш,
 Ту шуда ғоиб, магар з-ин базм будат иҷтиноб?»

Ман ниҳода бо ҳазорон ларза ораз бар замин,
 Бар забонам сад суҳан, аммо киро ҳадди ҷавоб.

Дид чун ҳолам дигаргун гашту ҳол аз даст рафт,
 Ханда зад в-онгаҳ зи соқӣ ҷуст як ҷоми шароб.

Гуфт: «Эй Фонӣ, бигир ин май, зи дасти мо бинӯш!»
 Чунки нӯшидам сӯи мулки адам кардам шитоб.

Татаббӯи Хоҷа

Матлаъи субҳи азал талъати дарвешон аст,
Махзани нақди абад хилвати дарвешон аст.

Шамъи хуршед, ки гулзори қаҳон равшан аз ўст,
Гуле аз базмгаҳи нузҳати дарвешон аст.

Ҷоми Ҷамшед, к-аз ў кори қаҳон аст аён,
Як сафоли куҳан аз сўҳбати дарвешон аст.

Арши аъзам, ки бувад боли малак қорўбаш,
Куббаи боргаҳи ҳашмати дарвешон аст.

Тойири қудс, ки бар Арш нишеман дорад,
Пайки пайғомдеҳи ҳазрати дарвешон аст.

Чархи атлас, ки мукалал ба дури анҷум гашт,
Пардае аз ҳарами исмати дарвешон аст.

Магаси хайли хавотир чу ба дил кард ҳучум,
Ронданаш з-остини раъфати дарвешон аст.

Гар қаҳад тири бало ҳар тараф аз шасти қазо.
Боз гардонданаш аз ҳиммати дарвешон аст.

Фониё, равшани вақт зи дарвешон чўй,
К-ин кушод аз назари раҳмати дарвешон аст.

Татаббӯи Шайх

Эй ба гаҳи ҷилва қомати ту қиёмат,
Он қади раъно қиёмат аст, на қомат.

Гоҳи хиромат ҳазор ҷон бадар аз тан,
Гар биравад, гӯ бирав, ту бош саломат.

Бе ту даме гар занам, ки мурдан аз он беҳ,
Гар дами Исост, ҳаст ҷои надомат.

Нест ғамам аз маломате, ки кунад шайх,
Ғам нахӯранд аз маломат аҳли маломат.

Равза хуш аст аз барои сайру тамошо,
Гӯшаи кӯят вале зи баҳри иқомат.

Ишқ ҷи қотил бувад, ки куштаи ўро,
Ҳаст ҳама ҷониби қатил ғиромат.

Фони, агар тарки нангу ном бигирӣ,
Беҳ, ки ҳама халқроист нанг зи номат!

Татаббўъи Мир

Хаёли муғбачагон то даруни ҷони ман аст,
Ба кӯи дайри муғон нолаву фиғони ман аст.

Каманди зулфи буге ин ки сохтаи зуннор,
Даруни дайр ба ҳар базм достони ман аст.

Бубин ба софии соғар, дар ӯ ба ҳумрати май,
Ки он нишонае аз чашми хунфишони ман аст.

Ба Кўҳқан нигару Бесутун, ки он гўй
Дили тапандаву ин як ғами гарони ман аст.

Мағў фитода ба май мўе аз даҳони сабў,
Ки дар сирешки мижа ҷисми нотавони ман аст.

Чу ман ба нестӣ аз бенишони афтодам,
Дар ин раҳ он ки зи худ нест шуд, нишони ман аст.

Ҳазор теғи ҷафо гар кашӣ, натолам рўй,
Мабош ранҷа, гар аз баҳри имтиҳони ман аст.

Ба лутфи бикри маони нигар дилову мапурс,
Ки аз кучост, ки гулҳои гулистони ман аст?!

Супурд нақди дилу ҷон ба маҳзанат Фони,
Дигар мағў, ки аз они ту ё аз они манааст.

Татаббӯи Хоҷа

Чу сархушам дигар, эй пири дайр, аз карамат,
Хуш аст, гар сари худ барнадорам аз қадамат.

Чя айб, дам ба дам ар хоки кӯи дайр шавам,
Зи нашъае, ки диҳад бодҳои дам ба дамат.

Гуноҳи оташи ишқ, эй фаришта, пур манавис,
Ки дарнагирад аз ин шӯълаи бало қаламат.

Даруни пардасароят чи гуна ёбам роҳ?
Гаҳе, ки боди сабо нест маҳрами ҳарамат.

Чя сон кашам рақами айш бар саҳифаи дил,
Ки ҷо намонд зи бас доғҳои дарду гамат?.

Бад-он шамоили матбӯъ хоҳам, эй маҳваш,
Ки сина чок занам, дар миёни ҷон кашамат.

Шудӣ чу қалби сипаҳ дардро, дило, чи аҷаб,
Агар зи шӯълаи ишқи бутон бувад аламат?!

Вучуди чарх адам дону хешро хуш дор,
Ки пеши ўст мусови вучуд бо адамат.

Хаёли васл бурун кун зи хотир, эй Фони,
Ки бас ҳақирию ўро зи ҳад бурун азамат.

Ҷафову ҷаври туам бар дил аст лугфу иноят,
Ба шукри ӯ натавонам адо, чи ҷои шикоят.

Паи сабӯҳ шаби тира раҳ ба майкада бурдам,
Магар, ки ҳиммати пири муғон намуд ҳидоят.

Рабуд ҳӯши диламро ба ишва мастии соқи,
Чи май, ки кайфияташ ночашида кард сароят.

Шароби талх басте хӯрдаам зи соғари даврон,
Валек ҷоми маи ҳаҷр мӯҳлик аст бағоят.

Зи муддати ғаму дардам зи ишқи ёр, ки оғаҳ,
Ки на бидояти он зоҳир омада, на ниҳоят.

Қадаҳ чи пур кунӣ, эй шӯҳи майфуруш ба қасдам,
Маро, ки ҷуръае аз соғари ту ҳаст, кифоят?!

Ҳучуми лашкари ҳастӣ чу гашт қотили Фони,
Ба ҷуз шароби фано ҳамдаме накард ҳимоят.

Айзан

Кор дар дайрам ба ғайр аз чустанӣ он моҳ нест,
К-аш зи аҳли хонақаҳ чустам, яке огоҳ нест.

Як қадаҳ хӯрдам, ки шуд дуд аз димоғам сӯи чарх,
Чарх, гӯ хун хӯр аз ин маънӣ, ки дуди оҳ нест.

Н-омада аз худ бурун натвон ба дайр омад дарун,
Худпарастонро ба кӯи майпарастон роҳ нест.

Ҳар сафоли кӯҳна дар дайри муғон шуд Чоми Чам,
З-он ки он ҷо ҳеҷ фарқе дар гадову шоҳ нест.

Дӯхт аз гулмеҳи анҷум пои гардун шоми ҳаҷр,
К-аш таҳаррук сӯи субҳи васли он дилхоҳ нест.

Дил набандӣ ҷуз ба ҳасти мутлақ, ар ақлет ҳаст.
З-он, ки ҳастиҳои мавҳумат шуда, ногоҳ нест.

Гар лабу зулфат бувад зуннору май, эй муғбача,
Сачда пеши абрӯят ҳеҷам кунун икроҳ нест.

Зоҳид андар сачда дур аз Ҳақ фитоду риндро
Даст бурдан сӯи соғар ҷуз ба бисмиллоҳ нест.

Фониё, дар киштзори ишқ бар хӯрдан зи васл,
Ҷуз ба рухсори чу коҳу нолаи ҷонкоҳ нест.

Татаббўи Хоҷа

Зи баски, мастии ишқам зи шарҳ берун аст,
Май аст ашки цигаргуни ман, мағў хун аст.

Шаробро бувад он гуна з-он гули рухсор,
На гунаи рухи ў аз шароб гулгун аст.

Камоли ишқи ману ҳусни бениҳояти ў,
Аз он чи халқ тасаввур кунанд, афзун аст.

Сабо, салосили он турраро мазан барҳам,
Ки он мақоми дили сад ҳазор Маҷнун аст.

Ба ваъзи шайх нахоҳам зи ишқу бода гузашт,
Чаро ки он гаҳе афсонаву гаҳ афсун аст.

Биёр бода, ки ин панҷрӯза мўҳлати умр,
Чу бингаря, яке аз макрҳои гардун аст.

Даруни майкада ошўби май ғанимат дон,
Ки дар бурун ҳама ошўби олами дун аст.

Ба чор суффаи майхона шуд гадо сокин,
Фузун ба кавкаба аз шоҳи рубъи маскун аст.

Хилофи амр ба лофи фано кунад Фони,
Тариқи бандагя, эй дун, магар, ки эйдун аст?!

Намой чехра, ки гўям назари пок дар ўст,
Муродам аз назари поки худ назораи туст.

Гумон набуд, ки пайванд бигсали охир,
Чу баст дил ба ту пайванди хеш рўзи нахуст.

Биёр май, ки бишўям зи ғайр сафҳаи дил,
Ки нест қобили файз он ки ин саҳифа нашуст.

Зи қадди ў натвонам, ки чашм бардорам,
К-аз ин ҳадиқа чунон нозанин ниҳол наруст.

Шаби фироқ, чи чўям ба ашк гавҳари васл,
Зи оби чўй касе дурри шабчароғ начуст.

Вафои аҳд маҷў з-аҳли рўзгор эй дил,
Ки дар қибиллати ин қавм нест аҳди дуруст.

Ба заъфу пирваши ишқбоз шуд Фони,
Чаро ки бурд дилашро ҷавони чобуку чуст,

Мухтараъ

Соқиё, май деҳ, ки аз хушёриам девонагист,
Май кунад маҷнуну моро аз тижй паймонагист.

Оқибат бегонаанд ин ошноён, хуррам он,
К-аш тариқ аз ошноёни ҷаҳон бегонагист.

Мард он набвад, ки орад чор зан андар никоҳ,
К-аз зану зансиратон бастан назар мардонагист.

Эй дил, ар вайрон шуди аз ҷаври даврон, ғам махӯр,
З-он ки андар роҳи ишқ, ободи аз вайронагист.

Ҳаст зӯҳд офият афсонае, з-ин ҳам хушам,
Гар ба кӯи ишқ дар расвоиям афсонагист.

Аршпарвозанд риндони ҳумоюнфар зи ишқ,
Шайх дар хилват фурӯ рафта чу мурғи хонагист,

Халқ равшанчашм аз он шамъи шабистони висол,
Дар гудозу сӯз моро мансаби парвонагист.

Маст дар кӯяш фитодам карда тарки хонумон,
Дар миёни роҳ хоби сағ зи бекошонагист.

Фони, ононе, ки аз олам ба ҳеҷи қонеанд,
Нест аз аҷзу забунӣ, балки аз фарзонагист.

Татаббӯи Хоҷа

Гўшаи майхона амну мастии ёрон хуш аст,
Чун суроҳи гирияҳои талхи майхорон хуш аст.

Воизи афсурда аз ғавғо рамонад мурғи ҳол,
Аз ҳучуми ишқ фарёди дилафгорон хуш аст.

Чоми лаъли комгорон нест, он миқдор хуш,
Дар сафоли кўҳна хуноби чигархорон хуш аст.

Эй, ки дорӣ тандурусти, шукри сикҳатро ғаҳ
Аз тараҳҳум пурсиши аҳволи беморон хуш аст.

Чоми Чам аҳли фано нўшанд, к-андар майкада
Нашъаи ратли гарон баҳри сабукборон хуш аст.

Чанд хоби ноз, агар бояд чу шамъат равшани,
Дон, ки шабҳо гирияи пурсӯзи бедорон хуш аст.

Фониё, чун дар харобот омадӣ аз хонақаҳ,
Зўҳдро бигзор, к-ин ҷо расми хамморон хуш аст.

Татаббўи Шайх

Маи оинагун софу қадаҳ оинафом аст,
 Чуз акси рухи ёр дар ў дон, ки ҳаром аст.

Чун соқии маҳваш қадаҳат ишвакунон дошт,
 Тақво чи ҳикоят буваду зўҳд кадом аст?

Аз оби маю донаи нуқл аст ҳамоно,
 Мурғони нашотам, ки ба базм омада ром аст.

Сармастиям аз доираи ақл бурун кард,
 Гўё ки маям то хати берунии чом аст.

Дар қилва қади чобукат афканд зи поям,
 Оллоҳ-Оллоҳ, он чӣ равиш, в-он чӣ хиром аст?!

Дар майкадаам арбада аз ҳад шуда, з-он рӯ
 Наззорагиён қарда ҳучум аз дару бом аст.

Фони, чу кашӣ қоми фано, бод ҳалолат,
 В-ар шарбати Кавсар хўри аз зўҳд, ҳаром аст!

Татаббӯи Хоҷа

Дар дилам оташи муҳаббати ўст,
Оби чашмам зи дуди фурқати ўст.

Нест дуди дилам ба ҳайати сарв,
Аз дилам раста сарви қомати ўст.

Лаби лаълаш, ки шуд майолуда,
Чашмам олудахун зи ҳасрати ўст.

Рахшаш абри балову ламъаи наъл,
Дар гаҳи пӯя барқи офати ўст.

Гар залилам ба ишқу май, эй шайх,
Ин мазаллат ҳам аз машияти ўст.

Бандаи пири дайрам, эй зоҳид,
Ки фароғам зи дарди сӯҳбати ўст.

Фонию дилбари хароботи,
Ки фано ҳосилаш зи хидмати ўст.

Татаббўи Хоча

Қадам ба кулбаам аз лутфи бекаронаи туст,
Ки банда бандаи ту буду хона хонаи туст.

Шабат ба кўи вай, эй дил, чиҳо фитода, ки рўз,
Ба шаҳру кў даҳани халқ пурфасонаи туст.

Гадояму ту гани, эй ҷавони бодафурўш,
Закоте аз ҳама хумҳо, ки дар хизонаи туст.

Зи хоки пои ту шуд равшанам назар, ки маро
Саводи дида чу гулмеҳи остонаи туст.

Даромади ба дилам масту теги зулм ба даст,
Кунун ба ҳар сўи дил бингарам, нишонаи туст.

Ба дастам омадиву мункирия, лабат донад,
Зи ҳарчи рафта миёни ману миёнаи туст.

Садои нағмаат, эй мутриб, уфтод ба дайр,
Ки пойкўбии риндон аз он таронаи туст.

Зи ҳар мурод, ки дуранд бедилон, эй чарх,
Чу бингаранд ба як ҳила, ё баҳонаи туст.

Ба ишқи муғбачагон то фитоди, эй Фони,
Суруди роҳи фано нағмаи муғонаи туст.

Татаббӯи Шайх

Эй, риштаи ҷон чун пай печида ба чавгонат,
Гардида сарам чун гӯ гирди сӯми як ронат.

Тират ба дилам сӯзад он беҳ, ки зани теғаш,
К-ин шўъла нагардад паст, аз қатраи пайконат.

То чилвағаҳи ҳуснат чашму дилам афтода,
Дил омада Маҷнунат, чашм омада ҳайронат.

Дар мардумаки дида аксат набувад эй маҳ,
К-аз ғайрати дил дар вай ҷон сохта пинҳонат.

Маҷрӯҳ сару поям, гирди сари кўят бин,
Ин як зи саги кўят, он аст зи дарбонат.

Ин аст туро дар ҳусн, он ки лаби ҷонбахше,
Ин гарчи қунад зинда, лекин кушадам онат.

Дар роҳи талаб, Фони, аввал зи худӣ бигсил,
Хоҳӣ нақунад ҳастӣ з-ин азм пушаймонат.

Татаббӯи Шайх

Меравад ёр чудо з-ӯ кор бар ман мушкил аст,
Доғи ҳаҷрам бар тану неши фироқам бар дил аст,

Бода дур аз рӯи вай н-орад нашотам, эй рафиқ,
З-он ки оби зиндаги бе ӯ чу заҳри қотил аст.

Ё диламро сӯхта, ё даргирифта аз дилам,
Ҷои оташҳо-ш дар саҳро, ки дар ҳар манзил аст.

Ҳаст он хуршеди зебой маро умри азиз,
Кай аҷаб бошад, ба рафтан к-ӯ чунин мустаъҷил аст?.

Гар дусад сабру шикебам нақш гардад дар замир,
Дарзамон аз мавҷи селоби фироқаш зоил аст.

Менамояд саъй дур аз вай ҳалокамро аҷал,
Гӯйё аз куштани бедоди ҳаҷраш гофил аст.

Ҳаст ин гавғои растохез андар қофила,
Аз дили чокам, на аз бонги диروي маҳмил аст.

То кадомин маҳфилаш ҷо гашт боре, дар ғамаш
Достони ишқи ман афсонаи ҳар маҳфил аст.

Рафт қон ҳамроҳи қонон, Фони, ар мирад чи айб?
Зинда будан чунки бечонону бечон мушкил аст.

Татаббўи Хоҷа

Риндон ҳама дар кўи муғон гашта харобат,
Эй муғбачаи шўх, чи маст аст шаробат?

Лутфу карамат низ кушанда-ст, на танҳо
Арбоби вафо қон диҳад аз нозу итобат.

Ҳастӣ ту парӣ, з-он ки дарой ба дилу қон,
Дар омадани хонаи кас нест ҳиҷобат.

Пурсӣ, ки: «Чу ман ҳаст ба хуби маҳу хуршед?»
Равшан бувад, эй моҳ, чу хуршед ҷавобат!

Дар дидаи аҳли назар он чеҳра аён аст,
Чуз тирагии ҳастии мо нест ниқобат.

Дар бодияи ишқ ба бозӣ натавон рафт,
К-он қост басе садмату бисёр маҳобат.

Фони, наниҳӣ пой ба сарманзили мақсуд,
То ҳаст ба чуз бодаву мастӣ хўру хобат.

Айзан

Дар майкада салоҳу вараъ дар шумора нест,
Он ҷо ҷуз он ки бода бинӯшанд, чора нест.

Ҳоли маоли дурдқашон гарчи шуд ниҳон.
Аҳволи аҳли савмаъа ҳам ошкора нест.

Шуд ин қанори баҳри сиришкам қанори ман,
В-ин турфатар, ки он тарафашро қанора нест.

Гар пора сохт теғи ҷафои фалак дилам,
Ку дил, ки аз ҷафои фалак пора-пора нест?

Ҳоҷи чу қалби лашкари ушшоқро шикаст,
«Ҳу»-е бас аст, ҳоҷати таблу нақора нест.

Бар худ маханд ақли хариф, аз барои он-к,
Дар шаҳри ишқ пири хирад ҳечқора нест.

Фони, ба як назар ба ту чашм аз ҳаёт дӯхт,
Ҳоҷат ба чашм дӯхтан андар назора нест.

Айзан

Дар дайр ҳар ки домани пири муғон гирифт,
Баҳри наҷот домани ӯ метавон гирифт.

Набвад дигар зи хиффати даври фалак ғамаш,
Он к-ӯ ба кӯи майкада ратли гарон гирифт.

Дил доштам ниғаҳ зи вай, аммо ба ишвае
Донам гирифт, лек надонам чи сон гирифт?

Он к-ӯ матои ҳар ду ҷаҳон доду васл ёфт,
Гуфтан тавон, ки дурри самин ройгон гирифт!

Дар хонақоҳ ғайри риё чун надид дил.
Шуд сӯи дайру мазҳаби риндон аз он гирифт.

Хуни дилам, ки рӯи заминро гирифта буд,
Набвад шафақ, ки доманаи осмон гирифт.

Фоня, ба васли дӯст аз он рӯз роҳ бурд,
К-ӯ тарки ҳушу ақлу дилу хонумон гирифт.

Айзан

Аз тоби май дигар ба сарам шўъла даргирифт,
Май боз сўзи оташи моро зи сар гирифт.

Андар сафоли майкада буд ин, магар, ки дўш
Дар кунчи дайр муғбачаам чоми зар гирифт.

Як чом то ба ҳашр басам буд, турфа бин,
К-аз рўи нозу арбада чоми дигар гирифт.

Ҳар к-ў чунин ду чоми фано зад зи бехуди,
Н-орад ба рўзи ҳашр сар аз хок баргирифт.

Эй ман ғуломи ҳиммати ринде, ки баҳри май
Нақду хироҷи мулки қаҳон мухтасар гирифт.

Эй шайх, агар ту айб кунӣ бутпарастиям,
Пири муғон ба мазҳаби куфр ин ҳунар гирифт.

Эй ринди қуръанўш, ки май пурсӣ аз риё,
Фонӣ тариқи зоҳиди худбин магар гирифт?

Айзан

Рафти агарчи аз бари ман, кай гузорамат?
То бозат оварад, ба Худо месупорамат!

Корам чу аз азал ба ту афтода то абад,
Гар сад раҳам гузориву, ман кай гузорамат?

Домони туст дасти ман, ар афкани сарам,
Мумкин мадор, ки даст зи доман барорамат.

Гӯй, ки тарки ҷон куну аз дил бурунам ор,
Дар ҷон-т ҷо диҳам, агар аз дил барорамат.

Чун ғайри номуродиям аз умр умед нест,
Соқӣ, биёр бода, ки уммедворамат.

Бояд шабе, ки субҳи қиёмат сабоҳи ўст,
Фамҳои хеш то ба саҳаргаҳ шуморамат.

Гӯй, ки Фониё, ба дилам ор рӯзи ҳаҷр,
Кай з-ў бурун шуди, ки дарун боз орамат?!

Айзан

Касе, ки дил ба сари зулфи мушксои ту баст,
Умеди ҷон ба лаби лаъли ҷонфизои ту баст.

Ғариби кӯи ту шуд дил, бипурс гаҳ-гоҳаш,
Чаро ки раҳти сафар аз Ватан барои ту баст.

На гар тамаввучи хун хост нақшбанди азал,
Чӣ нақшхост, ки бар лаългун қабои ту баст,

Кушой чашми тараҳҳум ба сӯи мақтулат,
Ки дида аз чамани даҳр аз ҷафои ту баст.

Ба боғи васл бикун дилкушоияш, эй гул,
Чу гунча ҳар ки гиреҳ дар дил аз ҳавои ту баст.

Чарост пой ту хун, мурғи номабар, гӯё
Сипеҳр номаи хунини дилам ба пой ту баст?.

Ба шомӣ ҳаҷр чу парвона сӯхти Фоня,
Магар ки шамъ сиёҳ аз паи азои ту баст.

Татаббӯи Мавлоно Шоҳи⁹

Пеши ҷоми пурмаи рахшанда маҳро тоб нест,
Соғари хуршедро гар тоб ҳаст, ин об нест.

Меситони, воизо, Кавсар зи дасти ҳури айн,
Худ зи дасти соқии гулрух шароби ноб нест.

Ҳаст қуллоби муҳаббат аз дили ёрон кашиш,
Ҳоҷати пӯлоду оҳан баҳри ин қуллоб нест.

Дарғаҳи пири муғон аст он, ки риндон сар ниҳанд,
Гар сучуд он аст, з-ин беҳ баҳри он меҳроб нест.

Май мадеҳ, беҳуш дору деҳ маро соқӣ, ки боз
Чанд шаб шуд, к-аз ғами ҳиҷрон ба чашмам хоб нест,

Эй муғанни чун хароши синаам, хоҳӣ ба лаҳн,
Каш ба рӯи тор нохун, ҳоҷати мизроб нест.

То нишастӣ, Фониё, аз ишқ бар хоки сияҳ,
Шоҳи вақти, бар бисотат ҳоҷати санҷоб нест.

Татаббўъи Хоҷа

Он кокули мушкин, ки ба рух гашт ниқобат,
Оҳаст маро кор паи рафъи ҳиҷобат.

Ганҷест туро ҳусн, к-аз ў даҳр шуд обод,
Лекин дили вайронаи ман гашт харобат.

Соқӣ, маи равшан, ки дили ғамзада тира-ст
Аз гардиши даврону сари зулфи ба тобат.

Гар моҳ най, чун шуда аз дур гузорат?
Гар умр най, дар шудан аз чист шитобат?

Гўй: «Зи лабам коми ту чибвад ки диҳи қон?»
Ҳам гўй худ, эй қон, ки дар ин чист ҷавобат?

Афсонаи худ чун ба ту гўям бас умре,
Чун бахти ман он лаҳза равад чашм ба хобат.

Фонӣ, зи ғами муғбачагон чанд ваҳу воҳ,
Шуд дар назари пири муғон вақти инобат!

Татаббӯи Махдуми

Ба сар алиф, ки кашам, аз ҳавои қомати туст,
Ки сарнавишти ман ин ҳарф шуд зи рӯзи нахуст.

Фидои қадди ту рӯҳу равони ман, ки маро
Ба боғи умр ниҳоле чу қомати ту наруст.

Чу бода қисмати ман шуд, бад-он хушам в-он кас
Чи хун, ки хӯрд, чу афзун зи ҳадди қисмат чуст.

Шаби фироқ нарафт аз сипеҳр хуни шафақ,
Ки мавҷи баҳри сиришкам рухи фалакро шуст.

Замона нақди дили аҳли дил шикаст чунон,
Ки ғайри нақди лаимон намонд ҳеҷ дуруст.

Висоли каъбаи мақсуд агар ҳавас дорӣ,
Ба қатъи бодияи ӯ на тез бошу на суст.

Чу май ба маҷлиси риндон тамом шуд, Фони,
Паи сабӯкаши инак, ситода чобуку чуст.

Аизан

Тира гаштам ҳар ки об андар шароби ноб рехт,
Чист ғайр аз тирағи, он к-ў ба оташ об рехт.

Ваҳ, ки мумкин нест дигар чашмро дидан ба хоб,
К-аз хаёли лаб намак он маҳ ба ҷои хоб рехт.

Ёр шуд меҳмони ман в-аз гири шодӣ ду чашм
Дар раҳаш ёқути руммонию лаъли ноб рехт.

Дурди ҷомаш буд коми ман, хато буд аз табиб,
Ин ки аз баҳри даво дар соғарам ҷуллоб рехт.

Сад яке з-он чашми қотил нест дар мардумкуши,
Сад ҳазорон хун, ки дар вақти кушиш қассоб рехт.

Он ҷавон, ё Раб, ки гардад пир, гарчи беҳисоб
Ханҷари мижгон кашиду хуни шайху шоб рехт.

Аз ҳаётам гар асар набвад чу Фони, дур нест,
Хуни беҳад чун зи захм ин пайкари бетоб рехт.

Айзан

Дами нақд аст маро куи муғон боғи биҳишт,
Маи Кавсар ба кафи муғбачаи ҳурсиришт.

Лавҳи рухсори ту омад сабақам рӯзи азал,
Килки қудрат чу саводи хати сабзи ту навишт.

Бода деҳ, з-он ки зи ҳар хона сӯи Ҳақ роҳест,
Агар аз гӯшаи масҷид ва гар аз кунҷи каништ.

Гар фалак хоки маро хишт кунад, низ хушаст,
Шояд аз давр кунад ҷо ба сари хум он хишт.

Кор чун кишта даравдан бувад, он шуд деҳқон,
Ки дар ин мазраъа ҷуз донаи инсоф нақишт.

Золи гардун ҷи кунад ҷилвагарӣ з-атласи чарх,
Хуб аз ҳуллаву аксун нашавад шоҳиди зишт.

Фониё, аз дами риндон шавадат дил равшан,
Ки зугол аз асари оташи тез аст ангишт.

Айзан

Дар шавқи лаъли ту, ки дилам хуни ноб рехт,
Шӯрбаест он, ки бар оташ кабоб рехт.

Нақши саводи зулфи ту бар сафҳаи дилам
Шуд чун сиёҳие, ки ба рӯи китоб рехт.

Рустаст дар баҳори рухат лолаҳо, магар
Аз ашки хунфишони манаш абр об рехт?

Дар дайр равшанию сафо бин, ки муғбача
Ёқути ноб дар қадаҳи офтоб рехт.

Шодам ба маънии дигараш ин, ки мӯҳтасиб
Гўянд сўи майкада рафту шароб рехт.

Гў дар ҳисоби умр навис, он ки симу зар
Баҳри нашоти мутрибу май беҳисоб рехт.

Дар майкада ба кўҳнасафоли гадоиям,
Ҳар кас, ки бода рехт, зи баҳри савоб рехт.

Гулбўй гашт бода, магар аз хайи узор
Соқӣ даруни бодаи гулгун гулоб рехт?

Фоня, ба пири ашк ба рух рехтан хуш аст,
Май дар қадаҳ хуш он, ки ба аҳди шабоб рехт.

Татаббўи Хоча

Аз рафтани ёрам бувад ошўби қиёмат,
Ё Раб, мабараш қоеву дораш ба саломат.

Дар ҳаҷри ту афтад ба сарам анҷуми гардун,
Эй шоми фироқи ту маро рўзи қиёмат.

Эй сокини ҷаннат, гул агар бар сари Тўби
Маръя нашудат, бин сўи он оразу қомат.

Эй шайхи риёзаткаш, агар ҷониби риндон
Ташриф наёри, бувадат маҳзи каромат.

Ҳар дам зи хаёли ту ба худ дар сухан афтам,
Гў ақл бирав, к-ин зи ҷунун аст аломат.

Ҷун буди ту нобуд шуд аз барқи май, эй дил,
Ҷи суд кунун аз мижа борони надомат.

Дил з-андўҳи даврон, ҳама атрофи ҷаҳон гашт,
Дар гўшаи майхона шудаш ҷои иқомат.

Бе ваҷҳи май ар шайх даромад ба харобот,
Гў, хирқаву саҷқода гарав кун ба ғаромат.

Фони, чу шуди ҷуръакаши Ҳофизу Ҷоми,
Ҷамшед гадой кунат аз ҷуръаи ҷомат.

Татаббӯи Хоҷа

Дар дилам тирағи аз фурқати мушкин холест,
Ки аз ӯ ҳар нафасам омада мушкил холест.

Мурғи дил, к-аш набувад бол ба сӯи ту парад,
Чи аҷаб, аз ғами ин дилшуда фориғболест.

Дуди андӯҳи малолат дили пурхуни маро,
Аз ғами турраи мушкин узори олест.

Аз ғами даҳр ба як чом ҳимоят накунӣ,
Соқиё, қониби риндон аҷабат ихмолест.

Субҳ дар дайри муғон муғбачаи бодафурӯш,
Қоми май дод сабоҳам, чи ҳумоюн фолест!

Бин сӯи пиразани ишвағари даҳр, ки чун
Рустамонанд забунаш, чи аҷойиб золест?

Ҳаҷри он моҳи духафта кушадам, эй Фони,
«Моҳам ин ҳафта шуд аз шаҳру ба чашмам солест».

Айзан

Зиҳи аз тоби май гул-гул шукуфта боғи рухсорат,
 Зи ҳар гул хор-хоре дар дили ушшоқи беморат.

Бад-он рухсору қомат гар намои чилва дар гулшан,
 Қиёмат уфтад аз қоматат, офат зи рафторат.

Ба доми зулф ҳар сӯ донаи ҳолат аҷаб набвад,
 Агар мурғони боғи қудсро сози гирифтورات.

Бад-он сон ҳусну истиғнои хуби гар ниғаҳ дорӣ,
 Ҳақи ёри умедам он ки бошад Ҳақ ниғаҳдорат.

Маро шуд ишқу май қисмат, туро зӯҳд риё, эй шайх,
 Ба кори ман маро бигзору ту ҳам рав паи корат.

Бурун аз даврат, эй гардун, муҳаққар кулбае хоҳам,
 Ки меборад ғубори дарду ғам аз тоқи заркорат.

Дарам бикшой, пири дайр, к-инак омадам сархуш
 Ба узри тавбаву тақво, ба гардан баста зуннорат.

Гадои ишқро андак тафаққуд гар кунӣ имрӯз,
 Бувад, эй подшоҳи ҳусн, фардо аҷри бисёрат.

Ту, эй Фони, ки дар сар ҳар чи будат раҳни май карди,
 Аҷаб набвад, ки сар монӣ, кунун чун нест дасторат.

Холи соқӣ мардуми чашми чаҳонбини ман аст,
Бодаи талхе, ки дорад, ҷони ширини ман аст.

Май мағӯ, хун хӯрдан аст ин, з-он ки соғар шоми ҳаҷр
Ношуда холи, дигар пур з-ашки рангини манааст.

Эй мусулмонон, зи куфри чашми ӯ чун вораҳам?
К-аз мижа сафҳош баҳри ғорати дини манааст.

Ин ки гоҳи қатли ушшоқаш намудам изтироб,
Ваъдаи қатле, ки кард, аз баҳри таскини манааст.

Кай тавон берун шуд аз дор-ул-амони майкада?
Чунки гардуни ситамгар дар паи кини манааст.

Нақди ҷон додан ба ҷонон кори ҳар Маҷнун мадон,
К-ин ҷалодат дар ҷунуни ишқ оини манааст.

Фониё, ҷоми фано аз даст нагзорам аз он-к,
Ин даво баҳри дили маҳзуни ғамгини манааст.

Аз сари хум гар бигирад муғбача дар дайр хишт,
Равзане ёбад, ки бинад ҳуру Кавсар аз биҳишт.

Васфи ҷаннат бас кун, эй зоҳид, сӯи майхона ой,
Бод бин абҳаршамиму хок бин анбарсиришт.

Гар сарам аз сачдаи бут захм шуд, айбам макун,
Чунки аз килки қазо ин ҳарфам омад сарнавишт.

Хомаи қудрат чу тарҳи офариниш зад рақам,
Хуб дидан хуб бошад, зишт дидан ҳаст зишт.

Андар ин мазраъ чу деҳқон ҳар чи корад, бидравад,
Хуррам он к-ӯ ҳеҷ гаҳ чуз донаи неки нақишт.

Бо дили ғофил қуништ аст, ар ҳарам бошад мақом,
Дил чу бо ёр аст хуштар, аз ҳарам бошад қуништ.

Дар ҳавоят аз бало ғам нест Фониरो, чу ӯ
Тарки сар нокарда, по дар дашти савдоят наҳишт.

Эй ки дар ин ғамкада ҷоят сарири шоҳӣ аст,
Беҳ гадои майкада будан, гарат огоҳӣ аст.

Давлати хуби напояд чуз вафо бо аҳли ишқ,
Дон, ки з-ин пандам ғараз ойини давлатхоҳӣ аст.

Моҳрӯе, моҳиандоме чу дар даст оварам,
Шавкати ишқам тавон гуфтан зи маҳ то моҳӣ аст.

Қатъи дашти ишқ бе иршоди пири раҳ макун!
Раҳ ғалат нафтад чу бо Хизри раҳат ҳамроҳӣ аст.

Гарчи рахшон аст дар хиргоҳи гардун офтоб,
Дар латофат кай шабеҳи он маҳи хиргоҳиаст?

Ин ки чун коҳам зи заъфи ишқ, гар ҷӯи далел,
Дар ғамат бастан миёнро чувт ранги коҳӣ аст.

Ваъдаи васлаш дароз афтод эй Фони, дареғ,
К-андар ин раҳ риштаи умри маро кӯтоҳӣ аст.

Татаббўи Хоҷа

Зери нўҳ тоқи фалак ғайри қачи қор қучост?
Ростя дар хама ин гунбади даввор қучост?

Дилам аз хонақаҳу зўҳди риёи бигирифт,
Роҳи майхона қучо, соқии айёр қучост?

Масциду шайх маро қониби уҷб афканданд,
Дайр ку, муғбачаи шўхи қалаҳор қучост?

Сирри тавҳид чу хоҳи, битаровад зи дилат
Чуз хароботи муғон маҳрама асрор қучост?

Қаҷию кўтаҳии даҳр малулам доранд,
Ростя хоҳаму рафъат, қади дилдор қучост?

Меҳри он рўй зи ҳар зарра аён, ту аъмо,
Нест чуз қилваи матлуб, талабгор қучост?

Бодаи ишқ чу хўрди, хабар аз худ маталаб,
К-андар ин майкада аз хеш хабардор қучост?

Дар сари кўи вафо хок шуд, инак сари ман
То бар ў раҳши қафо қилва диҳад, ёр қучост?

Фони, он рў натавон бе мижаву зулфаш ёфт,
Ғули беҳор қучо, маҳзани бе мор қучост?

Татаббўи Шайх

Шоми ҳиҷрони маро акси рухи ёр кучост?
Баҳри он акс маи оинакирдор кучост?

Баҳри май доштанам соқии гулораз ку?
Баҳри базми тарабам соҳати гулзор кучост?

Боиси равнаку сармояи ин базми нашот,
Муниси қони ман, он дилбари дилдор кучост?

Он ки шамъи тараби шоми висолам буди,
Дар фироқам ба чунин тирашаби тор кучост?

Субҳи васлам зи кучо ваъда диҳи, эй ҳамдам,
Шоми ҳиҷрони маро аз саҳар осор кучост?

Соқие, як-ду қадаҳ пур деху беҳушам соз,
З-он, ки дар ҳаҷр чу май ҳамдаму ғамхор кучост?

Фоние, дида ба ёрони риёи мафикан,
Боядат ёри ҳақиқи, ту бигў ёр кучост?

Татаббӯи Хоҷа

Биё, ки арсаи майхона ишратобод аст,
Зи соҳаташ хаси андӯҳ рафта бар бод аст.

Китобаи дари оли-ш ин рақам, к-ин дар
Ба он ки аз ду ҷаҳон рӯ натофт, накшодаст.

Зи тоқи муртафиаш ин садо расида ба гӯш,
«Биё, ки қасри амал сахт суштбунёд аст».

Ба сӯи муғбача риндон-шро хитоб, ки хез,
«Биёр бода, ки бунёди умр барбод аст».

Суруди нағмагараш ин ки доди айш диҳед,
Ба нуқлу бода, ки кори замона бедод аст.

Сабӯ зи ғулғули май карда ин нидо, ки бинӯш,
Қадаҳ, ки дайри қуҳанро басте чу ту ёд аст.

Ба ҷилва з-оинаи ҷом чеҳраи мақсуд,
Ки маст гашта ба ў чашми ҳар ки афтодаст.

Бидор соқӣ, аз он ҷоми май, ки шуд умре,
К-аз иштиёқи ваям кор оҳу фарёд аст.

Ки маст гашта, кунам тарки хеш чун Фони,
Ҳар он ки масти хароб инчунин шуд, обод аст.

Айзан

Манам, ки кунчи харобот хонақоҳи ман аст,
Маи сабуҳ задан вирди субҳгоҳи ман аст.

Набаста тирагии куфр килла бар сари дайр,
Зи ишқи муғбача бар чарх, дуди оҳи ман аст.

Зи ишқи моҳвашон, доғҳои тоза бубин,
Саросар аз асари ахтари сиёҳи ман аст.

Ба ҷурми зиндагӣ аз ҳаҷри он гули раъно
Сиришки сурху рухи зард узрҳои ман аст.

Бурун зи майкада н-оям, ки аз ҳаводиси чарх
Ҳисори амну амони ману паноҳи ман аст.

Ба дайр пеши буте саҷда орзу дорам,
Хаёли зӯҳд надорам, Худо гувоҳи ман аст.

Равам ба майкада гоҳи хумор чун Фони,
Ки бода дофеъи ин ҳолати табоҳи ман аст.

Айзан

Моро ба чуз гадоии майхона кор чист?
Коре, ки қисмати азал аст, ихтиёр чист?

Чун бевафост ғамкадаи даҳр, май биёр,
Будан дар ин сарой даме хушёр чист?

Оғози кори даҳр, ки донист, к-он чи буд,
То кас кунад қиёс, ки анчоми кор чист?

Аз рӯзгор чун нарасад ғайри тафриқа,
Будан асири тафриқайи рӯзгор чист?

Нашкуфт чун зи гулшани дунё гули мурод,
Баргӯй булбул, ин ҳама афғону зор чист?

Гуфти, ки «бода аз кафи ёр аст муғтанам»,
Аввал бигӯ, ки бода чи чиз асту ёр чист?

Фони, манол аз ғаму бин кори аҳли фақр,
Ғайр аз ризо ба хостаи Кирдигор чист?

Татаббўи Шайх

Мулки офоқ ба ҷуз дайри муғон, ин ҳама нест,
Мояи айш ба ҷуз ратли гарон, ин ҳама нест.

Воизо, ин ҳама аз боғи қинон қисса мағў,
Ки ману кўи касе боғи қинон, ин ҳама нест.

Дўш гуфтаст зи бас наъраву ошўбам ёр:
«Ҳаст ў, варна алолои сагон, ин ҳама нест».

Ҷоҳу иқболи қаҳон ҷумла хаёл асту намуд,
Буди ин силсилаи шўъбадасон, ин ҳама нест.

Ин ҳама шефтаи шоҳиди пуришваи даҳр,
Ки шудӣ, эй дили шўрида, бидон, ин ҳама нест.

Ин ҳама ҳусну латофат, ки паризоди марост,
Гар сўи қинси башар бингарӣ, он, ин ҳама нест.

Аз замон ҳар нафасам сад ғаму бедод расад,
Варна ҷавру ситами аҳли замон, ин ҳама нест.

Хоки кўяш магар аз рўи малоик шуда нақш,
Варна аз чеҳраи ушшоқ нишон, ин ҳама нест.

Фониё, қон деҳу аз меҳнати ҳичрон вораҳ,
Ҳоҷати нолаву ошўбу фиғон, ин ҳама нест.

Татаббўи Шайх

Маро, ки чуз ба хароботи ишқ роҳе нест,
Ба ғайри дарғаҳи пири муғон паноҳе нест.

Зи баҳри сачда буге гар талаб кунам, чи аҷаб?
Ба ғайри бут чу сарамро ҳаволагоҳе нест.

Ба қатли ман чи кашад ғамзаат сафи мижгон,
Зи баҳри мўркушия ҳоҷати сипоҳе нест.

Зи аҳли ҳусн халос аст мулки дил бе ту,
Сипаҳ чи қор кунад дар миён, чу шоҳе нест.

Ба сидқи даъвии ишқам талаб макун ду гувоҳ,
Ки андарин суханам чуз Худо гувоҳе нест.

Вафо зи чашми ту гар дил нахост, айб макун,
Ба кас чунин тамаъ аз турки дилсиёҳе нест.

Маҷӯ ба дашти фано сабзаву гул, эй Фони,
Чаро к-аз оташи оҳам дар ў гиёҳе нест.

Айзан

Монда дар кӯи муғон то абадам ошиқу маст,
Ки шудам шефтаи муғбачагон рӯзи аласт.

Сар ниҳам пеши қадаҳ ҳамчу суроҳи ҳар дам,
Дар хароботи муғон то шудаам бодапараст.

Рафтам аз даст зи ташвири хумор, эй соқи,
Лугф бошад ба яке чуръа гарам гири даст.

Он миён ҳаст дар оғӯшу касе, гӯяд нест,
В-он даҳан нест ба гуфтору ту пиндори ҳаст,

Дилам, эй муғбача, машкан, ки дар ин دائри куҳан
Ҳаст бадмаст ҳар он шӯх, ки ӯ чом шикаст.

Қоматам ҳам шуда аз хидмати риндон дар دائр,
Пир аз бас сабуи бода, ки бар дӯшам баст.

Зоҳидо, чанд риёзат кашӣ, инак Фони,
Хӯрд як чоми фанову зи худӣ худ вораст.

Айзан

Дар майкада онро, ки ба каф ҷоми шароб аст,
Айбаш макун, ар шому саҳар масту хароб аст.

Бардоштан аз май натавонад сари худро,
Аз бода ҳаво дар сари он, к-ӯ чу ҳубоб аст.

Сарриштаи кораш кашад охир ба хароби,
Ҳар маст, ки афтода дар ин дайр, хароб аст.

Май каш, маи Кавсар зи кафи ҳури биҳишти,
Дар дӯзахи махмурият, эй дил, ки азоб аст.

Дар дайри фано ҷоми яқин ҷӯй, ки матлуб,
Аз пардаи пиндори ту барбаства ниқоб аст.

Эй мугбача, чун рӯи тазарв аст узорат,
3-он рӯй ки чун ҳуни тазарват маи ноб аст.

Ин давр ба як чашм задан гашта дигаргун,
Эй умр, ба рафтан зи бари мо чи шитоб аст?

Дар майкада гар фарқи маям тавба шикаста,
Эй шайх, зи мо даргузар, он олами об аст.

Фони, чи шави шефтаи даҳр, ки қавнайн
Дар дашти фано ҷумла намудори сароб аст.

Дар таври Хоҷа

Чун аз ин дайри фано охир бибояд бор баст,
Аввал афкан боре, эй дил, бори ҳасти, ҳарчи ҳаст.

Оқибат хоҳад шикаст аз марг шохи нахли умр,
Беҳ зи зӯри дасти тақво нафсро додан шикаст.

Барфикан аз рӯи даст асбоби олам пеш аз он-к,
Надҳадат суде газидан аз таҳайюр пушти даст.

Чун баландонро фитодан лозим омад, паст бош,
Нест мумкин уфтодан ҳеҷ гаҳ бар хоки паст.

Хешро беҳуд кун аз ҷоми фано, то кай худӣ,
К-андар ин дайри куҳан беҳ майпараст аз худпараст.

Ҷоҳи дунё чоҳ дон, ҷастан тавонӣ аз сараш,
Чун дарафтодӣ дар ӯ, натвон зи қаъри чоҳ ҷаст.

Пиразан шуд даҳр, агар марди, ба гирди ӯ магард,
Гарчи зан шуд, лек мард онро шумар, к-аз вай бираст.

Баҳри гулҳо хори гулзори ҷаҳон машмор сахл,
З-он ки ҳукми тир дорад, чун даруни чашм ҳаст.

Фониё, чун хушёри нест чуз ранчу малол,
Дафъи хушёри чу дори ком, шав маҷнуну маст.

Татабўйи Хоҷа

Зи баҳри чарх ба киштии умр сад халал аст,
Давош баҳри шаробу сафинаи ғазал аст.

Маи рақиқ чу нақди ҳаёт бемисл аст,
Бути шафиқ чу умри азиз бебадал аст.

Ба васли ў надихам роҳи эҳтимол, эй ишқ,
Агарчи пеши хирад ин нишона муҳтамал аст.

Ҳадиси ринди харобот нест чуз таслим,
Ки аҳли хонақаҳ аст он, ки сар бар сар қадал аст.

Рав, эй фақеҳ, ки бошад фано натиҷаи ишқ,
Валек ишқ ба дил нашъаи маи азал аст.

Умед қатъ кун, эй мурғи дил, зи гулшани даҳр,
Ки доми тоири қудсӣ зи риштаи амал аст.

Зи қатъи роҳи фано васл ёфта, Фони,
Вале мурод дар ин роҳ дархури амал аст.

Татаббӯи Ҳоча

Ҳарғиз гадои майкада аз шоҳ ғам надошт,
К-аз илтифоти пири муғон ҳеҷ кам надошт.

Танҳо на ман ба хоки мазаллат фитодаам,
Ҳарғиз фалак бар аҳли вафо ҷуз ситам надошт.

Дорам сафоли кӯҳнаи майхона пуршароб,
К-ин оина Сикандару ин ҷом Чам надошт.

Дар ҳаҷр гӯ: бимир, ҳар он кас, ки дар висол,
Чавру ҷафои дилбари худ муғтанам надошт.

Ҷуз қоматат, ки сӯи асирон хиром кард,
Дар боғи даҳр сарви сиҳй ин қадам надошт.

Он тифли шӯх мурғи дили халқ сайд кард,
Бо он ки доми турраи пурпечу хам надошт.

Фонй, ба фикри он даҳан ар мурд, нест айб,
Кай буд, к-ӯ азимати мулки адам надошт?

Тагаббўи Шайх

Ё Раб, он мугбачаи шух зи майхонаи кист?
Маст дар майкада аз соғару паймонаи кист?

Сўи масҷид шудаву ғайрати он мекашадам,
Пеши ман гарчи яқин аст, ки дар хонаи кист?

Ганчи ҳусн асту сўи аҳли муҳаббат гузараш,
Ваҳ, ки то майли дилаш қониби вайронаи кист?

Халқ донист, ки он рашки пари ёри ман аст,
Дили савдозада ногуфта, ки девонаи кист?

Шўҳрати риндиям ар нест, яқинат бинигар,
Ки ба ҳар анҷумани майкада афсонаи кист?

Гўиям: «Чашми сиёҳи ту киро қотил шуд?»
Шўҳи хунрез бубин, наргиси мастонаи кист?

Қасди мурғи дили Фони агар он чашм накард,
Турраву холи ту пас доми киву донаи кист?

Дар таври Хоҷа

Буд обзада соҳати майдони харобот,
Базми тараб омода дар айвони харобот.

Биншаста дар ӯ пири харобот қадахнӯш,
Дар хидмати ӯ саф зада риндони харобот.

Чо карда бараш муғбачаи шӯх ба мастӣ,
Дар кишвари ҳусн омада султони харобот.

Ҳар лаҳза паи бурдани дил турфа муғанни
Бо лаҳни муғона зада дастони харобот.

Аз пири харобот ба риндон шуда зоҳир
Дар ҳар қадаҳе нуктаи пинҳони харобот.

З-он нукта ҳар он к-ӯ хабаре ёфта, сармаст,
Беҳуш фитода ба шабистони харобот.

Май деҳ, ки ба сад хилъати шоҳи нафурӯшад,
Як чуръаи май соили урёни харобот.

Ҳар васф, ки аз Кавсару аз равза шуниди,
Андар ҳақи май омаду дар шони харобот.

Фони, ба хароботи фано даршуду vorаст,
Аз нанги худӣ гашт чу меҳмони харобот.

Татаббўи Хоҷа

Дил чу парвона зи шамъи рухи чонона бисўхт,
Ваҳ чӣ парвона, ки аз шўълаи ў хона бисўхт?

Мўи холи ту бар он шўълаи ораз аҷаб аст,
Нашавад сабз чу ҳар гаҳ ба замин дона бисўхт.

Ишқ дар синаам афтод, к-аз он сўхт дилам,
Оташ афтод ба вайрона, ки девона бисўхт.

Шавқ дар ҳаҷр нашуд дафъу ба дил оташ зад,
Шамъро шаб нанишонданду аз он хона бисўхт.

Хирқа пурмай шуду дар хилватам афтод оташ,
Шўъла дар рахт дарафтод, ки кошона бисўхт.

Макун оташкада дар дайр, ки аз муғбачагон,
Ҳар дам он сўй дусад оқилу фарзона бисўхт.

Шўълаи шамъи рухат шонд ба хоки сияҳам,
Кирми хокист, чу болу пари парвона бисўхт.

Монда урёну залилам, ки зи чурми тавба,
Пири майхона маро хирқа ба чурмона бисўхт.

Фони, ар дурдкаши майкада шуд, нест аҷаб,
Бодаполош чу аз оташи паймона бисўхт.

Дид, он ки паи май ба хароботи фано рафт,
Сарҳо чу ҳубоб омаду бар боди ҳаво рафт.

Дар ҳаҷри ту оҳи дили ман буд, ки то субҳ
Гуфтанд халойиқ, ки магар боди сабо рафт.

Дар роҳ ба зуҳҳод басте арбада кардаст,
Он кофири бадмаст, ки дӯш аз бари мо рафт,

Ғоиб чу шуд аз мо дигар, аз мо-ш маҷӯед,
Ў буд парӣ, рафту надонам, ки қучо рафт.

Сарманзили ишқи ту бувад кӯи фано, з-онк,
Ҳарчанд ки шоҳ омад, аз он сӯи гадо рафт.

Рафт он маҳу гуфто, ки «биёям ба барат зуд»,
Он шӯҳи бало, эй дили ғамгин, чи бало рафт?

Аз сӯфии раъно чи сафо чашм тавон дошт,
К-аш умри гиромӣ ҳама дар зарқу риё рафт?!

Он рӯз, май шуд сифати мардумӣ, аз халқ
Гуё зи ҳама пештар оини вафо рафт.

Ҳар кас тарафе зад қадам аз ҳодисаи даҳр,
З-ин ҳодиса Фони ба хароботи фано рафт.

Татаббӯи Хоҷа

Ҳар дил, ки на соф аст, бар ӯ файз ҳаром аст,
Миръоти руҳи дӯст, дили оинафом аст.

Дар оинаи ҷом бидидам руҳи соқӣ,
Он давраи оина магар давраи ҷом аст?

Аз равзана меҳр, аз даҳани хум қадаҳи май
Бинмуд, зи ҳар як наям огаҳ, ки кадом аст?

Аз оби ҳаёти қадаҳам, ком ба завқ аст,
Умре маи талх асту маро умр ба ком аст.

Дайр аст сипеҳре ба фарозаш маҳу хуршед,
То ҷилвагаҳи мугбачагон гӯшаи бом аст.

Кай лахлаҳаи сандали аҳмар хушам ояд,
К-аз гулгулаи зарфи маям атрмашом аст.

Аз майкадаи ишқ чу шуд бода ҳалолом,
Нонам дигар аз хонақаҳи зӯҳд ҳаром аст.

Ҳам бод ба худ омаду ҳам об зи худ рафт,
Дар гулшанат, эй сарв, суман бар чи хиром аст?

Аз хеш бурун рафтани дар дӯст расидан,
Фони, раҳи фақр арчи дароз аст, ду гом аст.

Айзан

Биё, ки ҳотифи майхона душ пинҳон гуфт,
Ба ман ҳикояте аз сирри май, ки натвон гуфт.

Чу гашт воқиф аз ин ҳол пири бодафуруш,
Маям ба таҳния доду ба лутфу эҳсон гуфт:

«Ки, эй гадои харобот, навмед мабош,
Чаро, ки ҳотифи ғайб он чи боядат, он гуфт».

Аз он замон, ки дилам нашъа ёфт аз маи ишқ,
Ба хештан ҳама душвори даҳр осон гуфт.

Ба роҳ аз сухани пири дайр афтодам,
Ки шайхи хонақаҳ ин нуктаҳо дигарсон гуфт.

Аз он ба лола дилам хун шуду дарунам сўхт,
Ки дарди хуни дилу ранҷи доғи ҳиҷрон гуфт.

Ҳадиси бастанӣ зуннору бутпарастии ман
Ба халқ оқибат он шўҳи номусулмон гуфт.

Чу дил зи зулфи вай ошгуфта буд, аз ҳолаш
Ҳар он чи пурса намудам, ҳама парешон гуфт.

Касе халос зи гирдоби ғам шуд, эй Фони,
Ки зери даври фалак тарки аҳли даврон гуфт.

Тагаббӯи Ҳоча

Ба назди пири муғон зӯҳд уҷбу булғаҷабист,
Қадаҳ чу дошт, нанӯшиданаш зи беадабист,

Зи ишқи муғбачагонам умед нест халос,
Ки зотӣ аст маро ин бало, на муктасабист.

Манам зи ҷон шуда ҳиндуи турки хунрезе,
Ки бо малоҳати туркаш, фасоҳати арабист.

Ба ҷуз шароби сабӯҳи илоҷ натвон кард,
Маро, ки субҳ зи ранҷи хумор ташналабист.

Маро ҳубоби маи ноб – чашми хунполост,
Ки дар ниқоби зуҷоҷию пардаи инабист.

Зи мулки Чину Ҳалаб чуръае аз он май беҳ,
Ки дар суроҳии чинию шишаи ҳалабист.

Ба вай аҷаб набувад пири ақдро ханда,
Чу Фони он, ки гаҳи пирияш нигори сабист.

Дар таври Хоҷа

Ману майли алифи қомати он хурсиришт,
Бар сарам чунки қазо дар азал ин ҳарф навишт.

Чашм дорам, ки диҳад пири муғон аз сари хум,
Чун ба зиндони лаҳад зери сарам бояд хишт,

Маталаб нахли вафо аз чи, ки деҳқони қазо
Ҳаргиз ин тухми аҷаб дар чамани даҳр нақишт.

Манам имрӯзу маю муғбачаву дайри муғон,
Шайхи фардоталабу Кавсару ризвону биҳишт.

Натавон ёфтан аз ғафлаташ андар масҷид,
Дар ҳузури талабаш ҳаст чи масҷид, чи куништ.

Хубу зиштии ту вобаста ба рад асту қабул,
Он чи махфист, чӣ дони, ки кӣ хубасту, кӣ зишт?

Неку бад нест чу дар дасти касе, бода биёр,
Фони, ар зиштхисол омаду гар хубсиришт.

Айзан

То Кавсару Фирдавс раҳи дуру дароз аст,
Дон айш ғанимат, ки дари майкада боз аст.

Аз ноз марон рахш паи қатл, ки ҳар сў
Бар хоки раҳ афтода сари аҳли ниёз аст.

Бингар ба ҳубоби маи гулранг, ки дар давр
Чун дидаи Маҳмуд ба рухсори Аёз аст.

Зулфи ту магар ҳаст шаби ҳаҷру раҳи ишқ,
К-он тираву ин ҷумла нишеб асту фароз аст.

Бар дўши ман он доғи сабуи маи ринди,
Бардўхта аз шуққои иқболи Тироз аст.

Гар дида бувад пок назар бар рухи шоҳид,
Аз солики раҳ айни ҳақиқат, на маҷоз аст.

Дар хонақаҳ аз нуктаи тавҳид чи гўям,
Чун ринди хароботи муғон маҳрами роз аст.

Афлок ба як садма, ки аз ишқи азал дид,
Саргашта чунин то ба абад дар таку тоз аст.

Фонӣ, нашуда ғарқа ба май бут чи парастӣ,
Дар майкада нокарда таҳорат чи намоз аст?

Наът

Зиҳи сад пири Канъони муридат,
Дусад Юсуф ғуломи зархаридат.

Гулат бишкуфт андар гулшани қурб,
Насими боғи ваҳдат чун вазидат.

Шуди афлокрав, чун муждаи васл
Расонид осмонпаймо баридат.

Чя бок аз ранчи олам пайкаратро,
Чу дил дар маъмани қурб орамидат?

Ба боми Каъба поят норасида,
Ливои қадр бар гардун расидат.

Муқаффал чун бувад дарҳои раҳмат,
Чу зулфайн омада печон калидат.

Дар он кў, Фониё, гўи гадоям,
Зи хайли он сағони кў ки дидат?

Дар таври Махдумӣ

Аз ишқ ҳар замон ба забонам фасонаест,
Гӯё забон зи оташи ишқам забонаест.

Аз бохтан ба дайри муғон нақди дину дил
Комам зи дасти муғбача ҷоми муғонаест.

Халқе туро ба Каъба талабгору мо ба дайр.
Он хонае ба кӯи ту, ин низ хонаест.

Хоҳам зи кунчи зовияву қатъи бодия,
Васли ту в-арна сайру саботам баҳонаест.

Дар сина з-оташи ғаму дар хирқа з-оби май,
Ҳар доғам аз балияти ишқат нишонаест.

З-аҳли замон ба ҳар ки супурдем нақди дил,
Бинмуд қасди ҷон, чи аҷоиб замонаест?

Фонӣ, ба сачдаи Ҳарамам пур маҷӯй, аз он-к
Дар кӯи ошиқӣ сари мову остонаест.

Татаббўъи Хоҷа

Гуфтам: Шароби лаъли ту ёқути аҳмар аст,
Ёқуту лаъл нест, надонам чи ҷавҳараст?

Туби баробари қадат ар гўяд аҳли зўҳд,
Гуфтан бувад гиёҳ ба Туби баробараст.

Моем дар ҳарими хароботу ҷоми май,
Маҳрум он, ки толиби Фирдавсу Кавсараст.

Бингар, гадои майкада бар каф кўҳансафол,
Ҳамчун шаҳе, ки дар кафи ў соғари зараст.

Эй майфурўш, хирқа чу шуд раҳни май, кунун
Ҷоми дигар биёр, ки навбат ба дафтар аст.

Эй шайх, агар ба дайри фано бигзари шабе,
Чуз шайду ҳила ҳар чи ту хоҳӣ, муяссараст.

Ҷоми чу даркаши бувадат оламе дигар,
Аз ранҷи олам эй, ки замират мукаддараст.

Мурғе, ки ҳаст тоири бўстони ломакон,
Кай қабзу басташ аз асари чарху ахтараст?

Аз худ гузашт Фонию ишқи буге гузид,
3-он рӯ, ки бутпараст нақўтар зи худпараст.

Айзан

3-он лаъли майолуд шудам масти харобат,
Эй муғбачаи шўх, чи маст аст шаробат!?

Эй ишқ, ҳавоят чи баҳор аст, ки бодо
Бар хирмани мо тирадилон барқи саҳобат.

Бо орази насринваш агар бода бинўши,
Бар чеҳра чи гулҳо шукуфонад маи нобат!

Дар нуру сафо чунки зи хуршед фузунӣ,
Ҳаргиз нашавад ҳойили рухсори ниқобат.

3-он хилъати ту ҳуллаи гулгун шуда, эй сарв,
К-аз хуни дилу дида ҳама дода шуд обат.

Эй муғбача, бас тавба шикастию гунаҳ буд,
Гар тавбаи моро шикани, ҳаст савобат.

Фони чу ғариб омада дар баҳри маони,
Набвад аҷаб андар суханаш ранги ғаробат.

Мухтараъ

Лаъли ту наботу суханат оби ҳаёт аст,
Табхола бар он гӯшаи лаб ҳабби набот аст.

Аз дайр сӯи масҷид аз онам ҳаракат нест,
К-он муғбача дар майкада ширинҳаракот аст.

Аз савмаа худро ба харобот фикандам,
К-ин ҷо зи худӣ, бештарам рӯи наҷот аст.

Он ҳури паризод, ки дар ҷумла сифоташ
Омад малакишева, надонам, ки чи зот аст!

Ҳиндуи ду зулфи ту чи ҳиндуст, ки дар фол
Сад бор муборактарам аз Қадру Барот аст.

Он кас бибарад гавҳари мақсуд, ки чун кӯҳ
Аз соиқаи ҳодисааш расми сабот аст.

Шахроҳ суви чаннати Фирдавс, ки ҷӯянд,
Фони, ба яқин дон, ки хиёбони Ҳирот аст.

Татаббӯи Хоҷа

Зоҳидо, дар равза май гар аз кафи дилдор нест,
Равзае хуштар маро аз кулбаи хаммор нест.

Ошиқонро ҳеҷ ҷаннат нест, чун гулзори васл,
Кавсару Тӯби мисоли лаълу қадди ёр нест.

Дил пур аз хори ҷафоят гашт ҳамчун хорпушт,
Нест ҷояш з-он ки берун карда сар з-ӯ хор нест.

Бар танам дар ҳар буни мӯ баски неши ҳаҷри туст,
Як сари мӯ нест ҷое, к-он дар ӯ афгор нест.

Чашми шӯхат кай назар бар ҳоли зорам афканад,
Турфат-ул-айне зи хоби ноз чун бедор нест?.

Дар муҳаббат аз ғами ҷонон бувад миннат ба ҷон,
Бар дили аҳбоб аз ҷаври ҳабиб озор нест.

Эй, ки гӯи з-ӯ ба дил бисёр-бисёрат ҷафост,
Андак-андак чун намуд, аз вай ба дил бисёр нест.

Соқие, ратли гаронам деҳ, ки дар ҳиҷрони ёр
Гар аҷал ояд гаронам, лек он миқдор нест.

Фоние, дар ошиқӣ ҳар ғам, ки ояд, шод бош,
З-онки аҳли ишқро аз ранҷу хорӣ ор нест.

Дилро фурӯ гирифта зи ҳаҷрам малолат аст,
Соқи, бидор май, ки ба дил саъб ҳолат аст.

Тавба зи баҳри Тӯбиву ҳурам, ки даст дод,
Аз пири дайру муғбачаам сад хиҷолат аст.

Субҳам ба чашм соғари хуршед қилва кард,
Кардам шугун, ба бодаи софам далолат аст.

Соқи агар ппёлаи адл афканад ба давр,
Бар ташнагон зиёда зи айни адолат аст.

Афлок разлпарвару дар панчрӯза умр,
Гаштан забунӣ ӯ зи камоли разолат аст.

Чустам зи пири майкада оини файзи май,
Гуфт: «Ин ба лутфи соқии маҳваш ҳаволат аст».

Навмедӣ аз хумори шабам соқиё, чи бок,
К-аз ваъдаи сабӯҳ садаи истиҳолат аст.

Доман аз тардоманони даҳр чидан хуштар аст,
Рӯяшон чун дидаи гирён надидан хуштар аст.

Чун ба зарпоши сафо мумкин набошадшон чу хок,
Меҳрсон 3-ин тирагон дури гузидан хуштар аст.

Аз тариқи мардуми бошанд чун деви рамон,
Чун парӣ аз одамии 3-эшон рамидан хуштар аст.

По кашад аз мардуми, чун сар ниҳи бар пояшон,
Аз чунин номардумон доман кашидан хуштар аст.

Ҳар вафоро сад ҷафо доранд, пас аҳли вафо,
3-ин ҷафокорон ба як кунҷе хазидан хуштар аст.

Ҳирсашон кор аст чун анҷо муяссар гар шавад,
Қуллаи Қофи қаноатро газидан хуштар аст.

Фониё, роҳи фано бояд чу охир қатъ кард,
Ҳам зи аввал он биёбонро буридан хуштар аст.

Айзан

То гадоии дари майкада оини ман аст,
Рахнаҳо аз мижаи муғбача дар дини ман аст.

3-он дам аз ёрии май мезанам, эй шайх, ки ў
Ҳамдами файзрасони дили ғамгини ман аст.

То ки дар дайр шудам ҷуръакаши пири муғон,
Дар ҳарам тантанаи ҳашмату тамкини ман аст.

Андӯхам бе ту чунон аст, ки суде накунад,
Гар ҳама ҷаннату ҳур аз паи таскини ман аст.

Як дами хуш ба висоли ту задам, гардиши чарх
Ваҳ, ки сад теғи бало охта дар кини ман аст.

То ки дар майкада васфи лаби лаълат кардам,
Вирди риндони ҷаҳон нуктаи ширини ман аст.

3-ону 3-ин бигзару дар роҳ қадам неҳ, Фони,
Нест оини фано, они ман аст, ини ман аст.

Мухтараъ

Ҳусне, ки дида дид, дил он сӯй моил аст,
Фарёди дил зи дидаву оҳи ман аз дил аст.

Хоҳам, ки оташ афтад аз он чеҳра дар ниқоб,
Гӯ аз чӣ рӯ ба чашмам аз он рӯй ҳоил аст?

Дар зулмати фироқ чу нӯшам зулоли Хизр,
Оби ҳаёт нест, ки он заҳри қотил аст.

Ҳарчанд дилфурӯз бувад офтоби май,
Он ҳам ба зеби гулшани ҳусни ту дохил аст.

Оби Хизир чӣ қўяму анфоси Исави,
Он лаб ба дастам ар фитад, ин ҳарду ҳосил аст.

Лаълат зи қону ғунчаат аз дил диҳад нишон,
Гӯё ки хилқати ту на аз обу аз гил аст.

Фонӣ, ба кӯи ишқи бутон чун даромади,
Ғофил мабош з-он, ки хатарнок манзил аст.

Мухтараъ

Боз дил тафриқа дар тавбаву томот андохт,
Соғари май заду худро ба харобот андохт.

Ин тараф гулгула дар хайли харобот афканд,
Он тараф дағдаға дар аҳли муноҷот андохт.

Ҳодияш ҳиммати риндон шуд, агар не худро,
Ки тавонад бадар аз он ҳама офот андохт.

Сар, ки андохт бари пири хароботи муғон,
На ба таклиф, ки аз фахру мубоҳот андохт.

Шукри мастии маи ишқу ҳарифе, ки нагуфт,
Давр аз ранҷи хумораш ба мукофот андохт.

Бандаи муғбачаи бодафурӯшам, ки назар
Тарафи дурдкашон баҳри мурут андохт.

Пири дайру карамаш дид чу Фони, дигар
Дида кай бар равиши шайху каромот андохт?

Айзан

Кофири ишқаму савдои бутон дини ман аст.
 Хоки бутхона шудан шеваю оини ман аст.

Асари наъли суми рахши туву пой сагат,
 Дар шаби тираи ҳиҷрон Маҳу Парвини ман аст.

Чун зи майхона бурун ояму ҳушёр шавам,
 Чарх аз васвасаи ақл чу дар кини ман аст.

Булбули лол мағӯ, фасли дай аз фурқати гул
 Дур аз рӯи ту мурғи дили ғамгини ман аст.

Қустай ошиқи девонаи расво паи қатл,
 Ин сифатҳо, ки намуди, паи таъйини ман аст.

Сачдаи пири муғон пеши буту қоми сабӯҳ,
 Дар мақомоти тариқат ҳама талқини ман аст.

Раст Фони зи худу рафт ба сахрои фано,
 Ин ки мебинамаш аз дидаи худбини ман аст.

Татаббӯи Махдум

Ман дурди заҳри ҳичрон дармекашам ба ёдат,
Ту софи айш даркаш, к-оби ҳаёт бодат.

Мо аз хумор мурдем дар кунҷи номуроиди,
Соғар тиҳи мабодат аз бодаи муродат.

Эй, к-аз риё ғамат буд в-аз бода шод гашти,
Ғамгин мабод, ё Раб, ҳаргиз даруни шодат.

Ғар хонақоҳи тақво дар баста шуд, чи бок аст,
Дайри фано кушодаст, рав то расад кушодат.

Аз хирқои майолуд ғам нест дар харобот,
Ғар дар тариқи ринди пок аст эътиқодат.

Дар ҳарчи қисмати туст, роҳи ризо напӯи,
Дар ҳайратам, ки оё бо кист ин инодат?

Фони, иродаатро хоҳи иродаи дӯст,
Бояд ки сар дарори дар ҳалқои иродат.

Эи дил, верери Хуло солики фонӣ донист,
Гар ту фонӣ шави, ин рӯз тавони донист.

Маҳрами кишвари дил бош, ки Ҷамшед зи ҷом,
Рози олам ҳама пайдову ниҳони донист.

Раҳ ба маъни талаби, чашм зи сурат дарпӯш!
К-аз сувар гашт барӣ он ки маонӣ донист.

Нафканад мурғи чаман чашм ба гулҳои баҳор,
Ки зи тороҷи дай осеби хазони донист.

Нақди вақт ор ба каф, з-он ки парешонии вақт,
Пири раҳ ҷумла зи омоло амонӣ донист.

Лаби чонбахшу рухи рӯҳфизои соқист,
Ки дили зори ман осоиши ҷонӣ донист.

Ман шудам пир зи исён, кунун зӯҳд чи суд?
Эй, хуш он, к-ӯ раҳи тоат ба ҷавонӣ донист.

Хизру сарчашмаи ҳайвон, ки дили зиндадилон
Умри боқӣ зи лаби лаъли фалонӣ донист.

Фонӣ он рӯз сӯи давлати боқӣ раҳ бурд,
Ки фаношевагии олами Фонӣ донист.

Татаббўи Хоҷа

Агарчи пири муғонам пиёла дод ба даст,
Ба ишва муғбачаам қард масту бодапараст.

Зи шайху хонақаху ҳуру равзаам фориғ,
Маро, ки пиру ҷавонӣ чунин муяссар ҳаст.

Бубин баландии чархи барину пастии хок,
Нигун шудан чу нахоҳӣ, бисоз худро паст.

Хушам зи мастии ҷоми фано, ба шукри ҳамин,
Ки нестам зи маи уҷбу худпарастӣ маст.

Ба ҳар шикаст, ки дар зулфи саркаш афкандӣ,
Ҳазор дил, ки дар ў баста буд, ёфт шикаст.

Дило, дар оташи май сўз нақди ҳастии хеш,
Ки ҳар касе, ки накард ин амал, зи хеш нараст.

Мадех ба ринди хароботи аҳди май, эй шайх,
Ки қисматаш ин шуда аз соқиеъни аҳди аласт.

Биёр бодаи беихтиёри, эй соқӣ,
Ки ихтиёр дар ин коргоҳ ба дил нанишаст.

Висол боядат, аз хеш бигсил, эй Фони,
Ки ҳар ки ў зи худӣ шуд ҷудо, ба ў пайваст.

Мухтараъ

Омад баҳори дилкашу гулҳои тар шукуфт,
Дилҳо аз он нашот зи гул бештар шукуфт.

Дил аз сабоҳати руҳи хубат кушода шуд,
Монанди ғунчае, ки ба вақти саҳар шукуфт.

Меояд аз гули чамани ишқ бӯи хун,
Гӯё, ки ғунчаҳо-ш зи хуни ҷигар шукуфт.

Гар ханда зад зи ғиряи чашмам, аҷаб мадон.
Чун абр ашк рехт гули тоза баршукуфт.

Соқи, баҳор шуд, қадаҳам рез лаб ба лаб,
Хоса, ки аз шукуфа чаман сар ба сар шукуфт.

З-он наҳли ноз ханда ба ушшоқу васл не,
Ҷамчун гуле, ки аз шаҷари бесамар шукуфт.

Фони, аҷаб мадон агар он гул шукуфтааст,
Аз ашки абрсони ту бишкуфт, агар шукуфт.

Татаббўи шайх

Маҳи сипеҳри ҷафо наъли раҳши моҳи ман аст,
Дар ў чу доғи руҳи маҳ нишони оҳи ман аст.

Висоли ту ба дуо хоҳам аз Худо ҳар шаб,
Ба ғайр фош накардам, Худо гувоҳи ман аст.

Ба кини васл чи заҳмат кашӣ ту, эй гардун,
Ки сад баробари ту ҳаҷр кинаҳоҳи ман аст.

Саҳар зи ҷониби машриқ мабин саводи саҳоб,
Ки баста киллаи дуд оҳи субҳгоҳи ман аст.

Ба рӯзи ҳашр сияҳтар зи шои фурқати ман,
Агар назора кунам, номаи сиёҳи ман аст.

Шаби фироқ фалакро сиришк аз анҷум,
Ба гоҳи воқеа аз ҳолати табоҳи ман аст.

Ба шои ҳаҷр маи равшанам деҳ, эй Фони,
Ки дар саводи шаб ин шўла шамъи роҳи ман аст.

Татаббӯи шайх

Нест як дил, к-аз ҷафои чашми ў бемор нест,
Ёки чашме, к-аз ғами дил то саҳар бедор нест.

Гарчи ноҳамвории гардун бурун аз ғоят аст,
Дар ҷафо чун он маҳи бемеҳр ноҳамвор нест.

Васл хосонро бувад, кунчи ғаму мурғи дилам,
То бувад вайрон мақоме, чуғз дар гулзор нест.

Набвад андар ишқ бо Фарҳоду Маҷнун нисбатам,
З-он ки бо аҳли хирад девонагонро кор нест.

Гар шабе аз шиддати ҳиҷрон зи ишқ оям ба танг,
Боз то вақти саҳар қорам чуз истиғфор нест.

Тори идборам ба гардан, зўҳду дин аз ман маҷӯй,
Эй муқими дайр, дон, к-ин риштаи зуннор нест.

Нест шуд Фони дар он кў аз ҷафояш, эй рақиб,
Даст кўтаҳ кун ту ҳам, ўро ҳамон пиндор нест.

Татаббуъи баъзе ёрон

Танам аз ранҷ дар бечораги сӯхт,
Дилам аз ишқ дар овораги сӯхт.

Диламро пора-пора сӯхти, ишқ
Вале ҳаҷр омаду якбораги сӯхт.

Зи наъли рахшаш оташ ҷаст, гӯё
Зи оҳам наъли сумми бораги сӯхт.

Агар сӯзам ба май хӯрдан аҷаб нест,
Самандар ҳам аз оташхораги сӯхт.

Назар кун, к-аз рухаш як ламъа афтод,
Ҳазорон ҳар тараф наззораги сӯхт.

Бидеҳ з-он оби оташранг, соқи,
Ки моро чарх дар маккораги сӯхт.

Чу Фони чора дар ишқат надонист,
Бубин бечора, дар бечораги сӯхт.

Айзан

Гоҳи хандидан лабат оби ҳаёту қанд рехт,
Нутқи ширину равонат ҳам бад-он монанд рехт.

Расми мурдан шояд ар аз рӯи олам барфитад,
Ҷони ширин баски з-он лабҳои шаккарханд рехт.

То шунидам бастай бо муддаи пайванду аҳд,
З-ин суҳан якборагӣ пайвандам аз пайванд рехт.

Дар ғами Юсуфрухе чун гири ман худ набуд,
Гарчи ашки хунфишон Яъқуб ҳам якчанд рехт.

Баҳри маъни бодаи васлат яке дар гӯш нест,
Қимати дурӯ, ки шайхи нуктадон аз панд рехт.

Гарчи аз теги фироқат гашт сад пар канд дил.
Қатраҳои оби пайконат зи ҳар парканд рехт.

Раст Фони аз хумор, умеди Кавсар бошадаш,
Ҳар ки ҷоме баҳри он махмури ҳоҷатманд рехт.

Татаббӯи Махдум

Боз дар дайри мугон арбадаи мастон аст,
Сухан аз ганҷишони тухидастон аст.

Мутриб аз ҳиммати Ҳотам чи суруд орояд?
Ки фалак пасттарин манзили сармастон аст.

Додани қону ситондан зи лаби соқӣ пурс,
То шабонгоҳ бад-ин сон бидеҳу бистон аст.

Сарв агарчанд баланд аст, зи ашқори чаман, .
Пеши нахли қади раънои ту аз пастон аст.

Водии Каъбаи ислом чи пӯям, эй шайх,
Ки бути кофири ман қониби Туркистон аст.

Мастию риндиям ар чарх ба дастонҳо гуфт,
Чи кунам баҳри ман ин навъ садаш дастон аст.

Фони ар нестият ҳаст, ба матлуб раси,
Ки ба васлаш сабабе нест, агар ҳаст он аст.

Айзан

Хат бар фарози лаъли ту аз мушки ноб чист?
Бар оби зиндаги-т зи зулмат ниқоб чист?

Эй дил, чу мурғи васл ба сўят намуд майл,
Як дам қарор пеша кун, ин изтироб чист?

Ҳар шомаш ар на ранҷи хумор аст аз сабўҳ,
Ларзон ба хок дар шудани офтоб чист?

Коре бурун зи амри қазо нест, гар туро
Ранҷе расад, ба анҷуму гардун итоб чист?

Сўфи, агар на муғбачагонаш заданд роҳ,
Афтоданаш ба майкада масту хароб чист?

Гар акси рӯи шоҳиди мақсуд боядат,
Ўз ҷоми бода оинаи беҳиҷоб чист?

Фони, мағў гузаштаам аз хобу аз хаёл,
К-ин нақши кавн ғайри хаёлеву хоб чист?

Татаббўи Шайх

Бошадам хуррамя аз ҳарчи дар ин олам аз ўст,
Аз ғамаш низ дилам шод бувад, к-ин ҳам аз ўст.

Набувад ҳеҷ тафовут зи нашоту ғами даҳр,
Ба висолам чу нашоту ба фироқам ғам аз ўст.

Заҳми ҳаҷраш ба дилу марҳами васлаш бар вай,
Хушам ояд, ки маро заҳм аз ў, марҳам аз ўст.

Бад набошад, ки расад ҳар дам аз ў бими фироқ,
Низ уммеди висолам чу ба дил ҳар дам уз ўст.

Ҷон агар рафт, ғами дўст ба чояш бинишаст,
Аз чи хушҳол набошам, магар инам кам аз ўст?

Нестам одамӣ, ар шод набошам зи ғамаш,
Чун ғаму шодии анвоъи бани Одам аз ўст.

Аз ғами ёр малулам, агарам бода диҳад,
На зи май хуррамиям дон, ки дилам хуррам аз ўст.

Ёри паймоншиканам ҷавр писандад бар дил,
3-онки сарриштаи оини вафо маҳкам аз ўст.

Фониё, мотаму сурам ҳама яксон-ст аз он-к,
Сур дар васлам аз ў, ҳаҷр чу шуд, мотам аз ўст.

Дар таври Хоча

Соқии маст софи май андар пиёла рехт,
Ё худ саҳоб рашҳаи борон ба лола рехт.

Дар мавсими баҳор чунин тоза кард рӯҳ,
Он, к-ӯ чу абру лола май андар пиёла рехт.

Ояд шамими мушк зи хоқам аз он ки буд,
Май мушкбӯю он бути мушкин кулола рехт.

Гардад ҷавони тоза қуҳан пири солхӯрд,
К-ӯ бодаи қуҳан ба ғами дерсола рехт.

Болои хатту рӯи ту он холи зери чашм,
Мушкест, к-аш ба сабзаю гул он ғизола рехт.

Дар лаъли лаб нигар, дури дандони нозукаш
Бар барги гул саҳоб кай ин навъ жола рехт?

Соқя ба дайр чархи қадаҳ сохт Фониё,
Ин ҷоми адл хӯр, ки ба дор-ул-адола рехт.

Татаббӯи маҳдум дар таври Хоча

Биё, ки пири муғон дар сабӯ шароб андохт,
Ҳавои муғбача дилҳо дар изтироб андохт.

На соқи аз хайи рухсори худ чаконд ба қом,
Паи нашоги дили ман ба май гулоб андохт.

Бичуст аҳли тарабро паи нашоги сабӯҳ,
Вале чу дид маро, хешро ба хоб андохт.

Зи чарх кор ба чуз печу тоб нест, хуш он,
Ки пайкарашро гирдоби май ба тоб андохт.

Гаҳи фиғон, ки кунад абр ларза, дон ба яқин,
Ки оҳи сарди ман он ларза дар саҳоб андохт.

Агар на ринд зи қаллоди ғам гурехта буд,
Чаро ба майкада худро ба сад шитоб андохт.

Чи ғам зи хоки мазаллат чу хешро Фони,
Ба хоки даргаҳи шоҳи фалакчаноб андохт.

Мухтараъ

Агар зи айни ҷафо чашми ў дилам бишкаст,
Чи мардуми мутаваққеъ бувад зи кофири маст?

Маро, ки мурғи дил аз қайди дом фориғ буд,
Ба ҳалқамӯи яке турра шуд дигар побаст.

Чу нахли қалди ту дар боғи сина биншондам,
Ба сина тири ту чун нахли дигарам биншаст.

Худи фурӯхта риндон маи муғона харанд,
На худпараст чу шайх аст ринди бодапараст.

Зи авчи майкада н-оям ба боми чарх фуруд,
Ки ҳимматам накунад майл сӯи манзили паст.

Зи дасти муғбача май нӯш созам, эй зоҳид,
Ки ҳаст Кавсару хур, ин ду дар ҷаҳон гар ҳаст.

Ба бода ҳастии худро бишӯй, эй Фони,
Ки аз ҳазор бало раст, он ки аз худ раст.

Дар таври Хоҷа

Биё, ки пири муғон ҷом пур зи саҳбо сохт,
Зи баҳри дурдкашон базми май муҳайё сохт.

Маро ба маҷмаъи риндон расид саффи ниёол,
Вале ба муғбача дар рӯ ба рӯи ман ҷо сохт.

Сабӯкашонро ҳам соф бода қисмат кард,
Зи баҳри садрнишинон қадаҳ мусаффо сохт.

Сабӯ мукаррару дар пеш чанд ҷому тағор,
Ҳама пур аз маю ори зи бодаполо сохт.

Зи хайли муғбачагон низ чандро соқӣ,
Зи баҳри хотири риндон бодапаймо сохт.

Муғанниёни хушилҳон ба вақти рақсу суруд,
Ба нақди дини ҳарифон зи баҳри яғмо сохт.

Чу гашт муғбача соқию давргардон шуд,
Маро ҳанӯз қадаҳ норасида расво сохт.

Ба бурдани дилу дин маҷмаъе бад-ин оин,
Наёфтам, зи кучо пири дайр пайдо сохт?

Аз ин шароб касе ком ёфт, эй Фони,
Ки расми хеш фано сохт, балки афно сохт.

Дар таври Хоҷа

Субҳ соқи баҳри риндон соғари гулфом рехт,
Чунки дар гул шабнаму майро ба гулгун ҷом рехт.

Ёфт ороми дилам, к-охир дилороме чунин,
Май паи оромиши дилҳои беором рехт.

Субҳи давлат шуд аён аз матлаъи иқболи ӯ,
К-офтоби май чу субҳи содиқ андар ком рехт.

Соф май дар Ҷоми Ҷам шаҳро, ки дар дайрам бас аст
Дар сафоли кӯҳна он чи-ш ринди дурдошом рехт.

Шому субҳаш фарруху фархунда бошад, ҳар ки ӯ
Бодаи ишрат зи субҳ андар қадаҳ то шом рехт.

Мурдаму коми дилам барномад аз теги ҷафо-ш,
Хуни мардумро чунин к-он қотили худком рехт.

Пеши риндон сурхрӯ шуд Фони аз як ҷоми май,
Гарчи дар майхона обрӯи нангу ном рехт.

Дар таври Хоҷа

Ба мастиям, ки сабӯҳи муғона шуд боис,
Паи сабӯҳ хумори шабона шуд боис.

Кашид мурғи саҳар нола дӯш аз ғами гул,
Маро ба ҷоми сабӯҳ он тарона шуд боис.

Ба дил нишонаи тираш намудам он маҳро,
Ба тирҳои дигар он нишона шуд боис.

Дилам зи холу рухи ӯ ба доми зулф афтод,
Ба мубталои мурғ обу дона шуд боис.

Замон-замон сӯи майхона беш майламо,
Ҷафои аҳли замону замона шуд боис.

Ҷиҳат ба мастию маҷнуниям чи мепурси,
Ҷама таҳайюри ин корхона шуд боис.

Ба сад баҳона зи худ раст Фонию ӯро,
Ба азми дашти фано ин баҳона шуд боис.

Шаҳ хироҷ аз мулк агар хоҳад ба гоҳи эҳтиёч,
Беҳ зи май чи-б-вад, ки аз кӯи муғон гирад хироҷ.

Шоҳ фориг аз хироҷ он шуд, ки доим бошад
Тахт – хоки майкада, гарди фано бар фарқи тоҷ.

Баҳри қувват шарбате мумкин набошад мисли май,
Аз риёзат гар шудат, эй порсо, заъфи мизоҷ,

Бодаи сирфам деҳ, эй соқӣ, ки хоҳад куштанам,
Май агар ёбад ба оби зиндагонӣ имтизоҷ.

Пири дайр орост базми айшу хуш бошад агар,
Базми риндон аз ҷамоли муғбача ёбад ривоҷ.

Эй, ки аз зӯҳди риёй пешат омад сад мараз,
Ҷоми май даркаш, ки бошад сад маразро як илоҷ.

Тавбаи Фони, агар хоҳад шикастан пири дайр,
Як ишорат бас бувад, набвад ба таклиф эҳтиёч.

Мухтараъ

Сим хуш бошад, ки сози бо ҳарифи сода харҷ,
Лек ғайри он ки хоҳад шуд ба нуқлу бода харҷ.

Қалби рӯйандуди ман харҷи сағони ёр шуд,
Ваҳ, чӣ созад ин дам ин зори дил аз каф дода харҷ.

Мову урёниву сар бар хок мондан, эй ҳариф,
Баҳри май чун гашт ваҷҳи хирқаву сачҷода харҷ.

Шайх сими вақфро бо май надод, аммо харид
Кафшу дастору асо, будаст марди лода харҷ.

Як қадам неҳ гарчи риндон муфлисанд, эй муғбача,
Ҳасташон лекин зи нақди дину дил омода харҷ.

Нақди ҷон шуд як дирам вобастағони симро,
Нест як ҷав ганҷи Қорун, гар кунад озода харҷ.

Ҷавҳари ҷон харҷ шуд, Фони, чу меҳмон гашт ёр,
Он чи дорад мекунад дарвешии корафтода харҷ.

Татаббўи Хоча

Касе ки мулки дилаш кард хайли ғам тороҷ,
Паи иморати он ғайри бода нест илоҷ.

Ўнуну ишқи бутон боисам ба расвоист,
Кучост май, ки муҳайё шудаест моёхтоҷ.

Ба кўи ишқ миёни гадову шаҳ фарқ аст,
Ки пеши ёри худ он як сар афканад, ин тоҷ.

Хавотири дилат аз фикрҳои фосид шуд,
Ў рўи баҳр, ки аз бод хезадаш амвоҷ.

Иваз ба ҷоми маи лаъл чист мулки дилам,
Ўи ҷавҳар аст, ки ҳасташ баҳо ба мулки хироҷ?

Биё ба майкада, зоҳид ки май муолиҷ шуд
Туру ба хабти димоғу маро ба заъфи мизоҷ.

Ў Фони омада муҳтоҷу ту ба ҳусн ғани,
Закотро бисупораш, набошад ў мўхтоҷ.

Мухтараъ

Насими субҳ намуд аз тағори саҳбо мавҷ,
Чу боди шурта, ки орад зи рӯи дарё мавҷ.

Ба бода заврақи майро гар афкани, бошад
Чу киштие, ки ба дарё раво(н) бувад бо мавҷ.

Паи ҳалоки ҳарифон зи ҳила духтари раз
Намуда ҳар тараф аз лола ранги хоро мавҷ.

Шабе, ки буд бараш ғайр, мурдам аз ғайрат,
Аз он сабаб, ки фикандам ба баҳри савдо мавҷ.

Зи чини абрӯву чоҳи зақан фурӯ кашадам,
Чаро ки ҳаст зи гирдоб фарқҳо то мавҷ.

Магар барорадам аз баҳри бода мавҷи карам,
Ки ғарқаро набарад бар канор илло мавҷ.

Нигар ба баҳри фано, шарҳи ҳоли Фони хон,
Аз он хутут, ки созад зи лучча пайдо мавҷ.

Чист, дони нолаи мурғи саҳар ҳангоми субҳ?
 Бо ҳарифони сабуҳи медиҳад пайгоми субҳ.

Яне авло май чу бигрифтанд шўхони чаман,
 Лола аз ёқуту наргис низ аз зар қоми субҳ.

Бодаи гулрангро дар қоми чун хуршед нўш!
 Шуста шуд аз чашмаи хур чун рухи гулфоми субҳ.

Чун нахандад ҳамчу гунча субҳ, к-инак дам ба дам
 Гунчаосо заъфарон ояд бурун аз коми субҳ?.

Субҳ ҳам қоми сабуҳи зад, ки ҷайбаш гашт чок,
 Варна чун чоки гиребон аз ҷи шуд андоми субҳ?

Аз чаман акнун сўи майхона бояд зад алам,
 Гашт чун зоҳир зи рўи кўҳсор аъломи субҳ.

Як саҳар он гул сабуҳи кард бо ман з-он нафас
 Пираҳан чун гул дарам, ҳар кас, ки гирад номи субҳ.

Бо ҳарифон як саҳар то шом шав масту хароб,
 Чун ба шомат оқибат хоҳад кашид анқоми субҳ.

Субҳ чун Фони сафои вақт аз тоат наёфт,
 Бори аввал он ки май надҳад зи каф ҳангоми субҳ.

Татаббӯи Хоча

Ҳаст дар дайри муғон муғбачаи шӯх, фасеҳ,
К-аз дамаш тоза шавад рӯҳи дусад ҳамчу Масеҳ.

Шуд мусалло ба ду чомам гарав, эй бодафурӯш,
Чоми дигар, ки равад пеши мусалло тасбеҳ.

Оби ҳайвон на ба кас умр физоят, на нашот, .
Май кунад ҳар ду, бар ӯ бас бувад инро тарчеҳ.

Богбон гуфт, ки сарвам чу қади гулрухи туст,
Рост монанд намуд, арчи дурӯғест сареҳ.

Шайх, к-аз майкада бурданд ба бозораш маст,
Даъвии зӯҳд шудаш боиси чандин тафзеҳ.

Шаҳд чун шуд намаколуда, намондаш мазае,
Ҳаст беҳад мазанок он лаби ширини малеҳ.

Сайри кӯят сабаби сиҳҳати Фони омад,
Дар сафар муждаи сиҳҳат чи ҳадисест саҳеҳ.

Татаббуъи Хоҷа

Чун ҳубобосост равшан рӯзгорам аз қадаҳ,
То дами охир кунун сар барнадорам аз қадаҳ.

Ман, ки ғарқи май шудам, бояд сарам додан ба бод,
Чун ҳубоб аз сархуши гар сар барорам аз қадаҳ.

Чунки ёқути муфарреҳ хушк месозад димоғ,
Бод қути рӯҳ лаъли обдорам аз қадаҳ.

Бурд соқи чун қадаҳ бар лаб гар аз дарёи май,
Пур бувад як қатра боқи кай гузорам аз қадаҳ?

Чунки ҳастам дар қадаҳ беихтиёр аз ошиқи,
Ҷамчунон дар ошиқи беихтиёрам аз қадаҳ.

Не зулоли Қавсарам бояд, на оби зиндаги,
Бахшад ар як чуръа шуҳи бодахорам аз қадаҳ.

Ҷамчу Фони дар ҳавои дидани он муғбача,
Бар сари қӯи муғон девонаворам аз қадаҳ.

Муттарӣ

Чӣ сон ба қӯи ту оям мани гадо густох?
Дар он чаман чу наёрад шудан сабо густох.

Ба ҷон ҳаме кунад он тифл қасдам аз шӯҳи,
Сазои он ки кунад тифли шӯхро густох.

Ба ҳар қадам сари риндон шудааст хок ба дайр
Ба зӯҳд кай шавад он ҷо ниҳод по густох?

Чӣ сон шикояти зулмаш кунам ба густоҳи?
Шаҳе, ки менатавон карданаш дуо густох.

Ғуломи ринди хароботиям, ки лол омад,
Чу хост таъни маяш кард порсо густох.

Ниҳояташ ҳама расвоияст, агарчи кунанд
Бар аҳли фақр сухан зумраи риё густох.

Ба роҳи аҳли фано хок агар шави Фони,
Қадам ниҳод тавон дар раҳи фано густох.

Мухтараъ

Ба хуби шуд чунон он симбар шўх,
Ки дар хубон чу ў набвад дигар шўх.

Чя сон ҳушам баҷо монад, ки ҳастанд
Ду чашми мастат аз ҳам бештар шўх?.

Туро шўҳи чунон бошад, ки бошад
Батамкинтар касе пеши ту ҳар шўх.

Нагирад дил ба он золим зи бедод,
Зи шўҳи монда гаштан нест бар шўх.

Чя таскин ёбад аз панди падарвор,
Ки беҳад ҳаст он зебописар шўх.

Ба ҳар сурат маро девона доранд,
Парирўён батамкинанд, агар шўх.

Бувад Фони, ҳалоки ҷони пирон,
Агар афтод тифли симбар шўх.

Мухтараъ

Бувад гарчи қоми маи лолагун талх,
Вале қоми ҳаҷр аст аз вай фузун талх.

Гар ин ҳар ду талх аст, лекин ба ағёр
Бувад ёр маи хўрдан аз ҳад бурун талх.

Зи ҳиҷрон бад-он гуна талх аст умрам,
Ки ояд бурун гар занӣ захм хун талх.

Аз он талхкомам гаҳи бода хўрдан,
Ки резад маи аз қом чархи нигун талх.

Дар он бин, ки чун шарбати ҳаҷр талх аст
Мағў, соғари ишратат гашт чун талх!

Агар айши ман талх шуд, айб набвад,
Кунад айши аҳли вафо чархи дун талх.

Ба Фони набуд талхкоми, чу шуд ёр,
Яқин дон, ки шуд коми айшаш кунун талх.

Дар таври Хоҷа

Субҳ чун роят ба фарқи хусрави ховар кашид,
Бода хуш бошад зи қоми хусравонӣ даркашид.

Гӯ кулаҳ қач неҳ ба мастӣ, ҳарки дар вақти сабӯҳ,
Лоласон дар қоми ёқути майи аҳмар кашид.

Зебадаш дар боғ раъноӣ намудан, ҳар гаҳ ӯ
Чун гули раъно маӣ гулгун зи қоми зар кашид.

То баҳори дигараш бас ҳар ки як субҳи баҳор,
Қоми гулранг аз кафи соқии насринбар кашид.

Дар шабистони фалак афтода ҳамчун соя бош,
З-он ки тарки сар кунад чун шамъ, он к-ӯ сар кашид.

Сар фуру н-орад ки нӯшад оби Хизр аз Қоми Қам,
Дурднуше, к-аз сафоли майкада соғар кашид.

Сар ба зери санг қуст, он к-ӯ мурассаъ кард тоҷ,
Ё зи баҳри сарфарозӣ миннати афсар кашид.

Даст дар домони пири дайр натвонам расонд,
З-он ки зайли рифъат аз нӯҳ чарх болотар кашид.

Шуд сӯи дайри муғон, Фони зи кунҷи хонақоҳ,
Рахт аз ин олам ба сӯи олами дигар кашид.

Татаббӯи мир

Ба сайр гармравоне, ки пок пайванданд,
Чу меҳр соя бар ин хокдон бияфканданд.

Агарчи чархравӣ карда ҷамъ бизгаштанд,
Валек нуру сафо бар замин пароканданд.

Ба гардашон нарасиданд аз гаронборӣ,
Ҷавону пир, ки дар банди молу фарзанданд.

Агарчи ақду бузургист лофашон, лекин
На оқиланд, ки тифлони нохирадманданд.

Чу тифл бехиради гар нагашт шеваашон,
Чи бо сароча бозича гашта хурсанданд.

Агар на тифланд, аз айши маънави зи ҷи рӯй
Кунанд гиряву аз коми зоҳири ханданд?

Муваффақ онон, ки аз тариқи тифлию шаън
Гусаста, тобеъи пирони покпайванданд.

Равандагон, ки надоранд роҳбари пире,
Ба қатъи ин раҳи пурхавф тифлмонанданд.

Туро чу роҳнамое набошад, эй Фони,
Қадам ба раҳзани аҳли тариқ напсанданд.

Татаббӯи Хоча

Сирри ваҳдат, ки дар ӯ хилватиён ҳайронанд,
Гар зи риндони харобот бипурси, донанд.

Дафтари хирқаи мо ваҷҳи хумори на бас аст,
Гарчи бар ҳар тарафи майкада мегардонанд.

Бо ҳама беҳабари дурдкашони маи ишқ,
Рози гардун зи хати даври қадаҳ мехонанд.

Булачаб муғбачагонанд, ки дар дайри муғон,
Нақди ҳар дин зи паи ҷуръаи май настонанд.

Оқизанд аҳли назар, з-онки ба ҷавр аз рухи ёр,
Чашм гӯянд, ки пӯшем, вале натвонанд.

Талаби ганчи саодат зи дили онҳо кун,
Ки дар ин дашт зи селоби фано вайронанд.

Дар дилат ишқ зи ақл аст ҳадисат Фони,
Нест монанди ту девонаи оқилмонанд!

Татаббўи Хоҷа

Ҳар ки дар кӯи муғон рафт, гирифтгор бимонд,
Пой дар лои маяш бар дари хаммор бимонд.

Дил бишуд, то хабар аз ҷониби дилдор орад,
Бехабар гуфт, ки зуд ояму бисёр бимонд.

Омаданд аҳли тамошо зи сӯи муғбачагон,
Дили мо буд, ки дар дайри муғон зор бимонд.

Заҳми ушшоқ ҳама рӯй баровард зи васл,
Дили маҳчури ман шефтаафкор бимонд.

Аз хумор ар сару тан барҳанаам, айб макун,
3-онки дар майкада не хирқа, на дастор бимонд.

Бути ман рафт, вале дар дили ман нақш бубин,
Ки дар ин буткада чун сурати девор бимонд.

Шояд ар дафъи таҳайюр кунадаш даври қадаҳ,
Ҳар ки дар ҳайрати ин гунбади даввор бимонд.

Роқими ҳайати нӯҳ доираи миной,
Чи тилисмот, ки дар гардиши паргор бимонд?!

Хост Фони, ки ба васли ту нависад варақе,
Рӯй бинмудию дасту дилаш аз кор бимонд.

Татаббӯи Хоҷа

Бод аз турраи дилдор ба ҳар тор чӣ кард?
Зери ҳар тор ба дилҳои гирифтагон чӣ кард?

Сураташ кард чу ораста машшотаи сунъ,
Ваҳ, ки дар гунаи он оразу рухсор чӣ кард!?

Бо ҳама сангдилӣ раҳм кунӣ, гар донӣ,
Ки шаби ҳаҷри ту бо рӯзи мани зор чӣ кард?

Рӯҳбахш аст лабат хозини ҳикмат, ё Раб,
Дурчи дур ҷавҳари он лаъли шакарбор чӣ кард?

Аксе аз ламъаи лаъли лаби Ширин чу ба кӯҳ,
Партав афканд, ба Фарҳоди чигархор чӣ кард?

Манъ аз он зулф макун, шайх, ки дар гардани ҷон,
Пири дайрам ба ҷуз он ҳалқаи зуннор чӣ кард?

Ақл дар вазъи фалак пай набарад, бин, ки ҳақим
Ҳалли ин нукта ба андешаи бисёр чӣ кард?

Ҳама завқ асту сафо, таъбия меъмори қазо,
Ваҳ, ки дар чор ҳади кулбаи хаммор чӣ кард?

Фонӣ омад ба сӯи майкада чун аҳли салоҳ,
Гар нашуд раҳн ба май, хирқаву дастор чӣ кард?

Татаббўи Мир

Бўи шароби ишқи ту беҳуши оварад,
Рангаш зи ранги ақл фаромўши оварад.

Бошад такаллуми ту забонбанди аҳли ишқ,
К-аш истимоъ мояи хомўши оварад.

Лаълаш аҷаб маест, ки кайфияташ ба дил
Беҳолие физояду мадҳуши оварад.

Пири муғон, ки файзи кафаш мустадом бод,
Ҳарчанд соғари карамаш нўши оварад.

Шўхе, ки вақти қатл қаландарваши намуд,
Вой он замон, ки расми қабопўши оварад.

Чун ҳар сафоли майкада ҷоми ҷаҳоннамост,
Ҷамшед аз он-ш рўй ба човуши оварад.

Фони чу дид ганчи бақо дар фано, чи айб
Гар рўй дар тариқи фанокўши оварад.

Татаббӯи Хоҷа

Хуш он, ки соқии шўхаш рафиқу мунис шуд,
Ба хилвате, ки дар ў бода шамъи маҷлис шуд.

Гадои майкада аз ҳиммати баланд ғанист,
Зи шуғли муғбачаву бода гарчи муфлис шуд.

Дилам зи шавқи лаби лаълу чашми масти касе
Ба боғ волаи гулбаргу зори наргис шуд.

Ба чоки пираҳан он шўҳи масти лояъқил,
Ба сад хаёли аҷаб ақдро мувасвис шуд.

Ба сӯи мадрасаву хонақоҳ маст гузашт,
Ҳалоки шайх намуд, офати мударрис шуд.

Чи лаъбҳои аҷаб то намуди аз ғамза,
Ки пири ақл чу тифл он тараф муҳаввис шуд.

Ба кӯи майкада то бешуур шуд Фони,
На раҳнамо-ш хирад не, мумидди ў ҳис шуд.

Татаббӯи Хоҷа

Маро дил аз хароботи муғон берун нахоҳад шуд,
Чи сӯи хонақоҳаш раҳ намоям, чун нахоҳад шуд.

Ба тавфи гулшану гул ринди ошиқро кучо қўй,
Ки ҷуз бо рӯи гулрангу маи гулгун нахоҳад шуд.

Ба саҳрои чунун ҳар к-ӯ қадам зад, чун маро бинад
Паи таълими савдо, ҷониби Маҷнун нахоҳад шуд.

Зи ҷоми васлаш аз як қатра бӯе ҳам нахоҳам ёфт,
Дилам то дар ҳавояш қатра-қатра хун нахоҳад шуд.

Таҳи ҳар васлае аз хирқаам гар як дирам бошад,
Ба ҷуз ваҷҳи шаробу шоҳиди мавзун нахоҳад шуд.

Чи сӯи кӯҳна авроқи улум орам назар з-он рӯ,
Ки молият надорад, бодаро марҳун нахоҳад шуд.

Ман он ринди хароботам, ки пеши ҳимматам дар дайр
Иваз як ҷуръа майро ганҷи Афридун нахоҳад шуд.

Чу пири дайрро шаън аз нӯҳум гардун баланд омад,
Зи қабзу бастии гардун шод ё маҳзун нахоҳад шуд.

Бари комил ҷаҳону аҳли ўро вазни хас набвад,
Ғамину хушдил аз аҳволи дун ҷуз дун нахоҳад шуд

Чунон ранҷур карди аз балои ҳаҷр Фониरो,
Ки ҷуз васли ту аз умри абад мамнун нахоҳад шуд.

Татаббўи Хоҷа

Биё, ки лашкари дай хайли сабза ғорат кард,
Ба сўи бода зи яхшўшаҳо ишорат кард.

Зи бода чўй ҳарорат, ки рафт он оташ-к
Ба гармрўии худ даъвии ҳарорат кард.

Барем дафтари сачқода баҳри май сўи дайр,
«Ки суд кард ҳар он кас, ки ин тиҷорат кард».

Хуш он касе, ки дар ин фасл тавба гар бишкаст,
Гуноҳи худ ба шикасти худӣ кафорат кард.

Шароб гашт ба мо боиси харобиҳо,
Худош хайр диҳад, арчи пуршарорат кард.

Ҳавои майкада ишратфизост, бодафурўш
Магар ба оби май ин хонаро иморат кард?

Зи лавси зўҳди риёи муошире шуд пок,
Ки баҳри сачда ба ибриқи май таҳорат кард.

Чӣ сар ба кўҳу биёбон ниҳи, диле дарёб,
Ки ёфт Ҳаҷқи қабул он, ки ин зиёрат кард.

Зи лафз бигзару маъни талаб кун, эй Фони,
Ки аҳли маъни ибо з-офати иборат кард.

Тагаббўи Хоҷа

Хуш он касе ки ба дайри муғон гузар дорад,
Ниҳон ба муғбачаи моҳваш назар дорад.

Дили ҳазини маро, носеҳо, макун мучрим,
Ба айби ишқ, ки ў худ ҳамин хунар дорад.

Масоз нисбати Кавсар ба бодаи лаби ёр,
Ки ин ҳаловату кайфияти дигар дорад.

Ба кўи ў чигаролуда ашки ман ҳар дам,
Ки сад балост равад з-он, ки ў чигар дорад.

Сипеҳру анҷум аз оҳи ман аст, к-оташи ишқ,
Басе аз ин сон ҳам дуду ҳам шарар дорад.

Тавон ба пой фано роҳи ишқ шуд, к-ин дашт
Ба ҷои хор ҳама раста нештар дорад.

Сарам фитода ба дайри муғон, ки муғбачае
Магар ба як қадаҳ ўро зи хок бардорад.

Дилам, ки сўхт чунин, з-он лаби майолудаи,
Чаро ки бодаи ишқ инчунин асар дорад.

Ба хуш васл маҷў, Фониё, чаро ки зи дўст,
Хабар надорад он, к-ў зи худ хабар дорад.

Татаббӯи Хоҷа

Душ дар майхона ҷонон ҳамдами ушшоқ буд,
То сахар ғавғои риндонро ба ҷон муштоқ буд.

Зӯҳраро оварда буд овози сармастон ба рақс,
К-он садо андар хами ин гунбади нӯхтоқ буд.

Гарчи з-ӯ сад нозу аз мо буд сад чандон ниёз,
Дар тариқи хусну ишқ аз рӯи истеҳқоқ буд.

Аз сафою нури маҷлис гар ниҳон буд офтоб,
Беҳтар аз вай ламъаи ҷоми маи барроқ буд.

Мастии риндон зи май ҳам буд, лекин бештар
Аз навозишҳои он моҳи нақӯахлоқ буд.

З-аҳли он ҳангома ман беҳуштар будам аз он-к,
Бо манаш аз ҷумла риндон бештар ашфоқ буд.

Андар он шаб ҳар киро як чуръа з-он май шуд насиб,
То қиёмат дар ҷаҳон ринди алал-итлоқ буд.

Маст шав, гар махласат бояд, ки ҳаргиз вонараст,
Аз ҷафои аҳли офоқ он ки дар офоқ буд.

Фони, андар сайри атвори тариқат ҳар чи дид,
Буд некӯ, лекинаш зӯҳди риёи шоқ буд.

Дар таври Шайх Камол¹⁰

Муламмаъ хирқаам аз васлаҳои бодаполо шуд,
Бад-он ҳайат, ки гӯё доғҳои бода ҳар ҷо шуд.

В-аз онҳо пораи дигар ба сони ҷомаи Қазба,
Бубин, к-аш дӯхта бар рӯи меҳроби Мусалло шуд.

Чи оли рутба шуд дайри муғон, к-аз боми ӯ масте,
Агар як поя боло ҷаст, бар боми Масеҳо шуд.

Маро з-он муғбача зоҳид, ки тарки ишқ фармуд
Чу дидаш, субҳаву сачҷода зуннору чалипо шуд.

Чавоне дил зи дастам бурду ишқаш май ба дастам дод,
Маро пиронасар асбоби расвой муҳайё шуд.

Ба оини салоҳу тақвиям орош шайх, оваҳ,
Ҳама бар бод рафт, аз дур чун он шӯх пайдо шуд.

Чи пурсӣ дар хароботам, ки нақди сабру хушат ку?
Ҳам аввал рӯз з-ошӯби маю шоҳид ба яғмо шуд.

Маро дар хонақаҳ зӯҳд хирад бас тира медоранд,
Хуш он ринде, ки дар дайри муғон сармасту шайдо шуд.

Набуда водии ишқу муҳаббатро карон, эй дил,
Ки шуд оворатар Фони дар ин дашти бало то шуд.

Дар таври Хоҷа

Зи тавфи он сари кўям даҳону рӯи ту бояд,
Зи гунчаю гули боғам чи бандаду чи кушояд.

Нахуст бода деҳ, ар пурсиям зи сирри ҳақиқат,
Ки то дар оинаи соғарам чи рӯй намояд.

Ба дида равшани орад, ба дил нишот расонад,
Насими файз, ки аз хоки кӯи майкада ояд.

Зи хонақаҳ чу равад ринд шаб ба майкада муфлис,
Ба вачҳи май чи аҷаб гар ридои шайх рабояд?

Чи сон баҳори май аз каф тавон ниҳод, ки булбул,
Ҳама суруди видоъи гулу шукуфа сарояд.

Кунӣ чу сачдаи бут, дил зи нақши ғайр фурӯ шӯй,
Ки бе таҳорати ботин намози ишқ нашояд.

Ба ғайри боқии мутлақ маҷӯй Фони, аз он рӯ,
Ки баҳри бастагии дил нашояд, он чи напояд.

Мухтараъ

Он қаландарваш, ки сўяш дил ба поки мекашад,
Покбозонро ба кўи дардноки мекашад.

Ҳар алиф, к-ў мекашад бар сина аз мастии хусн,
Ростонро дил ба сўи синачоки мекашад.

3-ин сабаб шодам ки шояд теги ў бар ман расад,
Чун буриш бар ҳар кас аз беваҳму боки мекашад.

Чун табиби ишқ хонад номи беморони ҳаҷр,
3-ин мараз бар номи ман хатти ҳалоки мекашад.

Ҳар чи аз давронат ояд, шукр беҳтар, 3-он ки чарх
Ҷумла теги зулм бар дилҳои шоки мекашад.

Бода хўр то зиндаи, к-аз баъди мурдан рўзгор
Хомаи нисён ба маҳчурони хоки мекашад.

Фони, он касро фано бошад мусаллам, к-ў ба даҳр
Дарду доғи ишқбозиро ба поки мекашад.

Татаббӯи Хоҷа Салмон

Ҳар киро дил мубталои чун ту ҷононе бувад,
Ҳам фидо созад гараш ҳар мӯ ба тан ҷоне бувад.

Чун ҳаёл орам кашидан он тани нозук ба бар,
Ман, ки ҳар сӯ карда сар аз сина пайконе бувад.

Эй мусулмонон, ҷи хонедам ба масҷид, чун ба дайр
Раҳна дар динам фиканда номусулмоне бувад.

Кай мани маҷнун тавонам дид рӯи он парӣ,
К-аш ба дидан ақли кулл мадҳушу ҳайроне бувад.

Ашки хун пайдо ба рӯям ронаду к-андар дилаш,
Аз фироқи лоларӯе доғи пинҳоне бувад.

З-ӯ чудо гаштам, надонистам, ки аз бетоқати
Оҳу ашкам дар ғамаш ҳар лаҳза тӯфоне бувад.

Манъи Фони кард носеҳ, аз ҷунуну ошиқӣ,
Кай бувад бовар, ки ӯ ин навъ нодоне бувад.

Татаббӯи Хоҷа

Даврон нишон зи бахти ҷавонам намедиҳад,
Ҷоме зи дасти пири муғонам намедиҳад.

Аз ҳар ки нӯшдоруи ҷон мекунам талаб,
Ҷуз аз шаробхона нишонам намедиҳад.

Дар ҳаҷри ў, ки гирия шуда дар гулў гирех,
Фарёд аз ў, ки роҳи фиғонам намедиҳад.

Умрам сабукхиром шудааст, эй ҳариф, аз он-к,
Соқии давр ратли гаронам намедиҳад.

Дор-ул-амони майкада мебоядам, ки чарх,
Ҷои дигар зи ғусса амонам намедиҳад.

Як қатра обро ба лабам чарх то зи чашм,
Сад қатра хуни дил начаконам, намедиҳад.

Фонӣ, зи кому айш, ки гардун диҳад ба халқ,
Ҳечам чу менаёбад, аз онам намедиҳад.

Айзан

Зи сирри оби ҳаётам май оғаҳи овард,
Ба кӯи майкада Хизрам ба ҳамраҳи овард.

Чунон, ки киштии сойил сипеҳр бин зи ҳилол,
Ба базми дурдакшон соғари тиҳи овард.

Маи сабӯҳкашон қон ба бод хоҳам дод,
Ки бӯи дӯст насими саҳарғаҳи овард.

Чи майкада-ст, ки дурди сафоли ў дар сар,
Гадойро ҳаваси афсари шаҳи овард.

Хуш он мае, ки талаб доштам зи муғбача дӯш
Чу бода хуни дилам хӯрд в-он гаҳе овард.

Ба раҳни хирқа агар оқили, биё, май нӯш,
Ки шайх қониби дайраш зи аблаҳи овард.

Чу хӯрд бода ба хиргоҳ моҳи ман, Ноҳид
Зи баҳри базми вай оҳанги хирғаҳи овард.

Каманди зулфи ту ушшоқро ба силсила баст,
Ба як гиреҳ сӯи мо рӯ ба кӯтаҳи овард.

Балои ишқ зи мардум гурехт, эй Фони,
Валек рӯй ба вайронаи раҳи овард.

Дар таври Хоҷа

Он бевафо чӣ шавад, ки назар сӯи мо кунад,
Ваъда кунад вафову ба ваъда вафо кунад?!

Он қ-ӯ зи ҷаври муғбачагон дар шикоят аст,
Бояд ба пири дайри муғон илтиҷо кунад.

Шӯхе ки илтифот ба сӯи шаҳон накард,
Бо ман, ки масту ринду гадоям қуҷо кунад?

Соқӣ, ки баъди умре агар дорадам шароб,
Ман ноғирифта ҷом, вай аз каф раҳо кунад.

Ҳар ч-оядат ба пеш, чу бе ихтиёри туст,
Дарвеш бо қӣ шиква зи чуну чаро кунад?

Ушшоқро зи баҳри дили хеш раҳм кард,
Шояд бад-ин ғариб зи баҳри Худо кунад.

Май деҳ, ки ҷурми мо ба дусад зорию ниёз,
3-он зӯҳд беҳ, ки шайх ба уҷбу риё кунад.

Рӯҳам ба қӯи дӯст шуду несташ илоҷ,
Мурғе ки сӯи гулшани асли ҳаво кунад.

Фони, ки хост мулки бақо, фатҳ гардаш,
Набвад аҷаб, ки майл ба дашти фано кунад.

Мухтараъ

Лабат, ки барги гули тар ба бода омезад,
Дигар ачаб, ки Масеҳо зи бода парҳезад.

Ба ишва наргиси шўхат ба турфат-ул-айне,
Ҳазор фитна зи ҳар гўшае барангезад.

Дилам заифу маи тундваш, магар соқӣ,
Гулобе аз хайи рухсор бар қадаҳ резад.

Дил аз хаёли миёни ту ҳар замон худро,
Чу лўлиёна мулоъиб зи ришта овезад.

Сафо зи бодаи даврон маҷӯ чунин, ки сипеҳр
Губори фитна зи парвезани бало безад.

Ачаб, ки Зўҳра паси кори хеш биншинад,
Ба ноз шоҳиди мо чун ба рақс барҳезад.

Наистад хиради ҳилагар ба кишвари ишқ,
Чу шер шуд яла, рўбаҳ зи раҳна бигрезад.

Дилам зи қасрати шугли сўроҳии май сўхт,
Ба нури шамъ чу парвонае, ки бистезад.

Ҳар он, ки муғбачаву бода хост чун Фони,
Ба хоки дайри муғон ҳуни дил баромезад.

Татаббӯи Хоҷа

Риндон, ки азми сайр ба кӯи муғон кунанд,
Дин баҳри май чу муғбача қўяд, чунон кунанд.

Имон чу бохтанд ба зуннори зулфи ў,
Он гаҳ сабук нашот ба ратли гарон кунанд.

Сархуш чу баҳри айш кулаҳгӯша бишкананд,
Нуқли тараб зи анҷуми ҳафт осмон кунанд.

Май аз сафоли дайр чу мастона даркашанд,
Хуршеди зарнигори сипехраш гумон кунанд.

Дарёкаш ар шаванд, бувад чарх қомашон,
Дар рехтан канори уфуқро нишон кунанд.

Гоҳи саҳо вучуди гадоёни дайрро,
Бо як пиёла мунъими дарёву кон кунанд.

Бадмасти ар ба чархи ситамгар бино ниҳанд,
Бо хоки раҳ баробару камтар аз он кунанд.

Чун акси рӯи дӯст ба май гашт қилвасоз,
Нӯшанду расми беҳудӣ он гаҳ аён кунанд.

Фони, зи худ нараста наёби нишони дӯст,
Зухҳод шому субҳ магар з-ин фиғон кунанд.

Татаббӯи Хоҷа

Дар дасти пири майкада гулранг бода буд,
Ё акси рӯи муғбача дар май фитода буд?

Рафтам ба дайру шавкати риндон ба соҳаташ
Аз ҳарчи дар хаёл дарояд, зиёда буд.

Пири муғон нишаста ба сад ҳашмату қалол,
Гардун ба қадди ҳам ба дараш сар ниҳода буд.

Риндони маст ҳар яке аз рутбаи рафеъ,
Бо аҳли Арш чашми ҳақорат кушода буд.

Ҳар сӯ зи ҳусни муғбачаи шӯхи содарӯ,
Нақши дусад хаёл ба дилҳои сода буд.

Пири муғон ишорати қоми маям намуд,
Аз ҳосили ҳаёт худ инам ирода буд.

Фонисифат ба муғбача қон сохтам фидо,
Пиндоштам, ки модари даҳрам назода буд

Татаббўи Хоҷа

Гуле, ки шарҳи ғамам пеши ӯ сабо бикунад,
Хуш аст як ба якаш, гар чу ман адо бикунад.

Зи ғамази ту наёяд тариқи дилчўи,
Чуз ин ки қасди дили зори мубтало бикунад.

Ба тундхўии он маст бин, ки ронад теғ,
Гаҳи хиром асире гараш дуо бикунад.

Ба куштаи ғами ҳачри ту, чуз висол чи суд,
Ҳазор бор Масеҳо гараш даво бикунад?!

Зи шайхи шаҳр тариқи фано наёфт, дилам,
Магар ба пири харобот илтиҷо бикунад.

Биёр бода, ки дар даври чархи зангори,
Бад-ин тарона касе занги дил ҷило бикунад.

Ҳарими васл на пайдост Фониё, солик
Магар, ки рўй ба сарманзили фано бикунад?

Татаббӯи Хоҷа

Ҳама париваши он моҳи ховари донад,
Ҳазор навъи дигар одамигарӣ донад.

Чу бишканад ба такаббур кулоҳгӯшаи ҳусн,
Ба маҳвашони ҷаҳон расми сарвари донад.

Вагар ба кишвари дилҳо кашад сипоҳи бало,
Ба қатлу кин ҳама таври ситамгарӣ донад.

Вагар ба базми тараб Ҷоми Ҷам ниҳад бар каф,
Румузи чарх ба фархундахтари донад.

Вагар фитад ҳаваси мулки Санҷараш дар сар,
Ба фарқ зулфи сияҳ чатри санҷарӣ донад.

Вагар ба дайри муғон афтадаш гузар сармаст,
Ҳалоки худ ҳама бутҳои озарӣ донад.

Бало нигар, ки бад-ин тоҷу рифъати шоҳӣ,
Тариқи дилбарӣю бандарварӣ донад.

Ҳалол бод маи лаълфом риндеро,
Ки ҷавҳари қадаҳ аз покгавҳарӣ донад.

Гадои майкада дорои баҳру бар шуд, аз он-к,
Ба нури оинаи дил Сикандарӣ донад.

Чи бок агар ба хуми бода уфтад бати май,
Ки бат миёнаи дарё шиноварӣ донад.

Расад чу мастии Фони ба Ҳофизи Шероз,
Зи Ҷоми Ҷомию аз бодаи Ҳарӣ донад.

Татаббӯи мавлоно Соҳиби Балхӣ¹¹

Ишқ аҷзои вучудамро ба роҳат хок кард,
Санги белодат аз он хокам бурун овард гард.

Гарму сарди гар надида будам андар роҳи ишқ,
Кард аз он айбам мубарро ашки гарму оҳи сард.

Чанд таъвизам нависӣ аз паи дафъи чунун,
Зоҳид ин афсонаҳои печ-печат дарнавард.

Носеҳи бедард аз дарди дили мо ғофил аст,
З-он ки набвад воқиф аз дарди касе, чуз аҳли дард.

Дар ҳаёлат кори дил беҳушию ғам хӯрдан аст,
Вой беморе, к-аш ин бошад, ба олам хобу х(в)ард.

Рӯи зардамро агарчи сурх созад хуни ашк,
Хун шавад зардоб аз таъсири ранги рӯи зард

Гар ҳавои васли он хуршед дорӣ, чун Масеҳ,
Фониё, аз мардуми даврон мучаррад бошу фард.

Дар таври Махдум

Боз теги зулм бар каф тундхӯи ман расид,
Рехт ҳар сӯе дусад хун, то ба сӯи ман расид.

Ҳарчи аз тӯфони ашки ман расид андар ғамаш,
Бар ҳама рӯи замин аввал ба рӯи ман расид.

Сангборони фалак сад ҷо сарамро ҳам шикаст,
Санги бедодаш на танҳо бар сабӯи ман расид.

Гарчи ман дидам малолатҳо зи гуфтугӯи халқ,
Халқро ҳам бас малол аз гуфтугӯи ман расид.

Ин ки бар ҳар тори мӯи ман задӣ сад теги зулм,
Он ҳама бар пайкари чун тори мӯи ман расид.

Ҳукми куштан ҳар киро фармуд он султони ҳусн,
Шаҳнаи ишқ аз барои ҷустуҷӯи ман расид.

Фониё, дар заъфи ҳиҷрон теги он бебок буд,
Қатраи обе, ки ногаҳ бар гулӯи ман расид.

Тагаббӯи Хоҷа

Аз рухат акс магар дар маи гулфом афтод,
Ё гул аз гӯшаи дастори ту дар ҷом афтод?

Чун гули хушк бувад баста ба гулдастаи тар,
Шакли доғи ту, ки бар ҷисми гуландом афтод.

Гар на он мугбача аз дайр бурун омад маст,
Чист ин офату яғмо, ки дар ислом афтод?

Фарқҳо ҳаст ба расвоии ишқ, эй зоҳид,
К-аз ту номи накӯ афтоду зи мо ном афтод.

Сари фитна-ст дар айёми ту хубонро, лек
Чашми фаттони ту сарфитнаи айём афтод.

Пардадор аст шабу пардадари шеваи рӯз,
3-ин сабаб айши ниҳони тарафи шом афтод.

Дили Фони, зи гули рӯи ту шуд бастаи зулф,
Мурғе аз гулшани қудс омаду дар дом афтод.

Татаббӯи Махдум

Қадаҳ ба хилвати ёрам баҳонае бошад,
Муродам аз ду саро кунчи хонае бошад.

Зи тири ишқи ту захме ба сина мехоҳам,
Ки ҳар кучо равам, аз ту нишонае бошад.

Ғараз аз ин, ки ба ҳар остона молам рӯй,
Ба чашм равшани аз остонае бошад.

Зи моҳи рӯи ту он хол шуд муроди дилам,
Зи хирмане ғарази мӯр донае бошад.

Шарори шўълаи ишқат на барқ бошаду бас,
Ки аз вай оташи дўзах забонае бошад.

Ғаҳи хироми самандат, ки так занад дар пеш,
Ба фарқам орзуи тозиёнае бошад.

Муроди Фонӣ, аз ин ранҷи бекаронаи халқ
Ҳамин ки аз ҳама мардум каронае бошад.

Мухтараъ

Аз фироқат ранчи беандоза бар ҷонам расид,
Бар дилам дард он чи кард он шарҳ, натвонам расид.

Ваҳ, ки натвон дӯхт чоки пираҳан бар ҷисми зор,
З-он ки сад бор аз гиребон то ба домонам расид.

Пайкарам гашта гулистони ҷунун аз хуну захм,
Санғо, к-аз кӯдакон бар ҷисми урёнам расид.

З-оҳу ашкам не замин, балк осмон ҳам шуд зи ҷой,
Офаринишро чиҳо бингар зи тўфонам расид.

Эй мусулмонон, яке гуфтан наёрам аз ҳазор,
Он чи бар ислому дин з-он номусулмонам расид.

Аз малоҳатҳои хуснаш буд ларзон ҷону дил,
Бар дилу ҷон он чи з-ӯ буди хатар, онам расид.

Ҷоми даврам, соқӣё, пуртар зи дигар ошиқон,
З-онки ранчи пур зи ишқу аҳли давронам расид.

Ҳар гаҳ андар водии ҳаҷрат нашот омад ба дил,
Корвони ғам паёпай з-он биёбонам расид.

Дам мазан аз васл, Фони, шукрҳо овар ба ҷой,
К-аз хаёли дӯст мақсуди дилат донам расид.

Татаббўъи Хоча

Чу шоҳи занг чатри санҷари бар кўҳсорон зад,
Ба ҳафтум қалъа кайвон кўси аббосишиорон зад.

Шуд аз хуни шафақ рӯи уфуқ гулгун ба сўги меҳр,
Ки гардун нохуни анчум ба рух чун сўтворон зад.

Ба холи тираи ушшоқ абри тира ҳар соат,
Ба рӯи даҳри дун обе зи чашми ашкборон зад.

Ман аз навмедии васлаш ба рӯи халқ дар баста,
Ки ёр аз марҳамат ногаҳ дари уммедворон зад.

Дари дайри муғон бикшодаму омад бурун сармаст,
Ки шамъи оразаш оташ ба ҷони беқаророн зад.

Чунон ғавғо ба дайр афтод, к-аз ошўби сармасти,
Фалак сад таъни хомўши ба кўси шаҳриёрон зад.

Зи мижгонаш ҳазорон неши заҳролуд ҳар соат
Кашид, аммо ҳама болои реши дилфигорон зад.

Зи чини турра сад марғули мушкинро гиреҳ бикшод,
Вале бар риштаҳои субҳаи шабзиндадорон зад.

Чу акси ҷоми лаъли оташинаш ҳар тараф афтод,
Ҳазорон барқи расвой ба ҷони тавбагорон зад.

Зи хуни халқ агарчи лолазор ангехт дар олам,
Ба ёри як-ду ҷоми лолагун, лекин ба ёрон зад.

Ҳамон ҷоми фано, к-он шаб гадои кард аз ў Фони,
Дамодам аз маи боқӣ сало бар комгорон зад.

Татаббўи баъзе азизон

Дари майхона, к-аз ў ақл парешон омад,
Халқааш ҳалқаи чамъияти риндон омад.

Нахиромад сўи боғи назарам сарви қадаш,
Ки гулаш хуни дилу хор зи мижгон омад.

Бандаи пири муғонам, ки гадоёни дараш
Ҳар як аз вусъати дил қайсару хоқон омад.

Аз маи давр манозу зи хумораш махурўш,
Кори даврон чу ба ҳар лаҳза дигарсон омад.

Боз дар шаҳр чи гавғост, ҳамоно ки дигар
Маст он кофири бебок ба майдон омад.

Ринду расво шаву он гаҳ сўи риндон бихиром,
Ки ба тақво тарафи майкада натвон омад.

Ҷониби аҳли риё савмааро тавф макун,
З-он ки ҳар кас, ки шуд он сўй, пушаймон омад.

Бадар ой аз худу эҳроми Ҳарам банд аз он-к,
Натавон ҷониби ин бодия осон омад.

Фониё, дайри фано ҷои аҷаб дон, ки дар ў
Кофири ишқ шуд он кас, ки мусулмон омад.

Татаббўи Хоҷа

Ёд бод он, ки маро дайри муғон маъво буд,
Хотирам волаи он муғбачаи зебо буд.

Шаб дари дайр чу барбаста шуди то дами субҳ,
Базми риндони харобот биҳиштосо буд.

Ҳар куҳанхонае аз дайри муғон қасри биҳишт,
Ҳури ӯ муғбачаву Кавсари ӯ саҳбо буд.

Пири дайр омада бар садри хароботи муғон,
Ки зи мастӣ зи нўҳум торамаш истиғно буд:

Дар кафаш чоми ҳилоли ба шафақгун бода,
Гирдболиш ба таҳи зонуи ӯ байзо буд.

Дурднўшон ҳама дар бандагияш баста камар,
Ҳар як он навъ, ки нисбат ба фалак ҷавзо буд.

Он ки андар назари ҳиммати риндон будӣ,
Камтар аз хоки сияҳ дуню мофиҳо буд.

Ҷилваи ҳуснкунон муғбачаи бодафурўш,
Ки аз он кор дили шефта вовайло буд.

Ҳар замон мутриби хушлаҳча намуди дар сайр
Нағма, ҷое ки аз он ҳушу хирад бечо буд.

Кори мастон ҳама бо нолаи чангу дафу най,
Дар хароботи муғон то ба саҳар ғавго буд.

Дар чунин базмгаҳе роҳ наёби ҳаргиз,
Фониё, то нашавад буди ту яксар нобуд.

Мухтаръ

Сӯи гулшан рафтаму сарви хиромонам набуд,
Гиря зӯр овард, к-он гулбарги хандонам набуд,

Абрсон худро ҳавоӣ ёфтам ҳар сӯ ба боғ,
3-он ки ғайр аз гиряву ошубу афғонам набуд.

Хостам дилро ба сарҳадди шикебой кашам,
Лек аз андӯҳи ҳичрон тоқати онам набуд.

3-изтиробӣ дил агар қорам ба расвоӣ кашид,
Қуввати онам, ки қардан сабр битвонам, набуд.

Сӯи маскан омадан боист беошӯб, лек
Ин таҳаммул дар дили бесабру сомонам набуд.

Бо ниғаҳбонони қотил сирри ишқам шуд аён,
3-он ки аз бадҳоӣ он соат ғами қонам набуд.

Фониё, дар ҳаҷри он рашки парӣ маъзур дор,
К-инчунин девонагӣ ноқардан имконам набуд.

Мухтараъ

Сӯи майхона ба риндон хабарам боз ояд,
Гар сӯи хона маҳи навсафарам боз ояд,

Он ҷигаргӯша агар боз наёяд, чи аҷаб,
Пораҳо гар сӯи чашм аз ҷигарам боз ояд.

Партави меҳр фитад бар сараму сояи сарв,
Агар он нахли хиромон ба сарам боз ояд.

Вораҳонад зи хуморам ба дари дайр, агар
Май ба каф муғбачаи ишвагарам боз ояд.

Муҳтасиб омаду дар савмаа мастам донист,
Рахт бар дайри муғон гар набарам, боз ояд.

Ман, ки дар чашм кашам хоки хароботи фано,
Нақди кавнайн кучо дар назарам боз ояд?

Ба ғазаб гар бишуд он маҳ зи барат, эй Фони,
Бод боқӣ, агар аз роҳи карам боз ояд.

Татаббӯи Шайх

Зи хоки куи ту буи абир меояд,
Ки сӯи дилшудагон дилпазир меояд.

Шаҳе, ки мулки ҷаҳонро ба зулм карда асир,
Ҳанӯз ношуда сӯят асир, меояд.

Зи дашти ҳаҷр аз он обиранд пиру ҷавон,
Ки чун ҷавон равад он сӯй, пир меояд.

Ҳалол гашт ба чашми ту хуни ман, гарчи
Ҳанӯз аз даҳанат бӯи шир меояд.

Ба кӯи ишқ ҳамоно, ки қатли ушшоқ аст,
Ки он тараф зи асирон нафир меояд.

Ҳамепарад зи тараб чашмам, эй фалак, хуш дор
Магар ки шоҳ ба сӯи фақир меояд?

Чи рӯзгори некӯ буд васл, эй Фони,
Ки гаҳ-гаҳам ба хаёлу замир меояд.

Татаббӯи Хоҷа

Майли сарвам зи ҳавои қади дилчӯи ту буд,
Буданам волаи гулбарг ҳам аз рӯи ту буд.

Дар хамаи тоқи фалак ҳайати қавсии ҳилол,
Аз паи зеби камон хонаи абрӯи ту буд.

Мурдам аз рашку дигар зинда шудам, лек зи шавқ,
Ки саҳар накҳати гулро ба чаман бӯи ту буд.

Дар хароботи муғон дӯш алоло то субҳ
Аз маи лаъли туву силсилаи мӯи ту буд.

Каъбаву дайр тафовут накунад чун ҳама ҷо,
Дида бар рӯи туву майли дилам сӯи ту буд.

Буд дар роҳи талаб равшании дидаю дил,
Тўтиёранг ҳар он гард, ки аз кӯи ту буд.

Файзи қудсӣ расад аз нуктаи Фони ҳар дам,
Ки ҳадисаш сифати лаъли суҳангӯи ту буд.

Татаббӯи Хоҷа

Банди гесӯи ту аз даст раҳо натвон кард,
Гар чудо созияш аз банд, чудо натвон кард.

Дам ниғаҳ дор Масеҳо, ки ба ҷуз нӯши висол,
Дард муҳлик чу шуд аз ҳаҷр, даво натвон кард.

Чун хиромӣ сӯи мо, гар на ҳақираш бини,
Ҷон чи бошад, ки ба пой ту фидо натвон кард!

Қимати лаъли ту қардан натавон ҷавҳари рӯҳ,
Ҷавҳари рӯҳ бале, хокбаҳо натвон кард.

Мастам он навъ, ки дарди дили худро бар ёр
Он чи дар дил гузарад, нек адо натвон кард.

Сачда дар пеши бутон фавт намудан натавон,
Соҳидо, ин на намоз аст, қазо натвон кард.

Бодаи ишқу бахили набувад рост, валеқ
Ҷуз ба риндони харобот сало натвон кард.

Эй дил, ар нури яқин металаби, сурмаи чашм,
Ба ҷуз аз хоки дари майкадаҳо натвон кард.

Талаби васли ҳарам ҳар ки кунад чун Фони,
Рӯи дил ҷуз ба биёбони фано натвон кард.

Татаббўи Хоча

Ҳар ки дар дайри муғон ҷоми шаробе дорад,
Расадаш гар ба фалак нозу итобе дорад.

Он ки дар майкада бигрифт ба каф ратли гарон,
Чарх бар рӯи маяш ҳукми ҳубобе дорад.

Равзаву ҳур ба Кавсар чи кунад ёд, он к-ў
Шоҳиду манзили амну маи нобе дорад?!

Дар гадоёни харобот наёмад ба ҳисоб,
Ҳар ки аз салтанати даҳр ҳисобе дорад.

Оташин рӯи арақноки ту чун чашмаи меҳр,
Боз дар ҳусн аҷаб обию тобе дорад.

Савти булбул зи чи маъни набувад файзрасон,
Ки зи авроқи гули тоза китобе дорад.

Кишвари ҳусни вай обод, зи осеби завол,
К-аз вафо пурсиши аҳволи харобе дорад.

Маю маъшуқ расон, ё Рабам, аз лутф ба он,
К-аз хумор андӯху аз ҳаҷр азобе дорад.

Фоня аз чарху нучум аз чи бинолад, ки ба даҳр
Шоҳи хуршедваши аршчанобе дорад.

Татаббӯи Хоча

Шаб, ки омад маст он маҳ, тавбакоронро чи шуд?
Ман агар мурдам, бигӯ, шабзиндадоронро чи шуд?

Чун бурун омад, на дил бигзошт, не ақлу на дин,
Гар ба риндон зад бало, парҳезкоронро чи шуд?

Чун ба майдон тохт, растохез дар майдон фитод,
Шаҳсаворонро чи омад, шаҳриёронро чи шуд?

Мурдам аз махмурию ҷоми шаробам кас надод,
Зоҳид ар маъзур бошад, майгусоронро чи шуд?

Ман, ки душманкомам андар ошиқӣ, эй дӯстон,
Душманонро гар хуш омад, дӯстдоронро чи шуд?

Зулмати ҳаҷрам аҷаб тира-ст дар дашти фироқ,
Ламъаҳои барқи васли кӯҳсоронро чи шуд?

Як гули хандон, ки имсолам зи боғи дил наруст,
Гиря бар ҳолам накард, абри баҳоронро чи шуд?

Шўълае нафтод дар дилҳои мо – афсурдагон,
Сайҳаи мастирасони ҳушёронро чи шуд?

Фониё, аз ҷаври ёрони замон ғамгин мабош,
Ёр худ кай будат, ар гӯи ки ёронро чи шуд?

Татаббўъи Хоҷа

Ишқу ҷавониву май чу қилвагар ояд,
Тавба накў бошад, ар зи даст барояд.

Ошиқи шўхе шудам, ки қон диҳам аз рашк.
Ғар зи дил ояд бурун, ба дида дарояд.

Сабзаву об аст баҳри ишратам аз вай,
Наштару теғе, ки бар дилу ҷигар ояд.

Нахли умедам гули фироқ баровард,
То чи аз ў бар хўрам, чу дар самар ояд.

Ларза фитад дар дилу зи пой дарафтам,
Ҳар гаҳам он шўхи фитна дар назар ояд.

Аҳд намудам, ки масту беҳабар афтам,
Ҳар гаҳ аз он ёри ғоибам хабар ояд.

Дам ба дам аз қоми бода нест гузирам,
К-аз фалакам ҳар замон ғаме дигар ояд.

Дар талаби васл пеши ҳиммати ошиқ,
Даҳру дар ў ҳар чи ҳаст, мухтасар ояд.

Фони, аз он майли боғ кард, ки он қо
Булбули масташ суруди ишқ сарояд.

Татаббўъи Хоҷа

Ҳар ки сарҳалқаи риндони ҷаҳон хоҳад буд,
Маст дар кунҷи хароботи муғон хоҳад буд.

Манигар саҳл ба риндон, ки агар дарнигарӣ,
Оламе дар таҳи ҳар хирқа ниҳон хоҳад буд.

Халқ пурсанд, ки то кай бувадат мастии ишқ?
«То зи майхонаву май ному нишон хоҳад буд».

3-ин ҳадисам натавонанд пушаймон кардан,
«Бар ҳамонем, ки будему ҳамон хоҳад буд».

Эй хуш он шаб, ки фиғони мани Маҷнун чу шунид
Он паря гуфт ба ёрон, ки фалон хоҳад буд!

Ҳоли дилро набувад шарҳ намудан ҳочат,
Чунки донам, ки бари дўст аён хоҳад буд.

Аз май ар умри абад касб шавад риндонро,
То абад бар дари майхона макон хоҳад буд.

Пираму шефта в-ин нақди ҳаётам ба нисор.
Баҳри хоки раҳи он турфа ҷавон хоҳад буд.

Гуфта Фони, ки асир аст, магар ошиқи мост,
Ҳарчи фармудай, эй дўст, чунон хоҳад буд!

Татаббўи Хоҷа

Мае ки майли дили мо сӯи фано бибарад,
Зи зӯҳд беҳ, ки ба сарманзили риё бибарад.

Чу бурд ёр дилатро, кунун ту фориғ бош,
Аз ўст дил, бигузораш ба ҳар кучо бибарад.

Зи заъфам омаду шуд нест суи дўст, магар
Насим орад аз он манзилам, сабо бибарад.

Ҳавои сарви қадаш бошадам ҳанўз ба сар,
Чу бод кард вучудам, сӯи ҳаво бибарад.

Хаёли васл муҳол аст пеши он бадахд,
Чу ҳеҷ кас натавонад, ки номи мо бибарад.

Набоядам ду саро, лек дар гадои дайр,
Хаёли муғбачагонам ба ҳар саро бибарад.

Ҳаёти нақд бувад муғтанам, ки чарх ба лаъб
Фитода то зи ту нақди ҳаётро бибарад.

Тамаъ мадор зи хубон вафо, ки Эзиди пок
Ба ҳар ки дод ҷамол, аз дилаш вафо бибарад.

Ба ранчдидаи даврон чӣ чора, эй Фони,
Чуз он ки ҷониби майхона илтиҷо бибарад.

Айзан

Як нукта ҳар ки аз лаби ҷонони мо шунид,
Дар гӯши ӯ каломи Масеҳост ношунид.

Гар хори бевафоиям он гул ба сина хаст,
Аз гулситони даҳр кӣ бӯи вафо шунид?

Ошuftагӣ ба муғбачагонам ниҳон набуд,
«Сад бор пири майкада ин моҷаро шунид».

Дил захми бӯтирифтаи худро ба кас нагуфт,
Он гул агар шунид, зи боди сабо шунид.

Дӯшам набурда хоб зи май буд, ё хумор,
Ё нолаҳои зори мани мубтало шунид.

Дар тоқи дайр арбадаи мо садо фиканд,
3-он сон, ки аҳли тоқи сипеҳр он садо шунид.

Дар базми ишқ шартӣ адаб нест эътироз,
Гар нуктаи савоб шунид, ар хато шунид.

Дилро ба ишқ аз сухани душманон мапурс,
Аз дӯстон нигар, ки дар ин раҳ чиҳо шунид.

Дил дар ниёзи субҳғаҳ аз ҳотифи саҳар,
Дишаб ба кунҷи дайри муғон ин нидо шунид:

«К-оини аҳли дайр чу беихтиёри аст,
Осуда он, ки ҳар чӣ шунид, аз ризо шунид».

Фони агар бақо талаби, боядат нахуст
Бӯи гули тааб зи насими фано шунид

Татаббўи Хоча

Зи дайр муғбача ҳар гаҳ ба каф пиёла барояд,
Ба даҳр тафриқа афтад, зи халқ нола барояд.

Зи рўю чашми маҳи хеш ёдам ояду гириям,
Ба лоззор чу бозикунон ғизола барояд.

Дилам кашад, ки бимолам ба ҳарду чашму бибўям,
Чу бўи дилкаши он анбаринкулола барояд.

Маро, ки ком маи лоларангу орази соқист,
Қучо муроди дил аз арғувону лола барояд?

Чи сон тахайюли бўса кунам зи гулшани ҳуснаш,
Ба гирди моҳи рух аз хат кунун, ки ҳола барояд.

Чаро ба зўҳд чиҳил сол хун хўрам паи Кавсар?
Маро, ки-коми дил аз бодаи дусола барояд!

Зи ишқ дам назади, Фониё, чи суд пас аз марг
Зи ҳучраат гар аз ин илм сад рисола барояд.

Айзан

Эй хуш онон, ки саҳар домани ёре гиранд,
Қадаҳи бода паи дафъи хуморе гиранд.

Рафъати пири муғон бин, ки фалакро ба нучум,
3-оташи ғайрати ў дуду шароре гиранд.

Хоки он шоҳ ва шонам, ки гаҳи куштани халқ,
Тарки сад хун зи фиғони дили зоре гиранд.

Мо ба ринди чу алам бар дари майхона задем,
Беҳ, ки арбоби насиҳат паи коре гиранд.

Авли он аст, ки риндони ҷаҳон домани хеш
Дарнаварданд, вале домани ёре гиранд.

Гуфтамаш ҷон зи паи бўсае гиранд бутон,
Зери лаб хандазанон гуфт, ки оре гиранд.

Халқ зери фалак он рӯз бигиранд қарор,
Фониё, к-аз равиш афлок қароре гиранд.

Татаббӯи Мир

Ҳусни рӯи ҳури ҷаннатро малак изҳор кард,
Чун руҳи хуби ту дид, аз гуфта истиғфор кард.

Ваҳ, чӣ кофир буд он, к-аз дайр маст омад бурун,
Баҳри қайдам риштаи тасбеҳро зуннор кард?.

Богбон то кард ташбеҳи даҳонаш гунчаро,
Дар дилам аз захми пайконе фузунтар кор кард.

Килки қудрат ҳалли он дар гардиши соғар ниҳод,
Мушкिलотеро, ки дар нӯҳ давраи паргор кард.

Риндияш бодо ҳалол, он к-ӯ ба ишқи муғбача
Хирқаву саҷҷода раҳни кулбаи хаммор кард.

Лаъли ҷонбахшаш зи мардум ҷон ба осони гирифт,
Сахтҷониҳои ман ин қиссаро душвор кард.

Бар сари бозори ҳуснаш худфурӯширо гузошт,
Юсуфу пеши руҳаш бар бандагӣ иқдор кард.

Дӯш чун мемурам аз ҳиҷрон, суроҳи хун гирифт,
Шамъ низ аз сӯзи дардам худкуши бисёр кард.

Масту ошиқ, Фони, аз дайри муғон омад бурун,
Ҳар ду собит шуд ба ӯ, гарчи бисе инкор кард.

Татаббӯи Хоҷа

Тариқи шеваи ринди касе ба ҷо овард,
Ки рӯи дил сӯи майхонаи фано овард.

Надошт нуру сафо, шоми ҳаҷри мо, он маҳ
Зи чеҳра нур расониду май сафо овард.

Ҳаётбахши дилам шав, чу омади, эй умр,
Даме марав, ки туро ин тараф Худо овард.

Балои ишқ маро бар сар омад аз раҳи чашм,
Надид рӯзи хуш, ар бар сарам бало овард.

Даруни майкада дар базмгоҳи риндон рехт,
Зи сайри кӯи муғон ҳарчи ин гадо овард.

Қазо нашуд мутағайир, хуш он, ки дод ризо
Ба ҳар чи бар сари баргаштааш қазо овард.

Накӯ буд ин, ки сӯи Фони омад он маҳ, лек
Ба худ рақиби сияҳрӯйро чаро овард?

Татаббӯи Хоча

Чя ачаб гар хайи он чехра дили мо бибарад,
Кӯхро сел чунин гар расад, аз чо бибарад.

Ба тамошои чаман рафтани он сарв хуш аст,
Нест ин хуш, ки рақибаш ба тамошо бибарад.

Дили Маҷнуншуда чун сайди ғизоли Лайлист,
Суд набвад арабаш гарчи зи сахро бибарад.

Дил, ки бе ошиқя афсурда намояд, эй кош,
Ки самумаш дар ин дашт ба яғмо бибарад.

Андар он кӯй мағӯ номи ту шайдо чун шуд,
Пеши ӯ кист, ки номи мани шайдо бибарад?

Ёр меҳмону маро заъф, ки оё паи май,
Тарафи майкада тасбеҳу мусалло бибарад.

Фониё, кушта зи дайраш магар оранд бурун,
Дили онро, ки маю соқии тарсо бибарад.

Дар таври Шайх

Ду зулф, к-он маҳи номехрубон зи тоб афканд,
Ниқоб бар маҳу бурқаъ бар офтоб афканд.

Ба тарфи мусҳафи ораз намуд ҳалқаи зулф,
Нишонаро пари товус дар китоб афканд.

Муоширонро бедор кард баҳри сабӯҳ,
Маро чу дид равон хешро ба хоб афканд,

Ба даст қоми муродаш ҳамеша пурмай бод,
Маро ба дайри муғон он ки дар шароб афканд!

Ба оби Хизр магар кард заҳро мамзуч,
Касе ки оби хазар дар шароби ноб афканд.

Дигар ба лаъли майолуд соқии сармаст,
Ба қонам оташу дар қисмам изтироб афканд.

Зи ишқ бо қигари сӯхта бувад, Фони
Чу муфлисе, ки дар оташ қигаркабоб афканд.

Татаббӯи ҳазрати Шайх

Чашмам чу бар он рӯи чу рашки қамар афтод,
Аз чашм давид анҷуму дар рӯй дарафтод.

Аз хай ба шафақ ахтари дурри ба шафақ нест,
К-аз шабнами Фирдавс ба гулбарги тар афтод.

Хуни дилам аз дида зи бас кард ғамам фош,
Ҳарчанд қигаргӯша намуд, аз назар афтод.

Шомам, ки зи ҳичрони ту шуд рӯзи қиёмат,
Чун рӯз шуд, он ваъда ба рӯзи дигар афтод.

Аз нолаи ман то ба саҳар хоб набурдаш,
В-ин тӯҳмат дар гардани мурғи саҳар афтод.

Дар ҳасрати бӯсе, ки ба чонам зи лабат буд,
З-он лаъл чӣ хунҳо ки маро дар қигар афтод?!

Фони, ба раҳи Саъди агар зад қадаме чанд,
Бо ӯ суҳанаш бин, ки чу ширу шакар афтод.

Не-не, чӣ ҳади он ки дарояд ба муқобил,
К-аз партави иксири вай ин хок зар афтод.

Татаббӯи Хоҷа

Ҳавои май ба сари ҳар ки чун ҳубоб равад,
Аҷаб набошад агар дар сари шароб равад.

Чу бахти хуфта сӯи мо ба сад ҳиял ояд,
Вале чу умри гиромӣ ба сад шитоб равад.

Зи бедилон ҳама шаб бишнавад фасонаи дил.
Чу навбати мани бедил расад, ба хоб равад.

Назар фиканда ба ағёр лаб магаз пинҳон,
Раво мадор, ки бар ҷони ман азоб равад.

Чу ринди майкада равшандарун бувад чи аҷаб,
Ки дар дарун-ш маи ҳамчу офтоб равад?.

Ҳуш он ки субҳ ба дайри муғон зи махмури
Ҳароб ояду шом аз қадаҳ хароб равад.

Ҳумор дар дилаш афканда изтироб чи айб,
Агар ба майкада Фони ба изтироб равад?!

Татаббӯи Хоча

Гадои дайр зи шоҳи замон чи ғам дорад,
Ки аз сафоли харобот Ҷоми Ҷам дорад?

Ба боғи даҳр хуш он дидавар, ки чун наргис
Баҳои бодаву дар сар пиёла ҳам дорад.

Манаш ба тўҳмати ринди ҷазо диҳам баракс,
Ба зўҳдам он ки дар ин дайр муттаҳам дорад.

Ридои сурх зи май бар сари асо бандам,
Гадо, ки ғарқа ба май шуд, чунин алам дорад.

Назар ба Қазбаи мақсуд бошадам аз дайр,
Чаро ки равзанае ҷониби Ҳарам дорад.

Биё ба майкадаву ғамгусорӣ аз май бин,
Агар дилат зи ҷафои замона ғам дорад.

Нишоне аз даҳанат ёбад он, ки чун Фони
Ҳавои нестӣ андар раҳи адам дорад.

Татаббўи Хоҷа

Алассабоҳ, муғон, қуфли дайр боз кунед,
Ду ҷом боиси гуфтори аҳли роз кунед.

Гар аҳли зўҳду риё бигзарад, маозаллоҳ,
Ба вақти нукта зи номаҳрамаи эҳтироз кунед.

Ниёзи мо зи шумо куштан аст, эй хубон,
Зи ғамза хоҳ шумо қатлу хоҳ ноз кунед.

Ба абрўи бути худ сачда карда ҷон додам,
Агар бароядатон инчунин намоз кунед.

Чу чилвагар шавад, эй аҳли равза, Тўбиरो
Фидои қомати он сарви сарфароз кунед.

Харобия асту бас, эй чобукон, агар сад раҳ
Ба кишвари дили ушшоқ турктоз кунед!

Чу ошиқ омада Фони, ба гоҳи куштани халқ,
Миёни мучриму бечурм имтиёз кунед.

Татаббўи Хоҷа

Риндон, ки майли бода ба дайри фано кунанд,
Оё бувад, ки ҷоме ишорат ба мо кунанд?

Ранҷи хумор гарчи бувад муҳлик, эй ҳаким,
Бояд ки ҳам ба ҷоми шаробаш даво кунанд.

Моему хоки дайр ҳиҷобаш кунанд рафъ,
Онон, ки чашм равшан аз ин тугиё кунанд.

Надҳанд нимаҷони маро май ба майкада,
Чун қатрааш ба ҷони гиромӣ баҳо кунанд.

Аз килки сунъ он чи рақам шуд, савоб дон,
Фикри хато бувад, ки хаёли хато кунанд.

Риндон, ки тираанд зи бадмастиям ба дайр,
Як шиша май барам барашон то сафо кунанд.

Зухҳод агар кушод надиданд дар вараъ,
Фонисифат азимати дайри фано кунанд.

Дар таври Махдуми

Аз ғами як шаб, ки дар ҳаҷраш дилам зорӣ кашид,
Бо касе монам, ки ӯ як сол беморӣ кашид.

Солҳо андӯҳи шоми фурқатам донад касе,
К-аз ғами ҳичрон шабе то рӯз бедорӣ кашид.

Ишқ баҳри васл ҷустам, пешам омад ҳаҷр, вой,
К-ончи ман осон гумон бурдам, ба душворӣ кашид.

Дор, гӯ, маъзур дар девонагию мастиям,
Он, ки дар даврон балои ақлу ҳушёрӣ кашид.

Чид он кас аз гулистони ҳаёти худ гуле,
К-аз кафи соқии гулруҳ ҷоми гулнорӣ кашид.

Ман, ки мемурдам ба ғайр аз илтифоти андакаш,
Кай бимонам зинда чун акнун ба бисёри кашид?!

Соқие, занги дилам биз(у)дой аз як даври ҷом,
З-он ки заҳри ғам басе аз чархи зангорӣ кашид.

Ҷонам, эй ёрон, фидои ончунон ёре, ки ӯ
Меҳнату андӯҳи ёре аз сари ёри кашид.

Фард шав, Фони, ки ин бори гарон санги худӣ,
Мард ё афканд, ё худ аз сабукборӣ кашид.

Мухтараъ

Соқии мо, ки ба гардиш маи гулфом афканд,
Эй, басо фитна, ки дар гардиши айём афканд.

Хуши риндон бишуд аз қоми маи ў, гўё
Доруи беҳуши омехта дар қом афканд.

Оташин май, ки ба ман дошт, вале дод ба ғайр,
Оташам дар дили бетоқату ором афканд.

Сўхт мурғи чаманам вақти сабўҳ аз афгон,
Чун назар қониби он сарви гуландом афканд.

Нест бар оби шамар, мавҷ зи таҳрики насим,
Ки аҷал аз паи мурғони талаб дом афканд.

Магар он муғбачаи маст бурун рафт аз дайр,
К-ин ҳама тафриқа дар кишвари ислом афканд.

Шайх шуд маст ба дайру бари бут мусҳаф сўхт,
Тўҳматаш бар мани девонаи бадном афканд.

Шояд ар хубии анҷом расад з-оғозаш,
Ҳар ки з-оғоз назар қониби анҷом афканд.

Чорае нест ба қуз додани дин Фониरो,
Чунки дил дар кафи он кофири худком афканд.

Татабўъи Мир дар таври Хоча

Хуш он ринде, ки баҳри бода дар дайри муғон афтад,
Зи шўри мастияш ҳар лаҳза «Ху»-е дар ҷаҳон афтад.

Чу дорад муғбача ҷоми маю пири муғон нуқлаш,
Гаҳ инро гирди сар гардад, гаҳе дар пой он афтад.

Аз ин дайри кўҳан ронам суҳан, к-афзоядаш ҳайрат,
Масеҳ ар паҳлўям дар маҷлисе ҳамдостон афтад.

Зи истиғно зи хоки роҳ камтар бинамаш сад раҳ
Фалакро кор агар бо ин заифи нотавон афтад.

Зи заъфам гар куши, эй муғбача, ҳам бар сари кўят,
Мабодо ҷуз сағони дайрро ин устухон афтад.

Зи сирри ваҳдатам дар дайр ҷў рамзе, на дар масҷид
Намехоҳам, ки ин рози ниҳон дар ҳар забон афтад.

Шафақгун бодаамро гар ба хун гардун мубаддал кард,
Шафақсон шўълаи оҳе кашам, к-оташ дар он афтад.

Ман аз соқии гулруҳ бодае чун арғувон хоҳам,
Куҷо дар боғ чашмам, ё ба гул, ё арғувон афтад.

Нашуд ҳосил чу дар зўҳд вараъ мақсуд Фони́ро,
Аҷаб набвад, ки дар дашти фано бехонумон афтад.

Дар тибри Хоти

Кас нисоти тоз чун қилат, Эй ситбар, палла,
Чун дилми майнарсети ту гулбарги тар палла.

Чун аз дилин ту роҳи сукан, лек аз он дилан
Тоқир шакард ҳеч тақаллум, магар палла.

Бо ҳусну дилбарӣ чу ту фаринди номани,
Модар ба маҳри тоз толоду палар палла.

Эй мӯҳани аз барои Худо бас ҳун ин фитон,
К-аз шом номуродни мори ситбар палла.

Дар ҳусн ҳақатест, к-аз он нутқ очил аст,
К-онро ба тибри ширдун соқибонлар палла.

Соқд, тумор мекушадан, чоме май биср,
Чун кас халос бе май аз ин дарди сар палла.

Фони, тарикд риндан мори малор айб,
Э-он рӯ, ки кас ба мо ба ҳуз ин ҳуз ҳунар палла.

Татаббӯи Шайх Камол

Гаҳи хумор чу бар ҷоми бодаам назар афтад,
Дилам ба ларза дарояд, танам зи пой дарафтад.

Чӣ оламест хароботи ишқ з-он, ки кас он ҷо
Чу даркашад қадаҳи май, ба олами дигар афтад.

Зи раҳни хирқаву саҷҷодаам чӣ кор кушояд?
Маро, ки соғари афлок даркашам, чу дарафтад.

Агар бувад дусадам сар, фидо кунам ба раҳи дайр,
Давои мугбачагонам чу ҳар замон ба сар афтад.

Зи хори меҳнату заҳри ҷафои ӯ зи чӣ нолам,
Ки коми ҷони маро он ба таъми гулшакар афтад?.

Ба таъни риндиям ар шайх рад кунад, чӣ аҷаб, з-онк,
Ба айби аҳли ҳунар кӯшад он, ки беҳунар афтад.

Маро ҷигар чу зи сӯзи ақиқи лаъли ту хун шуд,
Бар ҳарчи дида кушоям, нишонаи ҷигар афтад.

Зи шайхи савмаа чун мушкилоти ишқ нашуд ҳал,
Ба пири майкада ин моҷарои мо магар афтад?!

Суубати раҳи Фониву ошиқи-ш бидони,
Ба мулки ишқ зи роҳи фано гарат гузар афтад.

Мағұ, ки дил ба парипайкаре диҳи шояд,
Чи ихтиёр маро, то чунун чи фармояд?!

Ба роҳи ишқ, ки дар ҳар қадам ҳазор балост,
Қадам задам ба ҳавои ту, то чи пеш ояд!

Дилам, ки несташ осудаги зи меҳнати даҳр,
Магар, ки як-ду қадаҳ даркашад, ки осояд.

Надида ҳеҷ касе теги ишқро рангин,
Чуз он, ки дар дами куштан ба хунам олояд.

Дақику ширин будан тақаллумаш чи аҷаб,
Гуле, ки аз даҳани ғунчасон шакар хояд?.

Ҳазор лашкари ишрат расад ба кишвари дил,
Ба ғайри хайли ғамат дар дилам фуру н-ояд.

Бу ҷавру лутф аз ӯ бош қонеъ, эй Фони,
Чунон ки ояд, не ончунон ки мебояд.

Татаббӯи Мир

Шаб ки шуд, хуршеди ман аз дида пинҳон мешавад,
Ваҳ, надонам то киро шамъи шабистон мешавад?

Мизбонии хаёлаш кори ман шабҳо ба дил,
То киро, он сангдил, то субҳ меҳмон мешавад.

Эй мусулмонон, кунедам чора аз баҳри Худо,
Ин, ки динам дар сари як номусулмон мешавад.

Баъди умре, к-оварад андешаи раҳме ба дил,
Дарзамон аз айни бераҳмӣ пушаймон мешавад.

Чӣ гиребону чӣ домон ҷомаи сабри маро,
К-аз гиребон чок ҳар дам то ба домон мешавад.

Аз парешонҳолии он гул мазан дам, эй сабо,
К-аз хаёли он дили зорам парешон мешавад.

Соқиё, беҳушӣ омад, ин суубатро илоҷ
Гар надорӣ ҷоми май, қорам зи сомон мешавад.

Чун дар ин вайрона бояд хок шуд з-аввал, хуш аст,
Хок агар болину манзил кунҷи вайрон мешавад.

Фониё, гар дар фано қўшӣ, бас аст ин фоида,
Сад якат гар аз худӣ душворат осон мешавад.

Дар шикояти аҳли замон

Хуш он касе, ки ду чашми худ аз замон пӯшид,
Ки бори аҳли замонро бад-ин баҳона надид.

Замона мухталифу аҳли ӯ мухолиф ҳам,
Зи истиқомати табъ аст, ҳар ки з-ӯ бирамид.

Ҳазор гиря бувад абрсон зи дунболаш,
Чу барқ ҳар ки дар ӯ бо ҳавои дил хандид.

Бувад ба қатли туву мотами ту, пас зи чӣ рӯ
Фалак ба рӯз кабуду ба шаб сияҳ пӯшид?

Диҳад зи сунбулаат ваъдаи дусад хирман
Фиреби ўро оқил ба нимҷав нахарид.

Дар ин сароча зи ошӯби фитна он кас раст,
Ки раҳту бори иқомат ба кӯи фақр кашид.

Зи фақр салтанати мулки ҷовидони ёфт,
Дигар фалак натавонист гирди ӯ гардид.

Фанои туст фалакро ниҳояти мақсад,
Ту чун фано бигузиди, бақо зи пай бирасид.

Фанои хеш ғанимат шумор, эй Фони,
Ки боқист ҳар он, к-ӯ фанои хеш гузид.

Алами дайр, ки дар маъбади тарсош баранд,
Бехтар он аст, ки бар олами болош баранд.

Токи риндони хароботи муғон наъразанон,
Ба дусад ғулғула бар боми Масеҳош баранд.

Маҳчаашро зи зари холиси хуршед кунанд,
Шуққа аз атласи ин гунбади хазрош баранд.

Баъд аз он Исии Марям шуда саркардаи қавм,
То фазои ҳарами Арши муаллош баранд.

Шуққаву маҳча яке баҳри ҷулу он дигар
Аз паи наъли Буроқи шаҳи Батҳош баранд.

Шаҳриёре, ки ҳазорон чу Масеҳу хуршед,
Рӯзи бозор шараф аз шаби Исрош баранд.

Сар ба сар хайли малак сурмаи чашми равшан,
Чун Буроқаш бихиромад, зи таҳи пош баранд.

Аршиён дилхуши аз меҳри ҷабинаш ёбанд,
Ҳуриён саркаши аз зулфи сумансош баранд.

Рӯҳи худ Фонии дилхаста бад-он қавм диҳад,
То фишонанд ба хоки раҳи ў, кош баранд.

Шаҳи иқлими хуби чобукону шаҳсуворонанд,
Гадои кӯи ишқ афтодагону ҷонсупоронанд.

Саманди ноз чун чавлон диҳи, ҳар сӯ назар афкан,
Ки ҷон бар каф зи баҳри як назар уммедворонанд.

Ба гулшан дар санавбар илтифоте кун, ба гулбун ҳам,
К-аз он қадду даҳан афтода ҳар сӯ дилфигоронанд.

Чу теги зулм рони, пеши раҳшат бин, ки ҳар ҷониб
Кулоҳ аз фарқу фарқ аз тан фитода тоҷдоронанд.

Ба базмат сӯи риндони сабӯкаш бингар аз ибрат,
Ки дар даврат чунин расво шуда парҳезгоронанд.

Ба кӯят хок гашта ошиқонат, рӯҳашон лекин
Даруни хок он к-ӯ ҷо гирифта хоксоронанд.

Гадоёни заиф афтода дар роҳаш чи мепурси,
Зи ҳар мулке асири ишқ гашта, шаҳриёронанд.

Ту шаб дар хоби нозу дар дуо то рӯз дар кӯят,
Ба «ё Раб, ё Раб!» аз ҳар гӯша шабзиндадоронанд.

Чу дар дашти фано Фарҳоду Мачнунрову Фониरो,
Баҳам бини мувофиқ дон, ки ошиқпеша ёронанд.

Айзан

Сокини куи бутон кист? Гирифторе чанд.
Не ба пой дилашон хор, ки мисморе чанд.

Аз гами турраи ошуфта парешон ҷамъе,
В-аз синони мижаи тез дилафгоре чанд.

Кофиронанд ду чашми ту, ки аз риштаи зулф
Ҳар яке пеши худ овехта зунноре чанд.

Майли мо буд сӯи қатъи биёбони фано,
Ишқу мастию ҷунун гашт мададгоре чанд.

Ба парихонаи Чин рафтаму чашм афкандам,
Дидам аз хусни ту ҳар сӯй намудоре чанд.

Рав сӯи дайри муғону бинигар муғбачагон,
Қатлгоҳею дар ӯ қотили хунхоре чанд.

Фониё, роҳи фано кай битавони шуд, агар
Нафкани аз хираду ҳуш зи худ боре чанд?!

Мухтараъ

Асири ишқ киёнанд? Нотавоне чанд,
Кашида пўст ба болои устухоне чанд.

Ҳадиси Вомику Фарҳод аз миён гум шуд,
Зи ҳоли ман чу шуниданд достоне чанд.

Бутони шамъи шабистон зи рух забоназанон,
Асири ишқ чу парвона безабоне чанд.

Чи хуш буди, ки зи аҳли замон наёзурди,
Ҳар он, ки ҳаст дар ин базмгаҳ замоне чанд.

Бидон, ки он паи гумгаштағони фурқати туст
Ба дашти ишқ агар бингарӣ нишоне чанд.

Муоширон зи чи хуш нестанд, чун ҳастанд
Ба базми даҳр ду-се рӯза меҳмоне чанд.

Татаббӯи Мавлоно Шоҳӣ

Фасли баҳору ҳар касе бо сарви гулрухсори худ,
Ман бо дили чун гунча хун дар фурқати дилдори худ.

Гул бо чамоли дилкушо, булбул ба ў дostonсаро,
Кумрия ба лаҳни қонфизо, ман бо фиғони зори худ.

Гулшан қамол ороста, сарв аз тараб бархоста,
Ман ҳамчу булбул коста, аз нолаи бисёри худ.

Шуд гунча ҳар сў чилвагар, ишвақунон гулбарги тар,
Сад хори ҳаҷрам дар қигар бе гулбуни гулбори худ.

Корам ба сина тухми ғам, борам зи чашм оби надам,
Дар ишқ бошам дам ба дам ҳайрони қору бори худ.

Бар тан харошам то ба кай, соқӣ гуворад қоми май,
Марҳам ниҳам аз лои вай, бар синаи афғори худ?!

Гирён ба пешаш қон диҳад в-аз меҳнати қон вораҳад,
Рузе, ки Фони сар ниҳад бар хоки пой ёри худ.

Ба чашми дилбари ман захме аз рамад марасод,
Ба мардумони накӯчашм захми бад марасод.

Бад-он ду наргиси раънои гулшани хуби,
Губори ҳодиса 3-ин сон, ки мерасад, марасод.

Бас аст мастии он турки шӯх қатлабро
Зи тирагиву парешониаш мадад марасод.

Чу чашм баста, қаҳонам ба чашм торик аст,
Зарар ба наргиси он шӯхи сарвқад марасод.

Ба рӯям ончи зи ошӯби он ду чашм расид,
Ба кофирони сияҳдил яке зи сад марасод.

Агарчи офати он чашм аз ҳад афзун шуд,
Газанд аз офати даҳраш фузун зи ҳад марасод.

Агарчи ҳуш ба як чашмзад зи Фони бурд,
Ба ў губори рамад нимчашмзад марасод.

Айзан

Дўш дар базми тараб, к-он маҳи меҳроин шуд,
Пеши ў шамъ бияфканд сару мискин шуд.

Бода гулранг зи акси рухи гулгуни ту гашт,
На ки аз нашъаи май барги гулат рангин шуд.

Талхкоми-ш ҳамон рўз шуд аз заҳри фиروق,
Ҷони Фарҳод, ки машъуфи лаби Ширин шуд.

Пири майхона ҳакимест, ки чун дод қадаҳ,
3-оби май оташи савдои маро таскин шуд.

Хай, ки аз орази гулранги ту дар гулшан рехт,
Гунаи рӯи гулу оби рухи насрин шуд.

Ишқ чун қатли шаҳидони ғамат кард рақам,
Қотили ҳаҷр пай куштани мо таъйин шуд.

Кас наёвард зи кайфияти ҳолаш хабаре,
Фониё, мисли ту дар роҳи фано чандин шуд.

Татаббӯи Мир дар таври Хоча

Чу акси соқии хуршедваш дар соғарам афтад,
Шароб аз соғари хуршед хӯрдан дар сарам афтад,

Чу ақди духтари раз хостам ҳар шаб ба хоби хуш,
Арӯси офтоб аз осмон дар бистарам афтад.

Даруни меҳр сад гул аз кавокиб бишкуфад ҳар гаҳ,
Зи май гулҳо ба рӯи соқии маҳпайкарам афтад.

Маро ҷон бурд сад раҳ аз барои ваъдаи бӯсе,
Зи мастию ҷунун дигар чу гӯяд боварам афтад.

Зи лаъли оташинаш сӯхтам, шояд ки борад хун,
Чу гардад абр аз он боде, ки дар хокистарам афтад.

Зи боми дайр аз масти мадеҳ бимам зи афтодан,
Чи бок он мастро, к-аз боми дайр андар ҳарам афтад?

Расам аз дашти ҳирмон ҷониби мақсуд чун Фони,
Дар он саҳро агар Хизри ҳидоят раҳбарам афтад.

Мухтараъ

Чон бахшад, ар соқӣ маи гулранг дар ҷом афканад,
Лекин кушад чун чилва дар рухсори гулфом афканад.

Гул дар назар хор оядаш, аз сарв сад ор оядаш,
Ҳар к-ӯ назар бар ҳусни он сарви гуландом афканад.

Чун ошиқонро боиси орому сабри дил шавад,
Сад изтиробам дар дили бесабру ором афканад.

Ҳар шаб ману дайри муғон, то рӯз ошӯбу фиғон,
Он муғбача ин ҳолатам аз чилва ҳар шом афканад.

Солим намонад дин маро, к-ин шӯхи кифроин маро,
Сад раҳна аз миҷғони худ ҳар дам дар ислом афканад.

Чашм ар шавад равшан, вале сӯзӣ дилу ҷон сар ба сар,
Соқӣ чу акси оташин рухсора дар ҷом афканад.

Фони чу аз зӯҳди риё дар дӯст натвонад расид,
Беҳ бошад ар мардона дар роҳи фано гом афканад.

Дар таври Мир

Маҳи оташпарастам оташ андар ҷони ғамкаш зад,
Дар оташгоҳи расвой ба хонумонам оташ зад.

Аҷаб набвад агар ғаш карда то машҳар фитад, он к-ӯ
Зи дасти соқии маҳваш ду ҷоми софи беғаш зад.

Гар аз дуди чунун шуд рӯзгорам тира, набвад айб,
Ки ин оташ ба мани савдой он шӯхи париваш зад.

Чу маркаб тохт он чобуксавори маст дар майдон,
Ба халқи даҳр оташ аз шарори наъли абраш зад.

Дихад оби маяш таскину лутфи хандаи соғар,
Асиреро, ки даврон шӯъла дар ҷони мушавваш зад.

Хуш он ринде, ки дар дайри муғон, гар соғари гардун
Зи дасти муғбача дар дасти ӯ афтод, яккаш зад.

Хуши он ёфт, эй Фони, ки даврон ҳар маи нохуш,
Ки додаш, ӯ ба фоли фарруху андешаи х(в)аш зад.

Татаббӯи Мир Хусрав

Ёрон, ки як-як аз мани бекас ҷудо шуданд,
Касро вукуф нест, ки ҳар як кучо шуданд?

Бегонагӣ чу буда дар охир тариқашон,
Аввал чаро ба ҳаҷркашон ошно шуданд?

Эй кош, хоки водияшон буда ме чу гард,
Аз боди марг чунки фарози ҳаво шуданд.

Сад ҳайф дон зи кӯҳвиқорони хокваш,
К-аз тунбоди ҳодиса ҳар сӯ ҳабо шуданд.

Ором рафт аз дили ман то зи боғи даҳр
Ором ноғирифта ба сони сабо шуданд.

Гул чун гиё намоёдам аз гулшани ҷаҳон,
З-андӯҳи ин ки он ҳама гулҳо гиё шуданд.

Буданд аз вафо ҳама чун умр бас азиз,
Умри азизвор ҳама бевафо шуданд.

Ғойиб зи дидаанду ба дил ҷумла дар ҳузур,
Аз дил нарафтаанд, гар аз чашми мо шуданд.

Фони аз он тариқи фано кард ихтиёр,
К-он ҳамраҳон шуданду ба роҳи фано шуданд.

Татаббӯи Мавлоно Котибӣ¹²

Нақди ҷон дар майкада оранду қути ҷон баранд,
 Ҷонфишон он ҷо қадам неҳ, к-он ҷи оранд, он баранд!

Чун равам дар майкада бо хирқаи зӯҳду вараъ,
 Дигарам з-он ҷо ба сад девонагӣ урён баранд.

Инчунин к-аз тирборони қазо гаштам ҳалок,
 Сад сипаҳ баҳри хаданг аз хоки ман пайкон баранд.

Дилрабоён бедилонро дил ба душворӣ диҳанд,
 Лек ҳар гоҳе, ки дил хоҳанд бурд, осон баранд.

Гар бувад хубони давронро сари хун рехтан,
 Сар ба сар таълим аз он сарфитнаи даврон баранд.

Ҷон зи чашми ӯ ниҳон бурдам ба лаъли ҷонфизо-ш,
 З-он ки ҳар ҷо дузд бошад, нақдро пинҳон баранд.

То ки вайрон гашт Фони, бин, ки меъмори сунъ
 Чун кунанд обод ҷое, хок аз он вайрон баранд.

Татаббӯи Хоҷа

Ҳар ки дар кӯи харобот зи ринди дам зад,
Бояд аввал қадами худ ба сари олам зад.

Назди риндони харобот, ки сад ҷон ба ҷавест,
Натавон беш зи анфоси Масеҳо дам зад.

Носеҳ ар марҳами пандам ба дили реш ниҳод,
Ваҳ, ки бар захм дусад нешам аз он марҳам зад.

Баҳри бетобии мо буд, ки машшотаи сунъ
Тобҳо дар сари он турраи ҳам дар ҳам зад.

Сарсари ишқ чу бар мазраи офоқ гузашт,
Хирмани сабру шикебоии мо барҳам зад.

Бар дари майкадаи ишқ малак роҳ наёфт,
Ҳоҷибаш даст чу бар синаи номаҳрам зад,

Фониё, бори худӣ з-он бификандам аз дӯш,
Ки ба он бор дар ин роҳ қадам н-орам зад.

Татаббўи Хоҷа

Ҳар солике, ки касб тариқи фано кунад,
Бояд ба пири дайри муғон илтиҷо кунад,

Он кас ба рӯи муғбача донад назар фиканд,
Қ-аз хоки дайр дидаи ҷонро ҷило кунад.

Ҳар к-ӯ сараш ба хоки харобот шуд баланд,
Бо нӯҳ сипеҳр нисбати рифъат кучо кунад!?

Поям зи банди ишқ нахоҳад шудан ҷудо,
Гар теғи чарх банд зи бандам ҷудо кунад.

Чашмам ба сурмае, ки зи хоки раҳаш расад,
То чанд хокбӯси насими сабо кунад!?

Дар умр ҳар намоз, ки он фавт шуд маро,
Хоҳад дилам ба сачдаи он бут қазо кунад.

Бегона кард гарчи зи ҳушу хирад маро,
Шодам агар касе ба манаш ошно кунад.

Кай мубталоиям ба хаёл оядаш, магар
Ишқаш ба доғи лоларухе мубтало кунад?!

Фони, ту сар матоб дигар аз ризои дўст,
Гар ў ҷафо намояд, агар худ вафо кунад.

Татаббӯи Хоҷа

Воизон то чанд манъи чому соғар мекунанд?
Чун димоғи хешро ҳам гаҳ-гаҳе тар мекунанд.

Аз қадаҳ онон, ки гоҳи нашъа меёбанд файз,
3-ин шараф чун манъи маҳрумони дигар мекунанд.

Чун сафо аз тавба аҳли зӯҳдро зоҳир нашуд,
Чун бад-ин таклиф риндонро мукаддар мекунанд?

Майфурӯшон бодаро рӯзе, ки месозанд соф,
Миҷмари рӯҳониён 3-он бӯ муаттар мекунанд.

Аз паи наззораи булбул хуш аст авроқи гул,
Боду борон он саҳоиф аз чи абтар мекунанд?

Қуръаи пири муғонам деҳ ба даст, эй муғбача,
Рағми ононе, ки васфи ҳуру Кавсар мекунанд.

Содадил воиз, ки гӯяд, ҳар чи ояд бар забон-ш,
Содатар онон, ки он афсона бовар мекунанд.

Он чи чашмонанд, к-аз мижгон ду саф ороста,
Оламе дар турфат-ул-айне мусаххар мекунанд.

Ҳозинони равза аз ашъори Фони лаълу дур
Бурда бар рухсору гӯши ҳур зевар мекунанд.

Татаббўи Хоҷа

Ҳавои муғбачагон ҳар киро зи сар наравад,
Гараш кашанд зи дайри муғон ба дар наравад.

Касе, ки покназар шуд, ҳамин муродаш бас,
Ки рӯи поки туаш ҳаргиз аз назар наравад.

Ба роҳи ишқ касе по ниҳад, ки гар ба сараш
Ҳазор теғ расад, ҷониби дигар наравад.

Касе, ки шуд ба сари кӯи ёри ман, чун дид,
Ки бегунаҳ кушадам, беҳ ки пештар наравад.

Чи сон зи дайри муғон шайх ҳушёр ояд,
Зи саҳву ғафлати худ, он тараф магар наравад?!

Хабар зи ғарқои баҳри фано наёмад боз,
Ба гӯр кас паи овардани хабар наравад.

Ба қатъи дашти фано бо худӣ марав Фони,
Зи худ нарафта бурун кас, бад-ин сафар наравад.

Татаббўи Хоҷа

Агар ба майкадаам як шаб анчуман бошад,
Чароғи анчуман он беҳ, ки моҳи ман бошад.

Чи майли боғ кунам бо вучуди қадду рухаш,
Ки сад фароғатам аз сарву ёсуман бошад?!

Зи зулфи пуршиканаш сайди дил чи сон бираҳад,
Ки сад каманди бало зери ҳар шикан бошад?.

Шаҳиди ишқи ту аз хок чун барорад сар,
Чу лола ғарқи маю доғ бар кафан бошад.

Зи равза дайри муғон орзу кунам дар ҳашр,
Ғарибро дили маҳзун сӯи ватан бошад.

Кучоғуст май, ки бишўяд зи лавҳи хотир пок,
Ғарат зи меҳнати даврон дусад сухан бошад.

Агар ба дашти фано хоки раҳ шавад Фони,
Ба бод сӯи туаш майли омадан бошад!

Татаббўи Хоҷа

Субҳ тоби маҳ, к-аз он оли равоқ афтода буд,
Бо маҳи хешам сабўҳи иттифоқ афтода буд.

Ваҳ чи бошад ҳар, киро ҳаргиз чунин субҳе дамид,
К-офтобам дар сабўҳи ҳамвисоқ афтода буд.

Гоҳ чашмам бар рухаш аз айни ҳайрат монда боз,
Гаҳ сарам бар пояш аз рӯи вифоқ афтода буд.

Аз нашоти инчунин васле, ки моро дод даст,
Дар ҳарифон ҳой-ҳую тумтуроқ афтода буд.

Не, ғалат гуфтам, хаёл аст ин, ки дидаст ин мурод,
Чун фалак бо номуродон дар нифоқ афтода буд?.

Гар дили сўзонам аз фурқат ҳамеша тира монд,
Кай сиёҳи ҳаргиз аз доғи фиरोқ афтода буд?

Ҳамчу доғи тоза Фониरो аз он хуршедрӯй,
Кавкаби иқболаш андар эҳтироқ афтода буд.

Татаббӯи Хоҷа

Гадои кӯи харобот тоҷдоронанд,
Хароби ҷоми маи ишқ хушёронанд,

Қароргоҳи дил он турраро чи сон созам,
Дар он салосили мушкин чу беқароронанд?!

Ба гулшани рухаш аз булбуле чу ман чи ҳисоб,
Ки беҳисобтар аз ман дар ӯ ҳазоронанд?!

Ба ҳусни лоларухони шабоб бин, эй чашм,
Ки панҷрӯза чу гулҳои навбаҳоронанд.

Ба дайр муғбачаи масти ман ҷилва кунад,
Зи хайли ҷон ба таҳи по-ш хоксоронанд.

Саманди ноз чу рони назора кун ҳар сӯ,
Ки ҷонфишон ба сари роҳ дилфигоронанд.

Бурун наёям аз он ҷо чу Фони аз масти,
Муоширон гарам аз мачлиси фано ронанд.

Татаббӯи Хоҷа

Дӯшам аз сӯзи фано бо қади ҳам ёд омад,
Шамъ дар гирия шуду чанг ба фарёд омад.

Бо ҳама тангдили раҳм кунӣ, гар донӣ,
К-аз ғами ҳачри туам дӯш чи бедод омад?

Расми тороқи хазоне чу бидид абри баҳор,
Гиряш нолакунон бар гулу шамшод омад.

Аз хазон рехт ҷавонони чаман, сарв нигар,
К-аз чунон тафриқа аз ростӣ озод омад.

Аҷал аз ҳачри ту мехост, ки қатл омӯзад,
Аз паи касби ҳунар ҷониби устод омад.

Дӯш рафтам ба хароботу ба ҷоме шуд дафъ,
Он чи аз ҷаври замон бар дили ношод омад.

Фониё, қатъи биёбони худӣ душвор аст,
Магар он кас, ки ба тавфиқи худодод омад.

Татаббўи Хоча

Иқбол раҳ ба кўи муғонам намедиҳад,
Идбор он чи толиби онам, намедиҳад.

Гўё наёфтаст зи матлуб кас хабар,
З-он кас ба ҷустуҷўй нишонам намедиҳад.

Аз нақди ҷон гарон аст баҳош, аҷаб мадон,
Гар майфуруш ратли гаронам намедиҳад.

Як бўсаам аз он кафи по ваъда аст, лек
Бар пош, то ки ҷон нафишонам, намедиҳад.

Дор-ул-амони майкада бо ман нишон диҳед,
К-аз ранҷу ғусса давр амонам намедиҳад.

Аз васли ў муроди дилам ваъда кард чарх.
Дорам умед, агарчи ки донам, намедиҳад.

Оини ишқ нотиқаро лол будан аст,
Фони, аз он маҷоли баёнам намедиҳад.

Татаббўи Хоҷа

Чанд дилро ғаму андешаи дунё бибарад,
Маи софе магар ин тирағи аз мо бибарад.

Боми дайрам зи паи касби ҳаво беҳ, ки малак
Базми айшам зи бари боми Масеҳо бибарад.

Чанд он мугбача аз дайр бурун омада маст,
Нақди ҳуш аз дили бесабру шикебо бибарад.

Дили беишқ ҳалок аст, чи бошад, ки зи ғайб
Қотиле чилва кунад в-ин дили моро бибарад.

Кофири ман бувад он навъ, ки н-орад пешаш
Барҳаман номи буту дайру чалипо бибарад.

Кас агар ҷо ҳама дар Каъба кунад, чунки зи дайр
Сели май мавҷзан ояд, дилаш аз ҷо бибарад.

Хотири нозуки он шўх наранҷад, Фони,
Беҳ, ки аз кўи вай ин «ё Раб!»-у ғавғо бибарад.

Татаббӯи Хоҷа

Субҳгаҳ муғбачаам ҷоми маи рангин дод,
В-он гаҳам мужда паи бурдани ақлу дин дод.

Даркашидам маи рангин чу зи дасташ, филҳол
Ғайри ишқаш ба ҳама ранҷи дилам таскин дод.

Ҷон фишондам, ки диҳад ҷоми дигар, ҷон-ш фидо,
Ки садам ҷон зи маи лаъли лаби ширин дод.

Кӯси шоҳӣ чӣ аҷаб, гар занам андар кавнайн
3-ин ду ҷомам, ки чунин ҳури париоин дод.

Фориғ аз ҷилваи ҳусни гулу насринам қард
Он, ки рухсори туро ранги гулу насрин дод.

Маи гулранг хуш ояд ба рухи ҳамчу баҳор,
«Хоса акнун, ки сабо муждаи Фарвардин дод».

Додҳо хост зи ҳичрон дили Фони, чӣ балост?
Шоҳи золим, ки ба гӯшаш нарасад, чандин дод!

Татаббўи Хоҷа

Субҳ риндони сабўҳи дари майхона заданд,
Дар хароботи муғон соғари мастана заданд.

Маи рангин ба хуми ишқ, ки буд моллом,
Давр карда қадаҳу ҷом ба паймона заданд.

Розҳое, ки шунидан натавонист малак,
Май зи паймона ба он нуктаву афсона заданд.

Чунки ман дер расидам, ба лабам як ҷуръа
Рехта дам ба дамам таънаи ҷурмона заданд.

Шукри Боря, ки аз он бода намондам маҳрум,
Ки дар он анҷуман он зумраи фарзона заданд.

З-оташи шамъ на танҳо дили парвона бисўхт,
К-оташи шамъ ҳам аз шўълаи парвона заданд.

Дили ушшоқ фитоданд ба хоки раҳи дайр,
Турраи мугбачагонро зи ҷи рў шона заданд?

Хушам аз шодии тифлони париваш, гарчи
Санги бедоду ситам бар мани девона заданд.

Фониё, беш макун нола зи вайронӣ, аз он-к,
Ганҷи маъниталабон хайма ба вайрона заданд.

Татаббӯи Хоҷа

Ғизоли зар зи фалак дар мақоми мо афтад,
Ки чун ту оҳуи ваҳши ба доми мо афтад.

Ба рӯзи васли ту Ҷамшед нӯшад оби Хизр,
Агар ба соғараш аз дурди ҷоми мо афтад.

Муроди чарх шавад фавт, агар паси умре
Зи давр ҷоми муроде ба коми мо афтад.

Зи рӯзи ҳаҷр батар тира шуд ба мо шаби ғам,
Чӣ шуд, ки партави он маҳ ба шоми мо афтад.

Хироми он маҳ аз авҷи рифъат аст, чӣ сон
Ба даст доманаш аз эҳтимоми мо афтад?

Зи бодае, ки хурӣ, мо ҳаёту ҷон ёбем,
Чу бӯи он қадаҳ андар машоми мо афтад.

Чу ном рафт зи мо, Фониё, чӣ суд акнун
Аз он, ки қуръаи давлат ба номи мо афтад?!

Татаббӯи Мавлоно Котиби

То хирқаву саҷҷодаам арзад дираме чанд,
 Хоҳам тарафи майкада рафтан қадаме чанд.

Даркаш қадаҳе чанду фалакро адам ангор,
 Дар хотират аз давр чу бини аламе чанд!

Дар гулшани даврон ҳама дар даври қадаҳ кун,
 Чун наргиси озода чу ёби дираме чанд.

Парвонаву булбул ба куҷоянд, ки гӯянд
 Аз фурқати он шамъи гуландом ғаме чанд.

Ҳамдам ба чуз аз бода масозед ҳарифон,
 Аз умри гаронмоя чу боқист даме чанд.

Ҳоли дили ушшоқи чигархора чи пурси,
 Дар майкада бо ишқу чунун муттаҳаме чанд.

Эй пири муғон, Фонии муфлис чу барат шуд,
 Диди камии чанду намуди караме чанд.

Дар таври Хоҷа

Хуш он ринде, ки аз даврон дилаш чун занги ғам гирад,
Сафоли майкада бар каф ба ҷои Ҷоми Ҷам гирад.

Чу соқӣ аз паи соғар газак ҳам лаб ба лаб бахшад,
Мани девона мехоҳам, ки соғар дам ба дам гирад.

Шавад чун ошиқу май нӯшад, аз ман хортар бинӣ,
Касе, к-ӯ дар ҳарими зӯҳд худро мӯҳтарам гирад.

Чу дорам симу зар маҷмӯъ, ҳаққи майфурӯш аст он,
Вагар он сарф шуд, бояд гаравро хирқа ҳам гирад.

Набошад дар Аҷам в-андар Араб чун моҳи ман шоҳе,
Ки чун моҳи Араб толеъ шавад, мулки Аҷам гирад.

Бад-он монад, ки Юсуфро ба сими қалб созад байъ,
Касе к-ӯ гавҳари маъний диҳад в-он гаҳ дирам гирад.

Чу Фони, ҳар ки хоҳад давлати боқӣ, магар он кас
Вучуди хеш карда муртафеъ роҳи адам гирад.

Татаббӯи Хоҷа

Чу рафт хирқаву авроқи зӯҳду илм ба бод,
Кунун ману қадаҳи бода, ҳар чӣ бодо бод!

Маи муғона ғанимат шумар зи муғбачагон,
Биё, ки мекунадат пири дайр ин иршод.

Бинӯш бода, ки бар умр эътимодест нест,
Чунон ки нест бинои замонаро бунёд.

Чу нест ғайри харобӣ аз ин қаҳони хароб,
Даме ба оби қадаҳ соз қасри айш обод.

Бисоз хоки раҳи дайр кӯҳли биноӣ,
Ки то назар шавадат равшан аз ҷамоли мурод.

Бидеҳ ба дурдкашон ҷоми адл, эй соқӣ,
Ки ҳаст дар сари як қатра мочарову инод.

Ба оби Замзаму Кавсар агар бишӯям пой,
Ҳанӯз менатавонам ба хоки дайр ниҳод.

Зи ҷаври дай ба раёҳин магар ки ёфт хабар,
Ки кори абри баҳорист гираву фарёд.

Дар ин сарочаи ғам, Фониё, макун тақсир,
Даме агар битавон дошт ҳештанро шод.

Мухтараъ

На аз май лаъли он маҳпайкар олуд,
К-аз оби Хизр гулбарги тар олуд.

Маҳ андар осмон аз шавқи рӯяш
Бувад девонаи хокистаролуд.

Набошад лолазор андар баҳорон,
К-аз ашки хуниам дашту дар олуд.

Шафақ набвад, ки аз хунин сиришкам
Ҳама домони чархи ахзар олуд.

Ҳазорам қон фидои қотиле бод,
Ки дар куштан ба хунам ханҷар олуд.

Нам аз рӯи замин аз сели ашкам,
Гузашт он сон, ки рӯи дигар олуд.

Касе, к-аҳволи Фони хонд зи авроқ,
Ба хуни дида рӯи дафтар олуд.

Татаббӯи Мир

Аз шаҳд нагӯям лаби он симбар олуд,
Аз шираи қон аст, ки гулбарги тар олуд.

Аз хуни дилам буд рух олудаву мижгон
Чун хостам аз ашк бишӯям ба таролуд.

Аз ҳачри лабат хун, ки ҳамерафт зи чашмам,
З-он захм ҳамеоядам ин дам ҷигаролуд.

Шаб сачдакунон будаам андар сари кӯяш,
Бинанд саҳар сар ба сар он хок заролуд.

Ҳар чуръа, ки з-ӯ навъи дигар гашт маро з-он-к,
Ҳар бор лаб аз бода ба навъи дигар олуд.

Зоҳид ба Самад сачда накарду ба санам кард,
Дар дайр ба май хирқай зӯҳдаш магар олуд?

Фони, тарафи дашти фано лоласитон нест,
К-он дашт зи хуни дили мо сар ба сар олуд.

Татаббӯи Хоча

Дигар зи маи кӯҳна хаёлам ба сар афтод,
Хоҳам зи сари нав ба харобот дарафтод.

Олуда шуд он лаб зи маи лаъл ҷигаргун,
3-ин рашк чи хунҳо, ки маро дар ҷигар афтод?!

Он нахл, ки ҳар лаҳза ба ман санги ҷафо зад,
Монанди дарахтест, ки аз вай самар афтод.

Бо кӯҳнасафоли дари майхонаи масти
Қўтаҳназар он чашм, ки бар ҷоми зар афтод.

Аз ишқи ту бар ҳар тарафе барқи бало ҷаст,
Аз оташи сўзанда ба ҳар сў шарар афтод.

Дар ҳолаи хат рӯи ту рангин чу шуд аз май,
3-он рӯ чи болоҳо, ки ба даври қамар афтод.

Фони, зи биёбони фано сӯи адам рафт,
Савдои даҳонат ба хаёлаш магар афтод?

Татаббӯи Хоҷа

Зи дарсу илм забонам чи нукта бикшоёд?
Ки ғайри мутрибу май дар дилам намеояд!

Ба ғайри ҳусни вафоят, ки нест дар хуби,
Ба ҳусну хубии ту ҳеҷ дарнамеояд.

Зи ҷоми май, ки Худованд қисматам фармуд,
Агар ба ком расам, зоҳидам чи фармояд?

Ба ҷои хол чи бошад, ки мардуми чашмам
Ниҳад рухашро машшотае, ки орояд?

Зи ҳусни моҳҷабинон дар изтироб афтам,
Надида рӯи туро хотирам наёсояд.

Зи базми дурдкашон бозгард, эй зоҳид,
Мабод домани покат зи бода олояд!

Чаримаи ту на ҳадди башар бувад, Фони,
Магар ки ҳам карами Эзидат бибахшояд.

Татаббӯи Хоҷа

Бар рухи ҳар ки дари дайри фано бикшоянд,
Чашмаш аз шаъшаъаи чоми сафо бикшоянд.

3-он гадоям ба дари дайри муғон, к-он дарро
Гар бибанданд ба шоҳон, ба гадо бикшоянд.

Шоҳидон чун гиреҳ аз турра кушоянд ба рақс,
«Гиреҳ аз кори фурубастваи мо бикшоянд».

Дилбарон чунки ба пурсидани ушшоқ оянд,
Ҳуққаи лаъл магар баҳри даво бикшоянд?

Чашм онон, ки ба шоҳон накушоянд ба ноз,
Сӯи ушшоқи гадошева куҷо бикшоянд?

Азми сар бохтанам шуд, чи шавад, гар паи фол
Маҳвашон мусҳафи рӯ баҳри Худо бикшоянд.

Ба сабо гуфтам, к-он парда аз он рух бикшой,
Гуфт: он рух магар аз боди ҳаво бикшоянд.

Булбулон вақти саҳар аз паи наззораи гул,
Пардаи гунча ба сад баргу наво бикшоянд.

Ҳамчу Фони магар онҳо сӯи матлуб расанд,
Ки қадам бар тарафи дашти фано бикшоянд.

Татаббӯи Хоҷа

Дар сарам завқи маи ишқ ҳамон аст, ки буд,
Сар ҳамон хоки раҳи дайри муғон аст, ки буд.

Чи нишон пурсиям аз дил, ки ба саҳрои фано,
Ба ҳамон қоида беному нишон аст, ки буд?

Дили девона бувад шод, ки он рашки пари
Ҳамчунон аз назари ғайр ниҳон аст, ки буд.

Ғама аз ҳад мутаҷовиз шуда аз махмури,
Ки ба ин ғамзада соқӣ на чунон аст, ки буд.

Кай тавонад дилам аз дайри муғон берун шуд,
Ки ҳамон муғбачаеро нигарон аст, ки буд?

Даст дар домани пирони тариқат чи занам,
Ки дилам волаи он турфа ҷавон аст, ки буд?!

Фонияш ҷуст ба майхонаву гуфтанд, ки нест,
Лекинаш дар дили девона гумон аст, ки буд.

Татаббўи Хоҷа

Рўзи азал, ки дайри муғонам ҳавола буд,
Қисмат зи дасти муғбачагонам пиёла буд.

Дидам ба хоби хуш гулу сунбул, ки вақти хоб
Андар хаёлам он маҳи мушкинкулола буд.

Доғи дилам, ки сўхт, вучудам аҷаб мадон,
Доғи фироқ буд, на ин доғи лола буд.

Булбул зи ишқ нукта ҳамеронд дар чаман,
3-авроқи гул чу дар назари ў рисола буд.

Маълум гашт ин ки зи хори ҷафои гул,
Бар ҳоли зори хештанаш оҳу нола буд.

Гар солҳо бурун накунам сар зи майкада,
3-он дон, ки дар дилам алами дерсола буд.

Фони, зи зулми ҳаҷр талаб кард дод, аз он-к
Султони додшева ба дор-ул-адола буд.

Дар таври Хоҷа

Суфия зи маям воқифи асрори ниҳон кард,
Ман низ чу нӯшам, бикунам, он чӣ тавон кард.

Қовид сарафроз шуд он кас, ки сари худ
Дар дайри фано хоки раҳи пири муғон кард.

Аз хобғаҳ омад ба дару гашт қиёмат
Дилро, ки зи ғарб омада хуршед гумон кард.

Бири аҷаб омад маи дусола, ки ҳар пир,
К-аш ҳамдами ӯ як-ду нафас гашт, ҷавон кард.

Бар сӯғи арӯсони чаман абри баҳори,
Чун сарсари дай дид, ба сад ларза фиғон кард.

Гуфтам ба дил: «Афғон накуни, чун-ш бубини»,
Ҳар чиз, ки гуфтам накуни, диду ҳамон кард.

Қатъи раҳи ҳастӣ, ки аҷаб дуру дароз аст,
Фони, на гар аз хеш бурун рафт, чӣ сон кард?

Татаббўи Хоҷа

Бода соф асту харобот сафое дорад,
Равам он сў, ки аҷаб обу ҳавое дорад.

Ҷомаи сурх ба бар карда, далел аст ба хун,
3-он ки аз хуни касон ранги қабое дорад.

Чилваи абрўят аз май сарам афканд ба зер,
Гў: «Бикун сачда, ки хуш қибланамое дорад».

Сағ вафодору қафочў ба қаҳон, сағманишон,
Ман сағи он касам, эй дил, ки вафое дорад.

Дил, ки аз ҳасрати рухсору лабат ранчур аст,
3и гулу қанд ҳамоно, ки давое дорад.

Сағи ў хуни дили ман хўраду ман ғами ў,
3-ин ки ранчу аламолада гизое дорад.

Фониё, дурдкашонанд балокаш, гў рав
Сўи майхона тамаъ, он ки балое дорад.

Тагаббӯи Хоҷа

Субҳ натвон сӯи масҷид заданам гоме чанд,
Ман, ки дар дайр сабуҳи задаам ҷоме чанд.

Он муошир ба ҷаҳон бархӯрад аз гулшани умр,
Ки бувад ҳамнафасаш сарви гуландоме чанд.

Рашкам ояд сӯи он гул зи насиму зи шамол,
В-арна дорам мани савдозада пайғоме чанд.

Набвад он файз ба рӯҳам зи дуоҳои Масеҳ,
Ки бувад аз лаби лаъли ту ба дашноме чанд.

Пири дайрам, ки диҳад бода, каромот аст ин,
Зоҳидонанд зи тазвиру риё доме чанд.

Номи нек аз дари майхона талаб натвон кард,
Ки бувад маскани бадмастиву бадноме чанд.

То кай аз нори сақар бим диҳандам зуҳҳод,
Фониё, сӯхтаи аз сардии ин хоме чанд.

Татаббӯи Хоҷа

Дил агар майл сӯи соғари саҳбо мекард,
Баҳри акси рухи он соқии зебо мекард.

Он чи рӯест, ки чун акс ба май меандохт,
Акси хуршед дар оби Хизр ифшо мекард.

Ҳамчу май масту чу он акс ҳамешуд беҳуд,
Ҳар ки он акс дар он бода тамошо мекард.

Буд ӯ меҳри фалакрутбаву мо хоки замин,
Хок аз меҳр чӣ сон васл таманно мекард.

Бандаи пири муғонем, ки бо муғбачааш
Базм дар дайри фано баҳри дили мо мекард.

Кофири шӯҳ гаҳи соғари давр андар базм
Нақди имони дусад ғамзада яғмо мекард.

Шайх ин базм шунидасту муҳиқ буда ба дайр,
Гарави бода, ки тасбеҳу мусалло мекард.

Вақтро дор ғанимат ки хато буд, ки шайх
Нақди имрӯз паи насяи фардо мекард.

Рафт Фони тарафи дайр ба саҷҷода саҳар,
Шом табдил ба зуннору чалипо мекард.

Татаббӯи Хоҷа

Балои ғамзаи соқӣ чу қасди мо бикунад,
Мабод он ки касе дафъи он бало бикунад.

Кӯнад ҷафову ҳадемирам аз маҳаббати ӯ,
Чӣ гуна зинда бимонам, агар вафо бикунад?

Зи ҳаҷр хок шудам, лек хоҳам он сари кӯ,
Магар далолати ин давлатам сабо бикунад.

Ба хидмати бути худ сачда карда гуфтам ҳол,
Ба ҳолам ар накунад марҳамат, Худо бикунад.

Ба юмни ҳиммати пири муғон чунон мастам,
Ки гӯшмол диҳам, гар фалак хато бикунад.

Расад ҳазор ғамам аз замона, бода биёр,
Ба ғайри бода ки ин дардро даво бикунад?

Ба васли боқияш уммед ҳаст, чун Фони,
Ҳар он ки азм ба сарманзили фано бикунад.

Татаббўи Мир

Гули навшукуфтаи ман, ки зи рух баҳор дорад,
Зи дили рамида булбул на яке, ҳазор дорад.

Зи маи шабона дар боғ саҳар ба саргаронист,
Макунед нола мурғон, ки ба сар хумор дорад.

Ба шаби фироқ дил нақди ҳаёт агар ниғаҳ дошт,
Ба умеди рўзи васлат зи паи нисор дорад.

Ману чашми тира судан ба ғубори маркабат, ваҳ,
Чи сипоҳи фаррух он, к-ў чу ту шаҳсувор дорад.

Ба фиғони дил гаҳи диданаш, эй, ки манъ карди,
Ту чунон хаёл карди, ки вай ихтиёр дорад.

Паи қатли дил яке ваъда намуда рахш ронди,
Чи кунам гузашт умрею вай интизор дорад.

Зи маи тарабфизо, гў, дили хешро қило деҳ,
Зи кудурати замон ҳар ки ба дил ғубор дорад.

Ба ҳаёту қоҳи даҳрўза маноз, з-он ки ҳар ду
Чу хаёлу хоб не аслу на эътибор дорад.

Талабад чу дўст қонро зи ту, Фониё, равон деҳ,
Ки туро ба кор н-ояд, агар ў ба кор дорад.

Татаббўъи Хоҷа

Соқӣ ар акси маҳи чеҳра ба ҷом андозад,
Боз дар даври қамар шайни тамом андозад.

Ҳавасам ҳаст, ки бо ман шавад ў ром, валеқ
Кас чӣ сон тойири хуршед ба дом андозад?

Чеҳраи шоҳиди мақсуд мушоҳид шавадаш,
Дида ҳар к-ў ба маи оинафом андозад.

Гул бирезад ҳама бар хоку равад сарв зи даст,
Сарв худро чу гули ман ба хиром андозад.

Сўфии субҳ чу бар сар фиканад пардаи нур,
Кас набояд, ки назар бар маю ҷом андозад.

Дар шабистони уфуқ чарх гаҳе нўш кунад,
Аз шафақ май, ки саропардаи шом андозад.

Фониё, рав, ки ба сарманзили мақсуд расад,
Ҳар ки мардона дар ин бодия гом андозад.

Васфи майро ба навиштан талабам чун коғаз,
 Ранг бояд, ки қунам аз маи гулгун коғаз.

Нарасад шарҳ ба итмом агар, з-онки шавад
 Шохи Тўби қаламу сафҳаи гардун коғаз.

Шарҳи сўзи дили худ бар варақе кардам сабт,
 Аз рақам сабт шуду сўхт зи мазмун коғаз.

Варақи ол мапиндор, ки аз шарҳи ғамам,
 Ки рақам ёфта ғарқ омада дар хун коғаз.

Соф кун сафҳаи дил з-он ки шуд аз содадили,
 Ғанҷнома зи паи ганҷи Фаридун коғаз.

Варақи сина зи лаълу алифу доғам ҳаст
 Назди Лайли магар аз чониби Маҷнун коғаз.

Баски Фони зи ғаму дарди дили хеш навишт,
 Нашавад ёфт агар боядаш акнун коғаз.

Татаббӯи Хоҷа

Эй гулшани чамоли туам навбаҳори умр,
В-аз бода лоларанг рухат лолазори умр.

Умрам ба шоми тираи ҳичрон гузашт, вой,
К-аз фурқати ту гашт сияҳ рӯзгори умр.

Дар гулситони умрам агар меҳмон шави,
Ҷуз ҷон ба зери пой ту набвад нисори умр.

Хоҳам зи оби май ҳушии умри хеш, лек
Аз оби Хизр қабул надорам мадори умр.

Мо ихтиёри хеш бад-он умр додаем,
Лекин ба дасти қас набувад ихтиёри умр.

Гар умри Нӯҳ ёби, аз он як нафас чу монд,
Вақти шудан ба як нафас афтад шумори умр.

Фоня, ба коми гулшани гетя мабанд дил,
Чун мурғи рӯҳ мепарад аз шохсори умр.

Мухтараъ

Саҳар вазид насими тарабфизои баҳор,
Ки гашт боиси май хӯрданам ҳавои баҳор.

Сипаҳ кашид сӯи боғу бин ба лола, ки шуд
Ба милу шуққай ёқутгун ливои баҳор.

Беҳ аз баҳор чу фасле барои ишрат нест,
Зи мадҳ фасле созам адо барои баҳор.

Баҳор нақди латофат фидои ёрон кард,
Ки нақди қони чу мо бедилон фидои баҳор.

Баҳор гарчи зудояд ғам аз дил, аммо ҳаст
Тамаввуқи май сӯҳони ғамзудои баҳор.

Кушод ғунча ба гулбун зи ҳад бурун, чу саҳар
Вазид сӯи чаман боди дилкушои баҳор.

Агар ба мурда диҳад қон, аҷаб мадор, ки ҳаст
Насими рӯҳ дар анфоси мушксои баҳор.

Ғанимат аст баҳори қавони аз паи айш,
Ки то баҳори қавони бувад, чи қои баҳор?

Баҳори умр ғанимат шумор, эй Фони,
Фанояш арчи, ки зуд аст чун фанои баҳор!

Татаббўи Хоҷа

Соқиё, бода деҳу тавбаам аз ёд бубар,
Дафтари тоату тақво хама гў, бод бубар!

Ман чу ҷон медиҳам аз ҳасрати сарви қади ў,
Боғбон, раҳти ман аз сояи шамшод бубар.

Фаразат нест чу ҷуз куштанам, эй шаҳнаи ҳаҷр,
Гарданам баста бад-он ғамзаи ҷаллод бубар.

Ёди ғайраш ба дил андўҳ физояд, эй ишқ,
Ҳарчи ҷуз дўст аз ин хотири ношод бубар.

Хонаи тавба чу бунёд ниҳодам ба вараъ,
Сели май гў, раву ин хона зи бунёд бубар!

Оби чашмам нанишонд оташи дил, эй қотил,
Ин ҳарорат зи вай аз ханҷари пўлод бубар.

Мани Маҷнун чу шудам маҳзали тифлон, эй дил,
Баҳри ҳазлам бари он тифли паризод бубар.

Гар сабукборият аз гулшани даҳр аст талаб,
Ин тариқ аз равиши савсани озод бубар.

Фониё, зоди раҳи ишқ набошад ҷуз дард,
Чун дарой ту дар он дашт, ҳамин зод бубар.

Мухтараъ

Агар аз шавқи лаълат пурмаи гулгун бувад соғар,
Тавон нӯшиданаш гар худ ҳама гардун бувад соғар.

Ба базми ҳаҷр чун соғар зи хунобам бувад холи.
Ки аз сели сиришкам дам ба дам пурхун бувад соғар.

Гадои майкада то гаштаам аз давлати риндон,
Дамодам аз шароби ишратам афзун бувад соғар.

Чу дилхоҳе нагирад соғарам, ҳаргиз нанӯшам май,
Ки дилхоҳам ба ишқи соқии мавзун бувад соғар.

Хаёлаш чун бувад меҳмон, ба базми айш қўш дорам,
Маро аз косаҳои чашм пурмай чун бувад соғар.

Чу манъи соғари ишрат намояд муҳтасиб, ғам нест,
Ки моро баҳри дафъи ҳузн даҳри дун бувад соғар.

Малулам аз худ, эй Фони, кашам чун лаъли руммони,
Агар пур аз шароби бехуди акнун бувад соғар.

Мухтараъ

Шуд бало чашми ту, эй гулрухсор,
Нуқтаи зери бало холи узор.

Ин ки дар қону дил оташ задай,
Дил аз ин ҳаст ба қон миннатдор.

Бодаи лаъли лабат пеши назар,
Аз чи шуд чашми ту дар айни хумор?

Чилваи сарви равони ту ҳаёт
Диҳад, аммо кушадам дар рафтор.

Соқие, соғари айшат чу пур аст,
Нўшу нўшон, ба замин пур мағузор.

Булбул ар шефтаи гулшан гашт,
Дид дар ҳар гулаш аммо сад хор.

Фониё, аз чамани даҳр бибур
Шохи уммед, ки он н-орад бор.

Татаббӯи баъзе аъизза

Дар саводи сояи абри баҳорӣ лолазор
Менамояд дар шаб оташҳои урдуи баҳор.

Ё баромад дуди оташҳои лола бар сипеҳр,
Абри наврӯзи, ки бинӣ бар фарози кӯҳсор.

То ҳаво дар ҳовани ёқути лола мушк суд,
Мевазад аз ҷониби саҳро насими мушкбор.

Тоҷи Парвез аст лола, к-аш диҳад барбод чарх,
То намояд тоҷдоронро зи баҳри эътибор.

Ҷоми Ҷамшед аст монда аз маи ишрат тӯҳи,
Соқие, не ҷому не Ҷамшед монад, май биёр!

Хуш бувад бо лоларӯён бодаҳои лоларанг
Хоса базми айш бошад бар қанори лолазор.

Дар фироқи лоларӯе тозадоғам бар дил аст,
К-аш сиёҳе, дар миёни хун нишаста лолавор.

Нест абнои замонро лоласон бӯи вафо,
Чун сабо з-ин дилсиёҳон беҳ, ки бигзини қанор.

Фоние, чун лолазори умрро рӯ дар фаност,
То бувад мумкин зи ҷоми лолагун сар бармадор.

Бимислиҳи

Пур зи пайконат шикофи синаам, эй гулғузур,
Рост бо он рахна мемонад, ки гирандаш ба хор.

Оразат чун пеши чашм омад, сиришкам гашт хун,
Сел рангин мешавад, ҳар гаҳ ки меояд баҳор.

Рӯзи ҳичрон мӯниси дил шуд хаёли он даҳан
Хурдаи пинҳониям рузи бади омад ба кор.

Шоми ҳаҷр аз изтиробам гашт зоҳир сӯзи ишқ,
Цумла махфиҳо шавад рӯзи қиёмат ошкор.

Май ба ҳалқам рез, эй соқӣ, ки баргардонадаш
3-он ки меояд бурун ҷонам зи ташвиши хумор.

Шӯру ошӯбам зи май карди хаёл, эй муҳтасиб,
Набвад аз мастӣ, ки бошад аз ҷунун, маъзур дор.

Фони аз зоҳид бихоҳад сарфа бурдан, 3-он ки ҳаст
Ў зи зӯҳди хешу мо аз лутфи ёр уммедвор.

Рўзгоре шуд, ки ранчурам зи аҳли рўзгор,
Соқиё, хоҳи ки аз ин ранчам раҳони, май бидор.

Май нагўям, оби оташранг, к-аз вай ҳар ки хўрд,
Набадаш дигар на дар обу на дар оташ қарор.

Ихтиёр аз даст берун қард дар ишқу чунун
Оқили зоҳид, ки аз вай соғаре қард ихтиёр.

Шорибаш гар гунги модарзод бошад, филмасал
Лаб бубандад пешаш аз мурғони гўё сад ҳазор.

Дидаро равшан кунад з-ин сон, ки аз абкори фикр
Мими маъдуми даҳан бошад ба наздаш ошкор.

Табъро аз вай нишоте рў диҳад, к-аз ҷаври чарх
Оби ҳайвонаш намояд дашнаи захробдор.

Кишвари дилро чунон вусъат диҳат, к-аз гулшанаш
Гунбади нили чу як нилуфар афтад бар қанор.

Дил шавад Ҷоми Ҷаму Оинаи Искандаря,
Ҳар гадо, к-аш нўшад Искандарвашу Ҷамшедвор.

Фониё, ин ҷумла ҳосил гардадат з-иқболи фақр,
Гар ба як ҷоми фано сози аз ў дафъи хумор.

Зи дил в-аз дилситонам зору маҳҷур,
Дил аз ман дуру ман аз дилситон дур.

Паричеҳра саманди турки моро,
Сазад кардан шикол аз турраи ҳур.

Чу ҷонам хости, кардам нисорат,
Агар густоҳам, «ал-маъмур маъзур».

Бидор, эй муғбача, ҷоми муғона,
Ки андар дайр натвон буд мастур.

Раҳон чун чашми мастат аз хуморам,
Ки ӯ дар айни мастӣ ҳаст маҳмур.

Зи ишқу бода шайхам тавба фармуд,
Ба масту ошиқ ин кардан чи мақдур?

Зи май Фони ҳаёти ҷовидон ёфт,
Магар оби ҳаёт аст оби ангур?

Ихтироъ

Эй дил, зи хуши худ гила бо майфурӯш бар,
К-ӯро бувад ба майзада доруи хуш бар.

Аз пири тавбакор нашуд кори айш рост,
Ин моҷаро ба муғбачаи майфурӯш бар.

Н-орад шудан ба хона зи масти ҳарифи мо,
Ман ҳомилаш, агар ту бигӯи ба дӯш бар.

Гар хирқа раҳни бода кунӣ, хезу сӯи дайр
Рахти фано зи зовияи хирқапӯш бар.

Нақди бақо зи оби ҳаёт, эй Хизр, маҷӯй,
Аз дурди қоми он санами боданӯш бар.

Дар дарси ишқ нест чадал, боядат чу файз
Худро дар он макон ба забони хамӯш бар.

Фони, паи наҷот ба майхона хешро
Аз зери тоқи ин фалаки сахткӯш бар.

Татаббўи Хоҷа

Файр аз ў нест маро дар ду ҷаҳон ёри дигар,
 Ҷуз ваям ёри дигар, ҷуз ғами ў кори дигар.

Ман на он булбулам, эй гул, ки дусад хори ҷафо
 Гар халад аз ту, кунам рўй ба гулзори дигар.

Накунам куфр қабул, ар кунадам пири муғон
 Ба ҷуз аз турраи он муғбача зуннори дигар.

Қадаҳи давр ба мо чун бирасад, эй соқӣ,
 Тобалаб, чунки шавад рехта миқдори дигар.

Он чи ҳусн аст, ки ашбаҳ ба ҷамоли мақсуд,
 3-ў накарда қалами сунъ намудори дигар.

Носеҳо, панди ту як бор қабулам нафитод,
 Гуфта пиндор аз ин мавъиза сад бори дигар.

Ҷами вақтам, ки гирифтам зи сари хирқай раҳн,
 Ҷоми дигар ба дусад зорию зинҳори дигар.

Фониё, дард талаб, гар талаби, пайдо кун
 Дили реши дигару синаи афғори дигар.

Мухтараъ

Дили садпораам аз лаъли ту хун аст дигар,
Ҳар дам аз раҳгузари дида бурун аст дигар.

Дили Маҷнун, ки дар он зулф шуд, эй боди сабо,
Гӯ, ки дар ҳалқаи он силсила чун аст дигар?

Зи сари нав магар ороста машшотаи сунъ,
Ки руҳат чун маҳу хат ғолиягун аст дигар.

Он парӣ ишвақунон ҷоми маям дод ба даст,
Дар сарам оташи мастиву чунун аст дигар.

Дил, ки пирона дам аз бозуи тақво мезад,
Дар кафи ишқи яке тифл забун аст дигар.

Раста будам зи ғами ишқ чу ёр омад, вой,
К-он ғамам аз ҳаду андоза фузун аст дигар.

Эй табиб, аз сари Фоня магузар, з-он ки зи ҳаҷр
Заъфи берун-ш ба андӯҳи дурун аст дигар.

Мухтараъ

Хуш нест ғайри дайри мугон хонаи дигар,
В-он гоҳ ғайри мугбача қонаи дигар.

Паймонаҳои мо зи маи соф пур диҳед,
То пур шудан зи ҳодиса паймонаи дигар.

Воиз, азоби дўзаҳу майхорагон мағӯ,
Чуз ин фасона нестат афсонаи дигар?!

Эй дил, мағӯ ба ишқ, ки Маҷнун ки будааст,
Дар кўҳу дашт мисли ту девонаи дигар?

Рӯи ту шамъи меҳру чу заррот аҳли ишқ,
Ҳар зарра пеши шамъи ту парвонаи дигар.

Эй чарх, чанд бим намоӣ зи куштанам,
Ғар набвад ин хароби ту вайронаи дигар?

Фонӣ, аз ин сарои фано баста раҳти умр,
Дорад магар азимати қошнои дигар?!

Мухтараъ

Эй ба ҳар оразат аз оташи май тоби дигар,
Тоби онро зада ҳар қатраи хай оби дигар.

Хоб дидам, ки шудам зинда зи нўшин лаби ту,
Нест қон дар танам аз орзуи хоби дигар.

Лаби лаълат, ки бувад мастиям аз вай, ба хаёл
Кай ба воқеъ хушам ояд зи маи ноби дигар?

Хоҳам аз қибла бигардад рухам он дам, ки шавад,
Файри абрӯи туам сачда ба меҳроби дигар

Ба чунун шодам аз он рӯй, ки дар гардани ман
Нест чуз силсилаи зулфи ту қуллоби дигар.

Шаб хаёлаш, ки ба меҳмониям ояд, чи кунам?
Нест чуз бесару сомониям асбоби дигар.

Ба ҷаҳон чашм маро равшан аз он рӯст, ки нест,
Фониё, чун рухи ў меҳри ҷаҳонтоби дигар.

Татаббӯи Мавлоно Шоҳи

Ҳар дам расад ба дил чу зи олам ғаме дигар,
Ғам нест, чун зи май бувадат оламе дигар.

Дорад гадои майкада аз бодаву қадах
Оинаи Скандару Ҷоми Ҷаме дигар.

Ӯ халқро кушад, ба ман он мотам асту нест
3-ин тиратар бар аҳли вафо мотаме дигар.

Гӯям ба назди пири муғон ҷаври муғбача,
Чун нестам ба дайр чуз ӯ маҳраме дигар.

Нобуд шуд дилам зи ғами ҳаҷр, кош Ҳақ
Бахшад нашоти васлу дили хурраме дигар.

Ин дам ғанимат аст бар он кас, ки набвадаш
Ғайр аз ҳарифи мушфиқу май ҳамдаме дигар.

Фонӣ зи сели ашки ту ғамхонаи сипеҳр,
Ҳам ёфт он чунон, ки фитад аз наме дигар.

Татаббӯи Шайх дар таври Махдум

Эй ниҳон дар ҳама аён шуда аз айни зуҳур,
Ҳама нур аз ту аён, лек ту дар вай мастур.

Зулф шуд бурқаъи рух, ҳарду вале бурқаъи ту,
Он чи ҳусн аст, ки бурқаъ бувадаш зулмату нур?

Ба садат васф нишон баҳри чи дод аҳли назар,
Ношуда ҳусни ту бар дидаи эшон манзур.

Лофи наздикият он к-ӯ занад аз зӯҳду вараъ,
Хешро бошад аз ин васваса андохта дур.

Оқиз аз васфи ту будан аҷабам нест, ки ҳаст,
Зарра моҳияти хуршед надонад, маъзур.

Хуррам он ринд, ки як лаҳза набошад бе ту
Хоҳ дар анҷумани тафриқа ё кунчи ҳузур.

Ориф он дон, ки гар афлок зи ҳам бишкофад,
Ба шухудаш нарасад шоибаи нуқсу футур.

Дар таври Хоҷа

Дар тавба агар май диҳадам муғбача ё пир,
Розӣ наям аз хеш дар ин кор ба тақдир.

Эй шайх, ба майхона агар тавба шикастам,
Чун хомаи тақдир чунин рафт, чи тадбир?

Чун сурати ӯ нест ба мавзеъ як аз сад,
Наққош намояд чу дусад мавзеъи тасвир.

Сўзи дили зоҳид, ки ба тақвои риёист,
Набвад асараш бештар аз гирияи тазвир.

Озодиям аз қайд мабодо, агар афтад,
Дар гарданам аз силсилаи зулфи ту занҷир.

Эй шайх, зи тадбири ту акнун чи кушояд,
Чун мо сари таслим ниҳодем ба тақдир?!

Фони, ту агар ошиқӣ, аз ишқ мазан дам,
Чун рост наояд сухани ишқ ба тақдир

Мухтараъ

Кайфу қон бахшадам он лаб, маи ноб аст магар?
 Руҳ софия кунадам, лаъли музоб аст магар?

Хоб дар чашм надорам зи хаёли мижаат,
 Хайли ҳинду зада саф раҳзани хоб аст магар?

Ҳумрати байзаи чашми ману ҳуноби сиришк,
 Омада бар маи гулранг ҳубоб аст магар?

Оби Кавсар зи кафи ҳур надорад мастя,
 Дар кафи соқии гулчеҳра шароб аст магар?

Тангу торик дилам, к-аз ғами ў гашт хароб,
 Кунҷи вайрони мани хонахароб аст магар?

«Надиҳад ишқу маям нашъа ба пири» гуфтам,
 Гуфт пири хирадам: «Аҳди шабоб аст магар?»

Сели май кишвари ҳушу хирадам кард ғариқ,
 Фониё, дар аҷабам, олами об аст магар.

Соқие, вақт ғанимат шумуру соғар гир,
Дастбўсат талабад, чом зи хокаш баргир.

Нест чун қоми муғонам зи кафи муғбачагон,
Филмасал гар зи кафи хур маи Кавсар гир.

Заррае хушдилиям нест зи хуршедвашон,
Хоҳ аз сайри фалак, хоҳ асари ахтар гир.

Базми мо бе рухат афсурда бувад, рў бинмо,
Гў аз он шўълаи рухсори ту сўҳбат даргир.

Сарсари ҳодиса гар чарх зи ҳам баргусилад,
Рафта бар боди фано тўдаи хокистар гир.

Тарки девонаги, эй дил, чу накарди дар ишқ,
Аз чунун домани он шўҳи парипайкар гир.

Сарбаланд аз шарафи хоки раҳи риндон бош,
Эй ғани, тарки дуру гавҳари тоҷи зар гир.

Воизо, ин ки ба маҷлис талаби Фониरो,
Маслиҳатро ду-се кизби дигарат бовар гир.

Мухтараъ

Чун ў набувад шўхи ситамгораи дигар,
Чун ман зи ғамаш бедилу бечораи дигар.

Ояд чу сагаш, аз дили садпора ба тўма
Сад пора диҳам, ў талабад пораи дигар.

Бас хора, ки ў нарм шуд андар кафи Фарҳод,
Сахт аз дили Ширин набудаш хораи дигар.

Аз ҳолати Маҷнун чи тафаҳхус кунӣ, эй дил,
Дар водии ҳайрат чу ту овораи дигар.

Дар ҳар назаре ҳайрати ҳуснат шавад афзун,
Ваҳ, к-он шавадам боиси наззораи дигар.

Як ҷониби рухсора кушодию бимурдам,
Бикшо, ки кунӣ зинда ба рухсораи дигар.

Фони дигар аз ахтари май гашт тарабнок,
3-ин сон набувад кавкаби сайёраи дигар.

Рӯят, ки оташаш битавон гуфту об низ,
Моҳ аз латофаташ хиҷил аст, офтоб низ.

З-онам гадои майкада, к-аз базми аҳли айш
Нуқлам расад зи ҳиммати риндон, шароб низ.

Мурдам зи зӯҳд мугбачаи майфурӯш ку,
То маст созад аз маи ишқам, хароб низ?

Хунхорагони ишқ чу меҳмони ман шаванд,
Аз ҳуни дида май диҳам, аз дил каоб низ.

Чун мақсадат ба гомшумор аст аз азал,
Таъхир наонакӯст дар ин раҳ, шитоб низ.

Эй пандгӯй, боиси расвоиям мапурс,
Ишқ асту ҷоми бодаву аҳди шабоб низ.

Фонӣ, саҳар ба майкада борони ашқ рехт,
Биншаст гарди меҳнату шуд фатҳи боб низ.

Татаббӯи Хоҷа

Навбаҳорон ба қадаҳ оби тарабнок андоз,
Абрсон ғулғула дар гунбади афлок андоз.

Чанд аз даври фалак чун кура саргардони,
Фитна аз даври қадаҳ дар кураи хок андоз.

Покбозӣ агар аз Эзиди покат ҳавас аст,
Чашм бар орази пок аз назари пок андоз.

Танам афсурда шуд аз зӯҳди риёӣ, эй ишқ,
Барқи оҳе сӯи ин хирмани хошок андоз.

Маст то кай фиканад раҳна ба динҳо, ё Раб,
Раҳме андар дили он кофири бебок андоз?!

Ё Раб, ин зоҳиди худбин, ки нашуд қобили файз,
Аксаш аз ҷом дар оинаи идрок андоз.

Гули садбарги ҷамоли ту, ки сад ламъа дар ўст,
Партави он ҳама дар ин дили садчок андоз.

Қасди ҷонат чу кунат ғам, сӯи майхона шитоб,
Ҷом аз он заҳр сӯи маъдани тарёк андоз.

Фоня, аз ҷуръаи Ҳофиз шуда маст, эй соқӣ,
Хезу дар косаи зар оби тарабнок андоз!

Татаббўи Хоҷа

Ба дайр муғбачагонанд масту шўрангез,
К-аз оби талх кунанд оташи балоро тез.

Ба ғамза ақлшикору ба ишва тақвосўз,
Ба ваъда рўҳфиребу ба лоба рангомез.

Ба гоҳи сайд гирифтанд камандашон дилкаш,
Ба вақти қалб шикастан синонашон хунрез.

Ба ҳар диёр, ки бӯе расад зи турраашон,
Сиёҳнома шаванд аҳли он, сияҳдил низ.

Биёр бода, ки ишқ асту кўи расвой,
Бисўз ҷомаи тақвою хирқаи парҳез.

Маро чи бим зи ошўби растахез, эй дил,
Зи хилқатам чу баровард ишқ растохез!

Ман он замон ки шавам аз қадаҳ сарандозон,
Чи ҷои хотами Кисро, чи афсари Парвез!?

Туро чи ҳодиса дар ҷавфи чархи даввор аст?
Чу з-он бурун натвонӣ шудан, аз ин мағрез,

Чу нест як сари мў ихтиёрат, эй Фони,
Равона шав ба тариқи ризо, чи ҷои ситез?!?

Мухтараъ

Кофири масте ба дайрам офати ҷон гашт боз,
Хонаи динам зи сели бода вайрон гашт боз.

Ҳар бинои зӯҳд тақво, к-аш ба чарх афроштам,
Баҳ, ки аз тӯфони май бо хок яксон гашт боз.

Хирқаам, к-аз доғҳои тозаи май буд тар,
Ҷумла хушк аз сӯзу тобу доғи ҳичрон гашт боз.

Азми Каъба чун тавонам кард, к-аз дайри муғон
Н-омада берун, дил аз рафтан пушаймон гашт боз?

Пардаи зӯҳдам ҷи суд, эй шайх, к-ин маҷнуни маст
Баҳри раҳни бода дар майхона урён гашт боз.

Ман, ки бастам бар миён зуннору гаштам бутпараст,
Боиси ин миллатам, он номусулмон гашт боз.

Чун сӯи дайри муғон рафтам ба ишқи муғбача,
Дину дил дар кори ӯ нокарда натвон гашт боз.

Доғҳои сина чун дорам ниҳон, к-аз дасти ишқ,
Мутгасил чоки гиребонам ба домон гашт боз.

Мурданам дар ишқ мушкил буд, чун ҳичрон расид,
Фониё, роҳи фано паймудан осон гашт боз.

Марав зи маҷмаи риндон нагашта маст ҳанӯз,
Ки дар ду чашмат асар аз хумор ҳаст ҳанӯз.

Ба коми хеш чи барҳостан ҳаво карди?
Даме накарда ба дилхоҳи мо нишаст ҳанӯз!

Чаро шикасти дили мо талаб кунӣ ба фироқ?
Надода ҳодиса ҳангомаро шикаст ҳанӯз!

Зи по фитодаму аз даст рафтам, эй соқя,
Ба сӯи ҷоми маят норасонда даст ҳанӯз!

Зи ҷоми муғбачаам чист манъ, эй сӯфӣ?
Дилам ба дайр кунун гашта майпараст ҳанӯз.

Маро зи ҳуш чи пурсӣ, ки масти ишқ шудам?
Ба хеш н-омада аз масти аласт ҳанӯз.

Чи сон раҳам зи каманди ҷунун, ки ҷун Фони?
Дилам ба ҳалқаи он турра пойбаст ҳанӯз!

Мухтараъ

Маро зи шиддати ҳичрон малолат аст имрӯз,
Ба ҳоли хеш наям, ваҳ, чи ҳолат аст имрӯз?

Расид баски зи девонагиам расвой,
Зи рӯи аҳли ҷунунам хиҷолат аст имрӯз.

Зи рӯҳи Вомиқу Маҷнун маро ба ҳикмату ақл
Ба сад навохт ҳазор истимолат аст имрӯз.

Равам ба майкада гӯё илоҷи ин аламам
Ба ҷониби маю мутриб ҳаволат аст имрӯз.

Далели раҳ, ки бувад пири дайр, чун бар каф
Қадаҳ гирифт, ба масти далолат аст имрӯз.

Маро насиб маю шайх манъ фармояд,
Ба амри олами ғайбаш ҳаҳолат аст имрӯз.

Ба коми муддаиён баста даст Фониरो,
Магар, ки масти маро муддао лат аст имрӯз.

Айзан

Тарки ишқам кому набвад дил ба фармонам Ҳанӯз,
Тавба фармоям аз мастию натвонам Ҳанӯз.

Тавбаву зӯҳдам чи чамъият расонад, чунки ман
Гаҳ зи ишқу гаҳ зи махмури парешонам Ҳанӯз.

Носеҳо, пандат нафаҳмам, з-он ки то рафтам ба дайр,
Аз маю рухсори соқӣ масту ҳайронам Ҳанӯз.

Чун туро дидам, ба поят сар фикандан айб нест,
З-он ки сар аз пову по аз сар намедонам Ҳанӯз.

Як шабам он моҳ меҳмон буду з-ин умре гузашт,
Мекунад касби зиё меҳр аз шабистонам Ҳанӯз.

Теги қатлам ронад он шӯҳ он чи мумкин буд, лек
Тарки ишқаш бар забон рондан чи имконам Ҳанӯз?

Ҳаст умре то шаҳиди лаъли қонбахши ваям,
Бӯи қон ёбанд халқ аз қабри вайронам Ҳанӯз.

Нола аз тӯли фироқи ёр кардам шомӣ ҳаҷр
Дар хами тоқи фалак печида афғонам Ҳанӯз.

Фониё, аз теги ҳичрон бин, ки чоки сина шуд,
Мушфиқон нодӯхта чоки гиребонам Ҳанӯз.

Агарчи нест умеди висоли ў ҳаргиз,
Вале набуда дилам бе хаёли ў ҳаргиз.

Мағў ба мисли вай дил деҳу аз ў вораҳ,
Набуду нест зи хубон мисоли ў ҳаргиз.

Зи сарви қомати ў қуст бар дили Маҷнун,
Баре надод хаёли маҳоли ў ҳаргиз.

Чунон ки лозими баҳр аст нуқтагоҳи рақам,
Нашуд зи дида бурун нақши холи ў ҳаргиз.

Агарчи қадди ту берун зи эътидолам гашт,
Каму зиёда нашуд эътидоли ў ҳаргиз.

Малолати дили ман бину бода хўр, ки қуз ин
Набуду дофеъи ранчу малоли ў ҳаргиз.

Зи дарди ҳаҷри ту Фони фитода беҳол аст,
Чи шуд, ки пурса накардИ зи ҳоли ў ҳаргиз.

Татаббўи Мир

Дило, шаб баҳри он маҳ пўй то рўз,
На шабро гўй шаб, не рўзро рўз.

Шабама рўзи қиёмат шуд, валекин
Азоби сад қиёмат ҳаст то рўз.

Балое шуд сияҳ, бе он маҳам шаб,
Вале бе меҳри рўяш сад бало рўз.

Ҳамоно дарди ҳаҷрам бедаво шуд,
Ки шуд шоми фироқамро даво рўз.

Ба шоми ҳаҷр аз рўзам чи пурси,
Кучо, эй дил, шаби мову кучо рўз?!

Шаби фурқат ҳалокам, кош, эй чарх,
Ки ёбам хоби худ, ё марг, ё рўз.

Сияҳ шуд рўзам, эй Фони, зи ҳаҷраш,
Магар омад маро шоми фано рўз?

Мухтараъ

Нест шоми ҳаҷр чун шамъам рафиқи дилфурӯз,
3-он ки дар ҳичрон ба ў овардаам шабҳо ба рӯз.

То гузорад бўстонафрӯз лофи саркаши,
Қаҷ бинеҳ тоҷу зи май бўстони ораз барфурӯз.

То наёзорад зи миҷгонат рухаш аз нозуки,
Рӯзи васл, эй дил, ба рӯяш чашм ҳар соат мадӯз.

Пур масўзонам зи ҳичрону зи оҳам ваҳм кун,
Ҳам гудозад шамъ, агарчи ҳаст дар парвона сӯз.

Аз фиреби Золи чарх эмин мабош, ар Рустами,
3-он ки шеронро зи макраш карда оқиз ин аҷуз.

Бас аҷаб рамзест булбул ошиқу гул гарқи хун,
Аз ғаробатҳои ишқ афтада беҳад ин румуз.

Фониё, аз қатъи роҳи ишқ монеъ кай шавад?
Гарна аз бори худӣ зоҳид намудӣ пушткӯз.

Мухтараъ

Биё, ки шамъи чаман гашт бўстонафрӯз,
Чанор фоҳтаро сохт мурғи дастомӯз.

Ба ҳуллаҳои мулавван расид қилвағари
Ба базми аҳли шабистон зи шоҳиди наврӯз.

Чу қалди гесӯи симинтанон ба бешу камӣ
Намонд ҳеҷ тафовут миёнаи шабу рӯз.

Баҳори умр ғанимат шумору май даркаш,
Ки дар ҳаётию умрат хазон нағашта ҳанӯз.

Ба захмҳои дил аз лои бода марҳам неҳ,
Чаро ки мерасад аз чарх новаки дилдӯз.

Даме зи оташи май гарм соз базми тараб,
Сипеҳр гӯ: «Нигар аз дур в-аз ҳасад месӯз!»

Дило, ба Фони агар шодиҳо кунӣ, лекин
Кучо зи ҷаври фалак хоҳири нашотандӯз?!

Дар гатаббӯи Хоҷа

Дило, зи ҳодиса дайри муғон паноҳат бас,
Гадоии дари майхона иззу чоҳат бас.

Ту узри кардаи худ гар наметавони хост,
Инояту карами дӯст узрхоҳат бас.

Гули муроду насими инояти азали,
Ба шом хуни сиришку ба субҳ оҳат бас.

Агар зи зулмати зулфаш бурун шудан хоҳи,
Хаёли он қаду рухсора шамъи роҳат бас.

Ба дафъи лашкари ғам дар фазои дайри муғон,
Сафи суроҳию хум ҳар тараф сипоҳат бас.

Ба хуни халқ гарат ҳаст даъвӣ, эй қотил!
Ду чашми дилсияҳи хиракаш гувоҳат бас.

Вафову меҳр гарат нест аз фалак, чи аҷаб?
Ту аҳли меҳру вафой, ҳамин гуноҳат бас!

Мағӯ ҳадиси Масеҳову торами хуршед,
Назар ба он лаби лаълу рухи чу моҳат бас.

Мамон сафоли гадоӣ ба дайр, эй Фони,
Ки вақт шуд, ки шавад майли чоми шоҳат бас.

Татаббўи Хоҷа

Ончунон сўхтаам аз гами ҳиҷрон, ки мапурс,
К-оташам зад гами ҳиҷрони ту дар қон, ки мапурс!

Дил ба занҷири сари зулф кашу пурса макун,
Ки бад-он сон шуда маҷнуну парешон, ки мапурс!

Чанд пурся, ки зи ҳаҷри лаби лаълам чунӣ?
Қони ширин шуд аз ин ҳаҷрам аз он қон, ки мапурс!

Соқиё, давр бигардону бидеҳ ратли гарон,
Ки гаронборам аз он гуна зи даврон, ки мапурс.

Ишқ нанҳуфта ба сад гуна бало афтодам,
3-ин сабаб гаштаам он навъ пушаймон, ки мапурс!

Сари риндони ҷахон пири хароботии мост,
Сухани офият аз меҳтари риндон, ки мапурс!

Манъам аз ошиқию бода кунанд аҳли хирад,
Ғуссаҳо мекашам аз мардуми нодон, ки мапурс!

Кард то ҷилвагарӣ муғбачаи бодафурӯш,
Ончунонам ба рухаш волаву ҳайрон, ки мапурс!

Талаби васл куни, қўй фано чун Фони,
Мушкили ишқ чунон кардамат осон, ки мапурс!

Татаббӯи Хоҷа

Кавсару хур зи гулзори ҷинон моро бас,
Бодаву мугбача аз дайри муғон моро бас.

Тӯбии нася туро зоҳиди худбин, ки ба нақд
Соия рифъати он сарви равон моро бас.

Олам аз аҳли ғино, к-аз наву аз кӯҳнаи ӯ,
Бодаи кӯҳнаву он тозаҷавон моро бас.

Чанд гӯи, ки зи афлок ба ҷон офатҳост,
Ғамзаи шӯхи маҳи офати ҷон моро бас.

Мо кучо, васл кучо, ин ки дилу ҷон бошад,
Ба ғаму дарди ту хурсанд, ҳамон моро бас.

Оташи ишқи ту чун з-аҳли муҳаббат чӯянд,
Бар чигар доғи вафои ту нишон моро бас.

Чи ғам олудагии май чу дарояд дар мавҷ
Баҳри ғуфронату як қатра аз он моро бас.

Эй сабо, ҳар яке аз аҳли вафоро ёрест,
Ерию меҳри фалони ба ҷаҳон моро бас.

Фони, аз халқ буридан сабаби хушҳолист,
Бош хушҳол, ки ин сирату сон моро бас.

Мухтараъ

Чоми сабӯҳат ар ба дафу най бувад ҳавас,
Савти нафиру гулгулаи кӯси шоҳ бас.

Он шӯҳи қотил он чи бифармоядат, равост,
То рӯз шамъвор шудан мурдаи нафас.

Аз умр баҳра гир ба як соғари сабӯҳ,
Чун нест то ба рӯз ба вай эътимоди кас.

Бечораам зи ҳасрати васли рухи касе,
Во ҳасрато, ки ҳеч касам нест чорарас.

Бошад ба ишқи тозаҷавонон маи куҳан,
Чун рағнае бар оташу мо дар миёна хас.

Зуннокӯҳнаҳо, ки биёби ба кунҷи дайр,
Бошад сағони кофири масти маро марас.

Фони, бинӯш май, чу ба шаҳри фано раси,
К-он чо на бими шаҳна бувад, не ғами асас!

Мухтараъ

Зи ман, эй дил, кафи он нозанин бўс,
Агар худ даст надҳад, остин бўс.

Гар ин ҳам нест, бўсе бар замин зан,
Зи ман яъне расон он чо заминбўс.

Кафи пои сагаш бўсиданам бин,
Туро ҳам гар диҳад даст, инчунин бўс.

Занам дар боғ бе он қомату рух
Ба пои сарву рӯи ёсамин бўс.

Даромад меҳр аз равзан, ки гирад
Зи пои он маҳи хиргаҳнишин бўс.

Ғуломи онам, эй руҳуллаҳ, аз қон,
Ки дасташро диҳад руҳ-ул-амин, бўс.

Агар он маҳ фитад дар дасти Фони,
Ба пояш кори ў бошад ҳамин бўс.

Татаббӯи Хоҷа

Аз аҳли зӯҳд майкадаи ишқро мапурс,
Сарманзили вусул зи аҳли риё мапурс.

Сирри гадои дайри муғонро зи шаҳ маҷӯй,
Аҳволи нақди махзани шоҳ аз гадо мапурс.

Кому нашоту айш ба хосон насиб шуд,
Аз мо ба ғайри меҳнату дарду бало мапурс.

Мо дард дидаему даворо шундаем,
Аз мо зи дард пурс, вале аз даво мапурс.

Аз аҳли ишқ пурс хатарҳои роҳи ишқ,
«Аз ошно ба ҷуз сухани ошно мапурс».

Набвад ба даври маҷлиси риндон баланду паст,
Ҳар ҷо расӣ, ба доира биншину ҷо мапурс.

Бошад забонбурида аминони сирри ишқ,
Месӯз, то биёбию рамзе зи мо мапурс,

Эй дил, чу дар замона вафо нест, зинҳор
Аз мардуми замона тариқи вафо мапурс.

Хӯдбинӣ аҳли мадраса донанд, Фониё,
Аз мо ба ғайри нуктаи фақру фано мапурс!

Мухтараъ

Нест вазъи чарх чун дайри муғон олиасос
 Гар равам ҳушёр он ҷо, оядам дар дил ҳарос.

Ҳар хуме ўро ба як гардун тавон гуфтан назир,
 Ҳар ҳубоби май зи як ахтар тавон кардан қиёс.

Оламе дигар тавон гуфташ чаро, к-он ҷо касе
 Ў фитад дар олами дигар, чу нўшад як-ду кос.

Чун Масеҳо рўҳбахшон бошад он ҷо аз нафас,
 По ба иззат дар бисоташ неҳ, нафасро дор пос.

Аз дили пири муғон в-он гаҳ зи рӯи муғбача
 Меҳр аз равзан дарояд, то кунад нур иқтибос.

Хирқаи зўҳд вараъ он ҷо намеарзад ба ҳеҷ,
 Рост дон инро, намеғўям суханро дар либос.

Раҳ наёбад дар бисоташ ҳар зи раҳ афтодае,
 Набвадаш то ҳодии тавфику пири раҳшинос.

Аз маи он майкада набвад умеди чуръае,
 Ҳар киро ҳосил нагардад аз вучуди хеш пос.

Фониё, ҳар гаҳ ки дунёи фано касбат шавад,
 Ҷоме аз пири муғон кардан тавонИ илтимос.

Мавъиза

Гарат зи халқ каноре гирифтан аст ҳавас,
Канорашон агар аз дасти худ гузори, бас.

Гар аз машаққати даврон малул гашта дилат,
Фазои дайри муғонро гузин бар ин маҳбас.

Зи дасти пири муғон нӯш соз ратли гарон,
Ба гайри муғбачагон мултафит машав бо кас.

Ба чашми гармравону баландпарвозон
Бувад ҳақир ҷаноҳи малак зи боли мағас.

Бигӯ, чи гуна дил осояд андар ин манзил,
Ки азми роҳ ба гӯш ояд аз фиғони ҷарас?!

Агарчи водии мақсуд, Фониё, дӯр аст,
Зи хештан бадар о, пас қадам бимону бирас.

Татаббуи Хоҷа

Рӯз маҳҷубам зи пири хонақаҳ э-он рӯ, ки дӯш
Вораҳондам аз ҳиҷоби зӯҳд пири майфурӯш.

Ман, ки дар майхона беҳушам, чи хонедам ба зӯҳд?
Чун ба ҳуш оям, ба масҷид рӯ ниҳам, эй аҳли ҳуш!

Дин ба яғмой шумурди, муғбача, бо пири дайр,
Ин ки дар дайри муғон ошӯбу ғавго буд дӯш.

Чун ба дини ман расид, он худ наяфтодам қабул,
Ҷои он дорад, ки хезад аз ниҳоди ман хурӯш.

Дин, ки дар дайри муғон мардуд шуд, ҳар кас ба дин
Хешро дорад мусулмон, шарм бод аз ришу рӯш.

Муштарию Зӯҳра бар атрофи маҳ дорад қирон,
То бувад бар даври хуршеди рухат дурҳои гӯш,

Ман зи шавқи лаълу мижғони дарозат беҳудам,
Ё аз он нешам дарор аз ҷой, эй маҳ, ё зи нӯш.

Пеши аҳли дил сухан дигар бувад, маъни дигар,
Ин суханро ҳар касе, к-ӯ ёфт, маъни шуд хамӯш.

Тарки кӯшиш айна кӯшиш гашт дар кори қазо,
Сахт бекӯшиш бувад, ҳар кас, ки гардад сахткӯш.

Дар ту ҳар айбе, ки пинҳон кард Ҳақ, зоҳир масоз,
Балки айби халқ ҳам чандон, ки битвони бипӯш.

Фоня андар нуктарони масту бебок омадаст,
Бодаи Ҳофиз магар аз чоми Чоми кард нӯш.

Аз ҳонақаҳ ба майкада бурдам чу рахти хеш,
Вақҳи май аст он ҳама, шодам зи бахти хеш,

Ваҳ, чун зи тири ҳаҷр тани лахт-лахтро
Пинҳон кунам ба пираҳани лахт-лахти хеш.

Тубии қадлу Кавсари лаъли лабат чу дид,
Чаннат хиҷил бимонд зи обу дарахти хеш.

Урён гадои майкада бошад, ҳар он ки ў,
Чун ман ба сели бода диҳад рахту бахти хеш.

Дар дайр бин, ки муғбачагон баҳри шишаам
Доранд ҷумла санг зи дилҳои сахти хеш.

Бошад гадои хокнишин гирди майкада,
Бо ҳашмате, ки шоҳ набошад ба тахти хеш.

Хоҳи, ба роҳи ишқ сабукбортар шави,
Фони, зи оҳи дил бизан оташ ба рахти хеш.

Дар таври Махдум

Шайхи худбин, ки ба чуз мову мани нест фанаш,
Бираҳонад магар аз мову мани як-ду манаш.

Чониби хонақаҳам дил накашад, эй зоҳид,
К-аз азал дайри хароботи муғон шуд ватанаш.

Чуз шикастам, чи бувад дар дили Маҷнун, к-он маҳ
Мекашад дар хамаи он силсилаи пуршиканаш.

Ба қаду рӯи ту нозам, ки гаҳи ҷилваи ноз
Сарви ҷаннат хасу хошок намояд суманаш.

Пири гумкардаписар, бе ту дили сӯзонам
Гар бидиди, бизади шӯъла ба байт-ул ҳазанаш.

Ваҳ, чи лутфи бадан аст, он ки намеорад тоб
Сояро, ки ба ӯ мефитад аз пираҳанаш.

Аз хумор он ки кашад дарди сар аз баҳри илоҷ,
Сандали сурх бимоланд ҳам аз дурди данаш.

Баъди умре, ки ба хилват баҳам оянд ду ёр,
Эй фалак, руй бигардону баҳам бармазанаш.

Фоня, он дам, ки равад маст аз ин дайри фано,
Хоки майхона бисозед абири кафанаш.

Татаббӯи Хоҷа

Ба ҷоми пири муғон бину бар фарозу таҳаш,
Табақчаҳои зару сим зи офтобу маҳаш.

Кулоҳгӯша гаҳи сархуши чу баршиканад,
Бувад ҳазор Каю Ҷам гадои базмгаҳаш.

Нашаста муғбачаи маст ҳам ба паҳлӯи ӯ,
Ки сад ҳазор дилу ҷон фидои ҳар ниғаҳаш.

Ба даври базм зи риндони дайр ҳалқа зада,
Ба гирди шоҳ чунон, к-аз муқаррабон сипаҳаш

Касе, ки дид, чунон базму май кучо ояд,
Сараш фуруд ба оби ҳаёту базми шаҳаш?

Маро чу чуръае аз ҷоми хеш эҳсон кард,
Фиканда сар нагирифтам дигар зи хоки раҳаш.

Ҷуломи пири муғон бош Фониёву сарат
Фидои муғбачаи сарвқадди қачқулаҳаш.

Айзан

Кушт аз як ниғаҳам шеваи чашми сияҳаш,
Чун намирам, чу фитад ҷониби дигар ниғаҳаш?

Тира шуд дида зи хуноби дил, эй боди сабо,
Чашм дорам, ки губоре бирасони зи раҳаш.

Вақти орогани ҳусни ту машшотаи чарх
Тира шуд, баски хиҷил гашт зи хуршеду маҳаш.

Дил, ки дар дайри харобот зи ман шуд ғоиб,
Боз пурсед аз он муғбачаи қачқулаҳаш.

Кош бо ман қадаҳе нўшаду он гаҳ кушадам,
Ки чу тифл аст маю қатл набошад гунаҳаш.

Дилам аз гуссаи даврон сӯи майхона шитофт,
Ки ҳаводис чу расад, нест ҷуз он ҷо панаҳаш.

Зи маҳи чордаҳи ҳусн гаҳи тифлист фузун,
Офтобе шавад, ар сол шавад чордаҳаш.

Нест дар шоҳиди гул бӯи вафо, эй булбул,
Гарчи дилҷӯии бисёр кунад, дил мадеҳаш.

Фониё, лоф ба даъвои фано ҳар ки занад,
Адами даъвии лоф аст, дар ин ҷо гуваҳаш.

Қабову пираҳан аз тан агар расад ба манаш,
Кунад қабош ҳалокам, чи ҷои пираҳанаш?

Нишони пой сагаш бехудам кунад, чи маҷол,
Ҳаёли бўса, ки орам ба дил зи настаранаш.

Чу нест тоқати онам, к-аз ӯ сухан шунавам,
Кучо таҳуммули дидан ба дигарон суханаш.

Дилам шикаст, вале тоза гашт рӯҳам аз он
Насим, чунки вазид аз ду зулфи пуршиканаш.

Ба сунъи Эзид нозам, к-аз он табассуми лаб
Ҳаёту қатл намояд надида кас даҳанаш.

Ба ишқ бин, ки зи ҷонбахши лаби Ширин,
Гузашт умреву зинда аст номи Кўҳқанаш.

Биёр май, ки дилам лаҳзае шавад фориғ
Зи ранҷи аҳли замону зи меҳнати заманаш.

Фариқ меравам аз даҳр, э-он ки дорад умед
Ба афви он ки зи май шуд таҳорати кафанаш.

Сабукравӣ талаби дар раҳи фано, Фони,
Марав ба бори худиву зи дӯши худ фиганаш.

Татаббӯи Махдум

Кошки имрӯз монад хуни ман дар гарданаш,
То тавонам дасти худ фардо задан дар доманаш.

Зиндаги ёбам зи пироҳан, чу ёбам бӯи ӯ
Ман, ки мемирам, чу ёбам бӯе аз пироҳанаш.

Заҳми теги ӯ намехоҳам, ки дӯзи, эй рафиқ,
Гар зи Марям риштааш чӯи, зи Исо сӯзанаш.

Наъли тавсан равшан аст аз хоки аҳли дард, кош
Дидаам равшан шавад аз хоки наъли тавсанаш.

Баҳри ҳар як ин дили парканд-паркандам бубин,
Ҷисмро аз новаки он ғамза равзан-равзанаш.

Бандаи пири хароботам, ки мардон афкананд
Хешро бар хоки дайр аз соғари мардафканаш.

Нест шав, Фони, агар васл аст қомат, к-ин мурод
Хосаи риндест, к-оини фано омад фанаш.

Мухтараъ

Нест гул дар гулшани даврон, ки хоре набвадаш,
Бода дар базмаш, ки осеби хуморе набвадаш.

Лоларӯеро маҷӯ бо ошиқи хунинчигар,
Ваъдаи васле, ки доғи интизоре набвадаш.

Мурғи дилро нест як соат ба гулруҳсорас
Ком ҳосил, то ки фарёди ҳазоре набвадаш.

Аз фалак ҳар давлате, к-ояд, намонад барқарор,
3-он ки аз сайри шабонрӯзи қароре набвадаш.

Чун чаҳон безътибор омад бари арбоби фақр,
Ҳар нашоте, к-аз вай ояд, эътиборе набвадаш.

Дар чунин дори ҳаводис ёбад аз меҳнат амон,
Он ки як дам чуз маю маъшук коре набвадаш.

Ишқу мастиро мағӯ, баҳри чи карди ихтиёр?
Ҳар ки дар дайри муғон шуд, ихтиёре набвадаш.

Бешуурам соз, эй соқӣ, ба ҷоме, к-аз нифоқ
Вораҳад он, к-ӯ чуз ин маъний шиоре набвадаш.

Фони, он к-ӯ бешууру маст шуд, вораст аз он-к,
Гар нишоте набвадаш, ғам низ боре набвадаш.

Татаббўи Махдум

Зи май гулҳо шукуфту аз арақ шуд тоза рухсораш,
Баромезад аҷаб рангину сероб аст гулзораш.

Сарам аз санги тифлон захму қорам з-он парй зорй,
Касе к-аз ишқ шуд Маҷнун, чунин бошад сару қораш.

Ба хоки дашти ҳаҷр афтода ҷисмам чун хас, аз хоре
Вазида, эй насими кўи васл, аз хок бардораш.

Ба суратхонаи Чин дар шудам, сурат набаст, эй дил,
Ки ёбам пайқаре дар ҳусну зебой намудораш.

Гиреҳ дар зулфи ў беҳад ки зоҳир шуд, далел аст он,
Ки шуд дилбастагиҳо нотавонро ба ҳар тораш.

Фидои килки он наққош бодо қони муштоқон,
Ки чун меҳри қамолат нақш бандад даври паргораш.

Дар ин раҳ толиб аз ноёби мақсуд аз чи рў нолад,
Ки раҳ сар карда аз дори фанои худ талабгораш?

Дилам девонаю беҳуд зи худкомист, эй зоҳид,
Чу худ аз қоми худбиниву пиндораш мапиндораш.

Зи халқи даҳр Фониरो дил озурдаст, эй соқй,
Ба як ратли гарон озод кун аз даҳру озораш.

Дар ҳамон тавр

Соқӣ биё, ки дайри муғон ҳаст ҷои хуш,
Бошад зи ишқу бодаш обу ҳавои хуш.

Медон гадоии дараш афзун зи салтанат,
К-онрост кибри нохушу инро фаноӣ хуш.

Эй дил, чу гашта қимати ҷон хоки кӯи ёр,
Бифрӯш, з-он ки ёфта коло баҳои хуш.

Пинҳон зи муддаӣ зи лабаш ханда хост дил,
Хандиду гуфт, доштаӣ муддаоӣ хуш.

Афғони аҳли ишқ муассир бувад, ки ҳаст
Мурғони боғи меҳру вафоро навоӣ хуш.

Не монд муддаию на он кибру нахваташ,
Эй дил, ҳазин мабош, ки дорӣ Худоӣ хуш.

Фонӣ, ба ҳуру ҷаннату Кавсар назар накард,
Нозад ба базми ёру шароби расоӣ хуш.

Дар ҳамон услуб

Саҳар сарири дари дайрам ин расонд ба гӯш,
Ки гашт вақти сабуҳи, дарою бода бинӯш.

Вале ба ашк баровар нахуст ғусли тариқ,
Дигар зи сидку сафо хирқаи фано дарпӯш.

Дигар намоӣ ба бут сачдаи ниёз, он гаҳ
Ба пири дайр заминбӯс кун, гирифта ду гӯш.

Чу ҷумла шарт ба ҷой омад, он гаҳе бихиром
Ба дайри дурдкашон бин ба сад фиғону хурӯш.

Яке зи мутриби хушнағма остинафшон,
Яке зи муғбачаи боданӯш рафта зи хуш.

Яке сурудкаш аз ҷоми ринди дурдошом,
Яке пиёлакаш аз дасти пири болафуруш.

Сазад, ки ҷазбаи риндони майпараст аз дил,
Хаёли дунию уқбо барандат аз як қӯш.

Ту низ ташналабонро ба ҷуръае бинвоз,
Чу ӯ фитод аз он қӯш дар димоғат ҷӯш.

Мабош мункири риндони дурдкаш, Фони,
Ки ҷоми ишқ нанӯшанд бе паёми сурӯш.

Чунон зад муғбача аз чеҳра дар дайри муғон оташ,
Ки уфтод аҳли дину зўҳдро дар хонумон оташ.

Ба кунчи офият осуда будам, чун бичаст он барқ,
Фитод андар дили вайрони ман ҳам ногаҳон оташ.

Чунон оташ, ки ҳурони биҳишти хешро сўзанд,
Агар дар дўзах афтад ламъае аз тоби он оташ.

Бидеҳ з-он оби оташрангам, эй соқӣ, ки чун нўшам,
Занад дар хонумонам, не, ки дар қону чаҳон оташ.

Ба гиря сўзи дилро кам кунам, гар нафканад дар қон
Хаёли лаъли оташноки соқӣ ҳар замон оташ.

Набошад оташин гулҳову доғи лолаҳо ҳар сў,
Ки зад рашки баҳори оразаш дар гулситон оташ.

Ба дашти ҳаҷр хайли ошиқонатро дили сўзон,
Бад-он сурат ба чашм ояд, ки шаб аз корвон оташ.

Ба хошоки тани садпора хоҳам ишқи ӯ пўшам,
Валекин қай тавон кардан ба муште хас ниҳон оташ?

Чунонам аз шаби ҳаҷри ту сўзад тан, ки гар чинанд,
Ба гирдам ҳема, бо он шўъла баркардан тавон оташ.

Даруни майкада дар май фитодан орзу дорам,
Самандарваш, ки дар оташкада созад макон оташ.

Ба қатъи дашти ҳастӣ соғари май гир, эй Фони,
Чу шаб тор асту дар раҳ қўю қар, аз каф мамон оташ.

Татаббӯи Хоҷа

Саҳар зи қӯи харобот мужда дод сурӯш,
Ки: «Заъфи шоҳ ба сиҳҳат кашид, бода бинӯш!»

Агарчи чанг буди гӯшагиру даф носоз,
Дигар хуми маю найро фитод чӯшу хурӯш.

Хуш он ки боз ҳарифон ба базми айш кашанд,
Пиёлаҳои пуропур ба бонги нӯшонӯш.

Ғаҳ таронаи мутриб чу бода созад маст,
Ғаҳ карашмаи соқӣ чу май рабояд хуш.

Барои хилвати шаҳ шоҳидони ширинкор
Кунанд шамъи шабистон зи ламъаи дургӯш.

Чунон ки гарм шавад базми шаҳ зи оташи май,
Миёни хайли хароботиён ҳам афтад чӯш.

Ниҳанд пои иродат ба сӯи дайри муғон,
Кунанд хирқаву дафтар гарав ба бодафурӯш.

Дило, хатост ба вақте чунин шудан ҳушёр,
Бинои умр надорад бақо, ба масти қӯш.

Чу кори туст дуои шаҳ, охир, эй Фони,
Даме макун дил аз ин гофилу забон хомӯш.

Татаббӯи Махдум

Арақ ҳар сӯ давад аз оташин рухсори зебояш,
Чу он тифле, ки сӯзад дар замини тофта пояш.

Зи мушкинпарда он маҳ дар шабистон чун бурун ояд,
Чу шабнам анҷум ояд бар замин баҳри тамошояш.

Пари ё ҳур бошад ё малак он маҳ, ки ақли кулл
Даме н-ояд ба ҳоли худ зи шакли ҳайратафзояш.

Ту пиндорӣ, ки шӯхони чаманро хушксол омад,
Ба боғи ҳусн чун дар қилва ояд сарви раънояш.

Ба рӯзи айши ман гӯӣ, ки гарди шом мебезад
Ба ораз, чун парешон мешавад зулфи сумансояш.

Қадаҳ деҳ, соқиё, к-андешаи гетӣ ҳалокам кард,
Ба зӯҳди офиятомӯзу ақли маслиҳатзояш.

Чу манъи дурднӯши кард зоҳид, соқиё, акнун
Чу дори бода, аввал бигзарон аз бодаполаяш.

Наёбам илтифот аз вай мани сархокираҳашта,
Чу сӯи сарбаландон аз такаббур нест парвояш.

Зи сирри бода, эй Фони, чу хоҳӣ аз хати соғар,
Намоям як-ду ҳарфат, лек бо ағёр манмояш.

Татаббўи Мир

Малак чу хост навиштан гуноҳи дам ба дамаш,
Зи барқи хусни вай оташ фитод дар қаламаш.

Ба мулки ишқ кашам хайли ғам ба шўълаи оҳ,
Шаҳе, ки он-ш сипаҳ бошад, ин бувад аламаш.

Зи ду руҳаш чи таваҳҳум, дилам, ки сўхт зи ишқ,
Задаш самум зи гулҳои оташин, чи ғамаш?!

Чу ғунча дил маро ранги он даҳан бигрифт,
Аз он ҳаст вучудаш баробари адамаш.

Камп ба хизмати пири муғонам аз ҳад беш,
Валек ҷоми муғона аст умед аз карамаш.

Дили маро чу ба зулфаш наёфт боди сабо,
Чи ҳоҷат ин ки бичўяд миёни печу хамаш?

Бидор ратли гарон, з-он ки олами бемехр
Ба ҷони ғамзада зоҳир накард чуз аламаш.

Чи гуна чарх кунад хор он азизеро,
Ки ишқ дар ҳарами васл кард мўҳтарамаш?,

Чу ёр ҳамдами ман шуд, бирав ту, эй Фони,
Ки сина чок занам, дар миёни ҷон кашамаш.

Татаббуъи Хоҷа

Дардам агар кунанд ба ушшоқи зор бахш,
Бо ҳар яке яке расад аз сад ҳазор бахш.

Хубон дили рамидаи моро ба вақти кин,
Карданд ҳамчу сайд ба вақти шикор бахш.

Эй дил, ба кӯи ишқ зи дарду балои дӯст
Маҷмӯро мабар, паи мо ҳам гузор бахш.

Девона гаштаам зи ҳавои париваше,
Соқи, ба ман ду соғари девонавор бахш.

Дарду балову шавқу муҳаббат дили маро
Карданд теги ҳаҷр кашида чаҳор бахш.

Эй майфурӯш, аз паи мастию сархуши
Як ҷоми пур ба ман паи дафъи хумор бахш.

Фони зи ҳасрати қаду рӯят чу гашт хок,
Шамъи савобро ба гадои мазор бахш.

Айзан

Ҳар ки шуд нашъаи ҷоми азали дар кораш,
Натавон ёфт дигар то ба абад ҳушёраш.

Рақами доираи ҷом чу зад килки қазо,
Гӯиё монд бурун нақши ғам аз паргораш.

Бин ба дурдикаши майхона ба каф кӯҳнасафол,
Ки гаҳи сархуши аз Ҷоми Ҷам ояд ораш.

Сарбаланди бишуд аз шайхи риёи, сад ҳайф,
Ки ба майхона шуду рафт ба май дастораш.

Дил чу аз ишқу ҷунун рӯ ба харобӣ овард,
Ту ризо деҳ ба қазо, панд мағӯ бисёраш.

Гар сухан пири муғон гуфт баланд, эй соқӣ,
Бода камтар деҳу зинҳор макун инкораш.

Қасди кинат чу кунад чарх, ба майхона дарой,
Бе ду-се соғари мастона адам пиндораш.

Шӯхи масте, ки зи шарҳи ғами мо хобаш бурд,
Кас ба таъҷил нахоҳам, ки кунад бедораш.

Ёр чун рафту дилат ҳамраҳи ӯ шуд, Фони,
Расти аз дарди вай, акнун ба Худо биспораш.

Татаббӯи Хоча

Ҳама зи теги ту гӯям суҳан мани дилреш,
Ниҳон ба гӯши дили худ зи чоки паҳлӯи хеш.

Дилам ба васли ту хушҳол шуд, вале дорад
Ҳама зи дурият андеша ақли дурандеш.

Ба узри тавба халоси чи мумкин, эй носеҳ,
Ки бода соқии маҳваш ба каф нишаст ба пеш.

Маро ба дайри муғон нақди дин кучо монад,
Ки мебаранд ба яғмо бутони кофиркеш?!

Зи дурди май барамаш дард чун маломатгар,
Ҳама ба теги забон карда синаамро реш.

Гадову шоҳ ба даъвои лофи дарवेशи,
Ҳама низоъкунон омаданд, чуз дарवेश.

Талаб намуд ба сад нола дарди ӯ Фони,
Расонд аз карам он маҳ ба ҳар яке сад неш.

Мухтараъ

Бувад ба синаам аз новаки ту пайкон беш,
Валек дар адал аз қатраҳои борон беш.

Дар орзуи даҳонат чу гунча хуни дилам
Бувад ба зоҳираш андак, валек пинҳон беш.

Маро ба сурати хубат чунуну ҳайронӣ,
Зи ҳарчи ақл тасаввур кунад, бувад з-он беш.

Чи марҳала-ст биёбони ишқ, з-он ки расад
Зи лаҳну нағма ба гӯши дил оху афгон беш.

Ба давр беш зи халқам бидеҳ май, эй соқӣ,
Ки масти ранҷу малолам зи халқи даврон беш.

Магар ки боди наю оби май диҳад таскин,
Ки оху ашк маро шуд асар зи тӯфон беш.

Макун муболиғаву даркаш, он чи соқӣ рехт,
Ба саъй ризқи муқаддар шудан чи имкон беш.

Сабо, марав сӯи он гул, ки сунбули ўро
Кунӣ чу беш парешон, шавам парешон беш.

Чу раҳ ба гоми шумор аст, Фониё, сӯи васл
Мадав, чаро ки ба таъҷил рафт натвон беш!

Татаббӯи Хоҷа

Ҳавои рӯҳбахш асту маи софу баҳори хуш,
Вале кай хуш намояд ин ҳама, гар нест ёри хуш?

Маро гар ёр хуш бошад, бувад кофи, ки хоҳад буд
Зи ишқи ӯ ҳавои хуш, зи рухсораш баҳори хуш.

Зи май гулгун шуда боғи рухаш, эй дил, тамошо кун,
Ки бишкуфтаст боғи дилбариро лоззори хуш.

Маро рӯзе, ки буди комҳо як-як фалак бирбуд,
Фалакро шарм боду ёд бод он рӯзгори хуш.

Бишуд гар ёр, дорам нақши рӯи хубаш андар дил,
Ҳам аз ёдаш хушам, ҳам дорам, эй дил, ёдгори хуш.

Зи баҳри кони чашму дил зи ҳаҷрат дурру лаълам ҳаст,
Ба васлат гар расам, дар поят афшо нам нисори хуш.

Туро чун ром шуд он оҳуи ваҳший кунун, эй дил,
Фурӯ чин домро, к-афтод дар дастат шикори хуш.

Дило, пур нохушат мебинам аз осеби махмӯри,
Ба ду ҷоми пуропур метавон дафъи хумори хуш.

Рақиб овора гашту ёр ҳастат ҳамдам, эй Фони,
Ба шукри Ҳақ забон бикшо, ки дорӣ Кирдугоре хуш.

Мухтараъ

Туро, ки гашт узоре чу гулситон оташ,
Бунафшазори хатат ҳаст дуди он оташ.

Зи ҳаҷри моҳи ҷамолат бидон, ки месўзам
Шабе, ки шўъла кашад то ба осмон оташ.

Агар бувад ба дилат сўзи махфи аз ғами мо,
Бувад чунон ки ба хоро дарун ниҳон оташ.

Зи дил бишуд хираду ҳушу ишқат монд,
Чунон ки монд ба манзил зи корвон оташ.

Ватан ба сўхтагон нест ғайри кишвари ишқ,
Бале, ба хайли самандар бувад макон оташ.

Чи сон ба ваъдаи васлат ризо диҳам ба фироқ,
Ба хештан натавон зад ба имтиҳон оташ!

Нишони бода нигар доғҳо ба хирқай ман,
Ба ғайри доғ чи зоҳир кунад нишон оташ?

Дилам, ки сўхт, тани зорро тараҳҳум кун,
Ки ошиқе зи чунун зад ба хонумон оташ.

Рухаш зи оташи май, Фониё, ки олам сўхт,
Ба олами дили мо ҳам фитад аз он оташ.

Татаббўи Хоча

Чу шоҳият ҳавас аст, аз худӣ чудо мебош,
Гадои дарғаҳи майхонаи фано мебош.

Нагўямат ба рақибон мабош, эй маҳ, лек
Зи рӯи меҳру вафо ҳам гаҳе ба мо мебош.

Ҳавои софу маи софу соқии софе
Ту ҳам ба аҳли сафо бар сари сафо мебош.

Дило, гарат ҳаваси тахту тоҷи салтанат аст,
Ба хоки дарғаҳи пири муғон гадо мебош.

Ризои Холиқу махлуқ агар ҳамехоҳӣ,
Чи оядат зи қазо, бар сари ризо мебош?!

Гарат ба гулшани кўяш нишеман аст мурод,
Чу хоки роҳ шаву пайрави сабо мебош.

Ба ринд ринд шав андар мувофиқат, эй дил,
Ба порсо чу фитад қор, порсо мебош.

Агар ба дарди дили худ даво ҳаметалаби.
Ба дард хў куну озод аз даво мебош.

Шаҳию рифъат агар орзу кунӣ, Фони,
Фуломи Ҳофизу хоки ҷаноби Ҷоми бош.

Айзан

Субҳ аз он ҷомам, ки нӯшонид пири майфурӯш,
Мушкил ар то субҳи маҳшар омадан донам ба ҳуш.

Ончунон ҷоме, к-аз он гар қатра афшонӣ ба чарх,
Чарх аз он ранги шафақгун ёфта, афтад ба ҷӯш.

В-ар сӯи хайли малоик атри ӯ орад насим,
Зикрашон яксар шавад мастона ғавғову хурӯш.

Нуктагӯёну хамӯшон гар забон з-ӯ тар кунанд,
Ҳам хамӯш аз вай шавад гӯёву ҳам гӯё хамӯш.

Қуввати бозуи риндӣ ёфтам, чун солҳо
Кӯзае з-он май кашидам ҷониби риндон ба дӯш.

Ҳар сабӯкаш бо қади ҳам дид чун оини ман,
Гуфт дарвешии дарвешон гирифта ҳарду гӯш.

З-он равад Фони зи кунҷи шайх сӯи майқада,
К-ӯст пири худфурӯш, ин ҷост пири майфурӯш.

Тагаббӯи Махдум

Ё Раб, чи балоест, ки он шӯхи қадаҳнӯш,
Ҷар бода, ки бо ғайр хӯрад, ман равам аз ҳуш.

Азбаски сабӯи дари майхона кашидам,
Шуд чун кафи дасти шутури маст маро дӯш.

Он чашми сияхро набувад ҳоҷати сурма,
Дар сӯғи шаҳидони ғамаш гашта сияҳпӯш.

Буд арчи маро ваъдаи васли ту ба бозӣ,
Ҷаргиз накунам лаззати он ваъда фаромӯш.

Сад хун кунад он ғамзаи қотил ба ишорат,
Дар манъ яке дам назанад он лаби хомӯш.

Пинҳон суханам ҳаст ба он шӯх, валекин
Ку заҳраи онам, ки барам лаб сӯи он гӯш?

Фонӣ агарат даъвии оини фано ҳаст,
Аз рафта таассуф махӯр, аз н-омада махрӯш.

Татаббӯи Хоҷа

Мае хоҳам, ки тобад дасти зӯҳду илмро зӯраш,
Хиромад шергир аз рахнаи майхона ҳар мӯраш.

Чунин май бошад аз хумхонаи тавфиқи Яздони,
Ки натвон ёфтан, эй дил, ба зорию зару зӯраш.

Шароби талх бошад дӯсттар аз ҷони ширинам,
К-аз он фориг шавам як дам зи дунёву шару шӯраш.

Ба чашми дил тавон акси рухи соқи ба май дидан,
Бад-ин бинандагӣ мункир бувад зуҳҳоди дилкӯраш.

Ба сайди тоири давлат магар аҷзу ниёз ори,
Ба дому дона натвони, ки мебинам аҷаб сураш.

Чу зоҳидро ҳавои далқи ринди уфтад дар сар,
Бибояд аз либоси офият аввал шудан ураш.

Аҷаб набвад ба сӯи кӯҳ майли хогири Фони,
Ки андар шаҳр карда турки масте ғорати Ғураш.

Мухтараъ

Лаби лаълат, ки гўям қони покаш,
Ба ханда қони покон шуд ҳалокаш.

Дилам чун гунча з-он шуд ғарқа дар хун,
Ки карди аз қафо ҳар сўй чокаш.

Дил арчи завқнок аз васл шуд, лек
Зи бими ҳаҷр бином ҳавлнокаш.

Ҳар он касро, ки сўзад шўълаи ҳаҷр,
Зи тоби оташи дўзах чӣ бокаш?

Бараҳна з-он ниҳад бар хоки раҳ по,
Ки қони покбозон гашта хокаш.

Чу дар боғи муғон урёнам аз май,
Чу Одам сатр созам барги токаш.

Кашад як сў чунун, як қонибам ишқ,
Чу Фоня мондаам андар кашокаш.

Айзан

Ин ки як соат хаёл аз дил бурун нагзорамаш,
Аз ҷунун дар қайди забт овардам, пиндорамаш.

Дил, ки аз теғаш ҷароҳат шуд, агарчи муҳлик аст,
Ғар бимирам, аз насими Исави н-озорамаш.

Санги бедодаш, ки кардам ҷамъ ҳар дам аз хуши,
Чун гадое, к-аш ба каф нақде фитад, бишморамаш.

Бода меорам, ки соқиро лаб олояд ба ў,
Ин балое дон, ки худ бар ҷони худ меорамаш.

Ғайри гулҳои пушаймони чӣ бор орад зи ишқ?
Ғар замин, к-аз ҷашм борони надомат борамаш.

Ғамдаме з-аҳли замон набвад, ки дорад бодаам,
З-он чу худ менӯшамаш, ғам худ ба худ медорамаш.

Чун дили пурзахро Фони зи теғаш дод об,
Мазраъ ар маъмур шуд, тухми фано мекорамаш.

Агарчи дар камини қатлат омад чашми айёраш,
Валекин нест дар оини айёри камин кораш.

Чу хоҳи, к-аз аҷал шиддат фузун ояд асиратро,
Маозаллоҳ, макуш, чоно, ба дасти ҳаҷр биспораш!

Зи бори дил хиромат барнаёяд хуш гаҳи қилва,
К-аз он гесӯ ҳазорон дил бувад баста ба ҳар тораш.

Ба захми дил, ки шуд аз теғи ў, марҳам намехоҳам,
Аз он тарсам, ки ногаҳ кам шавад аз марҳам озораш.

Ба бом он маҳ чӣ сон орам ба пояш сар ниҳодан, кош
Сари худро ниҳода қон диҳам дар пой девораш?!

Диламро хор-хори ишқу май худ буду афзун шуд,
Чу дид аз тоби май гул-гул шукуфта боғи рухсораш.

Ба суратхонаи Чин дар шуда кардам тамошоҳо,
На дар сурат, на дар маъни яке дидам намудораш.

Шароби хушбурда, соқиё, гар вазъи чарх ин аст,
Нахоҳам, к-аз хирад чашм афганам як лаҳза хушёраш.

Зи май в-аз ошиқӣ Фони, чӣ ғам гар аз ту баргаштанд,
Касе, к-аз ишқу масти халқ душман шуд, Худо ёраш.

Ба хонаи дилам орошт ёр сўхбати хос,
Ки дил ба сўхбаташ аз изтироб шуд раққос.

Қадаҳ кашидаму ворастам аз балои хумор,
Чу хўрдам оби бақо, ёфтам зи марғ халос.

Дигар ба бода фитодам, чи айб, агар ёбам
Дури тараб, ки ба баҳри аҷаб шудам ғаввос?

Ба субҳи васли ту куштам чу шамъро аз рашк,
Ба шоми ҳаҷр зи парвонагон расид қисос.

Шароби васли ту бар хайли ошиқон ом аст,
Зи баҳри ман қадаҳи заҳри ҳаҷр дорӣ хос.

Зи дасти муғбача ҷомат зи худ халос кунад,
Ба пеши пири муғон гар ниҳи сари ихлос.

Ба дил муҳаббати аҳли фаност Фони́ро,
Хилофи нуктаи: «Алқосу ло юҳибб-ул-қос».

Пири дайрам гар диҳад як ҷуръа, бахшам ҷон иваз,
Бар миён зуннорам ар бандад, диҳам имон иваз.

Тирборони ғаматро сад ҳазорон ҷон кучост,
То диҳам баҳри баҳо ҷоне ба ҳар пайкон иваз?

Соқиё, мурдам зи махмури гарам ҷоме диҳи,
Лутфи Эзад бахшадат сарчашмаи ҳайвон иваз!

Бўсае з-он лаб агар бахши, иваз чун ҷон диҳам,
Нақди ҷонро додан аз хоки замин натвон иваз.

Бандаи пири хароботам, ки дар оини фақр,
Ҳар хато, к-ояд зи мо, з-ӯ нест ҷуз эҳсон иваз.

Гар зи зулми ишқ раҳмам кардио бинвохти,
Бахшадат Ҳақ дар камоли ҳусн сад чандон иваз.

Ҷони ширин дод Фони дар раҳи ҷонон, валеқ
Н-омад аз вай қисматаш ҷуз талхии ҳиҷрон иваз.

Ҳаст дар хотирам аз лаъли дилором нашот,
Дар дил он навъ, ки аз бодаи гулфом нашот.

Гул нашот оварату сарв ба дил дар бўстон
Чун наяфзоёд аз он сарви гуландом нашот.

Бе ту дар базми нашотам набувад чуз андӯҳ,
Ки ҳама меҳнату ранҷ аст ба ӯ, ном нашот.

Айши даврони висоли ту гарам рафт зи даст,
Ба ки ҳовид бимондаст дар айём нашот?

Соқӣё, ҳоми маям деҳ, ки нашотам ҳавас аст,
3-он ки мумкин набувад чуз ба маю ҳом нашот.

Субҳ то шом нашот ар ба касе мумкин нест,
Муғтанам дон ба маю муғбача як шом нашот.

Фониё, мастии май шуд сабаби махмури,
Ҳаст аз бодаи даврон тамаъи хом нашот.

То дилам ошиқ шуда алфози чонон карда ҳифз,
Ҳаст ҳамчун навмусулмоне, ки Қуръон карда ҳифз.

Дар баёни шарҳи гесўят дили маҷнуни ман,
Ваҳ, ки сар то сар суҳанҳои парешон карда ҳифз.

Дил зи шавқи рӯю андӯҳи фироқат рӯзи ғам
Сураи Юсуф ба ранҷи чоҳи Канъон карда ҳифз.

Нуктае аз сирри ишқ омӯхтан душвор дид,
Он ки хонда чор дафтаррову осон карда ҳифз.

Дар балои ошиқӣ пиронасар зорам чу дид,
Шуд зиёдаш он ки ҳоли Шайхи Санъон карда ҳифз.

Шайх ронад бар забон тавҳиду чонош беҳабар
Ори аз маънист Қуръоне, ки нодон карда ҳифз.

Ёр ҳифзи назми Фонӣ карда в-ин набвад аҷаб,
З-он ки аксар васфи ҳусни ӯ шуда, з-он карда ҳифз.

То ки як шом ба базми тарабаш даршуд шамъ,
Куштаву мурдаи он шӯхи ситамгар шуд шамъ.

Дар шаби васл рухи он бути маҳваш кофист,
Шамъҳо хуш набувад з-он, ки мукаррар шуд шамъ.

Шӯълаи оташи рухсори туаш даргиронд,
Яъне аз нури ҷамоли ту мунаввар шуд шамъ.

Бо ҳама саркашию шӯълаи ҳуснафрӯзи,
Кай ба қадду маҳи рӯи ту баробар шуд шамъ.

Соқиё, базми маро шамъ набояд имшаб,
К-аз маи равшану з-он чеҳра муяссар шуд шамъ.

Пой дар банд ба фонусу ба гардан занҷир,
З-он ки девонаи он сарви суманбар шуд шамъ.

Фони, андешаи афсар зи сарат берун кун,
Бин, ки чун афсари зар дошт, дар он сар шуд шамъ.

Мухтараъ

Соғари зар офтоб аз истидора в-аз шуоъ,
Каъби ў чун кавкабе бо офтобаш иҷтимоъ.

Ёфтан гар соғари зар инчунин дарди сар аст,
Лек чун гардад муяссар, мекунад дафъи судоъ.

Рахту бахти ҳастии моро ба дурди май диҳед,
З-он ки бо софи намеарзад ба қимат ин матоъ.

Чон фидои он қаландарваш, ки дар ҳар даври рақс,
Чарх гардад садқаи ў, чун дарояд дар самоъ.

Эй, ки хоҳи аз суубатҳои олам вораҳи,
Иттисоли ёр чў в-аз ҳарчи ғайраш инқитоъ.

Нест чун қисмат зиёду кам ба саъю коҳилия,
Аз паи мақсум нодонист бо мардум низоъ.

Фони, аз ёрат, ки чони туст бигзар, з-он ки зуд
Гўяд он як алфироқу чўяд ин як алвидоъ.

Ҳофиз ар таърифи Шерозаш намуд аз ҳад бурун,
Ё шаҳи Шерозро маддоҳии бе инқитоъ.

Шаҳри Шерозаш набуди чун Ҳироти мо латиф,
Шаҳ Шучоъи ў кучо буди чу шоҳи мо шучоъ?

Даро ба дайру чу Фирдавс бин фазои васеъ,
Дар ў зи мугбача ҳар сў чу хуршакл бадеъ.

Фалак чу соя фитодаш, Худой хайр диҳад,
Бад-он ки кард иморат чунин бинои рафеъ.

Ҳазор сол зи бурчаш ба бурҷ натвонад
Намуд қатъ чу соир шавад сипеҳри сареъ.

Зи шаш қиҳат ба насимаш равон табиати рўҳ,
Ба чор фасл ҳавояш ба сони фасли рабеъ.

Дар ў зи солики раҳ тирағи расад ба сафо,
Ба ҳусни хулқ мубаддал шавад ҳисоли шанеъ?

Касе, ки чуръае аз бодааш кашад, гардад
Ҳазор чурми вараъро ба як латифа шафеъ.

Ба он диёру риндони ў бирас, Фони,
Гузар зи оламу дар давраш аз шарифу вазеъ.

Рехт май бар хирқаам в-аз зўҳд ҳосил шуд фароғ,
Ҷамчу он дарди куҳан, к-ў бартараф гардад зи доғ.

Гунчасон сар дар гиребонам, ки бе гулрӯи хеш,
Нест дар ҳусни дилам майли баҳору гашти боғ.

Соқие, дар ҳаҷри он рухсору хат бо ман расон
Оби оташранг, то дудам барорад аз димоғ.

Хонаи дил равшанаш гардад зи ишрат, ҳар ки ў
Дар шаби торики ғам аз бода афрӯзад чароғ.

Чашми ибрат афканад ринде, ки андар боғи даҳр
Сар ба пеш афканда чун наргис ба каф дорад аёғ.

Пиракони безабону нозукони нуктагӯй,
Гар бувад яксон ба боғи даҳр, чи булбул, чи зоғ.

Васл хоҳи Фониё, кам гард дар роҳи фано,
Кардамат ирсолу набвад бар расул илло балог.

Мухтараъ

Эй, диламро бо гули рӯи ту аз гулшан фароғ,
Бо ду лаъли оташинат аз маи равшан фароғ.

То ба кай созам гиребон чок, сад шукрам, ки дод
Дар чунуни ишқ урёни зи пироҳан фароғ?

Рав сӯи майхона, эй дил, гар фароғат боядат,
З-он ки ҳосил нест касро чуз дар он маъман фароғ.

Ваҳ, чи ноз аст ин, ки гар ҳар лаҳза бинад сад ниёз,
Бештар дорад зи мо он сарви симинтан фароғ.

Кулбаамро сохти равшан дару равзан кунун,
Дорам аз бехонумони аз дару равзан фароғ.

Шӯхи масте, к-аш фароғат ҳосил аст аз коинот,
Ваҳ, чи хоҳад буд, гараш набвад зи ҳоли ман фароғ?!

Ҳар ки чун Фони халоси ёфт аз нанги вучуд,
Бошадаш аз дӯст истиғнову аз душман фароғ.

Татаббўи Хоҷа

Ахтари саъди ҷоми май гар шабе афтадам ба каф,
Мастии ў зиҳи тараб, ламъаи ў зиҳи шараф.

Дайри муғон, ки соҳаташ бод масун зи ҳар бало,
Гарчи балост андар ў муғбачае зи ҳар тараф.

Ўам кунадат чу қасди ҷон, ор панаҳ ба майкада,
К-аз паи дафъи хайли ғам лашкари хум кашида саф.

Гармии рӯю ҳумраташ аз қадаҳи нахуст шуд,
Ҳар ду ғариб нест, чун з-оташи май расид таф.

Нақди ҳаёти ман талаф гашт ба ишқу май, вале
Ҳам ба чунин матоъ агар нақд касе кунад талаф.

Мастии сархушон нигар, ё ки зи ҷўши бода хум
Чун шутурони маст шуд, аз даҳан ў фиканда каф.

Гарчи ҳазор хавф шуд ҳар қадаме ба роҳи ишқ,
Хавфи худӣ чу афкани, азм намою «ло тахаф».

Аз хами қавси чарх чун тир бичаҳ, ки вораҳи
Варна дар ў шави дусад новаки зулро ҳалаф.

Фони агар зи маърифат нақди ҳаётат орзуст,
Даст бизан ба домани хозини ганҷи «ман араф...»

Дар таври Махдум

Ниҳод пири муғон бар кафат чу бодаи соф,
Ба узри тавба дигар хешро мадор маоф.

Зи чоки пираҳанам дӯхтан чи суд, эй дил,
Маро, ки гашта зи теғи фиरोқ сина шикоф?

Шикаст қалби ҳама аҳли ишқ мижгонат,
Аз он сабаб ки саф ораста чу аҳли масоф.

Ба дарси ишқ даро, сӯфиё, чу матлубат
Нагашт фатҳ зи «Мифтоҳ»-у кашф аз «Кашшоф».

Тамоми дафтари одоби ишқ як ҳарф аст,
Сухан дароз кашид аз низои аҳли хилоф.

Маро ризои туву дайр беҳ зи Каъбаву зӯҳд,
Ки гуфтаанд, ки болои тоат аст инсоф.

Тариқи беҳуди аз Фонию худи аз шайх,
Ки ин зи «ло» ҳама гаҳ нукта ронд, он аз лоф.

Татаббўъи Хоҷа

Мақоми амн чу дайру чу пири дайр шафиқ,
Ҳар он ки ҳаст мусулмон, шуморад аз тавфиқ,

Рафиқ мебарад аз дил бурун маломати давр,
Дареғ аз он, ки дар ин давр ёфт, нест рафиқ.

Суроҳию рафиқею кунҷи майкадаест,
Фараз зи равзаю аз ҳуру Кавсараш таҳқиқ.

Гадои майкадаву дурди май ба кўҳнасафол,
Шаҳу зи Ҷоми Ҷамаш қути рўҳу роҳи раҳиқ.

Чу ман ба бода фитолам, мапурс кайфияташ,
Ки аз ҳақиқати дарё хабар надорад ғариқ.

Зи қотеъони тариқ он кас андар ин раҳ раст,
Ки кард қатъи биёбон ба амри пири тариқ.

Бало ба ваъдаи васлам ҳамедиҳӣ, лекин
Макун тасаввури он, к-ин сухан кунам тасдиқ.

Ба ҳар фариқ дар ин кўҳна дайр пайвастам,
Нишони дўст набурдам гумон ба ҳеҷ фариқ.

Висоли ёр чу хоҳӣ, фано гузин Фони,
Ки баҳси илму амал сар ба сар бувад тазриқ.

Татаббўи Хоҷа

Марост оташи дил, соқиё, нишони фироқ,
Биёр бода, ки оташ занам ба ҷони фироқ.

Ба даҳр оташи андӯҳ хонумонам сӯхт,
Ки бод сӯхта дар даҳр хонумони фироқ.

Ба кӯи майкада риндон баранд дастонҳо,
Диҳам чу гирякунон шарҳи достони фироқ.

Кучоаст васл, ки ояд ба лутфу андозад
Муфориқат ба миёни ману миёни фироқ.

Ба ғусса гарчи ниҳон доштам, вале шуд фош
Ба ғоҳи мастии ман ғуссаи ниҳони фироқ.

Фароғ дошт маро мулки дил, вале расид
Дусад матои малолат зи қорвони фироқ.

Чи сон зи майкада оям бурун, ки меборад
Ба фарқ санги балият зи осмони фироқ?!

Хуш он замон, ки ба базми висол резам ашк,
Ба ёр шарҳкунон меҳнати замони фироқ.

Хусули васл ба сайр аз фано мадон Фони,
Ки он ба васл расонд туро дар они фироқ.

ЭМ

Навт

Зи чоми ишқ агар чуръае чакад бар хок,
Кунанд сачда ҳазорон мусаббиҳи афлок.

Касе, ки ёфт ба он чуръа тинаташ тахмир,
Амини «аллам ал-асмош» кард Эзиди пок.

Чу аршиён накашиданд сар зи фармонаш,
Чи бок аз он, ки кунад саркашӣ яке бебок?

Саге набуд аз он рӯ зи дарғаҳаш ронданд,
Шуд аз қалодаи лаънаш насиб тавқи ҳалок.

Ҳарими дайри фано ҷилвагоҳи покон аст,
Гурезад аз саги нопок соҳиби идрок.

Биёр бода, ки дарёи раҳматаш ом аст,
Бизан бар оташам обе зи оби оташнок.

Ту хешро ба риёзат бисоз, қобили файз,
Ки фоиз аст мубарро зи тўҳмати имсок.

Нашуд муносиби ҳолам ба зўҳд чолоки,
Ки ҳар замон барад аз ҳолам он қади чолок.

Марост софии «мои маъин» зи дурдии май,
Чунон ки риштаи «ҳабл-ул-матин» зи риштаи ток.

Гурехт шайх сӯи хонақаҳ, маро чун дид,
Фитода маст ба дайри муғон ба хирқаи чок.

Чу рӯ кушод, зи Фони асар намонд дигар,
Чунон к-аз оташи барқи таҷалли аз хошок.

Наът

Эй, туфайли тинати покат ҳазорон ҷони пок,
Не фидоят ҷисми ман танҳо, ки бал «руҳи фидок».

Меҳри рахшон пеши зоти покат андар равшани,
Ончунон бошад, ки пеши меҳри рахшон тира хок.

Ҷони худ хоҳам барафшомам ба хоки кӯи ту,
Ваҳ, чи мурдан бошад он, к-аз ҳасраташ ҳастам ҳалок.

Чун қалам сар бар хатат нанҳод, аз он маъни бувад,
То қиёмат сарнагуну рӯсиёху синачок.

Гуфтаи моро талаб марҳам ба дафъи захми дил,
«Ё даво-ул-ҷарҳа қалби айна матлуби сивок».

Ҳар ки уммеи шафоат аз ту дорад рӯзи ҳашр,
Андарин дайри фано-ш аз ҷурму бебоки чи бок?

Он шаҳи некон агар бошад шафеъат, ғам махӯр,
Фониё, ҳарчанд аз феъли бади андӯҳнок.

Татаббӯи Хоҷа

Бош аз хонақаҳи зӯҳд риё дуртарак,
Гар суви дайри муғон мерави, «Аллоҳ маак».

Ҷон зи лаъли намакини ту надорад сери,
Гарчи майро натавон хӯрд, чу резанд намак.

Абри раҳмат агараш об занад, нест аҷаб,
Шуд чу қорӯби дари дайри муғон боли малак.

Дӯст чун хона ба дил сохт чӣ андеша зи ғайр,
Кай шавад монеи рухсори яқин пардаи шак?

Ҷуз ба боли малаку рӯҳи қудус мумкин нест,
Гар ту хоҳи, ки хиромӣ чу Масеҳо ба фалак.

Аз вучуд ар сариён нест шуунро, чӣ вучуд,
Сад ҳазор ар бувад аъдод, чӣ мумкин бе як?

Фониё, сафҳаи дилро рақами файз маҷӯй,
Нақшаи ҳарфи худи, аз лавҳи бақо ношуда ҳақ.

Татаббўъи Хоча

Агар ту чуръа фишонӣ гаҳе зи май бар хок,
Маро зи хок шудан дар тариқи ишқ чи бок!?

Ба май фитодаам, аммо зи заъфи қисм дар ў,
Наям ғариқу равонам бар об чун хошок.

Ба ашки дида бишустам зи ғайр, рух бинмой,
Ки ҷуз паи назари пок нест манзари пок.

Фигон, ки ҷону дилам сўхт соқии гулчеҳр,
Гаҳе зи оташи май, гаҳ зи рӯи оташнок.

Сарам задию хушам бар умеди побўсат,
Агар бубандияш, эй шаҳсавор, бар фитрок.

Вазад чу сарсари ишқ, он замон равад ба адам
Ба сони аҳгару хокистар – анҷуму афлок.

Зи гунчаю гули боғ фано магар Фони,
Нишон диҳад ба дили чоку хирқай садчок.

Айзан

Намоядам зи гиребони чок синаи садчок,
Зи чоки сина намоён даруни оташнок.

Ба ришта паҳлӯи чокам мадӯз, эй ҳамдам,
Чаро ки боз дилаш бигсалонад аз топок.

Маро чӣ бок зи ҷон бохтан ба хоки раҳаш,
Чу турки масти ман аз қасди ҷон надорад бок?

Сарам ғизои сагат соз, гарчи сайди туам,
Ки он на лоиқи овехтан шуд аз фитрок.

Малулам аз ғами моҳе, ба ман деҳ, эй соқӣ,
Мае ба ранги шафақӣ пур ба соғари афлок.

Чу ишқ ламъа намояд, чӣ ҷои хирмани зӯҳд,
Ба теғи барқ қуҷо тоби лашкари хошок?

Ба ҳусни пок ба чуз покбозӣ, эй Фони,
Макун, ки ин бувад оини дидаву дили пок.

Майхона бин зи май чу Бадахшон макони лаъл,
 Ҳар хум дар ў зи бодаи чун лаъл кони лаъл.

Бозори айш бин, ки чу саррофи майфурўш
 Дар вай кушода аз маи рангин дукони лаъл.

Аз ҳаҷри лаъли гўши ту аз ашк қатрае
 Овехта зи ҳар мижа чашмам ба сони лаъл.

Дар кўҳсори ҳаҷр зи шавқи лаби ту ҳаст
 Корам ба хуни дил талабидан нишони лаъл.

Набвад ба ғайри хўрдани хун ҳеҷашон насиб,
 Гул пеши булбулон, ки кушодаст хони лаъл.

Акси маи лаби ту ба майхона уфтод,
 Шуд ҳар тараф зи бас маи рангин чаҳони лаъл.

Дандон задию риштаи ҷонам гусехтӣ,
 Шуд дар миёнаи ду лабат ресмони лаъл.

Фурқат зи захми санги било-лаъл беҳ, агар
 Фарқат бувад миёнаи сангу миёни лаъл.

Фонӣ, хаёли лаъли ту дорад ба дил, киро
 Будааст дар миёни гадоён гумони лаъл?

Татаббўи Мир

Меравад сарви ману рафтор мемонад ба дил,
В-аз гули рухсори ў сад хор мемонад ба дил.

Чон чу аз тан шуд бурун, дар дил наемонад фиғон,
Дар фиरोқи ў фиғони зор мемонад ба дил.

Нешҳои тири ҳичронаш зи баҳри ёдгор,
Не чу пайкон, балки чун мисмор мемонад ба дил.

Рост чун тире, ки захмаш монд, чун аз дил гузашт,
Меравад қаддаш в-аз он озор мемонад ба дил.

Чун мусофир, к-ў дирам дар хона мадфун карду рафт,
Доғи пинҳоне аз ў бисёр мемонад ба дил.

Ҳам ба захми ҳар яке шодам, агарчи дар шудан
Хорҳо з-он сарви гулрухсор мемонад ба дил.

Бодаи софам деҳ, эй соқи, ки заҳри ғам басте
Аз ғами он шўхи ширинкор мемонад ба дил.

Он парӣ аз хонаи чашмам ба сурат гар равад,
Нақши ў чун сурати девор мемонад ба дил.

Фониё, з-он кофират набвад халоси, к-ат ба ҳаҷр,
Аз ҳаёли кокулаш зуннор мемонад ба дил.

Татаббўи Хоҷа

Зи тарки лаъли лабат шуд дили хароб хиҷил,
Чунон ки кас шавад аз тавбаи шароб хиҷил.

Чаро ба сунбули раъност дар чаман сад тоб,
Агар нагашта аз он зулфи нимтоб хиҷил.

На порсоию на ошиқи тавонам кард,
Зи шуғли май шудаам пеши шайху шоб хиҷил.

Чаро зи базми шабистони мо гурехт, агар
Нашуд зи шаъшаъаи бода офтоб хиҷил?

Умедвор ба авфи туем, з-он ки ба ҳашр
Зи чурми худ ба азобему аз савоб хиҷил.

Дило, агар ба карам дастгир гардад дўст,
Гаҳи савол нагардем аз ҷавоб хиҷил.

Агарчи чурм зи ҳад беш дорӣ, эй Фони,
Чу дўст мазҳари лутф аст, рӯ матоб хиҷил.

Мухтараъ

Ба махмури паёпай метапад дил,
Магар аз муждаи май метапад дил?

Лаболаб соғараш созад магар дафъ,
Чу з-ин сонам паёпай метапад дил.

Магар соқии маҳваш хоҳадам дошт
Қадаҳ, к-аз шодии вай метапад дил.

Тапад дил аз маям, не з-оби ҳайвон,
Напипдори зи ҳар шайъ метапад дил.

Ба гул шабнам чи таскинам диҳад, з-он-к
Аз он рухсори пурхай метапад дил.

Тапиш дилро аз он маҳваш муғаннист,
Мағӯ к-аз нағмаи най метапад дил.

Дил, эй Фони, тапад бе соқию қом,
Зи ҳуру Кавсарам кай метапад дил?

Татаббўи Махдум

Зи мушкин зулфи ў ҳаргиз нашуд чуз мушкилам ҳосил,
Чу мушк афтад қарини лом, ҳосил нест чуз мушқил.

Ба бурқаъ чун бурун ой, назар бар ҳоли мо афкан,
Ки набвад пардаҳои чашм гоҳи диданаш ҳоил.

Чу пеш ояд рақибам, баҳри рафтан ёр биштобад,
Ачал ҳар гаҳ шавад наздик, гардад умр мустаъчил.

Далели дуздии дил шуд ба чашмат хуни дил хўрдан,
Далели дигарам ин бас, ки бошад ошиқат бедил.

Агар пеши бути худ сар ниҳам, эй дил, ачаб набвад,
Ки шуд нўши лабаш қонбахшу неши ғамзааш қотил.

Тариқи ақлу ҳушёрӣ ба аҳли хонақаҳ авло,
Хўш он ринде, ки дар майхона афтад масту лояъқил.

Агар ошиқ зи худ ёд оварад, аз дўст маҳрум аст,
Чу пайванди дилат бо дўст меҳоҳӣ, зи худ бигсил.

Дили аҳли савол овар ба даст, албатта, эй мунъим,
Ба шукри он ки масъул ў нашуд дар даҳру ту соил.

Агар хоҳӣ висоли каъбаи мақсуд, эй Фони,
Ба чуз дар водии бехонумониҳо марон маҳмил.

Соқӣ аз ранҷи хуморам бадҳол,
Бар кафам неҳ қадаҳи молмомол.

Қадаҳе к-ӯ бизудояд аз дил,
Гар зи даврон-ш бувад занги малол.

Кашам он навъ, ки бошад ба қадах,
Аз рутубат асари бода маҳол.

То даме маст шавам лояъқил,
Н-оядам олами ҳасти ба хаёл.

Эй хуш он бода, ки аз буду набуд
Кунадат як нафасе форигбол.

Гар азизат кунад эҳсони касон,
Дар баробар бинигар зилли савол.

Фониё, илму амал маҳҷурист,
Ҳаст шаҳроҳи фано сӯи висол.

Татаббӯи Мир

Ба қадаш баски аён гашт гирифтории дил,
Гулбуни ноз шуд он сарв зи бисёрии дил.

Шўълаи шамъсифат сўхтаву нолақунон,
Ҳар шабам кор ҳароб аст зи бемории дил.

Дилам оғўшта ба хун гашт, зи бас гирияи чашм,
Танам аз ранҷ ба қон омада аз зории дил.

Ҳаст коре ба дилам теғи ғамат ваҳ, ки туро
Набувад ҳеч ғам аз тири ғами кории дил.

Дар дилам кўҳи ғамат гарчи гарон афтодаст,
Лек аз ғайри ту шодам зи сабукбории дил.

Соқиё. қоми маям деҳ, ки чу хун даркашамаш,
Ки маро кор ба қон аст зи хунхории дил.

Фони афтод зи по, лек ба уммеди висол
Як дам аз по нанишинад зи талабгории дил.

Мухтараъ

Кашадам боз сӯи қоми маи гулгун дил,
Ки зи гулрангқабое шудаам маҳзун дил.

Аз гами лаъли лабат шуд зи дилат чандон хун,
Ки ба қустан натавон ёфт, даруни хун дил.

Шуд дилам ғарқи май он навъ, ки монанди ғариқ
Сар кунад гаҳ-гаҳ аз он сели бало берун дил.

Дил маро қуста намеёфт ба кӯяш, сад вой,
Ки намеёбаму овора шуда акнун дил.

Кӯи он гул шуда чун боғи санавбар в-он қо
Зи санавбар барад аз дилшудагон афзун дил.

Хӯрд хуни мани девона рақибу биҳил аст
Саги Лайли, чи аҷаб, гар хӯрад аз Маҷнун дил.

Фони аз ишқи маҳе хӯрд май, акнун хоҳад
Давраи қоми вай аз доираи гардун дил.

Аизан

Чанд ҳиҷрон созад аз нақди хирад яғмои дил,
Гар чунин бошад ғаму дарди ҷудой, вои дил.

Боғи рухсорат, ки ороиш аз ў ёбад ҷаҳон,
Гуфтан ўро метавон боғи Ҷаҳонорои дил.

Шаҳ шикор ар афканад, шояд ки аз чашми бутон
Гашта инак пур зи оҳуи Хутан саҳрои дил.

Рост ҳамчун мурғи нолон, к-ў нишеман сарв сохт,
Нест ҷуз нахли қади раънои ў маъвои дил.

Гар дили овора аз дилбар напурсам, айб нест,
Васли дилбар чун муяссар шуд, киро парвои дил?

То ба ҳушам забти ҳоли дил кунам, чун май хўрам?
Мекунад бетоқатам фарёду вовайлои дил.

Дил, ки шуд савдой аз зулфи чу занҷират кунун
Фонии овора Мачнун гашт аз савдой дил.

Мухтараъ

Зиҳи аз ҷилваи болои раъноят бало бар дил,
Зи ҳар як тори мушкинтурраат сад ибтило бар дил.

Чунон к-аз касрати борони найсон бишкуфад ғунча,
Кушояд аз ту ҳарчанд оядам тири ҷафо бар дил.

Чу рӯз ояд, шавад тугёни ў дар ишқ сад чандон,
Агарчи манъро ҳар шаб кунам сад моҷаро бар дил.

Дилу чашмам ҳалокат гаштаву ту ҷилвагар дар чашм,
Раво набвад, ки ин бедро дорӣ раво бар дил.

Аз ин хушҳолам аз ишқат, ки гар тир афкани ҳар сў,
Маро бар ҷон расад, ё дида, ё бар сина, ё бар дил.

Фалак аҳли вафоро чун ҳамеша дорад озурда,
Хушам з-он бевафо озор агар ояд маро бар дил.

Зи рӯи мардумӣ ратли гаронам дор, эй соқӣ,
Ки аз номардумони даҳр дорам ғуссаҳо бар дил.

Ба чашми раҳмату дилсўзиям бини агар, дони,
Ки аз ҳаҷрат чиҳо бар чашми ман омад, чиҳо бар дил.

Аҷаб набвад расидан дар ҳарими боқӣ, эй Фони,
Агар худ гуфтаӣ қатъи биёбони фано бар дил.

Татаббӯи Хоҷа

Шӯхи маро, ки бошад чун сархушон шамоил,
Гардад дилам зи дасташ ҳар дам ба бода моил.

Равшантар аст он рӯ аз офтоби равшан,
Чун офтоби равшан, дорам бар ин далоил.

Азбаски ашки ғайрат рондам дар иштиёқат,
Аз дида нақши ғайрат якбора гашт зоил.

Дар гарданат ҳамоил таъвиз ҳам нахоҳам,
Ҳаддам кучо, ки хоҳам, аз дасти худ ҳамоил.

Хуршедро бад-он сон, к-омад саҳоб монеъ,
Гайр аз худи-т набвад бар меҳри васл ҳоил.

Аз лаъли ҷонфизоят кай ҳоҷати савол аст,
Ҳар гаҳ кунӣ назора бар ҳоли зори соил.

Фони, ҳақиқати ишқ як ҳарф з-он фано дон,
Худро мадор ранча дар касбаш аз расоил.

Айзан

Маҳи тамом миёни шафақ намуд ҷамол,
Чу акси соқии маҳваш даруни бодаи ол.

Валек моҳу шафақ мисли акси соқию май,
Ба дилкашию латофат намерасад ба хаёл.

Сипеҳро шафақу маҳ, маро маю соқӣ,
Ки аз сипеҳ сарам бигзарад ба ин тимсол.

Хушо маею хушо соқие, ки ман ҳар дам
Шавам аз ин яке хушқол, з-он яке беҳол.

Бидор, соқии гулчеҳра, бодаи гулранг,
К-аз он зулол бишўям зи сина гарди малол.

Шамол ҷон диҳадам, чунки бўи ёр орад,
Магар шуда дами руҳуллаҳӣ насими шамол.

Зи шайх мартабаи кифру дин маҷӯ, Фони,
Мачол деҳ, ки намоям зи пири дайр савол.

Татаббӯи Махдум

Набошад аз чунуну ошиқӣ бар дил задан сангам,
Ки аз бедоду зулми дил ба ӯ афтода дар ҷангам.

Физояд бар ҳама фориғдилон андӯху дилтанги,
Ҳар он оҳе, к-аз андӯҳат барояд аз дили тангам.

Зи хуш барное андар сар халонам лолаи хуршед,
Нашоту айш чун муфрит шавад аз ҷоми гулрангам.

Кашад гаҳ ҷониби майхона, гаҳ дар ҷониби ринди,
Ҳавои шоҳиди шӯхам, навои мутриби шангам.

Зи сар то поям аз санги ҳаводис хӯрд бод, эй дил,
Агар бошад ба хотир орзуи тоҷу аврангам.

Муғона нағмаву оҳангу ноқусам бувад дар дил,
Сӯи дайри муғон ҳар гаҳ бувад мастона оҳангам.

Равад чун зикри бадномони кӯи ишқ, эй Фони,
Ту номи неқномиро мабар, к-аз вай бувад нангам.

Татаббӯи Хоҷа

Паи сабӯҳ ба дайр ар гузар фитад саҳарам,
Чу чоми май ба каф афтад, кучо бувад гузарам?

Хабар чӣ пурсиям аз худ даруни дайри муғон,
Зи худ кучо хабарам, аз худӣ чу беҳабарам?

Ту коса-коса хурӣ май ба ғайру хун аз дил
Чакад чу май, ки хӯрӣ қатра-қатра аз цигарам.

Сарам ба тоҷи вараъ буд, то ки н-омада буд
Зи ҳодисоти балоҳои ошиқӣ ба сарам.

На он ки ишқ сарам хок кард, бал нагузошт,
Ҳам аз вучуд нишонам, ҳам аз худӣ асарам.

Мағӯ, ба манзили ин кӯҳнадайр ишқ мабоз,
Ки зод нест чуз ин то ба манзили дигарам.

Ба даҳр дил чи ниҳам, Фониё, ки гар сад қарн
Бимонам, охир афтад азимати сафарам.

Чун саги девона ҳар паргола, к-аз тан барканам,
Қасдам ин бошад, ки дар пеши саги ў афканам.

Дорад аз хунҳои доғи тозаам ҳар сў нишон,
Доғҳои бодаи гулранг дар пирохонам.

З-он ба воми бода додам хирқаро, к-аз майкада,
Маст чун оям бурун, дасте нагирад доманам.

Мазраи дилро, ки доғи сина хирманвор сўхт,
Зад рухи соқиву май ин оташ андар хирманам.

Ростиро гоҳи сайри гулшани озодаги
Хуш наёяд ҳеҷ нахлу гул чу сарву савсанам.

Ҳашмати дунё наярзад душманиро, май биёр,
Дўсте, к-ў з-ин раҳам водошт, бошад душманам.

Фони аз пиру ҷавон шармам, ки дар пиронасар
Бо ҷавонон ошиқи меварзаму май мезанам.

Татаббўи Мир

Сайри бўстон чу кунам бе бути гулпираҳанам,
Пираҳанро чу гул аз фурқати ў чок занам.

Ёлаш он навъ диламро зи худй карда халос,
Ки гаҳе ёд наёяд ба дил аз хештанам.

Ончунон ман зи миён рафта, ҳама ў шудаам,
Ки ба худ ҳеҷ тахайюл накунам ин ки манам.

Гар бичўянд зи ман, ҳеҷ наёбанд чуз ў,
Ин тани орият ар з-он ки зи худ барфиканам.

Аллоҳ-Аллоҳ, чи фироқ асту ба зимнаш чи висол,
Ки маро қон шуда қонон ба ватангоҳи танам.

Соқй, оинаи май деҳ, ки дар ў чун худро
Нигарам, қилва кунад гулрухи симинбаданам.

Нест чун анчуману хилвати ман бе руҳи ў,
Чи тафовут кунад аз хилвати ман анчуманам?

Воизо, равза туро, з-он ки зи ёди руҳи ў
Рашки Фирдавс шуда гўшаи байт-ул-ҳазанам.

Фониё, давлати васлам зи ғами ҳаҷр расид,
Марҳами сина бувад хору гули ин чаманам.

Татаббӯи Махдум

Чу бо сад ҳасраташ аз дур бинам,
Чи роҳи он ки бо он маҳ нишинам?

Зи ашкам остонаш низ тар шуд,
Чу оби ӯ гузашт аз остинам.

Биронад тундбоди қаҳраш аз хашм,
Агар чун гард бар кӯяш нишинам.

Паи як диданаш в-он гоҳ мурдан
Шуда умре, ки ҳар сӯ дар каминам.

Ниёзам сад ҳазору ҳар якеро
Фузун з-он ноз бо он нозанинам.

Ба уммеде, ки шояд по расонад,
Ба роҳаш суда шуд умре чабинам.

Чи сози манъ, Фони, зоҳид аз ишқ,
Ту дар қисмат чунону ман чунинам.

Айзан

Анвори таҷалли зи маҳи рӯи ту ёбам,
Меҳроби дуо тоқи ду абрӯи ту ёбам.

Дил гар шавад овора зи ошуфтагии ишқ,
Ҳар сӯ талабам, оқибаташ сӯи ту ёбам.

Аз меҳри ту ҳар субҳидамам тоза шавад рӯҳ,
З-он рӯй ки аз боди саҳар бӯи ту ёбам.

Пеши лаби Исонафасат чун надиҳам ҷон?
К-он мӯъҷиза аз лаъли суҳангӯи ту ёбам.

Гесӯи кашон чун кашӣ аз хок, нишонаш
Аз сояи сарви қади дилчӯи ту ёбам.

Сар монда ба зонуи ғамам, ваҳ ки муҳол аст
Он к-аш нафасе бар сари зонуи ту ёбам.

Фонӣ, ки дилаш дар шаби савдои ту гум шуд,
Гар ёбамаш, аз турраи ҳиндуи ту ёбам.

Тагаббӯи Мир

Зи ҳаҷрат, эй маҳи бадмеҳр дил нобуд шуд, тан ҳам,
Чи буди гар бад-он ду рафта ҳамраҳ будаме ман ҳам.

Агар мирам, нахоҳам дӯхт захми теғи он қотил,
Зи Марям ришта гар оранду аз Иси-ш сӯзан ҳам.

Зи ишқам сад гиреҳ даркор буд аз ҳаҷри ёр, инак
Гиреҳ афтод бар чоки гиребон, балки доман ҳам.

Чудо 3-он зулфу рӯ солу маҳ аз бас ранчи маҳчурӣ,
Малул аз шоми тира гаштаам, аз рӯзи равшан ҳам.

Маро то бори сар бардошти аз гардан, эй қотил,
Сарам шуд зери бори миннати теғи ту, гардан ҳам.

Зи ҳаҷрат хонаи дил тира буд, эй маҳ, хушам акнун,
Ки дар вай теғу тират рахнаҳо афканду равзан ҳам.

Сарам гирди сарат гардад, чу хоҳӣ дураш андозӣ,
Зи бас санги чунун хӯрдан шуд ӯ санги фалохан ҳам.

Шаҳу базми нашот, эй дил, гадову кунчи майхона,
Чу набвад соф соғар, бад набошад дурдии дан ҳам.

Аз он бадаҳд дилро гар тавонам кандан, эй Фонӣ,
Кунам шарте, ки дигар дил ба аҳди дилбарон нанҳам.

Татаббӯи Хоҷа

Акси рухсор чу бар соғари саҳбо фиканам,
 Гунаи зардваши дар маи хумро фиканам.

Эй гадоёни дари майкада, ҳиммат, ки ба ҷаҳд
 Хештанро дигар аз савмаа ин ҷо фиканам.

Ваҳ, ки он муғбача парво накунад, гар худро
 Бар дари дайр зи айвони Масеҳо фиканам.

Аҳли дин тавба диҳандам зи май, эй дил, ҷи аҷаб,
 Хешро гар ба миёни муғу тарсо фиканам?

Ҷоми миной агар пири муғонам дорад,
 Аз хуши гулгула дар гунбади мино фиканам.

Дили волашуда чун бед биларзад ҳар гаҳ
 Чашм бар ҷилваи он қомати раъно фиканам.

Фони он сайд шуд аз даст, ҷи суд, ар худро
 Саги девонасифат ҷониби саҳро фиканам?

Татаббўи Махдум

Зи доғи тоза, ки кард аз ғам ошкора дилам,
Шудаст аз ғами моҳе сияҳситора дилам.

Ҳазор пора агар шуд зи теғи зулми ту, лек
Ҳавои васли ту дорад ҳазорпора дилам.

Марост бехудии дил зи чашм, э-он ки зи дўст
Равад аз хеш зи чашмам ба ҳар назора дилам.

Маро бурун зи шумор аст пора дил, яъне
Ки пеши хайли ғамат нест дар шумора дилам.

Биёр бода, ки дар ҳалли мушкилоти сипеҳр
Ба ғайри риндию мастӣ наёфт чора дилам.

Ба ҷуз шароби сабўҳӣ надод раҳ ҳарчанд,
Ба азми ту ба саҳар кард истихора дилам.

Шарорҳои фироқам, зи сина, эй Фони,
Равад ба чарх яке дон аз он шарора дилам.

Татаббӯи баъзе азизон

Бигуфт ишқ, ки май нӯшу рав ба мулки адам,
Бигуфтামаш, ки бидеҳ қоми май, дам асту қадам.

Ридо ба рӯи тағори май асту шӯлаи оҳ
Марост кишвари ринди кунун ба табу алам.

Дирам-дирам, ки шуда доғи май ба саҷқода,
Чи суд чун нашавад раҳни май ба ним дирам?

Мабин ба тавбаам, эй пири дайру қомам деҳ,
Зи ман агар камӣ омад, ту бош аҳли карам.

Ҳадиси дӯст ба риндон бигӯ, не ба малак,
Ки аҳли ишқ бувад сирри ишқро маҳрам.

Ба ғайри қоми маю рӯи хубу гӯшаи амн,
Ба муфт низ наярзад ҳукумати олам.

Иморати дили вайрони реши Фони агар
Зи лои бода кунӣ, ҳам гиласту ҳам марҳам.

Татаббўъи Хоҷа Ҳасан

Мунаввар аст ба рӯи ту дидаи чонам,
Муаттар аст ба бӯи ту кунчи эҳзонам.

Аз он замон, ки туро ёри хеш донистам,
Ба ёрият, ки дигар хешро намедонам.

Сабо, масоз парешон шиканчи турраи ёр,
Ки аз тахайюли он дил шавад парешонам.

Чи сон бурун равам аз дайр, эй мусулмонон,
Ки сарфи муғбачагон гашта нақди имонам?

Мабин ба майкадаам масту остинафшон,
Ки ҳаст остине, к-аш ба олам афсонам.

жунуну беҳудии ишқ оламе дигар аст,
Ба ақл ёфтани он набошад имконам.

Кучост гардиши соғар даруни майхона?
Ки ман ба гардиши ин корхона ҳайронам.

Ҳадиси тавбаву тақво зи ман маҷӯ, эй шайх,
Чи гуна даъвии коре кунам, ки натвонам?

Маҷӯ, ба хонақаҳи зоҳидонам, эй Фони,
Ки ман ба дайри фано хоки пой риндонам.

Татаббӯи Хоҷа

Ман, ки ғампарвари ин дайри харобободам,
3-онам обод, ки доим ба хароби шодам.

Ватанам гулшани Фирдавси барин буд, вале
Ба гуноҳи падар аз чарх ба хок афтодам.

Ўрбате пеши ман афтод аҷаб дуру дароз,
Ки бишуд манзили асли ҳамагӣ аз ёдам.

Шуд зи омезиши ин чор муҳолиф, ҳайҳот
Тахтабанди қафас ин тоири қудсӣ зодам.

Гарчи ин лаҳза чу мурғони ба дом афтода,
Чанд рӯзе ба шабистони бадан мӯътодам.

Ин қафас чун шиканад, қост нишеманғаҳи асл,
Боли руҳонӣ аз ин ғамкада чун бикшодам.

Лек чандон ки дар ин дайри муғонам ватан аст,
Ки ба ҷуз қоми маю муғбача дил нанҳодам.

Маст дар қӯи харобот фитодан авло,
Ки надонам агар аз чарх расад бедодам.

Бӯса нодода, ки қон металаби, эй қотил,
Нукта ин гуна наёмӯхт ба ман устодам.

3-аҳли ин дайр чи бунёди вафо дорам чашм?
Нест маҳкам чу дар ин дайри куҳан бунёдам.

Фониё, сарсари оҳи ту шуда пайдарпай,
Тарсам ин оҳи дамодам бидиҳад барбодам.

Дар таври Махдум

Дар дайри муғон шефтаи пиру ҷавонам,
Хоки қадами муғбачаву пири муғонам.

Айёми қадаҳориам, эй шайх, чи пурси,
Аз ғояти масти чу шаб аз рӯз надонам.

Ман беҳуду пурсанд, ки чунӣ, чи ҷавоб аст?
Ин масъаларо чунки надонам, ки чи сонам?

Бе гуфтанам аз нуру сафои маи равшан,
Бар халқ бувад фош ҳама рози ниҳонам.

Чун бўса ба пои ту задам, кард дилам заъф,
К-аз пои ту бардоштани сар натавонам.

Сайри малакут аз қадаҳи пур кунам, оре,
Ин навъ сабукрӯҳ аз он ратли гаронам.

З-он рӯй ба майхона кунам азм, ки як дам
Аз ранҷи худӣ хотири худро бираҳонам.

Фарёд, ки осудагиам нест замоне,
Аз ранҷи замон, балки зи абноӣ замонам.

Фони, ба биёбони фано рафт, чу шуд маст,
Уммед аз ӯ, чунки шавам маст, намонам.

Шаби ҳаҷри ту худ май аз суроҳи дар қадаҳ резам,
Хаёлатро ҳарифи май кунам, сӯҳбат барангезам.

Худ аз дасти хаёлат коса дорам хешро в-он гаҳ
Паи бигрифтани он аз паи таъзим бархезам.

Аз он май чун димоғи ман шавад ошуфта чун зулфат,
Мусалсал қиссаҳои шои ҳаҷри худ фуру резам.

Гаҳ аз роҳи тахайюл сар ниҳам бар хоки пои ӯ,
Гаҳ аз рӯи таманно дасти дил дар зулфаш овезам.

Дар он масти, ки дорам бо хаёлаш даст дар гардан,
Шабехунам агар хайли аҷал орад, напарҳезам.

Шавам бо айши пинҳони хаёле шод чун Фарҳод,
Муяссар нест з-он шириндаҳан чун коми Парвезам.

Намеёбам раҳи пайвастаги бо дӯст чун Фони,
Магар ҳам к-аз худӣ гардам ҷудо в-аз хеш бигрезам.

Мухтараъ

Боз дар дайри муғон оху фиғон овардаам,
Оламеро зи фиғони худ ба ҷон овардаам.

Аз гуноҳи тавба бо зуннор габри хешро
Дасту гардан баста дар дайри муғон овардаам.

Ҳарчи меҳоҳи ба ин расво бикун, эй муғбача,
К-он чунон к-ат хости дил, он чунон овардаам.

Лутфи пири дайр ҳаст афзун зи ҷурми ман аз он
Аз гунаҳ шарманда, сар бар остон овардаам.

Соқиё, ратли гаронам деҳ, ки аз шармандаги
Сар ба зер афканда, худро саргарон овардаам.

Гарчи аз ному нишон озодам, аммо доғи ишқ
Бар ҷигар аз бенишониҳо нишон овардаам.

«Лоюқоли» гуфта сирри ишқро чун пири дайр,
Фониё, чун гўям ар сад дoston овардаам.

Татаббӯи Хоҷа

Ман, ки хурсанд ба бӯе зи маи рангинам,
Беҳ, ки бар раҳгузари дайри муғон биншинам.

То бувад чунки дамодам гузаронанд шароб,
Ҳама бе миннати май маст шудан оинам.

Не ки бар садри харобот кунам сарманзил,
Сафи риндони ҷаҳон аз ду суви худ бинам.

Нигарам неку бади маҷлиси риндону бувад
Адаби сӯҳбату май хӯрданашон талқинам.

Ҳаст чун оқибати кор паси пардаи ғайб,
Таъна, эй шайх, зи риндон чӣ занӣ чандинам?

Кофири ишқаму сармаст, ки дар дайри муғон
Дар сару кори маю муғбачагон шуд динам.

Ман ки дар арбада афтодаам аз мастию ҳаҷр,
Ҳам магар ҷилваи маъшуқ диҳад таскинам.

Доман аз хори тааллуқ раҳад андар раҳи ҳаҷр,
Гар диҳад даст, ки доман зи ҷаҳон дарчинам.

Фониё, нест чу маълум, ки аз чист наҷот,
Андар ин дайри куҳан очизу ҳайрон з-инам?

Айзан

Ин, ки худро ба дари майкада урён кардам,
Хирқаро раҳни шароб аз паи риндон кардам.

Дӯш як ҷуръаам эҳсон нанамудӣ, ҳарчанд
Ашк чун шамъ фишондам, чу най афгон кардам.

Умрҳо он чи дил аз илму амал ҷамъ намуд,
Ҳамаро дар сари он зулфи парешон кардам.

Ҳами чавғони фалак дасти умедам бикашид,
Даст ҳар гаҳ сӯи он гӯи занахдон кардам.

Бими оташ мадеҳ аз ҷурми маям, эй зоҳид,
К-ончи қассоми азал амр намуд, он кардам.

Хирқаи чок маро бар сифати тугма шудаст,
Он гиреҳҳо, ки ба домону гиребон кардам.

Партави меҳри висол аз дару бомаш афтод,
Хонаи дил, ки ба савдои ту вайрон кардам.

Дил, ки гумраҳ шуда буд аз ҳаваси ҷаннату ҳур,
Бозаш аз ёди висоли ту пушаймон кардам.

Васл агар боядат, аз худ бигузар, эй Фони,
Бин, ки чун қиссаи мушқил ба ту осон кардам.

Айзан

Дурде, ки аз сафоли сагони ту даркашем,
Беҳтар зи софи айш, ки аз чоми зар кашем.

Дар дайр чунки каъбаи васлат муяссар аст,
Баҳри чи сӯи бодия рахти сафар кашем?

Баҳри симоъи муғбачагон бо фиғони чанг,
Дар дайри муғ таронаи мастона баркашем.

Дар рақс то кунанд ба мастон мутобаат,
Зоҳид зи ҳучра, шайх зи хилват ба дар кашем.

Дар дайру Каъба ёр мурод аст, ёр агар
Дар Каъба нест, рахт ба чои дигар кашем.

Бигрехтанд мӯҳтасибу шаҳна, беҳ бувад
Базми нашот бар сари бозор агар кашем.

Дигар магӯ, ки маст шудӣ, рав зи базми ёр,
Бигзор, мон, ки як-ду қадаҳ беҳабар кашем.

Соқӣ, ба як-ду чоми чигаргун халос деҳ,
То кай зи чоми ҳодиса хуни чигар кашем?

Фони чу васл нест муяссар ба саъйи мо,
То чанд нолаи шабу оҳи саҳар кашем?

Дар таври Хоҷа Камол

Бувад ҳамчун дили ман сунбули он сарви симандом,
Парешону ду ниму нимаи ӯ долу нима лом.

Бад-он монад, ки резад дар шафақ аз ҳар сӯе кавкаб,
Чу аз хай қатра ҳар ҷониб давонад он рухи гулфом.

Диламро андар он зулф аз тапидан ғамза таскин дод,
Диҳад қатл изтироби мурғи домафтодаро ором.

Ба васл он рух, ки мелидам, ба ҳаҷраш ҷом менӯшам,
Ба ҷои офтоби субҳ, оре, маҳ бувад дар шом.

Чу мурғи рӯҳ хоҳам дар тани зораш диҳам таскин,
Кабутар, к-оварад з-ӯ номаву аз ман барад пайғом.

Шуоъаш хонаи торики дилро кард нурони,
Чу тоқӣ дошт пешам офтоби май ба зарринҷом.

Накӯ н-ояд, ба аҳли ринд шаҳди софии Кавсар,
Ки муътоди шароби талх бошад ринди дурдошом.

Зи хони вақти шайх омад яке маҳзузу даҳ маҳрум,
Ғуломи пири дайрам, з-он ки бошад файзи ҷомаш ом.

Фикан бори худӣ аз худ ба дашти фақр, эй Фони,
Агар хоҳӣ сабуктар гардадат дар сайри ин раҳ гом.

Татаббӯи Хоҷа

Аз чи, эй мугбача, надҳи ба сӯи хум роҳам,
Ки зари нақд ба каф дораму май мехоҳам.

Нақди ҷон низ физоям ба вай ар аз паи май,
Бӯсае з-он лаби ҷонбахш диҳи ногоҳам.

Лутф кун, з-он ки шаб асту сабӯи май бар дӯш,
То бари дурдакшон дур бағоят роҳам.

Дастбӯси санами ҷуръакашам хоҳад дил,
Ваҳ, чи хуш бошад, агар даст диҳад дилхоҳам!

Ҳоҷибам баҳри чи ронад зи дари дайри муғон?
З-он ки умрест, ки хоки дари ин даргоҳам.

Бутпарастист ба ҷуз дӯст, чи фирдавсу чи хур,
Кофирам з-он ҳама гар нест ба табъ икроҳам.

З-оҳи ман парда барафканд бар оинаи рӯй,
Гашта гофил, ки кунад пардакушой оҳам.

Нест ҷуз дӯст маро қиблаи ҷон, эй зоҳид,
Соқии дайр ва гар озими Байтуллоҳам.

Шайху асҳоби риё, Фонию арбоби фано,
Хуш бувад муттақиён бо ҳаму риндон боҳам.

Татаббӯи Махдум

Ба рӯяш то ки моил шуд дили садпораи зорам,
Ба як дил не, ба сад дил ошиқи он моҳрухсорам.

Маро чун риштаи ҷон шуд ба ҳар мӯи ту вобаста,
Биё, биншин даме в-он риштаро мағсил зи рафторам.

Агар хоҳам ҷудо созам, танам афгортар гардад,
Чунон часпида хунинпираҳан бар ҷисми афгорам.

Чунон дар хонаи дил нақш баста сурати он маҳ,
Ки бо нӯти қалам он ҷо мусаввар гашта пиндорам.

Ниҳодам сар ба хоки пойи ӯ, ваҳ, хок бодам сар!
Агар хоҳам ки дигар ҳаргизаш аз хок бардорам.

Шаби ғам ахтари ашкам наёяд дар ҳисоб, арчи
Ки шаб то рӯз ахтар мешуморад чашми бедорам.

Мусулмонон, ману дайри муғон, чун муғбача ҳар дам
Намояд аз лаби худ бодаву аз турра зуннорам.

Бигардон даври соғар, соқиё в-аз давр камтар гӯ,
Ки ҷуз саргаштагӣ ҳосил нашуд з-ин даври паргорам.

Хуморам кушт, эй Фони, бикаш аз хонақаҳ берун,
Маро ту раҳнамоӣ кун ба сӯи кӯи хамморам.

Айзан

Ман, ки махмур саҳаргоҳ ба майхона равам,
Шом сармасту ғазалхон сӯи кошона равам.

Рӯз аз соғари май чунки бибандам паймон,
Ношуда шаб ба сари соғару паймона равам.

Ошноёни харобот маро нашносанд,
Баски аз худ ба сӯи майкада бегона равам.

Тоири қудсаму холи рухи ёрам ҳавас аст,
Сӯи гулзори ҷамолаш паи он дона равам.

Шаб малуланд муғу муғбача аз ман, ки ба дайр
Ҳама бо арбадаву наъраи мастона равам.

Ҷониби боғ раванд аҳли танаъум, чу зи ишқ
Ман, ки вайрон шудаам, ҷониби вайрона равам.

Фониё, чуз ба фано раҳ натавон бурд ба дӯст,
Ин муҳол аст, ки ман оқилу фарзона равам.

Татаббӯи яке аз ақобир

Кунҷи торики ғаматро то ба кай маскан кунам?
Бошад аз шамъи рухат он хонаро равшан кунам.

Гар тавон кардан маи гулранг дар кӯи ту нӯш,
Хор дар чашмам, агар ёди гулу гулшан кунам.

Душмани ҷони худам, к-аз ту ба лофи дӯсти,
Дӯстони хешро бо хештан душман кунам.

Бандаи озодагонам, з-он сабаб дар боғи даҳр
Тавфи пои сарву майли қомати савсан кунам.

Соқие, май деҳ замоне, то кашам лаҳни нашот,
То ба кай аз меҳнати аҳли замон шеван кунам?

Зӯҳд аҷаб афзуд, ин дам аз паи касби фано
Майпарастӣ пеша созам, ишқбозӣ фан кунам.

Фоние, аз лофи марди беҳ бувад афтодаги,
Чораи ин лофат аз як ҷоми мардафкан кунам.

Олуда хирқаи вараъ аз чоми бодаем,
Ин аст ҳол то ба шароб уфтодаем.

Гуфтан чи фоида аст, ки рӯ неҳ ба сӯи дайр,
Чун дӯш мо ба сачдаи бут сар ниҳодем.

Аз таъни халқ дида чи бандем, чунки мо
Бар худ дари маломати олам кушодаем?

Маҷнун агар зи мо нашиносия, аҷаб мадон,
Чун тавъамон зи модари айём зодаем.

Дилро нигоҳ доштан, эй шайх, баҳри панд,
Бо мо мағӯ кунун, ки дил аз даст додаем.

Эй пири майфуруш, туй олами карам,
Мо дар камии зи ҷумлаи олам зиёдаем.

Фони чи ҳуш металаби, чунки мо ба дайр
Беҳуд зи ҳусни мугбачаю чоми бодаем?!

Хез, эй ҳариф, то сӯи майхона бигзарем,
Дастору хирқа карда гарав чуръае хӯрем.

Гар шайхи хонақоҳ нагашт аз риё халос,
З-он ҷо кашон-кашон ба хароботаш оварем.

Аз рози даҳр ҳарчи нагардад зи бода ҳал,
Он моҷаро ба хидмати пири муғон барем.

Бо он ки з-офтоб зиёд аст дар ҷамол,
Моро чӣ ҳадди васл, ки аз зарра камтарем?

То кай сипехру пардадари, чун шавем маст
Аз рӯи хашм пардаи афлок бардарем?!

Эй пири дайр, з-он сабаб ин иқтидор шуд,
Моро, ки мо зи хайли гадоёни ин дарем.

Фони, биё, ки бода бинӯшем, аз он ки нест
Дар даври рӯзгор бақоёе, чу бигзарем.

Дар таври Хоҷа

Мо сар ниҳодатар ҷиҳати чоми бодаем,
Бар остони пири муғон сар ниҳодаем.

Дар шомӣ ғам ба шўълаи оҳу ба хуни ашк,
3-иқболи ишқ ҳамнафаси шамъу бодаем.

Бинмуда ояти маи Кавсар зи лаъли ҳур,
Фоле, ки мо зи мусҳафи он рӯ кушодаем.

Дар дайр ҳушёрию имон зи мо маҷӯй,
3-он рӯ, ки дил ба муғбачаи маст додаем.

Ҳастем ҳамвилояти қуддусиёни чарх,
Гарчи кунун ба дайри муғон уфтодаем.

Девонагию риндии мо ҷои айб нест,
Чун масти он парисифати ҳурзодаем.

Фони, ту гар ба роҳи фано мерави, бирав,
Мо ҳолиё ба ишқи ҷавони ситодаем.

Татаббӯи Мир

Чун акси рӯи муғбача хоҳам тамошо бингарам,
Оям даруни дайр дар миръоти сахбо бингарам.

3-он сон даруни чашму дил ҷо карда он шӯхи чигил,
К-ӯ рӯ намояд муттасил, хоҳам чу ҳар ҷо бингарам.

Абрӯву рухсори ту, ваҳ, дар чашму дил то карда раҳ,
Не сар ниҳам дар қиблагаҳ, не дар мусалло бингарам.

Маҳ бинам андар осмон, гул бингарам дар бўстон,
Ҳар дам чу натвонам, ки он рухсори зебо бингарам.

3-андешаи дунё мағӯ, май дар қалаҳ рез аз сабӯ,
Он Ҷоми Ҷам деҳ то дар ӯ авзои дунё бингарам.

Чун рӯ намуд он маҳҷабин, эй дил, накӯ дар вай бубин,
Фурсат кучо ёбам чунин, як лаҳза то ҷо бингарам.

Фони, кучо бошад раво дар хидмати аҳли фано,
Гар монда нақди вақтро дар ҳоли фардо бингарам.

Дар таври Хоҷа

Дар боғ аз хаи рухи ў тоб мезадам,
Ҳар лаҳза таъна бар гули сероб мезадам.

Бўсе ба ёди қомати ў пои сарвро,
Дар гулситон зи худ шуда чун об мезадам.

Гоҳе зи шавқи абрўи ў сўи хонақоҳ
Рў карда сар ба гўшаи меҳроб мезадам.

Гоҳе зи ҳасрати маи лаълаш ба майкада
Аз дида хун чаконда маи ноб мезадам.

Дар чустучўи гумшудаи худ зи ҳар касе
Чуста нишону пўя ба ҳар боб мезадам.

Пои талаб зи кор чу монди ба сад малол,
Дигар қадам ба сўҳбати аҳбоб мезадам

Фони, ба баҳри ашк абас буд солҳо,
К-ин дасту по ба-дон дури ноёб мезадам.

Татаббўи Махдум

Аз бода табарро чӣ кунам, чун натавонам,
Андешаи тақво чӣ кунам, чун натавонам?!

3-ошuftагии бодаву дармондагии ишқ,
Бо ин дили шайдо чӣ кунам, чун натавонам?!

Махмурам, агар Кавсарам ори, ки бинӯшаш.
Ҷуз соғари саҳбо чӣ кунам, чун натавонам?!

Чун бинамаш, аз ҳол равам, ваҳ ки ғами дил
Дар пеши вай ифшо чӣ кунам, чун натавонам?!

Додан сари мўят, ки ситонам ҳама кавнайн,
Ин беҳуда савдо чӣ кунам, чун натавонам?!

Он маҳ шуду бетоқатам ин қони ҳазинро
Дар ҳаҷр шикебо чӣ кунам, чун натавонам?!

Фони, ба раҳи ишқ назар бар руҳи хубон,
Ҷуз он руҳи зебо чӣ кунам, чун натавонам?!

Тагаббўи Хоҷа

Чи хуш бошад, ки бошад дар баҳорам,
Канори ҷўю сарве дар канорам.

Гаҳе бошад ба сабза афту хезам,
Гаҳе бошад ба соғар гиру дорам.

Бувад чун оби чашму оташи дил,
Тазарвон бар канори ҷўйборам.

Зи дасти соқии гулрух дамодам,
Маи гулгун кунад дафъи хуморам.

Ҳаминам гар бувад арзони аз чарх
Таваққўъ, шавкате дигар надорам.

Баландонро чу охир хоксорист,
Биҳамдиллаҳ, к-аз аввал хоксорам.

Зи бут гардид сўи қиблаам рў,
Зи пири дайр аз ин рў шармсорам.

Худи аз худ бияфкандам чу Фони,
Сабуктар шуд ба роҳи ишқ борам.

Айзан

Баҳорон гар ба гулшан тарҳи ҷому соғар андозем,
 Беҳ ар ин сақф бишкофему тарҳи нав дарандозем.

Сиёҳи гар намояд ғам, ки созад вақти мо тира,
 Ба як барқи шуоъи ҷом бунёдаш барандозем.

Зи раъноён дуранги то ба кай дидан дар ин бўстон?
 Яке мо ҳам шароби лаъл дар ҷоми зар андозем!

Биёроем бар тарфи гулистон базми шоҳона,
 Зи масти шӯру ғавғо дар равоқи ахзар андозем.

Ба рақс орем ҳар сӯ шоҳидони шӯхро в-он гаҳ
 Ба дастон мутрибонро низ дар якдигар андозем.

Гаҳи масти шаҳон гар по ниҳанд аз ҳадди худ берун,
 Фаридунро сар андозему Чамро афсар андозем.

Бинех зону, ки май нӯшему аз туркони яғмой
 Тамошои аҷаб дар аҳли ин нӯҳ манзар андозем.

Бад-ин оин қадаҳнӯшону покӯбону сармастон,
 Ба риндон хешро сӯи харобот андар андозем.

Шаби ҳар кас, ки чун Фони бад-ин сон масти хоб афтад,
 Сазад ҷоми сабӯҳаш гар ба субҳи маҳшар андозем.

176

Айзан

Дил сўзад аз ғами рухи он шўҳи маҳвашам,
Соқӣ, кучост бода, ки биншонад оташам?

Девона гар ба дайри муғон рӯ ниҳам, чи айб,
Чун ман асири муғбачагони паривашам?

Гар нест вачҳи бодаам, аммо паи писанд,
Мастон шавам зи ҳар хум агар чуръае чашам.

Ҳастам гадои дайр, вале нақди ахтарон
Пошам ба пой муғбача он гаҳ, ки сарх(в)ашам.

Бехуд шавам зи ишваи соқӣ, ба рўям об
Аз май занед бў, ки раҳонад аз ин ғашам.

Ранчи хумору андўҳи даҳрам хароб сохт,
Ку чорае чуз он ки ду паймона даркашам?

Фони, зи зулфи ҳур чи хушдил шавам, ки ман
3-ошuftагии турраи шўҳе мушаввашам.

Айзан

Бе рӯи хуб майл ба соғар намекунам,
Бе хур илтифот ба Кавсар намекунам.

Миоди тавба аз мани бедил талаб макун,
Он дар машият аст, муқаррар намекунам.

Дар даҳр ҳодиса-ст, сарам хуш намешавад,
То аз миёни майкада сар бар намекунам.

Дар коргоҳи дида шаб аз хомаи хаёл,
Чуз сурати рухи ту мусаввар намекунам.

Гар ташна аз хумор бимирам ба чуз шароб,
Бо оби зиндаги лаби худ тар намекунам.

Мастам ҳамеша аз карами пири майкада,
Гар мекунам гадоии май, гар намекунам.

Дигар зи дурди бода макун манъам, эй ҳаким,
Қ-аш бо зулоли Хизр баробар намекунам,

Чандон ситам зи халқи замон дидаам, ки майл
Сӯи суманбарони ситамгар намекунам.

Фони, гарам ба мулки қаҳон салтанат диҳанд,
Чуз хоки кӯи майкада афсар намекунам.

Айзан

Мастам он сон, ки гар аз дайри муғон бархезам,
Афтам, эй муғбача, худ гў, ки чӣ сон бархезам?

Саргаронам зи хумор, ин ки наёрам бархост,
Лутф карда чу диҳӣ ратли гарон, бархезам.

Магаси рӯҳ нишаста ба лабат, чун гўям,
Хез! Гўяд, ки чӣ сон аз сари ҷон бархезам?

Як замон нест, ки сад ранҷ ба дил наншинад,
Беҳ, ки аз анҷумани аҳли замон бархезам.

Гуфт: «мастию нишастан натавони, бархез!»
Чун ба вақте ки нишастан натавон, бархезам?!

Ҳар замоне, ки бари пири харобот даме
Бинишинам, ҳама бо бахти ҷавон бархезам.

Фониё, гўи аз он базм чаро бархези?
Файр бо дўст нишинад, ман аз он бархезам.

Татаббўи Шайх

Набинам сўи ў, гарчи ба рўяш орзумандам,
Чу дар маҷлис бувад он маҳ, бад-ин миқдор хурсандам,

Зи ҳаҷрат гиряҳои талх заҳрам дар мазоқ афканд,
Чи бошад коми қон ширин кунӣ аз як шакархандам?

Ба чашм он лаҳза биншондам ниҳоли сарви қаддатро,
Ки аз бўстони дил нахли хаёли ғайр баркандам.

Хушам бо қатраи хун, к-аз ҷигар ояд, ҳамоно ҳаст
Ҷигарпарголаҳо фарзанду хун фарзанди фарзандам.

Шикофи теғи ҳаҷрашро ба сўзан, эй, ки медўзи,
Раҳо кун, шояд аз мижгон-ш ояд новаке чандам.

Зи зулфи кофире зуннор бастам бар миён, лекин
Дурўғи тўҳмати ислому дин бар хеш мебандам.

Саги девона бигрезад зи ошўби қунуни ман,
Чи нодони ту, эй носеҳ, ки мехоҳӣ хирадмандам.

Магар май қатра-қатра дар гулў резам, ки осояд
Зи теғи меҳнати ҳичрон дили парканд-паркандам.

Ман аз девонагӣ расвои олам гаштам, эй Фони,
Зи ман девонатар он, к-ў дар ин ҳолат диҳад пандам.

Айзан

Ба ду чашми ёр асирам, ки ҳамезананд тирам,
Ба мани ғариб раҳме, ки ба кофирон асирам.

Чу ба кўю қадди ў шефтаам, агарчи воиз
Диҳадам зи равзаву ҳур, ба фасона кай пазирам?

Аҷалам рақибу умрам шуда он лаби равонбахш,
На аз он бувад гурезам, на аз ин бувад гузирам.

Ман аз орзўи он теғи ҳалоку ў кушад ғайр,
Бикушед ҷои он аст, зи ғайрат ар намирам.

Ба ман аз ту ҷавр дур аст, ки чи ҷои васл, ҳайҳот,
Ки туро, ҷаноби оли, мани зор бас ҳақирам.

Чу ба меҳмонам оя, кашам оҳу нимҷоне,
Ки ҷуз ин матоъ набвад зи қалилу аз касирам.

Паи як назар ба кўи ту даромадам чу Фони,
Назари нуҳуфта гаҳ-гоҳ зи ҳол во магирам.

Дар таври Хоча

Бодаполо зари доман, ки ба саҳбо фиканам,
Беҳ аз он аст, ки бар оби мусалло фиканам.

Чун чакад май зи лаби муғбачаи бодафуруш,
Дар дили хомтамаъ ҳарза таманно фиканам.

Сар, ки бардорам аз он дар, наниҳам бар меҳроб,
Аз ҳамон ҷо ки гирифтам, магар он ҷо фиканам.

Дурди ҷоме, ки зи базми ту кашам з-он масти,
Дар хароботи муғон омада ғавғо фиканам.

Он як олояду в-ин пок нагардад, гарчи
Солҳо далқи майолуд ба дарё фиканам.

Ба чунин дин, ки маро ҳаст, чу гардам кофар,
Ори бисёр ба зуннору чалипо фиканам.

Сар ба кавнайн фуру н-орам, агар чун Фони,
Аз паи қатъи биёбони фано по фиканам.

Мухтараъ

Аз сафи Масҷид мақом андар карон меафканам,
3-он карон худро сӯи дайри муғон меафканам.

Гар наёбам чо ба садри майкада, ин ҳам хуш аст,
К-аз ниёзу аҷз сар бар остон меафканам.

Кам-кам аз тақво шуда дуру ба ринди беш-беш,
Омада наздик худро дар миён меафканам.

Гарчи аз риндон наям, лекин гаҳи ғавғои май,
Хешро баҳри ташаббуҳ дар фиғон меафканам.

Баҳри оташгираи оташгаҳи дайри муғон,
Оташ андар қисми зори нотавон меафканам.

Ёр дар базме, ки нӯшад бода бо сад бими қатл,
Хешро он чо намедонам чи сон меафканам?

Ишқро бингар қиёматҳо, ки ҳар шом аз фироқ,
Рӯзи растохез дар охирзамон меафканам.

Як фалакро метавон кардан нуҷуми мӯҳтариқ,
3-ин сиёҳиҳо, ки аз доғи ниҳон меафканам.

Фониё, бори худӣ бошад гарону мешавад
Қатъи роҳи фақро монёъ, аз он меафканам.

Татаббӯи Хоҷа

Боз дар дайр буге ишванамо мебинам,
К-аҳли динро зи вай ошӯбу бало мебинам.

Зоҳидо, манъ макун чун нигарам дар руҳи ӯ,
Айби ин чист, ки дар сунъи Худо мебинам?!

Ману мой набувад дар раҳи ваҳдат, ҳуш дор,
Ки ман ин мову ман аз айни хато мебинам.

Бевафой магар, эй маҳ, зи ту дорад таълим,
Ки фалак душмани арбоби вафо мебинам.

Гар гадои дари майхона шудам, айб макун,
Ки бар он дар ҳама шоҳон, чу гадо мебинам.

Кофирон, к-аз пай имони риёи мухлис,
Манзиле хубтар аз дайри фано мебинам.

Фониё, ҷоми фано чун накашам Ҳофизвор?
Ки ҳама дар равиши Ҳофизу Ҷоми бинам.

Айзан

Мо ба майхона паи дафъи гуноҳ омадаем,
Яъне аз зӯҳди риёи ба паноҳ омадаем.

Сар ба кавнайн наёрем фурӯ аз ду қадаҳ,
Чун нагӯем паи ҳашмату ҷоҳ омадаем?

Рӯй чун бар раҳи майхона ниҳодем, мазан
Таъни бироҳии мо, чунки ба роҳ омадаем.

Пири майхона магар даст бигирад ба карам,
Варна дар баҳри риё ғарқи гуноҳ омадаем.

Хасу хошоки ғаму ғусса чи санҷад, чун мо
Масту беҳуд шуда бо оташи оҳ омадаем.

Рӯзгори сияҳ оварда ба чашми сияҳат,
Мо сияҳхона ба он хона сиёҳ омадаем.

Миннати хоки дарат монда ба чашми Фони,
Бор бардошта бо пушти дуто(ҳ) омадаем.

Айзан

Мо сӯи майкада аз ғам ба паноҳ омадаем,
Раста аз бераҳи, ин лаҳза ба роҳ омадаем.

Буд дил аз сабаби сардии зӯҳд афсурда,
Ҷониби оташи соғар ба паноҳ омадаем.

Субҳ дар боз кун, эй муғбачаи бодафурӯш,
К-аз маи дӯш ба аҳволи табоҳ омадаем.

Шояд ар пири харобот диҳад ғӯта ба май,
К-аз хаёлоту худи ғарқи гуноҳ омадаем.

Сурхрӯи магар аз бодаи афви ту шавад,
Баски аз дуди хато рӯйсиёҳ омадаем.

Бикушо турраи чун абр, ки мо дилшудагон,
Баҳри наззораи он рӯи чу моҳ омадаем.

Оҳ, агар ёр кунад рӯй ниҳон, эй Фони,
Ки бари оина бо сарсари оҳ омадаем.

Айзан

Чи насим аст, ки аз дўст расонид паём,
Ки аз он рӯҳ шудам тозаву осудамашом.

Гарчи шуд тоза маро рӯҳу машом осуда,
Хабари васл валекин зи дилам бурд ором.

Метапад ҳар нафасам дил ба даруни сина,
Рост чун сайди рамида, ки дарафтад дар дом.

Аллоҳ-Аллоҳ, лаби ҷонбахши ту, к-олуда ба май
Чун Масеҳ аст, ки аз оби Хизр гирад ком.

Акси оина дар оина ки дид, эй соқӣ?
Ғайри миръоти рухат дар қадаҳи оинафом.

Бода оғоз кун, эй соқии маҳваш, ки нашуд
Ҳеҷ маълум, ки сурат чи пазирад анҷом.

Фони, аз куфри вай исломи ту гирад равнақ,
Гарчи беш аст бараш равнақи куфр аз ислом.

Мухтараъ

Эй кофири бадмаст, ки бурди дилу дин ҳам,
Чон низ фидоят, магузар ғофил аз ин ҳам.

Он турра ба гӯши ту сухан гӯяду абрӯ
Ҳам баҳри шунидан, зи камин холи ҷабин ҳам.

Нақши аҷабу сурати мушкил, ки зи ҳуснат,
Наққоши Хито ҳам заду суратгари Чин ҳам.

Он муғбача дар дайри муғон парда барандохт,
Сад парда даромад ба фиғон, парданишин ҳам.

Эй пири муғон, бори дигар тавба шикастам,
Як ратли гаронам деҳу дар ҷурм мабин ҳам.

Сад ҳалқаи ангуштарӣ аз тири ту дар дил,
Дорам зи хати меҳри туаш нақши нигин ҳам.

Фонӣ чӣ ғам аз ҷавр, чу ушшоқи балокаш,
Доранд иваз васли гумон, балки яқин ҳам.

Татаббўи Хоҷа

Нест дил ин ки мани зори балокаш дорам,
Аз ту дар синаи худ пораи оташ дорам.

Соқиё, чуръаи май деҳ, ки ба уммеди висол
Даркашам чанд, дил аз ҳаҷр қафокаш дорам.

Рӯ кушо ҷамъиятамо, ки мани савдой
Дил чу он турраи ошуфта мушавваш дорам.

Ҳар тараф чобуки раънои ман андар ҷавлон,
Ман сари хеш чу хоки сўми абраш дорам.

Ба қади хамшуда чун моҳи нав ангўштнамо,
Ин ҳама шўҳрат аз он чобуки маҳваш дорам.

Гарчи ғам мекунад он шўхи муқомиршева,
Ман ҳам аз лаъбу сабукдастии ў ғаш дорам,

Гар расад нохуши аз халқ, хушам, чун Фони,
З-онки бо нохушии аҳли замон х(в)аш дорам.

Татаббўи Шайх Камол

Гуфт: «Роҳамро бирўб!» Он симбар. Гуфтам: «Ба чашм!»
 Гуфт дигар: «Раҳ бизан обаш дигар». Гуфтам: «Ба чашм».

Гуфт: «Агар рўзе зи зулфу рўи мо монӣ чудо,
 Гиря мекун з-аввали шаб то саҳар». Гуфтам: «Ба чашм».

Гуфт: «Агар бар ёди лаълам бодаи гулгун хури,
 Косаҳо пур соз аз хуни ҷигар». Гуфтам: «Ба чашм».

Гуфт: «Агар хоҳӣ ба рўям чашми ҷон равшан кунӣ,
 Аз ҳама хубон бикун қатъи назар». Гуфтам: «Ба чашм».

Гуфт: «Агар ёбад зи шоми ҳаҷр чашмат тирағӣ,
 Соз аз шамъи руҳам нури басар», Гуфтам: «Ба чашм».

Гуфт: «Бо чашмат бигў, к-аз хоки роҳи тавсанам
 Нур ёбад, сурмаро миннат мабар». Гуфтам: «Ба чашм».

Гуфт: «Фонӣ, чунки аҳли ишқ сўи маҳвашон
 Бингаранд, он дам ту сўи мо нигар». Гуфтам: «Ба чашм».

Татаббўи Хоҷа

Дар дайр зори муғбачаи шўҳи маҳвашам,
К-аз ҳаҷри ў чу холи узораш бар оташам.

Шоми фироқ аз тарафи қўи ў вазид,
Боди сабо кард чу зулфаш мушаввашам.

Нақди диле, ки буд чу туркони зулмхўй,
Аз каф кашиду бурд ҳамон шўҳи дилкашам.

Маҷрўҳам аз сипеҳру гашиҳои ў, бидор
Соқӣ ба рағми ў қадаҳи софу беғашам.

Таънам зи зоҳиди мазан, эй пири майфурўш,
Ҳарчанд пур кунӣ қадаҳи бода, даркашам.

Гардун агар бувад хушу нохуш чи ғам, чу ман
З-иқболи фақр ҳар чи ба пеш оядам, хушам?

Фонӣ, агар з-одамиён гаштаам малул,
Айбам макун, ки волаи шўҳи паривашам.

Айзан

Ҳар сў қадам чу мардуми девона афканам,
Худро ба ҳар баҳона ба майхона афканам.

Тифлони кўй сангзанон, боз хешро
Баҳри панаҳ ба ҷониби вайрона афканам.

Ҳар шаб ба аҳли зўҳд риё дар намози шаб,
Сад тафриқа ба наъраи мастона афканам.

Нуқле, ки хирқа раҳнкунон оварам ба базм,
Мурғони айши майкадаро дона афканам.

Шармандаам зи шайх, ки ҳар рӯз хешро
Паймон шикаста ҷониби паймона афканам.

Зору забуниям ҳама з-он ёри ошноост,
Тўҳмат чаро ба мардуми бегона афканам.

Фони, фано талаб кунам, аз шамъи васли хеш,
Ҳар шаб, ки чашм ҷониби парвона афканам.

Айзан

То аз ҳавои муғбачагон нотавон шудам,
Дар дайр хоки дарғаҳи пири муғон шудам.

Хоки раҳи ман аҳли назар сурма мекунанд,
З-он дам, ки хоки дарғаҳи он остон шудам.

Пиронасар агар на ҷавонист дар сарам,
Баҳри ҷи ошиқи рухи он навҷавон шудам?

Одамгарӣ бувад ҷи, ин ки он савори шӯҳ,
Ҳар сӯ, ки ронд, чун сагаш аз пай давон шудам.

З-иқболи дарди ишқ манам оламе дигар,
Варна зи чашму дил зи ҷи дарёву кон шудам?

Дар ишқи он парӣ, ки нишонаш падида нест,
Андар миёни аҳли ҷунун бенишон шудам.

Аз бими хайли ғам ватанам гашт майкада,
Ғам нестам кунун, ки ба дор-ул-амон шудам.

Ворастам аз балои худӣ, то ба дашти ишқ
Овораи рамидаи бехонумон шудам.

Фонӣ, зиёда з-ин натавонам аён намуд,
К-ошuftа инчунин зи ҳавои фалон шудам.

Мухтараъ

Гарчи дӯш аз доғи ҳиҷрон оташин таб доштам,
Сӯзи ин оташ фузунтар буд, к-имшаб доштам.

Дарду заъфам ҳар ду мӯҳлик буд, гар меомади,
Пурсаро асбоби ҷон додан мураттаб доштам.

Чун ҳилоли идҷӯён дар хироми тавсанат,
Чашм равшан аз фуруғи наъли маркаб доштам.

Аз туву худ дар замони ҳаҷру айёми фиروق,
Рӯхро бе қолабу берӯҳ қолаб доштам.

Гар тақарруб ҷустам андар шурб бо мастони дайр,
Айб набвад чун ба эшон қурби машраб доштам.

Дар ҳаёли хори миҷгонаш набудам хоб дӯш,
З-он ки андар пираҳан сад неши ақраб доштам.

Дар таби ғам, Фониё, сӯзи дарунам кам нашуд,
З-он ки аз табхола буд обе, ки бар лаб доштам.

Татаббӯи Хоҷа

Чун ба ёди лаъли ў майли маи гулгун кунам,
Соғари даврон зи хуноби ҷигар пурхун кунам.

Бадписанд афтод ёру з-ин сабаб ман музтариб,
Чун зи ман ҳар чун кунам, напсандад оё чун кунам?

Аз паи дафъи хумори муфлисони майкада
Гар надорам ваҷҳи май, саҷҷодаро мархун кунам.

Тарҳи ободия ба май гар афканам, бошад чунон,
К-аз паи ишрат бинои хона бар Ҷайхун кунам.

Май, ки ҳамворам қадаҳгардон бувад, бошад аҷаб,
Илтифот аз сӯи ноҳамвории гардун кунам.

Нестам ринд, ар зи ошӯби ҳаводис даҳрро
Вазъ дигаргун шавад, ман ҳол дигаргун кунам.

Халқро ҳузн аз паи ҷоҳ асту ман дар майкада,
Фониё, дорам қадаҳ, худро чаро маҳзун кунам?

Татаббӯи Махдум

Мусулмонон, диле озурда дорам,
Тане селоби меҳнатбурда дорам.

Илоҷи дил макун чуз марҳами васл,
Ки аз неши фироқ озурда дорам.

Тане бе сӯзи дил, аз чони худ сер,
Биайниҳ чун чароғи мурда дорам.

Рафиқонро, ки аз ишқ оташинанд,
Зи оҳи сарди хеш афсурда дорам.

Гули уммеди худ чун гулшани даҳр
Зи айни ташнагӣ пажмурда дорам.

Маро чи гурдаи даврон кашидан,
Ки сад неши бало дар гурда дорам.

Чу Фони нақши ғайр аз сафҳаи дил
Ба теги бедили бистурда дорам.

Тагаббӯи Хоҷа

Зи пири майкада файзе, ки мерасад сӯям,
Ба шайхи шаҳр надидам, дурӯғ чун гӯям?

Маро чу қиблаи мақсуд гашт дайри фано,
Ба хоки дарғаҳи риндон аҷаб мадон рӯям!

Аз он замон, ки ба майхона мӯҳтасиб май рехт,
Чу мушк хоки хароботи ишқ мебӯям.

Зи бими он ки наёяд бурун зи маҷлис маст,
Ба лоба монеъи он хубрӯи бадхӯям.

Ба чеҳра гарди раҳаш дафъи ашку оҳам кард,
Ба бод чун диҳамаш, ё ба об чун шӯям?

Махон зи дайр сӯи Каъбаам барои Худо,
Чаро ба Каъба равам, чун ба дайр бо ўям?

Ба ҳою-ҳўй агар нўш мекунам маи ишқ,
Умеди он, ки расонад ба ў ба як «ху»ям.

Кучо ба афсари шоҳи сарам фуруд ояд?
Ки ман гадои хароботу хоки он кӯям.

Ба роҳи ишқ агар мушкиле фитад, Фони,
Зи рӯҳи Ҳофизу маънии Ҷомияш чӯям.

Ҳашмати Чам расад сабӯҳ аз карами Илоҳиям,
 Чоми ҷаҳоннамост меҳр аз маи субҳоҳиям.

Ин ки ба май фитодаву ғарқа наям аҷаб мадон,
 Ҷисми чу коҳбарги ман бину узори коҳиям.

Шайх зи ишқу бодаам таъназанону турфа он-к,
 Ман ба ҳамин ду кори худ дар ду ҷаҳон мубоҳиям.

Ғар ба вараъ малак шавам, пок зи ҳар гуноҳу ҷурм,
 Ҷурму гуноҳ бас бувад даъвии бегуноҳиям.

З-оташи май ҷи сон шавад сурх узорам, эй рафиқ,
 Ҷунки зи дуди маъсият омада рӯсиёҳиям.

Неку бадам мабин ба лутф, аз баду неки ман мапурс,
 Нест ба ҷуз бади зи ман, ғар ту нақў нахоҳиям.

Ман, ки чу Фониям гадо, дарғаҳи пири дайро,
 Дил накашад ба ҷониби маснаду мулки шоҳиям.

Татаббӯи Хоҷа

Нишаст мурғи хаёлат чу дар нишемани чашм,
Аз он шудаест паридан ба ҷонибат фани чашм.

Чу субҳ рӯй кашиди дар абри тираи зулф,
Ба шомӣ ҳаҷри ту шуд тира рӯзи равшани чашм

Зи ашки сурх баровард лолаҳо, лекин
Гуле чу рӯи ту ҳосил накарда гулшани чашм.

Дуре, ки рехт ба поят, шуд он қадар подош
Зи хоки пои ту, к-омад даруни маҳзани чашм.

Зи айни мардумӣ, эй нури дида, сокин шав,
Ба сони мардумакӣ дидаам ба маскани чашм.

Зи ашки сурх маёрам, агар ба хонаи дил
Равӣ зи баҳри тамошо ба сӯи равзани чашм.

Ба сад умед дили нотавони Фони́ро
Чи буд хастани миҷгон зи баъди бурдани чашм?

Айзан

Гулбун нагашта сабз, таманнои май кунам,
Худ гўй, чун ки гул шукуфад, тавба кай кунам?

Чун чилва кард шоҳиди бўстон ба обу ранг,
Гулгуна бар узори вай аз оби май кунам.

Дорам ба ноз васли ҷавонони боғро,
Ёд аз чи рӯ зи баҳману аз золи дай кунам,

Ин нуктаро, ки ҷумла ба бод аст кори умр,
Дар ҳар дам истимоъ зи овози най кунам.

Оинаи Сикандарам аз ҷоми май ба даст,
Хоҳи хабар зи тоҷи Ҷаму тахти Кай кунам.

Ҳодист пири дайр аз он аҳли зўҳдро,
К-аз раҳ фитодаанд, далолат ба вай кунам.

Ҳасти миёни дилбару Фони фиканда бўъд,
Ин раҳ чу барқ бўд, ки ба як гом тай кунам.

Мухтараъ

Аз хаёли он миён фикри муҳоле доштам,
Буд агарчи бас муҳол, аммо хаёле доштам.

Гарчи чун сағ буд дар дашти ғамам саргаштағи,
Шод будам, к-аз ғами мушкинғизоле доштам.

Шоми айшамро зи гардун тирағи ҳаргиз набуд,
То зи соғар ахтари фархундафоле доштам.

Мулки дилро лашкари ҳичрону навмедя гирифт.
Он бишуд, к-аз бахт уммеди висоле доштам.

Равшани медодя, эй соқя, ба як даври маяш,
Аз ҷафои давр агар бар дил малоле доштам.

Шоме аз бемории ҳичрат чунон гаштам, ки рӯз
Ҳар касам дид, ончунон пиндошт, соле доштам.

Аз чунуни Фоня ар Маҷнун тааҷҷуб менамуд,
Буд он вақте ки аз ақл эътидоле доштам.

Мухтараъ

Зи доғи бода, ки гул-гул шудааст пираҳанам,
Лаҳад шавад чу гулистон, гар ин бувад кафанам.

Зи даҳр маст равам он чунон, ки рӯзи ҷазо
Муҳоли маҳз бувад омадан ба хештанам.

Чунон зи бодаи васл он маҳам дигаргун сохт,
Ки ман ба хеш надорам гумони он, ки манам.

Зи зӯҳди хушк илоҷам бувад рутубати май,
Равам ба майкада, к-он буд аз азал ватанам.

Манам чу олами кубро, чи ғам зи чурми қадаҳ,
Ки рӯзи ҳашр нагунҷад ба дӯзах ин баданам.

Чу мурғи гулшани қудсам ҳамон бувад авло,
Ки хешро ба ҳамон обу он ҳаво фиканам,

Чи сон хаёли иқомат кунам ба боғи ҷаҳон?
Ки ҳаст орияти як-ду рӯз ин чаманам.

Ҳавои муғбачагонам барад ба дайри муғон,
Ба ихтиёри худ он сӯ қадам чи гуна занам?

Агар ба боғ равам бе висолаш, эй Фони,
Чи бандаду чи кушояд зи сунбулу суманам?

Татаббӯи Махдум

Мани бедил, ки баҳри қомати он симтан мирам,
Гаҳ аз рафтори раъно, гаҳ зи андоми бадан мирам.

Магар чину шикасти сафҳаи умру ҳаётам шуд,
Ки дар ранги қабои ӯ ба ҳар чину шикан мирам.

Ба ҳар тири ҷафояш синаи худро сипар созам,
Муродам ин, ки аз тираш ба ҳар оину фан мирам.

Ба ҷурми ишқ агар қатлам кунад, ҷонам фидои ӯ,
В-агар не пеши теғаш ман ба ишқи хештан мирам.

Азои Вомику Фарҳоду Маҷнун доштам, акнун
Намонад чун мани соҳибазо рӯзе, ки ман мирам.

Зи сӯзи ҳаҷр шоми бекаси, чун шамъ хоҳам мурд,
Аҷаб не, чун фитода оташам дар пираҳан мирам!

Ба истиғнои зӯҳд аз софи Кавсар ҷон ҳамечустам,
Фанои ишқ бин, Фони, ки баҳри дурди дан мирам.

Чун паи он оҳуи Чин рӯй дар саҳро ниҳам,
Ҳар қадам бар хок молам чашму в-он гаҳ по ниҳам.

Хоки кӯяшро ба хуни ман маёме, эй рафиқ,
Марҳаме хоҳам, ки бар захми дили шайдо ниҳам.

Чун шиканҷи зулфи ӯ болои ҳам бандам хаёл,
Бар дили савдоии худ мояи савдо ниҳам.

Чун хаёли рӯи худ бар рӯи ӯ орам ба дил,
Дил чӣ сон дигар ба рухсори гули раъно ниҳам.

Кош пойи худ ниҳад бар чашму рӯи ман сагаш,
Ё манаш ёбам нишон, то чашму рӯи он ҷо ниҳам.

Гаштаам он сон малул аз макри аҳли хонақаҳ,
Хоҳам ин дам рӯй дар дайри муғу тарсо ниҳам.

Чун лаби соқӣ расад, зоил кунам нақши қадаҳ,
Дар кашидан чун даҳан бар соғари саҳбо ниҳам.

Ман, ки дурди ҷоми риндон хӯрда бошам, эй Хизир,
Лаб ба оби зиндагонӣ бо сад истиғно ниҳам.

Фониё, з-он пеш к-андар дайр паймоям қадаҳ,
Рӯ ба хоки пойи риндони қадаҳпаймо ниҳам.

Ман, ки дурдикаши он мугбачаи хамморам,
 Чоми Чам кўҳнасафоли дари ў пиндорам.

Базми ў ҳалқаи чамъияти махсусон аст,
 Ман, ки мардудаму ошуфта, набошад ёрам.

Чун кашам қониби риндон сабўи бода ба дўш,
 Таъни зоҳид шунавам, лек ба хешаш н-орам.

Пушт аз бори қафои фалакам гашта нигун,
 Дўш зери сабўи базми маҳе ангорам.

Зоҳидо, қуфри худу дини ту дидам, нашавам
 Розӣ, ар паҳлўи тасбеҳ ниҳӣ зуннорам.

Шайхи шаҳрам чу диҳад тавба зи май, нест валек
 Пири дайр ар шунавад кор чуз истиғфорам.

Гарчи оини фалак шеваи ноҳамворист,
 Фониё, з-ў ситаму зулм расад ҳамворам!

Татаббӯи Махдум

Ин ки хокистари гулхан шуда оромгаҳам,
Шонд девонагии ишқ ба хоки сияҳам.

Не ба хокистари гулхан, ки ба оташгаҳи ишқ,
Чун самандар шуда аз ҳаҷри ту оромгаҳам.

Сўзи ишқи ту ба ҳаддест, ки аз ҳирқати он
Чун гурезам, бувад оташкадаи ғам панаҳам.

Ин ки теги ғаму андӯҳи ту дар хунам шонд,
Ашки гулгуна ба хунобаи дил бас гуваҳам.

Кавсар ояд ба кафам, ё на, чи донам фардо?
Авли он аст, ки имрӯз май аз каф надиҳам.

Гунаҳомурзам агар лутфи вай аст, эй зоҳид,
Бодаву ишқ агар ҳаст гунаҳ, бегунаҳам.

Рӯи поки ту чу манзур бувад чашмавро,
Шўям аз ашк ба хуршед, гар афтад ниғаҳам.

Тарафи дайри муғон чун кашадам дасти қазо,
Эй дил, аз панҷаи тақдир бигў чун бичаҳам?

Фони, Искандараму Хизр аз он рў, ки расид
Хабари фатҳи шаҳам бо сухани васли маҳам.

Татаббӯи Хоҷа

Чи асар дар назари пири муғон аз ҳушам?
К-аз паи хӯрдани май муғбача тобад гӯшам.

Бода нӯшам чу баҳушам, ки шавад зоил ҳуш,
Чун нанӯшам, ту бигӯ, гашт чу зоил ҳушам?

Нӯшаму чашм бипӯшам, ки набинам ғами даҳр
Чашм чун во кунам, аз ваҳм дигар раҳ пӯшам.

Эй, ки гӯи фитад аз май ба дилат чӯши дигар,
Чи аҷаб з-оташи сӯзон агар афтад чӯшам?

Чун забонест маро ҳар сари мӯ дар васфат,
Гарчи аз шарҳи ғамат ҳаст забон хомӯшам.

Рӯзи аз «наҳну қасамно» чу нагардад каму беш,
Н-оядам беш зи қисмат, чи зиёдат кӯшам.

Доғҳои маям аз хирқа чи пӯшад, гар ман
Доғҳои бадан аз хирқа ба ҳар сӯ пӯшам?!

Чун зи танҳои ҳиҷрони ту нолам, ки бувад
Ҳама шаб гардани савдои ту дар оғӯшам.

Фони аз пири муғон хост ба қон соғари май
Аз карам гуфт, ки муфтат диҳаму нафрӯшам.

Айзан

Бар дари дайри муғон ҳар рӯз хидмат мекунам,
Сад тафохур з-ин шараф бар аҳли давлат мекунам.

Пири дайрам гар ба ҳар умре диҳад як қоми май,
Солҳо аз мастии он бода ишрат мекунам.

То надонандам, ки аз ишқи кӣ Маҷнунам чунин,
Ҳар паривашро ба меҳри хеш тўҳмат мекунам.

Хўгарам бо ҳур манмо лутфи беҳад, з-он ки ман
Мефитам дар ранҷ, агар ин тавр одат мекунам.

Гарчи дар дайрам гадо, лекин ба як паймона май
Бо сад Афредуну Чам изҳори ҳашмат мекунам.

Ваҳ, чӣ ишқи муфрит аст ин, з-он ки дар ҳар чанд рӯз
Дар дигар навъи чунун дар шаҳр шўҳрат мекунам.

Гар мусулмонон бисўзандам, ҷазо набвад ҳанўз,
Ман, ки баҳри кофире тағйири миллат мекунам.

Ин ки гаҳ мағрури зўҳдам, гоҳ ринди майкада
Аз талаввунҳои ҳоли хеш ҳайрат мекунам.

Хилвати зоҳид пай мақсуд бошад, Фониё,
Лек ман чун ёфтам мақсуд, хилват мекунам.

Айзан

Ба узри тавба зи риндон агар канора кунам,
Чу пири дайр қадаҳ дорадам, чи чора кунам?

Маро зи зулмати тақво чу чашм торик аст,
Ба ламъаи маи равшан чи сон наззора кунам?

Ба азми тавба набояд зи шайхам истимдод,
Ба кори хайр чи ҳоҷат, ки истихора кунам?

Хуш, он даме, ки зи май талх-талх гириякунон
Ба ёди гулрухи худ чома пора-пора кунам.

Зи сарву лолаи даврон фузун бувад, зи ғамат
Ба сина гар алифи доғро шумора кунам.

Ҳароратам чу физояд зи шаҳдҳои нифоқ,
Ручўъ сӯи маи талхи масткора кунам.

Бувад фанои муродам зи бахти бад, Фони,
Шикоят аз чи зи гардуну аз ситора кунам?

Айзан

Дар харобот ар шабе майли қадаҳ камтар кунам.
Узри онро рӯзҳо андар сари соғар кунам.

Хоҳам аз доғи ҷафо в-аз захми гардун лоловор,
Хоку хун бар сар кунам в-аз хоку хун сар бар кунам.

Ман, ки нӯшам дар сафоли кӯҳнаи майхона дурд,
Майл кай бар софии ишрат ба ҷоми зар кунам.

То ки дар оташгаҳи дайри муғонам шӯъласон,
Гоҳи мурдан бистари роҳат зи хокистар кунам.

Ҳар дам аз кайфияти май чун фитам дар оламе,
Маст бошам, чунки майли олами дигар кунам.

Баски дорам хори ғам з-ин гулшани нилуфари,
Кай ба гулшан майл бар гулҳои нилуфар кунам?

Ман кию номи висол, ин бас, ки дар девонаги,
Ҷон фидои ишқи он ҳури парипайкар кунам.

Қор бе тақдир чун мумкин набошад, эй ҳаким,
Кай назар бар сайри чарху гардиши ахтар кунам?

Фониё, чун сурхрӯй боядам дар роҳи фақр,
Хирқаву сачҷодаро раҳни маи аҳмар кунам.

Айзан

Зи хайли гам, ки амон як замон намебинам,
Ба ғайри майкада дор-ул-амон намебинам.

Чунон ба кӯи ту нобуд шуд танам, ки зи заъф,
Ба ҷаҳд ин бадани нотавон намебинам.

Дар он, ки муғбачаам соғаре диҳад, эй дил,
Ба ғайри хидмати пири муғон намебинам.

Саволи бўса, ки кардам, гарам ҷавоб надод,
Аҷаб мадор, ки ҳечаш даҳон намебинам.

Ҷаҳони аҳду вафо дар ҷаҳон туй, вар не,
Вафои аҳд дар аҳли ҷаҳон намебинам.

Махон зи Вомиқу Мачнун, қиссаи ман хон,
Ки баҳри гирия, чунин дoston намебинам.

Муназзаҳ аст зи дидан ҷамолаш, эй Фони,
Назар ба чашм чу хоҳам аз он намебинам.

Айзан

Ман, ки ҳар дам зи фалак сад алам ояд пешам,
Ғайри беҳушию масти чи салоҳ андешам?

Гар ба зуннор миён чуст кунам, айб мадон,
Ман, ки дар хидмати он қотили кофиркешам.

Ҷигару дил накунам тўма сагатро, ки шудаст
Ҷам ҷигар хастаи заҳри ғаму ҳам дилрешам.

Накунад суд маро кисвати дарвешона,
З-он ки дар хирқаи фақр омада нодарвешам.

Софи базмат зи чи рӯ кам расадам аз ушшоқ?
Чунки дар дурдкаши, аз ҳама риндон пешам!

Хуни ашкам аҷабе нест, чу он лўливаш
Зада бар мардумаки дида зи мижгон нешам.

Маҳвашон гарчи балоянд чи ғам, эй Фони,
Ман чу дар ишқ гирифтори балои хешам.

Дар бевафони аҳли замон

Зи бевафони аҳли замон наёзорам,
Вафо ки дид аз эшон, ки ман тамаъдорам?

Ба дасти ҳар кас гуле доштам зи гулшани меҳр,
Зи дашти ҷавр ба хотир нишонд сад хорам.

Зи ҷаврашон шудаам ончунон, ки дида ба ҳур
Агар фитад, ба ҳаросам, ки дев пиндорам.

Касе, ки ҷон диҳамаш дар вафову ӯ ба ҷафо
Дилам бихаст, ба ҷону дилаш харидорам.

Ба бевафоияшон чарх низ ҳаст шарик,
Ки ин ҷафо расад аксар зи чархи ғаддорам.

Зи аҳли одату расман мазаллат ояд беш,
Умед чист зи хубони моҳрухсорам?

Ба роҳи ҳар ки ниҳам сар, чаро ба раҳши ситам
Ба ним ҷилва бисозад ба хок ҳамворам?

Ба ҳоли ҳар ки кунам мардумони дида фидо,
Зи тири ғамза бидӯзад ба дида мисморам.

Аз ин балият агар вонарастам, эй Фони,
Зи ҷаврашон ба чӣ анҷомад охири корам?

Мухтараъ

Рӯз чандон бошад аз дарди фироқат меҳнатам,
К-аз барои нола кардан шаб намонад қувватам.

Чун дилам аз диданаш бетоқатиҳо мекунад,
Дигаре гар бинадаш, ваҳ, чун бимонад тоқатам?!

Гарчи ҳайронӣ ба ҳуснаш бошад аз ҳад фузун,
Ҳаст дар ишқи худ афзунтар зи ҳуснаш ҳайратам.

Эй, ки гӯи: «Чун рухаш диди, чаро ҳушат намонд?»
Ихтиёрам нест, к-ин бошад қадимӣ одатам.

Дил зи доғи ишқ шабҳо сӯз беҳад дида буд,
Лек сӯз ин буд, к-имшаб сӯхт доғи фурқатам.

Сӯҳбати ваҳши биёбонам зи мардум хуштар аст,
3-он ки ваҳшӣ гаштаам, бошад аз инон ваҳшатам.

Баски аз мардум расида бар дилам номардумӣ,
Мардуми чашм ар бувад, хуш нест бо ӯ сӯҳбатам.

Соқӣё, бардор аз хокам ба як қоми шароб,
3-он ки бошад бар уруқи чарх моил ҳимматам.

Бевафоянд аҳли даврон, Фониё, лекин чу ман
Ҳастам аз аҳли вафо, набвад бад-эшон нисбатам.

Дар таври Хоча

Шабе, к-аз майкада масту сарандозон бурун оям,
Намояд чарху анчум сабзаву шабнам таҳи поям.

Нашоти мастиям чун дар суруд орад, ба ҳар нағма
Кунам Ноҳидро дар гирия аз мастона ғавғоям.

Ва гар муфрит шавад мастию дар лаъб оварам пўя,
Мидод аз Муштари в-он гаҳ давот аз Тир бирбоям.

Зи Кайвон тоҷу аз Миррих теғашро чу бирбудам
Барам ин ҷумларо дар базми моҳи маҷлисороям.

Матоғи чор гардунро ба хоки базми ў резам,
Пас он гоҳе ба чашму чеҳра хоки бандағи соям.

Ба як ҷомам агар аз лутфи беандоза бинвозад,
Кашам гар худ ҳама он ҷом, бошад чархи миноям.

Зи чарху анчум асбоби ҳаводис чунки шуд маъдум,
Набошад то абад аз офати афлок парвоям.

Равам бо хотири ҷамъу дили фориг ба майхона,
Дигар аз касби осоиш ҳаме як дам наосоям!

Хаёлоте, ки карди, дар фано дарчуст, эй Фони,
Чу он ёби, дар ў ин орзўҳо бо ту бинмоям.

Сармаст дар кӯи муғон худро ба ҳар сӯ афканам,
Бо ҳар баҳона хешро хоҳам сӯи ӯ афканам.

Раҳ гар наёбам сӯи ӯ аз ҷавру бедоди рақиб,
Боре ба ҳар лаъбу фусун худро дар он кӯ афканам.

Зулфаш ба дастам гар фитад, бошад ҳисоби дарди ман,
Ҳар лаҳзае гар сад гиреҳ бар тори ҳар мӯ афканам.

Аз баҳри чашмам тира шуд, равшан шавад аммо гаҳе,
К-ӯро зи гарди ашҳаби он турк дору афканам.

Дил об гардад дар барам, аз дида ронам ҷӯи хун,
Ҳар гаҳ назар бо он қаду рафтори дилҷӯ афканам.

Кош афканам дар оташу сӯзам дили бадхӯро,
То қай ба дил оташ зи ҳар раънои бадхӯ афканам.

Дар дайри муғ Фонисифат ҳар ҷо, ки ёбам бӯи май,
Дар маҷлиси аҳли фано худро ба он бӯ афканам.

Татаббӯи Хоҷа

Эй шаҳи сафшиканон, хисрави новакфиканон,
Сад шикаст аз сафи мижғони ту бар сафшиканон!

Талхком аз шакари лаъли лабат нӯшлабон,
Заҳрханд аз лаби ширини ту шириндаҳанон.

Аз қадат паст шуда сояи шамшодқадон,
В-аз танат ларза чу симоб ба симинбаданон.

Хатти савдои ту бар қабҳакашон сабзхатон,
Санги бедоди ту бар синазанон ҷаврфанон.

Лаб ниҳон кун зи рақибон, ки ниҳон авлотар
Холами мулки Сулаймон зи бари Аҳриманон.

Бандаи пири муғонам, ки гаҳи базми нашот
Ҳаст дурдиқаши ҷоми карамаш барҳаманон.

Дӯш аз ҳолати парвона саволе кардам,
К-аз чӣ бар оташи сӯзанда рави чархзанон?

Ҷоми май гириякунон гуфт, ки донӣ, чу шавад
Ҷилвагар дар назарат шӯълаи ҷонсӯз чунон.

Фониё, лоласифат ғарқа ба хун рав, ки басест
Ҳар тараф чун ту дар ин бодия хунинкафанон.

Татаббӯи Хоҷа

Ҳаст савгандам ба тахту маснади Султон Ҳусайн,
К-аз паи ҷоҳу муродам нест бо кас шӯру шайн.

Он ки бошад аҳли бинишро паи нури басар,
Рӯфтан хоки дари ўро ба мижгон фарзи айн.

Равзаи дилро зи бӯстони ҷамолаш фарру зеб,
Гулшани ҷонро зи гулзори ҷамолаш зебу зайн.

Дайни ў дон нақди ҷони ҷумла шоҳон, лек ў
Менагардад в-ар талаб дорад, адо созанд дайн.

Қоф то Қоф ар кашад аъдои мулки ў сипаҳ,
Ҳаст дар пеши наби чун ғазваи Бадру Ҳунайн.

Раҳши ў дар пӯя дон чун тавсани гардун, аз он
Ҳаст наълашро ба моҳи нав тафовут байн-байн.

Фониё, то ҳашр бодо баҳри риндони ҷаҳон
Шоҳ Абулғозӣ муъиззи мулку дин Султон Ҳусайн.

Айзан

Дар харобот мағӯ ком чи хоҳад будан,
Чуз рухи муғбачаву қом чи хоҳад будан?

Соқиё, қоми май оғоз бикун чун касро
Нест маълум, ки анқом чи хоҳад будан?

Субҳидам қоми чу хуршед ба дастам деҳ, аз он-к
Равшанам нест, ки то шом чи хоҳад будан?

Эй ки гуи зи кафи соқии гулчеҳра некӯ,
Чи бувад, чуз маи гулфом чи хоҳад будан?

Қоми май хоҳ, ки як лаҳза ба коме бираси,
Дони охир, ки ба ноком чи хоҳад будан?

Ман дуоғӯяму гӯяд, ки муродат чи бувад,
Ба чуз аз як-ду-се дашном чи хоҳад будан?

Гӯи: аз Каъба хаёлат чи бувад эй Фони?
Чуз сӯи кӯи ту эҳром чи хоҳад будан?

Татаббӯи Хоҷа Исмат

Зи фурқати рухат, эй офтоби моҳвашон,
Маро ду чашм нигар то саҳар ситорафишон.

Кашон ту мӯи парешон равию қонди ишқ
Маро ба роҳ барад аз паи ту мӯйкашон.

Чи роҳи он ки кунам сачда пеши абрӯят,
Бас аст, қиблаам аз пой тавсани ту нишон.

Зи давр аҳли вафо нохушанд, эй соқя,
Чи хуш бувад, ки кунишон ба як-ду ҷом хушон.

Маро, ки шӯълаи дил бар фалак расид, эй маҳ,
Мапӯш оразу ин шӯълаи маро маншон.

Сабо, зи фурқати ёрон малулам аз ҳад беш,
Ниёзи ман бирасони, агар рася барашон.

Бидор ҷоми пур, эй пири дайр, Фониरो,
Вале ба зоҳиди худбин зи ҷуръа ҳам мачашон.

Татаббӯи Махдум

Тавон далер ба хуршеди осмон дидан,
Ва лек моҳи рухашро наметавон дидан.

Садаш рақибу ҳазораш ҳарос, чун дидам,
Ба дил расид бало сад ҳазор аз он дидан.

Кунад ҷунуни маро лаҳза-лаҳза дар тугён,
Рухи париваши худро замон-замон дидан.

Маро зи ҳаҷри рухаш хорҳо ба дида беҳ аст.
Ҳазор бор зи гулҳои бӯстон дидан.

Ба сӯи абрӯи ӯ бингарам ба гӯшаи чашм,
Бад-он мисол, ки дар гӯшаи камон дидан.

Чунон ки нуқтаи мавҳум дидан аст муҳол.
Ба назди ақл муҳол омад он даҳон дидан.

Хаёл фавт макун баҳри диданаш, эй дил,
Бирав зи дур ба хуршеди осмон дидан.

Зи ишқи худ ба ғалат афканам рақибонро,
Ба чашм аз ӯ сутуда сӯи ину он дидан.

Зи чашми хеш ниҳон соз ғайри ӯ, Фони,
Ки рӯи ёр зи ағёр беҳ ниҳон дидан.

Мухтаръ

Ба як май дар сарам, соқй, ҳавои лаъли ёр афкан,
Дамодам барқи шавқам з-он ҳаво дар чони зор афкан.

Аҷаб тира-ст, чоно, рӯзи ҳаҷру рӯзгори ғам,
Ба номи равшанам оташ ба рӯзу рӯзгор афкан.

Баҳористону шодурвони дебо шоҳро авло,
Фароши базми мо дар сояи абри баҳор афкан.

Раҳат набвад ба базми он пари, эй дил, шунав пандам,
Шуда Маҷнун дар он чо ҳешро девонавор афкан.

Миёни ваҳши саҳро солҳо гаштам, ки он чобук
Ба тири ғамза рӯзе бигзарад бар ман шикорафкан.

Хумору тавба дорандам ҳароб, эй дил, зи сели май,
Ҳароби дар бинои тавбаву тарҳи хумор афкан.

Ба боғи даҳр чун бар хок резад ғунчаву наргис,
Ба ҳуш овар дилу як лаҳза чашми эътибор афкан.

Маи талх ар бинӯши, лабгазон як раҳ сӯи ман бин,
Ҳазорон орзӯ дар хотири уммедвор афкан.

Фано мулкест эмин аз худӣ, Фони, агар марди,
Зи роҳи беҳудиҳо ҳешро бо он диёр афкан.

Татаббӯи Хоҷа

Бипӯшон рӯи хеш аз хирқапӯшон,
Ба риндон бода нӯш, он гаҳ бинӯшон.

Дар оташгоҳи савдои ту сӯзанд,
Риёи далқи худро хирқапӯшон.

Ридои раҳни мо бар май фиғанданд,
Зи баҳри бодаполо майфурушон.

Хурӯш аз май хушаст, эй дил, аз он беш,
Ки кам гардем дар кӯи хамӯшон.

Фитод андар дили дурдикашон чӯш,
Чу дурди бода дар хум гашт чӯшон.

Хуморам сӯзад, эй соқи, қарам кун,
Зи оби бода ин оташ фуру (ни)шон.

Зи риндон мансаби Фони, ба ҳар базм,
Ба души худ кашидан шуд сабӯшон.

Татаббӯи Махдум

3-оташи ишқи ту чун хок шавад манзили ман,
Алами қабр бувад шўълаи дуди дили ман.

Ранг аз хуни дилу об зи пайкони ту ёфт,
Гунчаҳои ғаму меҳнат, ки дамид аз гили ман.

Теғ бар ғайр занӣ, то шавад аз ғусса ҳалок,
Рӯҳбахши дигарон мешавию қотили ман.

Мушкили ман даҳани туст паи дашномам,
То даҳан во накунӣ, ҳал нашавад мушкили ман.

Баҳри май сокини майхона шудам, буда магар
Аз маю хоки дари майқада обу гили ман?

Карда сархайли харобот маро пири муғон,
Ки шуд он муғбачаи маст маҳи маҳфили ман.

То ба фикри даҳанаш гум шудам, эй Фони, нест
Як қадам беш сӯи мулки фано манзили ман.

Татаббӯи Шайх

Соқӣ ҳаёт бахшад чун боди навбаҳорон,
Чун абр раҳти ҳастӣ каш сӯи кӯҳсорон.

Хотир суҳаншунав кун, дафтар ба май гарав кун,
Дар даври фақр нав кун оини комгорон.

Бод аз Масеҳ дам зад, лала ба кӯҳ алам зад,
Хуш бод, к-ӯ қадам зад он сӯ, ба хайли ёрон.

Мекун ба майпарастӣ, девонагию мастӣ,
Гӯ, шав зи ранги ҳастӣ шарманда хушёрон.

Зухҳод шуд нишона дар меҳнати замона,
Аз бодаи муғона хушвақт майгусорон.

Будам ба рӯз хуррам в-аз рӯзгор беғам,
Ку, эй рафиқи ҳамдам, он рӯзу рӯзгорон?

Фони бувад ба шеван, к-аз даври чархи пурфан,
Ҳам дӯст гашт душман, ҳам чумла дӯстдорон.

Татаббўи Хоҷа Ҳасан

Гарчи балои хумор кард фузун ҳузни ман,
Мугбачаву май валеқ азҳаба аннал-ҳазан.

Ҳар шикани зулфи ў қои ҳазорон дил аст,
Турфа ки он банди зулф ҳаст шикан бар шикан.

Шабнами хай бар гулаш бар шафақ омад нучум,
Не шафақу не нучум, хуни дилу ашки ман.

Бар тани ў пираҳан ҳаст гарон аз ҳарир,
Нест аҷаб, гар зи рашк пора кунам пираҳан.

3-оташи оҳи дилам ҳаст забоназабон,
Лаб шуда пуробила, бин асараш дар даҳан.

Синаи ман кўҳи ғам, меканам аз нохунаш,
Бори дилам Бесутун, ман ба таҳаш Кўҳқан.

Хисраву Ҳофиз туро, Фони, агар ҳодианд,
Пайравии Чомият ҳаст ба вачҳи Ҳасан.

Мухтараъ

Гўй бути моро, чи бало ишвагар аст ин?
Чи ишвагару бут, ки балои дигар аст ин!

Хуноби сиришкам зи ту ҳамранги гуҳар гашт,
Ҳамранги гуҳар не, ки нишони ҷигар аст ин.

Рухсори арақноки ту чун сафҳаи насрин,
Афтода ба шабнам, на ки гулбарги тар аст ин.

Сад санги маломат зи ту бар синаам омад,
На сина, ки бар санги маломат сипар аст ин.

Диданд малоик ба шабистони вай анҷум,
Гуфтанд, ба он оташи ораз шарар аст ин.

Рўзи сияҳи ҳаҷри туву партави оҳам,
Бо он шаби дайҷур тулўи саҳар аст ин.

Бигзошт худи Фонию, иқболи бақо ёфт,
Аз фоидаи касби фанояш асар аст ин.

Дар бевафони аҳли олам

Ҳарчи ҳастанд аҳли олам, беҳ ки н-ори ёдашон.
То ба хотир н-оядат аз ёдашон бедодашон.

Хўяшон чун бевафою фаромўши бувад,
Беҳ ки берун оваранд аҳли вафо аз ёдашон.

Гарчи омўзанд қўз номардию номардуми,
Золи пурмакри фалак ҳар гаҳ ки ҳаст устодашон.

Ғайри зиддият чи кор ояд аз эшон дар вучуд?
Хонаи хилқат чу шуд аз чор зид бунёдашон.

Чунки барбод аст аз эшон расму оини вафо,
Бевафо дон, он ки надҳад чун вафо барбодашон.

Бевафой зодаи табъ аст эшонро, магар
Модари даврон ба табъи бевафой зодашон.

Ҳар яке зарфест пурағроз, лекин мухталиф,
З-ихтилофи табъ з-он рӯ нест истибёдашон.

Зикрашон он беҳ, ки н-орам дар рақам, чун хомаро
Сарнагунию сияҳрӯист аз эродашон.

Фониё, аз бандаги гар з-он ки озодат кунанд,
Сарву савсанваш ту ҳам беҳ гар кунӣ озодашон.

Мавъиза

Маро аз меҳнати гардун малолатҳост гуногун,
Ки гар як-як навишта ҷамъ созам пур шавад акнун.

Малолатҳои давронам зи гардун бешу в-аз аҳлаш
Зи ҳар як шиддатам бо ҳарду яксон аст, бал афзун.

Тамошо бин, ки бо ин меҳнату андӯҳи беғоят,
Бибояд ҳам кашидан соғари реҳлат зи даври дун.

Маи гулранг деҳ, соқи, ки гул бисёр чун Ҷамшед
Зарафшон ояду мо дар замин чун ганҷи Афридун.

Басо наргис, ки чун Мусо асоро бо яди байзо
Намояд, лек мо дар хок ҳамчун маҳзани Қорун.

Аз ин ҳам турфатар бишнав, ки баъд аз соғари реҳлат
Ҳазорон ҷоми пурбим аст заҳр оғушта андар хун.

Маро з-андешаи ин ҷумла ҳоло мекунад фориг
Замона бодаи гулгун зи дасти соқии мавзун.

Зи дасти соқии мавзун маи гулгун, ки кардам шарҳ,
Лаболаб даркашиданро ту худ гӯ чун гузорам, чун?

Бикаш ҷоми фано то аз ҳама фориг шави, Фони,
Вагарна ин ҳикоятҳо бувад афсонаву афсун.

Мавъиза дар шикоятӣ аҳли замон

Аҳли замон, ки меҳру вафо нест хӯяшон,
Чун хӯяшон набошад, аз эшон маҷӯяшон.

Аз гуфтугӯяшон чу забон ҳаст талхком,
Беҳтар, ки нагзарад ба забон гуфтугӯяшон.

Аз бевафой аст чу берӯии ҳама,
Аҳли вафо сазад, ки набинанд рӯяшон.

Оби ҳаёт агар расад аз нутқашон ба ҷисм,
Эй дил, гузар зи умру макун майл сӯяшон.

Чун орзуяшон ҳама зулму тааддӣ аст,
Зулму тааддӣ аст ба худ орзуяшон.

Не миннат аст як сари мӯ пешашон, на музд,
Гар ҷон кунӣ нисор ба ҳар тори мӯяшон.

Дар халқ бӯю ранги вафо нест, Фониё,
Чашму димоғ баста кун аз рангу бӯяшон.

Мавъиза

Гадои майкадаи ишқ бошу шоҳи кун,
Маҳоҳ хостаи нафсу ҳарчи хоҳи, кун.

Ба зулму ҷавр зи ту лофи салтанат, ки хирад
Паноҳи ту ба ҷаҳон бас, ҷаҳонпаноҳи кун.

Ба шарҳи тавбаву тақво мачӯ қабул зи дӯст,
Ба арзи ҷурми худ исботи бегуноҳи кун.

Бимол рӯ ба раҳи соликони роҳнавард,
Ба ин тариқи худ изҳори рӯ ба роҳи кун.

Давои шомии ғамам чун намекуни, эй маҳ,
Ҳазар зи новаки ин оҳи субҳгоҳи кун.

Зи луди ҷурм сияҳрӯям, эй қалам, бар дӯст
Адои нома ба унвони русиёҳи кун.

Агар зи моҳи то моҳ боядат ҳашмат,
Ба ў гадоият аз моҳ то ба моҳи кун.

Ба ҳаққи орази гулранги хеш, эй соқӣ,
Ба як пиёла маям дафъи лавни коҳи кун.

Ба зӯҳд ғарра машав, Фониё, чу битвони,
Ба касби таври фано хешро мубоҳи кун.

Айзан

Остинафшон ба кӯи муғ раву доманкашон,
Беҳ бувад гар з-остину доманат набвад нишон,

Лек чун раҳ ёби андар базми қаллошони дайр,
Ҳарчи дар дастат бувад, чун остин ҳам барфишон.

Чунки дасту доманат холи шуд аз нақди худӣ,
Он замон гарди зи дурди қоми қаллошон хушон.

Соқӣё, з-он пеш к-афшони ба хокам ҷуръае,
Хокворам, ҷуръае аз нимхӯрди худ чашон.

Бандаи пири харобатам, ки гоҳи сархуши
Бошадаш Ҷамшеду Афридун зи хайли човушон.

Зоҳидон, роҳи маломатро буридан мушкил аст,
Ин риёзатро кашидан н-ояд аз беварзишон.

Эй дил, аз Фони ба базми хоси шаҳ ёд оварӣ,
Чун бубини сархушону боданӯшон маҳвашон.

Дар таври Махдум

Ман ҳалок аз ҳаҷру он маҳ дилситони дигарон,
Зинда будан кай бувад мумкин ба ҷони дигарон?

Ҳоли худро кай бувад худ арза дорам, з-он ки нест
Эътимодам беш бар шарҳу баёни дигарон.

Бошад ам сад гуна тўҳмат, ваҳ, ки ранҷуранд халқ
Аз забони хештан, ман аз забони дигарон.

Озмуни дигаронро теғи бедодам занӣ,
Дигаре сўзи зи баҳри имтиҳони дигарон.

Дигарон мақбулу ман мардуд, к-аз қисми азал
Меҳнат омад з-они ман, ишрат аз они дигарон.

Дигаронро васл, ман ҷўёни қадду оразаш,
Ошиқи сарву гулам аз бўстони дигарон.

Коми ҷон ёбанд зи васлат дигарон, Фони, нақўст,
Гар бурун ой паи қатл аз миёни дигарон.

Мухтараъ

Ҳаст алиф гуфтем он, боло баред аз мо сухан,
Пеши он бадхӯй натвон гуфт алифболо сухан.

Як сухан гӯяд зи васлам бо ҳазорон интизор,
Гарчи н-ояд з-ӯ дар оини висол, илло сухан.

Мурда будам, як сухан гуфтию рӯҳам тоза шуд,
Кай Масеҳо инчунин гуфтаст рӯҳафзо сухан?

Гар лабат ҷон хост, ҷустам дар баҳо бўсе, маранҷ,
Ҷони ман, з-он рӯ ки гардад аз сухан пайдо сухан.

Хуш намеояд сухан аз кас ба гӯшам дар хумор,
Соқиё, дигар мағӯ дар гардиши саҳбо сухан.

Дар сухан маънию дар маъни сухан набвад, хамӯш,
Пеши риндон то ба кай изҳори маъни бо сухан?

Фониё, танҳо ба хилват як сухан дорам ба ёр,
З-он ки чун хилват шавад, набвад маро танҳо сухан.

Татаббўи Шайх

Эй, сад чу мани зор туро даст ба домон,
Бас булачаб аст ин ки кунӣ қилва хиромон.

Ман хоки раҳу гирди сарат гашта шабу рӯз
Аз Арш малоик, на чу ман пастмақомон.

Ту хисрави хубонию шоҳон ҳама пешат,
Дар бандагӣ, инак, чу бари шоҳ ғуломон.

Дар дўзахи ҳаҷрам ману шайху талаби хулд,
Аз кайфияти шўъла мапурсед зи хомон.

Шуд субҳи ман аз ҳаҷр сияҳ, шукр бигўед,
Аз шамъи рухи дўст барафрўхта шомон.

Бурди дилам аз чою фиканди ба сад ошўб,
Ин нақд агар нест писанди ту, ба чо мон!

Дар кисвати фақранд зи чонон ба шикоят,
Доман макаш, эй Фони, аз ин хирқаҳаромон!

Татаббўи Хоҷа

Май боядат, ба дайри муғон ою нўш кун,
Имон фидои муғбачаи майфурўш кун.

Дорам сухан ба гўши ту пинҳон зи муддаи,
Ҳон, эй ҷавон, насиҳати ин пир гўш кун.

Дар хилвати висол пуро-пур бинўш май,
То кас хабар бурун набарад тарки ҳуш кун.

Дар гуфтугўи ишқ забони дигар бувад,
Зоҳид, ту ин тарона надони, хамўш кун.

Чун қавли пири дайр ба айшат далолат аст,
Эй хоҷа, истимои нидои сурўш кун.

Акси ту, соқие, ба рухат лоф зад зи ҳусн,
Мункир шавад, бигир маю рўбарўш кун.

Эн муғбача, кушо руху Фонисифат ба дайр,
Урён зи сатри ҳуш дусад хирқапўш кун.

Татаббўи Махдум

Зи чашми равшанам н-ояд хаёли он санам берун,
Ки акс аз оина ҳаргиз наёрад зад қалам берун.

Зи зулфи пурхаму печат гар оҳе баркашам аз дил,
Равад монанди зулфат дуди дил пурпечу ҳам берун.

Дарун дарду ғаму берун саросар меҳнатам, яъне
Сипоҳи хайли ишқат ҳам дарун бигрифт, ҳам берун.

Танам шуд хушк он навъ аз ғами ишқат, ки аз ҳар сў
Тамошоро сар оварданд пайконҳои ғам берун.

Ба васлам муғбача бинвохт, берун кай равам аз дайр,
Ҳар он к-ӯ маҳрами дил гашт, н-ояд аз ҳарам берун,

Ниҳон дорам ғами ишқи туро андар дилу дида,
Агар надҳанд розам ашқу оҳи дам ба дам берун.

Чу Фониरो зи фикри он даҳан пурсанд, гўй, эй дил,
Ки аз мулки бақо шуд қониби дашти адам берун.

Мухтараъ

Ту гашти қачқулоҳи ҷумла шоҳон,
Ғалат гуфтам, ки шоҳи қачқулоҳон.

Чи ҳусн аст ин, ки хуни ҳар ки резӣ,
Ниҳад сар пеши рӯят узрхоҳон.

Чу ишқат даъвии хунам намуда,
Ду чашми хунфишонам шуд гувоҳон.

Занахдонат чу ёбам, барканам дил,
Зи себи равза не, себи Сипоҳон.

Зи ҳаҷрат хун равад аз мардуми чашм,
Ба ишқам сурхрӯ з-ин рӯсиёҳон.

Зи маҳрумӣ гуноҳи худ надонам
Чу резӣ хуни хайли бегуноҳон.

Ба Фони бин, ки андозанд гоҳе
Назар сӯи гадоён подшоҳон.

Татаббӯи Махдум

Ринде, ки по бурун ниҳад аз дайри сарх(в)ашон,
Ҳаст аз улуввашон ба раҳаш фарқи саркашон.

Маҷнунвашону васл куҷо, з-он ки по ниҳанд
Бо сад ҳаросу бим ба кӯи паривашон.

Хуш он ки шуд зи дунюу уқбо ба майкада,
Доманкашон аз ину аз он остинфишон.

Чун даркашид як-ду қадаҳ в-он гаҳаш намонд,
Не аз маю на майкада, не аз худаш нишон.

Махфист сирри кор, аз он шуд далели ҷаҳл,
Бар аҳли баҳсу мадраса даъвии илмашон.

Рӯхуллаҳаш зи торами меҳр аст ҷуръаҳоҳ,
Бар боми дайри пири муғон бин қадаҳкашон.

Фони, ба роҳи фақру фано хок агар шавӣ,
Болои ҷарх ҷой кунӣ аз улуввашон.

Татабўъи Хоча Исмат

Чу хоки роҳи туем, эй ту шоҳи чуръакашон,
Зи нимхўрди маят чуръае ба хок фишон.

Ҳазор шарм зи динам, ки ҳар шаб аз масти,
Муғон бурун фиканандам зи хоки дайр кашон.

Саҳар зи ранҷи хуморем нохуш, эй соқӣ,
Бисозамон ба ду ҷоми маи сабўҳ хушон.

Зи ҷоми васли ту сероб софнўшонанд,
Чи шуд, ба дурдкашон низ қатрае бичашон?

Ғуломи пири муғонам, ки хоки дайрашро
Ба боли хеш бирўбад малак зи рифъати шон.

Чи ҳадди номи ту бурдан, ки ман ба ишқи туам,
Ғуломи моҳвашон, эй ту шоҳи моҳвашон?

Маҷў нишонаи Фони, ки то бишуд ошиқ,
Аз ў ба дашти фано кас наёфт ному нишон.

Татаббўи Хоҷа

Субҳ аст, файз агар талаби, тарки хоб кун,
То чанд масти хоб, қадаҳ пуршароб кун!?

Моро ба шиша май фикану аз итобу лутф
Не санги хора афкану не лаъли ноб кун.

Мурдам дар интизори ту, эй умри нозанин,
Як дам ба омадан, на ба рафтан шитоб кун.

Рўзи муқаддар аст, нагардад зиёду кам,
Гар ту виқор варзию гар изтироб кун.

Эй маҳ, туро ҳамерасад аз мастию гурур
Хоҳи ба чарх нозу ба анҷум итоб кун.

Назди вучуди ишқ бақои сипеҳрро,
Бар рӯи оби баҳр қиёси ҳубоб кун.

Фони, шаби висол маи беҳисоб дор,
В-онро ба мо ба умри муҳаллад ҳисоб кун.

Татаббўи Хоҷа

Ғами субҳат зи маю ҷом чи хоҳад будан,
Чун на пайдост, ки то шом чи хоҳад будан?

Гў: бидонанд ҳама кас, қадаҳ оғоз кунем,
Кас надонист, ки анҷом чи хоҳад будан?

Андарин дайри куҳан тозадилороме ҷўй,
Нест маълум, ки айём чи хоҳад будан?

Чанд пурси, чи бувад коми ту аз гулшани даҳр,
Ҷуз маю ёри гуландом чи хоҳад будан?

Зоти Ҳақ боқию кавнайн ба ҷуз нақшу хаёл
Андар оинаи авҳом чи хоҳад будан?

Некномони риёпешаи ҳосидро кор
Ҷуз ҷафои мани бадном чи хоҳад будан?

Аз лабат н-омада ҳаргиз чу маро ҷуз дашном,
Бўсае низ ба дашном чи хоҳад будан?

Фониё, ҷуз ба фано васл, ки хоҳи, аз дўст
Ҷуз хаёлу тамаъи хом чи хоҳад будан?

Мухтараъ

Кўҳна сафоли дайр бин, к-оинаи сафост ин,
Пурмаи соф агар шавад, Ҷоми Ҷаҳоннамост ин.

Ҷоми Ҷамат агар бувад в-оинаи Сикандарӣ,
Ин чу ба ҷои ҳарду шуд, бин ба шараф кучост ин.

Ман ба фироқ ҷон диҳам, ў ба висол ҷони халқ,
Дар раҳи ишқ инчунин зулм куҷо равост ин?

Васл надошт муғтанам, дил ба фироқ асир шуд,
Ҳар ки нагуфт шукри он, оқибаташ сазост ин.

Ман ба балои меҳри ў хок, валеқ ҳар дам ў
Гашта балои дигаре, ваҳ, чи аҷаб балост ин!

Ҷон ба баҳои бўсае бурд, чу хостам, бигуфт:
Рўзе адо бихоҳамаш кард, аҷаб адост ин.

Фони, агар қадам занад шайх, марав ба бори уҷб,
Савмаи риё мадон, бодияи фаност ин.

Айзан

Чя ҳол аст ин, ки соқиро чу давр афтад ба сӯи ман,
Дихад соғар зи паҳлӯ нонишаста рӯ ба рӯи ман.

Аз он сон майкашам ҳар дам гулӯ дар хидмати соқи,
Ки ҳар к-ӯ бингарад, донад, ки мехорад гулӯи ман.

Шикебам нест аз як тори мӯяш, з-он ки дар ёри
Ба ӯ вобастагиҳо ҳаст аз ҳар тори мӯи ман.

Туро чи хусну ман чи орзумандам, ки дар ёри
Чу хуснат лаҳза-лаҳза беш гардад орзуи ман.

Ману дилро аҷаб хӯест, к-он дар ишқу расвой
Ба хӯи ӯ ману ӯ барнамеояд ба хӯи ман.

Дар ин дайри куҳан ҳар сӯ сабӯкаш беҳаданд, аммо
Расид андар миён санги балият бар сабӯи ман.

Наёсоям даме бечустуҷӯяш, Фониё, гарчи
Надорад фоида бе хоҳиши ӯ қустуҷӯи ман.

Татаббӯи Хоҷа

Он гул, ки нӯшад май бо рақибон,
Бинанду миранд мискин ғарибон.

Эй гул, ба гулшан чун қилва сози,
Афғон макун айб аз андалебон.

Чун булбулу гул бе ҳам мабодо
Ишқи муҳиббон, хусни ҳабибон.

Бе ёр аз мо тоқат маҷӯед,
З-он рӯ, ки ҳастем аз ношикебон.

Чун захми сина пӯшида дорем?
Созад чу зоҳир чоки гиребон.

Маст ар фикандам сар зери пояш,
Эй дил, Худоро, к-аз ҷо макебон.

Фони, насибе з-он маҳвашат нест,
Хуш бо насиби аз бенасибон.

Мухтараъ

Чу мили қабрам орояд ба гулҳо гулӯзори ман,
Шавад гулдастаи мулки фано мили мазори ман.

Сиёҳ аз дуди оҳу қатраҳои хун ба ҳар захмаш,
Чу шоҳи арғувони дарду ғам шуд қисми зори ман.

Маро аз бодаи лаъли лаби соқист махмури,
Чи мумкин аз шароби майкада дафъи хумори ман?!

Ба рӯзи рӯзгорам зулфу ҳаҷри ёр шуд боис,
Ки рӯзам тира гашту тиратар з-он рӯзгори ман.

Тани хокӣ зи наълу доғ пур шуд, гӯйё, эй дил,
Ки рахш он ҷо ба ҳар сӯ дод ҷавлон шаҳсувори ман.

Фалакро ихтиёре нест дар борону барқу раъд,
Кучо дар ашқу оҳу нола бошад ихтиёри ман?

Зи чашми ашқборам дар канор омад дури мақсуд,
Ҷамоно шуд миёни баҳр, эй Фони, канори ман.

Мухтараъ

Зи таърихи Чаму Искандар омад тирағи бар ман,
Магар ҷоми ҷаҳонбин созадам оинаро равшан.

Маро аз оташи Намруду гулзори Ирам кам гӯ,
Бидеҳ он ҷоми оташгун, ки олам гардадам гулшан.

Фалак ҳар рӯз мардони ҷаҳонро афканад бар хок,
Зи ҷоми марг то кай боре аз як ҷоми мардафкан?

Чу бар умр эътимод нею давронро бақое нест,
Хуш он, к-ӯ сохт дар умри гиромӣ даври соғар фан.

Зи абнои замон онро, ки гӯи дӯсти ҷони,
Яқин медон ба ҷони хеш пайдо сохти душман.

Паи дунёи дун то чанд дасту по зани як раҳ,
Фуру каш даст андар остину пой дар доман.

Зи майхона шигофе гар бувад дар хилватат, эй шайх,
Аз он беҳтар баре, к-аз равза дар гӯрат бувад равзан.

Ҷавонони чаманро аз баҳори умр чун бар нест,
Ба ашқу нола гӯё абр аз ин маъни кунад шеван.

Агар Фони дар ин дайр-ул-ҳаводис чанд рӯзе ҳаст,
Бувад беҳтар, к-аз офатҳо кунад майхонаро маскан.

Татаббўи Хоҷа

Эй пургулу шукуфа зи рўят баҳори ҳусн,
Равшан зи офтоби рухат рўзгори ҳусн.

Дар лаълат оби зиндагӣ, аммо чу Зиндарӯд,
Шодоб аз ҷамоли ту шуд ҷўйбори ҳусн.

Хуршеду зар фишондани ҳаррўзааш ба даҳр,
Бар пой ту зи чарх фишонад нисори ҳусн.

Дар осмон маҳе буду дар бўстон гуле,
Пайдо ба даври рӯи ту шуд эътибори ҳусн.

Нахли қади ту сарви сарафрои ҳусн шуд,
Боло гирифт, эй гули нав, аз ту кори ҳусн.

Маҷнун, ки буд ошиқи Лайлию ҳусни ӯ
Ҳаргиз набуд чун мани девона зори ҳусн.

Акнун, ки масти ҳусни, дарёб хотирам,
3-он пештар ки дар сарат афтад хумори ҳусн.

Султони ҳусн рӯи туву ҳоҷиб абрўят,
Ҷаллоди чашму зулф шуда пардадори ҳусн.

Бо ҳусни бениҳояти ӯ шукр, Фониё,
К-аз рӯи ошиқӣ нашудӣ шармсори ҳусн.

Айзан

Манам, ки шўҳраи дайрам ба дурд нўшидан,
Ба бода хирқа гарав карда, айб пўшидан.

Ба ғайри рўи накў карданам назар хуш нест
Бирав рақиб, ки хуш нестам бар бадон дидан.

Басо, ки ранҷ кашад аз ҷафои аҳли замон,
Касе, ки дарнанавардад бисоти ранҷидан.

Ки дид гуфту шуниде чунин, ки доим ҳаст
Зи мо фасонаи дил гуфтан, аз ту нашнидан.

Чу кард қисми ту қассоми ризқ бе каму беш,
Чӣ гуссаҳо, ки хўри аз зиёда кўшидан.

Ҳама зи варзиши ишқам камол шуд дар ишқ,
Бувад ба кор маҳорат зи беш варзидан.

Ба ҳаҷри тира маро ҳаст бештар зорӣ,
Ки шаб зиёда бувад з-аҳли дард нолидан.

Ба сарви нози ту дар боғи ҳусн ҷилваи ноз,
Маро назар ба хиромаш фиканда нозидан.

Чу хокбўсии дайри фано ба Фони бас,
Лаби пиёлаву соқӣ чи ҳадди бўсидан?!

Айзан

Эй моҳ, майли соғари чун офтоб кун,
Бар офтоб таънаву бар маҳ итоб кун.

Ҳар дам зи мастият ба фитодан шудааст майл,
Сар неҳ ба зонуи ману як лаҳза хоб кун.

Обод кун ба ҷоми ниҳон олами дилам,
Ё фoš ҷоми май хӯру олам хароб кун.

Онро, ки аҳли дард наёби ба кӯи ишқ,
Зинҳор, к-аз мусоҳибаташ иҷтиноб кун.

Ёрам парию ман шуда Маҷнунаш, эй рафиқ,
Моро дигар ба Лайлию Маҷнун хитоб кун.

Оби даҳони дӯст, ки дандонаш андар ўст,
Дандон мағӯву тасмия дурри хушоб кун.

Онро, ки сар ба сачдаи он бут кашад, бад-ин
Бо кофирӣ ба фатвии ман эҳтисоб кун.

Дар дил хаданги ишқи вай, эй ҷон, халидааст,
3-он сиху оташаш ба саги ў кабоб кун.

Фони, ҳиҷоб шуд чу миёни ману ҳабиб,
Эй ишқ, парда афкану рафъи ҳиҷоб кун.

Мухтараъ

Эй ринди дурдошом, чуз дайри муғон маъво макун,
Дилро ба ғайр аз муғбача ҷои дигар шайдо макун.

Соқӣ ба сад фархундаги чун боядат пояндаги,
Ғар ёби оби зиндаги дар ҷом чуз саҳбо макун.

Дар тарфи боғ, эй симбар, гулранг май дар ҷоми зар,
Афканда дар вай кун назар, майли гули раъно макун!

Дар дину дил оташ зада, карди чу азми майкада,
Ҷар лаҳза азми арбада бар зумраи тақво макун.

Чун мулки дил яғмо кунӣ, ҷавру ситам бо мо кунӣ,
Сад нозу истиғно кунӣ, дар ноз истиғно макун.

Дилро чу бинӣ сӯи худ маҷнуну зор аз рӯи худ,
Ҷар дам марон аз кӯи худ, девонаро бечо макун.

Аз ишқ, Фони, дам мазан, гулбонг дар олам мазан.
Ҷоли маро барҳам мазан, бешам аз ин расво макун!

Ихтироъ

Нест дар дайри муғон бадмасти бебоке чу ман,
Аз гиребон то ба домон пираҳанчоке чу ман.

Он чунон, к-андар камоли хусн поке чун ту нест,
Ёфт набвад дар камоли ишқ ҳам поке чу ман.

Ўам чу набвад аз ғами ишқат ба олам саъбтар,
Шуд яқин ин ҳам, ки набвад низ ғамноке чу ман.

Дархури идроки хуснат ҳар касеро ошиқист,
Нест дар ушшоқи зорат аҳли идроке чу ман.

Ғар рабояд сарсари ишқат чу хас ушшоқро,
Нест дар дашти ғаму андӯх хошоке чу ман.

Гил агар бояд паи таъмири кӯи ошиқӣ,
Баҳри он обе чу ашкам набваду хоке чу ман.

Қатъи дашти фақр агар дар шеваи чолоки аст,
Фониё, дар қатъи ин раҳ нест чолоке чу ман.

Татаббўи Хоҷа

Зи бас мастЯ даридан чома бар тан,
Гиребонро намедонам зи доман.

Фалак ҳар гаҳ ки вақтам тира дорад,
Надонам чорааш чуз қоми равшан.

Ба рағми чарх қоми чархкирдор,
Лаболаб дар кашидан кардаам фан.

Маро ҳар к-ӯ қадаҳ дорад бувад дўст,
Чу резад мўҳтасиб, з-онаст душман.

ЧЯ хуш бошад баҳорон қоми гулранг,
Зи дасти гулрухон бар тарфи гулшан!

Зи чархам хонаи дил ҳаст торик,
Зи тираш гарчи сад беш аст равзан.

Зи дасти муғбача қоми муғона
Ба ман дайри муғонро сохт маскан.

Ба боғи даҳр шуд озод номаш,
Чу шуд бо даҳ забон, хомўш савсан.

Ману дайри фано, зуҳҳоду масҷид,
Май, эй Фоня, кучо зўҳду кучо ман?

Татаббӯи Мир

Зи сӯзи шӯълаи ҳаҷри ту мурдам, тарки ҳиҷрон кун,
Халилосо даро в-ин оташам яксар гулистон кун.

Ба теғам ғарқи хун карди ба саҳрои ҷунун оё,
Ки фармудат, ки ин хун кисвати маҷнуни урён кун?

Парад мурғи дилам дар шомӣ ғам ҳар сӯ ба лутф, эй шамъ,
Бигир он мурғро парвонаи худ дар шабистон кун.

Зи теғат чоки дилро дӯхт натвонам мани маҷнун,
Бад-ин дӯзандаги, ҷоно, илоҷ аз тири миҷгон кун.

Намеғӯям, ки бо ман лутф кун, ё ҷавр кун, ё ноз,
Ҳар он чи хотири нозук, бад-он мойил бувад, он кун.

Дили садпораро чун ҷамъ кардам, гар ту напсанди,
Насиме бар вай аз зулфат расон, бозаш парешон кун.

Аҷалро ор, ё раҳм омад аз ҳаҷри ту бар ҳолам,
Ту, эй қотил, чу напсанди, ба як таънаш пушаймон кун.

Зи даврони сабукрав дар дил аст ошӯбам, эй соқӣ,
Ба як ратли гаронам фориг аз ошӯби даврон кун.

Малул аз ҳушам, эй соқӣ, қадаҳ дардеҳ ба майхона,
Бинои тавбаву зӯҳдам ба сели бода вайрон кун.

Агарчи васл бетавфиқ мумкин набвад, эй Фони,
Машав навмеду дар роҳи талаб саъй он чи битвон, кун.

Дар таври Хоҷа

Шаб чу шикаст тавбаам шӯхи шаробхори ман,
Субҳ дуост кори ман, то шиканад хумори ман.

Ҳаст далел ин ки он маст шабам навохтаст,
Чашму рухи кабуди ман, рӯю сари фигурори ман.

Бод чарост қонфизо, гард зи чист сурмагун,
Гарна ба тавфи дашт шуд ҷилваи шаҳсувори ман!

Теги ҷафои қотилам чанд фитад ба хоку хун,
Аз дили захмноки ман в-аз тани хоксори ман?

Бурдани бори дардро қониби кишвари вафо,
Боркаше набурдааст аз дили бурдбори ман.

Куштаи он қаду рухам ҳаст муносиб, эй фалак,
Ин ки зи сарву гул кунӣ шамъи сари мазори ман.

Заҳми дилам зи марҳами сабр кучо шавад нақў,
Ҳар нафас, он чу мефитад, аз дили беқарори ман.

Ман кию дар канорам он тифл нишастан орзу,
Манзили тифли ашк шуд чун ҳама гаҳ канори ман.

Муғбачагони маст дар дайр ҳамекунанд ҳазл,
Аз паи илму дин нигар Фонии хастакори ман.

Айзан

Нест чун кори замонро эътимоде як замон,
Соғари майро ту ҳам бас як замон аз даст намон.

Мурғро дар шаб рамидан нест з-оташ, лек ҳаст
Тоири сабру суқун дар ҳаҷр з-оҳи ман рамон.

Лаҳза-лаҳза оташи оҳам кашад сар бар сипеҳр,
Ал-амон аз шўълаи шавқу муҳаббат, ал-амон!

Ҳар ки дар саҳро маро бинад, кунад Маҷнун хаёл,
Модари гетӣ ҳамоно зода моро тавъамон.

Муғтанам дон ҳар дам аз умрат, ки як дамро аз ў,
Нест мумкин не Масеҳо, не Хизр гаштан зимон.

Хоҳам аз хайли малак пинҳон ҷамоли он пари,
Аз ҳарими васл чун маҳрум беҳ номаҳрамон.

Фони, аз бори худӣ чун вораҳӣ, сўи ҳабиб,
Умрҳо рафтан ҳамону як қадам мондан ҳамон.

Мухтараъ

Оядам баҳри заминбӯси сагонат сар фурӯ,
Лек он сар ҳаргизам н-ояд ба тоҷи зар фурӯ.

Сарв бо қадди ту лофи сарбаланди мезанад,
Як назар, эй шӯхи саркаш, дар замин бингар фурӯ.

Буда андар сафҳаи гул шарҳи ҳоли андалеб,
Ашки борони баҳори шуста он дафтар фурӯ.

Дар сару рӯям зи дуди оҳ набвад тираги,
Бурдаам ҳамчун самандар сар ба хокистар фурӯ.

Охири базм аст соқи, бода камтар деҳ, мабод,
К-офтоби ман равад аз нашъаи соғар фурӯ.

Равшани н-афтада дар қасрат зи равзан, балки меҳр
Омада баҳри тамошоят зи бому дар фурӯ.

Ҳоли Фонӣ гарчи бошад кас мабинад, ар чунун,
Як назар ҳам бин ба ҳолаш, эй парипайкар, фурӯ!

Татаббӯи Хоҷа

Муждаи васл мерасад, дар дили ман қарор ку?
Ҳар нафасам ба нолаи беҳуди, ихтиёр ку?

Дафъи ҷунуни ишқро хоҳиям, эй ҳакими ақл,
То бикаши ба силсила, ҳалқаи зулфи ёр ку?

Гуфтаме ар ғаме расад, даст бигирадам хирад,
Ишқ расиду ақдро пеши вай эътибор ку?

Чун гули хушнаси ми ман базми маро чу равза кард,
Мутриби хушнаво кучо, бодаи хушгубор ку?

Пири муғон ба хок агар чуръа чаконад аз қадаҳ,
Ташналабе ба майкада чун мани хоксор ку?

Хонаи тираи дилам пурхасу хори ҳаҷр шуд,
Шӯълаи шамъи васлро оташи он узор ку?

Соли дигар, ки оғаҳ аз ҳастии мо, биёр май,
Гӯй, ҳарифи майкада, чуръакашони пор ку?

Шарҳи фироқро мағӯ, к-аз чи рақам намекуни?
Табъи сухантирозам аз меҳнати рӯзгор ку?

Лофи фано ҳамезанад Фони вагарна ин хатост,
Синаи оташин кучо, дидаи ашқбор ку?

Айзан

Эй дил, фарози дайр чу бахти сиёҳи ту,
Дудест гӯиё ба фалак рафта оҳи ту.

Ҳоҷат кучо бувад ба шабистони мо чароғ?
К-он ҷо бас аст партави рӯи чу моҳи ту.

Эй нури чашм, сурмаи айн-ул-яқини мост,
Орад сабо чу тўҳфае аз хоки роҳи ту.

Мебош дар паноҳи Ҳақ, эй пири майкада,
К-осудаанд дурдкашон дар паноҳи ту.

Узри хумори мо ба ду паймона хости,
Бодо Худой дар ду ҷаҳон узрхоҳи ту.

Эй сарви ноз, хуш ба хиром омади, мабод
Ҷуз дар риёзи чашму дилам ҷилвагоҳи ту.

Гардад ҳилол бар сари абрӯ-т аз шикаст
В-ин шуд аён зи хатти шикасти кулоҳи ту.

Эй, к-аз ҳавои муғбачагон мучримӣ, матарс,
К-аз лутф пири дайр бибахшад гуноҳи ту.

Фони, агар зи сўзи дарун лоф мезани,
Ку оташи дили туву ку дуди оҳи ту?

Татаббӯи Хоҷа

Эй, зеби офтоби ҷамоли ту, холи ту,
Не-не, ки хол нуқтаи ҷими ҷамоли ту.

Дар хонаи дилам қадаме неҳ, ки гаштааст
Ҳамчун нигорхонаи Чин аз ҳаёли ту.

Бемислият чунон аст, ки даъво тавон намуд,
К-ат акс ҳам дар оина набвад мисоли ту.

Аз иштиёқи дӯст дилам ончунон пур аст,
Эй сабри ҳарзагард, ки набвад маҷоли ту.

Аз бодаи ақиқвашу ним даври чом
Ояд ба хотирам лаби лаълу ҳилоли ту.

Эй пири дайр, маст ба зонуи муғбача-ст
Он сар, ки шуд ба роҳи вафо поймоли ту.

Бадҳолии маро зи хумори маи лабат
Диди, мапурс боз, ки чун аст ҳоли ту?

З-афғону нола халқи ҷаҳонро кунам малул,
Гар бим дар дилам набувад аз малоли ту.

Фони, агар на бори худӣ афкани зи худ,
Худ кай ба кӯи васл бувад эҳтимоли ту?

Айзан

Тира шудаест чашмам аз фурқати ғамфизои ту,
Ваҳ, ки хароб дорадам шавқ ба хоки пойи ту.

Рехта мушки судаву зулфи бунафша тофта,
«Тоби бунафша медиҳад турраи мушксои ту».

Ханда задиву гунчаро лаб бикӯшодӣ аз нашот,
«Пардаи гунча медарад хандаи дилкушои ту».

Ҳаст чунон, ки дар бадан марғ бувад ба ҷои ҷон,
Эй ту ҳаёти ҷон, агар ҷон бувадам ба ҷои ту.

Не ба кас, ар ба ман расад, аз дилу ҷон хушӣ кунам,
Хоҳ ба ҷон вафои ту, хоҳ ба дил ҷафои ту.

Заҳми дилам, ки ёфти аз нафаси Масеҳ ранҷ,
Ёфт шифо зи сарсаре, к-омада дар ҳавои ту.

Кӯҳнасафолу дурди май, к-аз ту расид, соқие,
Дод зи даҳрам оғаҳи ҷоми ҷаҳоннамои ту.

Ман, ки шаҳони мулкро сар наниҳам зи саркаши,
Бин, ба раҳат фиканда сар, чун шудаам гадои ту.

Фони, агар маи муғон ҳаст насибат аз азал,
Хизру Масеҳро бувад умри абад салои ту.

Татаббӯи Хоҷа

Субҳ дар майкадаам хирқа ба май гашт гарав,
Рафт чилсола вараъ, рӯзи наву рӯзии нав.

Он ки дар хилватам орому сукун буд, намонд
Ману ин лаҳза паи мутрибу бода таку дав.

Рости гар натавон ёфт, аҷаб нест, ки ҳаст
Парвариш аҳли замонро зи сипеҳри қачрав.

Чарх чун меҳр зи авчат занад охир бар хок,
Бас ба тахти фалаку соғари зар ғарра машав.

Ҳоҷати равшании шамъ мадон, чун ёбад
Хилвати тираат аз нури ибодат партав.

Лавҳи дилро зи ибодат чу расони ба ҷило,
Набувад ҳоҷатат он гоҳ ба мисбоҳу ба зав.

Соқие, бода деҳу узр мағӯ, к-он дар ишқ,
Дарки файзам чу диҳад, рӯ набувад гуфту шунав.

То ки бастам камари бандагии пири муғон,
Бо ҳама муғбача бахшам камари Кайхисрав.

Фонӣ, он тухм, ки дар мазраи ҷон афшонӣ,
Неку бад нест ҷуз ин фоидаат гоҳи дарав.

Татаббӯи Хоҷа Ҳасан

Чун шуда шарманда рӯи офтоб аз рӯи ту,
Бошад он пӯшиданаши рӯ дар саҳоб аз рӯи ту.

Гул агар набвад рухат, пас вақти таъҷили хиром,
Аз арақ баҳри чи резон шуд гулоб аз рӯи ту?

Лаълу рӯятро чу дидам, гаштаам масту хароб,
Маст аз лаълат шудам, лекин хароб аз рӯи ту.

Шамъи рӯят дар шабистон дид чун мурғи дилам,
Сӯхт чун парвона бо сад изтироб аз рӯи ту.

Рӯ намуда анҷуми гардун, чу афканди ниқоб,
Кай намояд он замон, к-афтад ниқоб аз рӯи ту?

Май ба рӯят нӯшам, эй соқӣ, ки ҳаргиз набвадам
Завқи май аксар наяфтад дар шароб аз рӯи ту.

Фонӣ аз ҷон шуд Ҳасанро банда, эй маҳ, з-он ки гуфт:
«Эй мунаввар гашта рӯи офтоб аз рӯи ту!»

Татаббӯи Амир Вафои

Ҳаст рӯи чун гулу холи лабат болои ў,
Чун ҳарири ол, к-аз анбар бувад тамғои ў.

Мурғи дилро з-он ба сӯи гулшани васлат ҳавост,
То нагардад ранча хоки он чаман аз пои ў.

Бо қабои лолагун дар ҷилва шуд, гӯё ки об
Хӯрда аз хуни ҷигар нахли қади раънои ў.

Аз ҳаёлаш дидаву дилро бувад нуру сурур,
З-он ки гоҳе дидаву гоҳе дил омад ҷои ў.

Боиси қайди ҷунун омад туро занҷири зулф,
З-он ки орад ҳар шабам ошuftагӣ савдои ў.

Пири дайрам з-он ба май дилро зи ғамҳо кард пок,
К-аз ридои зӯҳди покон шуд қадаҳполои ў.

Дин фидо кардам ба ишва, муғбача сӯям надид,
К-аш ҳазорон дин фидои нозу истиғнои ў.

Дил зи раъноёни боғи даҳр баркандам, ки нест,
Ҷуз дурангию дурӯи дар гули раънои ў.

Ҳамчу Фони бандаи шоҳам, к-аз ороиш ҷаҳон
Чун намудорест аз боғи ҷаҳонорои ў!

Мухтараъ

Чу оташест лаби лаъли пурфасонаи ў,
Забон ба ишва бароварданаш забонаи ў.

Баҳона дар дами қатлам агар кунад, чи зиён
Ба нақд мекунадам қатл чун баҳонаи ў?

Шаҳест бодафурўшу хароба – майхона,
Зи лаъл пур хуми бисёр дар хизонаи ў,

Хуш аст баҳри май он сон, ки ақл н-орад шуд
Аз ин қаронаи ў то бад-он қаронаи ў.

Мутеи пири муғон қард, бас мағў, ки чи қард,
Ҳавои муғбачаву бодаи муғонаи ў.

Машав фирефтаи зулфу холи шоҳиди даҳр,
Ки қаст тоири зирак зи дому донаи ў.

Чу Фони он ки нишоне ба дўст бурд, эй дил,
Дар ин чаҳон натавон ёфтан нишонаи ў.

Татаббўи Хоча

Дар кўчаи муғон, ки бурун шуд махоҳ аз ў,
Мезан қадам, ки то ба Ҳарам ҳаст роҳ аз ў.

Даъвои нақди дин чу кунад чашми кофират,
Чуз айни эътироф, ки чўяд гувоҳ аз ў.

Бо афву бахшишат бувад он кас гуноҳкор,
К-андар тариқи фақр наёяд гуноҳ аз ў.

Соқя, биёр чоми ҳилоли пур аз шароб,
К-уфтад ба шарм меҳри фалак з-ину моҳ аз ў.

То даркашида аз сипаҳи ғам шавам халос,
Дар ғам дилам чу ёфта доим паноҳ аз ў.

Аз тундбоди ҳаҷр кашам парда аз рухат,
Яъне ниқобро бирабоям ба оҳ аз ў.

Фони гадои пири муғон гашту шоҳ шуд,
Доим кунад гадоии ҳиммат чу шоҳ аз ў.

Мухтараъ

Зи нола ҳоли дили зори нотавон бишнав,
Сухан агар нашавад зоҳират, фиғон бишнав!

Ба чуз фасонаи ман гуфтугў ба кўят нест,
Фиканда гўш ҳикоят аз ину он бишнав!

Ба дил ҳикояти ишқат кунам ниҳон аз халқ,
Чу дар даруни диле пасту ҳам ниҳон бишнав!

Биёр шишаи май, пас зи нуктаи тавҳид
Ба ҳар пиёла зи ман турфа дoston бишнав!

Фасонаи гули садбаргу шарҳи хори ғамаш,
Зи булбули саҳар, эй дил, ба сад забон бишнав!

Ба роҳи Каъба маҷў сирри ишқ, гар хоҳи,
Чунин тарона рав аз кўчаи муғон бишнав!

Ба шарҳи меҳнати ишқат бичўй Фониро,
Замон-замон-ш бигўю ягон-ягон бишнав!

Айзан

Май гарчи бошадам зи гами дил фароғ аз ў,
Дар сина сўз дораму бар хирқа доғ аз ў.

Шуд дар хазон ба гашти чаман он баҳори ҳусн,
Дар зеб гашт пур зи гулу лола боғ аз ў.

Оҳам, ки дил фурузад, аз ў ваҳм кун, ки бод
Оташ фурузаду нафурузад чароғ аз ў.

Овора шуд ба дашти ҷунунам дил, эй рафиқ,
Маҷнун агар бубини, бипурси суроғ аз ў.

Бемори ҳаҷр шуд тан, аз он кў бурун кашанд,
Не сағ аз ў ғизо кунад, эй дил, на зоғ аз ў.

Савдоиям, зи ҳаҷр равам пеши майфуруш,
Чўям ба як пиёла илочи димоғ аз ў.

Фони, худӣ бияфкану по неҳ ба кўи ишқ,
Фориғ шавӣ зи хавф, чу ёби фароғ аз ў.

Мухтараъ

Зи нафси тира, илоҳи, чу нест роҳ ба ту,
Чуз ин чӣ чора, ки орам аз ӯ паноҳ ба ту?

Чиҳо зи чашму дил омад ба ман, кунун ҳастанд
Ба ашқу оҳ зи ман ҳар ду узрҳо ба ту.

Чӣ сон шикаст наҷфад ба сӯи ман, чу бувад
Сипоҳиям ҳам аз лашқари гуноҳ ба ту.

Ба рӯи субҳи мунаввар кашам дигар шаби тор,
Саҳар чу нола фиристам зи хайли оҳ ба ту.

Шабеҳи ман ба гунаҳ гарчи нест, нанмудам
Зи кибру хирасари шакку иштибоҳ ба ту.

Чу ҳаст пеши ту «мо физ-замир»-и ман равшан,
Ба ин сухан гузаронам туро гувоҳ ба ту.

Ба ишқи ӯ гузар аз шоҳу аз гадо Фони,
Ки рӯи бандагӣ орад гадову шоҳ ба ту.

Мухтараъ

Оламе хоҳам, ки набвад мардуми олам дар ў,
К-аз ҷафои мардуми олам набошад ғам дар ў,

Не ба рӯз ашки асиронаш намояд сели қатл,
Не ба шаб з-оҳи ғарибон кисвати мотам дар ў.

Не зи бедоди фалак дар вай диле бо сад алам,
Не зи шамшери ситам сад захми бемарҳам дар ў.

Н-аз парируён дар ў хайли ҳама ноодами,
Не ҳазорон дев аз чинси бани Одам дар ў.

Чун маҳал аст ин ҳавас, эй дил, сӯи майхона рав.
З-он ки бошад ҳар сафоли кӯҳна Ҷоми Ҷам дар ў.

Лаългун май рез дар вай, к-аз сафову мартаба
Сарнагун бинмояд ин фирӯзагун торам дар ў.

Ончунон даркаш, ки гарчи бошад он ҷоми сипеҳр,
Ёфт натвон чун таҳи дӯзах асар аз нам дар ў.

То чунон фориг шавад хотир зи хубу зишти даҳр,
К-аз тахайюл боз натвон ёфт бешу кам дар ў.

Фониё, дар вазъи гардун пур макун андеша, з-он-к,
Нуктае набвад, ки набвад бар хирад мубҳам дар ў.

Татаббӯи Хоҷа

Зоҳидо, дасттиҳи қониби майхона марав,
В-арна чун мо шавадат хирқаву саҷқода гарав.

Ба маи кӯҳна деху соқии нав, соз фидо
Зару сим, он чи ба дастат фитад аз кӯҳнаву нав.

Рӯяш аз бода барафрӯхт, дилам низ, оре
Равшану тира зи хуршед пазиранд партав.

Бари неки талаби тухми бадӣ афшонда,
Ҳосили кишти ту маълум шавад вақти дарав.

Эй дил, аз ахтари толеъ маталаб рӯзи хуши,
Ки надонист ба чуз кисабурӣ ин шабрав.

Дорам эй шӯх, ба гӯшат сухани пинҳони,
Ки ба чуз ваъдаи васли ту бигӯям, машунав.

Ҳаст чун қуръакаши Қоми, аз он Фониро
Мадад аз маънии Ҳофиз шуду рӯҳи Хусрав.

Татаббўи Махдум

Чашму дил аст чои ту, чои дигар марав,
Берун маё зи дидаву аз дил бадар марав.

Чун мерави ба қўи вай, эй дил, бубин маро
Он чо, ки қатл карда, аз он пештар марав.

Гуфти, равам ба дайру зи худ беҳабар шавам,
Он сўй, то ки бошадат аз худ хабар, марав.

Як субҳ бо худ ою шунав нолаи маро,
Аз худ ҳама ба нағмаи мурғи саҳар марав.

Нозукдило, агар раҳи ишқат ҳавас шуда
Бишнавад суҳан чу булҳавасон, ин сафар марав.

Эй шайх, пур мағў, ки равам сўи майкада,
Яксон бувад агар бирав он чо, агар марав.

Фони, ба дил зи раҳгузари дида шуд бало,
Бояд саломатат, сўи он раҳгузар марав.

Тагаббўи Хоҷа

Зи ишқи муғбачаи масту базми ишрати ў,
Муриди пири муғонам гирифта миллати ў.

Хушам ба ҷурми гунаҳ, з-он ки гар на ин буди,
Ки пок гаштӣ аз амвоҷи баҳри раҳмати ў.

Ба шамъи васл чу парвона сўхт, з-он сабаб аст
Ҳазор барқи бало дар дилам зи ғайрати ў.

Мадех ба равзаи Фирдавс ваъдаам бе ёр,
Чаро ки равза бувад дўзахам зи фурқати ў.

Дуои шайх ба омурзишам намебояд,
Чаро кашам, чу бувад лутфи дўст, миннати ў?

Зи ёди ў натавонам даме шудан ғофил,
Чи буди, ар набуди дар дили ман улфати ў.

Чаро ба рўзии нанҳода ғам хўрам каму беш,
Чу бешу кам нашавад, он чи ҳаст қисмати ў.

Ба дайр кўҳнасафоле, ки нўшам оби ҳаёт,
Ба Ҷоми Ҷам натавонам намуд нисбати ў.

Илоҷи зўҳди риё, Фониё, бикун ба фано,
Ки чуз бад-ин набувад махласат зи офати ў.

Айзан

Эй, ки гашти сӯи майхона ба риндон пайрав,
Вақҳи май гар набувад ҷон гараву ҷома гарав.

Дар хаёлоту хати сабзи камонабрӯи хеш,
«Мазраи сабзи фалак дидаму доси маҳи нав».

Беҳуд афтодаму бозам чу ба ҳуш омад дил,
«Ёдам аз киштаи хеш омад ҳангоми дарав».

Хонаи дил зи ғами гардиши гардун тира-ст,
Офтоби май агар нафканад он ҷо партав.

Эй дил, овози муғанни шунав, он гаҳ воиз
Гарчи фарёд кунад, гӯш бигиру машнав!

Эй, ки аз ноз кулаҳгӯшаи ҳуснат бишкаст,
Аз шикасти дигараш ёд куну ғарра машав.

Фониё, бо худии хеш ба ҷонон нарася,
Худӣ аз хеш чудо афкану бе хеш бирав.

Татаббўи султон ул-фусаҳо Ҳусайни

Дил ба кўят рафта, ҷисм аз вай нишоне монда,
Мурғ чун карда ҳаво, з-ў ошёне монда.

Фориғ аз мулки Ватан овора дар кўят манам,
Хонумоне рафтаву бехонумоне монда.

Мурдаам дар ҳачру ў дар қасди қатли ман ҳанўз,
Рафта қонам, лек қононро гумоне монда.

Афканам пеши сагат худро, чу бояд тўймааш,
Ҳам хушам, гарчи танам хушк устухоне монда.

Пурсаи заъфам агар хоҳи, назар кун бар дарат,
Нотавоне мурда, сар бар остоне монда.

Ёди сарви қомате пушти нигунамро асост
Дар сари пиронасар ишқи ҷавоне монда.

Ҳаст Фони бе рафиқон дар биёбони адам
Чун саге, к-аз заъфи тан аз корвоне монда.

Дар таври Махдум

Нигори турку тоҷикам кунад сад хона вайрона,
Бад-он мижғони тоҷиконаву чашмони туркона.

Муродам ин бувад, то чашми худ бар зулфи ӯ молам,
Агар хоҳам, ки ӯро созам аз мижғони худ шона.

Бихоҳад мурғи дилро сӯхт охир болу пар, як шаб
Зи бас гирди сари он шамъ мегардад чу парвона.

Биной ишқро дар дил шикофи сина дар бошад,
Алифҳо паҳлӯи ҳам бар дараш хатҳои дандона.

Кашам худро зи баҳри соя ҳар дам зери деворе,
Чу афтод аз нами тафҳои оҳам сақфи кошона.

Гарат тира-ст хилват, рав сӯи дайри муғон, эй шайх,
Ки бошад аз фурӯғи бода равшан кунҷи майхона.

Ба ҷурми дин буте барбаста гардонад ба зуннорам,
Чу бахшад, нақди динро гирадам аз баҳри ҷурмона.

Ба ман паймона деҳ, соқӣ, чу бо риндон диҳӣ соғар,
Хуми майро вале баҳри дили ман соз паймона.

Насихатгӯи Фони ҳам зи оини хирад дур аст,
Касе, к-аш ақл бошад, кай даромезад ба девона?!

Татаббӯи Ҳоча

Саҳар ба дайри муғон омадам шаробзада,
Зи бими лашкари андӯху ғам шитобзада.

Ба дар чу ҳалқа расондам, расиду дар бикшод,
Ба лутф муғбачаи ниммасти хобзада.

Зи май шукуфта ба боғи рухаш ҳазорон гул,
Зи хай ба гулшани рухсори худ гулоб зада.

Ба сар зи шӯхию мастӣ кулоҳ қач карда,
Ба рух зи лутфу сафо роҳи офтоб зада.

Чу дид шиддати махмуриям, фусӯскунон
Ба ноз гуфт: «Ки эй муфлиси шаробзада!»

Бад-ин сифат зи кучо мераси зи бадҳоли,
Ба ҷисм ларза фитода, дил изтиробзада.

Бигуфтамаш, ки: «Хаёли май лабу чашмат
Расонд сӯи ту роҳи мани харобзада».

Гирифт дасту ба лутфам даруни дайр кашид,
Сафи сабӯҳи муғон буду шайху шоб зада.

Ба як-ду ратли гарон ҳуш рафту афтодам,
Ба хоки дайри муғон чеҳра бар туроб зада.

Ба рӯзи ҳашр аз ин хоб агар кушоям чашм,
Сӯи биҳишт равам ниммасту хобзада.

Гар ин ҳавас ба дилат ҳаст, Фониё, мебош
Ба хоки дайри муғон аз ду дида обзада.

Тагаббўи Хоча

Аз чашми ман марав, ки туам нури дидаи,
Монанди нури дида зи мардум гузидаи.

Хубон кушандаанд, Худоё, магар маро
Аз баҳри куштани дигарон офаридаи?

Оромам аз фироқи ту, чоно, дигар намонд,
К-аз ман рамида, бо дигарон орамидаи.

Пурҳодиса-ст даҳр, дило, муғтанам шумор,
Дар майкада чу рахти иқомат кашидаи.

То рафтаи зи дидаи ман, эй пари, ба хашм,
Муштоқам ончунон, ки зи чашмам паридай.

Пироҳани сабурии дил чок кардаи,
Яъне ба ҷавр пардаи дилро даридай.

Фони, баҳои хоки раҳаш ҳар ду кавн шуд,
Дар дида ҷой деҳ, ки гаронаш харидай.

Мухтараъ

Хуш аст субҳ кулаҳ каҷ ниҳода чун лола,
«Маи дусолаву маҳбуи чордаҳсола».

Ба халқи оламе ин надихам, ар зи даст ояд,
Зи халқ агар фитадам оламе ба дунбола.

Ту масти нозию мо дардманди ту, чи аҷаб,
Агар ту арбада зоҳир кунию мо нола?

Зи ҳаҷри барги гулат меканам ба рӯзи фироқ,
Ба шакли нохуне ҳар сӯ зи сина паргола.

Аз оташи дили ман бар забон маёр ҳадис,
Ки ҳирқаташ назанад бар лаби ту табхола.

Чу шишаи дили мо бишканад, тафовут нест
Зи абр дурри самин гар фитад ва гар жола.

Чи суд сеҳри ту, Фонию бешуурии хасм,
Ба халқ шуд чу яке Сомирию гӯсола?!

Татаббӯи Махдум

Хол аз бунафша бар варақи ёсамин манеҳ,
Махро зи мушк доғи бало бар ҷабин манеҳ.

Сунбул ба пой сарви равон бар замин макаш,
Сад миннат аз кашокаши он бар замин манеҳ.

Тарсам, ки поят обила орад зи нозуки,
По барҳана ба барги гули оташин манеҳ.

Лафзи фироқ аз даҳани тунд дур кун,
Ин захр баҳри куштани мо дар нигин манеҳ.

Соқӣ, биёр май, ки малулам зи дарди ҳаҷр,
Доғи баҳона бар дили андӯҳгин манеҳ.

Ҳар-ч оядат ба пеш, зи тақдир дону бас,
Бори малол аз он дили нозанин манеҳ.

Эй, он ки пой худ ба роҳи ишқ мениҳӣ,
Бечорагии Фонии бедил бубин, манеҳ.

Татаббўи Хоҷа

Саргарон гаштам аз он наргиси хоболуда,
Цигарам хун шуд аз он лаъли шароболуда.

Лабаш олуда ба май гашту ҳаётам бахшид
Чавҳари қон, ки ба ёқути музоболуда.

Гуфтамаш: қўи ту олуд зи ашқам, гуфто:
Бад набошад чаман аз ашки саҳоболуда!

Сурх шуд чашми ту аз хуни дили сўзонам,
Ҳамчу масте, ки ба хуноба кабоб олуда.

З-оби ибриқи риёи ту нашўем, эй шайх,
Хирқаи мо, ки шуд аз бодаи ноб олуда.

Гў бар он пири муғон: масту харобам аз дайр,
З-ашки хунам чу шуд ин дайри хароб олуда.

Бандаи пири муғонам, ки зи баҳри карамаш
Шуста шуд қурму нагардид ба об олуда.

Дафтари хуни дилам ҳар ки бихонад, гардад
З-оби чашмаш ҳама авроқи китоб олуда.

Фониё, роҳрав он аст, ки дар дашти фано
Мирад, ар ташна нагардад ба сароб олуда.

Татаббӯи Шайх

Чун дида туро дида дилат меҳр гузида,
Меҳре бинамо, эй ба фидоят дилу дида!

Дар пеши қадат сарв бувад пири дуогӯй,
Бо хирқаи сабз омада, бо пушти хамида.

Дашноми ту чонам ба тан овард, афаллоҳ,
Чуз ман зи ту дашном бад-ин сон, ки шунида?

Хубон зи паи таҳнияти Юсуфи мо бин,
Оини ҷафо карда зи кафҳои бурида.

Худро ту ба зулфаш чи фурӯши дигар, эй мушк,
Сад нофаат он турра ба мӯе нахарида?

Дил хастану тан куштану қон сӯхтанат қор,
Чашмат нарасад бо ҳама ахлоқи ҳамида.

Фонӣ зи сӯи майкада чун омада сармаст,
Зоҳид шуда дар хилвату дар кунҷ хазид.

Ба чиҳати хонаи азизе гуфта шуда

Ин хона, ки аз хонаи чашм аст нишона,
Чун мардumi чашм аст дар ӯ соҳиби хона.

Хона на, ки аз равзаи Фирдавс намуна,
Соҳиб на, ки аз ҳури паризод нишона.

Дар бому дараш айшу нишот омада музмар,
Ояд зи сарири дари ӯ лаҳни тарона.

Дар обу гилаш завқу тараб омада мудғам,
Гар мадди садояш шунави савти чағона.

Қасре зи биҳишт аст, вагарна зи чи маънист?
Чун Кавсараш обе зи миён гашта равона.

Соқӣ, ба нишоти рухи он соҳиби манзил,
Пур деҳ қадаҳе аз маи гулранги муғона.

То Фони аз он нўшаду як дам шавад эмии,
3-ошӯби замону ситами аҳли замома.

Мухтараъ

Ба роҳи фақр аз тавфиқи Ҳақ бошад нишон тавба,
Мани тавбашикан мехоҳам аз Ҳақ ончунон тавба.

Вагарна рӯз бастан тавба, чун шаб гашт, бишкастан,
Маро шарманда кард аз хеш, безорам аз он тавба.

Агар тавба чунин бошад, ки ман бишкастаму бастам,
Шикаста бастан сад ҳар рӯз кардан метавон тавба.

Кунам тавба мани бад аз бадихо, лек, эй носеҳ,
Накӯ набвад намудан аз ҳавои некувон тавба.

Чу гирад мӯҳтасиб ҳар рӯз мастам аз паи махлас
Ҳадиси аввалам бошад ба ӯ гуфтан равон тавба.

Агарчи пир гаштам, лек пири бехирад бошам,
Ки гарчи бишканам кардан зи ишқи он ҷавон тавба.

Шикасти ҳолам аз тавба шикастан гашт, эй Фони,
Ба тавба ҳар чи ман кардам, кунад бо ман ҳамон тавба.

Айзан

Ба кӯи аҳли хилват дӯш рафтам, буд раҳ баста,
Дари дайри муғон аст, он ки набвад ҳеч гаҳ баста.

Маро ҳадди тавофи кӯи ӯ набвад, ки ҳаст он сӯ
Зи бас ғавғои ҷонҳо, бар насими субҳ раҳ баста.

Ба рух в-аз ҳалқаҳои зулф бар кавкаб зада таҳрир,
Ки зулфаш низ мушкин ҳола бар атрофи маҳ баста.

Бад-он кофир, Худоё, раҳм деҳ, к-аз баҳри қатл орад
Ба зуннори ду гесӯ гардани дил бегунаҳ баста.

Ба қатли ман миён дарбаста чувт он қачкулаҳ, гӯё
Азоимро катони мовие ҳам бар қулаҳ баста.

Бидеҳ соқӣ маи гулгун, ки бикшояд дили маҳзун,
Ки ҳамчун ғунча хун аз даври гардун таҳ ба таҳ баста.

Савоб ар боядат, з-оби хароботаш гулӯ тар кун,
Ба зоҳид з-он ки дил бар нони хушки хонақаҳ баста.

Шавад ҳамчун саги девона қатлаш ҳар гадо, к-ӯро
Дили шайдост, бар занҷири зулфи подшаҳ баста.

Кучо гардад халос аз шомӣ савдо то абад Фони,
Ки ӯ тори умеди худ бад-он зулфи сияҳ баста.

Айзан (Татаббӯи Мавлави)

Паймонаи май чӯён рафтам сӯи майхона.
 Берун наравам з-он ҷо пур ношуда паймона.

Шайхони муноҷоти, риндони хароботи
 Ҷўянд туро, ҷоно, дар Каъбаву бутхона.

Дар майкада сармастам, аз нанги худӣ растам,
 Нӯшам қадаҳи бода, бо наъраи мастона.

Шуд ҷому маям қотил, ҷуз ин чи кунад ҳосил,
 Чун ёр қадаҳ дорад бо ошиқи девона?!

Воиз ба сари минбар гӯяд ҳама аз Кавсар,
 Ман масту барад хобам з-ин булаҷаб афсона.

Ту ҳам гули бӯстони, ҳам шамъи шабистони
 Ҳам рӯз манат булбул, ҳам шаб шуда парвона.

Фони, суханам бишнава, ҷӯёи хароби шав,
 Дар ганҷ нашуд маъмур кас ношуда вайрона.

Татаббўи Мир

Дасти қазо, ки соғару паймона сохта,
Хоки вучудам аз гили майхона сохта.

Меъмори сунъ баста чу тоқи фалак баланд,
Моро ба хоки майкада кошона сохта.

Соқӣ агар нарехт ба май доруи ҷунун,
Ҷоми сабўҳиям зи чи девона сохта?

Обод кун ба васли рухат хонаи дилам,
3-он рӯ ки сели ҳаҷри ту вайрона сохта.

Он к-ӯ зи ноз масту хароб аст наргисаш,
Моро хароби наргиси мастона сохта.

Бо халқи даҳр баҳри вафо ошно машав,
3-ин шевашон сипеҳр чу бегона сохта.

Фони, тариқи ишқу ҷунун варз, к-аблаҳ аст,
Худро касе, ки оқилу фарзона сохта.

Татаббўи Хоҷа

Ғар ҳукми қатлам фармуд дилҳо,
Ҷон мужда додам алҳукму лиллоҳ.

Эй шайхи ҷоҳил, дар дайр воҳил
Моро, ки набвад сӯи Ҳарам роҳ.

Соқии мастам, май деҳ ба дастам,
Ғар тавбаам шуд, буд он ба икроҳ.

Оварда булбул афсонаи гул,
Моему сад оҳ аз ҳаҷри он моҳ.

Моро биронданд в-охир бихонданд,
Зухҳоди ғофил, риндони огоҳ.

Эй шўҳи саркаш, поки зи ҳар ғаш,
Бодо паноҳат покони даргоҳ.

Набвад ба Фони, зўҳди ниҳони,
Риндасту ошиқ, валлоҳу биллоҳ!

Айзан

Булбуло, рози гул оварда, чу боз омадай,
Турфа мурге магар аз гулшани роз омадай.

Баҳри ҳар нози ту сад рӯй ниёз аст ба хок,
Ки ба сад ноз сӯи аҳли ниёз омадай.

Гӯиё чоми сабӯҳи задай, з-он ки ба шаб
Ҷониби дайри муғон арбадасоз омадай.

Роҳат аз оби висолат расад, эй дил, агар
З-оташи ҳаҷр ба сад сӯзу гудоз омадай.

Пок ногашта дил аз ғайр чӣ судат зи суҷуд?
З-он ки нокарда таҳорат ба намоз омадай.

Эзидат сӯи ҳақиқат кашад охир дар ишқ,
Гарчи дар ошиқӣ аз роҳи маҷоз омадай.

Ба Ҳарам рафтаму гуфтанд, ки: «Фони, баргард!
Ёр дар хона, раҳи дуру дароз омадай!»

Татаббӯи султон ул-фусаҳо Ҳусайнӣ хуллида мулкаҳу

Аз мани овора дар кўят фиғоне монда,
Бенишоне рафтаву аз вай нишоне монда.

Хонумон дар кўи ту дарбохтам, бингар кунун
Хонумон гум гаштаву бехонумоне монда.

Гарчи мурдам дар сари кўи вафо, ин ҳам хуш аст,
Тўма, к-аз баҳри сагонат устухоне монда.

Носеҳи афсонаи Фарҳоду Маҷнун шуд дилам,
З-он ки дар ҳар кўй аз вай достоне монда.

Ҳамраҳон рафтанду ман нолон ба холи хештан,
Чун саги гумгаштае, к-аз корвоне монда.

Марҳами васл аз қадаҳ хоҳам, ки дар пиронасар
Доғи ҳаҷрам дар дил аз ишқи ҷавоне монда.

Соқие, ҳар май, ки паймуди ба Фони, дарнаёфт,
Лутф фармо, к-ин замон ратли гароне монда.

Мухтараъ

Эй, ки дар дил бурдан оин ғорати дин кардай,
Аҳли динро дил ба яғмо шуд, чи оин кардай?

Дур набвад аз лабаш, эй қон, агар ёби ҳаёт,
З-он ки ўро дар дилат бисёр ширин кардай.

Бўстони рўят аз май шуд фурўзон, гўиё
Бодаро аз бўстонафрўз рангин кардай.

Сунбулу наргис ба гулзори рухат монад бад-он-к,
Дом афканда шикори оҳуи Чин кардай.

Дар маҳи рӯи арақноки худ аз гулҳои май,
Бар зулолафшон гули сурию насрин кардай.

Дар ҳақони бинишат, эй дил, сафо з-он хоки пост,
То ки ўро сурмаи чашми ҳақонбин кардай.

Фониосо нўш кун қоми фанову шод бош!
Эй ки дил аз ҳодисоти даҳр ғамгин кардай!

Эй зи ишқат бар дилу ҷонам сад афзунтар бало,
Саъбтар лекин балои фурқатат аз ҳар бало.

Чашму абрӯи ту офатҳо, балоҳо холу рух,
Офате бар офат он шуд, ин балое бар бало.

Дар балову офатам доим мани Маҷнун, ки ҳаст
Ин парӣ сар то қадам офат, қадам то сар бало.

Варзиши ман дар балои ишқу ҳичрон чун расид,
Саъб набвад, гар биборад бар сарам дигар бало.

Гар бало ин аст, к-аз соқӣ ба давр омад қадаҳ,
Ҳар бало, к-аз даври чарх ояд, фурӯ машмар бало

Бими ишқат дошт ранчурам, ҳалокам сохт ишқ,
Беҳтар аз бими бало будаст будан дар бало.

Ҳаст дар дашти фано мардон шаҳиди теғи ишқ,
Фониё, дашти фано будаст дашти Карбало.

Фарози сабза ҳар сӯ, лолаи раъно зи бисёри
Бувад чун абри шингарфи ба рӯи чархи зангори.

Ва ё баҳри арӯсони чаман бар бистари ахзар
Кушода сар ба сар чодар, шаби олист пиндори.

Ва ё густурда баҳри базми гул фарши зумуррадгун,
Ба рӯи фарш барпо карда шодурвони гулнори.

Латофат бин, ки дар оинагун дарёи ахзарфом,
Ҳама акси шафақро мезанад лофи намудори.

Чи хуш бошад дар ин фасл ар зи дасти соқии гулрух
Шароби лолагун дар қоми миной ба даст ори.

Ба як-ду ёри дамсозеву дастонзан хушовозе,
Биғири гӯшаи боғеву фурсат муғтанам дори.

Сиришки лолагун аз мардуми чашмам кушод он гул,
Хисолаш ҳаст айни мардуми, чуз мардумозори.

Агар чун гард хоҳи сарбаланди, хок бояд шуд,
Ки бошад чархро ҳар дам нигунсори зи ҷаббори.

Агар худ боядат, Фони, ба каф домони пири дайр
Фитад, бояд ки то домони ҳашр аз даст нагзори.

Рухсори арақноки ту, эй турки татори,
Бар сафҳаи гул рехта борони баҳори.

Оташ ба дарунҳо чу чанор аст фитода,
То ҷилва кунӣ, карда қабо ранги чанори.

Тир ар ба ҳаво афкани ин навъ паи сайд,
Захмӣ шуда афтанд малоик чу шикори.

Теги ту, ки чун оби ҳаёт аст равонбахш,
Ҳоҷат ба ваям нест, чи ҳоҷат, ки барори.

Аз новаки он ғамза, ки дар чашм напайдост,
Тире, ки зади бар дили ман, омада корӣ.

Соқӣ, мае аз баҳри хуморам, ки кушандаст
Андешаи махмурию он чашми хумори.

Фонӣ, чу намой талаби ёр, фано шав,
К-абноӣ замонро набувад шеваи ёри.

Татаббўи Хоҷа

Пири дайрат, эй сўфи, гар барад ба меҳмони,
Соғар аз кафаш бистон он қадар, ки битвони.

Воиз, ин ки аз дониш панди халқ мегўяд,
Даъвияш чу зоҳир шуд, пас далели нодони.

Чашми ў, ки хунамо реҳт мардуми карда,
Мардумаш фидо, к-аз вай буд айна инсони.

Тавба мекуни, тарсам, чун ба маҷлиси риндон
Боши аҷнаби, суде н-орадат пушаймони.

Гарчи пардаги бошад, пардадар ҳамаш хонанд,
Лаъб шав зи сар то по, макри хумми деҳқони.

Лаъли некувон қон аст, ў бувад саросар лаъл,
Қатрае чу боронат беҳ зи лаъли руммони.

Соқие, маям доди, ташнаги фурў наншонд,
Қоми дигарам деҳ, к-он қом бувад товони.

Гўш дор, то гўям як-ду нукта аз ишқат,
Сирри ишқ чун гуфтам, беҳтар аст пинҳони.

Пири дайроо гуфтам: «Сирри Ҳақ бигў!» Гуфто:
«Умр агар бувад боқи, бо ту гўям эй Фони!»

Ихтироъи

Шўълаи оҳам намояд майли гардун ҳар шабе,
Ҳар шарори ў кунад равшан чароғи кавкабе.

Об агар бар лаб чаконандам, зи беморӣ чи ғам,
Гар шавад к-аз чашмаи нўши ту тар созам лабе.

З-ин гумон, к-он буд меафтам аз топоки дил,
Ҳар яке к-аз чобукон ронад ба майдон маркабе.

Сўзи ҳаҷрам сохт хокистар, Ҳудоро, эй табиб,
Дидаи касро ба умри худ чунин мўҳрақтабе?

Кай бурун бинанд дил аз чоҳи зақан, он к-ў фитод
Ҳалқа андар гардани қонаш зи тавқи ғабғабе?

З-ў хумор аҳбобро бошад, рақибонро шароб,
Ваҳ, ки дорад соқии даврон аҷоиб машрабе.

Бонги нўшо-нўши риндон дар даруни қасри ёр,
В-аз бурун Фони надорад ғайри «ё Раб-ё Раб!»-е.

Татаббўи Хоча

Гар ту як дам ба дари дайри муғон биншини,
Фақр бар салтанати рӯи замин бигзини.

Чун кунад ишвагари муғбачаи бодафурӯш,
Нақди қон бештар аз дин бидиҳи, чун бини.

То шудам волаи он чашми сияҳ, динам рафт,
Кас зи кофир чи кунад касб ба қуз бедини.

Чи аҷаб гулшани лутф аст қамолат, ки дар ӯ
Мекунад сунбули он турраву рух насрини.

Дар гулистони узори ту сари зулфи бахам,
Ҳаст чун ҳиндуи дузде, ки кунад гулчини.

Аз рухат гесӯи мушкини ту гар сар метофт,
Сар ба пой ту кунун монда кунад мискини.

Хешро гар талаби хуш, қадаҳи май даркаш,
3-он ки афтода зи хушёрят ин ғамгини.

Меҳр аз ишваи соқи талабу даври қадаҳ,
Ки наёяд зи фалак шеваи меҳроини.

Фониё, васл талаб чора надорад қуз сабр,
Ту киву васл ки, бо ин ҳама бетаскини?!

Айзан

Ҳалқаи зар бар баногӯши ту ҳар сӯ, эй пари,
Ҳаст ду рахшанда ахтар гирди моҳи ховари.

Маҳ нагӯям, офтоbero магар карда қирон,
Аз камоли ҳусн як сӯ Зӯҳра, як сӯ Муштари.

Аллоҳ-Аллоҳ, ин бувад аз матлаи авчи шараф,
Дар миёни моҳрӯён ғояти некаҳтари.

Бар сари он моҳ ҳар як з-ин ду ахтар омадаст,
Фитнаи ҷону зи кокул шомии офат бар сари.

Тофта ҳар тор аз он кокул ба қасди сайди дил,
Аз сари ошӯбу дил бурдан каманди анбари.

З-он камандаш ҳалқаҳо бингар дароварда дар ӯ,
Сар ба тавқи бандаги маҳпайкарони озари.

Ҳалқаҳои гӯшро аз риштаҳои кокулаш
Хоста таҳрир аз оини зебоманзари.

Соқиё, май деҳ, магар даври қадаҳ созад халос
Аз болоҳое чунин дар даври чархи чамбари.

Фониё, гар ҳалқаҳо з-ин сон бувад дар гарданат,
Сар зи тавқи ишқ натвони, ки берун оварӣ.

Айзан

Саодати ду ҷаҳони бувад ба ҳамчу мане,
Ҳарифи тозаву аз бодаи куҳан ду мане.

Ҳар он касе, ки чунин давлаташ муяссар шуд,
Ба ғайри дайри фано хуш набошадат ватане.

Маро, ки кунҷи хароботи ишқ шуд маскан,
Кучо расад ба дилам сайри боғ ё чамане?

Ба бӯи оташи ҳасрат чу мӯй мепечам,
Бар оташи рухаш аз турра гар фитад шикане.

На чашми ӯ бувад аз бода сурх, к-аш набувад
Ба ғайри хӯрдани хун дар тариқи ишқ фане.

Чи навъ Юсуфи маъни кашам зи чоҳи чафо,
Магар зи риштаи андеша афганам расане.

Чу Фони, он ки ба дашти фано фитад, шояд
Чу барқ тай кунад он роҳ дар қадам задане.

Татаббўи Сайфи Турк

Хаёли тоати шаб мекунам ба рўз бaсе,
Чу шаб расид, барад аз худам хаёли каси.

Чи доми зулф ба қасдам ниҳи, чу ҳаст лабат,
Шакар бас аст зи баҳри гирифтани магасе?

Дилам ба дасти ту мурғест дар кафи он тифл,
Ки не кушад, на гузорад, на созадаш қафасе.

Видоъи умр расидасту орзу дорам,
Ки бо Масеҳдами худ бароварам нафасе.

Маи муғона, ки хоҳам зи дасти муғбачагон,
Чуз ин набошадам аз пири дайр мултамасе.

Чу ман ба дайр саги кўи кофирон гаштам,
Муносиб аст зи зуннорам ар бувад марасе.

Чу Фоня аз фалак овора гашт, чун ёбанд
Ба гирдбоди фано чунки уфтод хасе.

Ихтироъӣ

Холро, к-аз нил бар рухсори маҳваш мезани,
Дар дарун з-он шўълаи гўгирдам оташ мезани.

Ваҳ, ки дар сад тавба меори шикаст, эй муғбача,
Гом дар дайри муғон ҳар гаҳ ки сарх(в)аш мезани.

Мефитад дар риштаҳои ҷони зорам сад гиреҳ,
Ҳар гиреҳ, к-аз тор бар зулфи мушавваш мезани.

Хирқа аз хуноб нақшин мешавад, эй дида, об
Чун бад-ин рухсора аз хун мунаққаш мезани.

Мефитад дар мулки дил барқи бало ушшоқро
Сўяшон ҳар гаҳ шарар аз наъли абраш мезани.

Гўши гармат з-оташи май мушкил аст, эй муҳтасиб,
Мешавад осон агар оташ дар он фаш мезани.

Хун мазан бар рух зи чашм аз талхии ҷоми фиروق,
Фони, ин ҳам бигзарад, аз дур то чашмаш зани.

Айзан

Ҳар он ки дорад аз осебу ранчи давр ғаме,
 Чи ғам, гараш сӯи майхона ранча шуд қадаме?!

Ба доғҳои ғамам раҳм карда бодафурӯш,
 Агар диҳад қадаҳам, нест ҳоҷати дираме.

Кашам ридои майолудро ба чӯб, агар
 Паи ғадои майхона боядам аламе.

Касе дар оинаи меҳр дид рӯи мурод,
 Ки нӯш кард қадаҳ бо ҳабиб субҳдаме.

Ҳарими майкадаро муғтанам шумору макун
 Ба сайри бодия қатъи масофати ҳараме.

Ба оби равшани май шӯй, то сафо ёбад
 Саҳифаи дилат, ар тира гардад аз аламе.

Халосиям зи худӣ кушт, кош, эй Фони,
 Ба қатъи дашти фано беш аз ин қадам задаме.

Татаббуъи Шайх Камол

Ба ишқат мани хастаро сўхти,
Хасеро ба барқи бало сўхти.

Зи шавқу лабу холҳоят ба рӯ,
Ба қони ҳазин доғҳо сўхти.

Диламро чу овора карди ба зулм,
Намедонамаш то кучо сўхти?

Чиҳо омад аз чашму рӯят ба дил,
Ки ё сохти хаста, ё сўхти.

Диламро, ки аз дардат озурда буд,
Ҳамоно зи баҳри даво сўхти.

Зи ишқат наёсуд бечора дил,
Ки то кардияш мубтало, сўхти.

Ба ҳар кас, ки оташ зади, сўхтам,
Дар оташзаданҳо маро сўхти.

Ба ҷаврам чу аз худ ҷудо сохти,
Ба доғи ҷудой чаро сўхти?

Аз он Фони аз хеш якбора раст,
Ки ўро ба доғи фано сўхти.

Ихтироъ

Муҳтасиб, майли шикасти ҷому саҳбо мекуни,
Базро барҳам зади, мастя, ки инҳо мекуни?

Эй, ки гӯи тарки расвой кун андар майкада,
Дар бари риндон маро ин лаҳза расво мекуни.

Нимҷоне мондаам, ҷоно, зи бепарвоият
Мекуни қорам тамом, он гаҳ, ки парво мекуни.

Форати ақлам намуди, гар шудам шайдо чи айб,
Ақли кулро чун зи нозу ишва шайдо мекуни?!

Мекуши Хизру Масеҳоро зи теги ғамзаат,
В-аз ду лаб эҳёи сад Хизру Масеҳо мекуни.

Дил зи нилу ғозаат, ҷоно, хароби мекунад,
Гӯи ин ороиш аз баҳри дили мо мекуни.

Қатъи саҳрои худӣ, эй Фони, авлотар аз он-к,
Баҳри ташҳизи дили худ сайри саҳро мекуни.

Татаббӯи Мир Вафой

Дилам бурди, ба рух чун парда бо сад макру фан басти,
Чу дуздон гоҳи қасди нақд рӯи хештан басти.

Зи хун гулҳои боғи дарду меҳнат гашт, эй ҳамдам,
Мудаввар пунбаҳо, к-аз ҳар тараф бар доғи ман басти.

Чу шаб шуд субҳи уммедам зи ҳар зевар, ки дар хуби
Зи анбар бехти бар маҳ, зи сунбул бар суман басти.

Дигар, эй муғбача, ҳиндуи гарданбастаат гаштам,
Ба гардун чунки аз зуннори он зулфам расан басти.

Фараз буд, эй фалак, ишқи қавонону маи кӯҳна,
Диламро чанд рӯзе гар дар ин دائри кӯҳан басти!

Кунун мастам кун, эй пири муғон, чун аз гуноҳи зӯҳд,
Ба гардан дӯш дар дайрам сабӯи дурди дан басти.

Бад-он, к-аз ҷумла ғамҳои қаҳон ворастӣ, эй Фони,
Ба рӯи аҳли олам чун дари байт-ул-ҳазан басти.

Татаббӯи Шайх

Маро ба дайри муғон ин бувад ҳамеша гадоӣ,
Ки кист он ки кунад лутф як-ду чом худой.

Агар на соф бувад дурди чом, низ ҳисоб аст,
К-аз ин хумор бурун орадам ба комравой.

Агар ба чом набошад, бас аст кӯҳнасафолам,
Дар он бирезаду з-он бахшад нишотфизой.

Зақоти ҳусни худ, эй муғбача, ки дурди маям деҳ
Аз он ки садқа кунад дафъи ҳодисоти қазой.

Дило, ба пири муғон шод бошу муғбача, з-он рӯ
Ки кори золи фалак ҳаст тифли ҳодисазой.

Давои ранҷу гамам шуд май, эй фақеҳ, ту гуфти,
Ки чоиз аст ба шаръ ар хӯранд баҳри давой.

Чу Фонӣ, эй ки туро орзу тариқи фано шуд,
Магар ки даркашӣ аввал зи дурди дайри фаной.

Татаббўи Хоҷа

Дар дайри муғон будан масти маи ноб авло,
Сар дар сари май кардан монанди ҳубоб авло.

Ҳам дафтари илми мо, ҳам хирқаи зўҳди мо,
Ин вазъи хумор афзал, он раҳни шароб авло.

Аз дидаву дил зорам, к-аз даст бишуд корам,
Ин сўхта дар оташ, он рафта ба об авло.

Гарчи рухи он маҳваш дар қилва намояд х(в)аш,
Чун зад ба қаҳон оташ дар зери ниқоб авло.

Ҳам Чам бишуду ҳам Кай, мо ҳам биравем аз пай,
Дар дайри хароб аз май уфтода хароб авло.

Аз зўҳд чу ворастам, дар кунҷи вараъ ҷастам,
Бар майкада дил бастам, дар бода шитоб авло.

Фони, ба гаҳи пири, бо тавба беҳ ар мири,
Риндона қадаҳ гири дар аҳди шабоб авло.

Айзан

Чоми Чам аз чӣ ба огоҳии олам хоҳӣ?
Чоми май нӯш, ки набвад зи худат огоҳӣ!

Бода даркаш, ки бувад як-ду қадаҳ дар сари ту,
Агар аз дарди сари даҳр халосӣ хоҳӣ.

Тухми уммед, ки дар мазраи ҷон афшондам,
Нестам ранге аз ӯ гайри узори коҳӣ.

То ба моҳӣ зи маҳат файзрасони бояд,
То бувад шокири ҷуди ту зи маҳ то моҳӣ.

Хоки наълайни гадоёни дари майкадаро
Ғар биёби, маталаб афсари шоҳаншоҳӣ.

Лаб кучо тар кунӣ аз оби ҳаёти мақсуд,
Ғар ба зулмат накунад Хизри раҳат ҳамроҳӣ?

Домани ҳиммат агар бар ду чаҳон афшонад,
Фони, ин бас бувадаш мансабу соҳибчоҳӣ.

Айзан

Чи дигаргун зи гаму меҳнати гардун боши,
Беҳтар он аст, ки аз бода дигаргун боши.

Чуръае даркашу хуш бош, ки ин гардунро,
Хушиё нест бад инсон, ки ту маҳзун боши.

Гирдбоди тарафи манзили Лайли расадат,
Гар ту саргаштаи он дашт чу Маҷнун боши.

Чоми Чам боядату ганчи Фаридун бе ишқ,
Нашавад гар ҳама Чамшеду Фаридун боши.

Аз фироқаш, ки кунӣ ашк чу Чайхун, эй дил,
Нест судат агар ин ҷониби Чайхун боши.

Дар раҳи ишқ ҳама барқи равонанд, эй чашм,
Ту ба тардоманӣ ин ҷо чи кунӣ, чун боши.

Фониё, мурданат авлост ба саҳрои фано,
3-он ки дар мулки худӣ ҳокими ҳар дун боши.

Айзан

Ба риё чанд сар андар сари саҷқода кунӣ,
Беҳ, ки дар дайри муғонаш гарави бода кунӣ.

Бода ҳар гаҳ, ки диҳад даст, бихӯр, лозим нест
Ин ки оини танаъбум ҳама омода кунӣ.

Нафитодаст чу ман бедиле андар кӯят,
Раҳм чибвад, ки бар ин бедили афтода кунӣ.

Сарбаландӣ талаби дар чамани даҳр чу сарв,
Рости варз, ки худро зи ғам озода кунӣ.

Аз паи қатраи нам лаб макушо чун ғунча,
Хун хӯри, гар талаби рӯзии нанҳода кунӣ.

Ғайри девонагиат чист, ки бошад ҳар сӯ
Одамизодаву ту майли паризода кунӣ.

Фонӣ, он рӯз бувад қисми дилат нақши фано,
Ки чуз аз сурати матлуб варақ сода кунӣ.

Мухтараъ

Бо ҳарифон соғари масти дамодам мекаши,
Ҳамчу махмурон ба мо рӯ аз чи дарҳам мекаши?

Ҳаст баҳри рафтани нақди дил аз рӯи замин,
Чун гаҳи рафтан ба хок он зулфи пурҳам мекаши.

Чону дил пайкони тирашро гирифта, эй дарег,
3-он намеояд бурун, ҳарчанд маҳкам мекаши.

Гар кашӣ заҳри ғам, эй дил, аз сафоли он сагон
Беҳ, ки оби зиндагӣ аз соғари Чам мекаши.

Кай ба сад олам нишот арзад паи Як чуръа май,
Эй дил, ин бедоду ғам, к-аз аҳли олам мекаши,

Гарчи нозебост ҷаври аҳли олам, шод бош,
К-аз паи зеботарин авлоди Одам мекаши.

Заҳми теғаш, Фониё, бахшад ҳаёти ҷовидон,
Аз касон миннат чаро аз баҳри марҳам мекаши?

Татаббӯи Мир

Чу наёрам ин ки нўшам ба ту май ба ҳою ҳўе.
Бас агар кашам ба гардан сўи маҷлисат сабуе.

Сўи сарву гул шитобам ба ҳавас, вале наёбам
На зи қоматат мисоле, на зи орази ту бўе.

Талабам бувад висолат, ҳавасам бувад қамолат,
На чуз онам эҳтиёче, на чуз инам орзуе.

Калимоти шайхи нодон ҳама Тўби асту ризвон,
Сари мову пой сарве, рухи мову хоки кўе.

Ту, ки манъи ишқи он маҳ ба мани ҳазин кунӣ, ваҳ,
Бинамой боре аввал ба ҳама чаҳон чу ўе.

Ба ту мулку тахти Доро, ки бувад мурод моро,
«Ба фароғи дил замоне, назаре ба хубрўе».

Ману кўи майпарастон ба ҳазор савту дастон,
Ба хаёл бодаи соф, ба дил рухи нақўе.

Ба ҳама сулуку сират надиханд раҳ ба дайрат,
Надихӣ чу хирқаи зўҳд ба бода шуштушўе.

Чу висол қўи, эй Фони, аз ў бидон, ки бояд
Худу ғайри худ бимониву зи ғайри худ нақўи.

Аизан

Аз баҳри дафъи ҳастӣ хоҳам тариқи масти,
З-он рӯ ки майпарастӣ беҳтар зи худпарастӣ.

Як нуқта аз даҳонат дар дидаям наёмад,
Умре назора кардам дар коргоҳи ҳастӣ.

Хоҳӣ чу гирдбодат сар бар сипеҳр сояд,
Худро чу хоки раҳ соз андар тариқи пастӣ.

Гуфтам, ки дар тахайюл сӯи лабаш барам даст,
Бинмуд ғайрати ишқ манъи дароздастӣ.

Шуд сарфарози гулшан сарви сиҳӣ, магар хонд
Нақши нигини давлат дар ростию растӣ.

Бо ҳар ки ғайраш, эй дил, боши нишаста, бархез!
Гар бошад орзуят бо ёр ҳамнишастӣ.

Нашкаста хеш Фони, беш аз фано мазан дам,
Лофат дуруст бошад, худро агар шикастӣ.

Дар майкада гадои беҳ, з-он ки подшоҳи,
Риндию майпарастӣ хуштар зи ҳар чи хоҳи.

Ишқи ту кард зоҳир бо ман чу даъвии хун,
Доданд дидаю дил аз ҷонибаш гувоҳи.

Султони мулки ишқам бингар, ки дар ғамат чун
Бигрифта оху ашқам аз моҳ то ба моҳи.

Радду қабул чун нест, зоҳир мабош, эй шайх,
Аз фисқи мо гурезон, бо зӯҳди худ мубоҳи.

Гар баҳри раҳмати ӯ ояд ба мавҷ ғам нест,
Гарчи зи дуди исён дорем рӯсиёҳи.

Чун ёр нукта гирад, бошад гуноҳаш афзун,
Онро, ки ҳаст дар дил даъвии бегуноҳи.

Соқӣ фикан маи лаъл дар ҷоми каҳрабон,
То доларанг созем аз вай узор гоҳе.

Он шӯхи риндвашро нозам, ки гоҳи ҷилва
Афсар зи тоҷдорон бистуд ба қачқулоҳи.

Дайри фанову Фони зуҳҳоду хонақаҳ, з-онк,
Дар дайр узр беҳтар аз уҷби хонақоҳи.

Татаббўи Хоҷа

Кай раҳи ишқ тавон шуд зи сари булҳаваси,
Магар аз хеш бурун оиву он ҷо бираси.

Ба аёдат қадаме бар сари ин хаста расон,
Эй, ки машҳури чаҳонӣ ба Масеҳонафаси.

Бекасонро ту каси, вой, ки нагрифт қарор
Қорам аз бекаси, ишқ сӯи ҳеҷ касе.

Ман киву васли ту, ҳайҳот, ки хоҳам, ки расам
Ба нишемангаҳи анқо ба ҷаноҳи мағасе.

Бин, ки дар бодияи ишқ дили чоки маро
Паҳлӯи маҳмили Салмоғ мақоми ҷараси.

Шабрави кӯи харобот даро шод, ки нест
Ваҳме аз шаҳнағи он ҷову ғаме аз асаси.

Сад кас аз саъю талаб роҳ набурданд ба дӯст,
Ту кучо раҳ бари охир, ба дусад ҳеҷ каси.

Фониё, дашти фано тай нашавад бе тавфиқ,
Раҳравон гарчи дар ӯ пӯя намоянд басе.

Мухтараъ

Эй шаби ғам, чанд дар ҳичрони ёрам мекуши,
Зинда медорам туро, баҳри чи зорам мекуши?

Хунам, эй гардун, бихил бодат агар аз рӯи лутф,
Зери пой раҳши он чобуксуворам мекуши.

Ихтиёрам нест дар қон додан андар пеши ту,
Гарчи аз мастӣ ту ҳам беихтиёрам мекуши.

Рӯй аз май гашта гул-гул, менамой бо хасон,
Ман, ки нолон булбулам, з-он хор-хорам мекуши.

Соқӣё, ҳарчанд к-аз май метавонӣ зинда сохт,
Лек з-истиғно дар андӯҳи хуморам мекуши.

З-он чу шамъам гиряву сӯзи ниҳонӣ мӯҳлик аст,
К-аз саводи зулф дар шабҳои торам мекуши.

Оташи дил низ хоҳӣ кушта гардад, з-он сабаб
Ҳар дам, эй қотил, ба теғи обдорам мекуши.

Аз барои куштанам доғи фироқат бас набуд,
К-аз пай васлат ба доғи интизорам мекуши?!

Ин ки мондам зинда бе рӯи ту, қоно, з-ин ҳаёт,
Чунки донӣ, пеши рӯят шармсорам мекуши.

Аз ту шуд, эй ишқ, Фониरो фано, к-андар фироқ,
Сӯзиям пинҳону аз васл ошкорам мекуши!

Айзан

Чу даврон надонад ба чуз бевафой,
Вафочӯй аз аҳли даврон чарой?

Чунон з-аҳли даврон малулам, ки н-орад
Маро соғари давр ишратфизой.

Ниҳон, эй парй, бо ту дорам суханҳо,
Куҷо гӯямат чун надонам куҷой?!

Маҷӯ ҳоли риндони оли зи зоҳид,
Ки н-ояд зи ҳар пашша фарри хумой.

Агар носеҳам тавба фармуд, соқӣ,
Бидеҳ чоми май, ман кию порсой.

Талоқи ситамгораи даҳр кардам,
Ки бас фитна зояд аз ин кадхудой.

Ба масҷид марав, Фониё, салтанат чӯ,
К-аз он бар дари дайр беҳтар гадоӣ.

Татаббӯи Махдум

Сӯи ҷоми маи лаъли ту дорам орзуманди,
Вале бошад зи нокомам ба ҷоми бода хурсанди.

Шавад зоянда сад гул даҳро аз чашми хунборам,
Бале, абри баҳориро зи гулҳо ҳаст фарзанди.

Гаҳи куштан яке дар хоку хунам бингар, эй қотил,
Зи сина чок чоке бин, зи дил парканд-парканди.

Чу ман аз хори заҳролуди мижғони ту ҷон додам,
Чи судам халқро аз гунҷаи лаълат шакарханди.

Зи захми тан чу андар хонаи дил сохтӣ манзил,
Ҳамон беҳтар, ки ин дарро ба рӯи ғайр дарбанди.

Чу гаштам ошиқи расво, сари худ гиру рав, эй ақл,
Ки аҳли ишқро дар васла наншинад хирадманди.

Ғариби дайрам, эй пири муғон, набвад аҷаб, к-аз лутф
Маро баҳри сабӯ бардоштан сози худованди.

Ба лутфи орадат миръоти дил ҳам акс бинмояд,
Мусаллам шуд туро дар дилбарӣ бемислу монанди.

Писандад гарчи хайли ошиқонро ҷуз ту он маҳваш,
Валекин ҳеч касро ҷуз вай, эй Фони, ту напсанди.

Татаббўи Хоҷа

Ҳар сў саманди хеш сабукхез мекуни,
З-он бод оташи дили мо тез мекуни.

Гулҳо шукуфт ҳусни туро, з-он насим чун
Ҳар сў вазад ба даҳр, суманбез мекуни.

Бошад чунон ки кас ба Ҳарам тарки дин кунад,
Эй, к-аз қадаҳ ба майкада парҳез мекуни.

Овехта ба зулфи ту ҳар сў дусад дил аст,
Чоно, чиҳо ба зулфи диловез мекуни?

То субҳдам зи нолаат, эй дил, зи гулруҳи
Ҳар шаб шикасти мурғи саҳархез мекуни.

Н-аз май бувад тараб, ки ту бо он расонда лаб,
Майро бад-ин сабаб тарабангез мекуни.

Лаб баст Фони аз асари бода, соқиё,
Ин лаҳза чоми ў зи чӣ лабрез мекуни?!

Мухтараъ

Зи лаб дар ханда гарчи барги гул дар ангубин дори,
Вале сад неши тез аз ғамзаҳо андар камин дори.

Фарози он даҳан холест ё худ қатли ошиқро
Намуди хат, паи мўхраш сиёҳи бар нигин дори.

Ба дил бурдан чу молӣ даст, бинмоӣ яди байзо,
Вале баҳри дили мо беҳ, ки андар остин дори.

Ба базми айш аз ҳар кас, ки дилтанги, бурун ронаш,
Фидоят аҳли базм, эй маҳ, чаро чин дар қабин дори?

Набошад ғунчаи гулро ба ғайр аз ханда, эй булбул,
Аз ин фарёдҳо, к-андар дили андӯҳгин дори.

Чаро тақсир дар ноз аст бо аҳли ниёз охир,
Ки сар то по зи хуби ҳарчи дори, нозанин дори?!

Аҷаб гулҳост дар таҳ хатти сабзатро, бигӯ, эй маҳ,
Суман дори ба зери сабза, ё худ ёсамин дори?

Суман бо ёсамин баҳри чи гўям з-он, ки дар хуби
Рухе дори беҳ аз ҳар ду, ҳам он дори, ҳам ин дори!

Ба сурма хонаи он чашмро сози сияҳ, гўё
Ки қасди хонумони мардumi гўшанишин дори.

Кунун баҳри чи аз бутхона берун оям, эй зоҳид,
Чу кардам дар сару кори буте оину дин дори.

Ба чархат эҳтиёче нест, Фони, чун ба баҳри дил,
Фузун аз ахтараш ҳар гўша дурҳои самин дори.

Мухтаръ

Соқиё, нўшам равон, ҳар гаҳ маи нобам диҳи,
Дар хумор обе агар з-он лаъли серобам диҳи!

Ин ки кишти киштии май мекашам, лабташнаам,
Кош чун лангар ба баҳри бода партобам диҳи.

Холи абрў марҳами захми дили решам кунӣ,
Баҳри сарпўши хуми май хишти меҳробам диҳи.

Гар диҳи уммеди васлу гар диҳи бими фироқ,
Заҳр нўшонӣ аз он ҷоме, ки ҷуллобам диҳи!

Рост чун торе, ки метобанд онро баҳри лаъл,
Чанд дар заъфи хумор аз баҳри май тобам диҳи?

Баҳри хосон ҷоми молмоли айш омад, бас аст,
Гар таҳи соғар туфайли базми аҳобам диҳи.

Ман киям, эй Фонию базми висолаш то ба кай,
Ёди чизе, к-аз ба ҷон додан намеёбам, диҳи?!

Айзан

Кўдаки дайрам занад санги маломат бешаке,
Ман, ки дар пиронасар гаштам асири кўдаке.

Гарчи аз тифлона тирам захм бар дил мезанад,
Лек дар куштан кунад кори синони новаке.

Андаке сабрам наву андўҳи бисёрам ба дил,
Зулми ў бисёр, аммо ҳаст раҳмаш андаке.

Васлқўёнаш саду ман як ба ҳиҷрон монда, лек
Садыки ман дар вафои ў мадон чуз садыаке.

Чун занандам кўдакон санги қафо, набвад аҷаб,
Ҳар тараф аз ҷаврашон дар пўя бардорам таке.

Базми тифлон асту дилкаш савт, лекин ман хамўш,
Эй муғанни, нола тезам кун зи мадди гижжаке.

Аз паи мақсуд солик гар ҷавон, гар тифл дон,
Фониё, беҳтар зи роҳи ишқ набвад маслаке.

Татаббӯи Хоҷа

Боз дар кӯи муғон ошиқи мастам ҷое,
На зи хешам хабару, не зи касам парвое.

Эй, ки расвоии ман металабиди, хуш бош,
Ки зи ишқат натавон ёфт чу ман расвое.

Маст дар дайр ба ҳар нағма, ки аз ишқ кашанд,
Дасте афшонам аз он ҳолату кӯбам пое.

Хориям бин, ки ба базми дигарон бояд шуд,
Орзу гар шавадам сӯҳбати базморое.

Пиру барно агарам таъназанонанд, чи айб?
Ман, ки пиронасарам шефтаи барное.

Ёр бо ғайр кашад бода, бигӯ, ман чи кашам?
Ҷуз ба бадҳолии худ нолаву вовайлое.

Фониё, нест ба ҷуз тафриқа 3-абнои замон,
Гар кашӣ рахт ба сарҳадди фаноосое.

Айзан

Мову маи муғонаву гулбонги паҳлави,
Пири муғон ҳар ончи кунад кор, пайравӣ.

Май деҳ, ки дӯш кӯҳна бараҳман ба дайр маст
Май мезаду шунидам аз он пири маънави.

К-эй ринди дурдкаш, чу ба давр эътимод нест,
Аз даври бода беҳ, ки даме баҳравар шавӣ.

Дунё рабуд чун ту ҳазорон ҳазорро,
Дил чун ниҳи ба васвасаву макри дунявӣ.

Дил дар нигорхонаи Чини мабанд аз он-к,
Монад гаҳи шудан ҳама ин нақши монавӣ.

Бар дӯстии даҳр манеҳ дил, чаро ки ту
Бас дӯсте заифию ў душмани қавӣ.

Бадмаст ринди арбадагар дар буруни дайр
Беҳтар ба кунҷи савмаа аз шайхи мунзавӣ.

Тарсоҷавони шӯҳ ҳамесозадам ҳалок,
К-аз нуктааш аён бувад анфоси Исавӣ.

Фони, агарчи Ҷомию Шерозият хуш аст,
Натвон зи даст дод ҳам оини Деҳлави.

Айзан

Дило, гар тўъмае баҳри сағони ёри ман сози,
Ҳам аз парғолаҳои синаи афғори ман сози.

Чунунамро барад гар устухоне, к-аш сағат хояд,
Кашӣ ҳам бар таноби он сағу тумори ман сози.

Ба базмаш гар кашӣ овоз, эй мутриб ғанимат дон,
Саровозаш агар аз нолаҳои зори ман сози.

Паи озурданам агерро ҳозир кунӣ то кай?
Ҳузури дигаронро мӯҷиби озори ман сози.

Сарам, эй мугбача, шуд хоки поят баҳри дурди май,
Чи бок, ар бодаполо гӯшаи дастори ман сози?

Чу базм аз гиряҳои зор-зорам, соқиё, тир аст,
Бидеҳ қоми пуро-пур май, шавад гар кори ман сози.

Чу ту бисёр, эй Фони, агар чӯянд, кам ёбанд,
Агар дар ишқ бо камсабрии бисёри ман сози.

Айзан

Ба ғайри дайр дилам чун ҳаво кунад ҷое,
Маро, ки баст ба занҷири зулфи тарсое.

Шудам чу кофири ишқи ту, эй бути чобук,
Яқин, ки нест маро беҳ зи дайр маъвое.

Ба сад ҷамолу латофат, ки мекуни ҷилва,
Худойро нафасе, то кунам тамошое.

Ба шўхи масти ман оё ҷи нозу истиғност,
Ки ҷон ба пош фишондам, накард парвое.

Ҷамоли ў манамо, ё Раб, ар бувад дар дил,
Ба ғайри дидану ҷон доданам таманное.

Ту мерави ба дусад нозу ҳусн, аз он ҷи ғамат,
Ки дид рўяту ҷон дод ношикебое?!

Агар ба майкада пиронасар рави Фони,
Зи ишқи барное зинҳор бар н-ой.

Мухтараъ

Биё, ки хайма барафрӯхт абри даймоҳи,
Чу абр маст шав акнун ба савти хиргоҳи.

Фурӯз манқали оташ, даровар он гаҳ май,
Бикун зи оташу май лаъл чехраи коҳи.

Чу оғаҳи нашуд аз корхонаи олам,
Беҳ он ки набвадат аз май зи худ ҳам огоҳи.

Ба май шикастасафолу намадкулоҳи куҳан,
Зи чоми зар беҳу аз афсари шаҳаншоҳи.

Шаби дароз гузашту адои қиссаи мо,
Зи тӯли ҳаҷр наёвард рӯ ба кӯтоҳи.

Зи раҳ наяфти, агар пешвост пири тариқ,
Зи ҳамраҳи Хизр, эй дил, маҷӯй бироҳи.

Сулуки роҳи фано, Фониё, зи даст мадеҳ,
Халос аз худу аз ғайри ӯ агар хоҳи.

Татаббўъи Мир

Зи ғамза тиру аз мижа саф ошкор мекуни,
Магар ки оҳуи дили маро шикор мекуни?

Бунафша тоб мезанад, шикасти сарв мешавад,
Ба рух чу нил мекаши, ба каф нигор мекуни.

Зи гиря баҳри ашки ман чу мерасад ба доманам.
Зи хирқа домани маро бад-он канор мекуни.

Ҳисоби куштагон туро чу шуд дусад ҳазор беш,
Адад чу бешумор шуд, чаро шумор мекуни?

Ба санги ҷавр куштиям, намекаши чу даст аз он,
Магар ғариби куштаре аз он мазор мекуни?

Татаббӯи Мир

Шаби ҳаҷрам чи суд аз маҳ, ҷамоли ёр боисти,
Ба чашми тира шамъи рӯи он дилдор боисти?

Рухатро сер нолида фитодам дар балои ҳаҷр,
Ба гоҳи диданат наззораи бисёр боисти.

Надида рӯи ёрон субҳи реҳлат аз дарат рафтам,
Ба бахти ман сагонат он саҳар бедор боисти.

Чи дидан буд рӯятро, ки мурдам, ваҳ, ки дар дидан
Ба ҷои ҳар мижа дар дидаи ман хор боисти.

Маро аз тавба гар алҳамду лиллаҳ бар забон омад,
Вале бар дарғаҳи ту оби истиғфор боисти.

Ба кунҷи хонақоҳам хонд шайху аз риё мурдам,
Ҷаноби пири дайру кулбаи хаммор боисти.

Паи васлаш, ки рӯ бар хоки раҳ молиди, эй Фони,
Муяссар гар ба як борат нашуд, сад бор боисти.

Татаббӯи Шайх

Шикеби дил барад аз хоби субҳгоҳат рӯй,
Ба оби чашмаи хуршед рӯи хеш машӯй.

Дилам ба кӯи маҳе гум шуду маҳе беш аст,
Ки дар суроғи ваям рӯ ниҳода кӯй ба кӯй.

Ба гирди дидаи гирёнам он қади раъно
Бувад чу сарви хиромон ба чилва бар лаби чӯй.

Гуле зи дидаи ман гашт ғоиб андар боғ,
Чу бод медавам аз изтироби он ҳар сӯй.

Ту хубрӯию ушшоқро маранҷон беш,
Ки хуб нест ба рӯи накӯ шудан балхӯй.

Магар зи бодаи лаълат ба ман расад бӯе,
Ба сӯи базми ҳарифон кашам ба дӯш сабӯй.

Чу Саъди ар ҳарами васл хоҳи, эй Фони,
Забон бубанду қадам неҳ, сухан зиёда мағӯй!

Татаббӯи Хоҷа

Зи Кавсар дам мазан пеши лаби вай,
Касе кай об хоҳад, то бувад май?

Ба май монад, ки мамзуч аз гулоб аст,
Лабашро чунки резад аз рухаш хай.

Ба вазъи коргоҳи даҳр мангар,
Ки бо андеша натвон бурданаш пай.

Ҳамон беҳтар, ки нанҳи бода аз даст
Бисоти Бармаку Ҳотам кунӣ тай.

Чу барбод аст кору бори олам,
Бинӯши бодаро бо нағмаи най.

Чу орад соқият соғар лабо-лаб,
Кашӣ ҷоми дамо-дамро паёпай.

Мағӯ, Фони зи ишқи он парӣ мурд,
Касе к-ӯ мурд чи-твон кард, бо вай.

Тагаббӯи Махдум

Чу хас гум гаштам андар боғи хусну нози гулрӯе,
Ки боди бениёзи мевазид он чо зи ҳар сӯе.

Ба бадхӯи, ки мардум мекуши ҳар дам, накӯ набвад.
Бади, эй маҳ, муносиб кай бувад аз чун ту некӯе?

Ба ишқат не тавонам панча афкандан на з-ӯ қастан,
Ки аз заъфам таки пое намонду зӯри бозуе.

Таку пӯям, ки дар кӯи муғон омад, чи айб эй шайх,
Зарурат гашт соликро давидан чун ба ҳар кӯе.

Кушод аз машъали айн-ул-яқин гар хоҳи, эй дида,
Зи хоки дарғаҳи пири муғон беҳ нест доруе.

Сари соғар мапӯшон, соқиё, з-он рӯ, ки бошад нафъ
Ду чашмамо аз ў ранге, димоғамро аз ў бӯе.

Маҷӯ дар кунчи хилват Фониё он лаб, ки бас бошад,
Агар ёби ба ёдаш кунчи богею лаби чӯе.

Татаббӯи Мир

Агар Фарҳоду Ширин ҳарду дар даврони ман буди,
Яке шарманда аз ман, он як аз ҷонони ман буди!

Агар Маҷнун ба дашти ишқ ҳамроҳам шудӣ як раҳ,
Ба ҷон з-ошуфтагиҳои дили вайрони ман буди.

Мағӯ, к-аз ашк дар кӯи вафо рӯяд ниҳоли васл,
Ки гар буди чунин, аз дидаи гирёни ман буди.

Чу гул чоки гиребонам нагашти ҳар саҳар зоҳир,
Чу дурри ашк агар он шӯх дар домони ман буди.

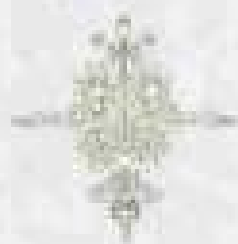
Ҳазорон шаб ба бедори ба рӯзам н-омади дар ҳаҷр,
Шабе гар он маҳи номехрубон меҳмони ман буди.

Зи нозу ғамза гоҳи чашм агар во карди он маҳваш,
Зи ҳайронӣ, ки дорам дар руҳаш, ҳайрони ман буди,

Вафоро дар дили хубон асар гар буди, эй Фони,
Набудӣ ёр азони бевафоён, з-они ман буди!

Mycaddac

**ҲАЗАЛИ МАҲДУМ АСТ, КИ БА ҲУКМИ ОЛИ
МУСАДДАС КАРДА ШУДААСТ**

Кардаме дар хоки кӯи дӯст маъво, кошки!
Судаме рухсори худ бар хоки он по кошки!
Омади берун зи кӯи (он) сарви боло кошки!
Бурқаъ афканди зи рӯи оламоро, кошки!
Дидаме дидори он дилдори раъно кошки!
Дида равшан кардаме з-он рӯи зебо кошки!

Кӯи он маҳ то бувад, ҷаннат намебояд маро,
То бувад ҷаннат, ба дӯзах дил фуруъ н-ояд маро,
Пеши лаълаш кай даҳан бо Кавсар олояд маро?
То бувад он сарв, тӯби хуш намеояд маро,
Хотир андар сояи тӯби наёсояд маро,
Соя карди бар сарам он сарви боло, кошки.

Ди шудам афғонкунон то кӯи он сарви баланд,
То ҷамолаш бингарам, ҳар гаҳ бурун ронад саманд,
Мунтазир мебуд то имрӯз ҷони мустаманд,
Чун бурун омад, ба рӯи хештан бурқаъ фиканд,
Гарчи имрӯз аз ҷамоли ӯ нагаштам баҳраманд,
Ваъдаи ин давлат афтоди ба фардо, кошки.

Дар дили зорам ҳавас дидори он гулчеҳра буд,
Озими қасраш шудам, чун он ҳавас дар дил фузуд.
Монеъ омад ҳоҷибам в-он гаҳ ба сад гуфтушунуд,
Ҷониби гулзорам аз баҳри тамошо раҳ намуд,
Ошиқонро рухсати гул чидану дидан ҷи суд?
Буди он гулчеҳраро изни тамошо, кошки.

Бо вучуди он ки дилро нест з-он гулрӯ насиб,
Не гули он рӯ, ки хоре аз сари он кӯ насиб,
Не ба ҷон як нукта з-он лабҳои ширингӯ насиб,
Не ба чашмам ҷилвае з-он орази некӯ насиб,
Кошки гӯям маро гашти висоли ӯ насиб,
Бенасибонро насибе нест, илло, кошки.

Нест аҳли зўҳдро огоҳӣ аз асрори ишқ,
Нақди дин беқимат афтодаст дар бозори ишқ,
Аз тариқи оқили безор бошад зори ишқ,
Дин ҳаме барбод бояд дод дар атвори ишқ,
Бо вучуди ақлу дин сомон нагирад кори ишқ,
Дар ҳучуми ин шудӣ он ҳарду яғмо, кошкӣ!

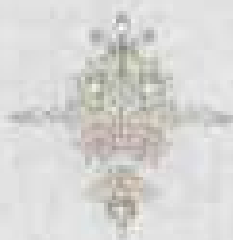
Он, ки шарҳи ҳарфи ҳаҷраш, коми ҷонро сохт мӯр,
Аз Забури ишқ дон ҳам баййиноташ ҳам Забур,
Баски васфи ӯ бувад вирди забони абду хур,
Гаштааст аз дурри назми аҳли табъ офоқ пур,
Назми Ҷомиро, ки шуд дар васфи лутфи ӯ чу дур,
Ҷо набудӣ ғайри гӯши шоҳи воло, кошкӣ!

Хусраве, к-аз шамъи рояш мебарад хуршед нур,
Моҳи нав баҳри ғуломонаш сазад наъли сугур,
Бандағони ӯ гаҳи размовари хоқону фур,
Човушони ӯ ҳама шоҳон гаҳи айшу сурур,
Шоҳ Абулғозӣ ки мегӯяд шаҳи анҷум зи дур:
Будиям дар силки наздикони ӯ ҷо, кошкӣ.

Он ки гардун нест дар суръат ба сони азми ӯ,
Ақли кулл ангушти ҳайрат дар даҳон аз ҳазми ӯ,
Ларза дар андоми баҳр омад зи азми ҷазми ӯ,
Ҳарчи ронад бод мағлуб аз бисоти разми ӯ,
Ҳарчи хоҳад бод ҳосил дар ҳарими базми ӯ,
В-аз ҳарими базми ӯ садсола раҳ то кошкӣ.

Мартеня

МАРСИЯ¹³

МАРСИЯИ ҲАЗРАТИ МАҲДУМ

Ҳар дам аз анҷумани чарх ҷафое дигар аст,
Ҳар як аз анҷуми ӯ доғи балое дигар аст.

Рӯзу шабро, ки кабуд аст сияҳ чома дар ӯ,
Шаб азое дигару рӯз азое дигар аст.

Балки ҳар лаҳза азоест, ки аз дашти адам
Ҳар дам аз хайли аҷал гарди фаное дигар аст.

Ҳаст мотамкадае — даҳр, ки аз ҳар тарафаш
Дуди оҳи дигару нолаи вое дигар аст.

Оҳи ӯ ҳаст ба дил тирағи афзоянда,
Вои ӯ низ ба ҷон яъсфизое дигар аст.

Гули ин боғ, ки садпора зи мотамзадагист,
Ҳар яке сӯхтаи чома қабое дигар аст.

Оби ӯ захру ҳавояш мутааффин, чи аҷаб,
Ки дар ин марҳала ҳар рӯз вабое дигар аст.

Аҳли дил майл сӯи гулшани қудс ар доранд,
Ҳаст аз он рӯ, ки дар ӯ обу ҳавое дигар аст.

Назди арбоби яқин дори фано ҷое нест,
Ватани аслии ин тоифа ҷои дигар аст.

3-он сабаб масти маи ҷоми азал орифи Ҷом,
Сархуш аз дори фано сӯи Ватан кард хиром.

* * *

Эй ҳарими ҳарами қурби Илоҳи ҷоят,
Тарафи ҷаннаги Фирдавс, кучо парвоят?!

Чун шуди аз ҳарами мулк ба сайри малакут,
Буд дар анҷумани хайли малак ғавғоят.

Тўтиёни ҳарами қудс ба дил муштоқат,
Булбулони чамани унс ба қон шайдоят.

Симёкори қазо меҳри дигар дод тулў,
Чархро аз асари равшании симоят.

Нўҳ фалак чарханон омада бар атрофат,
Буда гўё ба сари ҳар як аз он савдоят.

Шўр дар олами арвоҳ бияфтод аз он,
Ки нависанд ба қон нуктаи рўҳафзоят.

Рўҳи ақтоб расиданд ба истиқболат,
Қони автод фитоданд ба хоки поят.

Даст бар даст рабуданд туро то қое,
Ки дар ин ғамкада ҳам хости онро роят.

Ту шуди восили мақсуди ҳақиқию бимонд
То қиёмат ба қаҳон шевану вовайлоят.

Дар фироқи ту ғамин монд дили ғамзадагон,
Тира 3-ин гўшаи мотамкада мотамзадагон.

* * *

Ту бирафтию дили халқи қаҳон зор бимонд,
То қиёмат ба фироқи ту гирифтोर бимонд.

3-оташин оҳи дили сўхтагон то ба абад,
Дудҳо дар хуми ин гунбади даввор бимонд.

Аҳли тавҳид, ки бе муршиди комил гаштанд,
Садашон мушкили ҳалношуда дар кор бимонд.

Соликонро, ки камол аз ту расиди ба сулук,
Ақзҳо дар равишу нуқс ба атвор бимонд.

Умароро, ки шудИ машъали меҳр аз ту мунир,
Тира шуд машъалу то ҳашр шаби тор бимонд.

Сад халал раҳ ба дин ёфт, ки диндоронро,
Субҳа бишкасту ба каф риштаи зуннор бимонд.

Сирри Ҳақ рафт паси пардаи китмон, ки зи ашк,
Ба гиландудаду дар махзани асрор бимонд.

На ки сад хори алам дар дили аҳрор халид,
Ки дусад бори ситам бар тани аброр бимонд.

Толибонро равиши роҳи фано рафт зи даст,
Ҳар яке дар паси сад пардаи пиндор бимонд.

Чи тазалзул, ки зи фавти ту дар айём афтод,
3-он тазалзул чи халалҳо, ки дар ислом афтод.

* * *

3-ин азо дар ҳама олам на гадо монд, на шоҳ,
Ки кашиданд ба суги ту дусад нолаву оҳ.

Абрсон гирякунон, наъразанон соя фиканд
Бар сари наъши ту хуршеди карам зилли Илоҳ.

Гар муяссар шудияш наъш кашидИ бар дӯш
Чун мани сӯхтадил, қониби мадфан ҳама роҳ.

Шаҳриёрони қаҳон чок зада қома ба тан,
Пеши тобути ту пӯянда ба аҳволи табоҳ.

Сарбаландони замон дар таҳи наъшат шуда паст,
Ҳама гирёну кашон, бори ту бо пушти дутоҳ.

Шуда ҳар пояи маҳди ту ба дӯши як қутб,
Лек ҳар чор шуда нудбагару «во асафо!»

Оламеро ба сӯи олами дигар бурданд,
Натавон чуз ба чунин боркашонИ огоҳ.

Чазаъи акбаре афтод, ки бо ин ҳама чашм
Чархи гардун натавонист бад-он сӯй нигоҳ.

Гарчи шоми ту шуд аз нур чу маҳтоб сафед,
Ҳеч кас лек надидаст чунон рӯзи сиёҳ.

Ба намозат, ки ҳазорон зи башар пайвастанд,
Сад ҳазорон зи малоик ба ҳаво саф бастанд.

* * *

Ҳама бурданд ба афғону дили чок туро,
Чой карданд, чу ганҷе ба дили хок туро.

Хайли арбоби иродат ҳамаро хок ба дил,
Ҳар яке хост кашидан ба дили чок туро.

Сари покони ҷаҳон буди, аз он Эзиди пок
Пок оварду дигар бурд ҳамон пок туро.

Ғарқай баҳри висоле, ки ба чашми ҳиммат
Равза чун гулхану Тўбист чу хошок туро.

Рӯҳи покат чу ба болои нӯҳум чарх шитофт,
3-ин ки тан зери замин рафт кучо бок туро?

Ҳама покони ҷаҳонро ба тани пок расид,
Он чи бар пайкари пок омад аз афлок туро.

Чун ту ганҷе, ки фалак дошт ниҳон кард ба хок,
На паи ҳифз, ки аз ғояти имсоқ туро.

Ақли кулл буди аз идроки маонӣ 3-он рӯ,
Натавонад, ки тааққул кунад идрок туро.

Қисми ёрон зи ту гар зорию ғамноки шуд,
Лек зоре набувад чун мани ғамнок туро.

Зада саф хайли малоик, ки барояд Маҳдум,
Муҳлисонро макун аз дидани рӯят маҳрум.

* * *

Дўстон, дар ҳама фан нодираи олам ку?
Афзалу аълами авлоди бани Одам ку?

Дар биёбони таманно-ш халоиқ мурданд,
Ба давои ҳама он Хизри Масиходам ку?

Дили асҳоб шуд аз теғи фироқаш сад захм,
Он, ки буди ба ҳама хулқи хушаш марҳам ку?

Ҳуҷра холию парешон шуда авроқу кутуб,
Соҳиби ҳуҷра кучо, нозими онҳо ҳам ку?

Дар саро нест ба чуз худкушии ғамзадагон,
Он ки таскин диҳад инрову хўрад шон ғам ку?

Хома рӯ карда сияҳ, синаи худро зада чок,
Ки худованди ман он, бар уламо аълам ку?

Дар Хуросон натавон гуфт, ки кас хуррам нест,
Кас, ки дар рӯи замин ёфт шавад хуррам, ку?

На ки дар хонақаҳи зўҳд фитод ин мотам,
Дар хароботи фано низ ба чуз мотам ку?

Гузарондан ба фано аҳд кунам боқии умр,
К-андар ин дайри кўҳан аҳди бақо маҳкам ку?

Ишқбозон зи ғам оташ ба дил афрўхтаанд,
Ҷонгудозон ҳам аз ин оташи дил сўхтаанд.

* * *

Эй, ки дар пеш гирифтӣ сафари дуру дароз,
Ки бад-ин навъ сафар ҳар ки бишуд, н-омад боз.

На ки аз нўғи қалам боз бубастӣ раҳи сеҳр,
Балки аз банди забон бурди аз офоқ эъҷоз!

Нафаси қудсият аз кас натавон ёфт дигар,
Ваҳйро баъди наби 3-он ки нашуд кас мумтоз.

Шоҳро монд ба ҷон 3-оташи ҳиҷрони ту сӯз,
Бандаро дар дили садпора зи доғи ту гудоз.

На шаҳу банда, ки то рӯзи қиёмат дар даҳр
Ҳар ки бошад, бувад аз мотами ту навҳатироз.

Гарчи рӯ дар тутуқи васл нуҳуфти, ки шави,
То абад ҷилвакунон дар ҳарами иззату ноз.

Мадад аз рӯҳи пуранвори худат низ расон,
Ки харобанд зи ҳачри ту басе аҳли ниёз!

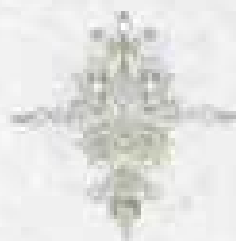
Ҳар ки сад қарн бимонад ба ҷаҳон, ҳам ба фусун,
Бирабояд зи ҷаҳонаш фалаки шўъбадабоз.

Эй рафиқон, ҳамаро оқибати кор ин аст,
Фикри анҷом касе беҳ, ки кунад аз оғоз.

Шоҳро агар маъни гар сурате афтодчунин,
Бод то ҳашр шаҳи сурату маъни, омин!

Миланна

МУҚАТТАОТ

-1-

Ҳар он, ки аз ҳама ашхоси пурмашаққати даҳр,
Буриду сохт Ватан дар ҳарими танҳой.
Агарчи ҳеҷ надорад мушобаҳат ба насаб,
Ба воҳиде, ки мусаллам ба ўст яктой.

-2-

Аз авоми тираи пурҳирси дунё дур бош!
Гар ҳамехоӣ, ки гардад сад машаққат аз ту рафъ.
Дур будан беҳ зи гавғои мағас з-он рӯ, ки ҳаст
Беҳадат ранҷ аз ҳучумаш, лек не имкони нафъ.

-3-

Ҳаст ошиқ ба намудор чу хок,
Лек маъшуқ бувад чун оташ.
Ин ҳам афтода бувад, ҳам помол,
Он ҳам афрӯхтаву ҳам саркаш.

-4-

Ҷавонмард аз қарам муфлис нагардад,
Сахиро аз ато чин нест дар чеҳр.
Ба пошидан ҷи нуқс ояд ба дарё,
Ба афшондан ҷи кам гардад зари меҳр?

-5-

Сер бар ҳар хўшае даст мазан,
Ки шавад муҷиби сад ранҷу фасод.
Юз, ки аблаҳтари ҳайвонот аст,
Сер аз тўма чу гардад ба мурод.
Оҳу ар шох занад бар халқаш,
Натвонад сўи ў чашм кушод.
Ту худ инсонию ҳикмат фани ту,
Камтар аз юз шавӣ, шармат бод!

Чу олим аз паи боло нишастан
Ба ҳар маҷлис равад, хуш пойкӯбон.
На олим, чоҳилаш дон, з-он ки ўро
Намояд хуш ба чуз болои хубон.

-7-

Фалон, ки пештар аз эҳтисоб мебуди,
Даруни дайр ба риндон намакхўранда мудом.
Ба хуми бода намак рехт оқибат дар дайр,
Ҳаром кард ба мо айш он намак ба ҳаром.

-8-

Зи ҳавзи Моҳиён дузданд моҳи,
Ки аз халқ ў фитода бар карона.
Касе, к-ў ҳифз созад Моҳиёнро,
Муқаррар созам ўро моҳиёна.

-9-

Сарфарозо, ҳар киро аз ҳамдамон,
Пора буда пираҳан андар бадан.
Пираҳан бахшидаи аз лутфи хеш,
Ғайр аз ин маҳрум зори мумтаҳан.
То чиро маҳрумам аз эҳсони ту,
Пора мехоҳам, ки созам пираҳан.

-10-

Ҳар киро гуфти анису сохти маъюси табъ,
Аз ғамаш сад доғ бар қони қафокаш будааст.
Унс бо ҳар кас гирифтам, сўхт қонамро зи қавр,
Саҳв кардам, он ки гуфтам, унс оташ буда аст.

-11-

Эй фалон, сўхти халоикро,
Мулкро шиддати ту вайрон кард.

Оташеро, ки чун ту сўзанда аст.
Чуз ба куштан илоҷ натвон кард.

-12-

Сифла, к-озодаро нагўяд бад,
Ё наёяд фарози хони касе.
На ба дарё расад забони саге,
Нанишинад ба суфраи саг магасе.

-13-

Ё раб, чи биност ин, ки бошад
Болое нўҳум фалак равоқаш.
Гардун ба ҳилолу баҳр бо чанг
Ду това кашанд зери тоқаш.

-14-

Раҳраве, к-аш сафар андар Ватан аст,
Ҳаст душвор зи паи рафтани вай.
З-он ки андар сафараш не саҳро
В-андар он саҳро на роҳу на пай.

-15-

Таваккул ҳар ки созад шеваи хеш,
Зи бори миннати мардум халос аст.
Ки набвад бори мардумро дар он базм,
Ки ў бар хони неъматҳои хос аст.

-16-

Чу иззат боядат, тарки тамаъ кун!
Гадоёнро аз ин маънист хорӣ.
Маҳ аз хуршед равшан чун зиё хост,
Сияҳрӯ гашт аз он безътиборӣ.
Дурафшон гашт чун бар фарқи мардум,
Ба шоҳон чатр шуд абри баҳорӣ.

Маро чоми май дар фироқи рафиқон,
 Бувад ҳамдам софию гамзудой.
 Кунам гоҳ бар ёдашон ҳою ҳўе,
 Кашам гоҳ аз ҳаҷрашон ҳой-ҳойе.
 Балое чунинро ба май мекунам дафъ,
 Маро буди ар май, набуди балое.

-18-

3-ошноён он қадар ранчу алам дидам, ки нест
 Майли он акнун, ки бо худ низ бошам ошно.
 Дил харошу қон ано бинад аз эшон гўиё,
 Ҳаст як нисф аз хароши дил, дигар нисф аз ано.

-19-

Оҳуи хешро паи оҳу
 Чун тохти, эй савори оҳучашм!
 Тираш ту бидўхти ба чашм, аз бас,
 К-андар так дўхт бар ту оҳу чашм.

-20-

Эй хуш он равшан, к-аз зулматободи қаҳон,
 Чист берун, ҳам дар он сурат, к-аз абри тира барқ.
 Солике, к-аш инчунин рифъат бувад гоҳи сулук,
 Як қадам бошад ба зери пай зи Фарбаш то ба Шарқ.

-21-

Дило, ҳарчанд қоил рост бошад, гуфтааш ҳам рост,
 Зи ноқил кизб гардад, з-он ки ўро қач бувад поя.
 Таноби хаймаро бин, гарчи гардад бо кашидан рост,
 Замин чун қач бувад албатта дар вай қач фитад соя.

-22-

Нуктаи комил, ки дар сидқаш набошад иштибоҳ,
 Дар дили қоил ба оини накў ояд фуруд.

Лекин андар хотири он ноқилони қачравиш,
Лаҳни Довуд ар бувад, ояд ҳама хориҷ суруд.
Чун рухи некӯ, ки дар оина бинмояд накӯ,
Зишту қач бошад агар бини-ш дар шамшеру хӯд.

-23-

Сўҳбати шоҳро чу оташ дон!
Ки барафрӯзадат ҳарорати ӯ.
Лекин аз вай ба як шарар сўзи,
Дар ту гар уфтад шарорати ӯ.

-24-

Ба назди ақл зи ҳайвон кам аст инсоне,
Ки набвадаш асар аз дилпазирии овоз.
Дар уштурони Араб бин, чи навъ покӯбон,
Ба ваҷду ҳол раванд аз худӣ аҳли Ҳиҷоз.

-25-

Дар ин манзилгаҳи фони шаҳонро
Ба лашқаргаҳ, ки ҳар сў кўсу пил аст.
Бад-он лашқар пагаҳ дар вақти шабгир
Зи табли навбатӣ кўси раҳил аст.

-26-

Хуш он, к-ӯ андар ин дайри муҳолиф,
Ба кас ёре наяфтод иттифоқаш.
Ки гар бар табъи даврон уфтад ёр,
Балои дил бувад ҳар дам нифоқаш.
Ва гар табъи туро афтад мувофиқ,
Ҳалоки чон шавад доғи фироқаш.

-27-

Ҳаст Ҳақро сунъи беҳад фикри маснуоти ӯ,
Баҳри ибрат гашт солиқро сафар андар Ватан.
Бо тамошоӣ саноъе гар наёбад раҳ футур,
Дар шухуди ӯ бувад ин хилват андар анҷуман.

Он сафарнокарда ин хилват кучо ёбад касе,
Васл мумкин нест бе ҳичрону давлат бе миҳан.

-28-

Фониё, гар шодият бояд, тамаъ бигсил зи халқ,
З-он ки аз ранчи тамаъ дилро расад ҳар дам ғаме.
Гар бувад дар хотират розе, фуру хур, дам мазан!
Чун зи абнои замон мумкин набошад маҳраме.
Боядат аз олам озоди, бирав, озода бош!
З-он ки бошад олами озодаги хуш оламе.

-29-

Рӯзу солу моҳ умрат гар бар ғафлат баргузашт,
Нест миқдори даме, гар дар ҳисоб ори ҳаме.
Рафт худ аз рӯзу солу моҳ, рафта ҳосилат,
Эътимодат мондаро бинмуд даме з-он ҳам каме.
Дил чи сон банди ба умре, к-аш набошад эътимод,
Не ба соли, не ба моҳе, не ба рӯзе, не даме.

-30-

Бувад инсон мураккаб аз аносир,
Ки набвад ҳеҷ якро эътимоде.
Бимирад оташаш дар дам ба обе,
Равад дар лаҳзае хокаш ба боде.
Зи обу бод набвад чуз ҳаётат,
Агар дар якдигар таркиб доди.
Бад-ин ашъи бибунёд бингар!
Ки аз ғафлат чи гуна дил ниҳоди?
Аз инҳо гар бақо бошад муродат,
Аҷоиб қалтабони номуроди!

-31-

Мадор чашми вафо аз халқи олам,
Ки ҳеҷ як ба умеди вафо намешояд.
На умрашон чу вафо дораду на қону на қисм,
Бигӯ, вафо зи ду-се бевафо кучо ояд?

-32-

Татаббӯъ кардани Фони дар ашъор,
На аз даъвою не аз худнамоист.
Чу арбоби сухан соҳибдилонанд,
Муродаш аз дари дилҳо гадоист.

-33-

Маънии ширину рангинам ба турки беҳад аст,
Форси ҳам лаълу дурҳои самин, гар бингари.
Гӯиё дар раста бозори сухан бикшодаам.
Як тараф дӯкони қаннодию як сӯ заргари.
З-ин дӯконҳо ҳар гадо коло кучо донад харид?
З-он, ки бошад ағниё, ин нақдҳоро муштари.

-34-

Сиҳат ар хоҳи, макун майли таом,
То набошад иштиҳои голибат.
Лек бояд даст аз ӯ вақте кашӣ,
К-аш ба хӯрдан нафс бошад толибат.

-35-

Зи назм нуктаро нони салаф ҳаст,
Агарчи дар дили мардум шукӯҳе.
Дигар ҳам дostonсанҷони нозук,
Ки ҳоло дар миён бошад гурӯҳе.
Агар ман шарҳи дарди хеш гӯям,
Набошад халқро ҷои сугӯҳе.
Ба боғ ар булбулу қумри сароянд,
Кашад ҳам ҷуғз аз вайрона дӯҳе.

-36-

Шеъри ман гар з-он ки дар маъни ба ман фарзанд шуд,
Лек маҳбуи манасти ашъори марғуби касон.
Ончунон к-афтод фарзанди касон маҳбуи ман,
Чи бувад ар фарзанди ман ҳам гашт маҳбуи касон?!

-37-

Душманат гар ҳасуд шуд, нек аст,
Ки ба ранҷ ояд ў зи феъли бадаш.
Феъли ў ёру душманат бошад,
Аз паи қасди қисму қони худаш.

н /,
у 91

-38-

Котиберо, ки бад нависад, ҳаст
Рӯсиёҳи ҳам аз саводи хаташ.
В-ин бадтар, ки зи хаташ афтад саҳв,
Ҳам ду сӯи калому ҳам васаташ.
Он саводаш бувад чу ҳиндуи зишт.
Ки ба ҳар лафз ҳам фитад ғалаташ.

-39-

Котибе, к-аз нуқтае бечо гаҳаш,
«Ҳуб» шакли «чўб» гирад, «нек» — «нанг».
Бояд он нанги ҳалоиқро шикаст,
Ҳам ба чўб ангуштҳо, ҳам сар ба санг.

-40-

Фалонро, ки даҳл аст аз ҳад бурун,
Вале як дирам набвадаш ҳарҷ аз ин.
Гузашта нишинад ба ҳар анҷуман,
Фарози бузургони бо илму дин.
Ба таърифи мазкур ин шахсро,
Тавон гуфт: камхарчи болонишин.

-41-

Китоб он кас, ки аз кас орият ҷуст,
Макун з-аҳли хирад, дигар шумораш.
Ки ҳаст он мӯниси маҳбуб касро
Гаҳе андар бағал, гаҳ дар канораш.
Чя аблаҳ мардаке бошад, ки гӯяд,
Ба ман деҳ чанд рӯзе мустаораш.

Эй, ки назми суханварони ҷаҳон,
 Мекуни нафи, шеъри худ таҳсин.
 Нестанд аҳли донишу инсоф,
 Ки бувад инчунинашон оин.
 Хари хешу айби кас диди,
 Ниги кӯр, акси ин ҳам бин.

Сали, аз ҳарчи дорад, мекунад базл,
 Зи камтар кам, вале аз бештар беш.
 Зи дарё дур, зи кӯза қатраи об
 Бувад ҳар як аз инҳо дархури хеш.
 Саховатро ҳар он к-ӯ даст, ки хост,
 Ки чун ҷамъ ояд, афшонад ба дарвеш.
 Сахо набвад, ки бошад ҷамъ қардан,
 Ҳама кори бахили ҳияляндеш.
 Саҳи онро шумур, к-аз ҳарчи дорад
 Сахо, бо ҳар ки пеш ояд, барад пеш.

Ҳар он шахсе, ки напсандат касеро,
 Бувад дур аз тариқи дардманди.
 На чандон аст напсандидани халқ,
 К-аз, инаш лозим ояд худписанди.

Ҷамоате, ки писанданд назми худро пеш,
 Ки ин сифат пеши аҳли табъ напсанданд.
 Ба гоҳи хонданаши аз ҳолу завқ гирия кунад,
 Ки халқи олам аз он гирия сар ба сар ханданд.
 Вале агар дигаре дар баён намояд сеҳр,
 Забон ба таҳсин чун сеҳр қарда барбанданд.
 Дар ин қазия худовандашон диҳад инсоф,
 Ки мункири қараму раҳмати худованданд.

-46-

Накӯи бо бадон камтар кун, аммо
Ба некон бештар кун некии хеш.
Ба неку бад баробар гар куни лутф,
Фитад бо некувон кам, бо бадон беш.

-47-

Не ба зоҳид, не ба ошиқ ҳаст коре ихтиёр,
Меқунад онро, ки ҳар як аз азал дорад насиб.
Кай ба худ тасбеҳ дар гардан фиканда фохта,
Ё зи ишқи гул ҳазор афғон кашида андалеб.

-48-

Гар нахоҳи дод чизе бо касе, гуфтан ки чи?
Чунки гуфти: саъй кун албаттаву он гуфта деҳ.
Гуфта нододан на қори одами дон зинҳор,
Гар тавон ногуфта деҳ, к-ин доданат ногуфта беҳ.

-49-

Чу фарзанди некӯст аз марди нохуш,
Таҳайюр наёяд, таачҷуб нашояд.
Зи хоро агар гавҳар ояд аҷаб нест,
В-ар аз пайкари хорбун гул кушояд.

-50-

Дило, дар даври гардун гӯшае гир,
Ки аз гирдоб беҳ чустан каноре.
Канора гар муяссар нест, худро
Маяфкан андарин ғарқоб боре.

-51-

Булбуло, машғуфи ишқи гул машав,
Ёд кун аз шиддати хори фиरोқ.
З-он ки бандад бор гул дар панҷ рӯз,
Соле афтад бар дилат бори фиरोқ.

Тираам аз мардуми чашми худ, эй Фони, зи бас,
К-омадам бар рӯзи мардум дар ҷаҳон номардуми.
Одами обӣ магар ҷӯям зи дарё, ғарқа гашт,
З-онки аз рӯи замин гум гашта ҷинси одами.

Ба даҳр соири мардум кучо вафо доранд?,
Ки то талаб кунӣ онро зи зумраи хубон.
Ҷафову меҳнати аҳли замонро ночор,
Кашӣ, ҳам охир боре зи хайли маҳбубон.

Зи сар то по набошад шеърӣ кас хуб,
Ки ин мумкин набошад ҳеҷ қасро.
Бадӯ нек ар баробар ҳаст, бад нест,
Басе доранд ин неку ҳавасро.
Зи бад гар неки ӯ бошад зиёда,
Надид аз сад яке ин дастрасро.
Каломи Ҳақ наёмад ҷумла яксон,
Чи бошад нуқта мушти хору хасро.

Ҳар касе, к-аз рӯи истиғно ба мардум хонд шеър,
Нек ҳам ҳаст, созад зишт пеши халқ беш.
Даъвии мақбулии шеър ар кунад сар то ба пой,
Хештанро ҳам кунад мардуд ҳамчун шеърӣ хеш.

Шеър – холи кардани дил гашт аз андӯху дард,
Хоҳ аз бадсиратон, хоҳӣ зи некусуратон.
Дил чу холи гашт, қоил ҳам ба мақсудаш расид,
Даъви ин ҷо кай маҳал дорад зи олиҳимматон.
В-он ки даъво кард, бошад бар ақобир даъвияш,
Ҳошалиллаҳ, кори дунон бошаду беҳурматон.
Ҳуҷҷати ислом Ғаззоли надонад айб нест,
Гар Ғаззолиро биёмӯрзанд бо қалби чатон.

-57-

Гурехтан талабам аз ҷаҳону аз халқаш,
Ба сони боди вазон, балки мисли барқи ҷаҳон,
Ки ҷаста 3-ин ҷо худро ба оламе фиканам,
Ки чашм дигар нафитад рӯ ба рӯи халқи ҷаҳон.

-58-

Гар касе ёри мувофиқ дорад, эй дил, бок нест,
Гар зи даврони муҳолиф ҷони зоре бошадаш.
Дарду ғам набвад касеро аз ҷафои даҳр, агар
Дардро ҳамдарду ғамро ғамгусоре бошадаш.

-59-

Шеърӣ ман чист, к-аз он лоф занам, шармам бод?!
Донам аз ҳар сухане камтару вопас будам.
Ман нагӯям, ки аз он гиря кунанд аҳли дилон,
Ки агар аҳли диле ханда кунанд бас будам.

-60-

Сарои даҳр, ки ҳар лаҳза корвони дигар
Дар ӯ нузул кунанд баҳри хӯрдану хуфтан.
Муқим ношуда табли раҳил кӯбад боз.
Бад-ин ҷиҳат шавадаш корвонсаро гуфтан.

-61-

Олиму ҷоҳил агарчи ҳарду ҷинси мардуманд.
Фарқ бошад дар миён аз осмон то хоки раҳ.
Дурру жола ҳарду аз абранду дар ҳайъат шабеҳ,
Он равад бар тоҷи шаҳ, ин лек дар хоки сияҳ.

-62-

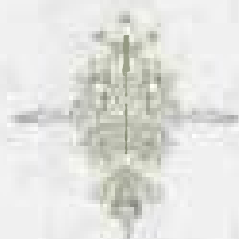
Чи ҳол аст ин муғанниро, ки лафзи шеър аз ӯ мафҳум
Намегардад зи бас илҳони таҳриротӣ пурпечаш?
Яке гуфто: «Ба ёдам буд ин шеърӯ нафаҳмидам».
Бигуфтам: «Шеърӣ ман буду нашуд мафҳумӣ ман ҳечаш».

Эй гани, аз мол базли аҳли истеҳқоқ кун,
Вақтро фурсат ганимат дор аз баҳри карам.
Дар ҷавони барфишон ҳар сӯ дирамро, пеш аз он,
К-ӯ фитад аз раъшаи дастат гаҳи пири дирам.

Ҳар ки ў рост гашту равшандил,
Дар сияҳҷоли даҳр бадрўз аст.
Шамъ, к-ў рост асту базмафрўз,
То дами мурданаш ҳама сўз аст.

Рубинѣт

-1-

То андар дил тобу тавоне будам,
То дар бадан аз рӯҳ нишоне будам,
Дил моили ҳусни дилситоне будам,
Чон волаи ошӯби қаҳоне будам.

-2-

Эй, пургулу лола аз рухат гулшани чашм,
Равшан зи чароғи оразат маскани чашм,
Гар во нашавад ба чехраат равзани чашм,
Торик шавад ду машғали равшани чашм.

-3-

Эй, бе ту маро ба сабр чуз нуқсон не,
Дилро зи ғамат чуз алами ҳичрон не,
Чонро ҳам ғайри меҳнати ҳирмон не,
Не-не, сабр нею дил не, чон не.

-4-

Эй беҳаду адд, ҳар нафасат ҳамду сано,
В-аз сад чандин ҳамду сано-т истиғно.
Зикри малакут андар ин дайри фано,
Бо илми ту «субҳонака ло илма лано».

-5-

Аз гӯшаи бом орази моҳсимо,
Хуршед гарат надида бошад зи имо,
Шуд акси ду абрӯят ба чашмам, санамо,
Он навъ, ки дар шиша бувад қиблано.

-6-

Эй аз маи лаълат ҳама сармастии мо,
Аз сарви баландат ба замин пастии мо.
К-аз пай ба ҳаёли туст ҳамдастии мо,
Вопас бошад зи нести ҳастии мо.

Омад зи насими субҳ бӯи ту маро,
Дар равза намуд ҷилва кӯи ту маро,
Гул дидаму шуд нишони рӯи ту маро,
Маълум нашуд валек хӯи ту маро.

-8-

Шаб то ба саҳар ҳамекунам зориҳо,
Дар шиддати танҳоию бемориҳо,
Аз ҳаҷр фикандем ба душвориҳо,
Эй ёр, кучо шуд он ҳама ёриҳо?

-9-

Ҷонам ба ду лаъли ҷонфизои ту фидо,
Рӯҳам ба насими атрсои ту фидо.
Ошуфта дилам ба ишваҳои ту фидо,
Фарсуда танам ба хоки пойи ту фидо.

-10-

То шуд ба ҳавои ишқи он моҳлиқо
Ашкам дарё аз ҷигари хунполо,
Гирянд ба ҳоли ман дар он ранҷу ано,
Мурғони ҳавою моҳиёни дарё,

-11-

Аз ҳаҷри ту қорам изтироб аст имшаб,
Ҷон аз паи рафтани ба шитоб аст имшаб,
Танро зи фироқ печу тоб аст имшаб,
Дарёб, ки кори дил хароб аст имшаб.

-12-

Дар баҳри сиришкам, ки нуҷум аст ҳубоб,
Не-не, ки дар ўст офариниш нобоб.
Гардуни ба ҳазор кавкаби дурри хушоб,
Афтода ба сони садафе дар гирдоб.

-13-

Оини талаб зи худписандон маталаб,
В-ин шева чуз аз ниёзмандон маталаб.
Бенақшии зи аҳли зӯҳд чандон маталаб,
В-ин нақш зи ғайри нақшбандон маталаб.

-14-

Дар гурбатам, афтода зи ҳиҷрони ҳабиб,
Аз шиддати заъф гашта бо марг қариб,
Ёре на, ки орад ба сари хаста табиб,
Зоре на, ки чӯяд кафан аз баҳри ғариб,

-15-

Ҳар лаҳза, ки аз чарх ҷафое расадат,
В-аз ҳодисаи замон балое расадат,
Ғам нест гар аз маҳе ҷафое расадат,
Сар чун сари зулфи ӯ ба пое расадат.

-16-

То кай ситаму меҳнати ҳиҷрон кашамат?
Бошад, ки шабе ба байт-ул-аҳзон кашамат
Аз чоки дарун дар дили вайрон кашамат,
В-онгоҳ зи дил ба хилвати ҷон кашамат.

-17-

Дил нест, ки дар зулфи парешони ту нест,
Ҷон нест, ки саргаштаи ҳиҷрони ту нест.
Гӯи, ки дилат з-они ман аст, они ту нест,
Ҷон они ман аст, гӯиё ҷони ту нест.

-18-

Дар ҷоми булӯрин маи ҳамчун ёқут,
Гар ёбам, созам шабу рӯз онро қут.
То дар фалаки пиру сипеҳри фартут,
Чун ҳар ду шавад ҳавосу ақлам мабхут.

Заъфамро он миёни чун мў боис,
Қатламро он турраи ҳинду боис,
Умрамро он қомати дилҷў боис,
Қонамро он лаъли сухангў боис.

Чашмат, ки тариқи сеҳр аз ў ёфт ривоч,
Аз Бобилу Кашмир ҳамегирад боҷ.
Айёрсифат рабуда гоҳи тороҷ,
Аз танҳо сар чунон, ки аз сарҳо тоҷ.

Соқӣ, ба мани ғамзада пеш ор қадаҳ,
Ҳарчанд бувад бузург, бардор қадаҳ,
Ғар з-он ки бувад сипеҳри даввор қадаҳ,
Дар як-ду кашиш кунам нагунсор қадаҳ.

Дар ишқ мабош пеши қонон густох,
Чун банда бувад ба назду султон густох,
Аз дўст чу васл ёфт натвон густох,
Оқил ба адаб бошаду нодон густох.

Дар ошиқӣ он кас, ки муҷаррад бошад,
Беҳ з-он ки ба ақлу ҳуш муқайяд бошад,
Он, к-ў зи қабул дам занад, рад бошад,
В-ар даъвии некуӣ кунад, бад бошад.

Ту н-омадию меҳри фалак қилва намуд,
Ту рафтию меҳр бувад бар чархи кабуд.
Ояд ба рухам ҳуни дил аз дида фуруд,
Аз омадани дери туву рафтани зуд.

-25-

Омад ба мани хаста зи дилбар коғаз,
Аз масъалаи вафо муҳаррар коғаз,
Гирён мондам чу дидаро бар коғаз,
Чун ашки равон фуру шумам дар коғаз.

-26-

Омад ба чаман қофилаи боди баҳор,
Аз сунбули тар нофаи Чин баста ба тор,
Аз гунча, ки карда ҳазза наргис изҳор,
Гӯё ки ба чашмаш зи раҳат баст ғубор.

-27-

Ҷоно, дастат як дамам аз дӯш мабар,
В-аз нукта даҳони худам аз гӯш мабар,
Рух аз руху гарданам зи оғӯш мабар,
Аз ҷисмам рӯху аз танам ҳуш мабар.

-28-

Соқӣ, на зи оби талх, к-аз оташи тез,
Як ратли гарон сӯи ман овар, бархез!
Гар з-он ки зи тавбаат шавам узрангез,
Андоз ба остину дар ҳалқам рез.

-29-

Соқӣ, ба қадаҳ маи тарабнок андоз,
Акси рухи пок дар маи пок андоз,
Бас шӯру шағаб бар мани бебок андоз,
З-он ғулғула дар гунбади афлок андоз.

-30-

Рафтию ба ҷисмам аз ту тоб аст ҳанӯз,
Чашмам зи ҳаёли ту пуроб аст ҳанӯз,
Тан з-оташи ишқи ту кабоб аст ҳанӯз,
Боз о, ки дил аз ғамат хароб аст ҳанӯз,

-31-

Рафтию дил аз ғамат фиғор аст ҳанӯз,
В-аз шавқи ту чашм ашкбор аст ҳанӯз,
Во гард, ки қон зи ҳаҷр зор аст ҳанӯз,
Боз ой, ки дил дар интизор аст ҳанӯз.

-32-

Ёрам нашуд он бути париваш ҳаргиз,
З-ӯ шод нагашт ин дили ғамкаш ҳаргиз,
Бе ў зи дамам кам нашуд оташ ҳаргиз,
Яъне назадам ба ў дами х(в)аш ҳаргиз.

-33-

Дорам зи вучуди худ парешонию бас,
В-аз ҷумлаи кардаҳо пушаймонию бас,
Аз ақл насибам шуда нодонию бас,
Бар нодонии хеш ҳайронию бас.

-34-

Он рӯй, ки авҷи ҳусн шуд ҷилвағаш,
Назора намудаам зи зулфи сияҳаш,
Нисбат натавон кард ба хуршеду маҳаш,
З-он рӯ, ки назар фикандаам таҳ ба таҳаш.

-35-

Хоҳи, ки бадат рӯ надихад, хушхӯ бош!
Бо аҳли дукун, якдилу якрӯ бош!
Ҳар сӯ, ки равад халқ, ту дигар сӯ бош!
Яъне ки мабош бо касу бо ў бош!

-36-

Ҳар чиз расад зи аҳли даврон махурӯш,
В-аз қисми азал зиёдаро беш макӯш,
Барбанд зи ношунидани рахнаи гӯш,
В-аз ҳарчи нагуфтани, забон дор хамӯш.

-37-

Хоҳи, ки ба хосагони Ҳақ гарди хос,
Аввал зи авом хешро соз халос.
В-он гоҳ даро ба роҳи сидку ихлос,
То хос қунандату пазиранд хавос.

-38-

Хоҳи, ки туро расад зи дарвешон файз,
Ту низ расон зи ҷуд бар эшон файз.
Ин гуна гарат расад ба дилрешон файз,
Шояд ки туро даррасад аз пешон файз.

-39-

Э дил, ту мағӯ, ки мушки ноб аст он хат,
З-он рӯ, ки зи занг дар ҳиҷоб аст он хат,
К-аз шом рақам бар офтоб аст он хат,
Не-не, ғалатам, нақш бар об аст он хат.

-40-

Эй, аз ту даруни нотавонамро ҳаз,
В-аз ҳусни ту чашми хунфишонамро ҳаз,
Аз қадди хушат руҳу равонамро ҳаз,
В-аз лаъли равонбахши ту қонамро ҳаз.

-41-

Дар рӯзи ҷудой ғами дилсӯзи видоъ,
В-он оташи ҳаҷри шўълаафрӯзи видоъ,
Сад ғуссаи муҳлики ғамандӯзи видоъ,
Нобуд намуданд маро рӯзи видоъ.

-42-

То шуд ба дарун оташи ҳиҷрон воқеъ,
В-он гаҳ зи бурунам ашки ғалтон воқеъ,
Шуд саъй бад-он чи буд имкон воқеъ,
Он шўъла ба об кушта натвон воқеъ.

-43-

Эй з-оташи савдои ту доғам бар доғ,
Дар шоми ғам аз сипеҳрам афзунтар доғ,
Бигзашта дарун ҳам аз бурунам ҳар доғ,
Оё ба кучо ниҳи кунун дигар доғ?

-44-

Эй, қатли маро кашида мижгонат саф,
Ҳар тире аз он ҷони маро карда ҳадаф,
Ҷуз он ки дар он варта шавад умр талаф,
З-он саф натавон рафт бурун ҳеч тараф.

-45-

Ёрон чу кашанд дар баҳорон маи соф,
Ман гарчи зи зӯҳду тавба беш орам лоф,
Дорандам агар зи май бад-он ҳарза маоф,
Дар олами ёри набувад аз инсоф.

-46-

Мӯҳлик бувад, эй рафиқ, айёми фироқ,
Омехта заҳри ҳаҷр дар ҷоми фироқ.
Гар субҳи висолам дамад аз шоми фироқ,
Номам мабар, ар дигар барам номи фироқ.

-47-

То монд қазо бар сари ман афсари ишқ,
Дар баҳри дилам сохт ниҳон гавҳари ишқ,
З-он афсарам афтод ба каф кишвари ишқ,
З-ин гавҳарам афрӯхт ба дил аҳгари ишқ.

-48-

Дар дайри муғон муғбачагони чолок,
Карданд маро ба бода масту бебок,
Махмуриям афканд чу бар хок ҳалок,
В-он гаҳ нагирифтанд ба май хирқай чок.

Эй соқии шанг, деҳ маи оташранг,
К-ӯ об кунад агар чакони-ш ба санг,
Афтода гарон санги ғамам дар дили танг,
Шояд сабукаш кунам бад-ин ҳилаву ранг.

-50-

Дар оташи ишқ қисму қонам маҳу сол,
Он навъ расонад варзиши худ ба камол.
К-андар дўзах агар фитам, бошад ҳол,
К-аз дўзахи ҳаҷр сӯи фирдавси висол.

-51-

Сарришта зи аҳли зўҳд бигсил, эй дил,
Дар дайри фано бисоз манзил, эй дил,
Қуз мутрибу май маҷӯй ҳосил, эй дил,
Як-як гуфтам, гӯш кун, эй дил, эй дил!

-52-

Огоҳ нагаштам, ки дар ин дайр киям,
Ё худ чияму аз чияму баҳри чиям?
Маълумам не, ки одами ё зи маям,
Ё хоки замин зи ман, чи сон одамиям?

-53-

Аз меҳнати ошиқӣ ба қонам, чи кунам?
Девонаву расвои қаҳонам, чи кунам?
Сабр аст маро чораву донам, чи кунам?
Донам чи кунам, чун натавонам, чи кунам?

-54-

Эй, хоки ту тарфи кулаҳи подшаҳон,
З-он рӯ ки туй подшаҳи қачкулаҳон.
Барқе зи руҳат бар ҳаси ин қисми қаҳон,
В-аз кашмакаши аҳли қаҳонам бираҳон.

-55-

Эй дил, рўзат тира шуд аз аҳли замон,
3-он сон, ки бувад шабат ҳамон, рўз ҳамон.
Аз ҷабри замон чу як замон нест амон,
Гар хоҳӣ амон, қоми май аз даст намон.

-56-

Дар ҳаҷр макӯш, эй парипайкари ман,
Андеш зи сўзи дили ғампарвари ман,
Ди чун нафасе дур шуди аз бари ман,
Рӯҳ аз тани ман париду ақл аз сари маи.

-57-

То субҳ аён кунад зиё шамъи Хутан,
То рўз бувад чароғи хур шаъшаъазан
То шом бувад машғали маҳ нурафкан,
Ё Раб, ки бувад чароғи умрат равшан.

-58-

Як шом гар он шамъи саодатпартав,
Дорад маи кўҳнаам ба дайр аз сари нав,
Аз фикри хумори субҳи ӯ ранча машав,
Гар баҳри ваям, қон гараву қома гарав.

-59-

Майхона, ки қоми лаълнок аст, дурд,
Мастон аз ишқ қомачок аст, дурд,
Ғам нест, зи ғам он ки ҳалок аст, дурд,
Ҳар қатра зи май чу қони пок аст, дурд.

-60-

То даст ба домани яке кўҳи шуқўҳ,
Маҳкам кардам, дилам шуд аз ғусса сутўҳ.
Хоҳам, ки фишонда остин бар анбўҳ,
Ин дам гирам ба коми дил домани кўҳ.

-61-

Дар фақр ҳар он чи дар сарат ҳаст, бинех,
В-он чиз бувад андар кафу дар киса, бидех.
В-он гаҳ коре, ки з-ин ду бошад ба даме(ҳ),
Он шуд, ки зи ҳар чи оядат пеш, маҷеҳ.

-62-

Аз фикри муҳол, эй дили девона,
Хоҳи ба ту ҳамхона шавад чонона.
Он рашки пари чун шавадат ҳамхона,
Чун хона туро нест ба чуз вайрона.

-63-

Эй рӯи ту, кавқаби ҷаҳонорое,
В-эй бӯи ту ашҳаби равносое,
Бе мӯи ту, ё Раб, чунон фарсое,
Гесӯи ту чун шаби фиғонафзое.

-64-

Гар заҳри ғамам кунад ҳалок, эй соқӣ,
Тарёки маям диҳӣ, чи бок, эй соқӣ?
Дил шуд чу зи тавба чурмнок, эй соқӣ,
Он чурм ба бода шӯй пок, эй соқӣ!

-65-

Дар дайр гарат ҳавост нӯшидани май,
Бо мугбачагон ба лаҳни чангу дафу най.
Мумкин набувад агарчи боши Чаму Кай,
Бе ҳиммати пири дайру бе рухсати вай.

-66-

Бар шӯҳӣ аз ин ишвагарон, эй соқӣ,
Пинҳон ба ту ҳастам нигарон, эй соқӣ,
Пур соз сабук ратли гарон, эй соқӣ,
Беҳушам кун чун дигарон, эй соқӣ.

-67-

Дар майкадаи ринду шон, эй соқи,
Бурданд чу маро кашон-кашон, эй соқи,
Хоҳи, ки шавам зи майкашон, эй соқи,
3-он май, ки кашӣ, ба ман чашон, эй соқи.

-68-

Дар фасли хазон барги разон, эй соқи,
Шуд корғаҳи рангразон, эй соқи,
3-он май, ки хӯри, диҳам аз он, эй соқи,
То нӯшам аз он мазон-мазон, эй соқи.

-69-

То моили чоҳи олами дун боши,
Ҳар лаҳза зи андӯҳ дигаргун боши,
Хоҳи зи Чаму Сикандар афзун боши,
Бе Оинаву Қом, бигӯ, чун боши?

-70-

То сокини кӯи бенишонӣ нашавӣ,
Шоистаи асрори ниҳонӣ нашавӣ,
Мақрун ба ҳаёти ҷовидонӣ нашавӣ,
То аз асари вучуд фони нашавӣ.

-71-

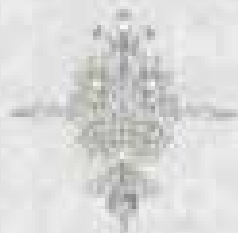
Эй, он ки дар ин дайри фано дар бандӣ,
Бар худ тааби роҳи бақо барбандӣ!
Бо чоҳи ҷаҳони бевафо хурсандӣ,
Гар шоҳи замонаӣ, ки ҳоҷатмандӣ.

-72-

Лоф аз дониш нест ба ҷуз нодонӣ,
Донистани ҷаҳл илм шуд, то донӣ,
Мушкил ба худат кор чаро гардонӣ,
Чун бошад як нею ҳазор осонӣ.

Шашуца

ТАЪРИХҲО¹⁴

ТАЪРИХИ ВАФОТИ ҲАЗРАТИ МАҲДУМИ (ҶОМИ)

Гавҳари кони ҳақиқат, дурри баҳри маърифат,
К-ӯ ба Ҳақ восил шуда дар дил набудаши мосивоҳ.
Кошифи сирри илоҳӣ буд бешак, з-он сабаб
Гашт таърихи вафоташ: «Кашфи асрори илоҳ».

(*كشفت اسرار اله*)

Сари арбоби маъни орифи Ҷом,
Ки буд ӯ муршиди аҳли тариқаг.
Чу шуд з-ин дори Фони, гашт таърих
Ба фавташ: «Ҳодии сирри ҳақиқат».

(*هادي سر حقيقت*)

ТАЪРИХИ ВАФОТИ ҲОҶА УБАЙДУЛЛОҲ

Ҳоҷаи Ҳоҷагон Убайдуллоҳ,
Муршиди соликони аҳли яқин.
Шуд ба хулди барин, ки аз фавташ,
Соли таърих гашт: «Хулди барин».

(*قلد برين*)

Бишқуфт ба гулистони олам,
Гулбарги риёзи комкори.
Таърихи валодаташ аз он шуд:
«Зебанда ба мулки шаҳриёри».

(*زينده بملك شهر ياري*)

Султон Маҳмуд'он кироми дурри пок,
К-аз ғуссаи мурданаши ҷаҳонест ҳалок.
З-он «сурхча» таърихи вафоташ кардам,
К-аз «сурхча» сарви қадди ӯ рафт ба хок.

(*سرخچه*)

Сари аҳли фано Саид Ҳасан рафт,
Ки ҷои ӯ биҳишти ҷовидон бод.
Паи он покрӯ ҷустанд таърих,
Бигуфтам: «Ҷаннати покаш макон бод».

(Ҷаннати макон бод)

Ба нуру сафо равшан аст ин мақом,
Фақад сора анворуху боҳираҳ.
Чу бониш фахр асту худ фоҳир аст
Лақад кона таърихуҳу «фоҳираҳ».

(фаҳра)

Сарви чамани ҳаёт Абдурраҳмон,
К-ӯ рафт аз ин дайри фано суи ҷинон.
Таърихи ҷунин воқеаи ғуссарасон,
Гар мехони; «Худо биёмурзад»хон!

(Ҳудо биёмурзад)

Мири Султон Ҳасан, ки як соат
Набвадаш з-иштиғоли май дури.
Мирзобек-нури дидаи ӯ
Буд масти шароби ангури.
Ки қазошон расид з-офати май,
Лек вақти хумору ранҷури.
Буд мобайни фавташон даҳ сол,
В-ин бувад маҳзи сидқу машқури.
Гашт таърихи фавти ин: «Махмур»,
В-он яке шуд аён: «Зи Махмури».

(з-и Махмури) (Махмур)

Ба уштур ҷамъ кардан майл фармуд,
Ҳаёли шоҳ Абдулғозӣ баҳодур.
Пас аз як сол шуд з-он ҷамъ кардан,
Замири поки он шаҳро танаффури.
«Шутур» буд аввалашро соли таърих,
Дувумро баъди соли гашт «Уштур».

(уштур)

Нўҳсад аз ҳичрат гузашта аз сўи Мозандарон,
3-иқтизои чарх бас амри ғарибе рў намуд.
Золимеро қушта сўи шаҳраш оварданд сар.
Он чи оварданд қатлашро ҳамон таърих буд.

(4)

ТАЪРИХИ ВАФОТИ ПАҲЛАВОН

Муҳаммад Паҳлавони ҳафт кишвар,
Ки дар даҳраш набуд ақрону амсол.
Сари сарҳалқаи аҳли тариқат,
Ки рафт аз қайди гети фориг-ул-бол.
Зи баъди қутби олам орифи Ҷом,
Ки ў маҳдуми даврон буд, аз иқбол.
Пас аз соли сўи ҷаннат хиромид,
Аз ин деринадайри мухталифҳол.
Агар пурсат касе таърихи фавташ,
Бигўям: «Баъди Маҳдуми ба як сол».

(Бед мақсуду биге мақсуд)

Ғар ҳавзи «Боғи зоғон» кўҳна аст, бок набвад,
Дар ҷўи ў зи Кавсар ҳар сў чу обдав шуд.
«Боғи Сафедро» ҳам карданд турфа ҳавзе!
Ин турфатар, ки инро таърих: «Ҳавзи нав» шуд.

(Ҳавзи на)

Фозил аз андешаи кўтаҳ, ки ҷасти ҳар тараф,
Не салоҳи ҳол буд андар дилаш, не оқибат.
Оқибат омад ба дасти шаҳ, намудаш ҳукми қатл,
Лек шуд таърихи қатлаш «Фозили беоқибат».

(Ғафилу бе оқибат)

Аҳмад, ки аҷал ба қатли ў теғ кашид,
В-аз даҳр ба ҷуз шаҳди шаҳодат начашид,
Доно чу назар кард дар ин воқеа ёфт,
Таърихи вафоти ў: «Зи мақтули шаҳид».

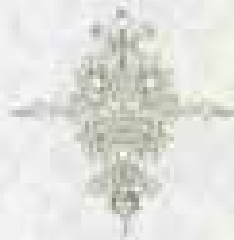
(Зи мақтули шаҳид)

Фосеҳи замон Тўти он шоире,
Ки будаш зи бикри маони арӯс.
Чу Тўти бирафт, ин аҷаб турфа буд,
Ки таърих шуд фавти ўро «Хурӯс».

(Хурӯс)

Мухомор

МУАММИЁТ¹⁵

1 Одам

Гар набошад дар дили хунин хаданги мутгасил,
Аз чи бар болову поёнаш намояд хуни дил.

2 Одам

Мисли доғу ҳумрати лола мағў, кам мешавад,
Шўълаи оташ ба хуни дил ниҳодам мешавад.

3 Амин

Соқӣ зи миён гар қадаҳи хос ниҳон кард,
ӯам нест, ҳамонро чу ба шакли дигар овард.

4 Амин

Он шўҳ, ки матлуби ту бошад номаш,
Сўзад хирад аз ламъаи оташфомаш.
Оғоз кунад арбада дурдошомаш,
Ёби номаш, чу бингарӣ анҷомаш.

5 Омир

Зилли мамдуди ту бар сар дидаам,
3-он сабаб хоки дарат бигзидаам.

6 Амон

Шоми висол ҷилва кун, эй моҳи дилафрўз,
Боло намо ба мо, аз он шамъро бисўз!

7 Обил

Балост, к-он алифи қад ба саркашӣ шуд пеш,
Ки бо ҳамон ҳаракат ҷилва дорад акнун беш.

Ба ёди хеш судам чашми тар, акнун нишон бингар,
Зи як сӯ аз мижа в-аз мардуми чашмам сӯи дигар.

9 Афлах

Зи ҳичрони зулфаш нигар фоли дил,
Бад-он сон, ки бе қоматаш ҳоли дил.

10 Амин

Маҳе дар пай бувад дилро, ки сӯзад,
Бидеҳ май, к-он чунин дилро фурузад

11 Анис

Дар боғ чу булбул сифати қадди ту гуфт,
Шамшод ғамин гашту бағоят ошуфт.
Он дам, ки қадат ҷилвакунон рафт ба боғ,
Шамшоди ғамин зи бӯстон рух бинухуфт.

12 Аёз

Агар даме барат он бевафо шудан сокин,
Аён шавад дилат аз бехудӣ шавад эмин.

13 Илёс

Хизри хат, к-аз оби ҳайвони лаби ӯ боқӣ аст,
Ҳар ки бошад мисли ӯ, моро ба ӯ муштоқӣ аст.

14 Анис

З-оташи оҳам насими кӯи ёр,
Ронд то мумкин бувад дуду шарор.

15 Афзал

Эй хоҷа, касеро, ки ту фозил дони,
Бояд номаш ба ваҷҳи аҳсан хони.

16 Ахи

Ёр агарчи рӯ намояд бо хуши,
Рӯ набинад муддаи аз нохуши.

17 Ихтиёр

Ҳар ки шуд аз давлати ӯ чуръахор,
Бохт муқаррар сари худ пеши ёр.

18 Иброҳим

Қоматаш дар раҳ чу дидам, баҳри ашкам тез гашт,
Дар таҳи пояш бад-он сон, к-обам аз сар даргузашт.

19 Искандар

Дар саводи зулф сӯи чашмаи нӯшат шитофт,
Он ки баҳри оби ҳайвон шуд ба зулмот, наёфт.

20 Оҳи

Мани девонаро дорад мушавваш,
Чу моҳаст рӯи некӯ, эй париваш!

21 Исфандиёр

Аз барои некномии абад пайванди ёр,
Як магас ҳаргиз нахоҳам бар фарози қанди ер.

22 Ифтихор

Рафъи аъдори шаҳи мо чун азимат кард ҷазм,
Сурати фатҳаш намояд дар синонҳо рӯзи разм.

23 Исҳоқ

Саҳоби чашми ман ин сӯй абрӯ, он сӯ барқ,
Набуд Масаҳи бирр ло шудан зи ҳар сӯ фарқ (?).

24 Аюб

Қайюм, ки васфаш абадиву азали аст,
Андар дили мо нигар, ки ў ламязали аст.

25 Ашк

Номи касе, к-ў ба қадр чун дурри пок аст,
Қатраи ғалтони ашки чашми ҳалок аст.

26 Ашкбус

Ҳасад ба чашм намояд дили рамидаи ман,
Ки пойбўси ту мехоҳад оби дидаи ман.

27 Аршад

Ҳар сўй шоҳиди мо, к-офот аст,
Чун бидидам санам аз Лот аст.

28 Анвари

Дар оразат шукуфта ҳазорон гули мурод,
Эй боғи пуршукуфа, ҷамолат кушода бод.

29 Абубакр

Чу абрўи ў шуд ба шўҳи намоён,
Нигар холи абрўяш акнун ба поён.

30 Ашраф

Фош мегўям маҳи худро, ки ҳастам моилаш,
Он чи мегўям, яқин гардад ба охир ҳосилаш.

31 Уммат

Қаду даҳони ту то дид дил, ниҳод даҳан,
Ба-дон даҳан, ки нашуд ошкор ҷуз сухан.

32 Афридун

Аҳли давлатро худо бар маснади иззу хуши,
Офариду нест аммо бе ҳавои саркаши.

33 Анис

Ба сўям гар шавад озурда поят,
Маро ҷонест ҳар ҷониб фидоят.

34 Ардашер

Зи даврон он чи меёби, ду нимаш
Дил асту реш агар шуд дил, чи бимаш?

35 Илёс

Илтимоси дил нигар, бикшо гиреҳро з-он камар,
То гуҳарҳо резад аз боло ба поён, эй писар!

36 Ихтиёр

Ваҳ, ки дигар ишқ маро хоҷавор
Бесарупо сохта дар пеши ёр.

37 Адош

Дарди дил бингар, ки ошиқ дар ғамат дар кўҳу дашт,
Шуд бе пову сар чунон, к-он суда в-ин фарсуда гашт.

38 Абук

Канори об он сарв истодаст,
Валекин по ба рӯи гил ниҳодаст.

39 Алванд

Машав бо сунбулу сарв орзуманд,
Ба ҳадду зулфи он дилдор пайванд!

40 *Амон*

Номат чу ба ростя рақам кард дилам,
3-ӯ ҳамчу нигин нақш баровард дилам.

41 *Аҳлӣ*

Гуфтам, ки бар сари хуршед маъво мекунад,
Он маҳи зӯхроҷабин сарв боло мекунад.

42 *Одина*

Эй, ки дар дил карда зулфашро рақам бо сад фусун,
Беҳ, ки баҳри хонданаши он сафҳаро сози нигун.

43 *Оҳӣ*

Аз мастии нашоти сабуҳӣ гаҳи тараб,
Он моҳ рехт соф май, аммо газид лаб.

44 *Уммат*

Дили моро висол ар худ нашоист,
Даври дунё ҳам бути моро набоист.

45 *Обил*

Дар дил чу ҳавои қадду рӯят афзуд,
Дар чустани он роҳи чаманро паймуд.
Аввал сарве ба саркаши омад пеш,
Он гоҳ гуле ба шакли раъно бинмуд.

46 *Амин*

Меҳри ораз чун ниҳон карди, маҳу кавкаб нигар,
Чун ниҳон гаштанд, он рӯи ниҳон бинмо дигар.

47 *Обил*

Чун лабат рӯҳфизои карда,
Ҷону дил бесарупои карда.

48 *Ағзод*

Якero бо дили худ ошноист,
Ки ўро аз худаш боре чудоист.

49 *Ифтихор*

Дил, ки чўяд ком ҳар қониб зи гулзори дигар,
Фош гуфтам, то бубинад ҳар тараф хори дигар.

50 *Ифтихор*

Дил туро чўён сўи гулзорҳо,
Барҳана афтад миёни хорҳо.

51 *Аёз*

Шаҳриёри ман, ки ҳар сў бо маҳе вобаста буд,
Гар яке қомат намуд, он дигаре сурат намуд.

52 *Одам*

Қайд дар фақр омада чун маънии ворастаги,
Омадам з-он сон, ки мумкин набвадаш вобастаги.

53 *Аёз*

Гўшаи абрўш мақсуди дили решам намуд,
Лек онро кам намуд он моҳ ,то мақдур буд.

54 *Оҳи*

Зи хайли дилбарон он, к-ў маҳи мост,
Маҳи зўҳроҷабини сарвболост.

55 *Ихтиёр*

Чун камони абрўяшро ҳар тараф тири балост,
Сўи дигар тиру тири он балои қони мост.

56 *Имом*

Як дам, эй дил, бош дар бетоқати ҳамрози мо,
Чун баромад бар канори об сарви нози мо.

57 *Имом*

Ниҳони доғҳо, к-аз шиддати он ношикебоям,
Ки ояд ногаҳон доманкашон он моҳ бинмоям.

58 *Амин*

Дар чаман чун гулрухон ҳар як сӯе маъво гирифт,
З-он миён сарви равони ман фаротар ҷо гирифт.

59 *Улуғ*

Ёр омаду қалду зулфи ӯ пеш намуд,
Лек ин як дар он яке сокин буд,

60 *Улуғ*

Чу дил аз доғи ӯ сӯзад ба ғоят,
Бувад з-он доғ дардаш бениҳоят.

61 *Амир*

Меҳру маҳ чун даъвиятро рӯ намуд, эй симбар!
З-ин хиҷолат гӯиё пинҳон шаванд аз якдигар.

62 *Одам*

Хубе, ки ба маҷмаи бутон ҳозир гашт,
Дар сар ҳаваси дилбарияш зоҳир гашт.
Чун даъвии маҳвашикунон ҷониби ту
Омад ба сараш ҳар он чи буд, охир гашт.

63 *Ахтам*

Баски он шӯҳ намояд чу фалак майли ҷафо,
Мардум аз ахтари толеъ шуда бин бесару по.

64 *Адҳам*

Аз номаам ба ёр нашуд ҳеҷ ҳосиле,
Чи бувад ба дарди дил шуда пайғоми бедилия.

65 *Аёз*

Гашт аз ҳаҷри лабат, ҷоно, зи ашки лаълфом,
Дидаи гирёни ман ҳоли дигар пур шуд, тамом.

66 *Амон*

Ба ёди қадди ту мурғи дили рамидаи мо
Ба пой сарв бувад чун тазарви бе сару по.

67 *Асрӣ*

Агар пӯшад либоси ахзар он моҳ,
Зи домонаш насозам даст кӯтоҳ.

68 *Улуғ*

Чун қаду зулфаш дар ҷилва оянд,
Дилҳои беҳуд пеш намоянд.

69 *Убоб*

Бо воҳиди пок он, ки пайваст,
Аз буду набуди давр ворафт.

70 *Одина*

Зи рӯзи аввал ба ҳарам ба интиҳои ниёз,
Кадам рӯз бувад дар миёни ту худ бин боз!

71 *Амон, Амин*

Шуд узораши ба ранги оташи х(в)аш,
Он чу нӯшиди оби оташваш.

72 *Осаф, Сафо*

Сафи хубон нигар, к-он қадди дилчў
Гаҳ ин сў мехиромад, гоҳ он сў.

73 *Амин, Монӣ*

Мони зи ҳар тараф ба миён оварад ду бор,
Авроқи хешро, ки кашад номи он нигор,

74 *Одам, Адҳам*

Аз хайли одам, к-он шаҳи дурпош бар Адҳам нишаст,
З-Адҳам намехоҳам кунун дар хуни Одам бурд даст.

75 *Амин, Амон*

Он ки бошад гоҳ масту гоҳ махмури хароб,
Аз дилу чашмам хурад гоҳе шаробу гаҳ кабоб.

76 *Адҳам*

Турки соғарнўши ман он гаҳ барорад сар зи май,
К-ў ба махмури тавонад ёфтан онро зи пай.

77 *Амин*

Ба пеш аз шавқи рўят эй паричеҳр,
Ки маҳро маҳ нагўям, меҳрро меҳр.

78 *Аёз*

Ҷамъи хубон омаданд, эй дил, вале он симбар
З-он миён ҳар сў ба навъи дигар омад ҷилвагар.

79 *Бадр*

Хуш бувад дилдори ман гар як шаб ояд бар сарам,
Ҷомаву пирохон афканда дарояд дар барам.

80 Бақи

Остони дар чу пўши аз саводи чашми тар,
Паҳлўи гулмехи ў созем гулмехи дигар.

81 Баҳман

Дил дар баданам, ки бувад ғамнок,
3-ў монд ғаму бисўхт худ пок.

82 Баҳо

3-он турки теғзан, ки хирад дар таҳайюр аст,
Аз хай ба зери лаб шуда машъуф як дур аст.

83 Пир

Аз ниёзи мо чу турки ноз кард он дилнавоз,
Шуд рухи покаш зи ҳар қониб паёпай қилвасоз.

84 Бадр

Кай аҷаб бошад, ки ёбам аз даҳони дўст ком,
К-аз паи бўсе ба ў пайваста гардад эҳтимом?

85 Бадр

Ёфтам чунки бирафтам бари ў,
Дили саргаштаи худ бар дари ў.

86 Бек

Эй, ки холи зери лаб аз анбари соро ниҳи,
Менамояд нек, агар он хол бар боло ниҳи.

87 Бек

Шаҳсавори ман, ки пайк омад шитобон аз бараш,
Рехт як-як қатраҳои хун зи пояш в-аз сараш.

88 *Бобо*

Оху ашкам дар ғамат, эй дилнавоз,
Боду борон аст, аз он кун эҳтироз.

89 *Баҳо*

Аз анбари зулфи чун бозигари ҳиндунажод,
Сар ба ҷои пою пой худ ба ҷои сар ниҳод.

90 *Баҳо*

Ниҳоли сабр чун шондам замона,
Шикасту рехти онро беҳудона.

91 *Бадеъ, Зайн*

Дя сарвинози мо зи рух чун хайфишон шуд бар замин,
Хуршед зар оварду харид он хоки поро баҳри чин.

92 *Поянда*

Аҷаб мадор агар бигзарад зи чархи кабуд,
Чаро ки банда сари худ ба зери пой ту суд.

93 *Баҳман*

Абрўят аз риштаи ҷон ҳар замон,
Баҳри дил бурдан ба раҳ дорад камон.

94 *Баҳор, Баҳо*

Мағў баҳор ба рух баст пардаҳои саҳоб,
Ки аз хиҷолати рўят ба рух кашид ниқоб.

95 *Бобо*

Куфру дин чун шуд зи ҳақ суратпазир,
Ҳар дуру з-он аз яке набвад гузир.

96 Баҳо

Чу танҳо ба он қади дилчӯ хиромӣ,
Шитобон паи қатл ҳар сӯ хиромӣ.

97 Баҳодур

Чу чашмам аз ғамат дар гирия шуд фош,
Ниҳон мебинамаш ҳар гӯша дурпош!

98 Баҳлул

Ҳар ки бар паҳлӯи моҳи хештан паҳлӯ ниҳад,
Доғҳоро аксар аз паҳлӯи худ як сӯ ниҳад.

99 Билол

Гуле, к-ӯ бениҳоят лол шуд аз васфи рухсорат,
Агар гардад ғубор, он гаҳ барад бӯе ба гулзорат.

100 Пўлод

То дили урёни ман созад сияҳпўши, к-аз ин
Пуду тор овард охир мутгасил з-он зулф, бин!

101 Пир

Дар сари зулфи ту печида гиреҳ,
Дил аз он печ дар охир шуд беҳ.

102 Пир

Ваҳ, ки гаштанд аз мани девона ҷону дил барӣ
Аз паи қатлам чу доман бар миён зад он парӣ.

103 Башанг

Лўлиосо чун паи куштан кунад оҳанги ман,
Орази худро ба пушти по расонад шанги ман.

104 Баҳо

Эй фалак, беҳи ниҳоли тараби мо кандай,
Баргаш аз сарсари бедод ба хок афкандай.

105 Парӣ

Дили девонагон тамом рабуд,
Он паричеҳра чун тамом намуд.

106 Баҳор, Роҳат

Навбаҳорон дар наво, булбул ба ҳангоми саҳар
Хонд сар то пову по то сар ҳадиси гул зи бар.

107 Бобо, Убоб

Дили моро ду раҳ баст он ҷафокор,
Вале гардонд дар охир ба як бор.

108 (...)

Бо сари зулфи сияҳ дидам руҳи он бут зи дур,
Чун зиёда гашт, аз шавқ гаштам носабур.

109 Баҳо

Дилам дорад ҳавои он қаду хад,
Мукаррар бин навои бедили х(в)ад.

110 Бек

Номи он маҳ ҷустам, омад бар забонам бегумон,
Ҷарчи ҷуз ном аст, зоҳир кун ба маънии ҳамон.

111 Баҳо

Лобаҳо бинмуд он моҳи сухангӯ дар сухун,
3-он чи ӯ бинмуд, номи лафзи аввал ёд кун.

111а. Бадӯғ

Ишқи ту ба ҷонам оташи ғам афрӯхт,
Ҳаҷрат ба дилам сӯхтани ҷон омӯхт.
Гуфтам: «Бинависам ба ту дарди дили хеш»,
Аз нолаи зори ман дили хома бисӯхт.

112 Байрам

Бӯ, ки доманкашон намояд даҳан,
Биниҳам сар ба пой он доман.

113 Баҳо

Бода гар набвад, ки сармасти кунам аз лои ӯ,
Зарфи ӯро гар бубинам, сар ниҳам бар пой ӯ.

114 Бадӯғ

Дар сар чу гул аз дарам ҳавое фиканад,
Дар хаташ дар дарун балое фиканад.
То кай дорад бар сару охир гардун,
Ҳар якро 3-он ба зери пое фиканад.

115 Бобур

Аъдо, ки тариқи ростӣ кам бибаранд,
Аз зикри ҷамилу касби он беҳабаранд.
3-аҳбоби дилу зоҳири онон, ки якест,
Дар ҷустани номи нек аз сар гузаранд.

116 Баҳо

Нигар баҳори маро бе висоли он хуршед,
Ки холҳои паёпай зи рӯи ӯ пӯшид.

117 Пир

Дил гашт ҳалокаш, чу бидидам руҳи покаш,
Пӯшиду намуд он гаҳ дилам гашт ҳалокаш.

126 Тоҷ

Бе рафиқон ба боғ кун манзил,
То бубини ҷаҳим, вале ҳосил.

127 Тоҷ

Оҳи бепоён кашам баҳри дили он офтоб,
Дуди оҳамро бубин, охир бигир аз вай ҳисоб.

128 Тақӣ

Кай саодат ёбад аз тақвои худ ҳамчун шақӣ?
Гар намуда тарки сар якто нагардад муттақӣ.

129 Туробӣ

З-оташ ба сеҳри он пари гашта хароб кори дил,
Дар таби бешумори ӯ нест чу ғайри бори дил.

130 Тобон

Шитобон омаду шуд меҳр он ҷам,
Ба рӯяш аз ҳиҷолат дар замон кам.

131 Тоҷ

Маволи зи ишқи ту шуд мўтарош,
Чу шуд рӯи хубат ба по қатрапош.

132 Темур

Зайли оҳи ман чу пайвандад ба зайли осмон,
Моҳи турки ман кунад мазкур онро ҳар замон.

133 Тур

Номи моҳи турки худ ҷустам, «ба ёдам» гуфт: «нест»,
Чун равон гаштам ба лафзи хештан гуфто ки: «ист!»

134 Тин

Дил, ки аз рӯи туаш дар изтироб овардаам,
Оҳи беғоят кашидан дар ҳисоб овардаам.

135 Собит

Ҳар гуҳар дар зери пояш, к-аз Қазо маъво гирифт,
Пеши он бут зер шуд, з-он рӯ ба боло ҷо гирифт.

136 Чумхур, Ҷавҳар

Бедилони ҳаҷр бин афтода аз дил бар канор,
Карда з-он бас, дил тариқи беҳуди расму шиор.

137 Чумхур

Ишқи ту, ки дар дил будаш таъсираш,
Мурдам зи ғаму наёфтам тадбираш.
Маҳҷур туро ба ҳеҷ чу ҳоҷат нест,
Гарчи охир шаванд домангираш.

138 Ҷунайд

Чи ҳалқаҳо, ки намудаст бар узори хушаш,
Паи ҷунуни мани зор зулфи домвашаш.

139 Ҷунайд

Қаддаш, эй қон, гар зи оғӯшат шавад,
Сарви бўстонӣ фаромӯшат шавад.

140 Ҷунайд

Эй, фидо қонам ба чашми масти ту,
Беҳудиҳои дилам аз дасти ту.

141 Ҷаъфар

Аз ҷафо ғунҷаи гул ҷилва чу бунёд кунад,
Булбули бесару дил бинаду фарёд кунад.

142 Чалол

Ба захми теги ту гашта дупора фарқи сарам,
Аҷаб мадор ба рухсор пораи цигарам.

143 Чамшед

Бутонанд анҷум ба ҳар анҷуман,
Аз он ҷамъ хуршед шуд моҳи ман.

144 Ҷамол

Донаи холат ба зери лаб хуш аст, эй симбар,
Як гиреҳ некӯ бувад, гар ҳам бубанди бар камар.

145 Ҷумхур, Ҷаъфар

Ҷамъи бедилро, ки дар қоми ғамат пастӣ бувад,
Сар ба зеру чашм навъи дигар аз мастӣ бувад.

146 Ҷӯғи

Гуфтам: «Ў ҳаст, чу чашмаи зиндагӣ аст»,
Гуфто: «Ўро ба лаъли ман бандагӣ аст».
Гуфтам: «Зулфат?» Гуфт: «Парешонкорӣ»,
Ҳосил зи ҷавоби ў парокандагӣ аст.

147 Ҷавҳар

Ҷаври он маҳ зоҳир, аммо худ ба чашмам бенишон,
Хуш бувад гар чилвагар гардад дигар доманкашон.

148 Ҷобир

Эй, сари зулфат шуда абрӯ, ҷамолат офтоб,
Чи бувад толеъ шавад тарфи ҷамолат з-он ниқоб.

149 Ҷаъфар

Аз ҷамоли худ чу созад дур зулфи тобдор,
Фош гӯям меҳру маҳ. гардад зи ҳар сӯ беқарор.

150 Чамол

.....сабо булбули гулрух, ки гашта лол,
З-он дам, к-аз он чаман шуда Маҷнуни бемисол

151 Чавҳар

Гавҳари лаълаш балоғат менамояд дар сухун,
Бас ту ҳам, эй дил, ба алфози балеғаш ёд кун!

152 Ҳаким

Эй сабо, ҷонам ба зери хоки пойи ӯ фишон,
Боз хоки пойи ӯ бар гӯшаи чашмам нишон.

153 Ҳабаш

Зи халҳолаш афтода бар по нишон,
Кунун дил бибояд бувад ҷонфишон.

154 Ҷомӣ

Чун бувад париро бад-он қомати дилҷӯ,
Бас бол, ки зад дар талабаш, рехт пари ӯ.

155 Ҳалил

Дили девонаи зорам, ки шайдост,
Ба рӯи он париваш бе сару пост.

156 Ҳисом

Задӣ бар чашмам, эй турки шикорӣ,
Хаданге гириӣ, ки афтод корӣ.

157 Ҳамза

Хубон буданд пеши он лӯбати Чин,
Оҳе ногаҳ кашидам аз ҷони ҳазин.
З-он ҷумла маҳам гашт дигаргуну бирафт,
Заррарезон қатраи хайро зи ҷабин.

158 Ҳоҷим

Маро дар ғамат кор беҳосилист,
Ба дил беҳудиву ба тан бедилист.

159 Ҷаиб

Гар яке зи аҳбобро пушт нашуд(?) пояндаги,
Мисли ўеро бақо бодо ба завқи зиндаги.

160 Ҳамза

Дар даҳони хум нигар, к-ў боз монда аз хуши,
Бар раҳи он маҳ, ки бошад моили дурдиқашӣ.

161 Ҳабаш

Дар даҳони ёр дандонаш, дило, гар бингарӣ,
Боядат к-онро ба ин дигар муқаррар бингарӣ.

162 Ҳамид

Эй дил, ар пеши тани меҳнатзада з-он хоки кўй,
Муҳтарам бояд маҳам то ҳамраҳам набвад бигўй.

163 Ҳусайн

Он маҳ ба рухи хуб аз он шайн барангехт,
К-аз орази маҳ қатраи хай ҷумла фуру рехт.

164 Ҳамза

Эй муғбача раҳ гил шуда аз чашми тари ман,
Хишти сари хум бар раҳи майхона бияфикан!

165 Ҳабаш

Ба ҳиммат барфишон дурри ягона,
Чи бикшоёд аз он хашхош дона.

166 Ҳамза

Ғамза бе рухсори хубу қадду зулфаш ҳам нақўст,
Гўшаҳои чашм агар барҳам занад аз нози дўст.

167 Ҳисом

Оҳи беҳад даруни дида намуд,
Ҳамағи ранги холи ёр зудуд.

168 Ҳасан

Аҳбоб мувофиқанд ба пушти қоня,
Чун манбағи лутфу маъдани эҳсоня.
З-эҳсоня ту чун муҳолифоня бе мағз
Овора шуданд, бошад аз нодоня.

169 Ҷайб

Зеби ту маҳ ба далв в-эй шўхи бадхў,
Чун рафт хирмани маҳ, охир чи бояд, баргў?!

170 Ҳомид

Чун бибарад чом ба сўи даҳан,
Қатра зи лаб пок кунад моҳи ман.

171 Хон

Чу муҳтасиб сўи майхона ёфт дасти газанд,
Дараш кушуду равоқаш кушуду бом фиканд.

172 Хусрав

Хуру Тўбия нест толеъ рўи хуби он бадмаст, (?)
Аз дарахте, к-ў ба нахли қадди хубон ашбаҳ аст.

173 Хон

Шайх дар майхона шайн ангехта,
Дур шикаста, бодаро ҳам рехта.

174 Хон

Он ки бо лаъли лаби ҷонбахш ҷонони ман аст,
Чун намояд холи мушкин зери лаб, ҷони ман аст.

175 Холид

Нуқтаи мушкин зи ораз гоҳ пӯшад моҳи ман,
Гоҳ бикшояд паи сайди дили гумроҳи ман.

176 Хусрав

Халқро аз бедили сад чоки доман шуд аён,
Зад савори новакандозам чу доман бар миён.

177 Холид

Ҳамчу акси сунбули тар бар зулоле аз х(в)аши
Зулф дар оинаи он рӯ нигар бо саркаши.

178 Ходим

Ман, ки дар наззораи рухсори хубон нодимам,
Он руҳи некӯ ба рӯям неҳ, ки сози ходимам.

179 Хуррам

Пири дайри мо зи дасти муҳтасиб чун дарра канд,
Даставу нӯгаш бурид он гоҳаш андар хум фиканд.

180 Холид

Доно, ки лақаб баҳри диле мемонад,
Хоро гӯяд дили туро гар донад.

181 Хон

Он ҷавони содарӯ болои лаб бинмуд хол,
Даст шӯяд аз дили худ, з-он ки мушкил гашт ҳол.

182 Халиф

Он хол чу дидя, бинигар бар рухи ёраш,
Бас, домани он зулф ниғаҳ кун ба канораш.

183 Хаїём

Сурати чашм баҳам барзадани он айёр,
Рӯ зи мо сохт дигаргун ба ҷафо охири кор.

184 Халил

Моҳи ман чун ҷилвагар шуд, муштарирухсор буд,
Пеш чун шуд муртафеъ, хуршед ораз менамуд.

185 Холид

Ҳоли дил бингар, ки то гашта ба зулфат пойбаст,
Чун худӣ гар ёбад, аз инсоф гардад зери даст.

186 Худодод

Фидо кунам дили худро ба ҷои он ногоҳ,
Ҳамдарди хеш магарам кунад маро он моҳ.

187 Халаф

Зи зулфи ёр чу пӯшида шуд маҳи рӯяш,
Намуд ҷои маҳ рӯ камони абрӯяш.

188 Халил, Ҷалил

Баст чун зевар ба зулф он гаҳ рухи некӯ кушуд,
Хол бар рӯи наку гаҳ зеру гаҳ боло намуд.

189 Довуд

Сарват ба салом омада чун қадди ту дида,
Бинаш ба лаби ҷӯ ба ҳамон қадди хамида.

190 Довуд

Пеши ту агар аён шавад меҳнати мо,
Бо оби ду чашм оташи фурқати мо.
Шак нест, ки дар дилат асар хоҳад кард,
Дарди дилу дуди оҳи беғояти мо.

191 Дӯст

Бӯи зулфатро ду қисм омад ҳисоб эй нӯшлаб,
3-он яке ратб-ул-лисон омад Аҷам, 3-ин як Араб.

192 Дилором

Гунчаи боғу гули раъно нигар,
Ҳар тараф бори дили моро нигар.

193 Дониёл

Ҳаст ҳар, сӯ бингарам, васли қадат ҳосил маро,
Нест бар ҳар сӯ хаданги ғамзаат дар дил маро.

194 Доро

Руҳи некат бало в-он холи ҳинду,
Худоро, пӯш ҳолу рӯи неку!

195 Деҳдор

Аз баҳри руҳат дили балокаш дорам,
В-аз зулфи ту хотири мушавваш дорам.
Дар оҳи дилам даме нигар, к-андар дил
Бини, ки чи шўълаҳои оташ дорам?!

196 Дӯст

Шамъваш қомат ,
Дӯш ба худ ҷилва дод, ончи бар оро

197 Дарвеш

Зулфи рӯи ӯ ба дарди дил чу омад ҳосилам,
Ин дам он хоҳам, ки гардад шод бо дарди дилам.

198 Довуд

Аз ӯ дод онҳо, ки зоҳиршон буд бо дил яке, (?)
Чун худӣ хоҳанд дар як паҳлӯи худ бешаке.

199 Довуд

Бурун натвонад зи ғам он бути бадхӯ,
Бечораву бетоқате ҳар тарафи ӯ.

200 Довуд, Нучум, Начм

3-оҳам шаби фурқатат ба мардум
Дар дуд намуда шамъи анҷум.

201 Зуннун (Зу-ал-нун)

Зулфу холат во баҳам доранд в-он рӯ аз ҷунун
Сар ниҳодам бар раҳат, аммо пушаймонам кунун.

202 Рустам

Гуфтам: «Эй дил, сустя андар меҳри гулрухсори ман».
Гуфт: «Рустам» он чи гуфт, он аст номи ёри ман».

203 Райҳон

Ҳаст дарё гӯшаи чашми дурафшоном, нигар!
То шуд аз як сӯ маҳ, аз як сӯ ҳилолат ҷилвагар.

204 Рамазон

Аз фироқаш чун ба ҷон ояд дилам,
Рӯ намояд ёру бирбояд дилам.

205 Рамазон

Чун даҳони ў нигин омад паи дафъи фиғон,
Чўям он маҳро, ки касро мўҳр месозад даҳон.

206 Вайс

Шуд дили решаи дуву аз вай шуд шарори шўъла пок,
Гўшаи чашме гар он тифл афканад бар вай, чи бок?

207 Рашид

Дорам дили реш, ки з-ў маҳест баафғон,
Магар ҳар чи халоси зулм рў ба ман орад.

207а. Рукн

Зи оби дида бин дар баҳр ёрам,
Дури ғалтон, печад дар канорам.

208 Зирак

Чун дили сўзони маро дид ёр,
Сўхт дилаш бар дили мискини зор.

209 Зирак

Зор бингар бар сари кўяш мани беморро,
Бар дили зорам нигар доғи фироқи ёрро.

210 Зирак

Ёри моро дар хиром омад чу қомат бе шаке,
Меҳру маҳ аз ҳар тараф пешаш намояд даҳ яке.

211 Зоҳид

На бар сари роҳат сарам андохти бо теги кин,
Чониби дигар тани хамгашгаам афтода бин!

212 *Лайли*

Гуфт он кас, ки дури гӯшу рухи хуби ту дид,
Гӯйе қатрае аз чашмаи хуршед чакид.

213 *Зулайхо*

Моҳе, ки хол дорад агар дар дил оварад,
Худро дигар ба ғайри худ аз кибр нангарад.

214 *Сикандар*

Чун қушой ду сунбули мушкин,
Бишкану тобашон дар оина бин!

215 *Сикандар*

Ишқ санади вай, ҳоли ӯ гуфта,
Ҳар кучо ҳаст ринди ошгуфта.

216 *Сухайл*

Муштариву Зӯҳра гардад бо ҷамолат ҷилвагар,
Гар ба шамс он як ниҳад паҳлӯву ин як бар қамар.

217 *Салмон*

Диламро дар чаман бе қадди ӯ гар ҳаст фарёде,
Ба сомон бин, ки дорад пойбӯси сарви озод.

218 *Сулаймон*

Баски номи олият бар торами гардун нишаст,
Чун баромад Меҳру Моҳу Муштарӣ, номи ту гашт.

219 *Соғар*

Ҷуз сар сӯхтану оҳ надоранд дигар,
Зи аҳли меҳрат, ки намоянд ҳама зеру забар.

220 Санҷар

Дар чаман то дид савсан қомататро, ҳам шаҷар,
Он яке бе об в-ин бебарг шуд, эй симбар.

221 Санҷарбек

Чаро бар кини дил бар тарфи абрӯ афкани сад чин?
Ба рух меҳри аён мекун, худоро дар миён мебин.

222 Сӯҳроб

Баски дар кӯи ту ҳар сӯ ошиқи шайдо давид,
Ними дил аз сайри кӯят об шуд, дар по чакид.

223 Сӯҳроб

Рафт чун маҳбуби рӯпӯши мани шайдо зи шаҳр,
Оқибат аз шаҳр бояд канд, к-он ҷо нест баҳр.

224 Сӯҳроб

Гуфтам: чу шакли беҳуди он сарви моҳрӯ
Будаст паст пеши қадат. Гуфт: «Боз гӯ!»

225 Сироч

Зи инфиоли он маҳи фархундачеҳр,
Хешро навъи дигар бинмуд меҳр.

226 Сӯҳроб

Анҷумани бекаронаи мо чӯ,
Гавҳари ноёб дону шукри наъим гӯ!

227 Саъди

Чашм бар хуршеду маҳ н-ояд маро,
К-он маҳи хуршедваш бояд маро.

228 Сироч

Киллагўшаи он маҳ чу бишкаст, маст
Сару тоҷи шоҳон бад-он сон шикаст.

229 Сўҳроб

Аз латофат ҳарчи дорад офтоб, эй моҳваш,
Дода фар хоҳад висолатро, ки бо он ҳаст х(в)аш.

229 Соқӣ

Бо ошиқ он замон, ки шуда рӯи ёр фoš,
3-ошуфтаҳоли омада зарбахшу хўрда пош.

230 Сироч

Бар лаби чў то баромад қадди он моҳи Чигил,
Сарвро пеши қадаш бин сар ба зеру по ба гил.

231 Саъид

Булбули рўҳам, ки хоҳам ҷои ў зери суман,
Донахораш карда дастомўзони симинбадан.

232 Саодат

Орзуи сўзи ишқамро ба хотир доштам,
Дар дили худ доғи ў аз беҳуди бигзоштам.

233 Салмон

Номусулмоне, ки номаш гашта ҳар сў мунташир,
Дур набвад, гар бувад бо номи охир муфтахир.

234 Сулаймон

Ба кўи ишқ зебу зинати Фирдавси аъло деҳ,
Чу шаъни ў азим омад ду ҷо, он ҷо маро ҷо деҳ.

235 *Шаҳоб*

Замоне, к-он шаҳи хубон бало ангехтан гирад,
Дили мо об гардонаду хун рехтан гирад.

236 *Шаҳоб*

Шаҳоб соз яке ба базму нӯш кун маи ноб!
Бигир, мутриби хушлаҳча, соз бо мизроб!

237 *Шаҳоб*

Моҳи шахрошӯби ман з-ошӯб дилҳо мебарад,
Не, ҳамин дил саркашия низ аз дили мо мебарад.

238 *Шаъбон*

Дӯш майли базми ў кардам, дилам бетоб буд,
Шамъро дилмурда дидам, посбон дар хоб буд.

239 *Шуҷоъ*

Ваҳ, ки сӯзанд ҳамчу ғамнокон,
Дил зи шамъи ҷамоли ў покон.

240 *Шуҷоъ*

Дили Маҷнун ба кӯи дӯст биштофт,
Зи рӯи хеш он шайдо даво ёфт.

241 *Шомӣ*

Зи баҳри мавъиза шайхе, ки сӯи мо бигзашт,
Зи шӯълаҳои ғами мо дилаш гудохта гашт.

242 *Шомӣ*

Аз шаробам талхкоми шуд, Худо безор аз ў,
Гарчи охир ногузир аст ин дили бемор аз ў.

243 Шаҳриёр

Шаҳриёре, ки дилозори ман аст,
Ҳам шаҳу ҳам маҳу ҳам ёри ман аст.

244 Шараф

Дид чун дил холҳои шўҳи он хуршедрў,
Аз шааф ду хол як-як канд аз хуршеди ў.

245 Шаҳриёр

Ба кунҷи оқибат чун овард рўй,
Дили мо чун маҳи маснад зи ҳар сўй.

246 Шубайб

Дар самоъ омад ба айш он дилбари олиҷаноб,
Ҷо ба дил қарданд Меҳру Муштарӣ аз изтироб.

247 Шодӣ

Кушодӣ баҳори руҳат, к-офтобест,
Чу зарра аз он дилам изтиробест.

248 Шамс

Зи шарму фисқ, эй маҳи шакарборӣ,
Яке дориву дигар як надорӣ.

249 Шамс

Он тифли суҳангў чу ҳадис оғоз ў,
Вайро ҳама дар суҳан ба бепардоз ў.

Ман мастаму
То орази маҳ намуд, хокам соз ў.

250 Шонур

Шукр дорам, к-он пари дар қилва чун ораз кушуд,
Рўи дил нанмуд агар аввал, вале охир намуд.

251 Шонур

Зи ашки беҳади ғалтони ман шудаш маълум,
Ки бурчи авқи уммедам ба хок рехт нучум.

252 Шараф

Чун зи рӯи моҳ холи мушксо сози аён,
Зулф пӯшад холи моҳи рӯи худ гардад ниҳон.

253 Шахвор

Фаҳро даъвои хуби шиор аст,
Касе, к-аш меҳр гуфт, он гоҳ дор аст.

254 Шубайб

Кай намояд офтоби назархез андаке,
Моҳи рӯпӯши ман ар худро аён созад яке.

255 Шайх

Лоиқи васлаш касе, эй дил, надони ёфтан,
Халқи олам чамъ агар сози, тавони ёфтан.

256 Шаҳоб

Чун ба хуби қилвагар шуд моҳи ман доманкашон,
Моҳ агар доманкашон ояд, бувад аз вай нишон.

257 (...)

Гарчи дилро бувад дар ҳичрон басе ранҷу малол,
Бар сўяш бингар нишони сўҳбат инак аз висол.

258 Сафӣ

Чу дорад соф-софи бода ёрам,
Дигад як қатра боқи кай гузорам?

259 Санам

То об шуда дил, аз ғами симбар аст,
Дар ғўшаи чашмам аз тарашшўҳ асар аст.

260 Садр

Ба чашм сарв кучо ояд аҳли бинишро,
Қабо чу қилва намояд аз он қаду боло.

261 Садр

Бувад к-он холи лаб боло намояд,
В-агар поён намояд, дил рабояд.

262 Тоҳир

Исме, ки аз шараф садафи пурҷавоҳир аст,
Аз нуқта зи ҳиндуи холи ту зоҳир аст.

263 Муин

Эй ёр, чу рух дар дили ман бинмудӣ,
Меҳри дигарам бар сари меҳр афзудӣ.

264 Монӣ

Чу моро дид, он дар ҳусн ояд,
Ниҳон шуд бениҳоят бе ниҳоят.

265 Ҳорун

Оҳи дил кори мани шефта о.хир кард,
То ки он сарви равон шеваи худ зоҳир кард.

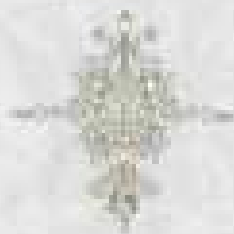
266 Ёрӣ

Чун шўълаи он орази некў бинанд,
Дигар сўи он лаъли сухангў бинанд.

Худро сўзанд дилфигорони фақир,
В-он гоҳ фиреби беҳади ў бинанд.

Aynas

ЛУҒАЗ¹⁶

БОБО ШАЙХИ

Чи маҳмисол бувад, он ки дар латофат нест,
Чунон, ки набвадаш аз маҳвашони даҳрия мисол.

Агарчи омада дар исми ҷинси ӯ таънис,
Мураккаб вале номаш аз ду исми риҷол.

Бувад аҷиб, ки чун зод бошад обастан,
Ҳазор дар шикамаш бештар ниҳон зи атфол.

Ба шакли ӯ набувад з-он яке, вале бошад
Чу тавъамон ҳама бо ҳам шабеҳ дар ашқол.

Аҷабтар ин ки аз он ҳар яке тавонад зод,
Фузун зи даҳ чу падар гар бипарвари як сол.

ШАМЪ

Чист он нахле, ки баргаш нест, аммо ҳаст гул,
Лек, он гулро бувад андар назар андоми барг.

Гарчи набвад абр, лекин абрсон шуд қатрарез,
Қатра аз вай чун ҷудо афтод, бандад чун тагарг.

Ҳам кушанду ҳам бимирад, турфа бошад, лек он-к,
Куштанаш набвад зи қатлу мурданаш набвад зи марг.

МИҚРОЗ

Чист он, к-аш на сар бувад, на даҳон?
Лек ду чашм дораду ду забон.

Чашмҳо муттасил ба ҷониби пой,
Ду забон ҳам баромада зи миён.

На бувад ҷунбиши забон имкон.
На забонҳошро мачоли баён.

Ҳаракат ношуда зи ҷониби чашм,
Набувад ҷумбиши забон имкон.

ПАРВОНА

Чист он мурғ, к-аш ду бол бувад?
Лек дар болҳош набвад пар.

Ошиқи он гуле, ки бар нахле,
Сарвсон бишкуфад, вале бар сар.

Рӯз бошад ниҳону лекин шаб,
Ояд андар тавоф чун шабпар.

Васли қонбахши гул чу дарёбад,
Аз гули умри ӯ намонад асар.

ТИРГАЗ

Чист мурғе, ки несташ пару бол?
Лек минқор ҳасту гардану тан.

Нарасад ҳаргизаш ба ҳам минқор,
Нашавад ҳам ба худ сару гардан.

Таяронаш ба паҳлӯест, аммо
Афканад мурғҳо басте ба задан.

Бе пару болу панча ҳамчун ӯ,
Кас надидааст мурғе мурғакон.

ТАХТИ РАВОН

Чист он пайкар, ки чораш поя бошад, чорпой?
Чор дасти дигар андар чор поя устувор.

Пойҳо чун тир гардад, пояҳо гардад баланд,
Пояҳо хокӣ шавад чун пойҳо гирад қарор.

Дар шикам низаш бувад шахсе, вале он кас на тифл.
3-он ки тифл андар шикам, ҳаргиз нагардад ошкор.

Чор пояш асли омад, чор пояш орият
Лек бе он орият он аслияш н-ояд ба кор.

Чисми ў шуд чору чонач се, валекин з-он се шуд
Ду ба меҳнат боркаш, в-он як ба роҳат комкор.

КЕМА (киштӣ)

Чист он хонаи ба бод равон?
К-аш бишуд, низ бод шуд гузарон.

Хишт ё санг, об, ё худ гил,
Кас накарда ба пайкараш дохил.

Ҳаст бар чўбҳо вале на сутун,
Ҳашт дорад сутуну гўям чун.

Ҳар сутунаш зи устухону зи пўст,
Лек ҳар як паи таҳарруки ўст.

Хона аз хок бенишона, ки дид,
Ба сутунҳо шудан равона ки дид?

Посутун санг кард соҳиби фан,
Посутунҳои ў шуд аз оҳан.

Пўши он хона ҳамчу пўшиши нос,
Чинси пўшидани зи ҳар аҷнос.

Шоҳ шинад дар ў ба сад тазъин,
Магар ин шуд ба хона шоҳнишин.

Бод з-он моили ҳаво кардаш,
Ки Сулаймони, аҳд чо кардаш.

* * *

Он чист, ки хокро ба каф мола кашад?
Чун хеш се-чорро зи дунбола кашад.

Гарчи бошад чу пири садсола ба ҳилм,
Лекин ҳар сў-ш тифли даҳсола кашад.

* * *

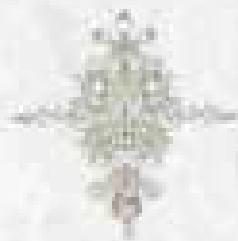
Чи кӯҳест он? Ки дар ҳайъат бувад, чун Бесутун, лекин
Равон аст он, агарчи кӯхро натвон равон гуфтан.

Бувад чун бесутун, аммо ба таҳ чораш сутун бини,
Ки ҳар якро аз онҳо пилпоя метавон гуфтан.

* * *

Kacand

СИТТАИ ЗАРУРИЯ¹⁷ ДЕБОЧА¹⁸

Байт-ул-қасидаи ҳама хайли суҳанварон,
Шаҳбайти чинси назми ҳама мадҳгустарон.
Ҳамду санои подшаҳе дон, ки аз раҳаш,
Як пора санг шуд гуҳари олиафсарон.

Тақаддасат кибриёуҳу ан идрок-ул-мутааммиқин ва таназ-заҳат олоуҳу ан эҳсор
ул-мутакаллимин ало лаҳул халқу вал-амри таборакаллоху рабб ул-оламин.

Н а з м :

Ҳусни каломи қофиясанҷони сеҳри фан,
Лутфи адои нуктаварони шакаршикан,
Наъти шаҳе сазад, ки батаъйиди зулминан,
Бинмуда моҳи мўъчизаш аз матлаи суҳан.

Саллаллоҳу алайҳи ва ало олиҳи савоҳиби девон-ун-нубувват ва навозими
аркон-ул-мурувват.

Аммо баъд: маърузи таъби соиб ва марфуъи фикри соқиб арбоби хирад ва
ҳибрат ва асҳоби зако ва фатнат, ки шукуфаи риёзи олам, балки самараи шаҷараи
бани Одаманд. Он ки чун риштаи хулуси иродат ва каман-ди русуҳи итоати ин
каминаи бебизоати ва ҳабл-ул-матин тасарруф ва иқтидори ҳазрати ҳидоятманза-
лати валоятманқабат.

Б а й т :

Дурри яктои баҳри неқнома,
Имоми зумраи ақтоб Чома.

Қаддасаллоҳу таоло руҳаҳу муттасил буд ва хотири шикаста ба имтисоли аво-
миру навоҳии он ҷаноб мутавассил. Ҳамвора фармони лозим-ул-ишоъа ва амри
воҷиб-ул-итоъаи он ҳазрат ин камтаринро бад-он маъмур медошт, ки гоҳе инони
суҳанро аз водии туркӣ ба савби форсӣ мунсариф гардонад ва зимоми назмро аз
адои туркона ба ҷониби луғоти фурс мунъатиф созад. Ва агарчи инқиёди амри
эшон бар сару чашм лозим буд ва итти-боъи он ба ҷону дил мутаҳаттам. Аммо бар
ҳасби «Ал-умури марҳунатун би авқотиҳо» дар айёми ҳаёти бо ба-ракоти он ҳазрат
ба ҳасаби тақдир бар он амр маҷоли мубодарат набуд. Ва айёми нофарҷом ба ҳеч

ҳол му-соадат нанамуд, то ин ки аз лисони қарим-ул-баёни ҳаз-рати Султони султоннишони малоз-ул-сақалайн, қаҳф-ул-хофиқайн.

Н а з м :

Сояи Ҳақ, меҳри Сикандарҷаноб,
К-омада ҳам сояву ҳам офтоб.
Бозуи миллат қави аз қаҳди ў,
Дин алам афрохта дар аҳди ў.

Ас-султонун бинн-ус-султон муиз-зус-салтанати вал хилофат Абулғози Султон Ҳусайн Баҳодурхон халладаллоху таоло фиссурайё аъломаху3 ва нафаза байн-ал-хофиқайни авомираху ва аҳкомаху, ки рибқайи убудийят ва робитаи чокарии ин камина борситони рафеъ-уш-шаъни он ҳазрат ирсан ва иктисобан мутаҳаққик аст ва алоқайи таламмуз ва шогирди дар санъати шеър ва услуби назм ба нисбати таъби суханшинос ва зеҳни хирад иқтибоси он ҳазрат мутаяққин ҳам бад-он навъ маъмур гашт. Ва баъд аз имдоди тавфиқ ва саодати таъйид дар таърихи санаи иснайн ва тисъа миата тасвиди қасидае чанд, ки тасдири инчунин назм бад-он лоиқ мебуд ва тастири он дар мабодии ин услуб муносиб менамуд ва бар вафқи адади ҷиҳоти ситта иттифоқ афтод.

Қасидаи аввал, ки сухангузории он мубтани бар адои маҳомиди ҳазрати Бори буд, тасмияшро «Руҳ-ул-қудс» нозил гашт. Ва сонӣ, ки аз рашқи зулоли наъти набавӣ ва файзи сарчашмаи мадҳи мустафавӣ мутарашшиҳ буд ба «Айн-ул-ҳаёт» иттисом ёфт. Ва солис, ки бар тариқайи «Баҳр-ул-аброр»и Амир Хусрави Деҳлави бар «Тўҳфаи нисор»-и ҳазрати маҳдумии қутб-ул-аномӣ мўҳтави буд, аз лисони фикрат ба «Тўҳфат-ул-афкор» мавсум шуд. Ва робеъ, ки мавоизи судманд ва насоиҳи дилписандаш аҳли дилро сармоияи футўҳ ва арбоби риёзатро ба масобаи гизои рўҳ буд, ба «Қут-ул-қулуб» номзад гашт. Ва хомис, ки ба шарафи мидҳатгузории ҳазрати шаҳриёри, ки шукри неъматаш мусталзими саодати абади ва дуои давлаташ мустатбеъи наҷоти сармади аст, музайян ба «Тўҳфат-ун-наҷот» тасмия пазируфт. Ва содис, ки ба имдоди насоими риёзи фазлу ато шарафи татаббуъи қасидаи «Миръот-ус-сафо» ёфта буд, ба «Насим-ул-хулд» мухотаб гашт ва маҷмӯи онҳо «Ситтаи зарурия» номвар омад. Раҷои восиқ ва аҳли содиқ, ки агар рўзе чанд дасти аҷал саҳифаи амалро мунтави нагардонад ва боди нести чароғи қулбаи ҳастиро фурӯ нанишонад, ҳарчи дар мусаввада аст парешон аз ин услуб рақами сабт ёбад, хотири шикаста ба ҷамъ шитобад. Маъмул аз маҳосини одоти киром ва макорими ахлоқи аном, он ки агар халале бинанд, зайли ислоҳ бар он гуморанд ва онро аз қабилӣ саҳв дошта, аз мақулаи ғабоват ва қаҳл нашморанд.

Вассаллому ало манит табаъ-ал худо.

I. «РУҲ УЛ-ҚУДС»

Зиҳи ба хомаи қудрат – мусаввири ашё,
Ҳазор нақши аҷиб ҳар замон аз ӯ пайдо.

Чи хомаест, ки дар коргоҳи «кун фаякун»
Нагашта бе рақами ӯ зи қатра то дарё.

Чи қудратест, ки дар боргоҳи чархи баланд,
Нагашта бе сабаби ӯ зи зарра то байзо.

Мутеъи амри ту гар сифлияст, агар улви,
Иёли ҷуди ту гар уммаҳот, агар обо,

Қави ба лутфи ту гар худ заъиф, агар азъаф,
Забун ба ҳукми ту гар худ қави ва гар ақво.

Залили ишқи ту Мачнун зи чеҳраи Лайли,
Хароби ҳусни ту Вомиқ зи орази Узро.

Ба нури рӯи ту парвона гашта саргардон,
Валек шамъи шабистон ниҳода ном ӯро.

Ба нори шавқи ту булбул шуда чу хокистар,
Валек зеби гулистонаш карда васф адо.

Касе ба чоҳу ғино нест аз ту мустағни,
Туи ганию мусаллам турост истиғно.

Чу соз карди зи таркиби ҷисми инсонии,
Зи хок таъбия сохти ба зебу баҳо.

Чу аз замин-ш бардошти ба сад эъзоз,
Ба мартаба гузаронди зи торами хазро.

Ба хоки ҷисмаш борони раҳмат афшонди,
К-аз он мулоимат овард тинаташ пайдо.

Ба дасти ҳикмати худ қарда тинаташ таҳмир,
Се зидди дигараш афзуда аз аҷоибҳо.

Чаҳор зидро қарди ба якдигар таркиб,
Ки хоку оташ бувад он гаҳ об буваду ҳаво.

Зи устухону зи муҳ в-аз уруқ то аъсоби,
Зи лаҳму хуну рибототу меъда то амъо.

Дигар димоғ, ки он шуд мақарри панҷ ҳавос,
Ки ботиния ба лақаб гуфтаандашон ҳукамо.

Дигар тиҳолу кабад, боз қалбу боз реҳ.
Дигар масонаву газруфу мурра боз кало.

Ба якдигар ҳама пайвасту чор табъ омад,
Ки хуну балғаму сафрост баъд аз он савдо.

Чу гашт пайқараш ораста ба зебой,
«Нафахту фиҳи мин руҳи» он будаш мабдо.

Ҳавоси зоҳирияш низ чун, ки қарди рост,
Зи нури ақл ба кохи димоғ тофт зиё.

Ғариб кишваре орошти зи шаҳри бадан,
Ки мулк то малакут он чи ҳаст, ҳаст он чо.

Дар ӯ нишонди дилро ба тахти султони,
Ки шуд ба расми салотин хидеви мулкоро.

Хирад вазорати он шоҳро муайян шуд,
Гадои шоҳу вазирон, камина банда туро.

Бас он гаҳе ба улумаш чу раҳнамун гашти,
Нахуст қарди таълими «аллам-ал-асмо».

Зи илми маърифаташ чунки баҳравар қарди,
Малоикаш ба сучуд омаданд абдосо.

Зи офариниши худ он чи қардай мавчуд,
Уюну баҳру қиболу нучуму арзу само.

Фиканд оташи айёми сайф дар олам,
Чу барқи оҳ зи анфоси ошиқи шайдо.

Намуд дил зи раёҳин сӯи фавокеҳ майл,
Чу аз сароби сувар сӯи луҷҷаи маъно.

Либоси барг чу ашқори боғро пӯшид,
Шуд аз намоиши ҳар як чу гунбади мино.

Шамол чун ба таҳаррук фикандашон омад,
Ба чашми ақл намудор сайру даври само.

Туюри ҳар як аз он чархро чу анҷум шуд,
Зи шох бар шох оянда бурҷ-бурҷосо.

Валек анҷуми собит шуда фавокеҳи у,
Ба бурҷи шох савобит мисоли побарҷо.

Намуда мисли шаҳоб он ки ў зи авҷи баланд
Хаттавилкашон ў фитад сӯи ғабро.

Чу аз ҳарорати меҳр фиканди андар даҳр,
Ба сони кори сақар шўълаҳои танфарсо.

Паи илоҷи вай аз меваҳои бори рутаб,
Мизоҷи инсонро сохти қарини шифо.

Зиҳи ҳақим, ки бо ҳикмати ту Афлотун
Бувад ба назди Фалотун чу бақлат-ул-ҳумқо.

Басо қасон, ки зи пошандағони тухми амал,
Ҳазор хирмани водӣ зи мазраи дунё.

Валек бастияшон ҳалқу баҳра пеш гирифт,
Ҳаме ба гоҳи ғизо хўшачину донарабо.

Зи хони сайф ба маъмураи ҷаҳон чу расанд,
Ниғам ба шоҳу гадо лоюадду вало юҳсо.

Бад-ин ғаноими муфрит зи турктози ҳариф,
Сипоҳи бард расониди аз паи яғмо.

Чаман зи алвон шуд коргоҳи рангрезӣ,
Ҳазор ранг зи ҳар ҷинс шуд дар ӯ пайдо.

Замин зи бўстонафрӯз гашт хунолуд,
Зи теғи кӯфр ба-дон сон, ки тораки шуҳадо.

Хазон ба бўстонафрӯз қатл кард он навъ,
Ки тоҷ аз сару сар шуд ҳаме зи ҷисм ҷудо.

Дурангии гули раъно падида шуд ба хазон,
Чу сохти қалақи лолаи хитоиро.

Далел он ки дурангист кори гулшани даҳр,
Чи дар баҳору хазону, чи дар сабоҳу масо.

Ду рангу даҳ ранг чи бувад, ки ҳар варақ аз барг,
Нигошта ба дусад ранг шуд зи килки қазо.

Чу нахли мум шуд аз баргҳои рангоранг,
Бисоти боғ бад-он сон, ки коргоҳи Хито.

Расонди аз ақибаш тохттози сарсари дай,
Ки рафт як-як аз он ҳуллаҳо ба боди фано.

Саҳоби симфишон пардаҳои симоби,
Чунон кашид зи даври уфуқ ба рӯи ҳаво.

Ки меҳр гӯй ҳаргиз набуду гар ҳам буд,
Ҳарорат аз асараш заррае набуд асло.

На балки буд яке пораи ях мудавваршакл,
Даруни соғари баста зи шиддати сармо.

Зи барф шуд кураи арз-байзаи кофур,
Дар ӯ фурӯ шуда гум гашт байзаи байзо.

Шуда ба гулшани ашқор ҳар тараф урён,
Чу ҳиндувон ҳама аз турктози Чин ба ҷафо.

Шаб аз саводу дарозӣ чу гесӯи хубон,
Ба қатли ошиқ карда аён яди туло.

Чунон расонди шиддат зи барди дай, ки бимурд,
Аз он фусурдаги оташ чунон ки аҳли вабо.

Шито, чунон, ки дар ў мирад оташ аз шиддат,
Чи мумкин аҳли ҷаҳонро бувад нишони бақо.

Дигар зи боди баҳори ҳаёташон доди,
Ки рафт рӯҳи наботи ба пайкари мавто.

Чунин, ки силсила бастя ба ҳалқу гардани давр,
Ҳаме ба давру тасалсул кашид ин аҷзо.

Ба сунъ нӯҳ фалак орошти сареъу рафеъ,
Дар ў кавокиби соир зи меҳр то ба суҳо.

Муқими манзили аввал нигори симтане,
К-аз ў расад ба шабистони даҳр нуру сафо.

Ғае чу орази хубон мудаввару рахшон,
Ғае чу қомати ошиқ ҳаме наҳифу дуто.

Ба ҳучраи дуввум андар қаламзани чобук,
Нишонди омада бар сар ба имлову иншо.

Мулоиме, ки барояд ба ранг ҳар ғар расад,
Ба сони об, ки зоҳир шавад ба лавни ино.

Ба манзари сеюмин шоҳиди тараннум соз.
Муқим кардию ў лек дар мақоми наво.

Ба соз қарда аён нағмаҳои доводи,
Вале ба нутқ мисоли Масеҳ рӯҳафзо

Ба мулки чоруми маҳпайкаре фиристоди,
Ки Маҳ гадои аз ў қарда нақди нуру зиё.

Агар ба вазъ чу оинаи Сикандар шуд,
Вале ба шоҳваши ҳукм ронда бар Доро.

Макони панҷум доди, ба тегзан қарди,
Ки аз маҳобати ў баст хун дили хоро.

Дами қатилаш гулгунаи узори аҷал,
Ҷисоми қотилаш оинаи ҷамоли бало.

Шашум маконро бо поксирате додӣ,
Ба нури шамъи саодат мунаввараш симо.

Ба риштаҳои таҳораташ донаи тасбеҳ,
Зи ҳуллаҳои саодаташ тайласону ридо.

Ба кутволии ҳафтум ҳисор кардӣ амр,
Бадеъ пайкари қатрон ниҳон қири лиқо.

Чу шахси ҳилмгарон чунбиш ончунон ки шуда,
Зи бурҷи ҳиснаш то дигаре ба муддатҳо.

Паи фурӯғи шабистони ҳаштумин кардӣ,
Ҳазор лӯъбате дар ҷилва, ҷумла маҳсимо.

Фарози ҷумла нӯҳум қалъа чун бино кардӣ,
Ба даври қалъа фиғанди буруҷро марво.

Чу ҳисро ба адад сохтӣ дувоздаҳ бурҷ,
Ки ҳар яке ба дигар нав гашт ҷилванамо.

Аз он дувоздаҳ шуд аввалин чарогоҳе,
Ки аз барои Ҳамал гашт соҳаташ маръо.

Дигар яке ба гулу лола марғзори назаҳ,
Ки Саври чарх хиромад дар ӯ зи баҳри чаро.

Чу хинги чарх бароростӣ зи баҳри хиром,
Ба зери зинаш кашидӣ зи пайкари Ҷавзо.

Зи баҳри он ки ҳаме қачравист шеваи чарх,
Чу чарх рутбаи Харчанг сохтӣ воло.

Каноми дигаре оростӣ ба шавкату зеб,
Мақарри Шер, вале манзиле зи Гов ҷудо.

Ба мазраъи дигар аз хӯша дона афшондӣ,
Нучум гашт ҳамон донаҳо бари доно.

Паи кашидани ў рост сохти каффа,
Ба рости, ки ғалат нест, бар Худой раво.

Ба бурчи дигар Ақраб ба чунбиш оварди,
Чу қачдуме, ки кунад хона дар қадим бино.

Фарози бурчи дигар сохти Камонхона,
Ки чарх тири бало афканад сӯи дунё.

Зи саҳми новаки ў Чаддиرو рамонида,
Ки част чун бузи кӯҳи ба авҷ аз он пайдо.

Ба Далв Юсуфи хуршедро зи чоҳи уфуқ,
Бурун кашада накарди дар он мазиқ раҳо

Ба Ҳут Юнуси Маҳро расонда карди амн,
Зи ҳодисоташ ҳарчанд бувад ранҷу ано10».

Бурун зи чарх ҳазорон-ҳазор хайли малак,
Паи ибодату тасбеҳ хонда ҳамду сано.

Зи Аршу Курсию Лавҳу Қалам аҷуба баса,
Падида кардию бар ақл аз он назора амо.

Расид кор ба ҳо, ки шаҳсувори русул,
Буроқ тохт бар он авҷ дар шаби Исро.

Бидоди аз қарамат қурби «қоба қавсайн»аш,
Ки кӯфт кӯси қалолат ба авҷи «ав адно».

Ба васли хеш расонди, қамол бинмуди,
Бидоди, он чи талаб кард бе раҳину баҳо.

Навад ҳазор сухан гуфта боз гардонди,
Ки гарм буд зи сайри чунин ҳанӯзаш ҳо.

Заломи куфр зи рӯи замин барафканди,
Ба ў чу равшан карди шарияти ғарро.

Ба ҳикмати ту шудаиш чумлаи милал мансӯх,
Чи дини Одаму чи Нӯҳу Исиву Мӯсо.

Ба авҷи қурбати хешаш чу роҳ бинмуди,
Ба халқи олам шуд раҳнамои дини ҳудо.

Сабаб муҳаббати ўву зуҳури сунъат буд,
Ки халқи мохалақаллоҳ сохти ифшо.

Чунончи, ҳар чи бипўшид хилъати хилқат,
Падида гашт ба як амри «кун», ки карди адо.

Биниҳи камтар аз он метавонияш, ки кунӣ,
Чунон набуд, ки набувад асар аз ў пайдо.

Аҷабтар он ки дигар сад ҳазор олам агар,
Бино қунию тавонӣ, ки созияш ҳаққо.

Ба гар ба ним нафас хоҳияш, ки нест кунӣ,
Равад ба камтар аз он низ сар ба сар ба фано.

Зи будашон на тафовут ба корхонаи сунъ,
Набудашон ҳам яқсон қалолу қадри туро.

Бузургвор Худоё, ба ҳаққи тасбеҳат,
Ки зокиранд бад-он хайли олами боло.

Ба зоти покат, к-аш мисл набваду монанд,
Ба файзи қудсат, к-аш шабеҳ набваду ҳамто.

Ба ҳурмати набиюллоҳ, ки ҳаст чун хуршед,
Ба фарри макраматаш хайли зарра ҷумла гуво.

Ки то муқайяди дори фано бувад Фони,
Бидор сирати ў дар тариқи фақру фано.

Чу мурғи рўҳи вай аз маҳбаси бадан парвоз
Кунад, намуда тавачҷуҳ ба сўи мулки бақо.

Ба рўзи ҳашр, ки шоҳи русул барафрозад,
Паи шафоати аҳли хато ба Арш ливо.

Ба лутфи хеш чунон кун, ки ў фитад назараш
Ба сўи бандаи оси чу чашми шаҳ ба гадо.

Бас он гаҳ аз вай бошад талаб зи ту бахшиш,
Зи банда касби ҳусули мурод байнаҳумо.

Зи иқтизои қазо ин қасида шуд таҳрир,
Аҷаб набошад таърихаш аз «ҳисоби қазо».

Ба фикри ном чу рафтам саҳаргаҳ аз ҳотиф,
Хитоби исмаш «Руҳ ул-қудс» шуд аз асмо.

Умед он ки ба анфоси қудсиям бахши,
Такаллуме, ки сароям паи ту ҳамду сано.

II. «АЙН-УЛ-ҲАЁТ» ДАР НАЪТИ РАСУЛ АЛАЙҲИС-САЛАВОТ

Ҳоҷибони шаб чу шодурвони савдо афгананд,
Чилва дар хайли бутони моҳсимо афгананд.

Сад ҳазорон кирми шабтоб аз шабистони сипеҳр,
Ламъаҳо бар пардаи шабгуни ғабро афгананд.

Ҳар замон сад гуна ашколи бадеъ аз килки сунъ,
Нақшбандони қадар бар тоқи хазро афгананд.

Ашкрезон наъш бар дӯши банот аз сӯти меҳр,
Чумла бар сарҳо паранди анбаросо афгананд.

Қутб чун пири батамкин в-ахтару анҷум самоъ,
Чун муридон гирди пири пойбарҷо афгананд.

Симбар туркони қотил аз миҷарра баста саф,
То ба мулки офият дар даҳр яғмо афгананд.

Булаҷаб туркон, ки ҳар дам ҳиндуосо аз шаҳоб
Ҳарбаҳои симгун ҳар сӯй амдо афгананд.

Дар чунин ҳарб аз барои тўма насрайни фалак,
Гоҳ бикшоянду гоҳе болҳоро афгананд.

Раста бедоранд дурҷи дур зи шохи гови ганҷ,
Дида ононе, ки бар Савру Сурайё афгананд.

Насри воқеъ дар дил ояд-шон зи рӯи эътибор,
Чашм агар бар нуқтаҳои шини Шеъро афгананд.

Моҳи нав бошад миёни хайли атфоли нучум,
Устухоне, к-аш ба бози шаб ба саҳро афгананд.

Гирди шамъи моҳ хуффошони симини нучум,
Хешро парвонаосо зеру боло афгананд.

Зӯҳраро бар чамбари даф пӯст аз шакли қамар,
Мутрибони чарх баҳри лаҳн хунё афгананд.

Тири раммоле, ки баҳри ғайбати меҳр ахтарон
Бар бисоташ музди раммоли дирамҳо афгананд.

Меҳрро ёбанд гоҳе ҷониби шарқаш хабар,
Шаш раванда чун суроғашро ба ҳар ҷо афгананд.

Чобуки гардун ба нӯги найза бирбоянд агар,
Ҳалқаи даври Ҷадӣ бар дашти ҳайҷо афгананд.

Зоҳиди афлокро сачҷодаи нуру сафо,
Дар шабе з-инсон аҷаб аз баҳри эҳё афгананд.

Кутволи ҳисни гардун чун намояд расми пос,
Аз машоил равшани дар чархи воло афгананд.

Бар чунин ҳангома хайли лӯъбатони собитот,
Чашм аз ҳаштум ғураф баҳри тамошо афгананд.

Хайли анҷум з-ихтиёри чархи аъзам дам ба дам,
Хешро аз пояи аъло ба адно афгананд.

Чарх бо он чашмбозӣ, анҷумаш бо он сипеҳр,
Руқъаҳои чашмбандӣ сӯи дунё афгананд.

Ахтарон аз айни беҳобию ноосудагӣ,
Хоби осоиш ба чашми пиру барно афгананд.

Ғайри ушшоқи балокаш, к-аз ғами ҳичрон чу ман,
Наъраи «во ҳасрато!» бар чархи мино афгананд.

Халқи беишқу вафо монда ба хоб, аммо сагон
Дар вафои ошиқон то субҳ ғавфо афгананд.

Эй, хуш ононе, ки карда хобро бар худ ҳаром,
Дар чунин шаб бар фалак оҳи шабосо афгананд.

З-оби чашми ҳасрат аввал дода зоҳирро вузу,
Оташ аз ботин ба қони ношикебо афгананд.

Хешро бар гўшаи меҳроби тақво афгананд,
Сар ба хоки дарғаҳи Эзид таоло афгананд.

З-оҳи ҳасрат парда бар рухсораи ахтар кашанд,
З-ашки маҳҷури халал дар тоқи хазро афгананд.

Чун ба тавфи равзаи хилватғаҳи дил рӯ ниҳанд,
Бурқаи номаҳраи бар рӯи ҳавро афгананд.

Бар бисоти қурби васл ар лаҳзае сокин шаванд,
Дида бар хайли малоик аз мувосо афгананд.

Бар сипеҳри иззу тамкин гар даме манзил кунанд,
Аз тазалзул раъша гардунро бар аъзо афгананд.

Гар сӯи нузҳатғаҳи қамъи вусул оранд рӯй,
Хоки нисён бар сари дунёву уқбо афгананд.

Ҳаст уммеди Фони ин давлат, ки гардад хоки роҳ,
Ҳар кучо ин раҳравони гармрав по афгананд.

Нисфи ин водии зулматро чу навбат бигзарад,
Навбатдорони шаҳ дар кӯс ово афгананд.

Аз ғиреви кӯсу бонги ною ғавғои нафир,
Растахез андар хами тоқи муалло афгананд.

Чашм накшоёд зи ғафлат мурдағони хобро,
Гарчи сӯри ҳашр аз фарёди сурно афгананд.

Боз баҳри бут парастидан пағаҳезони куфр,
Нолаи ноқусро дар дайри тарсо афгананд.

Роҳибони масти мусҳафсӯзи ин дайри кӯҳан,
Дар миён оини зуннору чалипо афгананд.

Комилони куфри лои Лоту лои «ло илоҳ»,
Тавъамон дида дар иллаллоҳ муҳоко афгананд.

Мӯъзинони субҳи «Субҳоналлоҳ», аз ғайратзанон,
Фулгули «Аллоҳу акбар» бе муҳобо афгананд.

Боз риндони хароботи муғон ҷоми сабӯҳ,
Дар миён оранду тарҳи даври саҳбо афгананд.

Вақти хушҳоли зи бода ошиқони покбоз,
Дида пинҳон гаҳ-гаҳе бар ёри зебо афгананд.

Гулрухон чун гул гиребон чоку чун мурғони боғ,
Ошиқони беҳуд аз мастӣ алоло афгананд.

То ки меъмори гардун қасри чархи тираро
Фарши сим аз партави субҳи зарандо афгананд.

Шомро чун қатъ дар зулфи сумансо афгананд,
Дар суманбӯени субҳ оини ғавғо афгананд.

Равшани дар арсаи олам, ки аз шаб тира буд
Аз талолоҳои субҳи оламоро афгананд.

Тайласони сӯфии рӯз аз таҳи шабгун лиҳоф,
Карда берун бар сари дӯшаш ба паҳно афгананд.

Жолаи анҷум, ки бошад дар шабистони сипеҳр,
Дар гудоз аз машъали сӯзон байзо афгананд.

Гар судоёе бошад аз савдои шаб офоқро,
Сандали пешонияш аз абри ҳамро афгананд.

Хоста партав зи шамъи Юсуфи Мисри чамол,
Нур дар зиндони Шои ваҳшатафзо афгананд.

Офтоби пардагиро ҷониби рӯз оваранд,
Юсуфи гумгаштаро сӯи Зулайхо афгананд.

Сарбасар аз хоби гафлат чашм бикшоянд халқ,
Чун қиёмат муждаи эҳё ба мавто афгананд.

Оқизони шаҳвату тардомани бо сад шитоб,
Хешро дар об аз кисват муарро афгананд.

Ҳақпарастон камтар аз таҳқиқу аз тақлид беш
Сӯи масҷид рафта худро бар мусалло афгананд.

Аҳли қилу қол ҳар сӯ аз паи илзоми хасм.
Чашмро аз хоб ношуста бар аҷзо афгананд.

Девмардум, яъне аҳли байъ баҳри раҳзани,
Ҳар яке худро ба суқ андар ба маъво афгананд.

Дар замони байъ чун тугён кунад инсофашон,
Бӯреро тўҳмати зарбафтколо афгананд.

Кофирони дарғаҳи қозӣ паи як ҳабба сим
Хонумони сад мусулмонро ба фатво афгананд.

Золимони соҳиби девон ба нўги килки тез
Қофро аз ғайн агар ёбанд, аз по афгананд.

Беҳамиятваш забунон хешро аз ҳирси шум
Бар дари ҳамчун худӣ баҳри таманно афгананд.

Аз ҳиял тифлони мактабро ба дилҳо изтироб,
Нукта бе тақриб ронда дида ҳар ҷо афгананд.

Пойбандони аёл аз баҳри касби ризқашон
По ба шаҳру кӯй ҳар сӯ ошкоро афгананд.

Борбандони сафаркарда сӯи манзил хиром,
Бор накшода марокибро ба маръо афгананд.

Ҷонгудозон оташ андар ҷони шайдо афгананд,
Барқсон худро фарози хору хоро афгананд.

Бо ниёзу аҷз аз реги биёбон бештар.
Рӯди сайли ашк сӯи реги Батҳо афгананд.

Нақди қон бар дасту сими ашк бар ораз фишон,
Сар ба хоки қиблагоҳи дину дунё афгананд.

Хоҷаи кавнайну фаҳри анбиё, к-асҳоби ў
Соя бар хуршед, бал Арши муалло афгананд.

Гарди роҳаш ахтарон дар дидаи равшан кашанд,
Хоки пояш равшанон дар чашми бино афгананд.

Муддао бошад биҳиштоин дарашро рўфтан,
Ҳуриён бар чеҳра чун зулфи мугарро афгананд.

Қасдашон чуз соя афгандан набошад дар раҳаш,
Хулдиён дар қилва чун қадҳои раъно афгананд.

Дар шаби Меъроҷ пояндози рахшаш аҳли Арш,
Аз дури ахтар мукалал сабз дебо афгананд.

Чун фалакпаймо Буроқ андар рикоби ў кашанд,
Гошия аз Меҳр баста, зин зи Чавзо афгананд.

Қабли чандин сол бинанд офтобаш зери абр,
Чун ҳарифон бор дар дайри Бухайро афгананд.

Нақшбандони қазо тарҳи ҳазорон офтоб,
Гоҳ пўя бар замин аз пои Қусво афгананд.

Ҳам рисолат, ҳам нубувват буда хоси зоти ў,
Пеш аз он к-овозаи ирсолу анбо афгананд.

Аз раҳи иззат шутурмурғони барру баҳри ту,
Бар малоик сояи рифқу мадуро афгананд

Мусҳафатро дўхта аз хуллаи чаннат ғилоф,
Тутмаҳо аз чавзаҳар бар раҳли Чавзо афгананд.

Ҳоҷибони дарғаҳи қудратғаҳи қурби вусул,
Бар дари борат асо дар пеши Мусо афгананд.

Нўҳ фалак ёбанд рокеъ навбати ҳамси туро,
Дидаро гар бар ҳисоби ҳарфи Тоҳо афгананд.

Ҳам баробар дон ба тарзи чордаҳ маъсумро,
З-онки дар исмат халал дар кори Яҳё афгананд.

Ҳаст машҳур ин, ки Наҷмиддинвашони умматат,
Ҷазба бахшанд аз яқин бар сағ назар то афгананд.

Остонатро сагон бошанд, к-андар як назар
Сад халал дар кори Наҷмиддини Кубро афгананд.

Зери тобути шаҳиди теғи шавқат хешро,
Ҳар нафас баҳри шараф сад чун Масеҳо афгананд.

Кўдакони новакандози қазои ҳикматат,
Сад камонча дар буни реши атиббо афгананд.

Насру фатҳи эзидӣ бошад қарини ҷайши ту,
Бар сафаш гар чашм чун сатри «Изоҷо» афгананд.

Раъяти ҷайши ту чун дўзанд хайётони сунъ,
Шуққаашро зинати «Инно фатаҳно» афгананд.

Аз ғубори тираи хайлат димоғу чашмро,
Аршиён ҳам тўтиё, ҳам мушки соро афгананд.

Н-ояд аз кўҳи бало, он к-ояд аз як мушти хок,
К-аш зафарҷўёни теғат сўи аъло афгананд.

Ҳаст то домони ҳашрат мулк дар тавқеъи дин,
Муншиёни сунъ чун домони туғро афгананд.

Аз аҳодисат саҳеҳиро равог андар рақам,
Бору боб аз ҳадди Батҳо то Бухоро афгананд.

Донаи Одам бувад бедом шайтон ҳар яке,
Устухонҳое, ки худдомат зи хурмо афгананд.

Аршпарвозон бияндозанд худро дар раҳат,
Ҳамчу мурғоне, ки худро пеши Анҷо афгананд.

Ё расулаллоҳ, ба ҳолам бин, ки меҳру моҳи нур
Ҳам бар адно афгананд, арчи бар аъло афгананд.

Подшоҳон дида рӯзи ҷашн бар шерони нар
Афгананду бар сагонат дил ҳамоно афгананд.

То ба кай хайли шаётин дам ба дам сад васваса
Дар дили ошуфтаам пинҳону пайдо афганаид.

Исианфосон аҷаб набвад ки чашми марҳамат
Гаҳ-гаҳе бар ҳоли тарсоёни марзо афгананд.

Лек маълулам чунон к-имкон набошад зистан,
Сад Масеҳ ар сояам баҳри мудово афгананд.

Ҳам магар рашҳе зи шарбатхонаи эҳсони ту,
Дар гулуи ин алили нотавоно афгананд.

В-он замон ҳар дам дусад мурда зи нутқи Исави,
Рӯҳи худ дар поям аз баҳри тавалло афгананд.

То бад-он анфос наътатро сароям ончунон,
К-аш малоик рӯҳи исораш зи боло афгананд.

Ҳарфе аз наътат, ки бинвисам малоик нуқтааш
Аз саводи дидаҳои навмфарсо афгананд.

Аз зилоли инчунин наъте агар лабташнагон,
Қатрае бар ҳалқи хушки ранҷпаймо афгананд.

Баъд аз он амвот ҷон ёбанд, агар оби даҳан
Бар фаромӯшгаштагони хоки ғабро афгананд.

Гар ниҳам «Айн ул-ҳаёт»-аш ном, шояд, з-он ки халқ
Аз насимаш ҷони нав дар ҷисми мавто афгананд.

Дар адад ёбанд байташ тавъами оби бақо,
Дар ҳисоби ӯ назар гар сӯи имло афгананд.

Ё Раб, он рӯзам шафоат аз ҳабиби худ расон,
К-аҳли исёнро ба дӯзах бе муҳобо афгананд.

III. «ТҶҲФАТ УЛ-АФКОР» ТАТАББҶЪИ «ДАРӢИ АБРОР»

Оташин лаъле, ки тоҷи хусравнро зевар аст,
Ахгаре баҳри хаёли хом пухтан дар сар аст.

Шаҳ, ки ёд аз марг н-орад, з-ўст вайронии мулк.
Хусрави беоқибат хусри билоду кишвар аст.

Қайди зинат мусқити фарру шукӯҳи хусравист,
Шери занҷири зи шери беша камсавлаттар аст.

Лозими шоҳи набошад холи аз дарди саре,
«Кӯси шаҳ холию бонги ғулғулаш дарди сар аст».

Бо даҳони хушку чашми тар қаноат кун, аз он-к
«Ҷар ки қонеъ шуд ба хушку тар, шаҳи баҳру бар аст».

Хоҷа дил дар ваҷҳу сар афканда пеш аз фикри ахз,
Садр аз баҳри тамаъ биншаста, чашме бар дар аст.

То бувад шайхи риёи нуктагӯ, дилрост ранҷ,
То шиторо ях бувад, урён зи сармо музтар аст.

Ақл хандад, ҳар чӣ гӯянд аҳли зарқ аз воқеа,
Ханда орад ҳар ки хоб андар фасонагустар аст.

Воизу томеъ-гадои нон бувад, фарқаш ҳамин,
К-ин ба зери минбар омад, он фарози минбар аст.

Тухми расвой диҳад бар донаи тасбеҳи зарқ,
Оре-оре, дона чинси хешро боровар аст.

Фиқхро чун иллоти макру ҳиял сазад фақеҳ,
Не фақеҳ аст он, ки ҳафри иллоти фиқҳ андар аст.

Қозии пурҳила ояд бо сичилли пургувоҳ,
Маҳзи кизб аст аз барои чаргагӯи маҳзар аст.

Қониби ҷавр ар бигирад аҳл бешак қоҳил аст,
Қоҳил ар ёбад халос аз ҷаҳл, илмаш мазҳар аст.

Раҳравони боркашро саҳл доношоми фақр,
Дар даҳони ноқа хори хушк хурмои тар аст.

Лофи беваҷҳи ҳақим омад ба назди аҳли дил,
Офати беҳад бар Афлотун агарчи афсар аст.

Нуктаи нодон зи баҳри ришханди ӯ нақўст,
Мўҳраи ҳар дархури тазйини афсори ҳар хаст.

Ҳар шаб ахтар бин чу буме чашм бар сар дўхта,
То чи кизб орад бурун гар худ ҳама бўмаъшар аст.

Чарх маълулест, к-аз вай воҷиб омад эҳтироз,
К-аш бар аъзо ҳар тараф холи сафед аз ахтар аст.

Гунбади ахзар, ки хунрезист кораш, дур нест
Барги ҳино ахзар омад, лек рангаш аҳмар аст.

Душман аст аз доғи озор он ки ҳастат луқмаҳўр,
Ханҷар аст аз нуқтае онро, ки гўи ханҷар аст.

Сифла гар мирад паи иксуну атлас дур нест,
Ҳаст аз баҳри кафан кирме, ки абрешимгар аст.

Раҳравонро фоқаву неъмат кунад манъи сулук,
Асби раҳ он аст, ки ӯ на фарбеҳу на лоғар аст.

Чин ба рўе нафганад шиддат, ки шахсашрост ҳилм,
Мавҷ азобе н-оварад сарсар, ки номаш мармар аст.

Неши тардоман бувад ҳар мўи марди гармрав,
Ҷони батро ҳар паре аз боли шоҳин ханҷар аст.

Марди пурмаъни чи гар бини ҳақираш пешвост,
Пеши ӯ кам, бал ду марворидро як музмар аст.

Марди раҳбинро дили махфинамо в-он Ҷоми Ҷам,
Хизро оби ҳаёт оинаи Искандар аст.

Гар шараф н-аз ашку сўзи дил, бувад бар ҳамсарон
Шўшаи ях шамъи кофурист, бал софитар аст.

Тавъамони бад бувад монанд чун наҳсу наҷас,
Зодаи неку мушобеҳ чун абиру анбар аст.

Мулки дил пиру ҷавонро ҳаст ободон зи ишқ,
Бонии Марви куҳан Санҷар зи нав ҳам Санҷар аст.

Ранги зарди ошиқи фони бувад аз тири ишқ
Ҳамчу сафро, к-аш алиф шинад ба паҳлу асфар аст.

Нест саргардони баҳри ишқро ҳоҷат ба қайд,
Киштии гирдобро гирдоб некӯ лангар аст.

Дил зи беишқи сияҳ бошад, зи ишқ оташфишон,
Ҳаст аз сарди зугол он, к-ӯ зи гарми аҳгар аст.

Маснади иқболи ошиқ гулхани девонагист,
Фарши санҷоби самандар тӯдаи хокистар аст.

Нозири қасри бутон ушшоқи зор аз ҳар тараф,
Чун асирони араб гирди ҳисори Хайбар аст.

Ақлу ганҷи некномӣ ишқу ҳар дам оламе,
Хонадори кори зан, лашкар насиби шавҳар аст.

Мардро хатти наҷот амвоҷи хуноби дил аст,
Риндро ҳирзи қадаҳ арқоми даври соғар аст.

Хораи хоре асиронро ба болин муттакоист,
Ҷомаи хунин шаҳидонро ба паҳлӯ бистар аст.

Мардро як манзил аз мулки фано дон то бақо,
Меҳро якрӯза раҳ аз Бохтар то Ховар аст.

Сифларо ҳар нақд, к-андар даст дорад, боқӣ аст,
Хуфтаро ҳар айш, к-андар хоб бинад, бовар аст.

Даллаи пурҳила, к-аш шўхест ҳар сӯ чилвагар,
Лўббатакбозист, инак хаймаи ӯ чодар аст.

Деви раҳзан дон, на зан, он к-ӯ ба чашмат чун парист,
Даври китфи ӯ ду бол афганда атфи меъҷар аст.

Бар сари амволи мадфун золими нақшинқабо,
Бар фарози ганҷ бо чилди мунаққаш аждар аст.

Тоҷи зар бигзор, эй музиву наздики гузин,
Қурб мемонад чу шуд айне, ки ақрабро сар аст.

Зарбати мард омад инак, он ки озар хонияш,
Бе зар Иброҳимро тоҷ асту бо зар Озар аст.

Бармакаш теғи забон ҳар дам, к-аз ин рӯ шамъро
Сар буранд арчи ба фарқ аз шўъла заррин миғфар аст.

Беғунахро сохтан озурда аз теғи забон,
Нотавон кардан рағи беранҷро аз наштар аст.

Ҳокими норостиро оқибат саргаштагист,
Давр гардад бе алиф онро ки гўй довар аст.

Хокиён дар пой болотар зи ҷабборон, ки мўр
Беҳ хиромад бар манор, аз шер агарчи аҳқар аст.

Золиму одил на яксонанд дар таъмири мулк,
Хук дигар дар шиёри мулку деҳқон дигар аст.

Мулкро аз мавқаби ду шаҳ вазад боди футур,
Чун зи қайсар қайсар омад, нукта ҳосил сарсар аст.

Дил, ки набвад ҷамъ дар мадди ҳаёташ кўтаҳист,
Аз парешони қасираш хонӣ, он к-ӯ қайсар аст.

Марди косибро зи ранҷи касб бар каф обила,
Шуд далели гавҳари мақсуд, к-аш даст андар аст.

Шуд сироти мустақими сачдасозон ростӣ,
Шоҳроҳи раҳрави хома хутути мистар аст.

Аз бидоят ҳар чи оварди, ба мурдан он барӣ,
Дар туфулият чи омўзи, ба пири аз бар аст.

Мард аз зан кам на дар гавҳар чи гар бошад ҳақир,
Дур зи байза кам на дар қимат агарчи асғар аст.

Меҳнати ифлоси муфрит дар гарони Қоф дон,
Қоф чун шуд фоқа беҳад гашт в-ин мустанкар аст.

Аҳли ҳимматро зи ноҳамвориин гардун чи бок?
Сайри анҷумро чи ғам, к-андар замин ҷӯю чар аст?

Нест бархӯрдан зи қавли ҳилагар чун қавли рост,
Тарраи фолизи бозигар на чун барзигар аст.

Зиллат омад ҳосили хоин, ки мушон чун кунад,
Байзадузди он яке, занбаркаш ин як занбар аст.

Чашм бар моли фақиронанд уммол ар баранд,
Шаҳсириштон мол мемонанд, ки қути лашкар аст.

Маънии ширин бувад ширин, чи гар сода-ст лафз,
Ҳам шакар бошад шакар, бе нуқта гарчи суккар аст.

Ишқ асфалро ба чашм аъло дарорад ҷилвагар,
Шамъро қомат бари парвона сарви Кашмар аст.

Эй, басо нуқсон, ки дар зимнаш бувад як навъ суд,
Чун дафи лули дарид, аз баҳри маймун чанбар аст.

Бармапар аз авҷи рифъат, к-андар ин дайри кӯҳан
Бар фарози Иси аз анҷум ҳазорон шабпар аст.

Олами дилро чи ҳоҷат зевар аз чархи кабуд,
Гулшани Фирдавсро зинат на аз нилуфар аст.

Ҳар ки дӯзад чашм бар зар, ҳамчу абҳар чашми ў
Лоиқи нўги синон монанди чашми абҳар аст.

Чашми комил чашмаи Хизр асту бошад ҳарду айн,
3-ин ду ҳар якро касе к-ў ёфт, умри бемар аст.

Он ки дил бандад ба зар аз фақр, бошад ризқи маҳз,
В-он чи дар ризқаш бувад аз фақр, фақри бефар аст.

Аз шараф дандонаи фарши гадои фақр дон,
«Кунгури айвони шаҳ аз кохи кайвон бартар аст».

Баҳри мусҳаф кунгури раҳле, ки созанд аҳли чоҳ,
«Рахнаҳо дон, к-аш ба девори ҳисори дин дар аст».

Монеъи фақр аст шаҳро муддао, инак зи сар
Он чи нав дар дорад, андозад ба хокаш бӯ, дар аст.

Раҳ сӯи Ҳақ беҳад, аммо ҳаст ақраб роҳи фақр,
Баҳри он-к «Ал-фақру фаҳри» гуфтаи пайғамбар аст.

Андар ин раҳ он ки дорад гом бар гоми расул,
Аршпарвозест, к-ӯ ҳам роҳрав, ҳам раҳбар аст.

Ҳомии шаръи наби Қоми, ки қоми шаръро,
Дошта бар каф лаболаб аз шароби Кавсар аст.

Он ки аз илми фузун аз ҳад набиरो ворис аст,
Балки аз қавли наби пайғамбаронро ҳамбар аст.

Равзаи раъйи мунираш гулшане дон, к-аш зи лутф
Қатраи рухсорай ҳар барг меҳри анвар аст.

Гулшани табъи рафеаш равзае дон, к-аз шараф
Тугмаи пероҳани ҳар гул сипеҳри аҳзар аст.

Чарх аз илмаш фитад як сӯ, кучо қоми ҳубоб?
Зарфи дарёро паи сарпӯш будан дарх(в)ар аст.

Хотираш дурҳои маъниро бувад шоиста дурҷ,
Чарх баҳри аҳгари анҷум муносиб миҷмар аст.

Зояд аз килкаш ҳама абкори маъни гӯиё,
Ум, ки дар хома-ст бикри маънияшро модар аст.

Бикри маъни холати қонбахш агар зодаш чи дур
Шуд набера Иси он касро, ки Марям духтар аст.

Илми рояш аз дилам сар зад бад-ин сон, к-абр сӯхт.
Оташ андар пунба н-аз оина, к-аз тоби х(в)ар аст.

Оқиз аз теъдоди авсофи камоли ўст ақл,
Анҷуми гардун шумурдан кай тариқи аъвар аст?

Динпаноҳо, аҳли дўзахро чу уммеди биҳишт,
Ҷони хокиро ҳавои васли он хоки дар аст.

Жоласон, к-андар даруни гунча афтад, муддатест,
К-орзуи дурри фақрам дар дили ғампарвар аст.

Подшоҳе, к-аш гадои фақр гаштан орзуест,
Чун гадое бошад он, к-аш подшоҳи дар сар аст.

Орзуи мурданам дар зулмати ҷонбахши фақр,
З-орзуи мурда сӯи зиндагонӣ аксар аст.

Тухми идборам дамодам дарди дил бор оварад,
Айб набвад гар бад-ин сон донаро з-инсон бар аст.

Бар тан аз наълу алиф танҳо на дардам шуд аён,
Бас ҷароҳат з-он камону тирам андар пайкар аст.

Як назар афкан, ки мустасно шавам з-абнои ҷинс,
Сағ, ки шуд манзури Наҷмиддин сагонро сарвар аст.

Шамъи ҳиммат ғурфаи ғамро ба мақсад мӯмиёст,
Нури ахтар киштии шабро ба соҳил раҳбар аст.

Дар татаббӯъ кардани ин назм озодам зи таън,
Тобеи суннат бувад ҳар к-ӯ набиро чокар аст.

З-илтифоти хотират ин нуктаи ширин марост
Ҳамчунон, к-аз партави хуршед найро шаққар аст.

Дар адад абёти ў сад кам як омад, гӯиё
Ҳар якеро равнақ аз як номи ҳайӣ акбар аст.

Месазад ҳар байти ў гар гӯямаш Байтуллаҳ аст,
Аз матонат в-аз либоси асвадаш, к-андар бар аст.

Лек ҷанби чарх, к-ў бошад хусусан пурнучум,
Ҳуққа чи-бвад, гар гирифтам, пур зи дурри азҳар аст.

«Тўҳфат-ул-афкор» агар номаш ниҳам навбад аҷаб,
Тўҳфа наздат чун зи баҳри фикратам ин гавҳар аст

Гашт «Явми ҷомеъи шаҳри раҷаб» таърихи он,
Турфатар, к-ин моҳу рӯз итмоми ўро мазҳар аст.

Толибони рубъи маскунро зи зилли олият,
Файз бодо, то мақоми меҳр чорум манзар аст.

* * *

IV. «ҚУТ-УЛ-ҚУЛУБ» ТАТАБЎЪИ ҲАКИМ АНВАРИ

Чаҳон ки марҳалаи танги шоҳроҳи фаност,
Дар ў маҷӯй иқомат, ки роҳи шоҳу гадост.

Куҷо маҳалли иқомат, ки қотеони тариқ
Ба нақли дину дил андар камин паи яғмоост.

Чи марҳала-ст, ки по нанҳода баҳри шудан
Зи боми марҳала кӯси раҳилро ғавғоост.

Аҷаб раҳе, ки на мабдаъ бувад дар ў зоҳир,
Фариб бодияе, к-аш на мақсаде пайдост.

Дар ў накарда макон марду зан ҳамегузаранд,
Аз он замон, ки гузаргоҳи Одаму Ҳаввост.

Чу кори умму аб ин аст, бас ба фарзандон
Ҳама ба ирс расад, к-он иборат аз туву мост.

Ҳазор сол дар ин кўҳна дайр агар монӣ,
Ки муддаташ ба яке ламҳа гар ниҳӣ, на сазост.

Чаро, ки вақти шудан баъди тўли ин муддат,
Агар ба нимнафас гирияш, наёяд рост.

Дар ин макон на умеди нишастан аст ба кас,
Ки аз таҳаттуки ў нонишаста бояд хост.

Аҷаб нигар, ки маконе чунин мазиқ ба туст
Чунон васеъ, ки гўй ломаконаш фазост.

Аҷабтар он ки туро бо ҳазор ранҷ дар ӯ
Зи чарх сад ғаму аз ахтарон ҳазор ҷафост.

Зи чарх ин расадат давраи шабонрӯзи,
Ки субҳи айши ту ҳар рӯз аз ӯ ба шоми аност.

Ба ҷоми ахзари гардун агар накӯ нигари,
Зи баҳри ратли ту дони, ки пур зи захри фаност.

Ба даври меҳраш агар бингарӣ, шавад маълум,
Ки аз шуоъ ба қасдат дусад синони балост.

Зи чарх низ бидон ихтиёри ин гардиш,
Ки ӯ ҳам андар гардиш забуни дасти қазост.

Чи ихтиёраш бошад, ки дар ҳазорон қарн,
Ки дасти қудраташ афганда дар таҳу болост.

Ба коми хеш наёраст як дам осудан,
Чунин ки чун мани саргаштаҳоли бесарупост.

Ба қадри меҳр нагӯям, ки қадри як зарра,
Зи ҳоли худ на физиош гаштаву на кост.

Зи саъду наҳси нуҷумаш, ки дар ҷаҳон асар аст,
Ҷама ба амри Худованди қодири яктост.

Ҳар он ки кавну фасоди ҷаҳон ба чархи нуҷум,
Ниҳода дидаи ҳақбинашро расида амост.

Кас ар ба фусҳати ғаброву рифъати чарх аст,
Ки ин забунӣ бо вай зи чарх то ғаброст.

Дилаш зи кон шуда сад пора хуну бар сари хок,
Агарчи кӯҳ ба қадри рафеъ гардунсоист.

На беша шер кушанда, на муш мурда ба кӯй
Зи ҷаври мӯри заифаш чунон, ки ранҷу аност.

Бубин ба пили фалак ҳайкали қавипайкар,
Ки бар тан аз сари хартуми пашшааш ҷӣ балост.

Ҳамон паланг, ки хоҳад ба маҳ занад панча,
Ба пушт боз шуда панчааш ҷи сон таҳи пост.

Ба талхкомие чинҳо ба рӯш бин, гарчи,
Ки аз талотуми амвоҷи баҳр қуллазудост.

Наҳанг агарчи бувад қаҳрамони кишвари баҳр,
Ба кирми обие аз худ фузун ҳамеша ғизост.

Ба аждаҳо ҷи нигаҳ мекунӣ, ба ганҷ бубин,
Ки монда ҳар яке аз ҳирс чанд аждарҳост?!

Сухан мағӯй зи анқо, ки ҳар ки қонеъ шуд,
Фарози Қофи қаноат бидон, ки ӯ анқост.

Нигар ба абри баҳорию ашку фарёдаш,
Ки чун сиёҳлибос аз барои худ ба фазост.

Дигар ба сарсари бунёдкан нигар, ки ҷи навъ
Зи хоксорие дар даштҳо ҷаҳонпаймост.

Уқоби карғфикан бин, ки дар кафи сайёд
Ба ҷуз ду болу думаш хурд рӯбаҳи саҳрост.

Ба банди туғралу шоҳин нигар, чу куштаниён
Бубаста чашм паи қатлашон замони дағост.

Чу з-офариниш золимвашон барин наҳҷанд.
Тариқи зулмкашон ҳам ба ҷанби ин пайдост.

Агарчи оҳуи Чинрост нофаи пурмушк,
Чу нофа пӯст канандаш бигӯй, к-аш ҷи хатост?

На тавқи мушкин дорад тазарв бар гардан,
Нишони чанголи бозаш бимонда бар аъзост.

Дар ин ки қаҳқаҳазан кабк хун хӯрад доим,
Нишони ҳумрати минқору ранги панча гувост.

Залил он ки фасеҳони нукташирин ҳаст,
Забуни маҳбаси зоҳир зи тӯтии гӯёст.

Нишони он ки сабеҳони покораз шуд,
Асири хории осораш аз гули хумрост.

Ба наълҳои музаҳҳаб мабин пари товус,
Ки наълҳои бар аъзо зи теги ранҷу аност.

Фитода булбули бедил даруни хокистар,
Даруни боғи малоҳат зи оташи савдост.

Аҷабтар ин ки гули дилрабои оташранг
Ба хун нишаста з-андӯҳу чок карда қабост.

Агарчи нест зи саргаштағи ба парвона,
Ба ғайри сӯзу гудоze, ки волаву шайдост.

Ба шамъ сӯхтану мурданаш нигар, ки чӣ сон
Паи азои худаш гоҳ нола, гоҳ бикост.

Зи мӯр агарчи ҳаме шарзашер дар ранҷ аст,
Чи суд, чунки худаш поймол дар таҳи пост?

Зи пашша гарчи ба пили дамон расад озор,
Зи дуди як саргин дудсонаш рӯ ба қабост.

Агарчи чавҳари улвист оташи равшан,
Чи ларзаҳо зи таби муҳриқаш, ки бар аъзост.

Ҳаво мумидди ҳаёт аст халқро, лекин
Нигар, ки чун зи тааффун аз ў ба даҳр вабост.

Агарчи «ҳаст мин-ал-мои кулла шайъин ҳай»,
Ғариқи ўро мавт аст, аз ў кучо эҳёст.

Мағу, ки хок бувад манбаи сукуну қарор,
Зи бод чарҳзанон пайкараш нигар ки сабост.

Ба ҳеҷ шайъ зи ашё, зи ҷинси махлуқот,
Агар қавию заифу агарчи шоҳу гадост.

Ба даҳр коми бемеҳнате муяссар нест,
Ба ғайри қодири бечун, ки холиқи ашёст.

Ҳар он чи шуд зи азал офарида то ба абад,
Забунияш ҳама бар офаридагор гувост.

Чу шуд яқин, ки чунин аст кори холиқи халқ,
Ба ғайри он нашавад ҳар чи ҳаст, ўро хост.

Пас он чи карда туро амру наҳйи моамкан,
Бибояд аз паи он хешро гирифтан рост.

Нахуст ҳарчи туро фарзу вочиб аст ба шаръ,
Навофилу сунан он ҷумларо тариқи адост.

Баёни муътақидотат, ки ном шуд имон,
Ки гуфтанаш ба забон, доштан ба дил шуд рост.

Нахуст доштани зоти поки Ҳақ медон,
Бад-ин тариқ, ки боқист, балки айни бақост.

Вуҷуди ўст, ки ў ҳасту буду хоҳад буд,
Ба нисбати аҳадият, ба хўрди ҳамду саност.

Сифоти ў набвад мунҳасир ба чуну ба чанд,
Ҳаёту илму иродат ба қудрату асмос.

Дигар ки фоили мухтор ўст, феъл аз ўст,
Вуҷуд гирад неку бад он чи карда фазост.

Дигар малоика медон мусаббеҳони сипехр,
Ки зикри ҳар як тасбеҳи номи поки Худост.

Дигар бувад кутуби ў, ки ҳар чи он чо ҳаст,
Ҳама ҳақ асту каломи муҳаймини доност.

Дигар бувад русул ин навъ, к-ў фиристодаст
Ба халқу ҳар якашон раҳбару тариқи худост.

Муҳаммади араби – пешвои хайли русул,
Агар ба халқ муаххар, вале ба зот улост.

Дигар ба зиндаги баъди марги явми нушур,
Ақида қардан бошад, ки ҳаст он ҳама рост.

Дигар вучуди ҳама хайру шар, ки аз қадар аст,
Бад-он сифат, ки ба тақдири хештан ороост.

Зи баъди муътақадотат, ки ном шуд имон,
Зи панҷ рукн мар исломро ҳамеша биност.

Баёни «Ашҳаду ан ло илаҳа иллаллоҳ»,
Муҳаммад, он ки рисолат ба зоти ӯ барпост.

Салоти хамса дигар панҷ ганҷи ислом аст,
Маоф набвад аз ин, гар зукур ёки нисост.

Зи бист ним дирам, баъд аз он тасаддуқ дон,
Ки доданаши бувадат фарз, к-он ҳақи фуқарост.

Дигар зи соле, си рӯз рӯза доштан аст,
Ки рӯзе, он ки хӯрад, доштан ду моҳ ҷазост.

Дигар азимати ҳаҷ шуд ба шарти амни тариқ,
В-ар иститоати он набвадаш ба кас, на равост.

Зи баъди муътақадот ин бувад ибодотат,
Ки бас шароити бисёр ҳам дар ин асност.

Агарчи зоҳиришон ҳаст ҷисми ҳар якро,
Нухуфта руҳе бошад, ки номи он тақвост.

Бад-он чи шаръ накардаст амру аҳлуллоҳ,
Шаванд муртакибаш гунагун риёзатҳост.

Зи «ло илоҳа» ки мазкур гашту «иллаллоҳ»,
Басе касе, ки бад-ин навъ фарқи ин дарёст.

Агар қатор фалак ҷумла бигсиланд аз ҳам,
Фариқро зи ҳаси мавҷрав кучо парвост.

Шухудбин, ки зи захмаш кашанд пайконро,
Ғаҳи салот на воқиф, ки рафт, ё барҷост.

Басо мусалли, к-ӯ аз паи ду рақъати шаб,
Зи баҳри хатми каломуллоҳ истода ба пост.

Закот бин, ки чу шуд чил дирам яке дигар,
Гирифта фарз кунад сарф, к-ин зи айни ризост.

Ба савм бин, ки чиҳил рӯзро ба як ният,
Намуда қатъ, ки дил фориг аз шаробу ғизост.

Чи тавфи Каъба ки эҳромаш аз дари хилват,
Зи Шарқ меҳрсифат рӯ ба ҷониби Батҳост.

Равандағони раҳи Ҳақ бад-ин сулуку тариқ,
Раванду хотирашон пок аз хутуру риёст.

Ту гар гувоҳии ваҳдат диҳи ба зоти Худо,
Кунӣ таваққўи музду бар ин Худой гувост.

Ва гар саре ба суҷуд оварӣ ба ғайри вузўъ,
Ба шўҳраташ чу муаззин ба оламият нидост.

Ва гар зи махзани қоруният ба ним дирам
Халал расад, ҳама рӯзат газофу лофу сахост.

Варат ба хотири савм аст рӯзе аз сӣ рӯз,
Физои шомӣ ту аз хони бевазан яғмост.

Варат азимати ҳаҷ шуд мурод аз он сафарат,
Умеди даҳ, сию чил суд кардани савдост.

Ҳама, ки зикр шудат, шеваи мусулмонист,
Зи фисқи зулми ту ронам, чу ним нукта балост.

Пиёлаҳои пуропур хўри, зи номарди,
В-аз он ба хотири ту дам ба дам ҳаёли зиност.

Чу он-т гашт муяссар, накарда ғул ҳанўз
Миёни халқ ба даъвои мардиат ғавғост.

Аҷабтар он ки занатро ба мардаке чун ту
Ҳамин муомила рафтаст, худ ҳаминат сазост.

Туро зи тақвии хешу зи иффати зан ҳам
Вукуф, лек ҳаёлат зи марду зан ихфост.

Чуз он-т феъл набошад чунин ки қуввату қут,
Ҳама зи гўшти хўкест, зи ваҷҳи рибост.

Ба фарқи сад Закариё агарчи арра кашанд,
Ба махласаш чу диҳя як дирам, ба қонат азост.

Ба ин лаимию дилмурдаги ҳама даъвият
Зи иффати Закариёву исмати Яҳест.

Дилат, ки хайли шаётину девро ватан аст,
Ватан на мазбалашон гашта, бал аз он авлост.

Малоик ар гузаранд аз фарози он кишвар,
Ки чун туеро дар вай нишеману маъвост.

Зи матни ботини шумат ҳама ҳалок шаванд
Чунон, ки гўи он хайло фитода вабост.

Бад-ин сифот, вале пеши хеш маҳбуби,
Чунонки бар ҳама халқи қаҳон-т истиғност.

Азоби оташи дўзах ҳама-т бувад, сад ҳайф,
Ки шўъларо зи азоби ту мурдану итғост.

Бузургвор Худоё, ба ҳар чи кардам шарҳ,
Манам, на балки фузуниям аз он зи нафси дағост.

Ҳаёти хеш ки он як нафас агар бошад,
Ба ёди ту хуштар аз қаҳони «мо фиҳост».

Ба амру тоати шайтон намудаам зоеъ,
К-аз он кунунам воҳасратову вовайлост.

На балки хайли шаётин маро шуда тобеъ
Бад-ин татаббўашон дев низ аз шуракост.

Ҳазор фарсанг аз чун худӣ чу бигрезам,
Ба қост, лек чу ман мудбаре ба даҳр кучост?

Ба деву шайтон таълим карда шуд нафсам,
Ки ҳеч як натавонист кард, ончи ў хост.

Гаҳи ҷавониям ин навъ буд қачравиши,
Ба гоҳи пирии худ қачравӣ наёяд рост.

Ҳазор бор агар хешро кушам, чи аз он
Ба дарди мӯҳлики ман хештанкушии чи давост?

Вале ҳазорам чандин агар гунаҳ бошад,
Ба пеши раҳмати омаат чу пеши чарх Суҳост.

Зи баҳри раҳмати ту қатрае тавонад шуст
Сиеҳномагӣ аз дуди маъсият, ки марост.

Нагӯям ин ки чи сонам бидору чунам бар,
Бидор розиям охир туро ба он чи ризост?

Зи ғайри хеш раҳон, лутф карда Фониरो,
Насиб соз тариқи фано, ки айни бақост,

Чунон ба ёди худаш маҳв созу мустағрақ,
Ки нагзарад ба дилаш ҳар чи ғайри ёди Худост.

Шуд ин қасида чу қути қулуби аҳли сулук,
Аз он таайюни «Қути қулуб»-аш аз асмост.

Ҳар он ки хонаду бо ин амал кунад, шак нест,
Ки аз ҳадиқаи қалбаш самари биҳиштосост.

Аз он наими биҳишташ чу қути қалб расад,
Шикаста қалби маро низ аз он наим риҷост.

Чунон ки аҳли тараб соф май чу нӯш кунанд,
Зи даври соғарашон қатрае насиби туроост.

Худо ба нозиму қорию роқимаш бахшад,
Ҳар он чи маслиҳати дину дунёву уқбост.

V. «МИНҲОҶ-УН-НАҶОТ» ТАТАББЎҒИ АНВАРИ ВА ҲОҚОНИ

Зиҳи аз шамъи рӯят чашми мардум гашта нурони,
Ҷаҳонро мардуми чашм омади аз айни инсонии.

Малакро аз паи овардани хоки ту ҳаммоли,
Фалакро баҳри тарҳи мулк таркиби ту майдоне.

Тилисми хилқататро дасти қудрат карда меъмори,
Дар он ҷо ганҷи ҳикмат аз малак бинҳода пинҳони.

Зи илмуллоҳ ба таълими шарифи «аллам-ал-асмо»,
Бароварда миёни аҳли дониш исми пурдонии.

Гаҳе чилрӯза тифле гуфта бо пирони чилсола,
Нукоту дарси асрори яқин аз илми раббонии.

Туюри гулшани улви, ки қуту тўмашон зикр аст,
Ба пешат ҷумла бинҳоданд сар аз бас хушилҳони.

Ҷуз он як мурғи ваҳши, к-ӯ ба пешат сар фуру н-овард,
Ки дар гардан фитодаш тавқи лаън аз қаҳри яздонии.

Туро дар олами мулку малоик аз раҳи рифъат,
Мусаллам шуд хилофат бар гурӯҳи инсию ҷонии.

Ҳарифи хирасар чун аз сарири мулк шуд хориҷ,
Туро ҳам сарвари, ҳам сарфарозии гашт арзонии.

Ҳама каррубиёнро сар ба наздат зилли худдомии,
Аз он маънии, ки гашти сарфароз аз зилли субҳонии.

Зи тоби кавсари май соқиёни базми ҷоҳатро,
Ҳазорон гул ба рух чун лолазори боғи ризвонии.

Намедонам ҷи шуд бо он ки Ҳақ «Ло тақрабо» фармуд,
Гирифти бо рафиқат нуктаи он душмани ҷонии.

Чаро бояд ду маъсуми биҳиштиро ба як афсун,
Шудан бо он камоли зӯҳд ду мардуди исёни.

Магар з-он рӯз гандум синаи худ чок зад з-ин ғам,
Ки аз чи душманат фармуд тарки бандафармони?

Чу доди зулфи хур аз даст, з-он дам рӯзгоратро
Чу зулфи хур шуд ҳам тирарӯзи, ҳам парешони.

Чи расвоист к-он навъ одами комил зи боғи хулд
Шавад дар дашти ғам саргашта чун ғули биёбони.

Сияхрӯию дарғаҳрондагию ғурбату меҳнат,
Чи буд ин ҷумларо боис ҳамин як ҳаззи нафсонии.

Ба чандин сол инобат кардану рӯ бар замин мондан,
Чаҳонро ғарқа дар хун сохтан аз сели мижғони.

Ки дил з-афғони зорат мурғу моҳиро ба дард омад,
Ўлат гуфтам, ки санги хораро з-он доғи ҳичрони.

Ба ҳар навъе, ки буд, боре қабул афтод он тавба,
Ки шуд мардуд чандин сол аз истиғнои султони.

Агарчи сӯи тахти кишвари асли набурданат,
Вале мулки чаҳонро ёфти ҳукми чаҳонбони.

Чунон волии борафъат, ки будаш он ҳама макнат,
Ба як ҷурмаш чиҳо омад ба пеш аз макри шайтони.

Чи сон арзу ниёз овард, то шуд рафъ он уқда,
Бас он гаҳ бандагӣ кардан ба сад ҳавлу ҳаросони.

Ту, эй гофил, ки бишмори яке худро зи авлодаш,
Кунӣ сад ҷурм ҳар соат, валекин бе пушаймони.

Нахустат ҳаст ин зоҳир, ки ҷуз Ҳақ холиқе набвад,
Асоси даҳрро нозим, бинои чархро бони.

Бад-ин сон офаринанда, ту нафсатро гузинанда,
Парастиро, ки хокат бар сари ин нафси зулмони.

Чаҳон равшан зи нури офтоб, аммо ту чун хаффош,
Ҳама дар пардаҳои зулмати шаб ҷаста китмони.

Забуни нафси кофир гаштай з-он сон, ки метарсам,
Чу гӯи «ло илаҳа иллаллоҳ» аз дунбол натвони.

Чу лои ло илоҳат лои Лот омад илоҳ он чо,
Чи гунҷониш пазирад, гарчи ту хоҳи, ки гунҷони?

Даруни зарраи саргашта чун пинҳон шавад хуршед,
Миёни қатраи гандида баҳри оби ҳайвони.

Чи ислом аст ин, к-аз сустиаш куффор агар хандад,
Бар ӯ шояд, ки охир шарм бодат з-ин мусулмони.

Санам, к-аш худ тарошад, бингар орад бандаги барчо,
Самадро бандаги некӯ надони кард, то дони.

Шаҳодат гарчи бошад бар забонат, лек дар тасдиқ
Мукаддар карда миръоти дилатро занги нисёни.

Вучуди поки товусони қудсиошёнро ҳам,
Ниҳи аз рӯи ақли худ бурун аз ҳадди имкони.

Вале баҳри мулавван мурғаки бозигари чархи
Муаллақҳо занӣ чун чархи таҳтонию фавқони.

Китоби эзиди, к-аз азми пушташ бар замин часпад,
Агар як ҳарф аз он бинвишта бар пушти фалак монӣ.

Зи хиффат коҳбарге нашмарӣ ҳар ҳарфи савташро,
Ки бошад вақти қаҳгил соҳтан муздури қаҳ дони.

Шаҳони миллату эъҷоз напсанди, ки напсанданд,
Дуои «Рабби ҳаб ли» кардан аз нанги Сулаймони

Валекин донаи пӯсидаро аз сустии ҳиммат,
Агар худ даст ёби аз даҳони мӯр бистони.

Қиёмат қомати хубон шумори ҷаннату дӯзах,
Висолу ҳаҷрашон гӯи зи фарти ноқисимони.

Зиҳи кӯре ба боғи офариниш, к-аз сари ғафлат
Фалакро нилуфар донию тубиро гияҳ хони.

Вучуди хайру шар з-он рӯй бар пои қадар банди,
Ки поятро зи банди амру наҳйи шаръ бирҳони.

Вале дар гарданат он банд чун ҳабл-ул-варид омад.
Бувад душворат аз гардан бурун кардан ба осони.

Намозеро, ки маъмур омади баҳри убудият,
Ки дар кардан най маъзур ар одобею аркони.

Ба ёдат н-ояд, ар ояд, кунӣ з-он сон, ки дар бурдан
Бисўзонад малакро болу пар аз фarti нирони.

Қабули омро аз масҷид оӣ дертар берун,
К-аз ин масҷидгузини хубтар сад бор раҳбони.

Кунад раҳбон ба ҳар сачда вузуе, пеши бут бингар,
Ки ту беғусл пеши Ҳақ ниҳӣ бар хок пешони.

Закотеро, ки хоҳӣ дод гоҳи киса во кардан,
Гиреҳ бар банди киса афкани, ҳам банди ҳамёни.

Наёри базл кард аз чил яке ҳам соҳибонашро,
Чили дар чил гар амволи ту бошад ҷумла толони.

Надори рӯзаӣ моҳи сиём он сон, ки Ҳақ фармуд,
Агар дори, бувад он ҳам барои сарфаи ноне.

Кучо нонрезаат мавҷуд гардад заррасон гар худ,
Гаҳи ифтор бошад қурси меҳрат гирдаи хоне.

Надори рӯза в-ар дори, накарди сачдаро ранча
Ва гар карди вузуро оби ҷў аз худ наранҷони.

Ва гар аз ғояти Ислом майли ҳаҷ кунӣ, ногаҳ,
Матоъи Макка пурсӣ аз гарони, ё худ арзони.

Агар суди накў уммед бошад, бор барбанди
Дар ин ҳаҷ, фарқ кай бошад дар исломияу насрони.

Ва гар суди умеди нафъ некў бошадат, сад узр
Зи хавфи роҳу камсармоягию заъфи ҷисмони.

Бувад имонат он, исломат ин, эй мўъмини муслим,
Чуз ин ҳам кофириҳо бошадат дар парда пинҳони.

Дуруштиҳои чархат бахшад андومه, магар з-ин сон,
Ки зоҳир карда аз роҳи Миҷарра шакли суҳони.

Вале з-инсоф ноҳамвории нафсат, агар бини
Дуруштии фалак бо он баробар ҳам нагардони.

Паи мушкинғизолон ҳуллаи каттон биёрои
Вале худро фузун гири зи ўаззолию Каттони.

Чу Қорун гар диҳад дастат, ки сози ганҷҳо пинҳон,
Нахоҳи баҳри он дар мулки дунё ғайри вайрони.

Ҳазорон бут даруни хирқаат пинҳону афзунтар
Намой хешро дар хориқи одат зи Харқони.32

Напоши дар замини дил ба чуз тухми амал ҳаргиз,
Чи сон уммед бархўрдан бувад з-ин донаафшони.

Ниҳи дар мазраи қон хирмани хирсу ҳавас ҳар сў,
Ки оташ уфтад дар хирман, ар ин аст деҳқони?

Дар он хирман чу баҳри қаҳр оташ зад, наёрад кушт
Агар зоҳир кунад сели сиришкат мавҷи тўфони.

Фаришта, филмасал, дар шакли инсон гар шавад зоҳир,
Намойд роҳи шайтонат, ки қўи баҳри меҳмони.

Лаболаб роҳи райҳониш дори, то кунӣ масташ,
Сиришта доруи беҳуши андар роҳи райҳони.

Фалак эмин намонад аз ту бо ин девфеълиҳо,
Наметарси зи қаҳри эзиди, эмин чи сон монӣ?

Гаҳи ахзат бувад сангин, к-аз истинҷо шуда рангин.
Зи дасти соҳиби хуни шикам лаъли бадахшони.

Ба гоҳи базл агар худ қатра бавл аст аз истиғно,
Чунон боши, ки мепоши ба олам дурри уммони,

Ба нафсат гарчи фиръавнист в-ар пайдо шавад Фиръавн,
Ба худ напсанди андар хидмат ўро ғайри Ҳомони.

Чу Фиръавну чу Ҳомон гар диҳад дастат, чунон хоҳи,
Ки сад Фиръавну сад Ҳомон туро бошад ба дарбони.

Натарси Муси ар ояд, ки аз кӯи сари Фиръавн,
Асои саркачаш ҳар дам намояд лаъби чавғони.

Намудан дар яди байзо чу соя аз асои ў,
Фитад бар хок, аз ў ояд ба дафъи сеҳри Сўбони.

Арӯси соҳири чархат ба дурҳои кавокиб ҳаст,
Чу чашм аз хоби ғафлат во кунӣ, кампирдандони.

Кунӣ ҳамчун арӯсон ҷома сурху зард, беҳ бошад
Бари мардон аз он пӯшидаҳо сад бор урӯни.

Агар поёну болои ҷаҳон они ту шуд яксар,
Зи мағрури шиори худ кунӣ, чун субҳ хандони.

Ки то шомат фалак ҳар субҳ меронад, занон ҳар дам
Зи поёни ту шаллоқи, зи болои ту апёни.

Чи аз лаълу дури гӯшат, ки чун гардун паи таъдиб,
Бимолад гӯш, натвони, ки гӯши худ бичунбони.

Каломи Ҳақ наёяд бар забонат аз раҳи нудрат,
Агар сад раҳ тановарҳои ишрат бар забон рони.

Вале мусҳаф туро руҳсори шоҳид бошаду дар вай
Паи зинат ниҳода холҳо оёти қуръони.

Агар пеши Азизе як дирам дори, паи ахзаш
Ҳама гар Юсуфи Мисри бувад, сози-ш зиндони.

Набахши, ё раҳо надҳӣ мурувват карда, гар сад раҳ
Шафоат ё замониат намояд пири Канъони.

Ва гар ганчи касе пешат буду гашта мўҳтоҷат,
Диҳӣ гар ҳаббааш норе ба хислатҳои эҳсонӣ.

Касе бар осмонат гар расонад аз раҳи таъзим,
Агар дастат диҳад ўро диҳи бо хок яксонӣ.

Шавӣ оташ, ки сад сол ар маҷусаш равшани бахшад,
Чу як дам дар вай афтад, зоеъаш созад зи нирони.

Зи бас, тори либосат ончунон кисват кунӣ худро,
Ки не домоне аз вай фаҳм гардад, не гиребоне.

Чу кирми қаз ба сад расвоият берун кашанд аз вай,
Ки ҳам гӯри ту буда, ҳам кафан аз айни печонӣ.

Тани аз риштаи ҷон пардае з-он сон, ки гар мири,
Шавӣ бепарда аз бозичаҳои чархи гардонӣ.

Гаҳи май хӯрдан он гаҳ руҳбози бо бутон кардан,
Бувад ҳар ҳаззи нафсонӣ, барад як файзи рӯҳонӣ.

Аҷаб набвад, ки рӯҳат мурдаву ту зиндаи нафси,
Ба ҷои файзи рӯҳоният будан ҳаззи нафсонӣ.

Саги мардон бувад нафсу ту аз сагсирате гашта,
Саги ин нафси кофир он-т марди, ин мусулмонӣ.

Бари мардон зи марди чун зани дам чун саги эшон,
Сагат карда зи маҳзули, на бал к-аз фарти хазлонӣ.

Тамошо бин, ки лофи шермарди ҳам зани аз кибр,
Агар чун юз нишинӣ бар фарози хинги ҷавлонӣ.

Гумонат ин ки он хингест ҷавлонӣ ба зери рон,
Надонӣ юз аз маркаб набошад ғайри полонӣ.

Зи май тардомани в-аз беҳудӣ сози гиребон чок,
Магар гаштат гиребон чок аз ин олуладомонӣ.

На танҳо доманат тар шуд ба лои бода аз берун,
Ба лое аз дарун ҳам боиси ин гашт, то донӣ.

Бад-ин сон домани тар ҳар тараф доманкашон то кай,
Нахоҳад гашт домангир як роҳат пушаймонӣ?

Туро ҳарчанд ин гумроҳи омад аз падар мерос,
Ҳам аз гавғои нафсонӣ, ҳам аз васвоси шайтони.

Вале ло ҳавл в-он гаҳ боз гаштат низ маврусист,
«Заламно раббано»-гуён ба маҳҷурию гирёни.

Аҷаб набвад, ки сад чандин гунахро пок шўяд, гар
Шавад зоҳир ба рӯи баҳри раҳмат мавҷи ғуфронӣ.

Худовандо, манам он бандаи золим ба нафси худ,
Ки сад чандин, ки гуфтам, оядам аз нафси зулмонӣ.

Агар сад дўзахи дигар бисозӣ баҳри таъзибам,
Сазоворам ва гар ҳам бахшиям, ҳастат ба осонӣ,

Ба сад чандин, ки гуфтам қоилам, аммо се кор аз ман
Ба даргоҳи ту ҳаргиз н-омад аз бад сирату сонӣ.

Бигўям, то бидонад халқи олам, з-он ки дар пешат
Ба гуфтан нест ҳоҷат, з-он ки медонам, ки медонӣ,

Яке он буд, к-аз ман гарчи сад исён ба феъл омад,
Накардам фахр ҷуз бо сад сияҳрӯи пушаймонӣ,

Зи нафсам гар хато омад, вале аз бими корам буд,
Зи афғон оташ афрўзи, зи миҷғон ашк ғалтонӣ.

Дигар як, он ки дар шаръи расулат он шаҳи миллат
Ғули нори Бироҳимию фаҳри оли Аднонӣ.

Расули абязу асвад, имоми Ясрибу Батҳо,
Умеди фосиқу фочир, шафеъи сориқу зонӣ,

Ба феъл ар қосир афтодам, вале аз рӯи сидқи дил,
Ҳамеша будаам комил зи тавфиқоти раҳмонӣ.

Дигар дар хидмати Махдум тақсирам, агар ҳарчанд
Нагунҷад дар замину осмон аз бас фаровонӣ.

Валекин гавҳари сидқи дуоям аз барои шаҳ,
Фузун шуд дар баҳор аз қатраҳои абри найсонӣ.

Чя шаҳ он шаҳ, ки натвон гуфт андар торами рифъат,
Чу хуршедаш нашуд сони, ки хуршедаш бувад бони.

Гаҳи кишварситои гавҳари дурчи Умаршайхи,
Дами соҳибқирони ахтари авчи Темурхони.

Абулғози шаҳи олигуҳар Султон Ҳусайн омад,
Ки омад хон бини хон то ҳарими Ёфас ўғлони.

Зи иззу макрамат то Ёфасаш хоқонию шоҳи,
Зи ирси салтанат то Одамаш хонию Қоони

Зиҳи аз рӯи рифъат пояи пастат фалакқадри,
Зиҳи аз роҳи шавкат рутбаи зотат қаҳонбони.

Зи анҷум касрати хайлат фузун аз нисбати ақли,
Зи гардун рифъати қадрат бурун аз ҳадди имкони,

На дарки диққатат мағзи хирадро майли мабҳути,
На нутқи дилкашат зикри малакро ранги ҳазёни.

Паи санҷидани барри ту будан каффа гардунро
Бувад ду нимаи арзан пўстро оини мизони.

Ба назди раъйи покат ҳам бисе равшан шудан аз худ,
Ба ҷурми маҳ расад қири, ба қурси меҳр қатрони.

Чу баҳри шамсаи хиргоҳи қоҳат зарварақ чўянд,
Наёбад сафҳаи хуршед он қо қадри камсони.

Бувад ҳар давраеро чархи аъзам нуқтаи марказ,
Ба қасри ҳашматат чун густаранд атбоқи саллони.

Аноре бошад аз тоси фавокеҳ базми қоҳатро,
Қазо гар чавфи гардунро кунад пур лаъли руммони.

Чу дуди оташи меҳрат шавад чархи дигар, бошад
Шарор он қо ба Баҳромӣ, зукол он қо ба Кайвони.

Бутон ҳар сў чу анҷум, анҷумаш чун кирми шабтоб аст,
Чу гардад меҳри роят моили базми шабистони.

Нафози амрро чун бишкани тарфи кулаҳ набвад,
Қадарро ғайри маъмури, қазоро ғайри ҳомони.

Зи хинги чархи сайрат нимаи наъли кўҳан афтад,
Сазад, к-ин кўҳнагунбадро кунад тоқию айвони.

Шаҳо, мадҳи ту набвад ҳадди ман, з-он рӯ гаҳи алкан
Расуллulloҳро гуфтан наёрад наъти Ҳассони.

Валекин доштам табъозмоиро ҳавас як раҳ,
Ки гўям чанд байти мавъизат дар таври Хоқони.

Намедонистам он то дар чӣ рангам рӯ диҳад в-акнун
Расид аз мабдаи файз, он чи бинмудам суханрони.

Мусалсал з-ибтидои офариниш то бад-ин соат
Сухан дар як қасида рондам аз рӯи сухандони.

Ба ҳар байташ китобе дарҷ кардам сар ба сар ҳикмат,
Ба ҳар як дурҷ пинҳон сохтам сад гавҳари кони.

Баёни ҳоли худ з-инсоф кардам в-он гаҳ авсофаш
Бувад, ҳам баҳра гирад аз таваҷҷӯҳи вичдони.

Чунон бедор кардам аҳли оламро аз ин гулбонг,
Ки н-ояд хобашон то ҳашр аз андӯҳи пазмони.

Чу манҳаҷ шуд наҷоти халқро аз теҳи гумрӯҳи,
Ниҳодам номи «Минҳоҷ-ун-наҷот» аз лутфи субҳони.

Сухан ҳарчанд қонпарвар бувад, хомуши авлотар,
Тариқи авли ар дорӣ ниғаҳ, сокит шави Фони.

Ҳамеша то ки дар арзи сухан гарчи бувад нофеъ,
Мумилл афтад адо мақсудро афтад чу тўлонӣ.

Бувад тўли ҳаёти шоҳ чандоне, ки дар арзаш,
Аторуд оқиз ояд, гар кунад сад даври кайвони.

* * *

VI. НАСИМ-УЛ-ХУЛД ТАТАБЎЎИ ҲОҚОНИ

Муаллим ишқу пири ақл шуд тифли дабистонаш,
Фалак дон баҳри таъдиби вай инак чархи гардонаш.

Дабистон бин, муаллимро, ки бошад аз раҳи маъни,
Аносир чор девору равоқи чарх айвонаш.

Аҷаб қач-маҷ забони тифл, ки устоде бад-ин диққат
Ба умре як сабақ омӯхтан натвонад осонаш.

Аҷабтар он ки баъди умре ар донист, дар соат
Зи лавҳи хотири худ пок шӯяд з-оби нисёнаш.

Чи гӯи тифл, к-он пири ҳарза даъвои донои
Расонд он ҷо, ки гуфтанд аҳли дарду шавқ нодонаш.

Аз он устоду шогирди натиҷа кай шавад ҳосил,
Ки он шуд нуру ин зулмат, баҳам омехт натвонаш?

Ки таълиме, ки гӯяд ин муаллим сарбасар ёби
Масун аз нуқси ҷаҳлу комил аз оини ирфонаш.

Намояд раҳ ба сӯи гулшане, к-аз ғояти нузҳат
Бувад Тӯби қади хурову Кавсар лаъли ризвонаш.

Мағӯ Тӯби, ки бошад сарвҳои он чаман яксар,
Алифҳое, ки бошад чилвагар дар боғи имонаш.

Зи бас зебу назорат аз каломи поки субҳони,
Шуда «чанноту тачри таҳтиҳ-ал-анҳор» дар шонаш.

Зулоли чашмаи Хизр омада як соғар аз ҳавзаш,
Мисоли сафҳаи хуршед як вард аз гулистонаш.

Насими Исавианфос суккони хушоинаш.
Забури лаҳни Довуди зи мурғони хушилҳонаш.

Зи санги резаи анҳор аз бас чавҳару қимат,
Хичил сад раҳ дури уммонию лаъли Бадахшонаш.

Ба фаррошии ӯ хас рӯфта аз дам Исии Марям.
Ба дарбони ба каф карда асо Мӯсии Имронаш.

Чунин гулшан набошад ғайри боғи маъфират, эй дил,
Ки кард ораста аз баҳри комил сунъи Яздонаш.

Чи комил он ки аз таълимҳои ин муаллим ёфт
Шараф вайронаи зоҳир, зоҳир ганҷи пинҳонаш.

Аз он вайрона ҳар чуғз омада з-он сон ҳумоюнфар,
Ки андар соя баҳри касби давлат рафта султонаш.

В-аз ин ганҷи Каёни камтарин гавҳар бад-он қимат,
Ки гар ғоиб шавад мулки Ҷаму Кай, нест товонаш.

Хушо, ҷамъияти ботин бад-он сон солики фони,
Ки ҳифзи инчунин ганҷе қунад зоҳир парешонаш,

Хушо, маъмурии мулки дили он раҳрави комил,
Ки шуд шаҳри бадан аз баҳри поси ганҷ вайронаш.

Ба зоҳир хор дар пои бараҳна рафта, дар маъни
Бурун оварда ҳур аз нӯги сӯзанҳои мижгонаш.

Ба зикри ботини доим, валекин хирқаи садҷок
Гули ҷаннат, ки бар авроқ бошад байти Қуръонаш,

Зи сар то по маломат, лек зоти воҳидаш дар дил
Алифсон дар маломат омада шамъи шабистонаш.

Ба қатъи роҳи ҳастӣ хайфишон аст чашми мустаъҷил,
Чу абри раҳмату дурҳои баҳри файз боронаш.

Ба ботин ғарқи дарёи вусул, аммо ба зоҳир даст
Ба ҷисми муктасиб кишти раҳон аз баҳри уммонаш.

Ба тайи арз аз Машриқ ба Мағриб турфат-ул-айне,
На дар рӯзи хиром аз коҳили меҳри фалаксонаш.

Бараш аз ҳиммати олию тарки ҳаззи нафсонӣ,
Фалак чун шоҳиди марду ду холи чеҳра Кайвонаш.

Кўҳан хирқа, ки дар вачду самоъ афканда аз гардан,
Ба домонии чарх афтода хуш тавқи гиребонаш.

Шуда аз бас ҳақорат чархи аъзам нуқтасон маръи,
Чу гоҳи вачд дар давр омада паргори домонаш.

Магасмонанд ғавго дар малоик омада ҳар сў,
Чу гашта паҳн хони ваҳдат андар зикри меҳмонаш.

Масеҳо субҳи фитрат файзёб аз поси анфосаш,
Хизир дар шоми зулмат чуръанўш аз оби ҳайвонаш.

На бокаш з-он ки ғарқоби ҳаводис сар кашад бар чарх,
Чӣ ғам суккони гарди Аршро аз Нуҳу тўфонаш.

Ту эй дил, гар ҳамеҳоҳӣ, к-аз атвори чунин комил,
Ки аз аҳди аласт афтода бо Ҳақ рост паймонаш.

Насибе бошадат в-он филҳақиқат гар муяссар нест,
Мадад ногашта тавфиқи Илаҳ аз лутфу эҳсонаш.

Вале он ҳам, ки табъи бадманиш бар шеваи некон
Шавад моил, нишоне бошад аз тавфиқи субҳонаш.

Агар марди раҳӣ, аз нафси нопокат гузар в-онгаҳ
Даро дар шореъи даште, ки паймуданд поконаш.

Вале аввал баровар ғусле аз ашки пушаймони,
Хуш он к-ў Ҳақ насозад з-ин пушаймони пушаймонаш.

Пас, он гаҳ гар тавонӣ муршиди комил ба даст овар,
Ки раҳ дур асту пурбиму мусофиркуш биёбонаш.

Аҷаб води, ки дўзад пои раҳравро ба ҳар гоме
Ба манъи васли мақсад бар замин хори мағелонаш.

Гирифтор омада насрайни гардун чун магас ҳар сў,
Ба доми торҳои анкабут аз баргу ағсонаш.

Баҳорашро бувад селоб ҳар ҷониб сароб он гаҳ,
Самум аз бас мулавван тоза гулҳое ба алвонаш.

Фазояшро ба ҳар гом омада сад офати мӯҳлик,
Ки ёби аждаҳо дар қатъи он аз қон ҳаросонаш.

Дусад кӯҳи бало дар вай кашида теги хунрезӣ,
Ба доман санг бар ҳар сӯ зи баҳри сангборонаш.

Ҳазораш баҳри офат фарқи ҳар гирдоб, сад гардун
Ба ғаввоси хирад не соҳилаш пайдо, на поёнаш.

Наҳангашро чу моҳии замин ҳар рӯз ду тӯма,
Вале аз илтиҳоби қўби деги меъда тафсонаш.

Ҳазорон беша дар вай, лек бар ҳар барг бинвишта
Зи хатти обкаш чуз ҳарфҳои яъсу ҳирмонаш.

Вале дар бешаҳо афтада оташҳои қонсӯзе,
Ки фавқи сабзаи гардун кашида шӯъла ниронаш.

Ба ҳар манзил баланду пастии он дашт то ҳадде,
Ки афтада саро боло, Сурайё монда поёнаш.

Раҳе з-ин сон, ки шарҳ омад, чу пеши роҳрав афтад,
Яқин аст ин, ки бе роҳбар намудан қатъ натвонаш.

Бувад он роҳбар аз рӯи маънӣ муршиди комил,
Ки дар қатъи чунин роҳ аст ҳар душворӣ осонаш.

Нахуст он муршидат андар раҳи дин ҳар чи фармояд,
Ҳамебояд қабулаш қардану пазруфтани аз қонаш.

Бувад фарз аввалат маъмур қардан нафси кофирро,
Пас андар ҳазрати султони дил қардан мусулмонаш.

Нафармуда риёзатҳои гуногун, дар қучо гардад
Мулоим ончунон кофир, ки ори зери фармонаш?

Зи фарқи пили ҳинду кам намуда зарбаи чангак,
Чу мӯраш гар забун гардад, қунад бо хок яқсонаш.

Ба қўби сахту занҷири муқаррар шербон, гар худ
Наранҷонад, қучо гардад мулоим шери дарронаш.

На шер ин хирси рӯбахбоз, бал рӯбоҳи хирсоин,
Ки шерони ҷаҳон омад забуни макру дастонаш.

Раҳе ин гуна пурифат туро ин навъ ҳамроҳи,
Ки шогирдон бувад дар раҳзани сад деу шайтонаш.

Ба водие чунин ҳоил нашоёд шуд ба ҳамроҳи,
Ки тобеъ ҳаст дар ҳар гом сад гули биёбонаш.

Фароғи раҳ чи сон бошад, даруни пераҳан афъи,
Фурӯ рафта таҳи ҳар мӯй баҳри қатл дандонаш.

Чи афъи кирми шуме, муҳлике мақсудро монетъ,
Набурда раҳ ба мақсад то накушта шоҳи Кирмонаш.

Чу гашта душмани одам, ки масҷуди малоик буд,
Бурун карда зи баҳри донae аз боғи ризвонаш.

Падарро карда чун мағлуб бар авлод маврусист,
Бар аъзо санги бедодаш ба сина неши хизлонаш.

Касе, к-ӯ бар чунин душман шавад ғолиб, тавон гуфтан,
Ки дар нардонагӣ Рустам набошад маран майдонаш.

Ту аз амри чунин муршид агар панҷи қадан берун,
Забунат таракку дигар хилофат набвад имконаш.

Вале наъмур шуд булан-т э-он соне, ки неборад,
За ҳар чӣ саздатар э-он набвад ин дон саздатар э-онаш.

Тура гуна, ки чун аз макру шайди нафе ворастӣ,
Ҳамедор аз пайи осониши ҷон кору рағбонаш.

Вузун доимро нирон худ кун, киншари ҳастӣ,
Агар ҳақд, ки сози э-он пурифат сел байронаш.

Фалову равшаниро аз қиёму тарин шаб дон,
Ки шайъ ин кард, то доданд ҷон неври раҳшонаш.

Халотар баҳри дигро қамчу аъвоҷи падшай дон,
Ки бас киштӣ, ки таракд тарқд аз осеби тугёнаш.

Киро ёрои таскини чунин амвоҷ бошад, чуз
Сулаймонэҳтишоме, он ки бод омад ба фармонаш.

Ба дил нафйу субути «Ло илаҳ» овар ба «Иллаллоҳ»,
Бад-он сон, к-омада таълимат аз муршид бад-он сонаш,

Мурод аз ло илаҳат мосив(о)аллоҳ бошад андар дил,
Задан нафйи улуҳият зи таҳқиқоти ваҳдонаш.

Зи «иллаллоҳ» маъбуди ҳақиқӣ боядат мақсуд,
Ки насси «Кул ҳуваллоҳу аҳад» шуд шоҳиди шонаш.

Вале он зикр бояд ончунон дар хотир овардан,
Ки чуз мазкур набвад оғаҳ аз даъвою бурҳонаш.

Алифҳо боядат мисморҳо то дўзияш дар дил,
Бад-он исботу нафй он сон, ки монад ақл ҳайронаш.

Дилат чун аз раҳи ботин ба Ҳақ шуд восили мутлақ,
Ба зоҳир ҳам риоят шаръро воҷиб ҳамедонаш.

Салоти хамса, к-омад панҷаи исломро қувват,
Адо месоз маръи дошта одобу арконаш.

Закот аз бист як шуд, лек чун шуд бистро дода,
Бале, шукронаро доданд карда қарзи мардонаш.

Ба савмат ҷумла аъзоро зи номашрӯъ шуд монёъ,
Валекин савми дил омад зи манъи ёди раҳмонаш.

Пас он гаҳ иститоат шарти Ҳақ медону амни раҳ,
Ки натвон по ниҳод аз рӯи зоҳир дар биёбонаш.

Вале пас роҳрав сар, по бараҳна меҳрсон рӯзе
Шуда ин роҳу по буда ба чорум чархи гардонаш.

Ба рафтан мӯр чун озурда гардад дар таҳи пойе,
Ки ҳар мӯр аждаҳо омад зи рашки васли ҷононаш.

Аз он бар ҷисми лоғар жандаи пашмин кашад солик,
Ки ноҳамворию нафси ҳашинро ҳаст сӯҳонаш.

Ҳазорон доғ аз санги риёзат бар тани сўфи
Бувад як сўю пас як сўй дар дил доғи ҳирмонаш.

Агар ҷурми ту дар мизони маҳшар кўҳи Қоф омад,
Ба як оҳи надомат метавонӣ кард парронаш.

Туро сад баҳри тоат гар бувад, лекин риёолуд,
Чи гўй баҳри тоат беҳ, ки гўй баҳри исёнаш.

Даруни тира аз нақши дирамҳо ҳаст мадхалро,
Зи берун пур дирам з-он сон, ки гўй шакли ҳамёнаш.

Агар сад ҷон баҳо дода харидасти тариқи фақр,
Худоят дорад арзони, ки бигрифтасти арзонаш.

Аду гар қасди ҷонат кард, чун қодир шудӣ бар вай,
Зи тақдири Ҳақаш медон яқин, пас дил маранҷонаш.

Хўри хокистар авло з-он бувад, к-аз сифла нон ҷўй,
Агар худ қурси маҳ бошад таҳи хокистаре нонаш.

Зи Ҳақ ҷў, ҳар чи ҷўй, балки аз Ҳақ ҳам маҷў, з-он рў,
Ки бе ҷустан расад, ҳар чи паймуд қисми инсонаш.

Балое, к-аз Ҳақат ояд, ба ҷои неъматаш медон,
Баҷо гар шукри он неъмат наёри, ҳаст куфронаш.

Дили равшан, ки дар чоҳи риёзат афкани, бини
Ба тахти Мисри иззат оқибат чун моҳи Канъонаш.

Ба тарки зарқ шайхи ҳилагарро нест ҷуз нуқсон,
Чи ёбад суд бозоре, ки шуд барбаства дўконаш.

Ту сирри Ҳақ агар дори, ниҳон набвад аҷаб гоҳе,
Ки сирри бут ниҳон дорад даруни сина руҳбонаш.

Буте к-ат ҳаст маҳбуби маҷозӣ, дорияш пинҳон,
Ба маҳбуби ҳақиқӣ он шаб омад сирру китмонаш.

Ризои дўст ҷустан он бувад, к-ат ҳарчи пеш ояд,
Шави розию аз тақдир донӣ суду нуқсонаш.

Ба панди воизи гофил маяфган гўшу з-он бигзар,
Ки дар хоб аст аз ғафлат ҳамон афсона ҳазёнаш.

Машав машғуфи амри хориқи одат дар ин води,
Ҳама гар во намояд тайи арзат шайхи Харқонаш.

Бувад оини дарвешони комил ин равиш, бингар,
Чи зебо ояд, ар зоҳир қунад шоҳони давронаш.

Зи шоҳон низ набвад лоиқи ин рутба чуз шоҳи,
Ки дарвешӣ зи шоҳи бартар аст аз айни ирфонаш.

Шаҳи дарвешваш, султони фақроин, ки аз Эзад
Фарози тахти шоҳи фақру дарвеш аст дар шонаш.

Абулғози сипеҳри салтанат Султон Ҳусайн омад,
Ки то Одам бувад аҷдоди Султон ибни Султонаш.

Мағў султон, ки султонони олам ҳаст худдомаш,
Аз он маъни, ки собит гашт нисбати хон бинни хонаш.

Ба гоҳи мулкдори бандагон Дорову Доробаш,
Гаҳи сомони кишвар чокарон Сосону Сомонаш,

Паи ороми боғи мулкдори гулшани даҳраш,
Дар ў ду мавзеи базм омада Эрону Тўронаш.

Гаҳи оин санои нописанд оини Чамшедаш,
Ба вақти мулкбахши, мухтасар мулки Сулаймонаш.

Чанобаш ончунон оли, ки гар чўб аз кафи ҳоҷиб
Фитад, бошад пас аз сад қарн чо бар фарқи кайвонаш.

Хитобаш ончунон нофиз, ки бар кўҳ ар шавад ворид,
Сароби дашти нобудӣ шавад аҷзои ларзонаш.

Яке аз ҷовишони камтараш Кударз бин Кашвод,
Яке аз чокарони лашкари Соми Наримонаш.

Бувад бўстони хулқи ў, ки созад мурдаро зинда,
Насими рўҳбахше, к-ояд аз насрину райҳонаш.

Ҳавои ҷуди ӯ бошад, ки дар фасли баҳори ӯ
Садаф чун чарх сад пурдур шавад аз абри найсонаш.

Чу атбоқи фалак бошад ҳазорон густаронида,
Кашида чун шавад дар рӯзи бори ом шелонаш.

Дусад чун Ҳотаму Бармак барад сад сол аз он рӯзи
Чу рӯзи ҷашн бошад бар замин нонрезай хонаш.

Ба рӯи Кисравон нури суҷуди хоки даргоҳаш,
Ба пушти Қайсарон хатти нишони ҷӯби дарбонаш.

Ҳаворо қатраи борон бад-он навъе, ки бишкофад,
Бад-он сон бигзарад аз ҷисми хоро нӯти пайконаш.

Бувад теғаш чу ҷаллоде, ки пӯшад кисвати аҳмар,
Зи хуни хасм чун пӯшида гардад ҷисми урёнаш.

Чунон гар абри боранда дарояд барқ дар хоро,
Дили сангиндилонро пора созад чашми гирёнаш.

Шаҳо, дар мадҳат ин назми маро ҳар кас, ки бархонад,
Нагардад мултафит бо шеъри Хоқонию Хоқонаш.

Пас аз вай соҳири ҳинди чунон ин назми худ ороост,
Ки «Мирот-ус-сафо» шуд ном аз табъи суҳандонаш.

Дигар шуд орифи Ҷоми «Ҷило-ур-руҳ»-ро нозим,
Мушарраф сохта аз наъти олии «Фаҳр-ул-аднон»-аш.

«Насим-ул-хулд» кардам номи ӯ дар мадҳи шаҳ 3-он рӯ,
Ки ҷонро ҳаст ҳар байте насим аз хулду ризвонаш.

Зи рӯҳи ин ду истимдод кардам назди Ҳақ, лекин
Дилам ҳар 4-он зи Ҳақ мехост, фоиз шуд бад-он сонаш.

Ба Ҷоми гар надорам роҳи даъво андар ин маъний,
Ки ҳаст устоди ман в-ин назм гашта зеби девонаш.

Ба Хусрав ҳоҷати даъво набошад 3-он, ки хонанда
Шавад воқиф, чу ояд дар назар ҳам ину ҳам онаш.

Агар ҷавҳарфурӯшон баҳри савдо сӯи Ҳиндустон
Баранд ин тўҳфаро ё тоҷири дарё ба Шервонаш.

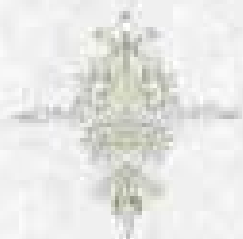
Зи рӯҳи Хусравам ояд дусад инсофу сад таҳсин,
Зи Хоқонӣ малолатҳо ки қардан шарҳ натвонаш.

Ҳамеша то ки дар маръои дашти дилкаши олам,
Раият чун рама, султони одил ҳаст ҷўпонаш.

Дар ин маръо раият сад ҳазорон бод беш он навъ,
Ки ҳар якро бувад чокар ҳазорон хону Қоонаш.

Фусун арбана

ФУСУЛИ АРБАӢА¹⁹

САРАТОН

Боз оташи хӯр сохт Самандар саратонро,
Афрӯхт чу оташкада гулзори ҷаҳонро.

Ҳам кард аён боди самум оҳи ҳазинро,
Ҳам сохт баён оташи ҳаҷр сирри ниҳонро.

Аз шӯълаву дуди саҳару шом ҷаҳон сӯхт,
Мирриху Зуҳал, кай кунад ин навъ қиронро?

Хуршед паи шӯъбадабози чу мушаъбид
Аз шӯраву аз талқи тар ороост дӯконро.

Гулрез нигар ҳар тараф аз хатти шуоъаш,
Оташбози карда ҳама сирату сонро.

Анҷум қатароти қалай омада ҳар сӯ,
Дар тоси фалак тофта аз хур завабонро.

Дар дуд маписанд аз шарар, к-аз дами фосид,
Гаштаст аён сурхча аъзои духонро.

З-оташ на забона-ст, ки аз фарти ҳарорат,
Кардаст бурун аз даҳани кӯра забонро.

Бар хок агар пӯя занад кас, натвон ёфт
Аз пошна, ё худ сарангушт нишонро.

Гӯё кӯраи нор таҳ афтада зи ҷояш,
В-афканд ба даври кӯраи арз маконро.

Гаштаст ҳаво шӯъла, бубин, дар ҳаҷару тин,
Ҳоҳӣ нигарӣ аҳгару хокистари онро.

Дар чашма, ки ҷӯшида барояд зи замин об,
Чун ҷӯш зи гармоист бубинаш ҷараёнро.

Гоҳи қараёнаш на ҳубоб аст, ки гашта,
По обила аз тоби замин оби равонро.

Гармову арақ сохта чун мокуси ҳаммом,
Аз чини бадан пир ҳама шахси қавонро.

Дар тофта регаш бинигар хори сум, инак
Бишкофтаву сўхта оҳуи давонро.

В-арна зи чӣ н-осоҷ аз қастани муфрит,
Раҳ дода дар анфосу вучудааш хафақонро?!

Аз орзуи шўшаи ях қо битавон дод.
Дар синаи тафсидаи лабташна синонро.

Дар кўзаи гардун шуда хуршед чу оташ,
Заррот шарораст ҳаме шўълаи онро.

Оташ, ки забоноварии ў зи забона-ст,
Кас олами не маънии он савту баёнро?

Гўё, ки чу ҳумо шуда муфрит ба мизоқаш,
Қардаст аён гоҳи такаллум ҳазаёнро.

Н-аз қаври фалак хун шуда аз лаъл дили кўҳ,
К-афтада зи гармо аҳгар синаи конро.

Он рафт, ки аз оташи ишқу дили маҳрур,
Кас нуктасигол омада абнои замонро.

К-аз гуфтани оташ ба хилофи масал акнун
Сўзад, ки занад обила атрофи забонро.

Монанди сияҳсина шавад доғ вучудааш,
Ҳар мурғ, ки бар хок ниҳад қисми тапонро.

Шуд он, ки дами субҳ зи анфоси Масеҳо,
Доӣ ба тани хок ҳаме муждаи қонро.

Он воқеа омад, ки ҳаво аз дами мўҳлик,
Зоил кунад аз санги сияҳ тобу тавонро.

З-ин гармии хуршед бираст, он ки панаҳ сохт,
Зилли шарафи рояти Ҷамшеди замонро.

Султони фалакқадр Ҳусайн — он шаҳи ғозӣ,
К-аз адл чу Фирдавси ҷинон сохт ҷаҳонро.

Шоҳе, ки зи як кунгури қасраш ба дигар як,
Садсола паридан фиканад мурғи камонро.

Аз човушияш қадру баҳо Хисраву Ҷамро,
В-аз чокарияш иззу шараф Қайсару Хонро.

Аз савлати ӯ мўртани шери аринро,
В-аз шавкати ӯ пашшаваши пили дамонро.

Базлаш ба хаёли хирад афканда тамаъро,
Эҳсонашу аз нафси тамаъ бурда ҳавонро.

Ояд чу насими карам аз гулшани хулқаш,
Созад ба назар нори сақар варди ҷинонро.

В-ар з-он ки шароре ҷаҳад аз оташи қаҳраш,
Хокистари бевазн кунад кўҳи гаронро.

Эй файзрасоне, ки ба ҷуз файзпазири,
Коре набувад пеши ту як файзрасонро.

Ҳам абр зи дасти ту кунад касб карамро,
Ҳам чарх зи хоки дари ту рифъати шонро.

Бар кисвати умри аду аз моҳи ливоят,
Он омада, к-аз партави маҳтоб катонро.

К-ӯ қатраи хуни адуи теғи туро бин,
Нолида ақиқи Яману барқи Ямонро.

Дар водии адли ту з-ифроти сиёсат,
Калбест ниғаҳдори рама гурги шубонро.

Аз тарбиятат сарвқаде омада гулҳад,
Дар тарфи чаман чун нигарӣ сарви чамонро.

Зарпошии дастат на чу абр аст, ки гоҳе
Равшан кунад аз соиқа як сӯи ҷаҳонро.

К-он рӯз, ки чун меҳр фишонд зари эҳсон,
Пӯрзар кунад офоқ қарон то ба қаронро.

Бар рӯи мунири ту чу наззора кунад меҳр,
Зоил кунадаш ҳумрати хиҷлат ярақонро.

Чун бар чамани ҳилму виқори ту вазад бод,
Аз дил барад он тоза ҳавояш зарабонро.

Он рӯз, ки аз абри бало қатраи пайкон
Борад, ки занад об фазои майадонро.

Ду саф чу ду кӯҳе, ки бувад раста зи оҳан,
Бинмуда чу баргу шаҷараш теғу синонро.

3-он кӯҳу қанон пашшайлон арбадаоин,
Бинанд чу дар тӯймахӯри шери жаёнро.

Ҳар гурд ба ҳамчун худӣ овехта дар разм,
Ангехта дар кинаварӣ барқи ҷаҳонро.

Аз хун, ки ба ҳар сӯ шуда чун сел равона,
Саҳрои вағо қарда аён лоласитонро.

Минқорсифат қарда зи ҳар гӯша даҳан боз,
Чун майл шуда хӯрдани хун зоғи камонро.

Бар бухтии кафрез ғиреви хуми рӯин,
Он навъ наттоқи фалак афқанда фиғонро.

К-аз ҷазри асам пардаи мағз аз таабу ранҷ,
Ангушт ба гӯш омада фарёди амонро.

Он лаҳза агар пошна бар рони сабукхез,
Ҷунбониву таҳрик занӣ кӯҳи гаронро.

3-ин сон фаръи ақбар аз офоқ барояд,
К-афлок ба худ ёбад аз он варта зиёнро.

Ҳар сӯе, ки рӯй оварӣ гар хасм бувад кӯҳ,
Чун коҳ чӣ қувват будаш ҳамли ҷинонро.

Дар як нафас осор намонад зи аъодӣ,
Чун аз асари барқ хасбодӣ паронро.

Кори адуву размгаҳ оварда фаро ҳам,
Тобе чу сӯи базмгаҳ айши инонро.

Қаҷ карда ба фарқи сари худ тоҷи Каёнӣ,
З-иқболи қидам зеб диҳӣ тахти Каёнро.

Мулке, ки зи шоҳе бигирифтӣ ба гадоӣ,
Бахшиҷу диҳӣ ҷилва кафи мулкситонро.

Андар хури базлу карамат нақд расони,
Набвад ба яқин ҳавсала не баҳру на конро.

Ёбад зи суҳо то фалаки аъзамат эҳсон,
Яъне, зи ато моя диҳӣ хурду калонро,

Дар базми наволи ту ду қурсанд маҳу меҳр,
Чун паҳн кунад ходими эҳсонӣ ту хонро.

В-ин турфа, ки дар даври ту мӯҳтоҷ, на соил,
То бишканад аз хони ҷанин нони ҷинонро,

З-он рӯ, ки гадоён сари хони ту бахшанд,
Бисёр ба шоҳон зи чунин моида нонро.

Диндорият он гуна, ки як нукта, ки гӯӣ,
Билхосия сози чу ҳарам дайри муғонро.

Шоҳо, чу зи аввал ба дусад айб харидӣ,
Ин бандаи бефоидаи ҳечмадонро.

Беҳтар зи туам кас нашиносад зи баду нек,
Аз неку бади ман чи яқинро, чи гумонро.

Нашниданат авлист зи таърифӯ зи таъриз,
Андар ҳақи ман нуктаи баҳмонӯ фалонро.

Аз айбу ҳунар ҳар чи ту гӯи, ки чуноне
Ман банда қабул аз дилу қон карда ҳамонро.

То дар саратон аз асари гармии хуршед,
Хуршедвашонанд харидор катонро.

Бодо ҳама маъмури ту в-аз махзани лутфат,
Омода катон, дар саратон хилъаташонро.

ХАЗОН

Дигар шуд баҳри санҷидан баробар адли давронро,
Зи кофӯру зи мушк рӯзу шаб ду палла мезонро.

Валекин мушк афзунтар шавад, гарчи ҳаво аз бард
Кунад кофуркори ҳар нафас кӯху биёбонро.

Шуд аз юбси димоғи даҳр савдо голибаш он навъ,
Ки созад дар саводи шаб ниҳон аъзои урёнро.

Нигар савдоии маҷнун шуда ҳар сӯ шаҷар аз чӣ?
Либос аз бар фиканда баркашад аз бод афгонро.

Ба шухони шаҷар бингар, ки аз бемории муфрит,
Аён гарданд ҳар сӯ заъфаронии ранги бўстонро.

Ба чӯи об чун гул хӯрад он зарди бубин, ё худ
Фалак дар об афкандаст акси барги афсонро.

Агар гул хӯрданаш хоҳӣ, ки гардад бар дилат равшан,
Нишона дар лабаш ёби, гул дар коми пинҳонро.

Ҳама зарди нагӯ, к-аз рӯзи бозори нишоти дай,
Хазон ораста аҷноси рангоранг дӯконро.

Хазон набвад магар шӯхони гулшанро баҳор омад,
К-зоҳир карда ҳар як дар либоси хеш алвонро.

Кафи худро ҳино баста чанор аз маҳзи раъноӣ,
К-аз ин дар изтироб афканда хубони гулистонро.

Шикаста сарв баҳри дасти ў монанди машшота,
Нигор аз баргу зоҳир карда нақшу ҳайъати онро.

Чанор оташ аз он созад аён, к-аз ғояти шўҳи,
Зи тарй нигор баста, созад хушк дастонро.

Сапедор аз ҳарири лимўи в-аз хуллаи асфар,
Басе шармандаги оварда хуршеди дурахшонро.

На барги тут, к-аз мум аст, карда нахлбандиҳо,
З-санъати нахлбанди даҳр зеби боғу бўстонро.

Бад-он ҳайъат, ки тубиро ту гўи баргҳо раста,
З-шакли собиту сайёр хусни боғи ризвонро.

Чаман аз барги руммон шўъла афрўзад. вале созад
Дар ў аҳгар мисоли ҳуққаҳои лаъли руммонро,

Ба ҳар як ҳуққа бини сад ҳазорон лаъли руммони,
Агар ори бурун з-он ҳуққа гавҳарҳои пинҳонро.

Зи рашк аз қатраҳои хун, ки зоҳир кард аз ў гардун,
Ҳамоно, гар ҳамон дам карда хунолуд пайконро.

Самоқ оташ зада дар пуштаи худ, то ки бирҳонад,
Зи сармо пуштапарвозони атрофи кўҳистонро.

Дар авроқи разон наққоши сунъ аз хомаи ҳикмат,
Ба рӯи зарварақ аз ранги лаъли реҳт афшонро.

Мағў лаъли магар аз бодаи лаъласт он афшон,
Паи тарғиби май дар инчунин фасле ҳарифонро.

Ба боғ аз булбули дастонсаро гарчи асар набвад,
Муғанни, гў бад-ин матлаъ музайян соз дастонро.

Хазон з-авроқ беҳ з-акнун ки зинат дод бўстонро,
Хуш ояд сурхрӯи аз шароби зард мастонро.

Бидеҳ соқӣ маи асфар ба ранги шўълаи озар,
Ки бошад рўшноиҳо майи рангин деҳқонро.

Аҷаб мадфун, ки аз ҷӯи зараш деҳқон чу бикшоёд,
Зи хок орад бурун гӯи хавоси оби ҳайвонро.

Чи зебо бикри шӯхе, к-ӯ чу берун ояд аз парда,
Дар-ӯ сад парда аз кофарвашиҳо аҳли имонро.

Чи хуршеде, ки чун аз машриқи соғар шавад толеъ,
Барафрӯзад ба шомӣ айш сад шамъи шабистонро.

Ва гар аз рӯи оташнокаш афтад партаве дар дил,
Чу нори Мусӣ афрӯзад дили арбоби ирфонро.

Ва гар аз лутф бинмояд тариқи маҷлисороӣ,
Диҳад ороши фирдавси аъло базми султонро.

Валекин нек н-ояд ҷуз ба боғе, к-аш ҳазон созад,
Зи авроқи нуҷумосои равшан коху айвонро,

Ба барги заъфаронӣ обкаш хатҳои шингарфӣ,
Нишони хуни ашк афтад руҳи ушшоқи гирёнро.

Кунад барги муруд аз лаълфомӣ нозиронро, ҳаст,
Магар май дар каду оварда буд ойини бўстонро.

Агарчи нест он мавсим, ки аз гулҳо шавад гулшан,
Чи суратхонаи Монӣ зуҳури сунъи Яздонро.

БАҲОР

Вазад боди баҳор эҳёи амвоти гулистонро,
Зи анфоси Масеҳо тоза созад олами ҷонро.

Кунад гул қилваю, афгон кашад булбул ва-з он ҳар ду,
Расад баргу наво маҳзундилони байт ул-эҳзонро.

Ниҳад ҳар лолаи кӯҳӣ пуроташ анбари суда,
Фурӯ пӯшад ба касби атр бар кӯҳ абр домонро.

Даҳони ғунчаро дандону тоҷи лоларо зевар,
Чу меёбад, аз-он дурпош созанд абри найсонро.

Бувад аз пар задан мақсудаш ин, к-оташ барафрӯзад,
Зи ахгарҳои барги гул саҳар мурғи саҳархонро.

Фарози инчунин оташ зи таҳрики сабо ҳар субҳ,
Чинор аз ғояти сармо кушояд дасти ларзонро.

Кашанд аҳли сабӯҳӣ бодаи гулгун ба пои гул,
Навоҳо бо ҳазор оин музайян карда дастонро.

Баҳоре инчунин рафту хазоне инчунин омад,
Ҳамеша худ ҷуз ин коре набошад чархи гардонро,

Шуда гулчеҳраи маъшуқ чунону чарх оварда,
Ба ранги ошиқона ошиқи маҳҷури пазмонро,

Агар нашмурди онро муғтанам, инро шумур боре,
Ки инро ҳам наёби, то бичӯи ҳамчунон к-онро.

Ба рӯи шохи зард ин дам, ки барги лаългун бинӣ,
Бибояд рехтан дар ҷоми зар лаъли Бадахшонро.

Баҳори умрро дидан, ки чун рафту хазон омад,
Хазон ҳам бигзарад то бингарӣ ин кохи вайронро.

Агар хоҳӣ баҳори беҳазон бинӣ, варо бингар
Баҳористони халқи хусрави Эрону Тӯронро.

Мағӯ Хусрав, ки то ҳафтум падар султон бин султон,
Чӣ султон, балки то ҳафтод волид хон бин хонро.

Абулғозӣ сипеҳри салтанат Султон Ҳусайн – он шаҳ,
Ки аз дарёи ҷӯдаш қатра ёбӣ баҳру уммонро.

Зи нутқаш бастагиҳо нуктаи Исои Марямро,
Зи рояш тирагиҳо панҷаи Мӯсои Имронро.

Камина чокари румияш бин дар хайли Қайсарро,
Камина бандаи чинияш дон дар пеши Хоқонро.

Шаҳаншоҳе, ки сад хоқону қайсар бандасон бошанд,
Чу андозад ба фарқи аҳли олам зилли эҳсонро.

Фалак чоҳе, ки дарбонони даргоҳаш даме сад раҳ
Зи наъли мӯза чунбонанд мағзи фарқи Кайвонро.

Чу наъли зар ба як-ду меҳи кавкаб рахшро бандад,
Ба по то афтаду ёбад гадои меҳри рахшонро.

Чу андар ҳикмати асрори хилқат фикр бигморад,
Биёбад, ончи махфи монда Афлотуни Юнонро.

Зиҳи шоҳе, ки аз ройи ту бошад равшани ҳар рӯз,
Ба гардун меҳрро з-он сон, ки аз вай моҳи тобонро.

Бувад қазмат ба ҳар коре ки бояд кард то ҳадде,
Ки аз хотир ба боди тир бӯстон дода нисёнро.

Ба баҳру кон з-абру офтоб он дурру ёкуте,
Ки хоҳанд ар наёбанд. аз кафат ёбанд товонро.

Фалак ҳамчун кавокиб гардад аз даврони худ роҷеъ.
Ба раҷъат гар расонад қосиди амри ту фармонро.

Шаванд афлоку анҷум гар ба чашми тарбият, бини,
Ба рӯзи бор хиргаҳро дар ў гулҳои камсонро.

Ба баҳру бар ғараз қасди дарахти умри хасми туст,
Наҳанг ар арраро дар кор дорад пилдандонро.

Дусад майдони ҷаҳд, чун гӯй ҳар гаҳ чобуки азмат.
Ба тарфе гумбази гардун расонад нӯги чавгонро.

Зи қаъри тираи чоҳи тахайюл ҳикмати раҷят,
Бурун ояд на сад моҳи Муқаннаъ, моҳи Канъонро.

Бувад банду кушоди коинот аз амру наҳйи ту,
Хирад бар чархи анҷум бандад ин беҳуда бӯхтонро.

Басе нон чун маҳу хуршед соилро шавад рӯзи,
Ба базм ар густарад қассом ҷуду ҳашмати хонро.

Тахайюл гар набандад нақш чун зоти ту мавҷуде.
Дар ин мабҳас хирад ҳар дам намояд манъ имконро.

Ба дафъи сеҳри аъдо гар қадам мони, замон фаҳмад
Ҳам аз зоти ту Мӯсоро, ҳам аз румҳи ту Сӯьбонро.

Ба рӯзи растахези кин, ки гурдони дағо хоҳанд,
Ф урӯ шондан ба оби теғу пайкон гарди майдонро.

Гиреви кӯси ҳарби ҳар замон дар изтироб орад,
Ба мачрои миёҳ андар уруқи арзи шарёнро,

Синонҳоро найистони бало бини, зи анбуҳи
Зи бас гулгуналам оташ фитода он наистонро.

Аён гардад қиёмат аз таҳаррук дар ду кӯҳи саф,
Ки уммеди ҳаёт он дам намонад навъи инсонро.

Зи гарди размгаҳ абри бало рӯ бар сипеҳр орад,
Фалак з-он абр бар атроф резад тири боронро.

Зи бас ғилзат ғубори сарсари офат кунад тира,
Ҳама чашм зарраро, сар ба сар бал ранги хуфтонро.

Кашида теғи кин чун офтоб он рӯз ҳар қониб,
Ба пӯя афкани чун ашҳаб афлоки якронро.

Бурун ори димор аз рӯзгори хокиву оби,
Нағъям пури дастонро, ки бал Соми Наримонро.

Ба ҳар зарбе ки андозӣ чи аз ханҷар, чи аз руин,
Зи тан ори бурун хонро, ба хун омехта қонро.

Ба ҳар найза, ки бар пойи савори афкани бар чарх,
Наёяд бар замин наспурда андар осмон қонро.

Ки гар кӯшиш намоӣ фатҳи иқлиме ба ҳар ҳамла,
Гаҳи бахшиш ба як соил бубахши ҳосили онро.

Чу аз майдони разму чайш баргашта ба фирӯзи,
Паи оини базму айш зинат бахши айвонро.

Фарози тахти Ҷамшеду Фаридун афкани маскан,
Фурӯ шишта зи хуршеди ду ораз қард майдонро.

Паи хушҳолии аҳли тараб аз нуктаи қонбахш,
Сикандарваш фуру резӣ ба соғар оби ҳайвонро.

Ба даврат соқиёни моҳпайкар бода гардонанд,
Кашида мутрибони Зӯҳраоин савту илҳонро.

Туро бо он тавоноиву зарби теғи оламгир
Диҳад рӯ олами дигар, ки резӣ ашки ғалтонро.

Хаёли дардмандиҳои ишқат уфтад дар сар.
К-аз оҳу ашк зоҳир сози андар базм тӯфонро.

Зи оҳи сард аҳли базмро дар дил занӣ оташ,
Ки лида бурд, к-ӯ зоҳир қунад чун барқ ниронро.

Ба базли баҳру қудат, к-он наёрад тоб аз он маъни,
Ки сози хушк зарфи баҳрро, холи кунӣ конро.

Шаҳо, аз ўҳдаи мадҳи ту берун омадан созад, —
Маро оқиз, қунон к-аз васфи Хайруннос Ҳасонро.

Ҳамон беҳтар, ки н-орам бар забон ғайр аз дуоғӯи,
Насозам мунфаил аз мадҳатат таъби парешонро.

Ҳамеша то ки баъд аз рафтани фасли баҳор ояд,
Ҳазону шаън ин бошад дурангиҳои давронро.

Баҳори боғи қоҳат бод аз боди хазон эмин,
Мабинад аз камол оини иқболи ту нуқсонро.

3-мулкороиву адлат қаҳонро бод маъмури,
Хусусан мулки Эронро, дар ў халқи Хуросонро!

ДАЙ

Зи хирғаҳи фалак оташ нуҳуфт дуди саҳоб,
Даро ба хирғаҳу оташ фуруз аз маи ноб.

Намуна баҳри мушаммаъ намуд қавси қузаҳ,
Пайи лифофаи хиргоҳи осмон зи саҳоб.

Агар на абр лифоф аст баҳри хиргаҳи чарх,
Зи тори қатра чаро ҳар тараф кашид таноб?

Зи баски симфишон гашт абри симобӣ,
Зи сими барф замин шуд чу Қулзум симоб.

Зи баҳри дай агар-т орзӯ бувад дар айш,
Биёву киштии дарёи лаълро дарёб.

Шаҳест гулхане аз шўълаву зи хокистар,
Қи ҳаст он якаш алтойе ин дигар санҷоб.

Ба сӯи мағриб н-орад шудан зи машриқ меҳр,
Агар нааяфканад аз абр пул ба рӯи халоб.

Даромадан ба рикоб асту бурдани сармо,
Дар ў фано шуда, гўё ба пои халқ рикоб.

Ҳаво хазида зи сармо дар оҳанин гунбад,
Ба руи об, ки ях баста қуббаҳои ҳубоб.

Мағў ҳубоб, ки аз шиддати бурудати дай,
Чу фарши сим шуда сатҳи мўҳраи гирдоб.

Фурўғи орази хубон ба гоҳи яхмола,
Бувад чу бар фалаки обранг нури шаҳоб.

Чу бум шўъла шавад парзанон, зи шиддати бард,
Зуголвор дар-ў уфтанд хайли ғуроб.

Зи бас баёз, ки бар чашмҳо расид аз барф,
Ба сони сурма азиз омада саводи туроб.

Мағўй сурма, ки чун мушки ноб хоки сиёҳ
Ба зери пардаи кофургун шуда ноёб.

Зи парда, бин, ки сиришт аст анкабутосо,
Ки дар даҳонаш ҳама тори сим гашта луоб.

Ба ларза чуссаи муфлис зи шавқи оташи тез,
Мушобеҳи дили махмур аз ҳавои шароб.

Шуда чу ҷазри асам гӯши муфлисон зи самоъ,
Ки ду китф шуда бар раҳгузори гӯш ҳиҷоб.

Ба ҷисми шахс таҳаррук намонда ҷуз ларза,
Чу маййити мутаҳаррик зи қудрати ваҳҳоб.

Дар об моҳи беҳис чу мех рафта ба хок,
Ба хок мор фитода ба сони баста таноб.

Гузашта чун малах аз пушт ҳар тараф зону,
Ҳар он ки буда баҳам дастсой ҳамчу зубоб.

Чу дида шӯъла ба ранги пари малахи ҷаста
Дар ӯ ба сони малах карда хешро пуртоб.

Даруни ҳалқаи чашм ашк баста чун айнак,
Вале ба чашм аз он не фурӯғи касбу на тоб.

Зи боди қотили дай мурда оташи Зардушт,
Ки гашта аз дами Исояш зиндагӣ ноёб.

Дар ин замон ки зи сӯрохи сӯзани сарсар
Чунон вазад, ки шавад зи ӯ бинои умр хароб.

Чу нор хона талаб кун, гирифта равзани ӯ,
Дар ӯ чу донааш аҳгар, чу оби ӯ маи ноб.

Муғаннию ҳарифию соқии дилкаш,
К-аз ин се-чор наёяд адад фузун ба ҳисоб.

Нишот кун, ки муғанни адо кунад, ин шеър:
Ба ёди маҷлиси шоҳаншаҳи рафеъ ҷаноб.

Ки эй, зи оразу лаб гоҳ майли базми шароб.
Дар об сохта оташ аён, дар оташ – об.

Ба ғайри рӯю даҳонат надида кас зарра,
Даруни доираи офтоби оламтоб.

Ҳақи хироми қадат гу: «биё муояна бин»,
Ҳар он кас, ки надидаст – умрро ба шитоб.

Ниқоб монעי нури рухи ту нест, ки нест
Чаҳор пардаи гардун ба офтоб ҳиҷоб.

Кашам хаёли туро риштаҳои қон баста,
Зи баҳри васл ҳаминам мураттаб аст асбоб.

Чу роҳи чашм бубастам ба пораҳои цигар,
Дарун хаёли рухат монда буду, берун — хоб.

Ба бӯи васл ниҳад рӯ ба дарғаҳат, Фоня,
Чунон ки аҳли ибодат ба гӯшаи меҳроб.

Муяссар ар шавадам рӯ ба дарғаҳи шоҳи,
Ниҳам, ки кӯҳли мурод аст хокаш аз ҳама боб.

Ба килки сунъ Абулғозияш лақаб гашта,
Лақаб, ки гуфта қазо к-он аҳсан-ул-алқоб.

Нуҷуми кавкабаи Султон Ҳусайни дарёдил,
Ки баҳри рифъат ўро фалак шудааст хубоб.

Сипеҳр чатри муъаллошро ба таҳи соя,
Чаро, ки қуббаи ў гашта меҳри оламтоб.

Нуҷум раҳши сабукпошро ба наъли Сиём,
Чаро ки пўяи ўро сипеҳр гашта туроб.

Зиҳя, ба пояи рифъат туро макон чое,
Ки ломаконаш чу таҳт-ус-саро шуда ба ҳисоб.

Хаҳя ба зирваи ҳашмат туро маҳалли авче,
Ки Арш гашта ба хоки ҳазизи ў ноёб.

Саманди азми туро суръат ончунон, ки ба тў(й)
Намуда чарх сареъаш чунон, ки хар ба халоб.

Рикоби ҳилми туро он субот, к-андар чашм
Намуда арзи каронаш чу осмон ба шитоб.

Зи дасти чўди ту шуд баҳру кон чунон холп,
Ки кӯҳ тўдаи хошок гашта, баҳр сароб.

Зи лутфи оми ту гар неку бади ҷаҳон мунъим,
Ки кас савол наёбад ба сад ҳазор ҷавоб.

Насими гулшани хулқи ту чун вазид ба рӯҳ,
Дами Масеҳ намуда чу дуди нори азоб.

Шарори шўълаи қаҳрат чу ҷаста ҷирми сипеҳр,
Ҳазор барқи бало карда бар замини пуртоб.

Шуда зи теғи ту вайрон иморати тани хасм,
Шавад чунон, ки иморат зи оби тез хароб.

Дили адут зи пайкони новакат мурда,
Чунон, ки шўълаи нори кўҳан зи қатраи об.

Зи саҳми тири ту фатҳ ҳазор ҳисни ҳасин,
Бале, ғамом зи борон намуда фатҳ- ул-боб.

Пайи фузунии ишрат ба базми ҳашмати ту,
Ки он зи мадди камонча аст ё навои рубоб.

Фалак зи гесӯи Ноҳид бандад онро мӯе,
Қазо зи пари малойик ба ин диҳад мизроб.

Сипеҳри қадри ту баҳре, ки ба ҳар ғарқаи хасм,
Бувад ҳазор чу гардун доираи гирдоб.

Дар он замон, ки зи боди фитан ғубори бало,
Кашад ниқоб ба руҳсор меҳри оламтоб.

Ўиреву кўси дағо он қиёмат андозад,
Ки бигсаланд зи ҳам уштурони чарх таноб.

Ду саф ба ҳайъат ду кўҳи оҳан аз паи қатл,
Ки раста дар вай аз теғу найза сурати ғоб.

Паи шикори тазарви ҳаёту тўтии рӯҳ,
Парад хаданг зи зоғи камон ба боли уқоб.

Дирам ба сиккаи мулки адам расад аз гурз,
Чу бар пашиза ҷавшан зананд чун зарроб.

Ба сони теғ ҳама аз фавод хун лесанд,
Чунон ки гоҳи гизо аз чигар забони зубоб

Чу ҳамла ҷониби хасм оварӣ, дар он соат
Кашида теғ зи зилли ливои фатҳмаоб.

Чунон зи ҷо равад аз садмаи ту сафи аду,
Ки кӯҳи хору хас аз пеши тундрав селоб.

Вазад насими зафар бар ливои мансурат,
Ба ҳар тараф, ки тавачҷӯх кунӣ барои савоб.

Зафарпаноҳ, сипоҳи туро ба ҳар ҷумла,
Нидои фатҳи мубин бишнавад зи ғайб хитоб.

Зи размгаҳ чу ба айвони базм ронӣ рахш,
Ҳазор Кисрову Кайхусрават равон ба рикоб.

Даруни қасри фалак рифъати ҷаҳоноро,
Ниҳода базми Каёни кунӣ чу майли шароб.

Яқин, ки дархури он разм бошад ин базмат,
Ки даври чарх надидаст мисли ҳар ду ба хоб.

Ба саъй ҳар чи зи шоҳон гирифта боши мулк,
Кунӣ атои гадоён ба мадҳи беитноб.

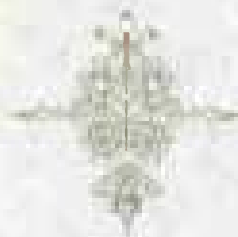
Ҳамеша то ба шито пӯшад абри кофури,
Зи барф пардаи кофургун ба ҷурми туроб.

Ба маҷлиси маи кофуртабӯ мушкинатр,
Ба айш бод муқавви ба ранги лаъли музоб.

Ҳазор бор ҷавонмардиат чу Бармаку Тай,
Ҳазор сол ҷавонбахтият чу аҳди шабоб.

Мурфадом

МУФРАДОТ²⁰

Бисмиллоҳир-раҳмонир-раҳим,
Номаи фатҳ аст зи Ҳайи қадим,
Таъмия дар исми мусаммост ин
Аллоҳ-Аллоҳ чӣ муаммост ин?

Ва баъд чунин маъруз медорад, ки дар ин замони латиф ва даврони шариф, ки илми муаммо шоеъ гашта буд ва латофат ва диққати он аз ҳад гузашт ва хавотири атфоли хурдсол ва атроки ҳаваснок бад-он моил ва аз ғояти нозуки дарёфти он мушкил. Ба хотири фотир чунон расид, ки муҳаққар мухтасаре тартиб дода шавад ва дар ҳар қоида аз қавоиди муаммой чанд муаммое мақсур бар тавзиъи он оварда шавад холи аз такаллуф ва зебой ва орий аз зеби маъноӣ шеърӣ ва муаммой ва дар он кӯшид, ки дар тавзиъи ҳар қоида муаммое, ки оварда шавад, ғайри он қоидаро дар он муаммо дахле набошад. Магар он ки мазкур шуда бошад ва ҳақиқати он иттилоъ афтад, ба чуз як-ду қоида, ки аз эроди он нозимро гурез нест ва дар иҷтиноб аз он тадаббур не. Ва филвоқеъ таъби мубтадиро аз идроки он кулфате ва зеҳнашро машаққате намерасад ва агарчи ин мухтасарро қобилияти он нест, ки дар силки расоил дарояд ва ин муҳаққаро салоҳияти он нест, ки ба чашми аҳли биниш дарна-мояд. Валекин ба чиҳати тасҳили таълими аъмол хондани атфолро шоёд.

Агарчи ҳаст дебо тезбозор,
Вале карбос ҳам дорад харидор.
Дур ар бошад сазои гӯши шоҳӣ,
Барад наққоши шоҳӣ гӯши моҳӣ.

Ва чун ин муҳаққар дар ин фан ба мушобиҳаи «алиф» ва «бе»буд, мусаммо ба муфрадот намуд. Ва ҳувал азизул вадуд.

Муаммо каломест мавзун, ки ҳуруфи исме аз вай ҳосил шавад ба ҳамон тартиб, ки дар исм аст. Чунонки таъби мавзуни салим ҳусулашро қабул намояд ва зеҳни мустақим ба сиҳаташ ҳукм фармояд.

Ва аъмоли муаммой бар се қисм аст: Чи баъзе ба чиҳати таҳсили модда ва ҳуруфи исм аст ва онро аъмоли таҳсили гӯянд. Ва баъзе ба чиҳати такмили сурат ва тартибаш ва онро аъмоли такмили хонанд. Ва баъзе ба чиҳати тасҳили ин аъмол фоида ва нафъи он ҳар ду қисмро шомил аст ва инро аъмоли тасҳили номанд. Аъмоли тасҳили чаҳор аст: интиқод, таҳлил, таркиб, табдил.

Интиқод – ишорат кардан аст ба баъзе ҳуруфи калима ба чиҳати навъе тасарруф дар ӯ бад-он навъ, ки: «аввал», ва «нахустин» ва «рух», ва «сар», ва «тоҷ» ва «чайб», ва «боло», ва «софӣ», ва «шўла», ва ончи далолат кунад бар ҳуруфи аввали калима гӯянд ва ҳарфи аввалро хоҳанд. Чунон, ки дар исми Одам!:

Дили моро чу хоҶи боз чусташ,
Зи оху дарду меҳнат чў нахусташ.

Ва чунон, ки дар исми Малик²:

Чониби ҳўру сўи Кавсару Фирдавс мапўй,
Рўҳи он моҳу лаби лаълу сари кўяш чўй.

Ва ҳамчунин «охир», ва «ниҳоят», ва «по» ва «доман», ва «поён», ва «дурди» ва ончи далолате дошта бошад бар ҳарфи охири калима гўянд ва ҳарфи охир хоҳанд. Чунон, ки дар исми Валад³:

Чун кунӣ гашти чаман баҳри тараб,
Пои сарву гулу шамшод талаб.

Ва чунон ки дар исми Вали⁴:

Чу гири домани ў, пои гул чўй,
Пас он гаҳ дурди май гиру гуле бўй.

Ва қомеъи ҳар ду қисм аст ин мисол чунон ки дар исми Омили⁵:

Шўълаи оташи ишқи туву он гаҳ сари мо,
Пои гул чун бувад ў дурдии май, хезу биё.

Ва бар ин қиёс «миёна», ва «миён», ва «дил» ва «камар» ва ончи далолате бар ҳуруфи васати калима кунад гўянд ва ҳарфи миёнаи калима чун ҳуруфаш фард бошад ирода кунанд. Чунонки, дар исми Вали⁶:

Чун намояд кофири бебоки ман,
Дил зи ҳушу илму дини худ бикан.

Ва чунон, ки дар исми Киё⁷:

Миёни майкада бини дили рамидаи ман,
Камар намуд бутонам баҳри дил бурдан.

Ва мисоле, ки ҳар ду қисмро шомил бошад чунонки, дар исми Шамс⁸:

Аввали шому миёни чаману домани наргис,
Бо чунин шамъу қадаҳ хуб бувад дилбари мўнис.

Ва гоҳ бошад, ки «канор» ва «гўша», ва «лаб», ва «тараф», ва «гарон» ва ончи омтар аз аввал ва охир бошад зикр, кунанд, аввал ё охир хоҳанд. Чунон, ки дар исми Убайд⁹

Чониби айш чу хоҳи биталаб гўшаи боғе,
Лаби ҷўю тарафи руд гузин баҳри фароғе.

Ва мешояд ки «сонӣ» ва «солис» ва мисли он гўянд ва ҳарфе, ки дар он мартаба бошад ирода кунанд, чунонки дар исми Хуррам¹⁰:

Косаҳо дорад чу соқӣ, аввалаш хоҳам зи хум,
В-ар дирам бошад, тамаъ дорам зи сониву сеюм.

Ва тавонад буд, ки ончи омтар аз аввал ва охир бошад тасния ё ҷамъ кунанд чун «тарафайн», ва «атроф», ва «ду гўша», ва «ҷониб», ва «канорҳо» ва маҷмуъи тарафайнро хоҳанд. Чунонки, дар исми Рукн¹¹

Чу тарфи рӯи худ бинамуд бо ман,
Ҳамехоҳам кунун атрофи гулшан.

Ва ҳамчунин «хирқа», ва «пўст», ва «ғилоф», ва амсоли он гўянд ва маҷмуъи тарафайн хоҳанд. Чунон ки дар исми Занги¹²

Масти маро нигар ки чун гашт ба айш майли вай,
Хирқаи зоҳидон кашад, сӯи кабобу сӯи май.

Ва бар ин қиёс: «дилҳо», ва «миёнҳо», ва «мағз» тавон гуфт ва маҷмуъи мобайн-ут-тарафайн хост. Чунонки, дар исми Салами¹³

Бингар, ки аз тараҳҳум он шоҳи аҳли ислом,
Дилҳои муслиминро меҷўяд аз паи ном.

Ва аз туруқи интиқод бошад ишорат кардан ба як ҳарф ё бештар бар сабили ибҳом, ки мақсуд муайян нашавад ҷуз ба қаринаи ном. Чунон, ки дар исми Амон¹⁴:

Инчунин к-аз оби чашми ман ҷаҳон вайрон шавад,
Андак аз ашки ману бисёр аз уммон бувад.

Таҳлил – иборат аст аз он, ки лафзро, ки ба эътибори маъноӣ шеърӣ муфрад бошад, ба эътибори маъноӣ муаммоӣ мураккаб доранд аз ҷуз ё бештар. Чунонки, дар исми Шамс¹⁵

Мондаст зи лаҳни боданӯшам,
Бар ҷониби он суруд гӯшам.

Ва чунонки, дар исми Мазид¹⁶:

Охир аз чашми ту бози ёфтан шуд ҳӯи дил,
Оҳ, агар нанмой, эй сарви сиҳикад, рӯи дил.

Ва чунонки, дар исми Тақӣ¹⁷

Чу набвад меҳру маҳ, эй турфа соқӣ,
Бувад пайваста рухсори ту боқӣ.

Таркиб – иборат аз он аст, ки лафзеро, ки ба эътибори маънои шеъри мураккаб бошад, аз рӯи маънои муаммои муфрад доранд, ба шарти он ки мақсуд аз ӯ маъни бошад на лафз.

Чунон, ки дар исми Қаро¹⁸

Аз рӯи қаҳр чун ёр чашмам ба пой сояд,
Бар рӯи оби чашмам домони ӯ намояд.

Ва чунонки, дар исми Зиё¹⁹

Бо мани муфлис ҳадиси бодаи софи мағӯ,
Қонезам аз ғояти файзу хуши болои ӯ.

Табдил – иборат аст аз он, ки баъзе ҳуруфи ҳосиларо бадал қунанд ба ҳуруфи дигар бевасилаи суvari китобии ҳуруф. Чунонки, дар исми Бурҳон²⁰:

Гӯшаи боғу дили хурраму рухсори нигор.
Чун ниҳон ёбӣ, аз он пас қадаҳ аз каф магузор.

Ва чунонки, дар исми Каркин²¹

Чун равад аз пеши ман, кораш ҷафову кин бувад,
Гар ба пеш ояд, ғамам бинад, дилаш ғамагин шавад

Ва чунонки, дар исми Қадам²²:

Чун ба кӯи ошиқон мондам қадам,
Охир аз ишқу чунун дидам надам.

Ва чунонки, дар исми Шараф²³:

Зи рӯи шӯхию таррорӣ он ёр,
Тараф гирад ҳамеша баҳри агёр.

Ва чунонки, дар исми Беҳзод²⁴:

Сарви хоки пои ту чун дил бар сар шод шуд,
Буд банда, чун баҳо овард, аз он озод шуд.

Ва аз тариқи табдил аст он, ки ду ҷузв калимаро, ки ҳосил карда бошанд, ба ду ҷузви дигар бадал кунанд. Чунонки, дар исми Ҷоми²⁵:

Мурғи дилам ба кӯи ӯ боз ҳаво ҳамекунад,
Майл ба кӯяш ар кунад беҳ, ки баҷо ҳамекунад.

Аъмоли таҳсилӣ ҳашт аст: тансис, таҳсис, тасмия, талмеҳ, тародиф ва ишти-рок, киноят ва тасҳиф, истиора ва ташбеҳ, ҳисоб.

Тансис ва таҳсис иборат аз он аст, ки баъзе ҳуруфи исмро ба сареҳ зикр кунанд ва ба вачҳе аз вучӯҳ таъйин намоянд. Чунонки, дар амсилаи собиқа ба зуҳур мерасад, чи собиқаи партави ишорат бар ин тофта, ки нозими муамморро аз ин чора нест ва низ чунонки, дар исми Дилором²⁶:

Кучо дар ҷаннат-ул-маъво барад ком,
Ки дар кӯяш дили ман гирад ором.

Ва чунонки, дар исми Лоло²⁷:

Дар салому дар каломи ёри ман,
Нест илло номи гулрухсори ман.

Ва тавонад буд, ки ҳуруфи исм ба тартиб дар як маҳал дар назм индиروح ёбад ва ишорат ба таҳсиси он карда шавад. Чунонки, дар исми Ҳақдод²⁸:

Раҳмати Ҳақ дод моро номи ӯ,
Дар миёни раҳмату мо ном ҷӯ.

Ва чунонки, дар исми Рустам²⁹

Гуфтам: Эй дил, сустӣ андар ишқи гулрухсори ман,
Гуфт: «Рустам» он чи гуфт, он аст номи ёри ман.

Ва чунонки, дар исми Осаф³⁰:

Восифе, к-аш васфи ў қомат бувад,
Ҳар чи дар вай бингарӣ, номат бувад.

Ва чунонки, дар исми Салмон³¹:

Дар мусулмонӣ нигар онро, ки бинӣ ғарқӣ май,
Ғарчи неқў нест, аммо коми мо дон номи вай.

Тасмия иборат аст аз ишорат кардан ба мусаммои ҳарфи мундариҷа дар назм ва исми ўро хоستان ба ишорат кардан ба исмаш ва мусамморо хоستان. Аммо қисми аввал, чунонки, дар исми Кофӣ³²:

Тамошоӣ рӯяш гумонам набуд,
Зи рӯи карам ёр ораз намуд.

Ва чунонки, дар исми Салом³³:

Дилам, к-аз сунбулат дар қайди дом аст,
Аз ў як гӯша сӯи дил тамом аст.

Ва аммо қисми сонӣ, чунонки, дар исми Обил³⁴:

Гӯшаи абрӯи худ он бут ба ораз чун намуд,
Ваҳ, ки аз аҳли саломат ҷумлаи дилҳо рабуд.

Ва чунон ки дар исми Шоҳид³⁵:

Шак нест, к-аҳли олам дар сояш дарояд,
Шоҳе, ки аз адолат дилҳо ҳамерабояд.

Ва ҷомиъи ҳар ду қисм аст ин мисол, чунонки, дар исми Муъин³⁶:

Дилҳо зи шамиме, ки зи кӯят ёбанд,
В-он аз тарафи анбари мӯят ёбанд.

Талмеҳ иборат аст аз ишорат кардан ба ҳарфе ё бештар, ки дар мавзӯи маш-хур таҳрир ёфта бошад. Ва дар ин фан он чи аксар мутаориф шуда, ишорат кардан аст ба рақамҳои тақвим, ки аҳли танаъум аз ҷиҳати ихтисор вазъ кардаанд. Чунонки, дар сабти номҳои сабъаи сайёра:

Қамарасту Уториду Зўҳра,
Шамсу Мирриху Муштарию Зуҳал.

ба ҳарфи охир иктифо кардаанд ва рақами қамарро «р», ر менависанд ва Шамсро «с» س ва алоҳозалқийс ва ба ҳамин тариқ аз барои шараф «ф» ف – ва ҳубут «т» – ط ва барои лайл «л» ل ва аз барои рӯз ба эътибори наҳор «р» ر ба эътибори «явм» «м» م ва дар айёми ҳафта аз якшанбе гиранд ва рақами ў ба тартиби ҳуруфи «абҷад» то он ки рақами шанберо «ш» ش гузоранд. Ва ҳамчунин дар сабти асомии буручи давоздаҳгонаги, чун Ҳамал, чун Савр, чун Ҷавзо, ва Саратон ва Асад, Сунбула, Мизон, ва Ақраб, Қавс ва Далв, ва Ҷадия ва Ҳут. Аз барои Ҳамал «ҳ» ҳ рақам ниҳанд ва аз барои Савр «а» а ва ба тартиби ҳуруфи «абҷад» то он ки рақами Далв «д» д ва рақами Ҳут «ҳ» ҳ. Ба ҳамин тариқа истилоҳе чанд доранд, ки пеши асҳоби ин фан муқаррар аст. Пас ҳар яке аз он мавзӯъ, ки доранд дигар тавон кард ва ҳарфе, ки рақами он кардаанд хост. Чунонки, дар исми Сарӣ³⁷:

То нуру сафову бахшишат ом шуда,
Шамсу Қамару Муштарият ном шуда.

Ва чунонки, дар исми Комил³⁸:

Пеши куфри зулфу исломи рухат созам туфайл,
Ҷони худ з-эшон агар ёбам, нишони явму лайл.

Ва тавонад буд, ки ҳарфе, ки аломати яке аз ин чизҳо бошад, дигар кунанд ва он чиз хоҳанд. Чунонки, дар исми Шараф³⁹:

Қиссаи шои ғам ар пардозам,
Рақам аз домани зулфат созам.

Ва ҷомеъи ҳар ду қисм аст ин мисол чунонки, дар исми Халил⁴⁰:

Намудаст Миррих дар шои тор,
Ба он ломи зулфи сияҳ холи ёр.

Ва аз тариқи талмеҳ аст ишорат кардан ба калимоти Қуръони. Чунонки, дар исми Қули⁴¹:

Бар мусҳафи ҷамолаш чун чашми худ расондам
З-ихлос лафзи аввал то рӯи ёр хондам.

Ва чунонки, дар исми Рукн⁴²:

Чу дидам қамарамрову рӯи ўст ниҳон,
Бигӯ ду ҳарф, ки аз вай падида гашт ҷаҳон.

Тародиф ва иштирок бибояд донист, ки ду лафз, ки аз барои як маънии мавзӯ бошанд, мутародифон гӯянд. Ва агар зиёда аз ду лафз бошад алфози мутародифа гӯянд: Чун дар лафзи «моҳ» ва «қамар», алфози «шамс» ва «айн» ва «юҳ» ва «хур» ва «меҳр» ва «офтоб». Ва агар бар акси тародиф, чи лафзро ду маънии бошад ё бештар онро лафзи муштарак хонанд. Чун лафзи «айн», ки муштарак аст миёни «чашм» ва «чашма» ва «зар» ва «хур» ва ҳарфи муайян. Ва лафзи «шаст», ки муштарак миёни адади муайян ва олати маъруф. Пас агар дар назм лафзе мазкур шавад, аъам аз он ки ба истиқлол ё ба ғайри истиқлол ва мақсуди нозими муаммо муродифи он бошад, ба воситаи мафҳуме, ки ҳар як аз ин ду лафз барои он мавзӯанд, таъбир аз ин амал ба тародиф карда мешавад. Чунонки, дар исми Довуд⁴³:

Ба даври рухат чун ба боғе дароям,
Зи ҳар сӯй гулбарги ўро рабоям.

Ва агар лафзе мазкур шавад ва мақсуд маънии дигар бошад, аз маонияш ва раъйи маънии шеърӣ, таъбир аз ин амал ба иштирок карда хоҳад шуд. Чунонки, дар исми Пир⁴⁴.

Қалби сипаҳ гирифт хат аз тарафи рӯи ёр,
Бояд гирифт ин дам аз он ёри худ канор.

Ва ҷомеъи тародиф ва иштирок аст ин мисол, чунонки, дар исми Умар⁴⁵:

Ба рӯяш чу аз бода афтод тоб,
Руҳи моҳи ман шуд кунун офтоб.

Ва чунонки, дар исми Ҷамшед⁴⁶:

Бутонанд анҷум ба ҳар анҷуман,
Аз он ҷамъ хуршед шуд ёри ман.

Киноят ва он бар ду қисм аст. Қисми аввал иборат аст аз зикри лафзи дигар ба воситаи маъние, ки мавзӯе, ки лафзи мақсуд бошад, на лафзи мазкур. Чунонки, дар исми Юнус⁴⁷:

Расуле аз бараш оварда турфа номаи ў,
Вале ба ҳарфи нахустини нома рафта фурў.

Ва қисми дуввум иборат аст аз зикри лафз ва иродаи лафзи дигар ба воситаи маъни, ба шарти он ки далолати аввал ба тариқи талмеҳ набошад. Чунонки, дар исми Бек⁴⁸:

Эй ки холи зери лаб аз анбари соро ниҳи,
Менамояд нек, агар он хол бар боло ниҳи.

Ва чунонки, дар исми Ҷавҳар⁴⁹:

Гавҳари лаълаш балоғат менамояд дар сухан,
Бас ту ҳам, эй дил, ба алфози балеғаш ёд кун.

Ва чунонки, дар исми Афзал⁵⁰:

Эй хоҷа касеро, ки ту фозил дони,
Бояд номаш ба ваҷҳи аҳсан хони.

Ва чунонки, дар исми Хон⁵¹:

Он, ки бо лаъли лаби ҷонбахш ҷонони ман аст,
Чун намояд холи мушкин зери лаб ҷони ман аст.

Ва чунонки, дар исми Тоҳир⁵²:

Номе, ки дар сафо садафи пурҷавоҳир аст,
Аз нуқта зи ҳиндуи холи ту зоҳир аст.

Тасҳиф иборат аст аз тағйир кардани сурати хаттии лафз ба маҳв ва исботи нуқта. Ва он бар ду қисм аст. Тасҳифи вазъи он аст, ки лафзи муқарраре зикр кунанд, ки далолат кунад бар он, ки мурод аз калима, ки тасҳифи он хоста шавад, сурати хаттии ўст бе таъарруз ба маҳви исботи нуқта. Бахусус, чун лафзи «сурат» ва «нақш» ва «расм» ва «чун» ва «шакл» ва «намуна» ва «нишон», ва «мисол» ва «монанд» ва «ашбаҳ» ва амсоли он. Чунонки, дар исми Борик⁵³:

Сурати ёре ҳамехоҳад хирад,
Гў, чу ояд бар сари ў, дил барад.

Ва чунонки, дар исми Раҷаб⁵⁴

Чи сон аз гул шавад ҳалли мушкили ман,
Ки бар шакли рухат чўяд дили ман.

Ва чунонки, дар исми Шамс⁵⁵:

Чу он маҳ асб қаҳонид бар фарози сипеҳр,
Нишони суми самандаш бимонд бар рухи меҳр.

Ва чунонки, дар исми Фаррух⁵⁶:

Чу рӯи моҳро пурси, чи гуна аст?
Ниғаҳ кун, к-аз рухи ёрам намуна аст.

Ва тасҳифи қаъли он аст, ки дар назм ишорате шавад ба маҳв ва исботи нуқта. Ба хусусҳо ва таъбир аз нуқта ба анвоёи мухталифа кардаанд. Чун «қатра» ва «дур» ва «ашк» ва «гавҳар» ва «дона» ва «хол» ва «хӯрда» ва амсоли он. Чунонки, дар исми Самуд⁵⁷:

Мағӯ, ки бурд дилатро рӯи хеш намуд,
Намуд, лек ба рух як-ду хол барафзуд.

Ва чунонки, дар исми Сафо⁵⁹:

Чу дорад соф-софе бода ёрам,
Дигар як қатра боқи кай гузарам?

Ва чунонки, дар исми Борак:

Шоҳи замон чу дар сар пайдо кунад ҳавояш,
Дурҳои тоқи торак резад ба зери пояш.

Ва чунонки, дар исми Фаррух⁶⁰:

То дили худ сохтам холи рухашро маҳал,
Холи рухи дигарон ҳаст чу доғи аҷал.

Истиора ва ташбеҳ ва он иборат аст аз он, ки лафзе зикр кунанд ва аз ӯ як ҳарф ё бештар хоҳанд ба воситаи мушобаҳат дар сурати хатти. Чунонки, дар исми Саъд⁶¹:

Бар зулф чу меҳри оразат намуди,
Меҳри дигарам бар сари меҳр фузуди.

Ва чунонки, дар исми Зиё⁶²:

Сабо ду барги гул овард аз боғи рухат ҳосил,
Ниҳодам он яке бар чашму ин паҳлӯи доғи дил.

Аъмоли ҳисобӣ ва он панҷ услуб аст. Услуби исми ва он иборат аст аз дарҷ кардани исми ададе дар назм ба қасди далолат бар адад, хоҳ мақсуд исми он адад бошад. Чунонки, дар исми Воҳид⁶³:

Дуиро дар хаёли хеш мабанд,
Дили худро ҳамеша бар яки банд.

Ва хоҳ ҳарфе, ки далолат кунад бар он. Чунонки, дар исми Кули⁶⁴:

Даруни дил, ки хаданги ту беадад бошад,
Бале, камини ададаш бингарӣ, дусад бошад.

Услуби ҳарфӣ ва он ишорат аст бар таъйини ҳарфе ё бештар, то зеҳн интиқол кунад аз вай ба ададаш. Хоҳ мақсуд исми он адад бошад ва хоҳ ҳарфе, ки дол бошад бар он. Чунонки, дар исми Дӯст⁶⁵:

Бӯи зулфатро ду қисм омад ҳисоб, эй нўшлаб,
3-он яке рутб-ул-лисон омад аҷам, 3-он як араб.

Ва чунон ки, дар исми Шайх⁶⁶:

Баҳри нақди васли он маҳ симу зар кардам шумор,
Чун рухе бинмояд он дам, нақди ҷон созам нисор.

Услуби ақсой ва он иборат аст аз зикри аҳвол ва авсофи ададе бар ваҷҳе, ки зеҳн аз мулоҳизаи он интиқол кунад ба ҳамон адад. Чунонки, дар исми Бахтиёр⁶⁷:

Садяки моҳи ману даҳсади хуршед шумор,
То тавони ки ба ваҷҳе бибарӣ раҳ сӯи ёр.

Ва чунонки, дар исми Фалаки⁶⁸:

Бингар ғайри тоқи афлоке,
Ки бар қасри ёр шавад хоке.

Услуби инҳисорӣ ва он иборат аст аз зикр кардани маъдуде, ки ҳасри ӯ адади муайяни маъруф ва машҳур бошад бар ваҷҳе, ки зеҳн интиқол намояд ба ададаш. Чунонки, дар исми Таййиб⁶⁹:

То моҳи сипеҳр қадри ман кард уруҷ,
Ҳар лаҳза кунам ҳисоби афлоку буруҷ.

Ва чунонки, дар исми Баҳлул⁷⁰:

Ҳар ки бар паҳлӯи моҳи хештан паҳлӯ ниҳад,
Доғҳоро аксар аз паҳлӯи худ як сӯ ниҳад.

Услуби рақами ва он иборат аст аз ишорат кардан ба рақаме аз арқоми ҳисоби ба ваҷҳе аз вучӯҳ то зеҳн мунтақил шавад ба ададе, ки он рақам барои он мутаъаййин шуда. Ва суvari арқоми ҳисоби ин аст: 1 – ۱ -як, ду 2 – ۲ , се 3 – ۳ , чаҳор 4 – ۴ , панҷ 5 – ۵ , шаш 6 – ۶ , ҳафт 7 – ۷ , ҳашт 8 – ۸ , нӯҳ 9 – ۹ ва зобита. Дар ин арқом чунон аст, ки аввали рақам ҷониби ямини нозири мартабаи оҳод аст, ва сониян, ашарот ва солисан, миъот ва робиян улуф ва хомисан ашароти улуф ва содисан миъоти улуф, ва собиъан улуфи улуф ва алоҳозал қиёс ило гайринтиҳоя. Ва дар мартабае, ки сифр иборат аз доираи сағира бад-ин нигоранда дар ҳеҷ наёяд, балки ба ҷиҳати ҳифзи мартаба бошад. Пас аз барои даҳи ин сурат 10 – ۱۰ бояд нигошт, на аз барои сади ин 100 – ۱۰۰ , ва аз барои ҳазору яки ин 1001 – ۱۰۰۱ ва аз барои ҳазору даҳи ин 1010 – ۱۰۱۰ ва аз барои ҳазору сади ин 1100 – ۱۱۰۰ ва бар ин қиёс. Чун ин қоида доништа шуд, пас тавонад буд, ки ҳамчунон чи ба воситаи сурати хатти тавассул тавон ҷуст ба ҳуруф. Чунонки, дар амали ташбеҳ гузашт. Ҳамчунин тавассул тавон ҷуст ба воситаи сурати рақаме ба аъдод. Чунонки, дар исми Садр⁷¹:

Аз ду зулфу қоматаш ду ҳалқа бину ду алиф,
Гар ду чандон ҳам алиф, ҳам наъл хоҳи мухталиф.

Ва чунонки, дар исми Зирак⁷²:

Зор бингар дар сари қўяш мани беморро,
Бар дили зорам нигар доғи фироқи ёрро.

Ва тавонад бўд, ки аз аъдод низ тавассул ҷўянд ба сурати рақами.

Чунонки, дар исми Ҳисом⁷³:

Қомати ёре, ки медонад ҳисоби ҳандаси,
Оварам дар чашм, 3-он сурат раҳам аз бекаси.

Ва мисоле, ки ҳар ду қисмро шомил бошад. Чунонки, дар исми Ҳаким⁷⁴:

Эй сабо, қонам бибар, бар хоки пой ў фишон,
Ё зи хоки кӯи ў бар гӯшаи чашмам расон.

Ва ин мисол бинобар он аст, ки чун сурати сифр аксар бар ҳайъати нуқта воқеъ мешавад, пас ба чиҳати сифр иктифо ба нуқта мекунад.

Аъмоли такмилӣ се аст: Таълиф, исқот, қалб.

Таълиф иборат аст аз ҷамъ кардани алфози мутафарриқа, ки дар ҳар маҳал аз назм индиروح ёфта бошад ва он гоҳ бар сабили иттисол бошад, ки аҷзоро ба ҳам пайвандад ва бе он ки ҷузве дар ҷузве дарояд ва инро таълифи иттисоли хонанд. Чунончи, дар амсилаи собиқа зоҳир аст, чи собиқаи партави ишорат бар ин тофта, ки дар назми муаммо иҷтиноб аз ин қоида мутаассир аст, балки мутааззир. Чунонки, дар исми Ҳомид⁷⁵:

Чун бибарад қом ба сӯи даҳан,
Қатра зи лаб пок кунад моҳи ман.

Ва чунонки, дар исми Темур⁷⁶:

Зайли оҳи ман чу пайвандад ба зайли осмон,
Моҳи турки ман кунад мазкури онро ҳар замон.

Ва чунонки, дар исми Ҷобир⁷⁷:

Эй, сари зулфат шуда абрӯ, ҷамолат офтоб,
Қуд ар толеъ шавад, тарфи ҷамолат з-он саҳоб.

Ва чунонки, дар исми Ғариб⁷⁸:

Холе ба чашм кардам бар рӯи дилрабоне,
Савдо нигар, ки пухтам ҷоеву ваҳ чӣ ҷое!

Ва гоҳ бар сабили имтизоҷ бошад ба он навъ, ки баъзе аҷзо дохил бошад дар баъзе ва инро **таълифи имтизоҷӣ** хонанд. Чунонки, дар исми Дониёл⁷⁹:

Ҳаст ҳар сӯ бингарам васли қадат ҳосил маро,
Нест бар ҳар сӯ хаданги ғамзаат дар дил маро.

Ва чунонки, дар исми Камол⁸⁰:

Зулфат аз тоби сунбули пуртоб,
Рухат аз хай шуда гули сероб.

Ва чунонки, дар исми Содир^{#1}:

Эй сарви равон, пешам як лаҳза чу биншиня,
Дар синаам аз ҳаҷрат пайваста алиф бини.

Ва чунон ки дар исми Ҷалол^{#2}:

Ба захми теғи ту гашта ду пора фарқи сарам,
Аҷаб мадор ба рухсора пораи, ҷигарам.

Амали исқот иборат аст аз нуқсон кардани ҳарфе ё бештар аз лафзе, ки инди-
роҷ ёфта башад дар назм ва он бар ду қисм аст: Исқоти мисли ва исқоти айни.
Исқоти айни он аст, ки он чи қасди андохтани он карда бошанд, дар ҳамон лафз,
ки аз он хоҳанд андохт, мутаайин сохта бияндозанд. Чунонки, дар исми Содик^{#3}:

Бувад, к-он холи лаб боло намояд.
Дигар раҳ чун намояд, дил рабояд.

Ва чунонки, дар исми Зирак^{#4}:

Чун дили сўзони маро дид ёр,
Сўхт дилаш бар дили мискини зор.

Ва исқоти мисли он аст ки он чи қасди андохтани он карданд, дар ҷои дигар
таъйин карда бияндозанд. Чунонки, дар исми Убайд^{#5}

Нест ғайр аз аҷз дилро дар ғамат, эй нозанин,
Рӯ ба аҷз орад зи бедоди ту, идрокам бубин.

Ва мисоле, ки ҷомеъи ҳар ду қисм аст, чунонки, дар исми Ҷамшед^{#6}.

Чу ниғаҳ намуд он ҷамоли камол,
Ёфт хуршед хешро ба завол.

Ва чунонки, дар исми Малик^{#7}:

Шамими зулфу каломи лабат бувад бешак,
Ки аз шикофи дилам раҳнаҳо барад як-як.

Ва дар ин амал ба ҳар лафзе, ки далолат ба вачҳе аз вучӯҳ бар нести ва завол тавассул тавон ҷуст ва ин ҷумла аст. Чунонки, дар исми Камол⁸⁸:

Гў, меҳру маҳ аз сипеҳр манамоӣ дигар,
Гар ҳаст ба он узору рухсор назар.

Ва чунонки, дар исми Вайс⁸⁹:

Ғам мадор аз тиру теги он санам,
То ки вай бошад, туро з-инҳо чӣ ғам?

Ва чунонки, дар исми Алиҷон⁹⁰:

Рӯ зи олам бар дари ҷонон биёр, эӣ беҷарор,
Нози ҷонон мангару дарди диле кун ошкор.

Ва тариқи нафӣ, чунонки, дар исми Коко⁹¹:

Чанд гӯӣ, ки ҳисоби дили худ соз тамом баён,
Ҳар шигофест, ки ақлаш бинад, набарад поён.

Ва чунонки, дар исми Вали⁹²:

Ҳадиси бўса гарчи арз кардам як-ду бор ўро,
Валекин менаёрам гуфт лафзе аз канор ўро.

Ва аз он ҷумла тавассул ҷустан аст ба феъле чанд, ки бе калимаи наҳӣ ва нафӣ далолат бар исқоти шайъ кунад. Мисли «кашидан» ва «пўшидан» ва «афшондан» ва «рондан» ва «раҳондан» ва «рехтан» ва «рамидан» ва «паридан» ва «гусехтан» ва «гудохтан» ва «шудан» ва «фаромўш шудан» ва «равон шудан» ва «пора шудан» ва «безор шудан» ва «ниҳодан» ва «нуҳуфтан» ва «буридан» ва «хиромидан» ва «эҳти-роз кардан» ва амсоли ин. Ба ҳамин тартиб хоҳад мазкур шуд. Чунонки, дар исми Чақмоқ⁹³:

Аз Чақар шуд моҳи ман навъи дигар доманкашон,
Ҳар чӣ ёбад дар Чақар, гӯ чарх дар пояш фишон.

Ва чунонки, дар исми Рашид⁹⁴:

Рӯи ҳури ман ниҳон буд, ин ки гуфтам зоҳираш,
Аз ҷамолаш гӯшае бинмуду пўшид охираш.

Ва чунонки, дар исми Киё⁹⁵:

Аз ламъаи оташи рухат чун дармонд,
Хуршед хайи орази худро афшонд.

Ва чунонки, дар исми Оҳи⁹⁶:

Дили худро зи кӯи ёр рондам,
Сару дил аз балои ӯ раҳондам.

Ва чунонки, дар исми Ҳамро⁹⁷:

Аз мастии нашоти сабӯҳи, ки тараб
Он моҳ рехт соф май, он гаҳ газид лаб.

Ва чунонки, дар исми Тоҳир⁹⁸:

Аз ошёни хеш чу дур афканад қазош,
Дар мурғи дил рамида нигар оҳи дилхарош.

Ва чунонки, дар исми Борақ⁹⁹:

Бар сари кӯ дид беморе худ он паймонгусил,
Чун сараш бибрид аз ҷавр, он гаҳаш бигсехт дил.

Ва чунонки, дар исми Шуъайб¹⁰⁰:

Оташи шавқи дили шамъ гудохт,
Айбаш ин, к-ӯ сӯи ту меҳр андохт.

Ва чунонки, дар исми Ҳуд¹⁰¹:

Оҳуе, к-аз тири ӯ бигрехт, тираш дарзамон
3-ӯ гузашту гашт андар пой ӯ ҳамчун камон.

Ва чунонки, дар исми Чунайд¹⁰²:

Қадаш, эй ҷон, гар зи оғӯшат шавад,
Сарви бўстони фаромӯшат шавад.

Ва чунонки, дар исми Шибли¹⁰³:

Дил аз шавқи рӯи ту овора гашт,
Бале, чунки он дида сад пора гашт.

Ва чунонки, дар исми Шоми¹⁰⁴:

Аз шаробам талхкоми шуд, Худо безор аз ӯ,
Гарчи охир ногузир аст ин дили бемор аз ӯ.

Ва чунонки, дар исми Зуннун¹⁰⁵:

Зулфу холат вола ҳам доранд, гарчи аз чунун
Сар ниҳодам дар раҳат, аммо пушаймонам кунун.

Ва чунонки, дар исми Наҷм¹⁰⁶:

Булбул аз ғунча рӯ нуҳуфту парид,
То даҳони ту ғунчасон хандид.

Ва чунонки, дар исми Зирак¹⁰⁷:

Ёр моро дар хиром омад чу қомат бешаке,
Меҳру маҳ аз ҳар тараф пешаш намояд даҳ яке.

Ва чунонки, дар исми Бобо¹⁰⁸:

Оҳу ашкам дар ғамат, эй дилнавоз,
Боду борон аст аз ӯ кун эҳтироз.

Ва аз он ҷумла аст, ки лафзи «холи» ва «тиҳи» ва мисли он зикр кунанд ва исқоти мобайн-ут-тарафайн хоҳанд. Ва чунонки, дар исми Наҷм¹⁰⁹:

Ринди муфлисро, ки дайр омад мақом,
Бесаранҷом аст, к-аш холист ҷом.

Ва аз бадоеъи сувари исқот аст ин мисол, чунонки, дар исми Комил¹¹⁰:

Зи оби Хизр нахоҳам, ки ҷон ба ком расад,
Маро бас аз лаби ӯ гар забон ба ком расад.

Қалб ва он иборат аст аз ишорат кардан ба тағйири тартиби ҳуруф муяссар шавад. Пас агар маҷмӯъи ҳуруф алаттартиб мунқалиб шавад, ӯро қалби кул хонанд. Чунонки, дар исми Шаҳоб¹¹¹:

Дил, ки аз теғат ба хун оғўшта аст,
Гарчи беҳуш буд, боҳуш гаштааст.

Ва чунонки, дар исми Шараф¹¹²:

Ҳар тараф дилҳои саҳти дилбарон,
Гашта фарши кўят, он ҷо раҳш рон.

Ва чунонки, дар исми Мазид¹¹³:

Ҳар шабе дорам дил аз ҳаҷри ту пур хуни ҷигар,
Пораҳо бингар бар ў бар ҳар яке доғи дигар.

Ва агар на ончунон бошад онро қалби баъз гўянд. Чунонки, дар исми Зайд¹¹⁴:

Нафаси ошиқонаи зоҳид,
Дар дилаш гашта чун дами фосид.

Ва чун ин тасарруф ба тақдим ва таъхири ду калима ё бештар воқеъ шавад ва бемулоҳиза тасарруф дар тартиби ҳуруфашон, онро қалби куллий хонанд. Чунонки, дар исми Дилором¹¹⁵:

Ман аз ў орому ў дил хост аз ман, бин, ки чун
Ҳарчи меҷустем, шуд зеру забар аз чархи дун.

Ва чун ишорат ба тағйири тартиби ҳуруфи калимот ба муфрад карда шавад, ки ба ҳасби вазъи далолат бар он кунад, чун калимаи «қалб» ва «акс» ва «давр» онро қалби вазъи гўянд. Чунонки, дар исми Малик¹¹⁶:

Навбаҳорон гарат ҳавои мул аст,
Соф май гир, з-он ки даври гул аст.

Ва чунонки, дар исми Фаюр¹¹⁷:

Гарчи булбулро зи гул хори ҷафо шуд муттасил,
Саҳл бошад, гар намояд сўи булбул рўи дил.

Ва агар фаҳвои сухан мушаъар бошад, ба тағйири тартиби ҳуруф бе он ки муфрадоти каломро далолате бошад бар он, онро қалби ҷаълий хонанд. Чунонки, дар исми Камол¹¹⁸:

Комил он бошад, ки як ҷо тири ишқаш аз чигар,
Чун барояд гираду маҳкам кунад ҷои дигар.

Ва чунонки, дар исми Начм¹¹⁹:

Дар чаман он шӯх шайн ангехта,
Барги насрин бар лаби ҷӯ рехта.

Ва чунонки, дар исми Лутф¹²⁰:

То лӯлиёна шӯхиву лаъб оварад ба ҷой,
Он тифл сар ниҳод мукаррар ба зери пой.

Ва чунонки, дар исми Амон¹²¹:

Номат, ки ба ростя қалам кард дилам,
3-ӯ ҳамчу нигин нақш баровард дилам.

Қ и т ъ а :

Умедам бувад ин ки чашми худованд,
Бар ин нақшҳои парешон фитола.
Пас аз ҳақку ислоҳ гӯяд, ки гоҳе
Кунад илтифоташ худовандзода.

Таммат

Рубоӣ

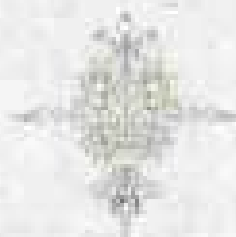
Ин нусха, ки шуд ба юмни саъйи ту тамом,
Маҳбуби табоеъи хавос асту авом,
Дар фанни муаммо чу машоҳири киром,
Кас чун ту надидам, ки бурун орад ном¹²².

Хотима:

Чун ҳусни адои ин манзум вассофи ин тасниф аст ва лутфи баёни ин марқум маддоҳи ин таълиф, мантиқи суханорой аз ситоиши он маоф бояд дошт ва хотири нуктафазойро бар таърифи он набояд гумошт. Вассалому алайкум.

A decorative border with a repeating floral pattern in shades of green, brown, and red, framing the entire page.A large, circular, multi-layered floral ornament with intricate patterns in green, brown, and red, surrounding the central text.

**ХАМСАТ
УЛ-МУТАХАЙИРИН**

Ул олими алломға юз ҳамду сано –
Ким, Одам ила тузди чу бу дайри фано.
Илмиға малак сурмоди бир ҳарф яно,
Жуз нукта «Субҳонака ло илма лано»¹.
(жалла шаънуҳу ва азума султонаҳу)

Юз наът ангаким, хулқи карим ўлди фани,
Яъники, карам кони Расули мадани,
Мундоқ деди илм аҳлини айларга ғани,
«Ман акрама олиман фақад акрамани»².

(Саллаллоҳу алайҳи ва ало олиҳи ва асҳобиҳи ва атбоиҳи ва саллама ва баъду)³.

Бани одам ашроф ва хавосси хилватларида хусусан, аҳли олам сойир авоми анжуманларида, умуман, тасаввур ва аноният умуринииг худройи ва ужбу нафсоният оламининг даштпаймойи Алишер ал-мутахаллис бин-Навоий (ғуфира зунубаҳу, сутира уюбаҳу)⁴ андоқ арз қилур ва бу навъ шарҳға етқурурким, Олий ҳазрат, валоят манқабат, қошифи асрори раббоний ва олими румузи асрори самадоний «Ал-уламоу варасат ул-анбиё»⁵ қисматгоҳида илми ўн оламча эрканлардин юз тир ортуқроқ тарака олғон ва «Ал-уламоу уммати каанбиёи бани исроил»⁶ нузҳатгоҳида юз йигирма тўрт минг ҳариф аросида ўзини тўрт соҳиб миллат мушобаҳатиға солғон, тариқат аҳлининг муқтадоси ва имоми ва шариат ҳайлининг мужтаҳид ва шайх ул-исломи, яъни нур ул-Ҳақ вад-дин, қаҳф ул-ислом ва муслимийна шайхуно ва Мавлоно Абдураҳмон ул-Жомий (қаддасаллоҳу сирраҳу ва наввараллоҳу марқадаҳу)⁷.

Рубоий:

Ким гунбази гардандаи олий бунёд,
То даврида таъжилға бўлғай мўътод,
Одамки бўлуб халифа ёйди авлод,
Авлодида бир уйла халаф бермас ёд.

Бу навъ соҳиб давлати бузургвор ва бу янглиғ соҳиб камоли нубувват-кирдор бу хоксори паришон рўзгорни азим илтифотлари била сарбаланд ва ғариб навозишлари била аржуманд қилиб, абнойи жинс аро сарфароз,

балки жинси башардин мумтоз қилур эрдилар. Чун покиза руҳларининг қудсий ошён тоири бадан қафасидин равзаи фирдавс гулшани сори парвоз тузди ва муборак жисмларининг олий макон пайкари дор ул-фано мажлисидин дор ул-бақо анжуманига майл кўргузди, агарчи аҳли оламга мотам юзланди, аммо соҳиб мотам бу номурооди сўтвор эрдим ва сойир авлоди одамга азо воқеъ бўлди ва лекин соҳиб азо бу ношооди таъзият шиор эрдим.

Чун бу мотамда мажруҳ кўнгул озори ва маҳзун хотир изтиробу изтирори ҳаддин ошти. Бу ранж таскини ва бу ошуб итмийнони учун хаёлга андоқ келдиким, ул сипеҳри иззу иқбол била бу хокийваши фурумоя ва ул меҳри авжи камол била бу зарраи камсармоя орасида ўтган ҳолатдин бир неча варақ нигориш қилгаймен ва мақолотдин бир неча муқаддима гузориш бергайменки, ул умур зоҳиру ботинимга мужиби мубоҳот ва қувонмоқ ва дунёю охиратимга боиси ифтихор ва ўқунмоқдур. Ва агар ул навъ илтифотларни маҳбубдин муҳибга халойиқ бовар қилмасалар – ул ҳазратнинг мусаннафотида мазкурдур ва ул тарийқ хусусиятларни муроддин муридга жуз маҳолот билмасалар – куллийётларида мастурким, бу даъвога икки далили мувофиқ, балки икки гувоҳи содиқдур, чун бу рисола хаёлга келди, биносин бир муқаддима ва уч мақола ва бир хотимага кўюлди ва бу беш дафъа сўзгаким, ўқуғувчиларга кўп мужиби таҳайюр эрди – «Хамсат ул-мутаҳаййирин»⁸ тасмия қилилди.

Муқаддима – аларнинг насабларию валодатлари ва сойир авқотларининг сулукию бу фақир алар хизматлариға қачон мушарраф бўлғоним.

Аввалги мақолат – алар била бу фақир аросида ўтган иттифоқий умур гаробатлиқ сўзларким, андин аларнинг бу фақирга хусусият ва илтифотлари маълум бўлур.

Иккинчи мақолат – алар била бу фақир аросида битилган руқъалар бобидаким, ҳоло аларнинг куллийётида мазкурдурур ва муншаотларида мастурким, фақир жавоб битибмен ё акс.

Учунчи мақолат – кутуб ва расоил бобидаким, аларнинг мусаннафотидур ва бу фақир аларнинг таълифиға боису таснифиға сабаб бўлубмен ва бу маъни ҳамул кутубнинг кўпроғида зоҳирдур.

Хотима – ул кутубу расоил бобидаким, бу фақир алар хизматида таълим ва истифода юзидин ўқубмен ва аларнинг ҳаётларининг охирининг тарихи ва ул ҳолат кайфияти.

МУҚАДДИМА

Аларнинг шариф валодатлари ўзларининг муборак назмлари мазмунидин андоқ маълум бўлурким, санаи секиз юз⁹ ўн еттида эрқандурким, ўз валодатлари замонидин секиз юз тўқсон уч¹⁰ йил ўтган таъриҳда жамеъи

ҳолотким, аларга ўтгандур — назм қилибтурлар ва ул ғариб қасидадур ва анга «Рашҳ ул-бол»¹¹ от қўюбтурлар ва матлаи будурким:

Манам чу гўй ба майдони фусҳати маҳу сол,
Ба савлаҷони қазо мунқалиб зи ҳол ба ҳол.

Ба соли ҳашсаду ҳафдаҳ зи ҳичрати набави,
Ки зад зи Макка ба Ясриб сародиқоти чалол.

Зи авчи қуллаи парвозгоҳи иззу қидам
Ба-дин ҳазизи ҳаво сустан кардаам пару бол.

Ба ҳаштсаду наваду се кашаидаам имрўз.
Зимоми умр дар ин тангнои ҳиссу ҳаёл¹².

Ва бу қасидани айтқон таъриҳдин сўнгра яна беш йил умр гулзоридин баҳраёб ва ҳаёт чашмасидин сероб эрдилар. Секиз юз тўқсон секиз¹³даким, ёшлари замонидин сексон икки йил ўтмиш бўлғайким, пок руҳларининг қудсий ошён булбули рихлат навосин оғоз қилиб, гулшани фирдавс ҳаво-сиға парвоз қилдиким, анинг кайфияти шарҳ била ўз ерида, иншоллоҳ, сабт бўлғай.

Аларнинг олий насаблари имом ул-мухтаҳидин¹⁴ Муҳаммад бинни Ҳасан бинни Абдуллоҳ бинни Товус бинни Ҳурмуз Шайбоний¹⁵ға борурким, Ҳурмуз бани Шайбон қабиласининг малики эрмишким, Бағдодда салтанат қилибдур ва жоҳилият замонида амир ул-мўъминин Умар (разияллоҳу анҳу)¹⁶ халифанинг илгида ислом шарафига мушарраф бўлубтур ва Бани Шайбон қабиласи насаб шарафида арабнинг кўпроқ қабойилиға мужиби мубоҳот ва тафохурдур ва ўз оталари ва улуғ оталари зуҳду тақво била машҳур ва қазоу фатво била доим машғул эрмишлар ва Жом вилоятида сокин ва шайх ул-ислом Аҳмади Жом¹⁷ ватанида мугаваттин ва аларнинг бу қитъаси бу маъниға далилдур:

Қитъа

Мавлидам Чому рашҳаи қаламам
Чуръаи чоми шайхулисломист.
Лочарам, дар қаридаи ашъор
Ба ду маъни таҳаллусам Чомист¹⁸.

Алар кичик ёшлиғ эканда ҳам алардин муфрит фаҳму табъ осори зоҳир бўлур эрмиш. Ва ул жумладин будурким, орифи комил ва муршиди мукамал мавлоно Фаҳриддин Луристоний¹⁹ки, ўз замонининг яғонаси ва ҳақиқат баҳрининг гавҳари яқдонаси эркандур — Жом вилоятида аларнинг оталари уйига тушгандур, алар тўрт ё беш ёшларида эмди мактабға борур вақтлари эмиш, ҳазрати Мавлоно аларни ўз қошларида ўлтуртуб, бармоқ ишорати била

ҳавоға машҳур отларни: «Умар» ё «Али»дек битир эрмиш ва алар тааммул била ўқур эрмишлар ва ҳазрати Мавлоно аларнинг туфулиятда бу навъ зеҳну зақосидин мутабассим, балки мутаажжиб бўлур эрмишлар. Андоқким, бу сўз «Нафаҳот ул-унс»²⁰да дағи мазкур бор. Туфулиятлари айёмидағи бу навъ осору аломот кўп манқулдур. Сабт этарға машғул бўлунса, сўз узалур.

Бори кичик ёшидин шабоб аҳдининг авойилиғачаким, Жом вилоятида эрмишлар – аларға фойда еткурур киши оз топилғон жиҳатидин:

Куёш ул навъки мағриб сори,
Ё Наби уйлаки Ясриб²¹ сори.

шаҳрга азимат қилибдурлар ва Ироқ дарвозасида «Низомия» мадрасасидаки, мавлоно Зайнуддин Абубақр Тоёбодий²² ва мавлоно Саъдуддин Тафтазоний²³ ва баъзи Амир Хусрав Деҳлавий²⁴ни ҳам дерларким, анда сокин бўлғондурлар, маскан қилиб, таҳсилға машғул бўлубтурлар ва оз фурсатда абнойи жинсдин ишни ўтқариб, балки шаҳрнинг мутабаҳҳир уламосидин илму фазлни ошуруб, аларға улуму фунундин ҳеч қайсида замон аҳлидин кишига эҳтиёж қолмайдур.

Рубоий:

Ҳар кимга етар мавҳибати субҳоний
Ким, айлағай они олими раббоний.
Билмоққа улум истилоҳин жоний,
Оз вақт фалак муштағил айлар они.

Агарчи бир неча вақт биззарурат улум касбиға иштиғол кўргузубдурлар, аммо ҳеч вақт назм ойинидин холи эмас эркандурлар. Чун аларға биззот машраби тавҳид бийик воқеъ бўлғондур, ҳақиқат жамолин мажоз мазоҳири мушоҳадасида муояна кўруб, беихтиёрлиғлар даст берур экандур. Ул маънини назм либосида адо қилмоқдин гузирлари йўқ эркандурким, бу восита била ўтқа таскин ва ўтлуқ кўнгулга ором бўлур эркандур. Бу жиҳатдин назмдин ҳаргиз фориг бўла олмайдурлар ва бу боисдин назмға тавдвину девонға тазйин бўлубтур ва мурури айём ўтуб, аларнинг назми ҳар синф шеърдин оламнинг золининг қулоқ била билагин самин дуррлар била музайян ва жайб билан этагин оташин лаъл била мамлу ва мулавван қилибтурлар ва ғарибдурким, зоҳир улумининг такмили вақтида неча иш аларға муяссар бўлубтурким, бу умматда аксари акобир ва соҳиб камоллардин ҳеч қайсиға воқеъ бўлғони зоҳир эмас.

Ул жумладин бири шеърдурким борча аснофин ул навъким, ҳар синфидаким биров саромад ва мусаллам бўлғондур, алар ул кишидек, балки ортуғроқ ўз ҳақ ва мулки қилдилар.

Яна бир: тасаввуф масоили истилоҳотин андоқ такмил қилдиларким, ўтган машойих ва авлиёуллоҳ (қаддасаллоҳу асрораҳум)²⁵нинг расоил ва кутубидинким, ғояти ийҳомдин ул шариф илмининг идрокидин кўпроқ толиби номуродлар маҳрум, балки орий эрдилар – ул илмни ўз рисола ва китобларида хўброқ алфозу адо била ул навъ таснифлар қилдиларким, кўпроқ фақирлар анинг мутолаасидин ҳазз топиб, баҳраманд бўлурлар.

Яна бир: тариқат одоби сулукида андоқ дақиқ равиш била тарийқларини туздиларким, ҳеч киши аларнинг зоҳир улуми ва шеър ва муаммо ва иншо ва бу навъ нималардин шарифроқ ниҳоний амрға машғул эрконларин билмадилар ва фаҳм ҳам қилмадилар ва бу ишта чун ҳеч мутанаффисқа муршиди комил мулозамати ва иродатидин гузир йўқдур, ҳазрати қутби тариқат ва ғавси ҳақиқат мавлоно Саъдуддин Кошғарий²⁶ким, «Нақшбандия»²⁷ хожалари силсиласининг ул замонда комил ва мукамил муршид ва халифаси эрди – суҳбатин ва мулозаматин ихтиёр қилиб, замонининг сойир муршидлари ва комиллари хидматлариға – Ҳазрат шайх Баҳовуддин Умардек ва мавлоно Боязид Пуроний ва мавлоно Муҳаммад Асад²⁸дек бузурғлар суҳбати шарафиға доғи мушарраф бўлур эрдилар.

Аммо толиби илмлиқ ва шоирлиқ суратидаким, бу шариф илм сатр ва китмониға бу икки ишдек парда мумкин эрмас топилмоқ, невчунким дарвешлиқ фано касбидур, балки фанойи маҳздур ва бу икки иш маҳз даъвою жадал ва анонияту худписандлиқдур.

Аларнинг камолоти овозасин эшитиб, йироқ йўллар қатъ қилиб муборак суҳбатлариға мушарраф бўлурға келганлар аларни асҳоб орасида ғояти бетаайюнлиқдин мутлақо танимаслар эдиким, ўлтурур кўпарда ва айтмоқу эшитмоқ ва емоқу киймоқда ўзлари била сойир мулозимлари орасида тафовут йўқ эрди.

Киши улуми зоҳирийдин ва маънавийдин бир масъала илқо қилғунча ҳаргиз алар оқдин қарони маълум қилғонлари маълум бўлмади. Аммо масъала илқосидин сўнгра доғи бори улумға маҳорату истиҳзор ул мартабада эрдиким, ҳаргиз ҳеч китобға боқмоққа эҳтиёж бўлмади.

Мунча ишнинг зимнида ишқи зоҳир тариқиким, «Ал-мажозу қантарат ул-ҳақиқат»²⁹ иборат андин бўла олғай – аларға андоқ муставли эрдиким, ҳар мулойим мазҳарининг ҳусну малоҳатиким, Ҳақ жамолияти тажаллиси била зуҳур қилмиш бўлғай ё жавру бедоди офатиким, жалолият сифати била жилва кўргузмиш бўлғай, ул сифотидин зоти айният мушоҳада қилиб, сабабни мутлақо ародин муртафеъ кўруб, кўзлариға мусаббибдин ўзга нима келмаган жиҳатидин бетоқат бўлиб, ҳарне ул изтиробда аларға ишқ шиддатидин ва шавқ суубатидин юзланса эрди жонсўз шеърлар ва дилфурўз ғазаллар иштиғоли била ул таҳаммулсизлиққа итмиён берурлар эрди.

Ва бу ҳол доғи аларға одоби тариқатдаким, тасаввуфда боиси фано бўлғай, кўп мадад берур эрди. Чун фанойи вужуди мавҳум ҳосил бўлди ва ишқу шавқ ўти забона торта киришти, ҳар ойинаким, беихтиёрлиғлардин қалан-

дарвашлиғ ва сару по бараҳналиғ ва тоғу водий тутмоқ ва мақсуди аслийдин ўзга барчани унутмоқлик даст берур, аларнинг бу шевагин зоҳир аҳли ишқи зоҳири маҳзга ҳамл қилиб, аслий мақсудларидин ғофилу отил қолурлар эрди. Аммо, аларга ғайри мақсуди ҳар навъ суратдаким, ўзларин кўргузур эрдилар — барча ўз ҳолларининг пардаси ва рўйпўши эрди.

Бир неча йилким, бу ҳолга ўтти — зоҳир улум фазоилида даврнинг уламою фузалосига фоиқ бўлуб, ботин ҳолида дағи бийик маротиб ҳосил қилиб, ғариб кутуб ва расоил тасаввуф илмида алардин рўзгор авроқини музайян қилиб даврон аҳлига бу шариф илмнинг истилоҳоти била дақиқ масоилин равшан ва мубарҳан қилдилар, андоқким, мусаннафот теъдодида, иншооллоҳ, битиб бўлғай.

Шоҳрух³⁰ султоннинг замони авоситидин султон Абусаид³¹ замонининг авоилиғича шаҳрда сокин эрдилар. Андин сўнгро Хиёбон бошида ҳазрати пир маҳдум Мавлоно саъдул миллати вад-дин Саъдулдин Кошғарий мазори бошида иқомат расмин зоҳир қилдилар ва шаҳрнинг жамеъи уламо ва ақобирию ашрофи аларга мулозамат ва тараддуд бунёд қилдилар, то ул подшоҳи замоннинг³² аркони давлат ва аъёни ҳазрат ва олийшон умаро ва рафъе макон судур ва вузаро, балки аср подшоҳи аларнинг остониғаким, мақсуд Қибласи ва мурод Каъбаси эрди — ташриф келтурурлар эрди, балки ўзларин мушарраф қилурлар эрди. Андоқки, даврнинг аржумандлари ва аҳднинг сарбаландлари ул ҳазратнинг олийшон остониға юз еткурурлар эрди ва илтижо келтурурлар эрди. Сойир ниёзмандлар ва оммаи бехеш ва пайвандлар ҳам кўзларин ул эшик туфроғидин ёрутурлар эрди.

Бу фақири ҳақир бу сўнгги жамоат зумрасида Хиёбон бошида кўрган замонида мухтасар битилган рисола сабақиға мумтоз бўлдум (алҳамду лиллаҳи алат-тавфиқ)³³.

АВВАЛГИ МАҚОЛАТ

Ул ҳазрат била бу фақир орасида ўтган иттифоқий умур ва ғаробатлиқ сўзларким, андин аларнинг бу фақирға илтифот ва хусусиятлари зоҳир бўлур.

* * *

Бир кун мавлоно шайх Абдуллоҳ котиб муқарраби ҳазрати Борий¹ Хожа Абдуллоҳ Ансорий²нинг «Илоҳийнома»ға мавсум «Муножот» рисоласин фақир қошиға келтуруб эрди ва мавлоноий мазкурнинг кутуб байъ ва широсиға ҳам муносабати, ҳам ҳазрати хожаға авлодлиғ нисбати бор. Фақир ул рисоланинг аввал саҳифасин очиб, хутбасин ўқумоқ бунёд қилдим, бу хаёл билаким, бир саҳифа ё ғояташ бир варақ ўқулғай, андоқки эл маъхудиур, сўзнинг хўблуг ва равонлиғидин ҳеч ерда бас қила олмадим, то рисолаким, икки жузвдин ортуғроқ эди — итмомға етти. Мажлис ҳуззо-

ри воқиф бўлуб, таажжуб қилдиларким, бир рисолаким, икки жузвга яқин, балки ортуғроқ бўлғай, бир таважжух била боштин-оёққача ўқумоқ холи аз гаробат эмас.

Тонгласи ҳазрати Махдум бандахонаға ташриф келтурдирлар. Ул рисола ҳозир эрди, олиб очиб, муборак назарларин солдилар. Туно кунги асҳоб андоққи рўзгор аҳлининг ойину даъби бўлур, таажжуб изҳори юзидин туно ўтган воқеани ул ҳазрат хизматларида арз қилдилар. Алар табассум қилиб, дедиларким: «Ажаб амри иттифоқий бизнинг ва сизнинг оралиқда воқеъ бўлғон эрмиш: икки ё уч кун бурунроқ мавлоно шайх Абдуллох ушбу рисолаки бизнинг қошимизга келтуруб эрди, биз доғи аввалдин бунёд қилдук, охириға дегинча ҳеч ерда турмоқ бўлмай туганди».

Тонгласи мавлоно шайх Абдуллох келди, то китобин ё баҳосин олған. Баъзи анга айттиларким: «Фалон яъни банда бу китобни аввалдинким ўқумоқ бунёд қилди, тутагунча иликдин қўймади».

Ул таажжуб юзидин дедиким: «Ҳазрати Махдумий хизматлариға ҳам элта бердим, аларға ҳам ушбу ҳол воқеъ бўлди».

* * *

Бир кун ул ҳазрат хизматларида асҳоб ҳозир эрдилар ва ҳар навъ сўз ўтадур эрди. Бурунроқ фақир аларнинг шайба қасидалариғаким, матлаи будур:

Сафед шуд чу дарахти шукуфадор сарам
Ва з-ин шукуфа ҳамин меваи ғам аст барам³.

Изҳори бу навъ ақида эрдиким, бу навъ ғариб манойиқлиқ ва кўп чош-нилиқ ва нозук хаёллик, салис иборатлиқ, латиф адолиқ шеър фақир кўрмайдурмен, бовужуди улким, қасидагўйларким муқаддамдурлар, қасойидларин кўп мутолаа қилибмен ва асҳобдин баъзи мусаллам тутса, баъзи мусаллам тутмоқға кориқ кўринур эрдилар ва ул ҳазрат мажлисларида сўз қасойид услуби сори торгти, чун ҳар навъ ўтти, фақир шайбанинг васфин ораға солдим ва таърифида беихтиёр бўлдум, то сўз ҳамул ерга еттиким, арз қилдимким: «Фақир муқаддимин малик ул-каломлардин ҳеч қайсидин андоқ қасида эшитмайдурмен»⁴.

Ул ҳазрат табассум қилиб айттиларким: «Мутааххирлардин биз ҳам андоқ шеър эшитмайдурбиз»⁵.

Жамъи сокит бўлуб, фақир бир неча ул бобда баст қилиб, абъёт ўқур эрдим. Алар мунбасит бўлуб, тасдиқ била талаққи қилур эрдилар, то ул жамъа фақирнинг сўзининг сидқи тамом зоҳир бўлуб, ўз ақидаларидин айланиб, фақирнинг ақидасиға келдилар.

«Фанойя» боғчасин ясардаким, ул ҳазрат ҳавлиларининг ичинда ер иноят қилиб бериб эрдиларким, фақир ўзига мухтасар манзил ясабмен.

Подшоҳ Марв қишлоғига азимат қилғонда фақир Дарвеш Ҳожи Ирқбанд-никим, замоннинг чобукдаст боғбонларидиндур — таъйин қилдимки, баҳор ўлғоч, ул боғчага раёҳин ва ашжор эҳкай. Баҳор бўлғонда Дарвеши мазкур келиб, ул боғчанинг буйрулғои ишига қиём кўргузурда ул ҳазрат дағи гоҳи келиб, муборак хотирлари ташҳизи учун бир оз замон анда бўлур эрмишлар ва баъзи йиғочларға дағи илтифот қилиб, ер кўргузур эрмишларки, қайда эҳкай.

Дарвеш Ҳожи тунд мизожлиқ девона кишидур. Баъзида муноқаша қилур эрмиш ва ул ҳазратға хуш келиб, мунбасит бўлур эрмишлар. Бир кун йиғочқа алар ер таъйин қилибтурлар. Девона боғбон инод юзидин дебтурким: «Мунда экмасмен». Алар инбисот била дебтурларким «Невчун экмассен?» Ул дебтурким: «Ражадин ташқаридур, тонгла черик келса, Мир Шайхим⁶ боғбонлиқда воқиф кишидур, кўруб эътироз қилғусидур». Алар дебтурларким: «Боғча Шайхимнинг эмас, Алишернингдур, ул эътироз қилмағусидир».

Черик шаҳрга келгандин сўнгра Дарвеш Ҳожининг тундликларидин асҳоб нақллар қилурлар эрди. Ул ҳазрат дағи завқу нишот юзидин ул йиғочни кўргузуб, ўтган ҳикоятниким, алар била Дарвеш Ҳожи орасида воқеъ бўлғондур, нақл қилур эрдилар.

* * *

Бир кечаси бир улуг киши маҳаллида жамоати азизлар хизматида туштум. Мутаҳҳари Удий⁷ким, хушовозлиқда Зуҳра⁸нинг отаси ва хушхонлиқда анинг фарзанди руҳафзоси бўла олур эрди, Тағанний маҳаллида Ҳожа Ҳасан Дехлавий⁹нинг бу шеърин ўқуйдур эрдиким:

«Зиҳй дарунаи дилро замон-замон ба ту майле»¹⁰ то бу байтға еттиким:

Мисоли қатраи борон сиришки ман ҳама дурр шуд,
Чунин асар диҳад, оре, тўлўи чун ту Суҳайле!¹¹

Мажлис аҳли мутааййин хуш табъ эл эрдилар ва мири мажлис ҳам хуштабъ ва подшоҳнишон. Муғаннийға баъзи эътироз юзидин ва баъзи танбеҳ юзидин дедиларким: «Сиришки ман ҳама дурр шуд» ўқума, «дурр шуд» ўрниға «хун шуд»¹² ўқуки, «дурр шуд»нинг маъноси йўқтур. Мири мажлис дағи аҳли мажлисға муттафиқ бўлди. Бу фақир ҳеч нима демадим. Мажлис ҳуззори фақирға дағи машғуллуқ бунёд қилдиларким: «Сен дағи невчун бу сўзда асҳоб била мувофиқ эмассен?» деб, фақир дедим: «Мен ул жонибменким қоил адо қилди, яъни:

Мисоли қатраи борон сиришки ман ҳама дурр шуд ростдур, балки мундоқ керак».

Барча хужум қилиб, фақирға ғулу қилдилар. Фақир айттимким: «Чун сиз барча бир жониб бўлдунгиз, мен ялғуз. Сизга ўз муддаомни собит қила олмон, аммо бир кишини ҳакамликқа мусаллам тутсангиз, гарав боғлармен».

Барча иттифоқ қилиб айттиларким, Ҳазрати махдум олам афозилининг ҳаками, балки ҳоқимидур, аларни мусаллам тутмас киши йўқтур. Чун сўз мунга қарор топти. Фақир алар била гарав боғлаб, мажлисининг кайфиятин ва ул баҳсининг сабабин ва ул байтда «хун» лафзи муносиброқ ё «дурр» лафзи мувофиқроқдур деб, мақсуднинг иснодин ҳамул замон битиб, ул Ҳазрат хизматлариға йиборилди. Бир яхши замондин сўнгра борғон киши жавоб келтурди ва ул Ҳазрат бу мисрани битиб эрдиларким:

«Сухан «дурр» асту тааллуқ ба ғўши шаҳ дорад¹³.

Ул жамоат мулзам бўлуб, фақирға аларнинг тарбият ва мададлари бу навъ етти. Маълум эмаски, ҳаргиз киши бу навъ мухтасар жавоб ҳеч саволда айтмиш бўлғай. Тонгласи бу сўз шуҳрат тутти. Эл ёд тутуб мажолисда нақл қилурлар эрди.

* * *

Подшоҳ ул йилки Хуросон тахтин олғондаким, «Жаҳоноро» боғи тарҳин солдилар. Бир панжшанба куни ул ҳазрат хизматларида Гозургоҳидин¹⁴ Дашт юзи била Хиёбон¹⁵ сори бориладур эрди. Саййид Фиёским, ул боғнинг таъмири ва боғбонлиғи анга мутааййин эрди, йўлда йўлуқтиким, аробаларға улуғроқ сарв йиғочларин боғлардин сотун олиб, қўнгариб юклаб, «Жаҳоноро» боғига элтадур эрди: Ул Ҳазратға салом бериб, илтифот қилиб, мутояба била дедилар:

– Яна ҳеч сарв йиғочи қолдиму? Не, буйла сарв йиғочи юклабсен, оё неча йиғоч бўлғай?

Ул дедиким:

– Санаббиз, юз тўрт ададдур. Алар дедиларким:

– Ажаб ададдур.

Фақир дедиким:

– Муносиб ададдур, невчунким, «қад»¹⁶ адади била муносибдур.

Алар дедиларким:

– Ростдур, – дағи фақирни таҳсин қилдилар.

* * *

Бир кун алар йўл била борадур эрмишлар. Маҳмуд Ҳабиб отлиғ девонаи хуморийи абтарий бор эрди, маст ва ошуфта, аларға йўлуқуб, беадабона сўзлар айтиб, балки сафоҳатлар қилибтур, аммо алар мутлақ илтифот қил-

майдурлар, дағи анинг сори боқмайдурлар. Яна бир кун фақир алар хизматида борадур эрдим. Ҳамул девона фақирни алар била кўрдиким, борадурмен. Ул ердинким, жунун аҳли ва абтар халойиқ фосид хаёлоти бўлғай, соғинмиш бўлғайким, алар анинг туно кунги беадаблиқларидин фақирга шаммаи изҳор қилғайлар ё қилмиш бўлғайлар. Аларга бетақриб сўз қотиб, узрхоҳлиқлар бошлади. Фақир таажжуб қилиб, алардин истифсор қилдимким: «Бу девонанинг паришон узрхоҳлиқлари, оё, не жиҳатдин эркин?»

Алар сўзни ўзга сори юткаб, туно кун ўтган ҳолатдин ҳеч нима изҳор қилмадилар. Аммо асҳобдин туно кун ўтган сўз маълум бўлди. Ул девона безътидоллиқлар қилса эрди, анга таъзир ва адаб қилилур эрди. Фақир тиладимким, анга адаб буюрғайман. Алар дедиларким:

— Сен ҳеч нима демагилким, анга адаб етгусидур. Бир неча кун ўтмадиким, яна бир девона ани уруб ўлтурди.

* * *

Қуррат ул-айни салтанат Музаффар Ҳусайн мирзо¹⁷нинг Аҳмад Ҳусайн отлиғ фарзанди Тенгри раҳматиға борганда алар азо сўрар дастур била «Боғи Сафед»ға келиб эрдилар. Фақир ул азиз фарзанд марсияси била ул азиз ота дуоси бобида бу байтни айтиб эрдимким:

Гар шамъ мурд, меҳри фалакро мадор бод!
Гар қатра рехт, оби бақоро қарор бод!¹⁸

Ул Ҳазрат хизматларида оҳиштағина ўқудум. Султонзода мажлисларида алар давот ва қалам ва қоғоз тиладилар, дағи бу байтни битидиларким:

Фарзанд меваест зи шохи дарахти умр,
Гар з-он ки мева рехт, шаҷар пойдор бод!¹⁹

Ва султонзода ниёзмандлиғлар қилиб, бу байтнинг мусаввадасин олиб, ул Ҳазратға азим таъзимлар қилиб узоттилар.

* * *

Алар Макка сафаридин²⁰ қайтиб шаҳарға келганда, подшоҳ рўзгор ҳаводиси иқтизосидин Балх юрушиға бориб эрдилар. Чун ҳумоюн раъятким, Балхдин қайтиб, тахтға озим бўлдилар, истиқбол расми била Мурғоб вилоятиғача келиб эрдилар. Подшоҳ била мулоқотдин сўнгра бандахонаға ташриф келтуруб, кеча анда бўлдилар. Кеча алар истироҳат қилур учун бир янги такалуфлиқ оқ уй бор эрди, ани тиктурулди, то ул Ҳазрат анда осойишға машғул бўлдилар.

Иттифоқо ул кеча бир ғариб тунд ел эстиким, ўрдунинг кўпроқ оқ уй чодирларин йиқиб, ажаб ошуб эл аросиға солди. Алар учун тиккан оқ уйни дағи йиқиб, ушотибдур.

Алар хизматидағи асҳоб дегандурларким:

– Ҳайф бу уйдинким, хейли яхши уй эрди, ажаб пора-пора бўлди. Муни тиккан фаррошлар, оё, не дегайлар?

Алар дебутурларким:

– Не дегайлар, айтғайларким, кошки бу шумқадамлик муллолар бизнинг уйга келмасалар эрди.

* * *

Ҳам ушбу тарихда эрдиким, фақир сипоҳликдин мутанаффир бўлуб, маносибни тарк қилиб, мулозиматни ўқсутуб эрдим. Алар танбеҳ ва насиҳат юзидин сўрдиларким:

– Бу навъ амре масмуъ бўлди, бу жиҳат на эрди эркин?

Фақир дедимким:

– Инсон жинси суҳбат ва ихтилотидин малул бўлуб эрдим, бу ишга ул боис бўлди.

Алар дедиларким:

– Инсон кимни хаёл қилиб эрдинг, бизга дағи кўргуз?

Кўрқуб эрдимким, манъ қилғайлар. Бу жавобдин билдимким, муборак хотирлариға бу иш хейли нохуш келмаган эрмиш. Хотирим жамъ бўлди.

Ул Ҳазрат Мавлоно Соғарий²¹ била кўп мутояба қилурлар эрди. Бир кун алар хизматида Мавлоно Соғарий ҳозир эрди. Алар анинг шеърин таъриф қилур рангда анинг била мутояба қилур эрдилар. Ва Мавлоно Соғарий ўз шеърин бағоят эҳтимом юзидин карру фар била ўқуғувчи эрди. Андоққи, бир оз нима бевуқфроқ киши қошида ўқуса эрди, кўп яхшиликға ўтқарур эрди. Фақир ўқумоғин ҳам таъриф қилдимким, бовужуди хўб айтмоқ хўб ҳам ўқур. Алар табассум била айттиларким: «Бизга мундо бозий берур». Алар бу қитъани айтиб эрдиларким,

Қитъа

Соғарий мегуфт: дуздони маоний бурдаанд
Ҳар кучо дар шеъри ман як маънии хуш дидаанд.
Дидам аксар шеърҳояшро, яке маъний надошт,
Рост гуфтаст ин ки маъниҳояшро дуздидаанд²².

Ул вақтким, фақир «Хамса»ға татаббуъ қилдим, бир дostonда Ҳазрати Шайх Низомий ва Амир Хусрав Деҳлавий ва ул Ҳазрат маддоҳликларидаким, ўзумни ихлос ва ниёзмандлик юзидин аларға тобеъ ва пайрав тутуб, сухангузорлик воқеъ бўлуб эрдиким:

Каҳфи фано ичра алар бўлса гум,
Мен ҳам ўлай робиухум калбухум²³.

Ул учурда Мавлоно Соғарий доғи бу маснавийга бир неча байт татабуъ қилиб эрди ва фақрни мухотаб қилиб, бир мақсуд орасида бу навъ бир байт айтиб эрдиким:

Мир ки гуфт: робеъхум қалбухум,
Ёфта файзи сухан аз қалбухум²⁴.

Фақирга ўқуғонда бу байтгаким етти — фақир мутояба юзидин айттим-ким:

— «Аз калбухум» таркибида «аз» — «мин» маъноси биладур, «мин» ҳуруфи жоррадиндур ва мадхулин мажрур қилур ва бу таркибда ўз амалин қилса, қофия ғалат бўлур?²⁵

Мавлоно Соғарий мундоқ жавоб бердиким:

— Бок йўқтур, Ҳазрати Махдум ҳам бу эътирозни қилдилар.

Бу сўз тақриридин фақирга неча ғараздур. Бири: Мавлононинг бир байтда бурунқи мисраида номавзунлуғи ва иккинчида: қофияни ғалат айтганиким, бировким бир маснавий байтида мундоқ фоҳиш ғалатлар қилса, андоқ улуғ ерларга не навъ илик урғай, яна бири: фақирнинг эътирозига жавоб берганининг ғаробати, куллийроғи ва мутоябаомиз эътирозда ул Ҳазрат била фақир арасида таворуд воқеъ бўлғони.

* * *

Бир кун Подшоҳ ҳазратлари бандахонада эрдилар: «Тортиладурғон аъямдин, айттилар, ул Ҳазратга доғи нишона бермак муносибдур».

Қарор анга туттиким, Хожа Деҳдор²⁶ элтгай. Элтган нималар орасида ҳамоноким бир эътидолдин ташқари семиз қўй учаси дағи бор эрмиш. Хожа Деҳдор андинким, фарти иштиҳодур, ул уча таърифида муболаға андоқ қилмиш бўлғайким, аларга андин Хожанинг рағбати, балки ортуғроқ тамаи маълум бўлмиш бўлғай. Демиш бўлғайларким: «Ўлтур ва машғул бўл». Хожа андоқ пешакорлар ул таомни емоқда кўргизмиш бўлғайким, аларга бу рубойни айтурга боис бўлмиш бўлғай.

Эй Хоҷа, маро ба лутфи худ парварди,
З-овардани пушти дунба фарбеҳ карди,
Биншастию дунбаро ба рағбат хўрди,
Бурди ба шикам он чи ба пушт оварди²⁷.

Яна бир қатла Хожа Деҳдордин мутанаввиъ аътималар била алар хизматига йиборилиб эрди. Анда доғи бир қўй-қўзи учаси бор эрди. Анга ўхшарки, Хожа ўзига ул ҳадоёни иснод қилиб, мубоҳотгуна қилмиш бўлғай – алар бу бобда бу қитъани айтиб эрдиларким:

Қитъа

Хоҷа овард баҳри суфраи мо
Пушти он як-ду гўсфанд, ки кушт.
Лекин аз дасти нахвати чудаши
Нашуд олураам ба-дон ангушт.
Ҳаст аз он ба худаши тасавури он,
Ки ба Ҳоғам ҳамерасад ба ду пушт²⁸.

Фақир кўпроқ авқот ниёзмандлиқ юзидин нақд ё жинсдан тухфа ва табаррук алар хизматига йиборса, Хожа Деҳдордин йиборилур эрди. Анга ўхшарки, баъзи вужуҳни санамоқда бобил-хилофгуна воқеъ бўлғондур. Алар бу қитъани айтиб эрдиларким:

Қитъа

Хоҷа Деҳдор аз атийяи Мир
Ҳар чӣ орад зи дирҳаму динор,
Музди по баргирифта, мегўяд:
Ношумурда, ки понсад асту ҳазор.
Ҳеч дар хотираш намегардад
Фикри шармандагии рўзи шумор²⁹.

Яна бир қатла ушбу навъ моддада ҳам бу қитъани айтиб эрдилар:

Қитъа

Ба Деҳдор гуфтам, ки бардор бахш!
Аз он суфра, ки аз вай сар афроштам.
Зи инсоф дам зад, к-аз он бахши худ
Ҳамон бас, ки дар роҳ бардоштам³⁰.

* * *

Бир қатла фақир аларнинг қадимий девонин Мавлоно Абдуссамадга-ким, замоннинг хушнависларидиндур ва хуш табъ ҳам бор, буюруб эрдим ва улча мақдур тақаллуфдур қилилиб эрди. Ва девон тугангандин сўнгра алар хизматига элтиб, муқобала истидъоси қилилди. Алар айттиларким:

«Бир-икки кун мунда турдик. Биз миқдоре мулоҳаза қилали. Котибин хуштабъ киши дерлар. Шоядки, эҳтиёт қилиб эркинким, муқобала қилурға эҳтиёж бўлмағай».

Тонгласи фақир алар хизматиға еттим, айттиларким: «Бу китобни ғариб навъ битибдур, анга ўхшарким, илтизом қилмиш бўлғайким, ғалатсиз мисраъ битмағай, баъзи ерда бирор-иккирор, балки ортуқ абъёт ҳам тарк қилибтур, ўзи-ўқ мунда бўлса, чун хушнавис кишидур, кўп эҳтиёт жиҳатидин шояд хейли рўзгори зоеъ бўлғай».

Гуфту шунид кўп ўтти, охир фақир дедимким: «Агар сизнинг муборак қаламингиз била ислоҳ топса мужиби мубоҳот ва зебу зийнат бўлур». Оқибат қарор анга туттиким, ўз муборак қаламлари била ислоҳ қилғайлар. Ҳад ва ниҳоятдин ортуқ ғалатлар эрдиким, ҳам ҳақ ва ҳам ислоҳ қилдилар, то итмомға етти, девоннинг охирида бу қитъани битиб эрдиларким:

Қитъа

Хушнависе чу орази хубон
Суханамро ба хатти хуб ороост.
Лек ҳар чо дар ў зи саҳви қалам
Гоҳ чизе фузуд, гоҳе кост.
Кардам ислоҳи он бо хати хеш,
Гарчи н-омад чунончи дил мехост.
Ҳарчи ў карда буд бо суханам
Ба хати ў қусур кардам рост³¹.

Султон Яъқуб³² фақирдин китоб тилаганда андин нафисроқ китобим йўқ эрдиким, ҳар мисраида ул ҳазратнинг муборак қалами кириб эрди ва аларнинг — ўқ қудсий осор анфоси эрди — йибордим ва бу битилган кайфиятни шарҳ била битидим. Ўқуб, хушвақтлиғлар қилиб, қитъани ёд тутуб, мактубда миннатдорлик изҳор қилиб эрдилар.

* * *

Бир сабоҳ ул Ҳазрат бандахонаға ташриф келтуруб эрдилар. Ул уйда бир-икки жуфт товус бор эрди. Сўз асносида андоқки, товуг не дастур била сабоҳлар катакдин чиқормоқ маъхуддур, товусларни асрағучи ҳам уйларидин суруб чиқорди, ҳамул замон жилва қила бошлаб, қуйруғларин чатр қила бошладилар. Алар сунъ наққошининг нақшбандлиғи ғаробатида мутаажжиб бўлуб, товус бобида ҳар навъ сўз ўтардур эрди, то сўз анга етиштиким, баъзи эл қошида бу сўз борким товус жуфт бўлмай байза қўяр, баъзи қошида будурким, мастлиқ вақтида эркагининг кўзидин бир қатра сув модасининг кўзига томиб, ул тухм моддаси бўлур. Алар фақир

сори боқиб, айттиларким: «Бу сўз йироқ эрмаским, эътибори бўлғай, невчунким, – машхурдуким, Мир Хусрав баъзи расоилида бу маънини изҳор қилмиш бўлғай, ул Ҳиндустонда бўлгон кишидур, то анга таҳқиқ бўлмағай, битмамиш бўлғай».

Фақир агарчи бу сўзнинг маъзи кизб эканин билур эрдим, аммо алар юзида Амир Хусрав сўзин не тасдиқ қилдим, не такзиб ва ҳеч жавоб бермадим. Алар жавоб бермаганнинг сабабин сўрдилар. Заруратдин фақир айттимким: «Шояд Ҳиндустонда товусға бу ҳол воқеъ эркин». Алар мутаажжиб бўлдилар: на Мир Хусрав сўзи исботида муболаға қилдилар, на фақирнинг сўзининг нафйида. Невчунки, ҳеч жониб аларға яқин эрмас эрди. Аммо фақирға ажаб ҳол воқе бўлдиким, Мир Хусравдек кишининг сўзиким, алардек бузургвор айтқайлар ва мен тасдиқ қилмағаймен. Бу фикрга туштумким, ўз мудлаом исботини не навъ қилғайменким, бу ҳолатда маст нар товус югурди, дағи модасин босиб жуфт бўлди. Алар кулуб дедиларким: «Мундоқ иттифоқий иш-оз воқеъ бўлмиш бўлғай, шубҳа рафъ бўлуб, мудлао исботи зоҳир бўлди».

* * *

Аларнинг Сафиуддин Муҳаммад отлиф фарзандлари Тенгри раҳматиға борди. Банда, азо сўрар ойинин бажо келтурурга отланиб, алар хизматиға борадурғонда ёри азизим Шайхим Суҳайлий йўлда йўлуқти, қаён борадурғоним билгач, ҳамроҳ бўлди. Андин сўнгра Мавлоно Сониъий йўлуқти, ул доғи қўшулди. Алар хизматиға борғоч, акобиру ашрофдин жамъи касирлар хизматида эрдилар. Мажлисада ўлтурғоч, фақирларнинг рутбаси шавкатидин ва мажлис савлатидин ҳаср бўлуб ҳеч навъ сўзким, далолат азо сўрмоқға қилгай – айта олмадим. Ҳамроҳларим худ ўзларин менга тобеъ тутуб эрдилар. Бир ламҳа ўтгандин сўнгра худ сўз айтурнинг вақти ўтти. Бу фақир бағоят хижолатзада бўлуб, таърихға муносиб алфоз хаёлиға туштум. Иттифоқи ҳасанадин «бақои ҳаёти шумо бодо»³³ алфозин аввал қатлаким, ҳисоб қилдим, рост келди. Эҳтиёт учун яна бир қатла ҳисоб қилилди. Шубҳа рафъ бўлгондин сўнгра давоту қалам тилаб, бу алфозни битиб, рақамин устита сабт қилиб, аларға эътизор тута бердим. Алар таҳсинлар қилиб дедиларким: «Бу таърихни биз назм силкига тортали».

Бу навъ қилдиларким:

Қитъа

Гули бўстони латофат-Сафи
Чу шуд сўи чаннат зи боғи фано,
Азизе бадиҳа ба таърих гуфт:
Ки «бодо бақои ҳаёти Шумо»³⁴

* * *

— Бир кун фақир алар хизматида эрдим ва яна киши йўқ эрди. Анварий³⁵ қасойиди бобида сўз ўтадур эрди. Алар бу навъ таъриф қиладур эрдиларким: «Биз анинг ашъорин, батахсис қасойидин оз кўруб эрдик, бу яқинда бир-икки девони бизнинг илигимизга тушубтур, гоҳи анга машғул бўладурбиз, баъзи ерда айтса бўлғайким, башар каломидин ўтуб, эъжоз ҳаддиға етмиш бўлғай, ғариб таркиблар ва ажиб адолар назарға келадур».

Чун фақир асҳоб орасида муттаҳам мунга борменким, Анварийға муътақиддурур ва анинг шеърин кўп ўқур. Филвоқеъ мундоқдур. Бағоят хушвақт бўлуб айттимким: «Илтимосим борким, ул қасидасинким будур:

Гар дилу даст баҳри кон бошад,
Дилу дасти худойгон бошад³⁶.

бир қатла ўқуб мулоҳаза қилилса».

Алар мутабассим бўлуб айттиларким: «Ажаб сўз айттинг, биз бу учтўрт кунда бу қасидасин ўқуб, хушҳол бўлуб, ғоят хуш келгандин жавоб ҳам айтибмиз, — деб мусаввадани бир худранг варақда чиқариб, фақирнинг илгига бердиларким: «Ўқуб кўр». Матлаи бу эрдиким:

Ҳар киро дар даҳон забон бошад,
Дар санои шаҳи қаҳон бошад³⁷.

Биз фақирлар не истиҳқоқ била таъриф қила олғайбиз. Мунча густоҳлиқ қилилдиким, ул қасидани сеҳр хаёл қилур эрдук, бу шеър ани паст қилғондек кўрунадур, ҳамоноки мўъжиз деса бўлғай.

* * *

«Нафаҳот ул-унс» мутолаасида бир кун бу маҳалға етиб эрдиким, Шайх Абулҳасан Дуррож³⁸ (қуддиса сирруҳу) йироқ йўл қатъ қилиб, Имом Юсуф бин Абулҳусайн Розий³⁹ (қаддасаллоҳу сирраҳул-азиз)⁴⁰ зиёратиға Райға борди. Ва имом маломатиядин эрди. Шайх муддате ул диёрда имомни тилаб, ҳар кишидин сўроғ қилса эрди, айтур эрдиларким, ул кофирни истарсан, ул зиндиқни истарсен. То бир кун ани бир бузукда топтиким, Қуръон ўқуйдур эрди. Онча турдиким, ул Қуръон ўқумоқдин фориг бўлди. Шайх юруб салом қилди. Имом жавоб бериб айттиким: «Хуш келдинг, Абулҳусайн, бир байт ўқи!» Шайх бир байт ўқуғач Имомға вақт хуш бўлуб, важд⁴¹ юзланиб, самоъ⁴² тузди. Бу самоъда айтур эрдиким: «Сен бу муддатдаким, мени севар эрдинг ул кофирни, ул зиндиқни севарсен деб чин айтурлар эрдиким, муддате эрдиким, Қуръон тиловат қилур эрдим, менга важду ҳол юзланмади. Ҳоло сен бир байт ўқуғон учун мунча важд даст берубдур. Бу сўзни муқарраби ҳазрати борий Хожа Абдуллоҳ Ансорий (қад-

дасаллоҳу сирраҳу) дебетурларким: «Оё, Юсуф бин Ал-Ҳусайнға Абулҳасаннинг муддате кезиб, они сўргани ва ул сўзни элдин эшитгани ҳамул важд ҳолатида макшуф бўлди. Ё ул муддатдаким, ул сўрар эрди, бу воқиф эрди. Агар ҳамул замон макшуф бўлгон бўлса, мунинг мартабаси бийикроқдур. Ва ҳол улки, зоҳир аҳли қошида шон будурким, бирининг мартабаси бийикроқ бўлғай». Дойим бу сўз фақирнинг хотирига эврулур эрди ва ўз хаёл ва фикрим била бу шубҳа рафъ бўлмас эрди, то бир кун ҳазрати иршодпаноҳ ва валояти дастгоҳ ҳаллоли мушкilotи маъоний Мавлоно Муҳаммад Табодгоний⁴³ (қуддиса сирруҳу) хизматларида арз қилиб, бу шубҳам рафъини истидъо қилдим. Алар айттиларким: «Бу тойифанинг куллийиға ҳазрат Ҳақ субҳонаҳу таолонинг мутолаа жамолида бир шухуд ва истигроқи дойимий бўлурким, андин ўзга нима сори илтифот қилмас, ҳар қачон Вожиб зоти мушоҳадасидин имкон оламиға таназзул ва илтифот воқеъ бўлмаса, бу жонибға шуур воқиф бўла олмағай. Бас ҳамул замонким, ул таважжухдин бу сори таназзул қилди, агар анинг мазкур бўлгон ҳолатиға мутталеъ бўлди. Эрса ҳар ойина мунинг мартабаси андин кам, мунинг аҳволиға мутталеъ бўлгон бўлғай бийикроқ бўлғай. Невчунким, дойим анинг аҳволиға мутталеъ бўлгондин таважжух ва шухуди аслий нуқсонни лозим келур. Ҳар қачон ул ҳолғаким, ҳаёт ва зиндагонлиғдин мақсуд улдурким, футур юзланса муқаррардурким, бу рутбадин ул мартаба бийикроқ бўлғай. Бу фақирға Ҳазрат Мавлононинг бу фараҳафзо ва руҳосо такаллумидин ниҳоятсиз хушҳоллиқ даст бериб, хаёлға келдиким, бу масъалани Ҳазрати Махдумдин илқо қилғай. Ҳамул замон андин чиқиб, ул ҳазрат мулозаматиға мушарраф бўлуб, ўтган дастур била сўзни арз қилиб, ул Ҳазратдин ҳам истидъои жавоб қилилди. Алар дағи биайниҳ Ҳазрати Мавлонони мазкур адо қилгондек фойда буюрдилар. Фақирға аввалғи нишот ва фараҳ бирга ўн, балки юз бўлди.

Ушо, ул замонким, замон мундоғ бузургворлар шариф вужудлари била ороста ва даврон мундоқ рафеъ миқдорлар азиз хилқатлари билан пийроста эрди. Ҳайф ва юз минг ҳайфу дарифгим ва юз туман минг дарифгим ул қуёшлар уёқиб, бир неча тийра рўзгор хуффошлар пару бол очиб, назарбозлиқ ва баланд парвозлиқ ҳавосида жилва қилурлар.

Ва ул тенгизлар суғолиб, бир неча кудуратосор хайдек мулавваслиққа фошлар нахват елидин зулолосор таҳаррук ва баҳркирдор тамаввуж нуқуши кўргузурлар (наузу биллаҳи мин шурури анфусино ва мин саййиоти аъмолино)⁴⁴.

ИККИНЧИ МАҚОЛАТ

Ул Ҳазрат била бу фақир орасида ўтган руқъалар бобидаким, ул руқъалар ҳоло аларнинг куллийетида мазкурдур ва муншаотлар аросида мастурким, бу фақир жавоб битибмен ё акси.

Бу руқъани бу фақир Марвдин арзадошт қилиб эрдимким, ихтисор жиҳатидин анда битилган рубоий била ихтисор қилилур.

Рубо и

То дур фитода сарам аз хоки дарат,
Ҳар рӯз диҳам бо номае дарди сарат,
Беҳуд гардам чу нома ояд зи барат,
Ман беҳабар аз нома, чи донам хабарат?¹

Алар бу руқъани битиб эрдиларким:

Рубо и

З-он дам, ки фитод иттифоқи сафарат,
То бӯ, ки кунам гаҳе ба хотир гузарат,
Гар мурғ парад сӯи ту, ё бод вазад,
Хоҳам, ки диҳам ба номае дарди сарат².

Чун қалам бардоштам ва андеша гумоштам, чуз эътизори руқъаҳои му-
татобеъ, ки дар чанд рӯз воқеъ шуда, маъние дар дил нагашт ва сурате ба
хотир нагузашт. Агар чи ин низ холи аз дағдағаи тасдеи нест ва авқоти
шарифро бе шоибаи тазъеи не.

Байт

Гар бинолам пеши ту, он нола дарди сар бувад
В-ар бихоҳам узр, он дарди сари дигар бувад³.

Неча кундин сўнгра ҳам Марвда бу руқъа алар Ҳазратидин келдиким:

Маснави

Таҳийёте, ки чун аз дил барояд,
Ҳама рӯҳониёнро ҷон фазояд.
Шамими он дар ин фирӯзаманзар
Димоғи қудсиён дорад муаттар⁴.

Руқъанинг охирида бу икки байт эрдиким:

Маснави

Чуз ин коре мабодат гоҳу бегоҳ
Ки дар зилли залили давлати шоҳ,

Хати ҳаззи худ аз дил бартароши,
Барои Ҳақ паноҳи халқ боши!⁵

Вассалом. Фақир жавобида ва аларнинг руқъаси таърифида бу руқъани арз қилиб эрдимким, маснавий:

М а с н а в и

Саломе, к-аш чу мурғи чон сарояд,
Чу Рухуллаҳ⁶ равонбахши намояд.
Ҳама алфозаш аз айни мувосо,
Чу нутқи Аҳмади мурсал⁷ дилосо⁸.

Сўнгги икки байт жавобида бу икки байт битилиб эрдиким:

Умедам он ки аз иршоди Махдум
Ба рӯи нома гардад ҳарчи маркум,
Ба тавқеи вуқӯаш баҳра ёбам,
Зи амраш чун қалам сар барнатобам⁹.

Подшоҳ Марв қишлоғида эрканда Устод Ҳасан Нойининг фавтининг хабари Ироқдин келди, Фақир Ҳазрати Мавлавий¹⁰ маснавийсининг аввалги байти муносабат жиҳатидин тазмин¹¹ қилиб эрдим. Бу навъким,

Т а з м и н

Шарҳи ҳачри шоҳи устодон Ҳасан
«Бишнава аз най чун ҳикоят мекунад».
Банд-банди ў ҷудо гашта зи ғам
«Аз ҷудоиҳо шикоят мекунад»¹².

битиб, шаҳрда ҳазрати Махдум хизматлариға йиборилиб эрди. Алар келур кишидин ҳам бу байтни, тазмин қилиб, бу руқъани йибориб эрдиларким,

Т а з м и н

Шуд наи хома¹³ диламро тарҷумон,
«Бишнава аз най чун ҳикоят мекунад».
Бо забони тезу чашми ашкрез
«Аз ҷудоиҳо шикоят мекунад»¹⁴.

Ҳикояти тамодии айёми фироқ ва шикояти таволии оломи иштиёқ беш аз он аст ки ба мадаргории давоти даҳонбаста ва ба дастёрии хомаи забон-шикаста дар тули ин нома арзи он мақдур бошад ва дар тайи ин саҳифа нашри он маншур, лоҷарам садди он боб карда илтимос меравад ки:

Маснави

Дар он соат, ки бе ташвиши ағёр,
Дар он фархундамаҷлис бошадат бор.
Замин бўси ба таъзиме, ки дони
Заминбўси дуоғўён расони.

Давлате аз интиҳо масун ва саодате аз инқитоъ маъмун бод¹⁵.

* * *

Ҳамул юрушда фақир бу руқъани битиб йибориб эрдимким:

Қитъа

«Наи килкат шақари маъниро
Карда чун найшакар аз ҷавф бурун,
Хати ўро хати мушкинсурат
Дар таҳи хат рухи зебо мазмун.
Балки ҳар донае аз нуқтаи ў
Тоҷи маъниро дурри макнун.
(Тоҷи маъний шуда дурри макнун)¹⁶.

«Руқъае, ки аз рӯи илтифот фиристода буданд, бал гавҳаре, ки аз баҳри табъи Уммон симот берун оварда, – расид. Бар ҳар тақдир бар тоҷи торақ дўхта шуд ва хонаи чашму дил бад – он афрўхта гашт. Офтоби иршод бар сари толибони рубъи маскун ва бар сарвақти қобилони ҷавфи гардун тобанда бод, вассалом»¹⁷.

Ул Ҳазрат бу руқъани жавоб битиб, йибориб эрдиларким,

Қитъа

Наи килки ту тифли маъниро
Ба наботи ҳасан бипарварда.
Ғурраи субҳро зи турраи шом
Рашки рухсори навхатон карда.
Қисса кўтаҳ, шаби дарози маро
Пора-пора ба рўз оварда¹⁸.

Саҳифаи шарифаи машҳун ва маони ва ибороти латифаи мамлу аз нуқот ва хурдадони наздикони дур ва дурони наздик ба ҳузуро мушарраф сохт. Дар сурати ҳар хатте ҳаззе рӯй намуд ва аз акси ҳар ҳарфе фараҳе партав андохт. Аз шавкати шиква ғунҷаҳои шукру сано даманид ва аз хори гила гулҳои маҳмадату дуо шукуфонид.

Шеър:

Ғар лутфи ту бигзарад ба хористонҳо,
Хористонҳо шавад баҳористонҳо.

Ҳикояти гила ва шикоят бинобар он воқеъ шуд, ки эшон аз руқбаи ин фақир тасаввур кардаанд ва дар таҳти тақрир ва таҳрир овардаанд ва илло маснави:

Н-омад аз ту чунин муомилае,
Ки касеро расад аз он гилае.
Нест аз ту ба чуз гила, гиламанд
Зи он ки лутфи туаш зи бех биканд.

Ҳаққ субҳонаҳу ҳамвора дар назари раъфати худашон дорад ва ба офати назари беҳудашон ниғаҳ дорад. Вассалом¹⁹.

* * *

Бир кун ул Ҳазрат хизматида эрдим ва ҳар навъ назмдин сӯз ўтар эрди. Сӯз асносида Мир Ҳусрав (алайҳар-раҳма)²⁰нинг «Даръёи аброр» отлиғ қасидаи мазкур бўлди. Бу фақир гӯё анинг таърифида муболаға қилдим ва муҳиқ эрдим. Невчунким, Мир Ҳусравдек кишидин мундоқ машҳурдуким, демиш бўлғайким: «Агар афлок ҳаводиси ва рӯзгор навоибидин менинг борча назмим замона саҳифасидин маҳв бўлса ва бу қасидам қолса менга басдур, невичунким, ҳар киши ани ўқуса билурким, назм мулкида менинг тасарруф ва иқтидорим не мартабада эркандур». Аммо неча доғи мундоқ бўлса, бу фақирдин ул Ҳазрат мажлисларида таърифда ифрот муносиб эрмас эрди. Ул Ҳазрат ҳеч нима демадилар, то мажлис тарқади.

Ҳамул учурда подшоҳ Марв қишлоғига озим эрдилар. Иттифоқо, неча кундин сўнгра азимат бўлди: Фақир ул Ҳазратдин ижозат тилай хизматлариға бордим. Истижозадин сўнгра фотиҳа ўқуб, руҳсат бердилар. Дағи қўюнларидин бир жузв чиқориб, фақирға иноят қилдилар. Олиб очтим, эрса «Даръёи аброр»²¹ жавоби «Лужжат ул-асрор»²² эрдикӣ, ҳамул кунларда айтиб эрдилар. Ҳар киши ўқуса билурки, «Даръёи аброр»дин якдастроқ ва рангинроқ воқе бўлубтур. Ниёзмандлиқ қилиб, қулоқ тутуб, отланиб, манзилға таважжуҳ қилдим ва манзил тўққуз работ эрди. От устида қасидани

ўқуб, хушҳоллиқ била борурда хаёлға «Тухфат ул-афкор»²³ қасидасининг матлаи келди. Манзилға тушгандин сўнгра битиб бир пайқдин ул Ҳазрат хизматлариға йиборилдиким, агар тугатурга лойиқ бўлса ва ишорат бўлса, машғуллуқ қилайин, йўқ эрса хайр.

Ул Ҳазрат руқъаларида таърифлар қилиб, муболағалар айтиб эрдиларким, «албатта тугатсун», деб.

Фақир Марвға боргунча ани ул Ҳазрат отиға тугаттим ва Марвдин ул Ҳазрат хизматлариға битиб йиборилди. «Даръёи аброр» матлаи будурким:

Кўси шаҳ холиву бонги гул-гулаш дарди сар аст,
Ҳар ки қонёъ шуд ба хушку тар, шаҳи баҳру бар аст²⁴.

«Лужжат ул-асрор» матлаи будурким:

Кунгури айвони шаҳ к-аз қоҳи кайвон бартар аст,
Рахнаҳо дон, к-аш ба девори ҳисори дин дар аст²⁵.

«Тухфат ул-афкор» матлаи будурким:

Оташин лаъле, ки тоқи хусравонро зевар аст,
Ахгаре баҳри хаёли хом пухтан дар сар аст.

Буд явми қомаъи шаҳри раҷаб таърихи он,
Турфатар к-ин рўзу моҳ итмоми онро мазҳар аст.

Бу таъриҳда ғаробат борким, таъриҳнинг ой ва кунининг зикридин йили ҳисоби «жумал қоидаси» била ҳосил бўлур²⁶.

* * *

Ул Ҳазрат бу руқъани битиб йибориб эрдиларким: «Баъд аз адои вазоифи дуо мақрун ба иҷобати «самиаллоҳу лиман дао» марфуъ он ки ба тозагй қосиде расида ва қасидаи тоза расонид.

Ш е ъ р

Чу ҳарфе чанд хондам з-он қасида,
Дили хосонаш андар қайд дидам.
Дар он асно чу шуд чашми басират
Кушода, ҷумла дилҳо сайд дидам.

Ҳарчанд аз матлаъ то мақтаъ дар ҳар байт ва мисраъ хотир ба суръат нуфузи мубоҳи ба ҳар ҳарфе фурӯ шуд, чун сиёҳи ҳеч нуқсоне ҷуз он ки

дафъи айнул-камолро дар ҳусни калом ва лутфи мақол кӯшида буданд ва аз ҳеч чизе сохтаи ин ноқисро либоси авсофи камол пӯшида ба назари андеша дарнаёмад, Оре:

Назм

Машшота чу чеҳраи бутон орояд.
Аз нил хате кашад паи дафъи газанд.

Аз фаҳвои он чунон маълум шуд ки хизмати эшонро иродати иқбол бар қиблаи мақсуд ва эъроз аз намудҳои бебуд мутааккад шуда (Алҳамду лиллоҳ алал-уммат). Аммо агар чунончи дар тағйири умури суварӣ ва тарки иштиғоли ғайри зарурӣ, чун мулоими мизоҷи азизон нест, муболаға наравад ва дур наменаояд, ҳеч ҷо нест, ки мақсуд зоҳир нест ва ҷамоли зуҳурашро ҷуз камоли зуҳур сотир не.

Моҳи андар оби ҷӯй аст обҷӯй,
Мезанад бо чашми гӯшаш оби ҷӯй.
Гар шавад аз об оғаҳ ҳам ба об
Вораҳад ҷонаш зи банду аз ҳиҷоб.

Ҳақ таоло субҳанаҳу ҳамгинонро аз ҳақиқати қурб ба мақсуд огоҳ гардонад ва дасти ҳиммат аз набудҳои бебуд кӯтоҳ, вассалом²⁷.

Ва руқъа ҳошиясида қасида силаси бир бўрк била сарафроз қилиб, бир рӯймол мужиби обрӯй қилиб эрдилар. Мундоқ битиб эрдиларким: «Тоқияи фарқи тоҷи такаллуфро ва пораи карбоси нашфи рутубати дасти аз ҷаҳон шустаро фиристода шуд»²⁸.

Чун «Тухфат ул-афкор» қасидаси шуҳрат тутти, подшоҳ ҳазратлариға етишти Чун Амир Хусрав ва алар, балки ҳар кишиким айтибтур — салтанат тариқининг нафйи воқеъ бўлубтур, фақир чун азизларға татаббуъ қилиб эрдим — ҳамул тариқ маръий бўлуб эрди. Подшоҳ чун ўқуб таҳсин қилдилар. Подшоҳнинг камоли вусъати машраб ва ниҳояти ҳусни хулқларидин бу фақир маҳжуб бўлуб, хаёлға келдиким, бу қасида ва яна бир татаббуъ қилиб, дарвишлар маддоҳлиғини қилиб, аммо ҳукумат таврини таъйин қилилмай, подшоҳнинг муборак отиға тутатилгай. Бу матлаъ хотиримға келиб эрдиким,

Назм

Хирқай пурбахя, к-аҳли фақрро, к-он дар бар аст,
Бар фарози олами маъний сипеҳру ахтар аст²⁹.

Чун бурунги матлаъ айтилгонда алар ҳазратиға йибориб, ниёз юзидин арз қилиб, татаббуъ қилурға истижоза қилиб эрдим ва ишорат бўлгондин сўнгра айтилиб эрди. Бу матлаъни дағи Марвдин битиб, шаҳрга алар хизматиға йиборилди. Мунинг дағи таърифида рангин руқъа битиб, истиҳсонлар кўргузуб йибориб эрдилар. Бу икки байт бул руқъадиндурким,

Б а й т

Зиҳй, қарда аз шавқи шаҳбози табъат
Ҳумоёни қудси ҳавои тазарви.
Зи мардум фиристода як матлаи хуш,
К-аз аҳли сухан мисли ў нест марви³⁰.

* * *

Фақир ул вақтдаким, мулозаматға машғул эрдим – доим ул Ҳазратға махласим бобида илтимослар қилур эрдим. Алар ҳар навъ сўз била фақирға таскин берур эрдилар.

Бир кун Мурғоб навоҳисида эрконда мулозимат машаққати ва ашғол касратидин изтироп юзланганда алар хизматиға бир киши йибориб, ул рубойини руқъада арз қилдимким,

Р у б о и

То кай чу сабо ҳар тарафам қилвагарй?
Хоҳам суи сарви худ кунам пайсиларй.
Фарёдкунону хок бар сар фиканон
Гўям, ки халосам деҳ аз ин дарбадарй!³¹

Алар насиҳат юзидин мавъизаомиз руқъа битиб, бу рубойини айтиб эрдиларким,

Р у б о и й :

Аз дидаи чон агар ба чонон нигарй,
Аз тафриқаи қаҳон кучо ғусса хурй?
Ин тафриқа ҳаргиз чу нагардад силарй,
Бо тафриқа чамъ бош, то баҳра барй!³²

* * *

Алар Макка сафариға боргонда Бағдоддин бағоят рангин нома битиб эрдилар. Ул нома аввалида бир ғазал битиб эрдилар. Матлаи будурким:

Бар канори Даҷла дур аз ёру маҳчур аз диёр,
Дорам аз ашки шафақгун даҷлаи хун бар канор³³.

Борур кишидин ул ғазалға татаббуъ қилиб, нома йибориб эрдим.
Матлаи будурким:

Шоми ҳиҷрон, к-ў ба мағриб шуд ниҳон хуршедвор,
Ё Рабаш, субҳи висол аз қониби машриқ барор!³⁴

Аммо руқъанинг охирида бу рубоийни ҳам битиб эрдим,

Рубоӣ

Ин нома на нома, дофеи дарди ман аст,
Ороми даруни ранҷпарварди ман аст.
Таскини дили гарму дами сарди ман аст,
Яъне хабар аз моҳи қаҳонгарди ман аст³⁵.

Алар Маккадин қайтғонда Ҳалабдин бу руқъаға жавоб битиб эрдилар
ва бу рубоий анда эрдиким;

Рубоӣ

Ин руқъа на руқъа, мояи ҳар тараб аст,
Таҳсили нишоту айшро хуш сабаб аст.
3-ин сон, ки бувад мухтасару пурмаъни,
Гўё зи «Қавоҳир-ул-калим» мунтахаб аст³⁶.

Алар Макка сафаридин келганда подшоҳ Балхда эрдилар ва фақир бир
қосидни аларни кўруб, саломатлиғ хабарларин келтурсин деб шаҳрға йибор-
дим. Таҳниятомиз руқъа ҳам битиб эрдим. Анда бу рубоий мастур эрдиким,

Рубоӣ

Инсоф бидеҳ, эй фалаки минофом!
То 3-ин ду кадом хубтар карди хиром:
Хуршеди қаҳонтоби ту аз матлаи субҳ,
Ё моҳи қаҳонгарди ман аз қониби Шом?³⁷

Алар бу руқъанинг муқобаласида бағоят рангин руқъа битиб йиборди-
ларким,

Рубои

Бо килки ту гуфт номае гоҳи хиром,
Сад тўҳфаи хуш ба Рум овард(а) зи Шом.
Гар пой ту дар миён набошад, нарасад
Маҳчуронро зи ҷониби дўст паём³⁸.

Ул вақтдаким, шаҳзодаи беҳамто Кичик мирзо³⁹ тоба сароҳу золлу музиллии хатоқўш, девонаи сияҳ рўй сияҳпўшқа йўлуқмайдур эрди, бидъатлар тариқиға носих ва аҳли суннат ва жамоат қоидасиға росих эрди, тавозуъ ва ниёз наҳажиға хурсанд ва фақру фано аҳлиға мухлис ва ниёзманд эрди, фақирнинг «Тухфат ул-афкор» қасидамдинким, аларнинг отиға айтилибтур ва юқори мазкур бўлди — ул маҳаллидинким, алардин назари қабул истидъоси қилиб, арзи ниёз изҳори бўлур эрди, бу байтником:

Як назар фармо, ки мустасно шавам з-абнои ҷинс,
Саг чу шуд манзури Наҷмиддин, сагонро сарвар аст⁴⁰.

битиб, ҳамул истидъо била Самарқандға ҳазрати малозу паноҳи аҳлуллоҳ Хожа Носируддин Убайдуллоҳ⁴¹ (қуддиса сирруҳу) хизматиға йибориб эрди. Эл Кичик мирзодин бу тарийқни мустаҳсан тутуб, ани дуо қилурлар эрди. Ул тоифадин баъзи бу байтни ҳам таъриф қилурлар эрдиким, бу мазмунда яхши воқеъ бўлубтур.

Мирсарбараҳна⁴²ким, замон аҳлининг мутаайин хуштабъ ва зарифи эрди, фақирни мухотаб қилиб, бу байтға эътироз қилдиким: «Агарчи сен бу байтда изҳори касри нафс қилибсен ва ўзунгни итга нисбат берибсен, аммо абнойи жинсға дағи ушбу нисбат воқеъ бўлубтур. Шоядки абнойи жинс бу нисбатдин ор қилиб, қабул қилмағайлар. Ташбиҳеким, кишининг ўз касри нафси жиҳатидин бир жамоатға иҳонат етгай — яхши бўлмағай».

Фақир айттимким: «Ўзумни итга ташбиҳ қилибмен — касри нафс жиҳатидин эмас, балки нафсоният туғенидин баёни воқеъдур. Абнойи жински дебмен, сизни демаймен, сойир итларни дебменким, қўй-қўчада юрурлар».

Мири мазкур бу сўзимдин мутаассир бўлиб, кўз ёши била дуо ва таҳсин қилди. Ва Мирнинг бу саволи ва фақирнинг жавоби шуҳрат тутти. Аларнинг дағи муборак самъиға етишганда истеҳсон қилиб дебдурларким: «ул байти худ яхши байтдур, аммо жавоби ҳам ул байтидин яхшироқ воқеъ бўлубтур», — деб, бу фақирни ғойибона фотиҳа била баҳраманд ва аржуманд қилибтурлар. Фақир эшитгач, мужиби нишоту хушҳоллиқ ва боиси инбисоту фориғулболлиқ бўлди.

Фақир Астробод йўлида Тахти Сулаймон даҳанасидин алар хизматиға
бу рубойни битиб эрдимким, рубой:

Рубо и

Эй бод, дилам бишуд дигар қониби ёр,
Қон ҳам бибару ба пои ў соз нисор!
В-он гаҳ қадаре зи хоки пояш бардор,
Баҳри ивази қони мани дилшуда ор!⁴³

Алар жавобида бу рубойни битиб эрдиларким, рубой:

Рубо и

Эй бод, чу омади зи сарманзили ёр,
Омад ба дилам з-омаданат сабру қарор.
Н-омад ба қарор аз ин қадар қон зинҳор,
Ўро бибару ба-дон, ки дони, бисупор!⁴⁴

Чечакту ҳаддида алардин бу руқъа келиб эрдиким:

Маснави

«Саломе карда аз «син» тездандон,
Кушода уқдаҳо аз риштаи қон.
Саломе аз каманди турраи «лом»
Дили соҳибдилон оварда дар дом.
Саломе хуштар аз фирдавси аъло,
«Алиф» дар вай кашида қад чу Тубо.
Ба зери он алиф сарчашмаи «мим».
Аён дар пои Тубо айна Тасним.

Туҳфаи суҳбати шариф ва ҳадяи маҷлиси муниф гардонида маъруз он
ки чун хизмати Мавлавиро шавқи рикоббўси инонгир шуда буд, худро ба
фитроки ў бастан вочиб намуд, лоҷарам ин руқъаи масхуб бар рисолае, ки
ба тачдид ва таҳрир пайваста ба ҳузур фаристода шуд, агар маслаҳат до-
нанд ба арзи ҳумоюн расонанд ва илло — байт:

Ҳар чи на мақбули дили поки туст,
Боядаш аз сафҳаи авроқ шуст.

«Давлати очили муфизи ба саодати оқил барвақҳи акмал муяссар бод ва муҳассал, вассалом»⁴⁵.

Бу руқъалари келган вақтда аларнинг муборак мизожлариға ориза воқеъ бўлуб, неча кун беҳузур бўлуб, яна сиҳатлари хабари келди. Фақир бу руқъани битиб йибориб эрдиким:

Ниёзе, ки аз сачдаи аз ҳад афзун
Шуда ҷабҳааш доғ аз нуқтаи нун.
Пас он гаҳ зи «ё» аз паи шавқи дидор.
Зи рӯи рақам оҳи дил қарда изҳор.
Ва гар аз «алиф» дар вафо буда якто.
Чу сарви чаман омади пой бар ҷо.
Зи «зо» то қунад шоми ғамро мунаввар,
Аён сохта моҳи болояш ахтар⁴⁶.

Баъд аз арзи чунин ниёзе, ки марқум гашт ва рафъи ихлосе ки бар забони хома гузашт, маърузи ройи бандағони остони қудси ошъён он ки чунин истимоъ афтод, ки даҳ-понздаҳ рӯз оризае даст дода буда ва моҳи тамоми сипеҳри маъний рӯ ба заъф ниҳода, мухлисонро аз ин хабар сипеҳросаргардонӣ ва зарракирдор парешонӣ даст дод.

Алҳамду лиллоҳ вал-минна, ки баъд аз ду ҳафта ҳамон пайкари улви-хиром рӯ ба бурҷи сиҳҳат ва ҷамол оварда ва майл ба авҷи қуввату камол қарда, саҷадоти шукр ба ҷо оварда, фалонро ба ҷиҳати таҳқиқи ин ҳол ва тасдиқи ин мақол фиристода шуд. Мултамас ин, ки ба зуди бозаш гардонанд ва фақиронро аз хушии он хабар ба хушҳолии тамоми расонанд ва кайфияти рисолаи аз нуқот мамлу ва машҳун ва гузаштани он дар маҷлиси ҳумоюн ба зуди маърузи маҷлиси оли хоҳад шуд.

Соия иршод бар сари бандаву озод муаббад ва мухаллад бод, вассалом».

* * *

Подшоҳ Қундуз вилояти азиматиға черик отланғонда аларнинг ва ҳеч кимнинг ул юруш дилхоҳи эмас эрди. Фақирға деб эрдиларким: «улча мумкин бор, бу юрушнинг манъиға саъй қилгайсен ва ул матлуб сурат боғламағай, азимат жазм бўлса, бизга битиб йиборгайсен».

Улча мумкин ва мақдур эрди – саъй қилилди. Чун Ҳақ субҳонаҳу ва таоло тақдири борурға эркондур, Тахти хотун деган ердин азимат мусаммам бўлди. Фақир алар хизматиға бу кайфиятни битиб, руқъа йибордим. Бу рубоий ул руқъанинг аввалида эрдиким,

Рубоӣ

Гуфтам: фалакам ба ҳар тараф ронандаст.
Саргаштагӣ орандаву гирёнандаст.
Не, не, донанд ҳар он ки ў донандаст,
К-ў низ асири дасти гардонандаст⁴⁷.

Алар руқъага бу навъ жавоб илтифот қилиб эрдиларким,

Рубоӣ

Эзид, ки ба ҳарфи мо қаламронандаст,
Бар мову ту асрори қидам хонандаст,
Бо ў дили мо ба он паре монанд аст,
К-аш бод ба пушту рӯй гардонандаст⁴⁸.

Шибирғон навоҳисида алардин бу руқъа келдиким,

Рубоӣ

«Хонда ба сарири килки ту дуронро,
Дардода салои васл маҳчуронро,
Қонуни шифо навишта ранчуронро,
Биншонда ба оташ дили маҳчуронро!

Чун вуруди руқъаи шариф аз ҳудуди он буқъаи муниф бар мухлисони сидқ «Антумо каврудил моъи алаз-замои» ба зуҳур анҷомид, ҳар як аз дидаи рамадрасида ва синаи камадкашида аз қалақи ҳиддати марорати фироқу изтироб ва шиддати ҳарорати иштиёқ ба мавтини улфат ва нишмани зулфи вуслат биёромид.

Байт

Ба роҳат қарин бод он дасту панҷа.
Ки худро ба-дин макрамат сохт ранҷа⁴⁹.

Фақир бу руқъа жавобида арзадошт қилиб эрдимким,

Рубоӣ

«Наздик шуд аз давлати дидори ту дур,
К-аз ҳам гусиланд ҷисму ҷони ранҷур.

К-ӯ аз ғайбат бирасад ба-дин ҳар ду футур,
То ман шавам аз ҳузури васлат масрур.

Руқъае ки назмаш қону дили парешонро дар силки интизом кашид ва насраш гавҳару дурри дидаи ашкафшонро бар рӯи каҳрабофом пошид, дар ин вило ба мухлисони давру даврони аз давлати висол маҳчур расид. Паи таскини изтиробии жону дили ғамандуз бар синааш ниҳодам ва ба ҷиҳати ороми гирияҳои қонсӯз болои чашми гирёнаш ҷо додам. Умедвори он ки сӯхтагони фироқро гоҳе ба ҳамин сиёқ ба ёд оранд ва дили афрӯхтагони оташи иштиёқро ба навозиши руқъа шод доранд»⁵⁰.

* * *

Алар хизматидин Андхуд навоҳисидин бу руқъа келиб эрдиким: «Дуое бидояти он мазмум мааш-шавқи вал-ғиром ва ниҳояти он мамдуд ило явмил-қиём валайни мафтуҳатун илал-ижобати миналлаҳи-маликил аллом ба сурати ниёз нисори бисоти журъат ва инбисот мегардад. Ва майлу шааф ба найлу шарафи мулоқот беш аз он аст, ки ба сарфи ашийёт ва ғадавог дар аъмоли адавогӣ қалам ва давог адои шаммае аз он тавон кард, лоҷарам инони қасду нияг аз савби он амният маътуф дошта ба ин ду байг масруф мегардад.

Қитъа

Зирак он кас, ки дар харобаи даҳр
Дари ганҷинаҳои роз занад.
Ҷоҳи кӯтоҳ зери пой ниҳад,
Даст дар давлати дароз занад.

Лоязол равзаи умед баруманд бод ва шоҳи давҳаи саодати ҷовид ба он пайванд, вассалом»⁵¹.

Фақир жавобида бу руқъани арз қилдимким:

«Номае, ки аз ҳарфи аввал рӯи ниёз зоҳир карда бошад ва аз дуввӯм шуълаи оташи шавқ аз дил бароварда ва аз рӯи дигар ғами дил намуда ва аз печи сафҳаи навардаш ҳамон тариқ паймуда ба мавқифи арз расонида маъруф мегардонад, ки дар ин вило, ки руқъаи шариф омад.

Маснави

Бӯсида ба чашми худ ниҳодам,
Болои сараш мақом додам.
Ҷам боиси нури чашми ман гашт,
Ҷам фарқи сарам зи чарх бигзашт.

Қосид, ки ба суханхон забони навохт, ба ирсоли китоби «Муҳаббатнома» ва шароби сандал мушарраф сохт, ҳар дуру ба хизматаш дода шуд ва ўро ба шарафи хизмат фиристода шуд. Умед он ки сурати меҳнати фиروق аз мутолааи он тасаввур намоянд ва дарду ранҷи иштиёқро аз шарбати висол муолаҷа фармоянд. Зилли оли бар мафориқи аҳли иродат лоязоли бод, вассалом»⁵².

* * *

Фақирни подшоҳ баъзи маслаҳатлар учун Мурғобдин таъжил била Машҳадға йибориб эрдилар ва ҳукм андоқ эрдиким, шаҳрға етмай ўтгаймен. Иттифоқо шаҳр навоҳисига етган маҳалда тавочи⁵³ нишон келтуруб, ўрду сори қайтарди. Бу сабабдин алар хизматиға мушарраф бўлмоқ муяссар бўлмади. Алар бу руқъани битиб йибориб эрдиларким,

Рубоӣ

Бинмуд абре зи ҷониби дашту бирафт,
Аз ташналабон зи дур бигзашту бирафт.
Баргашт умеди мо ҷигарсўхтагон,
Норехта нам, зи роҳ баргашту бирафт.

Ҳарчанд умеди ноумедон ба ҳусул нарасид ва муроди номуродон ба вусул наянҷомид.

Умед аст, ки ҳар чи маслаҳати динӣ ва дунявӣ ходимони он остон ба он манут бошад ва саодати суварӣ ва маънавӣ мулозимони он давлатхона ба он марбут бир ваҷҳи аҳсан ва тариқи акмал муяссар гардад, биманниҳи ва ҷудиҳи вассалом»⁵⁴.

Фақир жавобларида бу руқъани йибориб эрдимким,

Рубоӣ

Дил чун алами давлати васлат афрошт,
Ҷон низ ҳаёли худ ба-дон азм гумошт.
Ҳар як чу ба-дин мурод наздик расид,
Гардун ба муроди номуродон нагзошт.

Арзадошт он ки ахтари толеъ агарчи аз матлаи иқбол ломеъ шуд, аммо чи суд, ки аз гардиши фалаки ҳасуд ба бурҷи шараф норасида роҷеъ гашт.

Ёроне ки по ба роҳ ниҳода, эҳроми давлати мулозамат бастанд ва ба силки давлатмандоне, ки дар мулозамат ҳастанд, пайвастанд, дидаи маҳрумӣ бар кафки пояшон молида ба ҷониби ўрду муовадат намуд (Залика фазлуллаҳи ютияҳи ман яшға).

Гарчи хуршед бувад толеи рӯзафзунам,
Нарасонад ба Исонафасе гардунам.

Агар хотири анвар ба он оранд ва ҳиммати олии ба дон гуморанд, ки роёти ҳумоюн майли шаҳр намоянд ва аркони давлати рӯзафзун ба ҳамроҳи азимат фармоянд, шояд ки ба туфайли азизон ин хори ашкрезон низ ба дон саодат ва иқбол, яъне ба шарафи давлати висол мушарраф ва мустаъсид тавонад шуд, вассалом»⁵⁵.

УЧИНЧИ МАҚОЛАТ

Кутуб ва расоил бобидаким, аларнинг мусаннафотидур ва мазкур бўлгон мусаннафотнинг теъдоди будурким:

«Шавоҳид ун-нубувват»¹;

Ва яна: «Нафаҳот ул-унс»;

Ва яна: «Нақд ун-нусус»²;

Нақшбандия хожалари тариқида битилган рисола;

«Ашиъат ул-ламоат»³;

яна: «Фусус»⁴ шарҳида битилган рисола;

яна: Ҳазрати Мавлоноий Румий «Маснавий» сидин икки байтиға шарҳ битилган рисола;

яна: «Лавомеъ»⁵;

яна: «Лавоеҳ»⁶;

яна: Ибн Форизнинг «Тоия»⁷ абъетидин баъзига шарҳ битилган рисола;

яна: Рубоийёт шарҳи⁸;

яна: Амир Хусрав Дехлавий байтиға шарҳ битилган рисола;

яна: Ибн Заррин ул-Уқайлий⁹ ҳадисиға шарҳ битилган рисола;

яна: Ҳазрати Хожа Муҳаммад Порсо¹⁰ сўзларин жамъ қилгон рисола;

яна: «Арбаъин ҳадис»¹¹ таржимаси;

яна: сўфи ва мутакаллим ва ҳаким мазҳаблари таҳқиқининг рисоласи;

яна: рисола вуҷуд¹² бобида;

яна: «Маносики ҳаж»¹³ рисоласи¹⁴;

яна: «Ҳафт авранг»¹⁵ки муштамилдур етти китобға; аввал:

«Силсилат уз-заҳаб»¹⁶ки, уч дафтардур;

иккинчи: «Саломон ва Абсол»;

учунчи: «Туҳфат ул-аҳрор»¹⁷;

тўртунчи: «Субҳат ул-аброр»¹⁸;

бешинчи: «Юсуф ва Зулайҳо»ким «Ошиқ ва маъшуқ»ға мавсумдур;

олтинчи: «Лайли ва Мажнун»;

еттинчи: «Хирадномаи Искандарий»;

яна: «Баҳористон» китоби;

яна: Муаммо фанида битилган рисоалар, теъдоди: аввал: «Хулият ул-хулал»¹⁹ға мавсум бўлгон рисола;
яна: рисолаки, «Мутавассит»ға машхурдур;
яна: рисолаки, «Сағир»ға маъруфдур;
яна: манзуми асғардур;
яна: арузда битилган рисола;
яна: бир рисола қофия бобида битилган;
яна: бир мусиқий илмида битилган рисола;
яна: «Муншаот»²⁰ рисоласидур;
Девонларнинг теъдоди;
аввал: «Фотихат уш-шабоб»²¹;
иккинчи: «Васитат ул-икд»²²;
учунчиси: «Хотимат ул-хаёт»²³.

Ва бу фақир алар таснифиға сабаб ва таълифига боис бўлубмен ва бу маъни кўпрак кутуб ва расоилда мазкурдур. Ул жумладин бири «Нафаҳот ул-унс мин ҳазарот ул-қудс» дурким, андоқ китобни ҳаргиз ҳеч киши не битибдур, не битмакнинг имкони ҳам бор ва анинг шарҳи будурким, доим бу фақирнинг хаёлиға эврулур эрдиким, ҳазрати муқарраби борий Хожа Абдуллоҳ Ансорий (қуддиса сирраҳу) асҳоби тариқат ва арбоби ҳақиқат зикридаким, иборати суфия машойихидин бўлғай қадасаллоҳу асрораҳум китобе битибдурлар ва ани беш табақа қилибтурлар: ҳар йигирмини бир табақа қилибтурларким, ани «Табақоти машойихи суфия» дерларким, бор-часи юз кишининг зикри бўлғай ва алардин сўнгра Шайх Фаридиддин Аттор²⁴ (қуддиса сирруҳу) дағи бир навъ китоб битибдурларким, «Тазкират ул-авлиё»ға машхурдур ва ҳазрати Шайх Абу Абдураҳмон Суллабий²⁵ (қуддиса сирриҳу) дағи бу азизлар зикрида битибдурларким, «Табақоти Суллабий» дерлар, аммо улча ўзларидин бурунғи замондағи машойихдур, бор-часининг зикрин қилмайдурлар ва ўз муосирларининг кўпини ҳам ва ўзларин ҳам битмайдурлар. Ва ўзларидин тўрт-беш юз йил мобайнида зуҳур қилгон машойихи изом ва авлиёи киром зикри худ ул кутубда йўқтур. Агарчи баъзининг мақомотин тиласа, топса бўлғай, аммо оз ва ҳеч ким бу мазкур бўлгон бузургворларни бир китобда жамъ қилмайдурким, замон аҳлиға нафъи куллий андин етишгай ва мумкинмурким, фалак сайри изтиробидин ва замон ҳаводиси инқилобидин бу авроқ ҳам нобуд бўлғай ва ҳайфдурким, бу бузургвор тоифанинг муборак отлари ва фархунда аҳвол ва сифотлариким, мақсуд офаринишдин аларнинг шариф вужудларидур – ародин чиққай. Оё, замон акобиридин кам бўлғайким, бу шариф амрға муртакиб бўла олғай? – деб кўнглумға кечурур эрдим ва сабр ва тақсим била ўз қошимда ҳазрати Махдумға қарор берур эрдим, аммо густоҳлиқ қила олмас эрдим. Бир кун ҳаёлға келдиким, умрға эътимод йўқтур, бўлмағайким, бу орзуни гўрга элтгайсен, авло улдурким, аларға арз қилгайсен. Эмдиким, маҳал топиб, бу мазкур бўлгон муддаони арз қилдим – ғариб

хол даст бердиким, аларнинг ҳам муборак хотираларига биайниҳи ушбу навъ ўтар эрмиш, аммо баъзи мавонез сабабидин тавқиф ва таъвиққа қолур эрмиш. Андоқким, «Нафаҳот ул-унс» феҳрастида битибдурлар, ҳар киши ўқуса, аларнинг бу ҳолни баён қилғонин шарҳ била маълум қилур.

Бу китоб таълифнинг тақрибини алар бу навъ битибдурларким:

«Дар таърихи санаи ихдо ва самонина ва самона миа муҳибби дарвешон ва мўътақиди эшон, аз ҳамаи шуғл сер ва бар фақр далер Амир Низомиддин, Алишерки, ба тавъ ва ихтиёр аз аъло маротиби чоҳ ва эътибор эъроз намуда ва ба қадами таслим ва ризо сулуки жоддаи фақру фано иқбол фармуда аз ин фақир мисли он сурате ки, бар дил гузашта буд ва дар хотир мутамаккин гашта, истидъо кард ва доияи қадим сурати таҷдид ёфт ва дағдағи собиқ самти тақвият ва таъкид пазируфт. Лочарам ба сидқи ҳиммат ва хулуси тавийят дар имзои он ният ва истиқсои он амният шуруъ афтод.

Маъмул аз макорими ахлоқ ва маросими ашфоқ мутулаа кунандагон он ки чун эшонро аз юмни анфоси таййибаи (авлиёуллаҳи ва файйаза арвоҳа муқаддасиҳи), мутасадди ва боиси ин чамъ ва таълифроки; таҳияти ишти-мол бар нафаҳот ул-анфоси таййиби машойихки, аз ҳазойири қудс қасида ва бар машоми қони муштоқони муҳосири унс вазида мусаммо метардад бар «Нафаҳот ул-унс мин ҳазарот ул-қудс» аз гўшаи хотир фурӯ нагзоранд ва бо дуои хайр ёд оранд»²⁶.

Боре алар бу илтимосдин хушҳол бўлуб, қабул қилиб, машойих ҳолоти шарҳида акобир кутубин жамъ қилиб, бу хатир амр ва азм шуғлға машғул бўлдилар ва ҳар жузвим, битилур эрди – илтифот қилиб, фақирға берурлар эрди ва ҳам ўз қошларида ўткарилур эрди. Оз фурсатда «Нафаҳот ул-унс» китоби туганди ва ул соҳиб давлат саъйидин бу бузургворлар исми олам саҳифасида қолди. Умид улким, андоқким, алар ўқуғчилардин истидъо қилибдурларким, ҳар кишиға бу азизлар зикр ва маноқибидин вақт хуш бўлса, боису мутасаддини дуои хайр била ёд қилсунлар, деб бу фақирға ҳам куллий натижа бергай ва ҳар киши ул китобни ўқурға тавфиқ топса бу мазкур бўлгон сўзларни хутбасидин сўнгра мулоҳаза қилғусидур.

Ва бу шариф китоб тугангандин сўнгра хотирға андоқ келур эрдиким, ҳазрати рисолат (саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саҳбиҳи ва саллим)²⁷ муъжизоти бобида азизлар кутуб ва расоил битибтурларким, ул ҳазратнинг нубувватиға умматларға мужиби издиёди яқин бўлғай, андоқ истийфо воқеъ бўлмайдурким, таъ хурсанд бўлғай. Аввали офаринишди» инқиروزға дегинча аҳволеки-воқеъ бўлубтур ва бўлғусидур, барчасида ул ҳазратнинг муъжизотидин бор. Битгучилар баъзи била ихтисор қилибтурлар.

Бир кун, алар хизматида бу навъ сўз мазкур бўлур эрди. Фақир бу таманнони зоҳир қилдимким: «Бағоят сўзнинг инбисоти еридур ва андоқки ҳаққидур – киши бажой келтирмайдур, шариф замирингиз не нима хаёл қилғайким, мундин шойистароқ бўлғай ва дурбор қаламингиз не нукта таҳрир қилғайким, мундин бойистароқ бўлғай?»

Иттифоқо аларнинг хаёлига дағи бу навъ нима ўтар эрмиш. Дедилар: «Бизнинг дағи хаёлимизга бу навъ муддао бор эрди, эмдиким, сен муҳаррик бўлдинг — ул хаёл тоза бўлди, иншоллоҳ таоло, анга машғул бўлғайбиз».

Фақир хушхол бўлуб, алар мулозаматидин чиқтим. Алар ҳамул кун-ўқ бу ишга муносиб кутуб жамъиға машғул бўлубдурлар ва «Шавоҳид ун-нубувват ли тақвияти яқини аҳл ул-футувват»²⁸ китоби таҳририга шуруъ қилибтурлар. Бу фақир алар хизматиға яна қатла мушарраф бўлғоч, зоҳир қилдилар. Фақир хушхол бўлиб, ҳар кун хабар тутар эрдим. Оз фурсатда тугатуриға муваффақ бўлдилар.

Ва китоб феҳрастида бу фақирни илтифот юзидин мундоқ мазкур қилибдурларким:

Чун мушоҳадаи оёт ва мўъҷизоти бо истимои он аз удул ва сиқот чунонки, донистИ нисбат ба баъзе дигар муҷиби зиёдати иқон ва изъон мегардад ва лоҷарам уламои дин ва муқтафиёни осори Саййид ул-мурса-лин (саллаллоҳу алайҳи ва саллама шафқатан ало умматиҳи ва тарғибан фи мутобаати суннатиҳи) дар зикри «Шавоҳид-ун-нубувват ва далоили рисолати вай» кутуб сохтаанд. Дар баёни ҷудо аз соири аҳвол ва осор мусаннифот пардохта ва чун ин фақир ба мутолааи баъзе аз онҳо мушарраф шуд ва фоидаи мутолааи онро, ки қуввати муҳаббат, ва доияи ҳусни мутобаат аст, дар худ бозёфт. Хост, ки аз он фоида сойири мусулмонон мунтафеъ шаванд. Батахсис азизоне, ки ин фақирро нисбат бар ишон сидқи муҳаббате ва хулуси ақидате ҳаст ва бештар аз ин ки истидъои чамъи китоби «Нафоҳот ул-унс мин ҳазарот ул-қудс», ки дар баёни сияру аҳволи машойихи суфия аст, карда буданд. Лоҷарам ончи дар он китоб пароканда буд (тасҳилан лимуънатиҳи) дар як ҷой чамъ карда шуд ва (тафҳиман лифоидатиҳи) ба иборати форси эрод уфтод. «Талаққиян лил ихтисор» ҳарфи тариқи мухталифа ва асониди мутаннавиъа кардаанд. Чун камоли мутобеонро ба воситаи мутобаат ҳосил мешавад ва мушоҳада камоли мутаннавиъист ва каромат ва фазилат, ки аз уммат зоҳир мегардад, аз қабили мўъҷизоти пайғамбари эшон аст. Зикри баъзи аҳвол ва осор ва асҳоби он ҳазрат тобиъин ва табаъа тобиъин то табақаи суфия, ки дар баёни аҳволи эшон чунончи гузашт ба он мунзам гардонида омад. Чун нубуввати он ҳазрат ба воситаи тавотури ахбори банавъи мўъҷизот ба ҷой расидааст, ки ҳеч саодатмандеро дар он дағдағайи иштибоҳ намондаст.

Чун фоидаи азиме дар ин таълиф тақвияти яқине роҳнавардони тариқат ва чавонмардони аҳли ҳақиқат тавонад буд, агар онро ба «Шавоҳид ун-нубувват ли тақвияти яқинил аҳл ул-футувват» тасмия кунанд, дур наменамояд²⁹.

Ва «Баҳористон»да назм аҳли асомийси зайлида бу фақирни бу навъ мазкур қилибтурларким:

«Соҳибдавлате, ки замони мо ба вучуди ў мушарраф аст, ҳарчанд пояи қадри вай назар ба маротиби ҷоҳ ва ҳашмат ва қурби подшоҳи соҳибшав-

кат ва қиёс ба маноқиби маънави аз фазлу адаб ва фазоили мавҳибат ва муктасаб аз он баландтар аст, ки вайро ба шеър таъриф кунанд ва баҷавда-ти назм тавсиф намоянд. Аммо чун хотири шарифаш ба воситаи касби фазилати тавозӯй ва касри нафс ба он фуруд омадаст, ки худро дар силки ин тоифа мунхарит гардондаст, дигаронро ҳиҷоби таҳоши аз он маъни, ки вайро аз табақаи эшон доранд ва аз зумраи эшон шуморанд, муртафеъ гашта, аммо инсоф онаст, ки ҳар ҷо ин тоифа бошанд, вай сар бошад ва ҳаргоҳ номи ин табақа нависанд вай сардафтар.

Чунонки ин муаммо ба исми шарифаш маъни аз ин маънист:

Б а й т

Он тофта вай бар дили вай зуд на дер,
Рози фардо чи ҷои вай, балки, парир.

علي شير الافاضل سرت دهرا
واحرزت الفضائل بالقواضل
و باسمك فقلت اهل الفضل طرا
كذا صورته فوق الافاضل

(Тарж.: Алишер дунёдаги улуғ фазилатларни эгалладинг ва олий сифатлар орқали юсак фазилатларни сақлаб қолдинг. Барча фазилат аҳлини сенинг номинг билан атадим. Шунингдек, унинг исмини юсак фазилатлардан устун деб тасаввур қилдим.)

Ва чун гавҳари номаш бузургтар аз он аст, ки ҳар маҳалле аз назм садафи он тавонад шуд ва ҳар мақоме аз шеър шарафи он тавонад ёфт. Тахаллуси ашъораш ба ончи аз ин муаммои дигар мафҳум мегардад, номзад гашта.

Муаммо ба исми «Навой»:

Му а м м о

Кунҳи номаш дар тахаллусҳо наёбад ҳеҷ кас,
Бар лаби ёбандагон аз вай навое дону бас.

Ва агарчи вайро ба ҳасби қуввати табиат, вусъати қобилият ҳар ду навъ шеър – турки ва форси муяссар аст, аммо майли таъби вай ба турки аз форси бештар аст ва ғазалиёти вай ба он забон аз даҳ ҳазор зиёда хоҳад буд ва маснавиёте, ки дар муқобалаи «Хамса»и Низомии вуқӯъ ёфта, ба си ҳазор наздик ва ҳамано ки ба он забон пеш аз вай касе шеър нагуфтааст ва гавҳари назм насуфта ва аз ҷумлаи ашъори форсии вай аст қасидае ки дар ҷавоби қасидаи Хусрави Деҳлави ки мусаммоست ба «Дарёи аброр» воқеъ шуда ва муштамил бар бисъёре аз маонии дақиқа ва ҳаёлоти латифа. Матлааш ин аст:

Оташин лаъле, ки тоҷи хусравонро зевар аст,
Ахгаре баҳри ҳаёли хом пухтан дар сар аст.

Ва ин рубоӣ дар таҳнияти қудуми баъзе аз ояндагон аз сафари Ҳиҷоз дар руқъа навишта буд.

Рубоӣ

Инсоф бидеҳ, эй фалаки минофом!
То 3-ин ду кадомӣ хубтар кард хиром:
Хуршеди ҷаҳонтоби ту аз матлаи субҳ,
Ё моҳи ҷаҳонгарди ман аз ҷониби Шом?

Ва ин рубоии дигар дар руқъаи дигар:

Рубоӣ

Ин нома на нома, дофеи дарди ман аст,
Ороми даруни ранҷпарварди ман аст.
Таскини дили гарму дами сарди ман аст.
Яъне хабар аз моҳи ҷаҳонгарди ман аст.

Ва ин рубоии дигар ба таҷдид дар руқъаи дигар.

Рубоӣ

Гар дар дайрам, ба гуфтугӯят бошам,
В-ар дар ҳарамам, ба ҷустуҷӯят бошам.
Дар вақти ҳузур рӯбарӯят бошам,
Дар ғайбати рӯй дил ба сӯят бошам³⁰.

Бу фақир «Мажолис ун-нафоис» отлиғ китобидаким, Султони Соҳибқирон замонидағи назм аҳли зикрида битибмен, аларнинг васфи маноқибин «учунчи мажлис»нинг аввалида бу навъ битибменким:

«Қуёшеки, ройи олам оройи била бу замон мубоҳий ва аҳли замонға шарафи номутаноҳий муяссардур ва дарёеки, табъи гавҳарзойи била бу даврон жайби гавҳардин тўла ва даврон аҳли қўйни ва этаги жавоҳирдин мамлу бўладур.

Ҳазрати Махдумий Шайхул-исломий Мавлоно Нуруддин Абдурахмон Жомий (мадда зиллаҳу)³¹ дурурким, то жаҳон бўлғай аларнинг ёруқ хотирининг натойижи жаҳон аҳлидин кам бўлмасун ва то сипеҳр эврулғай, аларнинг очуқ кўнгулларининг фавоиди даврон халойиқидин ўқсулмасун. Чун бу мухтасарда мазкур бўлғон жамоатнинг раъс ва раиси ул зоти нафисдур ва бу рисолада мастур бўлғон гуруҳнинг муқтадо ва пешвоси ул гавҳари яктодур, муборак исмлари бу авроқда сабт бўлурдин гузир ва ёзилмаса дилпазир эрмас эрди, журъат бўлди: Чун аларнинг латойифи назми андин кўпрақдурким, ҳожат бўлғайким, баъзи битилғай ва андин машҳурроқким, эҳтиёж бўлғайким, бир оз сабт этилғай. Кутубларининг оти битилса, бу авроқдин ошар ва мусаннафотлари дуррлари зикри қилилса, гардун баҳри андин тошар, ложарам чун бу маъни билилур ва дуо била хатм қилилур.

Ё Раб, бу маъоний дуррининг уммони,
Бу донишу фазл гавҳарининг кони.
Ким, айладинг они олам аҳлининг жони,
Олам элига бу жонни тут арзоний.

Ул вақтдаким, алар «Арбаъин ҳадис»ни форсий назм била таржима қилиб эрдилар ва маъҳуд одат била борча асҳобдин бурунроқ фақирға илтифот қилиб, мусаввадасин бердилар. Чун мутолаасиға машғул бўлдум, алфозидин ҳадойиқи номутаноҳий азҳори ва маонисидин ҳақойиқи илоҳий анвори зоҳир бўла киришти.

Ҳамул «Арбаъин»ға туркича тил била таржима орзуси кўнгулға тушти. Алардин рухсат шарафиға мушарраф бўлғондин сўнгра ҳамул кун ул самин жавоҳир назм силкиға кирди ва ул гавҳарлар аларнинг қулоғиға етти. Шафқат ва марҳамат юзидин дуойи хайр била таҳсинлар қилдилар ва хутба³²сининг аввалги байти будурким,

Б а й т

Ҳамд ангаким, каломи хайри маол,
Қилди элга расулидин ирсол.

Аларнинг оти бу навъ манзум бўлбтурким:

Ул сафо аҳли пок фаржоми,
Пок фар жому пок фар Жомий,
Ул фано сори дастгир манга,
Муршиду устоду пир манга.

Бу сўнгги байтда таламмуз ва иродати нисбати зоҳир қилилибдур.

Ул вақтдаким, фақир алар хизматида суфия рамузу ишорот ва алфозу иборот истилоҳин ўткарур эрдим. Ҳазрати кутб ус-соликин Шайх Фахруддин Ироқий (қуддиса сирруҳу)нинг «Ламаот»и орзуси хаёлға кўп эврулур эрди. Бир кун тақриб била бу маънини изҳор қилдим. Алар дедиларким: «Тариқат машойихининг форсий кутуб ва расоили оз мутолаа қилилибдур, аммо чун ҳавасинг бор, андоқ бўлсун».

То улким, ул шариф китобни фақирға сабақ айтурға муртакиб бўлдилар, ҳар кун сабақда хушҳол бўлиб таъриф қилурлар эрдиким ҳазрат мусаннаф «Бар сунани «Савониҳ» ба забони вақт имо рафт» дебтурлар. Биз «Савониҳ»³³ мутолаасида дағи мунча хушҳол бўлмайдур эрдукки, мунда, деб айтурлар эрди.

Бир неча сабақдин сўнгра сўз мушкилроқ бўлиб, шуруҳға эҳтиёж изҳори қилдилар ва шайх Ёрали³⁴ шарҳин ва яна баъзи шуруҳни муборак назарлариға кўюб, ул сабақни айтурлар эрди, то улким, кўп мавозийда шориҳларға таънлар қила бошладиларким, «бу сўзнинг ва ул сўзнинг аросида кўп фарқ бор. Ҳамоноки, маънисига етмай шарҳ битибтурлар» ва бу сўз такрор топқондин сўнгра фақир арз қилдимким: «Мундоқ нафис ва мушкул китобдин фақире баҳра топай деса ва шарҳ бу шарҳлар бўлса, оё, не чора қилғай? Магар ҳам ҳазрати Махдум шафқат юзидин толибларға бу мушкилни осон қилғайлар».

Андин сўнгра алар «Ашиъат ул-ламаот»ки бу тоифа кутуб ва расоили аросида маълум эмаски, ҳаргиз андоқ шарҳ қаламға келмиш бўлғай – бунёд қилдилар. Ва ул шарҳнинг фикҳистини бу рубойи била ибтидо қилиб турарларким:

لولا لمعات نور سر القدم
من نحوحي الجواد وحي الكرم
من يخرجنا من ظلمات القدم
و يعصمنا من هفوات القدم

(Тарж.: Доимий карам ва доимий саховат каби агар қадимийлик сиррининг нури бўлган «Ламабот» бўлмаганда эди, ёмонлик зулматларидан ким бизни чиқариб олардию ким бизни қадамлар тойилишидан қутқарарди?!)

Ва ул шарҳни битирда «Фусус» ва «Футуҳот» ва «Нусус» ва «Фукук» ва аксар қавмнинг умда кутуби муборак назарларида эрди, агарчи ҳеч қайсига боқғали эҳтиёжлари йўқ эрди. То улким, бу шарҳ била «Ламаот»ни алар қошида фақир тугаттим, бировки ул китобни ўқуса, фақир бу варақда битилган сўзлардин нишонлиғ сўзлар топар ва мундоқ давлатга абнойи замондин оз киши, балки ҳеч киши мушарраф бўлмайди (Алҳамду лиллоҳи ало наъмоиҳи)³⁵.

Бир кун бу фақирни муаммо фикри бу водийға солиб эрдиким андин бериким, устоди фан Мавлоно Шарафуддин Али Яздий³⁶ (раҳматуллоҳи) бу фанни тадвин қилиб, бу фан аҳлининг отин тиргузди, бу замонғачаким, азизлар ҳам кутуб ва расоил битибдурлар ва фан ғариб зебу зийнат топибдур ва турфа қавоиду истилоҳот пайдо бўлубтур. Аммо истилоҳотни тартиб била адо қилмайдурлар. Масалан: қавоид аввалида интиқод қоидасин адо қилурда истишҳодға муаммоким келтурубтурлар, агарчи интиқод ҳам муаддо бўлубтур, аммо «таркиб» ё «таҳлил»³⁷ ё ғайриҳиким мубтадининг аларға ҳануз шуури йўқ турур, бу мусташҳад муаммода мундариждур. Шарт бу эрдиким, бу муаммода бу қоидадин ўзга мазкур бўлмағай, аммо бу қоидаким, вуқуф ҳосил бўлди, яна ўзга қоида адосида агар мазкур бўлғон қоида ўтса бок йўқ эрди. Фақир бу хаёлда эрдиким, ҳазрати Махдум ташриф келтурдилар, фақир мунбасит бўлуб, истиқбол қилиб, алар таскин топиб, дедиларким: «Башарангда инбисоте зоҳир бўлур, не ҳолинг бор?»

Айттимким: «Ҳазрати Махдумнинг шариф мақдамлари мужиби инбисотдур, аммо бу навъ ҳам хаёлим бор эрди», — деб ўтган мақолатни арз қилдим, алар ниҳоятдин ташқари хушҳол бўлуб, таҳсинлар қилиб, дедилар: «Ҳаққи ва шарти будурким, сен хаёл қилибсен».

Аларни чун мундоқ хушҳол кўрдум, айттимким: «Ҳиммат тутсалар бу дастур билан бу фан қоидасида мухтасаре рақам қилсам».

Алар дедилар: «Сен бу ташвишни тортма». Ҳамул икки-уч кунда манзуми мухтасарни таҳрир қилдилар. Кўп ихтисорға кўшиш қилғон учун кўп дақиқ ва тор воқеъ бўлубтур, андоқки, мубтадиға идроки суҳулат била даст бермас.

Фақир яна истидъо қилдимким, амр бўлса, мундин осонроқ қилса бўлғай, деб маъмур бўлғондин сўнгра «Муфрадот»ға мавсум мухтасарни битидим ва алар хизматиға еткурдум. Қабул нишонаси мундин ўтмаским, бовужуди мунча расоилким, ҳоло ародадур, махдумзодаға ул мухтасарни ўқурға ишорат бўлди ва ул бу мухтасарда муаммо фанниға вуқуф топти.

Алар «Ҳафт авранг»дин — ҳам ҳар лафзи етти иқлимға сармоя ва ҳар ҳарфи етти кавкабға пироядур — «Субҳат ул-аҳрор»ким, аларнинг мухта-райдурким, не ул баҳрда маснавий айтибдурлар ва не ул зобита ва адо

била манзум китоб тартиб берибдурлар, хатми китоб ва хотимайи хитобда чун ул маъшуқаи зебо ва мухаддараи оламорони жилва бериб³⁸, қабули хотир таманноси ва назари қабул истидъоси қилибтурлар, бу абёт анда мазкурдурким,

Маснавий

Ё Раб, ин ғайрати ҳурил-ийнро,
Шоҳиди равзаи иллийинро.

Аз дилу дидаи ҳар дидаваре,
Бахш тавфиқи қабули ҳар назаре!

Хоса он дар равиши фақр далер,
З-он далереш шуда ном ду шер.

Он яке дар раҳи дин шери Худой,
В-ин дигар панҷа ба ҳар сайдкушой³⁹.

Бу бесомони кам бизоат ва бу нотавони беиститоат бу алтоф муқобала-сида не дей олғаймен. Аммо туҳфат ул-фақир ул-ҳақир расми⁴⁰ била «Хам-са»нинг аввалғи дафтарида «Ҳайрат ул-аброр»да аларнинг васфидаки, васф-ға сигмас, достоне ниёзмандлик қилибменким, бу абёт андиндурурким,

Маснавий

Улки букун қутби тариқатдур ул,
Кошифи асрори ҳақиқатдур ул.

Кўкси ҳақойиқ дури ганжинаси,
Кўнгли маоний юзи ойинаси.

Олий анга етти фалакдин маҳал,
Етти фалак мушкили оллида ҳал.

Мадрасаи қудс анинг маъмани,
Хонақаҳи унс анинг маскани.

Жилвағаҳи гулшани чархи барин,
Обҳўри чашмаи айн ул-яқин.

Қасри каломи чиқиб андоқ баланд
Ким, анга гардун сола олмай каманд.

Анда шаётин хасиға йўқ сабот,
Баски уруб хайли малоик қанот.

Бу дoston олтмиш байт бор эркин ва алар мажлисида «Хамсатайн» сўзи мазкур бўлгоннинг кайфияти ва алар «Тухфат ул-аҳрор»ни бунёд қилиб, ул тақриб била тугатгонлари, бу фақирға элдин бурун кўргузгонларининг шарҳи ва фақир «Ҳайрат ул-аброр»нинг назм қилур тақриби бу дostonда мазкур бўлубтур, ўкуғон маълум қилур.

«Ҳафт авранг» китобидин «Юсуф ва Зулайхо» дostonиким, «Ошиқ ва маъшуқ»ға мавсумдур ва ул китоб назирини Юсуф хусни ва Зулайхо ишқидек маъдум, охирида подшоҳ дуосини зайлида бу навъ банданавозлиқ қилибтурларким,

М а с н а в и й

Муборак бар шаҳу аркони давлат,
Фазанфарҳайбатони шерсавлат.

Ба тахсис он ҷавонмарде, к-аш аз дер,
Насаб чун ном бошад шер бар шер.

Зи бас дар шеваи марди далер аст,
Зи мардони ҷаҳон номаш ду шер аст:

Яке дар аз дизи даврон кананда,
Яке сарпанча бо гўрон зананда.

Ба расми таъмия з-он бурдамаш ном,
Ки монад дур аз он андешаи ом.

Вагарна кай тавон з-он фаҳми идрок,
Ба сад ҳуққа нуҳуфт ин гавҳари пок?

Кунад дар шеър табъаш мўшикофи
Ва з-он мў нўги килкаш шеърбофи.

Ниҳад з-ин шеъри мушкин доми дилҳо,
Диҳад з-ин шеъри ширин коми дилҳо.

Дили ушшоқ аз он як монда дар банд,
Лаби хубон в-аз ин як дар шакарханд.

Ба зикраш хатм шуд ин равшан анфос,
Ба сони нури мунзал хатми бар нос.

Бале, дар боргоҳи одамият,
Ўз ў кам ёфт роҳи маҳрамият.

Ҳамеша то атои даври олам,
Кунад таъби лаимон шоду хуррам.

Чунон дил бо Худои оламаш бод,
Ки н-ояд аз атои оламаш ёд!

Суханро аз дуо доди тамоми,
Ба омурзиш забон бикшой, Ҷоми!⁴¹

Аларнинг бу маснавийлари баҳрида фақирнинг «Ҳамса»сидин «Фарҳод ва Ширин» воқеъ бўлубтур ва аларнинг мадҳида турфа достоне гузориш топибдур. Борчасин бу мухтасарда баст қилмоқ мужиби итноб бўлур. Аммо бир неча байтдин гузир йўқтур. Сўз таърифида бир неча сўз деб, шайх Низомий била Мир Хусрав (қуддиса сирруҳумо) маддоҳлиқларин қилиб, ул тақриб била алар мадҳиға кириб, бу навъ адо топибдурким.

Маснавий

Кел, эй соқийки, тушмиш жонима жўш,
Кетур бу икки ёди бирла бир қўш.

Алар ишқида нўш айлаб ики жом,
Тугай Жомий майи мадҳин саранжом.

Ики пил ўлса Хусрав ё Низомий,
Эрур юз пил чоғлиғ пил Жомий.

Муҳаббат жоми дурдошоми улдур,
Ҳамоно Зинда пили Жомий улдур.

Кўруб сармаст жоми ваҳдат они,
Демишлар Зинда пили ҳазрат они.

Чу ул май дурдидин бўлмиш хурўши,
Сафо аҳлидур онинг дурднўши.

Майи таҳқиқ этар ҳолатда ошом,
Чекиб ложуръа гар гардун эрур жом

Бўлуб зоҳир фано тимсоли андин,
Тутуб оламни олам холи андин.

Фано ул навъ этиб нафйи вужуди
Ки, ер топиб набуд ўрнида буди.

Бўлуб андоқ фано даштида маълум
Ки, сайри шоҳроҳи хатти мавҳум.

Бу хатқа нуқтаким мавжуд эмастур,
Хирад олинда жуз нобуд эмастур.

Фано мулкида жисми уйла фоний
Ки, фаҳм айлаб саводи аъзам они.

Жаҳонниким қила олғай таваҳҳум
Ки, бўлғай нуқтаи мавҳум аро гум.

Ўзин худ бир жаҳони бегарон бил,
Камолотин ўзидек бир жаҳон бил.

Жаҳон ичра жаҳонким топти макнат,
Солиб икки жаҳон халқиға ҳайрат.

Жаҳон йўқ, олами кубро де они,
Жаҳонда мақсади ақсо де они.

Ки ҳарне олами суғрода⁴² мавжуд,
Бори бу олами куброда⁴³ мавжуд.

Бу дoston ҳам тавил уз-зайлдур, мунча абёт истишҳодға келтурулди⁴⁴.
Аларнинг «Лайли ва Мажнун» китобида ул дostonким, сарсухани бу
навъ битибдурким: «Дар зикри баъзе берун рафтағони аз доираи моҳу сол
ва дуои баъзе марказнишинони нуқтаи хол»⁴⁵ ва анда рамз ва ишорат била
тахаллусни зикр қилиб, бу фақирни ўз ёрлиғлариға баҳраманд ва ўз муҳаб-
батлариға аржуманд қилибтурлар. Бу навъдурким:

Соқи, бидеҳ он маи куҳансол,
Екути музобу лаъли сайёл.

Он май, ки чу дўстон бинўшанд,
Бо ҳам ба вафову меҳр кўшанд.

Ором шавад рамидагонро,
Пайванд диҳад буридагонро.

Ёре, ки кунад ба ёр пайванд,
Нахли амалаш шавад баруманд.

Ёр аст калиди ганҷи уммед,
Ёр аст навиди айши ҷовид.

Мақсуди вучуд кист, ҷуз ёр?
З-ин савдо суд чист, ҷуз ёр?

То хотимати вучуд аз оғоз
Мурғе накунад чу ёр парвоз.

Хоса ки ба боғи ошноӣ,
Бар шохи вафо бувад Навоӣ.

Яъне ки навоӣ лутф созад,
Дилҳои шикастагон навозад.

Коре набувад ба ҷои ин кор.
Ёрони ҷаҳон фидои ин ёр!⁴⁶

Бу фақир ҳам «Хамса»да бу дафтар аввалида алар мадҳида достоне
ороста қилибмен ва бу абъёт андиндурким,

Маснавий

Сўз гулшанининг шукуфта варди,
Илм оятининг варақнаварди.

Қадриға ул авж узра поя
Ким, меҳр тутуб тагида соя.

Наълайнидин айлабон малак ҳал,
Суртарга судоъ бўлса сандал.

Ҳамдинки, асоси бошида тоб,
Чекмакка ики жаҳонни қуллоб

Нўгида санин айлагач кин,
Кўр айлаб дев ила шаётин.

Юз донаки субҳаси аро ҳайд,
Юз файз қушини айлабон сайд.

Ул торки доналар белига,
Бил ҳабли матин жаҳон элига.

Ибриқи вузуси баҳри гардун,
Ҳар қатраки томса дурри макнун.

Лўла анга файзи жовидоний,
Андин оқиб оби зиндагоний

Каъби ери давраи иродат,
Давр аҳлига ҳалқаи саодат.

Алар «Хирадномаи Искандарий»даким, «Ҳафт авранг»нинг еттинчи даф-
таридур, китоб хатми достонин чун сурубтурлар, сўз хотимасини бу ерга
еткурубтурларким,

Маснави

«Биё, Чоми, эй умрҳо бурда ранҷ,
Зи хотир бурун дода он «Панҷ ганҷ».

Шуд ин «панҷ»ат он панҷаи зўрёб,
К-аз ў дасти дарёкафон дида тоб.

Аҷаб аждаҳоест килкат дусар,
Ки резад бурун ганҷҳои гуҳар!

Кунад аждаҳо бар дари ганҷ қой,
Вале кам бувад аждаҳо ганҷзой.

Шуд он аждаҳо ганҷ дар мушти ту,
Бар ӯ ҳалқа зад мори ангушти ту.

Чу гавҳарфишонанд ин ганҷу мор,
Ки шуд пургуҳар домани рӯзгор!

Вале бинам аз килки ҳар ганҷсанҷ.
Пур аз «Панҷ ганҷ» ин сарои сипанҷ.

Ба он панҷҳо кай расад панҷи ту?!
Ки як ганҷашон беҳ зи сад ганҷи ту.

Ба тахсис панҷе, ки сарпанҷа зад,
Ба шере, ки сарпанҷа аз Ганҷа зад.

Ба туркизабон нақше омад аҷаб,
Ки ҷодудамонро бувад мӯҳри лаб.

Зи чарх офаринҳо бар он килк бод,
Ки ин нақши матбӯъ аз он килк зод!

Бибашид бар форсия гавҳар он,
Ба лафзи дари дурри назмоварон,

Ки гар буди ин ҳам ба лафзи дари,
Намонди маҷоли сухангустари.

Ба мизони он назми мӯъҷизнизом,
Низомӣ ки будию Хисрав кадом?

Чу ӯ бар забони дигар нукта ронд,
Хирадро ба тамйизашон раҳ намонд.

Зиҳи табъи ту, устоди сухан,
Зи мифтоҳи килкат кушоди сухан.

Суханро, ки аз равнақ афтода буд,
Ба кунҷи ҳавон рахт бинҳода буд,

Ту доди дигарбора ин обрӯй,
Кашиди ба ҷавлонғаҳи гуфтугӯй.

Сафоёб аз нури рои ту шуд,
Ҳамин гуфтаи ман барои ту шуд.

Бар ин нахли назме, ки парвардаам,
Ба хуни дилаш дур бар овардаам.

Нашуд боисам чуз сухандоният,
Ба дастури дониш суханроният.

Вагарна ман инро чу оростам,
На эҳсон, на таҳсин зи кас хостам.

Чи хезад зи мудхил, ки эҳсон кунад,
Чи ояд зи таҳсин, ки нодон кунад.

Ба лутфи сухан гар сутудам туро,
Ҳади дониши худ намудам дуру.

Ки ин молу қон арчи қонпарвар аст.
Камоли сухан аз ҳама бартар аст.

Равад як сар аз сайри чархи куҳан,
Вале то қаҳон ҳаст, монад сухан.

Сухан низ ҳарчанд донам бақост,
Ҳамӯши аҷаб дилкашу қонфазост.

Биё, соқиё, қоми дилкаш биёр,
Маи гарму равшан чу оташ биёр!

Ки то лаб бар он қоми дилкаш ниҳем,
Ҳама килку дафтар бар оташ ниҳем.

Биё, мутрибо, тез кун чангро,
Баландӣ деҳ аз захма оҳангро!

Ки то пунба аз гӯши дил баркашем,
Ҳама гӯш гардему дам даркашем»⁴⁷.

Бу фақир ҳам бу китобнинг аввалида алар мадҳида айтқондин бир
неча байт била ихтисор қилинур:

Биров олди сўз кишварин якқалам
Ки, қилди қаламни сутуни алам.

Кўлиға олиб найза ўрниға килк,
Сўз иқлимини сарбасар қилди милк.

Билик авжининг меҳри тобони ул,
Қаю меҳр, сўз жисмининг жони ул.

Чу суръат аро ўт сочиб хомаси,
Яна гарм ўлуб нукта ҳангомаси.

Ҳамул ўтқаким, назм шамъин тутуб,
Маоний шабистонини ёрутуб.

Чу табъидин оқиб маони суйи,
Келиб чашмаи зиндағони суйи.

Ҳамул чашмадин чун су бермак тузуб,
Суханварлик ўлган танин тиргузуб.

Чу истаб тараб табъи озодаси,
Қуюб назм жомиға сўз бодаси.

Анинг журъаси элни маст айлабон,
Демай мастким, майпараст айлабон.

Не жомеки, май журъасидин наме,
Тарашшуҳ қилиб, маст ўлуб оламе.

Бу-янглиғки жоми маоний тутуб,
Малак хайлиға дўстгоний тутуб.

Бўлуб чун анинг жомидин журъачаш,
Бўлуб чарх сўфилари журъакаш.

Ки, машъуф ўлуб жоми мастонаға,
Гаров айлабон хирқа майхонаға.

Янги ойни жоми ҳилолий қилиб,
Нечаким тўла бўлса холи қилиб.

Жаноҳайн ўлуб сукрдин хокрўб,
Гаҳи дастафшон, гаҳи пойкўб.

Бу навъ ўлсалар Арши Аъзам эли,
Не бўлғай, хаёл айла, олам эли.

Бу дoston доғи эллик-олтмиш байт борким, барчасин битмак мужиби итноб бўлур учун бас қилилди.

Бу фақир Имом Али Мусо ар-Ризо⁴⁸ (алайҳит-таҳиятиҳи вас-сано)⁴⁹ зиёратидин ҳамул йилким алар нақл қилдилар, шаҳрға келдим. Маъхуд тариқ била аввал алар хизматиға туштум, алар учунчи девонлариға тартиб бериб эрдилар. Фақирға ўз муборак хатлари била битилган девонни иноят қилдилар. Фақир илтимос қилдимким, Мир Хусравдин ўзга назм аҳлидин эшитилмайдурким, мутааддид девон тартиб қилмиш бўлғайлар. Аммо аларким, мутааддид битибдурлар, ҳар қайсиға бир муносиб от қўюбтурлар. Сиз дағи бу девонларға муносиб отлар қўйсангиз деб. Алар қабул қилдилар. Икки кундин сўнгра яна алар хизматиға еттим: жузв қўюнларидин чиқориб фақирға бердилар; девонлар учун феҳрист битиб эрдилар ва ҳар бирин мавсум бир қисмға қилиб эрдилар ва бу ишға фақир боис бўлғонимни дағи зоҳир қилиб эрдилар ва ҳоло куллийтларида давовин ибтидосида битирлар ва ул феҳриstdа ҳамд ва наътдин сўнгра мундоқ адо қилидурларким:

«Намуда меояд ки чун ин камина ба ҳасби фитрати асли ва қобилияти чибилли ҳадафи сиҳоми аҳкоми хучаста фарҷоми сафваткалом афтода буд ва садафи ҷавоҳири асрори исми бузургвор «ал-мутакаллим» омада, ҳаргиз натвонист, ки авқоти худро билкуллия аз ибдои назми, ё ихтирои насри фориг ёбад ва холи гардонад, лоҷарам аз таволии аъвом ва шуҳур ва тамо-дии аъсор ва духур расоил ва кутуби мутааддида аз мансурот ва дафотири мутанаввиа аз маснавиёт ва давовини мутафарриқа аз қасоид ва ғазалиёт чамъ омада буд ва дар ин воло аз таърихи ҳиҷрати набавия то такмили миата тосиа се сол беш боқӣ намондааст, муҳиб ва мўътақиди дарвешон, балки маҳбуб ва мўътақиди эшон:

نظام الملة و الدين امير عيشير الذى هو مستغنى باسمه تعالى
عن المبالغة فى الالقاء فتعرض بالاشتغال بالدعاء عن
مرارة الاطناب وفقه الله لما يحبه و يرضاه و
جعل اخيره خيرا من اولاه

(Тарж.: Миллат ва диннинг низоми — Амир Алишер — У юксак исми билан лақабларнинг(исмларнинг) муболаға билан(мақтаб) тилга олиншидан беҳожатдир. Бас, дуо қилиб, сўзни (номини)такрор чўзиб юборишга машғул бўлишдан сақланилсин. Аллоҳ унинг яхши кўрганига ва унинг рози бўлганига муваффақ айласин. Ва охирини аввалидан хайрли қилсин!)

ҳиммати шариф бар он овардааст, ки давовини қасоид ва ғазалиётро, ки адади он ба се расидааст, дар яки чилд фароҳам оварда ва чун се мағзи тозаи писта дар як пўст парварда, аз ин фақир истидъои он кард, ки ҳар ба исми хос самти ихтисос гирад ва аз ў самти ибҳом ва иштирок сурати истихлос пазирад, лоҷарам ба мулоҳазаи авқоти вуқуашон девони аввал ки дар овони ҷавонӣ ва авоили замони амну амонӣ ба вуқуъ пайваста ба «Фотиҳат уш-шубоб» иттисом меёбад ва девони сонӣ ки дар авосити укуди айёми зиндагонӣ интизом ёфта ба «Воситат ул-иқд» номзад мешавад ва девони солис, ки дар авохири ҳаёт оғози тартиби он шудааст ба «Хотимат ул-ҳаёт» мавсум мегардад.

Умедвори ба карами ҳазрати Парвардигори азза шаънуҳу восиқ аст, ки номи ҳама азизон ба саволиҳи аъмол ва латоифи ақвол бар сафаҳоти рўзгор бимонад ва воситаи дуои хайр ва василаи саодати охират гардонад.

Рубоӣ

Ҳаргиз накунад ин фалаки пурштулум
Номи маро аз номаи ҳастӣ гум.
Зеро ки бақои он пас аз марги нахуст,
Гўянд ҳақимон, ки ҳаётест дувум.

Валлоҳу таоло яқулул ҳаққа ва яҳдис сабила ва ҳува субҳонаҳу ҳасбуналлоҳу ва неъмал вакил⁵⁰.

Чун фақир алар хизматида бу феҳристини ўқудум, бу фақирға ҳам амр қилдиларким: «Сенинг доғи назминг туркча алфозда чун мутааддид бўлубтур, сен доғи ҳар бирисини бир исм била мумтоз қил ва ҳар қайсини бир лақаб била жилвасоз этгил».

Алар амрининг итоати чун вожиб эрди — фақир доғи аввалғи девонғаким, туфулиятда рангин назминг ғаробати бор — «Ғароиб ус-сиғар»⁵¹ от қўйдум ва иккинчи девонким, шабоб айёмидаким, маоний нодиралари назм силкига кирибтур — «Наводир уш-шабоб»⁵² лақаб бердим; учунчи девонким, умр авоситида воқеъ бўлгон бадеъ нукотдур — «Бадоеъ ул-васат»⁵³қа мавсум бўлди ва тўртунчи девонким, шайхухат синнидағи фойдалардур — «Фавойид ул-кибар»⁵⁴ға иттисом топти. Умид улким, сағиру кабир, шайху шобнинг хотиралариға дилпазир ва кўнгуллариға ногузир бўлғай.

* * *

Устод Кулмухаммад⁵⁵ кичик эркандаким, мусиқий ўрганур эрди, чун бот ўрганмоки била хўб ишлар ясамоғи шуҳрат тутти. Фақирға доия бўлди-ким, бу фаннинг илмийсини дағи билгай, мавлоно Бу Алишоҳ⁵⁶ бўкаким, бу фанда асрининг бебадалидур — анга сипориш қилилди. Агарчи акнун афъюн касрати ани ақл хўлясидин орий қилибдур, ул вақтда бу фанда «Асл ул-васл» отлиғ китобни тасниф қилди, дағи Мир Муртоз ва Хожа Шаҳобуддин Абдуллоҳ Марворид ва мавлоно Биноий⁵⁷ дағи бу фанда рисолалар битидилар. Аммо чун барча изҳори истеъдод қилиб эрдилар — мубтадиға бот баҳра олмоқ душвор эрди. Ул ердинким, аларнинг бу фақир сори иноят ва илтифотлари бор эрди, мусиқий ва адвор⁵⁸ рисоласин битидиларким, бу фанда андоқ мунаққаҳ ва муфид рисола йўқтур.

Ул вақтдаким, бу фақир Мир Хусравнинг «Даръёи аброр»иға Марвда татаббуъ қилиб, алар отиға тугатиб, шаҳрға йибориб эрдим, андоқки юқори мазкур бўлди. Ул қасидада йигирмадин ортуғроқ байт муаммо тариқи ва истилоҳи била муаддо бўлуб эрди. Алар мунунг муқобаласида муаммо тариқи била бир қасида айтиб, анда баса дақиқ ва ғариб тарокиб дарж қилиб, битиб йибориб эрдилар ва ул шеърнинг матлаи будурким:

Чоҳ дори чоҳилосо дар сар, эй комил мудом,
Чоҳилат хонам на комил, чун туро чоҳ аст ком⁵⁹.

Бир қатла бу фақирнинг туркча бу матлаиким:

Очмағай эрдинг жамоли олам оро кошки,
Солмағай эрдинг бори оламға ғавфо кошки.

эл орасида шуҳрат тутуб эрди ва подшоҳ ҳазратларининг суҳбатларида дағи ўқилур эрди. Шуюъ ва шуҳрати ул ерга еттиким, ҳазрати Махдумға дағи масмуъ бўлуб, аларға ҳам дағдаға улким, бу баҳр ва қофия ва радифда шеър дегайлар, бу доия пайдо бўлуб, чун туркча алфоз била назмға илтифот қилмас эрдилар, бир форсий ғазал айттиларким, матлаи будур:

Дидаме дидори он дилдори раъно, кошки,
Дида равшан кардаме аз хоки он по, кошки⁶⁰.

битиб подшоҳ хизматлариға йиборгандин сўнгра мақбул ва матбуъ тушуб, подшоҳ ҳазратлари эҳсон ва таҳсинлар қилиб, бу фақирға ҳукм қилдиларким, аларнинг бу ғазалин мусаддас боғлағаймен. Чун маъмур ва маҳкум эрдим — маоф ва маъзур бўлсам ажаб эрмас. Мусаддас айтилгондин сўнгра подшоҳ ҳазратлари эҳсон ва таҳсинлар қилиб, мусаввадасин алар хизмат-

ларига йибордилар. Алар дағи банданавозлиғ юзидин илтифотлар қилдилар. Матлаи бу навъ боғланибдурким:

Кардаме дар хоки кўи дўст маъво, кошкя,
Судаме рухсори худ бар хоки он по, кошкя,
Омади берун зи кўй он сарви боло, кошкя,
Бурқаъ афканди зи рўи оламоро, кошкя,
Дидаме дидори он дилдори раъно, кошкя,
Дида равшан кардаме аз хоки он по, кошкя⁶¹.

ХОТИМА

Ул, расоил ва кутуб теъдодиким, бу фақир алар хизматида таълим ва истифода юзидин ўқубмен:

Аввал алар битиган «Қофия»¹ рисоласидурким, анингдек мухтасар ва муфид рисола бу фанда ҳеч ким билмайдур.

Яна «Муаммо»нинг иккинчи рисоласидурким, «Ҳулият ул-хулал» дин сўнграоқ битилибдур.

Яна ҳам аларнинг «Аруз» рисоласидур.

Яна «Лавоеҳ» дурким, сўфия машойих истилоҳида битилибдурким, андоқ рисола ҳеч роқимнинг қаламидин ва ҳеч қаламнинг рақамидин тахрир топмайдур.

Яна «Лавомеъ»дур, ҳам бу истилоҳдаким, ҳар ламъасининг партави соликка ҳирмон қоронғу тунида ҳидоят шамъининг осоридур, балки иноят машъалининг анвори.

Яна «Шарҳи рубойёт»дур, ҳам бу истилоҳдаким, фано тариқида мосиваллоҳ азосиға тўрт такбир² урмоқ анинг мутолаасидин муяссардур.

Яна ҳам бу истилоҳда «Ашиъа»дурким, барқининг талолойидин хира кўзларга очуғлиқ ва қуёшининг шаъшаасидин тийра кўнгулларға ёруғлуқ етишур.

Яна «Нафаҳот ул-унс» дурким, ошнолиғ насоими унс равзасидин жон машомиға келтурур ва улфат шамоили қудс гулшанидин руҳ димоғиға еткурур.

Яна бири «Шавоҳид ун-нубувват» муқобала қилилибтурким, алфози иймон жўйбори ашжорин яқин анҳори била сероб ва маонийси ийқон ашжори асморин таҳқиқ саҳоби амтори билан шаҳди ноб этар.

Яна баъзи машойих (қуддиса асрораҳум) расоилидин: Хожа Муҳаммад Порсо (қуддиса сирруху)нинг «Қудсия»сидурким, ҳазрати қутбул-авлиё Баҳовуддин Нақшбанд раҳматуллоҳнинг фирдавсойин мажлисларида ул ҳазратнинг муъжиз баён тиллариға ўтган ҳақойиқ ва маоний баъзи хулафоким, жамъ қилурлар эрмиш Хожа Муҳаммад мазкур анға маоний битибдурлар ва толиблар учун анинг диққатлари ийҳомин возиҳ этибдурлар.

Яна ҳазрати шайх ул-машойих Фахр ул-миллати вад-дин Ироқийнинг «Ламаот»идурким, Ҳазрати Маҳдум ул китобни бу фақирға сабақ айтурда айтур эрдиларким, «Бу китобни нодон ва беандом таврлиғ ва ноҳамвор равишлиқ элнинг кўпроқ машғуллуқ қилғони хавос аҳлида бадном қилғон эрмишким, баъзи ўқумас эрмишлар. Бу жиҳатдин бу китобнинг хўблуклари яшурун қолғон эрмиш». Асру изҳор хушҳоллиқ ва сурур қилурлар эрди, шарҳ битмагига дағи бу боис бўлди. Ушбу анинг таърифида басдур.

Яна Ҳазрати Хожа Убайдуллоҳ (тоба сароҳу)нинг оталари ишорати била битилган рисоаларидур, ҳам фақр ва фано тариқидаким, оз ўғулга бу давлат муяссар бўлуб эркинки, ота амри била бу навъ шойиста хизмат қилмиш бўлғай ва андоқ писандида амр бажо келтирмиш бўлғай.

Яна муқарраби Ҳазрати Борий Хожа Абдуллоҳ Ансорий (қуддиса сир-руҳу)нинг «Илоҳийнома»сидурким, анинг васфида қалам тили ожизу лол ва қаламзан хомаси алкану шикаст мақолдур.

Яна «Хамса», балки «Ҳафт авранг»ларининг кўпрагин муқобала дастури била алар ўқуғонда қулоқ тутулубтур ё қулоқ тутқучилар мадади учун алар мажлисида ўқулубтур.

Яна дағи баъзи расоил бор, агарчи сабақ дастури била ё муқобала қонуни била алар хизматида ўқулмайдур, аммо мушқил маҳаллари алардин сўрулуб, таҳқиқ қилилибтур.

* * *

Агарчи хавориқи одат изҳориға Ҳақ таоло амри била маъмур эмаслар эрди ва покиза ҳолатлари «Маломатия»³ тариқини шоирлиқ ва муллолиқ тариқида яшурун тутарлар эрди. Аммо гоҳи ғариб нималар алардин зоҳир бўлур эрди.

Ул жумладин дағи бир нечаким, айнил-яқин бўлубтур битимаги муносиб кўрунди.

* * *

Сайдам Ироқий деган йигит Музаффар барлоснинг⁴ ўбдон навқари, балким эшик оқоси эрди, ғояти нодонлиғидин аларға мункир эрмиш, ғояти инкоридин аларнинг девонин бирин-бирин узуб, ўтға солиб, куйдурубтур. Ҳамул уч-тўрт кунда гўё бир узвиға туган кўпуб, ул жароҳат газак бўлуб, охир бўлди.

* * *

Мажидуддин Муҳаммад⁵ки, олам машҳуридур, таърифға эҳтиёж эмас. Подшоҳ ани ёзғурғонда андин итлоқиға зомин тилагандур. Ул аларға илтимос қилибдур ва алар таахҳуд қилғондин сўнгра қочти. Оз фурсатда, ўн

беш кунга тортмадиким, тутулди. Азим қийинлар тортти ва бору йўқ жиҳотин девоний қилдилар. Шаҳрдин бошин олиб, овора бўлди ва ҳамул оворалиқда фаноға борди.

* * *

Бир кун панжшанба куни алар хизматида Гозуругоҳдин қайтиб келиладур эрди. Маҳмуд Ҳабиб отлиғ девонаи фосиқи абтарий шаҳарда бор эрдиким, доим маст юрур эрди ва йўлуқғон элга ташнеълар ва сафоҳатлар қилур эрди. Бу фақирни чун алар хизматида кўрди, аларға абтар ва девоналиғ юзидин узромиз ҳикоятлар дей бошлади. Чун андин бу хилофи маъхуд эди. Фақир таажжуб қилдимким, девонани не нима мунга тутуб эркинким, одмиёна ва хушмандона сўзлар андин зоҳир бўладур. Баъзи мулозимлардин сўзин тақрир қилдиларким, туно кун девонаи абтарийи усрук аларға йўлуқуб, кўп беадабона ҳарзалар деб, оғзиға келган сафоҳат қилғон эркандур. Букунким, фақирни алар хизматида кўрубтур, бу хаёл билаким, ногоҳ алар туно кунги ҳолни фақирға изҳор қилсалар, фақир девонаи абтарға изо қилғаймен деб кўркунчдин мулоямат қиладур эрмиш. Фақир бу сўзни эшитгач, беихтиёр бар он бўлдумким, анга изо қилғаймен. Алар манъ қилиб айттиларким:

Ул ўз сиёсатин топқусидур, сен ҳеч нима дема. Ҳамул беш-ўн кунда абтар девонани бўзахонада яна бир ўзидек абтар бўйнин чопиб ўлтурди.

* * *

Толиби илмлар аросида Ноҳиқийким, ани дев била шаётиндин мутаваллид бўлғон ўғул деса бўлур, ноҳамворлиқ ва беандомлиғи андин кўпрак эрдиким, ани шарҳ қилса бўлғай.

Ул жумладин бири буким, аларға мункир эрди ва ҳазёнот кўп айтур эрди. Бир кун Гавҳаршодбегим мадрасаси толиби илмлари бир боғда суҳбат тутуб, буғро⁶ пиширадур эрмишлар. Алар таърифида баъзи муболаға қиладур эрмишлар. Ноҳиқий инкор юзидин бемаъни ҳашвлар айтур эрмиш. Иродат аҳли аларнинг девонин очибтурларким, кўрали: ул ҳазрат Ноҳиқий бобида не нима зоҳир қилурлар, деб сафҳанинг аввалида бу байт келибтурким.

Ш е ър

Пур аст гўши ман аз субҳаи малак чу Масеҳ,
Куҷо мушавваши хотир бувад наҳиқи Ҳарам!⁷

Ўз фавтлари воқеасидин ўттуз беш йил бурунроқ, ул йилким Султон Абусаид⁸ мирзо аввал қатла Шоҳрухия кўрғонин бориб қабаб эрди, ул юрушта Хожа Дехдор билан эрди ва Мавлоно Қутбиддин Нафис мулозими эрди.

Бир кеча аларни воқеада кўргандурким, анинг сори боқиб айтибтурларким, «Қуръон бихон!». Ул подшоҳ замониким ўтти ва салтанат тахти султони соҳибқирон Абулғози Султон Ҳусайн Баҳодирхон (халладаллоху мулкаху ва салтанатаху)⁹га муқаррар бўлди, ул воқеа тарихидин етти ё секкиз йилдин сўнгра Хожа Деҳдор бу фақирга мусоҳиб бўлди, ул тушни изҳор қилди. Фақир соий ва боис бўлдумким, ул Қуръон ўқуб, ёд тутти ва ҳў хофизни мужаввид бўлди.

Алар фавт бўлур йилким, ул воқеа кўрган тарихдин ўттуз-ўттуз тўрт йил тахминан ўтуб эркин, Хожа Деҳдорни баъзи муҳим учун Астробод вилоятига йибориб эрдим. Ул муҳимни саранжом қилиб, қайтиб келадурганда шаҳарнинг бир манзилида эканда аҳмол ва асқолни қўюб, бежихат илғаб, шаҳарга келди ва алар назъ ҳолатида ва мавт сакаротида эрдилар, ҳеч хофиз ҳозир эрмас эрдиким, алар бошида Қуръон ўқуғай. Бу маҳалда Хожа Деҳдор етишти. Аларнинг видоъ дийдорлариға мушарраф бўлуб, Қуръон ўқуғали бошлади, хатмни тугатмак ҳамон эрдиким, алар руҳ вадитин жон офаринга топшурдилар. Бу навъ каромат авлиёнинг камидин воқеъ бўлмиш бўлғайким, ўттуз йил ортуғроқдин сўнгра натижа зоҳир бўлмиш бўлғай.

Аларнинг бу навъ ҳолат ва камолот ва каромотларида азизларки, мисли: Мавлоно Абулвосеъки, баса фазоили ҳамиди била орастадур ва Мавлоно Аҳмад Пир Шамским¹⁰, баса хасоили писандида била пироста кутуб ва расоил битибтурлар, маълум қилай деган киши ул китоблардин маълум қила олур. Бу фақир ўз кўрганларимнинг юзидин бирин битсам сўз узар жиҳатдин бир неча била ихтисор қилдим.

Ул ҳазратнинг фавтлари воқеаси шарҳиға шуруъ қилали: аларнинг валодатлари тарихи ва ҳаётларининг замонининг тарихи юқори мазкур бўлубтур. Аммо фано доридин бақо гулзориға риҳлатлари жумъа куни муҳаррам ойининг ўн еттисида тарих секкиз юз тўқсон секкизида¹¹ воқеъ бўлди.

Ва анинг шарҳи будурким, шариф жисмлариға ҳаво асаридин заъф юзланиб эрди, бир кун соҳибфирош бўлдилар. Бу фақир дамбадам хабар тутар эрдим. Панжшанба куни хотирим аларнинг заъфидин бағоят мутараддид эрди, жумъа кечаси бу тараддудда уйқум келмас эрди. Ярим кеча изтироб юзидин отланиб, алар хизматиға иёдатға бордим. Баъзи азизлар ва асҳоб аларнинг бошларида жамъ эрдилар, гоҳ беҳол, гоҳ ўз ҳолларида эрдилар. Фақир густохлиқ юзидин хотир итмийнони учун ҳолларин сўрдум, илтифот қилдилар. Ва Ҳазрати қутбис-соликин Хожа Абдулазиз Жомий дағи бошларида ҳозир эрдилар. Тонг отқунча бир ҳолда эрдилар, чун тонг намозидин халойиқ фориг бўлдилар, аларнинг ҳоли ўзгачарак бўлди. Ҳазрати Хожа Абдулазиз¹² чун кўрдиларким, ҳол ўзга навъдур, ўзлари мадад бериб, аларнинг бошин машриқ жонибидин шимол жонибиға қилиб, юзларин қибла сори қилдилар. Мавлоно Зиёвуддин Юсуфким, аларнинг аржуманд фарзандларидурлар, аёғлари сори кўзлариға ўтру ўлтуруб

эрди, алар қачон кўз очсалар анга илтифот юзидин боқадурлар эрди. Бу фақир густохлиқ қилиб, илтимос қилдимким, махдумзода ўтрудин қўптилар. Андин сўнгра алар нақшбандия хожалари тариқи била зикри хафийга машғул бўлуб, ўз таважжуҳлариға иштиғол кўргуздилар, то жумъа салоти чиқти, андоққи, юқориқоқ мазкур бўлди — Хожа Ҳофиз Гиёсиддин Муҳаммад Деҳдор келиб, аларнинг бошида Қуръон хатмиға машғул бўлди, то ул замонким, ҳануз эл намоздин фориг бўлмайду эрдиларким, алар касрат анжуманидин кўз юмуб, ваҳдат хилватхонасиға нузул қилдилар. Аларнинг мутаҳҳар руҳи чун малаил-аълоға азимат қилди ва асҳобнинг ҳаёти қуши ҳамул тойири қудсийдин ирашти, фазаи акбар малаи аълоға етишти, чун ул пок муҳиб ўзин пок маҳбуб висолиға солди — олам жонсиз бадандек холи қолди.

Ш е ь р

Кўкка мотамзадалар навҳаси гар ёвушти,
Мен мотамзадаға, лек қатиг иш тушти.

Не ўзга бедод қилмоқдин фоидае, балки не ўзни-ўлтурмоқдин натижае. Бу фақирға воқеъ бўлгон суубат шарҳи чун мумкин эрмас ва шуруъ анга таҳайюр ва таазурдин ўзга фойда бермас, шуруъ мақсудға қилмоқ авлодур.

Алқисса, бу мудҳиш хабар шаҳрға муштаҳир бўлғоч, акобир ва жавониб ва атрофдин етиштилар. Барча сўгворлик либосида, балки мотам ва азо балосида то улки ҳазрати Султон соҳибқирон (халлада мулкаҳу ва таввала умраҳу)¹³ — ташриф келтурдилар, ҳой-ҳой йиғлаб ва талх-талх шўробалар тўқуб, ҳар замон ўлтуруб, Мавлоно Зиёвуддин Юсуфни шафқат юзидин қучуб, муддате бошин қўйнида асраб йиғлаб, сойир асҳобға қўнгул бериб, бу фақирни соҳиб азо тутуб, ҳолимға дилсўзлуқлар билан ашк тўқуб, на-сойиҳ ва мавоиз дурбор алфозларидин зоҳир қилиб, чун муборак мизожларида заъф бор эрди — хилофат тахти ва салтанат маснади азимати қилдилар ва султонзодаларни ва аркони давлатни борчасин анда аларнинг кўтарур ишига қўйдилар. Султон Аҳмад мирзо¹⁴ ва Музаффар Ҳусайн мирзо¹⁵ бошлиғ салотин ва подшоҳзодалар бир-бирига навбат беришмай, аларнинг маҳфуф маҳофасин эгинлариға кўтариб, Мусаллоға элттилар. Халойиқ ғавғоси ул мартабада эрдиким, неча юз минг халқни тасаввур қилса бўлғайким, бир жисм бўлуб эрдилар. Намозгоҳда Ҳазрати Хожа Азизуллоҳ ул ҳазратға сойир ашроф била намоз қилиб, яна мутаҳҳар равзалариға олиб қайттилар ва халқ ғавғосидин миҳаффани келтурмак душвор эрди. Подшоҳзодалар ясовуллуқ қилиб, элни кўруб, йўл очиб, наъш мадфанға етти ва ҳазрати қутб ул-авлиё Мавлоно Саъдуддин Кошғарий ёнидаки; зоҳиран тариқат одобиде аларнинг пиридуру — дафн қилдилар.

Ва ҳазароти олиёт маҳди улё Бикабегимки¹⁶, сойир абнойи жинсдин фазлу камол ва ақлу ҳамида хисол била мумтоздурлар ва аларға иродат ва ихлослари бениҳоятдур, ҳам сўгворлиғ ва мотамзадалиғ таврида келиб, азо сўрар қоидасин бажо келтурдилар ва бу фақирға навозишлар қилиб, борча асҳобни ва махдумзода¹⁷ни илтифотлар била мушарраф қилдилар.

Доғи сойир азизларким, атрофдағи вилоятдин аларнинг азоси учун келдилар, чун филҳақиқат бу фақир соҳиб азо эрди, ҳамул дастур била фақирни-ўқ соҳиб азо тутуб, сўрмоғ расмин маръий туттилар. Ҳаттоким, ҳазрати салтанат – шиор, хилофатдисор Султон Бадиуззамон мирзо¹⁸ (аббадаллоху таоло зилола шафқатиҳи ало мафориқил-муҳиббин ила явмиддин)¹⁹ Мозандарон мулкидин киши йибориб, алар азоси учун баъзиға либослар илтифот қилиб эрдилар ҳам мухотаб фақир эрдим ва ул Ҳазратнинг Ҳазрати салтанатшиор била гўшаи хотир ва ҳимматлари бағоят кўп эрди. Ҳазрати салтанатшиорнинг ҳам аларға иродат ва ихлоси бениҳоят эрди.

Бир йилғача олам аҳлиға умуман ва Хуросону Ҳирот аҳлиға хусусан, мотам эрди. Йил бўлғондин сўнгра Ҳазрати Султони соҳибқирон аларнинг йил ошин баче эъзоз ва эҳтиром била подшоҳона бериб, мухлисларининг баъзи ул ҳазратнинг мутаҳҳар марқади бошида олий иморат солиб, ҳуффозу имом ва мукрию худлом тайин қилди. Ва назм аҳли кўп таърихлар айтиб ўқудилар. Ул жумладин ҳуруф роқими²⁰ бу марсия била таърихни айтиб, йил оши тортарда Султони соҳибқирон олий мажлисларида ўткарди ва ҳукм бўлдиким, Мавлоно Ҳусайн Воиз²¹ минбар устида ўқуди.

Таъриф будурким:

Гавҳари кони ҳақиқат дурри баҳри маърифат,
К-ў ба Ҳақ восил шуду дар дил набудаши мосивоҳ.
Кошифи сирри Илоҳи буд, бешак, з-он сабаб
Гашт таърихи вафоташ: «Кошифи сирри Илоҳ»²².

Ва марсия будурким:

МАРСИЯ²³

МАРСИЯИ ҲАЗРАТИ МАХДУМ

Ҳар дам аз анҷумани чарх ҷафое дигар аст,
Ҳар як аз анҷуми ў доғи балое дигар аст.

Рўзу шабро, ки кабуд аст сияҳ чома дар ў,
Шаб азое дигару рўз азое дигар аст.

Балки ҳар лаҳза азоест, ки аз дашти адам
Ҳар дам аз хайли аҷал гарди фаное дигар аст.

Ҳаст мотамкадаи даҳр, ки аз ҳар тарафаш
Дуди оҳи дигару нолаи вое дигар аст.

Оҳи ӯ ҳаст ба дил тирагӣ афзоянда,
Вои ӯ низ ба қон яъсфизое дигар аст.

Гули ин боғ, ки садпора зи мотамзадагист,
Ҳар яке сӯхтаи чома қабое дигар аст.

Оби ӯ захру ҳавояш мутааффин, чи аҷаб,
Ки дар ин марҳала ҳар рӯз вабое дигар аст.

Аҳли дил майл сӯи гулшани қудс ар доранд,
Ҳаст аз он рӯ, ки дар ӯ обу ҳавое дигар аст.

Назди арбоби яқин дори фано ҳое нест,
Ватани аслии ин тоифа ҳое дигар аст.

З-он сабаб масти маи ҳоми азал орифи Қом,
Сархуш аз дори фано сӯи Ватан кард хиром.

* * *

Эй ҳарими ҳарами қурби илоҳӣ ҳоят,
Тарафи қаннати Фирдавс, кучо парвоят.

Чун шудӣ аз ҳарами мулк ба сайри малакут,
Буд дар анҷумани хайли малак ғавоят.

Тўтиёни ҳарами қудс ба дил муштоқат,
Булбулони чамани унс ба қон шайдоят.

Симёкори қазо меҳр дигар дод тулӯъ,
Чархро аз асари равшании симоят.

Нӯҳ фалак чархзанон омада бар атрофат,
Буда гӯё ба сари ҳар як аз он савдоят.

Шўр дар олами арвоҳ бияфтод аз он,
Ки нависанд ба қон нуктаи рӯҳафзоят.

Руҳи ақтоб расиданд ба истиқболат,
Ҷони автод фитоданд ба хоки поят.

Даст бар даст рабуданд туро то ҷое,
Ки дар ин ғамкада ҳам хостя онро роят.

Ту шудя восили мақсуди ҳақиқию бимонд
То қиёмат ба ҷаҳон шевану вовайлоят.

Дар фироқи ту ғамин монд дили ғамзадагон,
Тира з-ин гўшаи мотамкада мотамзадагон.

* * *

Ту бирафтию дили халқи ҷаҳон зор бимонд,
То қиёмат ба фироқи ту гирифтोर бимонд.

З-оташин оҳи дили сўхтагон то ба абад,
Дудҳо дар хуми ин гунбади даввор бимонд.

Аҳли тавҳид, ки бе муршиди комил гаштанд,
Садашон мушкили ҳалношуда дар қор бимонд.

Соликонро, ки камол аз ту расиди ба сулук,
Аҷзҳо дар равишу нуқс ба атвор бимонд.

Умароро, ки шудя машғали меҳр аз ту мунир,
Тира шуд машғалу то ҳашр шаби тор бимонд.

Сад халал раҳ ба дин ёфт, ки диндоронро,
Субҳа бишкасту ба қаф риштаи зуннор бимонд.

Сирри Ҳақ рафт паси пардаи китмон, ки зи ашк,
Ба гиландудаву дар махзани асрор бимонд.

На ки сад хори алам дар дили аҳрор халид,
Ки дусад бори ситам бар тани аброр бимонд.

Толибонро равиши роҳи фано рафт зи даст,
Ҳар яке дар паси сад пардаи пиндор бимонд.

Чи тазалзул, ки зи фавти ту дар айём афтод
З-он тазалзул чи халалҳо, ки дар ислом афтод.

* * *

3-ин азо дар ҳама олам на гадо монд, на шоҳ,
Ки кашиданд ба суғи ту дусад нолаву оҳ.

Абрсон, гириякунон, наъразанон соя фиканд
Бар сари наъши ту хуршеди карам зилли Илоҳ.

Гар муяссар шудияш наъш кашиди бар дӯш
Чун мани сӯхтадил, ҷониби мадфан ҳама роҳ.

Шаҳриёрони ҷаҳон чок зада ҷома ба тан,
Пеши тобути ту пӯянда ба аҳволи табоҳ.

Сарбаландони замон дар таҳи наъшат шуда паст,
Ҳама гирёну кашон, бори ту бо пушти дутоҳ.

Шуда ҳар пояи маҳди ту ба дӯши як қутб,
Лек ҳар чор шуда нудбагару «во асафо!»

Оламеро ба сӯи олами дигар бурданд,
Натавон ҷуз ба чунин боркашонӣ огоҳ.

Чазаъи акбарӣ афтод, ки бо ин ҳама чашм
Чархи гардун натавонист, бад-он сӯй нигоҳ.

Гарчи шомӣ ту шуд аз нур чу маҳтоб сафед,
Ҳеҷ кас лек надидаст чунон рӯзи сиёҳ.

Ба намозат, ки ҳазорон зи башар пайвастанд,
Сад ҳазорон зи малоик ба ҳаво саф бастанд.

Ҳама бурданд ба афғону дили чок туро,
Ҷой карданд, чу ганҷе ба дили хок туро.

Хайли арбоби иродат ҳамаро хок ба дил,
Ҳар яке хост кашидан ба дили чок туро.

Сари покони ҷаҳон буди, аз он Эзиди пок
Пок оварду дигар бурд ҳамон пок туро.

Ғарқай баҳри висоле, ки ба чашми ҳиммат
Равза чун гулхану тўбист чу хошок туро.

Рўҳи покат чу ба болои нўҳум чарх шитофт,
3-ин ки тан зери замин рафт куҷо бок туро?

Ҳама покони ҷаҳонро ба тани пок расид,
Он чи бар пайкари пок омад аз афлок туро.

Чун ту ганҷе, ки фалак дошт ниҳон кард ба хок,
На паи ҳифз, ки аз ғояти имсоқ туро.

Ақли кулл буди аз идроки маони 3-он рў,
Натавонад, ки тааққул кунад идрок туро.

Қисми ёрон зи ту гар зорию ғамноки шуд,
Лек зоре набувад чун мани ғамнок туро.

Зада саф хайли малоик, ки барояд Махдум,
Мухлисонро макун аз дидани рўят маҳрум.

* * *

Дўстон, дар ҳама фан нодираи олам ку?
Афзалу аълами авлоди бани одам ку?

Дар биёбони таманно-ш халоиқ мурданд,
Ба давои ҳама он Хизри Масиҳодам ку?

Дили асҳоб шуд аз теғи фироқаш сад захм,
Он, ки буди ба ҳама хулқи хушаш марҳам ку?

Ҳучра холию парешон шуда авроку кутуб,
Соҳиби ҳучра куҷо, нозими онҳо ҳам ку?

Дар саро нест ба чуз худкушии ғамзадагон,
Он, ки таскин диҳад инрову хўрад шон ғам ку?

Хома рў карда сияҳ, синаи худро зада чок,
Ки худованди ман он, бар уламо аълам ку?

Дар Хуросон натавон гуфт, ки кас хуррам нест,
Кас, ки дар рӯи замин ёфт шавад, хуррам ку?

На ки дар хонақаҳи зӯҳд фитод ин мотам,
Дар хароботи фано низ ба чуз мотам ку?

Гузарондан ба фано аҳд кунам боқии умр,
К-андар ин дайри кӯҳан аҳди бақо маҳкам ку?

Ишқбозон зи ғам оташ ба дил афрӯхтаанд,
Ҷонгудозон ҳам аз ин оташи дил сӯхтаанд.

* * *

Эй, ки дар пеш гирифтӣ сафари дуру дароз,
Ки бад-ин навъ сафар ҳар ки бишуд, н-омад боз.

На ки аз нӯги қалам боз бубастӣ раҳи сеҳр,
Балки аз банди забон бурди аз офоқ эъқоз!

Нафаси қудсият аз кас натавон ёфт дигар,
Ваҳйро баъди наби з-он ки нашуд кас мумтоз.

Шоҳро монд ба чон з-оташи ҳиҷрони ту сӯз,
Бандаро дар дили садпора зи доғи ту гудоз.

На шаҳу банда ки то рӯзи қиёмат дар даҳр
Ҳар ки бошад, бувад аз мотами ту навҳа тироз.

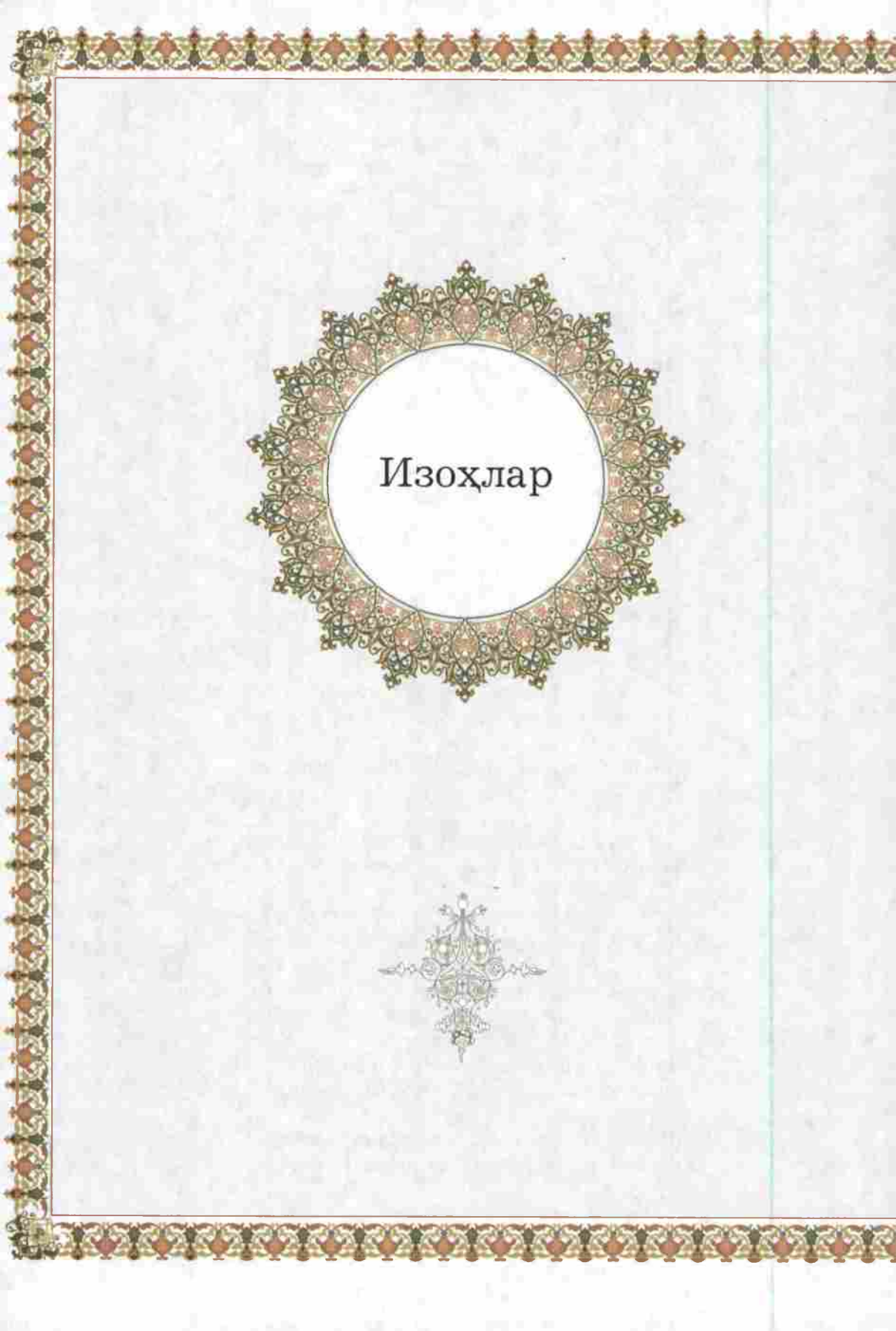

Гарчи рӯ дар тутуқи васл нухуфтӣ, ки шавӣ,
То абад қилвақунон дар ҳарами иззату ноз.

Мадад аз рӯҳи пуранвори худат низ расон,
Ки харобанд зи ҳаҷри ту басте аҳли ниёз.

Ҳар ки сад қарн бимонад ба ҷаҳон, ҳам ба фусун,
Бирабояд зи ҷаҳонаш фалаки шўъбадабоз.

Эй рафиқон, ҳамаро оқибати кор инаст,
Фикри анҷом касе беҳ, ки кунад аз огоз.

Шоҳи маъниро гар сурате афтод чунин,
Бод то ҳашр шаҳи сурату маъни омин!

A decorative border with repeating floral and geometric motifs in gold, green, and red colors runs along the top, bottom, and left edges of the page.A large, ornate, multi-pointed star-shaped frame with intricate floral and geometric patterns in gold, green, and red colors surrounds the title.

Изоҳлар

A small, intricate, four-pointed star-shaped decorative ornament with floral and geometric patterns in gold and green colors is centered below the title.

«ДЕВОНИЙ ФОНИЙ» ИЗОҲЛАРИ

1. *Татаббуъ* – луғ. маъноси бирор нарсанинг кетидан тушиш, изидан боришни англатади; адабиётшуносликда бирор шеърдан таъсирланиб, ундаги вазн, қофияни (радиф бўлса, уни ҳам) сақлаган ҳолда асар ёзиш, баъзан бундай шеърларни ўхшатма, жавобия, назира ҳам дейдилар. Навоий қитъаларидан бирида камтарлик билан айтади:

Татаббуъ кардани Фоний дар ашъор,
На аз даъвою не аз худнамоист.
Чу арбоби сухан соҳибдилонанд,
Муродаш аз дари дилҳо гадоист.

Яъни Фонийнинг (форс шоирлари) шеърларига татаббуъ ёзишдан мақсади бирор-бир даъво ёки ўзини кўрсатиш учун эмас. Бу сўз аробларни маърифат аҳлидирлар, (Фонийнинг) муроиди кўнгиллар эшигидан гадоликдир.

2. *Шайх Саъдий* – (1203, Шероз – 1292, шу шаҳар) Муслиҳиддин Абу Муҳаммад Абдуллоҳ ибни Мушрифиддин Саъдий Шерозий улуғ форс шоири. Унинг «Гулистон», «Бўстон» асарлари ва 4 девони таркибидаги ғазаллари ғоят машҳур бўлган. Унинг араб тилида қасидалари бор. Саъдий асарларининг кейинги адабиётга таъсири ғоят кенг бўлган. «Девони Фоний»да Саъдийнинг 22 ғазалига татаббуъ ва унинг ғазаллари таврида Навоийнинг 2 ғазали бор.

3. *Ҳожа Ҳофиз Шерозий* – Шамсуддин Муҳаммад (1321, Шероз – 1389, шу шаҳар) буюк форс шоири. Ундан бир девон қолган. Ҳофиз шеърларида ишқи мажозий ва ишқи ҳақиқийнинг ранг-баранг таъриф ва тавсифлари мавжуд. Хусусан, шоир мажоз йўли билан ҳақиқат асроридан баҳс юритган. Мавзунинг турли-туманлиги, улардаги бадийятнинг ғоят юксаклигидан Ҳофиз шеърлари ўз замонасидаёқ шухрат қозонади, кейинги давр шеъриятига ҳам баракали таъсир кўрсатади. XVII асрдан бошлаб Фарб адабиётига ҳам таъсир ўтказади. Гётенинг Ҳофиздан илҳомланиб «Фарб ва Шарқ девони»ни яратгани унинг Фарб тафаккур оламига таъсир қилганига бир далилдир.

Навоий Ҳофиз ғазалларидаги маҳоратни юксак баҳолаган. «Девони Фоний»да Ҳофиз ғазалларига 211 татаббуъ мавжуд. Айтиш керакки, Навоий Ҳофиз ғазалларидан тасаввуфий мазмундагиларни олган.

4. *Хусрав Деҳлавий* – (1253, Патёлий – 1325, Деҳли) Яминуддин Абулҳасан Амир – Хусрав Деҳлавий номи билан машҳур шоир, адиб, мутафаккир, бастакор. Отаси Сайфуддин Маҳмуд туркий лочин қабиласидан бўлиб, мўғуллар истилоси арафасида оиласини Шаҳрисабздан Ҳиндистонга кўчириб кетган эди. Хусрав илк шеърларида «Султоний» тахаллусини қўллаган. У узоқ муддат Бангола ва Деҳли султонлари хизматида бўлган. Турли номлар билан девон тартиб берган.

Хусрав Низомий Ганжавийнинг 5 дostonидан таркиб топган «панж ганж»ига жавобан 5 дostonдан иборат «Хамса» яратган. Алишер Навоий Хусрав Деҳлавийни «Хамса»даги ҳар дostonи аввалида ўзининг мўътабар салафи сифатида таърифлайди, унинг бадий маҳорати юксак баҳоланади. Ишқ ва муҳаббат машрабидин тўла хабардор ориф, шеърятда мажозий муҳаббат ва ҳақиқий ишқ таърифида ёниб-ёниб қалам тебратган шоир ғазалларига Навоий «Девони Фоний»да 32 татаббуъ қилган.

5. *Мухтараъ* – арабча сўз бўлиб, кашф этилган, асосланган маъносини англатади. Ихтироъ ҳам шу маънони билдиради.

6. *Амир Шайхим Суҳайлий* – (1444–1502) Низомуддин Аҳмад. Амир Шайхим номи билан машҳур шоир. Навоийнинг дўсти ва мусоҳибларидан. Давлатшоҳ Самарқандий «Тазкират ут-шуаро»да Суҳайлий таҳаллусини унга устоди Шайх Озарий тавсия қилган ва туркий девони ҳам бор, деб хабар қилади.

«Девони Фоний»да Суҳайлийнинг 3 ғазалига Навоий татаббуъ боғлаган.

7. *Абдураҳмон Жомий* – (1412, Жом – 1492, Ҳирот) Нуруддин Абдураҳмон Жомий «Ҳазрати Махдум» номи билан машҳур бўлган шоир, аллома.

Навоийнинг устози ва пири. Жомий «Ҳафт авранг» (Етти тахт) номли асарини (7 дostonдан иборат) Низомий ва Хусрав Деҳлавий дostonларига жавоб тарзида ёзган. Жомийнинг учта мустақил девонлари бор. Жомийнинг «Нафаҳот ул-унс» тазкирасини Навоий туркийга таржима қилган ва унинг вафотидан сўнг у ҳақда «Хамсат ул-мутаҳайириини»ни ёзган. «Девони Фоний»да Жомийнинг 31 ғазалига татаббуъ ва 8 шеъри тавридаги ғазаллар мавжуд.

8. *Салмон Соважий* – (1310, Сова – 1376, шу шаҳар) Жамолуддин Хожа Салмон ибни Хожа Алоуддин Муҳаммад. Салмон Соважий номи билан машҳур форс шоири. Салмондан «Куллиёт», «Жамшид ва Хуршид», «Фироқнома» дostonлари етиб келган. Навоий «Девони Фоний»да Салмон Соважийнинг 2 ғазалига татаббуъ ғазал битган.

9. *Шоҳий Сабзаворий* – (1385, Сабзавор – 1453, Астробод) Амир Оқ Малик ибни Малик Жамолуддин Ферузқуҳий, таҳаллуси Мир Шоҳий. Тазкираларда Шоҳийнинг шеъриятида Хусравнинг ёниши, Ҳасан Деҳлавийнинг латофати, Камол Хўжандийнинг назокати, Ҳофизнинг ёрқин ва теранлиги жамъ бўлгандир, деб таърифланади. Навоий «Мажолис ун-нафоис» асарида ёзишича, Шоҳий қандайдир юмуш билан Журжонга борганида Астрободда қазо қилади. Унинг наъши Сабзаворга келтирилиб, иззат-ҳурмат билан дафн этилади. Шу асарда Навоий Шоҳийни кўрмаганини, лекин ораларида ёзишмалар бўлиб турганини эътироф қилади. «Девони Фоний»да Навоий Шоҳий ғазалига ҳам татаббуъ ёзган.

10. *Камол Хўжандий* – (1318, Хўжанд – 1401, Табрез) Камолуддин Масъуд, Шайх Камол, Камол Хўжандий номлари билан машҳур шоир. Камол ниҳоятда билимдон шахс бўлган: адабиёт, араб тили, фикҳ, ҳадис, калом, ҳикмат, тафсир ва тасаввуфни пухта билган.

Камолнинг 7989 байтдан таркиб топган «Девон»и етиб келган.

«Девони Фоний»да Камолнинг 4 та ғазалига татаббуъ битилган.

11. *Соҳиб Балхий* – Давлатшоҳ Самарқандий бу шоир таҳаллуси «Шарифий» бўлган, дейди. Навоий «Мажолис ун-нафоис»да: «Шеър фанида маҳоратли киши эрди. Адвор – мусиқий илмида комил эрди», – дейди. Соҳиб ўз ғазалларига ўзи куй басталар экан, Жўги Мирзо (Шоҳруҳ Мирзо ўғли) мажлисларида унинг «Чоргоҳ» амалидан бошқа бир асар айтилмас экан.

«Девони Фоний»да Соҳиб Балхийга 1 та татаббуъ ғазал бор.

12. *Котибий* – (ваф. 1435, Астробод) Шамсуддин Муҳаммад ибн Абдуллоҳ – машҳур шоир, хаттот ва мунши. Яхши хаттот бўлганлигидан Котибий таҳаллусини олган. Котибийнинг Нишопурда таҳсил олгани, Ҳирот, Самарқанд, Мозандарон, Гилон, Ҳижоз, Табрез ва Исфаҳонларда бўлгани ҳақида маълумотлар бор. Навоий «Мажолис»ида шоирнинг «Тажнисот», «Зул-бахрайн», «Зул-қофиятайн», «Хусн ва ишқ», «Нозир ва манзур», «Баҳром ва Гуландом» номли асарлари борлигини, умри охирида эса «Хамса» ёзишга киришгани, лекин у тугалланмай қолганини хабар қилади.

«Девони Фоний»да Котибий ғазалига татаббуъи бор.

Алишер Навоий «баъзе аз зурафои замон», «баъзе аз акобир», «татаббуъи баъзе ёрон» каби сарлавҳалар остида яна бир машҳур шоирларга татаббуъ қилган. Улардан

бири Навоийнинг болаликдан дўсти, Султон Ҳусайн Бойқаро (1438 – 1506) бўлса, яна бири Шоир Сайфийдир.

Сайфий (ваф. 1503, Бухоро) – шоир, адабиётшунос. Бухоро ва Ҳиротда таҳсил олган. 1487 й. Бухорога қайтган. Сайфийнинг 2 девони, аруз ҳақида ва мусиқа бобида рисолалари бор.

«Аруз рисоласи»да шеър ва шоирлик, аруз қонун-қоидалари баҳр ҳамда доиралари анчайин содда ва раво тил ҳамда услубда ёзилган. «Девон»идаги шеърлар анъанавий ғазалчилик йўлида яратилган. Шоир касб-ҳунар эгаларини мадҳ этиб, кўп шеърлар ёзган. Кейинчалик бу хил асарлар «Шаҳрошўб» деб аталган. «Девони Фоний»да Сайфийнинг бир ғазалига Навоийнинг татаббуъ ғазали бор.

13. *Марсия*. Махдум Ҳазрат вафотига марсия. Алишер Навоий устози ва пири Абдураҳмон Жомий (1414 – 1492) вафотига бир йил тўлганда, унинг қабри бошида катта мақбара қурдириб, улкан маросим ўтказди. Шу маросимда устози Жомий вафотига бағишлаб ёзган марсиясини ўз даврининг машҳур олими ва нотқи Мавлоно Ҳусайн Воиз Кошифий ўқиб беради.

Ҳар бири ўн байтдан иборат 7 бандли (140 мисра) бу таркиббанд марсия «Хамсат ул-мутаҳаййирин» асарининг хотимасида келтирилган ва маълум маънода унга яқун ясаган.

14. *Таърихлар* – Шарқ шеърлятида содир бўлган воқеалар санасини шеърда ҳарфлар воситасида ифодалашга таърих дейилади. Бундай шеърларда асосан бирор шахснинг вафот санаси кўрсатилади. Шеър мисралари таркибида махсус сўз ва жумлалар қўлланилади, улардаги ҳарфларнинг абжад рақами қўшиб ҳисоблаганда маълум бир тарихий сана – йил келиб чиқади.

Алишер Навоий таърихларида ҳам у ёки бу воқеалар содир бўлган йилга ишора қилинади, асосан, Хожа Аҳрори Валий, Абдураҳмон Жомий, Паҳлавон Муҳаммад каби улғу зотларнинг фазилатлари мақталиб, вафот этган саналари кўрсатилади. Масалан, Жомий вафоти ҳақидаги 1-рақамли тарихда у киши сифатланиб, *كاشف سراله*. «Кошифи сирри илоҳ» (Аллоҳ сирларини кашф этувчи) жумласи тарих санаси сифатида келтирилди. Бу жумланинг араб ёзувидаги ҳарфлар йиғиндиси абжад ҳисобида Жомий вафот этган 989/1492 йилга тўғри келади.

15. *Муаммолар*. Муаммо – арабча: яширинган, беркитилган, демакдир. Муаммо Шарқ шеърлятида кичик лирик жанр турларидан бири. Мисраъ, бир-икки байтда (баъзан жумла, ибора ёхуд бир сўз ҳам бўлиши мумкин) исм ёки бирор сўз яширинган бўлади. Муаммода эса унга мураккаб имо-ишоралар бўлади. Муаммони махсус қоидаларга асосан (унга рамз, имо, киноя, ўхшатиш, сўз уйини, араб алифбосидаги ҳарфлар нуқталарини алмаштириш, сўзларнинг бошқа тиллардаги синонимларини топиш, тескари айлантириш ёки «абжад» ҳисоби: (ҳарфларнинг рақам маънолари) ва ҳ. к. йўллар билан топиб олиш, ечиш керак бўлади. Муаммони тузиш ва уни ечиш қоидаларига бағишланган махсус рисола ҳам яратилган. Айниқса, XV асрда муаммо кенг тарқалган эди. Жомий ва Навоий ҳам муаммо ҳақида рисола ёзганлар.

16. *Луғз (луғаз)* – Шеърй топишмоқ, нарса тушунчанинг номини айтмаган ҳолда, ўхшашлик ёки алоқадорлик белгиларини тавсифлашга асосланган жанр. Мумтоз адабиётда шеърй санъатлардан бири сифатида ҳам кўрсатилади. Луғазда шоир нарса тушунчага ишора қилади, тингловчи (ўқувчи) эса зикр этилган белгиларга таяниб яширилган номни топиши лозим бўлади ва ўқувчига теран фикрлаш, кузатувчанлик, ҳозиржавоблик каби кўникмаларни шакллантиради. Бу жанр форс-тожик адабиётида X – XII асрлардан, ўзбек адабиётида эса XV асрдан бошлаб кенг оммалашган. Хусусан, Алишер Навоийнинг форс-тожик тилларидаги луғазлари ҳам бу жанрнинг ёрқин намуналаридир.

17. *Қасидалар*. «Ситтаи зарурия» қасидаси. Алишер Навоий ўзининг она тилидаги «Ҳилолия» қасидаси билан бир қаторда форсий тилда «Ситтаи зарурия» ва «Фусули ар-

баъа» номлари билан маълум бўлган иккита қасидалар мажмуасини яратди. «Ситтаи зарурия» олти қасидадан иборат бўлиб, Навоий уларнинг мавзу кўлами ҳақида: «Бу олти қасида ҳамд ва наът ва сано ва мавъизотдур ва аҳли тасаввуф ва ҳақиқат тили била маърифат», — деб ёзган эди. Шоир қасидаларга битган дебочасида эътироф этишича, ҳазрат Абдураҳмон Жомий унга форс тилида ҳам ижод қилишни ва бу тилда ёзган қасидаларини жамлашни тавсия қилади. Лекин бу иш баъзи сабабларга кўра ҳазрат Жомийнинг вафотларидан сўнг 902 ҳижрий қамарий (1496 милодий) йил Султон Ҳусайн Бойқаро амри билан амалга ошади.

Навоий дебочада ҳар бир қасиданинг қайси шоирга татаббуъ қилгани, мавзу йўналиши ва ёзилиш тарихи ҳақида маълумот беради. Алишер Навоий форс адабиётининг зарбардаст сўз усталари қасидаларига юксак маҳорат билан татаббуъ битган. Шоир умрининг сўнгги йилларида ёзилган бу қасидаларда унинг бор диний ва тасаввуфий билими, фалсафий ва ахлоқий қарашлари ҳамда ҳаётий тажрибалари ўз ифодасини топган. Бу қасидаларда, аввало, Яратувчини таниш ва уни севишга, пайғамбаримиз Муҳаммад алай-ҳиссаломга эргашишга, ахлоқан пок бўлишга даъват этилади. Аллоҳ инсонни муқаррам хилқат қилиб яратганлиги, Холиқи кибриё иродаси билан ҳар бир ашёда ҳикмат, санъат ва мутаносиблик борлиги, дунёнинг фонийлигию охиратнинг боқийлиги, иймон ва диённат билан боғлиқ теран тушунчалар ўрин олган.

Навоий ҳар бир қасидасида аввало инсонни ҳушёрликка чақиради. Одамнинг асл душманлари — нафси аммора, Шайтони лаъин ва ёлғон дунё муҳаббатидан уни огоҳлантиради. Ибодатларни сидқ ила бажариш, гуноҳлардан сақланиш ва ахлоқни гўзаллаштириш билан Ҳақ таолога қурбат ҳосил қилишни, бир пири комил раҳнамолигида сайру сулук йўллари-ни ихлос ва сабот билан босиб ўтиб, диёнатли ва маҳбуб инсон бўлишни уқтиради.

Ҳазрат Навоий бутун коинотни ҳаракатга келтириб турган Илоҳий низом, яратиқларни узвий боғловчи қонуниятлар ва тартиботларни синчковлик билан кузатади ҳамда уларни бадиий санъатлар ва тимсоллар воситасида балоғат ва фасоҳат билан ифодалаб, китобхонни фикру мушоҳада юритишга ундайди.

«Ситтаи зарурия»нинг олти қасидасидан бири Аллоҳнинг яратувчилик қудрати васфида («Руҳ ул-қудс»), иккинчиси ҳазрат Муҳаммад пайғамбаримизнинг наъти, улуғвор сиймосининг таърифига бағишлангандир. Қолган тўрт қасида («Тухфат ул-афкор», «Кут ул-қулуб», «Минҳож ун-нажот», «Насим ул-хулд») Шарқда шуҳрат тутган қасиданависларнинг асарларига татаббу тарзида яратилган. Шоир уларда ижодий баҳрамандлик йўли билан бир қаторда шеърларида ўз даври ҳаётининг муаммоларига, маънавий ҳаётнинг инсон истиқболини кўзлаган масалаларига диққат қилади.

Навоий «Тухфат ул-афкор» ҳақида сўз очиб ёзган эди: «Ва кўп маъниангиз иборат ва таъмияомез ишорат изофа қилибменким, бу фан аҳлининг моҳирлари мусаллам тутубтурлар». «Насим ул-хулд» ҳақида эса шоир «Бу қасидага дағи кўп умр нақди харж бўлубдур» деб таъкидлаган эди. Навоийнинг қасидаларига замондош олиму аллаомалар юқори баҳо беришган.

18. Дебоча. Навоий «Ситтаи зарурия»нинг дебочасида ҳамду наъздан кейин, Султон Ҳусайн Бойқаро ва Жомийлар билан бўлган илиқ муносабатларига тўхталади. Сўнгра шундай фикрлар билдиради: «... ва (Аллоҳнинг) ёрдаму тавфиқи ва саодатли кўмагидан кейин 902 ҳижрий йил бир неча қасидаларнинг қораламасини ёздим. Бундай назмларнинг юзага келиши мазкур услуб (қасидагўйлик)ка лойиқ ва сатрларининг ёзилиши бу услуб тамойилларига муносиб эди. Сон жиҳатидан улар олти тарафга мувофиқ келди.

Биринчи қасидада айтилган сўзлар ҳазрати Бори таоло ҳамдига тааллуқли бўлгани учун «Руҳ ул-қудс» (Муқаддас руҳ) деб номланди. Иккинчисида пайғамбар наъти зилолидан қатралар ва Мустафо мадҳи сарчашмасидан файзлар томчилар эди (номи) «Айн

ул-хаёт» (Хаёт булоғи) деб белгиланди. Ва учинчиси, Амир Хусрав Дехлавийнинг «Бахр ул-аброр»и равишида ва инсоният кутби ҳазрати Махдумий (Жомий)нинг «Тухфаи нисор» услубини ўзида қамраб олган эди, фикр тилидан «Тухфат ул-афкор» (Фикрлар туҳфаси) деб от қўйилди. Ва тўртинчисининг фойдали ўғитлари ва кўнгилга ўтирувчи насиҳатлари аҳли дил (солик)ларга фатҳу зафар сармоёси ва риёзат аҳлига руҳий озуқа ўрнида эди, «Кут ул-қулуб» (Қалблар озуқаси) деб аталди.

Ва бешинчиси, ҳазрат шаҳриёрни мадҳ этиш шарафига бағишланган бўлиб, неъматига шуқр этиш – абадий саодатни лозим қилади ва давлатини дуо қилиш – абадий нажотга сабаб бўлади. Шунинг учун у қасида «Тухфат ун-нажот» (Нажот туҳфаси) номи билан зийнатланди.

Ва олтинчиси, фазлу ато боғининг шабадаси ёрдами ила «Миръот ус-сафо» қасидасига татаббулик шарафига эга бўлган эди, «Насим ул-хулд» (Жаннат шабадаси) деб унга хитоб этилди ва қасидаларнинг мажмуаси «Ситтаи зарурия» номи билан машҳур бўлди».

«Ситтаи зарурия»нинг тўртинчи (робеъ) қасидаси Ҳаким Анварийга татаббуъ тарзида ёзилган.

Анварий Абиварднинг Ховарон ниҳояси – (ваф. 1187, Балх) машҳур форс шоири. Маълум муддат Марв ва Нишопурда истиқомат қилган, ниҳоят 1154 й.да Балхга келган. Анварийнинг ҳажвиялари гоят ўткир бўлиб, замона адолатсизликлари, зулмкорликлари ва ҳукмрон табақаларнинг ахлоқий тубанликларига қарши қаратилган эди. Уни қасида-нависликнинг пайғамбари деб таърифлаганлар. Шоирнинг қаламига 250 та қасида, 337 та ғазал, 472 та рубоий, 557 та қитъа мансуб бўлиб, шеърятининг умумий ҳажми 15000 байтни ташкил этади. Анварий девонидаги шеърларга Алавий Шодиободий (XVI аср) ва Абдулҳасан Фароҳоний (XVII аср)лар томонидан шарҳлар битилган.

Шоирнинг бешинчи «Минҳож ун-нажот» ва олтинчи «Насим ул-хулд» қасидалари Анварий ва Ҳоқонийларга татаббуъ тарзида ёзилган.

Афзалиддин Ҳоқоний Ширвоний (1120 – 1199) буюк озарбайжон шоири. Асарларини форсий тилда яратган ва ўз мероси билан озарбайжон адабиётигагина эмас, форс тилидаги адабиёт тараққиётига ҳам катта ҳисса қўшган. Ҳоқонийдан катта ижодий мерос қолган бўлиб, улар ғазал, маснавий ва рубоийлардан иборат. Шоирнинг «Қасидаи шиния» асарида замонаси ва замондошлари ҳаётидаги иллатлар қаттиқ танқид остига олинади. Алишер Навоий бу устоз-шоир қасидаларига зўр эътиқод билан қараган ва улардан айримларига жавобия асарларини яратган. Шулардан «Минҳож ун-нажот» ва «Насим ул-хулд» қасидалари шоирнинг «Ситтаи зарурия» тўплами таркибига киритилган.

19. Фусули арбаъа. «Фусули арбаъа» – Алишер Навоийнинг ҳарорат ва совуқлик, рутубат ва қақроқликнинг хоссаларига бағишланган, турли вазнларда ёзилган тўрт форсий қасидадан иборат асари. «Фусули арбаъа» («Тўрт фасл») деган умумий номдан келиб чиқиб, унинг қисмларига шартли равишда «Саратон», «Хазон», «Баҳор» ва «Дай» деган сарлавҳалар қўйилган. Аммо бу тўрттала қасида биргаликда, тугаллик касб этган.

20. Муфрадот. «Муфрадот» Алишер Навоийнинг муаммо жанри назарияси ҳақидаги асари бўлиб, у 890 ҳижрий – 1485 милодий йилда ёзилган. Рисоланинг ёзилиш тарихи ҳақида Навоийнинг «Ҳамсат ул-мутаҳаййирин» ва Хондамирнинг «Макорим ул-ахлоқ» асарида маълумотлар бор. Абдураҳмон Жомий ва Хондамир бу асарга юқори баҳо берганлар. Бу рисола ўз даврида ва ундан кейин ҳам шуҳрат қозонди. Навоий томонидан юборилган бу рисола таърифлаб Жомий шундай деб ёзади:

Расули дўст бадастам яке рисола супурд,
Рисола, ки зи дил ранци дерсола бибурд.

(Дўстимнинг элчиси менга бир рисола топширди, бу рисола кўнгилдаги кўп йиллик қайғуларни олиб кетди) ва давом этиб:

Ба ҳар сатре зи насраш чун бари пай,
Шави ориф баасли қулли аз вай.
Чу назмашро балавҳи дил нигоря,
Зи ҳар байте аз он номе бароря.

Яъни:

Агар насридан бир йўлини аниқласанг,
Унинг асл ҳақиқатидан хабардор бўласан.
Назмини дил лавҳасига чизсанг,
Ундаги ҳар бир байтдан бир ном чиқарасан, —

деб баҳо беради ва бу рисолаи ўгли Зиёвуддин Юсуфга дарслик сифатида тавсия қилади ҳамда қўлёзмага ўз баҳосини тақриз сифатида ёзиб қўяди.

Маълумки, Навоийнинг муаммо ҳақидаги бу рисоласидан ташқари «Девони Фоний»га кирган форс-тожик тилидаги 500 дан ортиқ муаммосидан 373 таси ва «Наводир уш-шабоб» девонидан ўрин олган 52 та ўзбек тилидаги муаммолари бизгача етиб келган. Улуғ шоирнинг икки тилда яратган шеърий ва насрий асарлари таркибида ҳам юзлаб муаммо ва муаммо унсурлари мавжуд. Уларни англаш, ечиш, шарҳлашда «Муфрадот» рисоласи дастур ва очкич вазифасини бажаради.

Шоир «Муфрадот» рисоласини камтарлик қилиб шундай бошлайди:

Агарчи ҳаст дебо тез бозор,
Вале қарбос ҳам дорад харидор.
Дурар бошад сазои гўши шоҳи,
Барад наққоши шоҳи гўши моҳи.

Мазмуни:

Қимматбаҳо ипак кийимнинг бозори чаққон бўлса-да,
Бўзнинг ҳам харидори бордир.
Агарчи дур шоҳларнинг қулоқларига муносиб бўлса ҳам,
Шоҳнинг наққоши балиқнинг қулоғини олиб кетади, —

деб ёзади. Қадимда балиқ пишириляётганда кераксиз деб олиб ташланадиган унинг боши подшоҳ саройидаги наққошларнинг қимматбаҳо хом ашёси бўлар экан, наққошлар балиқ бошидаги тангачаларни безаклар учун, унинг боши ичидаги айрим суюқликларни қимматбаҳо бўёқлар тайёрлашда ишлатишар эканлар. Навоий ҳам шунга ишора қилиб, муаммо ҳақидаги бошқа рисоаларни қимматбаҳо дурга, ўзининг рисоласини эса, балиқ бошига ўхшатиб, унинг ҳам ўқувчилари топилишига умид қилади.

Алишер Навоий «Муфрадот»да муаммо ечишнинг 3 қисми, 15 амали ва 43 та услуб қоидаларини баён қилади ҳамда бу қоидаларга 121 та муаммо мисол келтиради. Ушбу изоҳда бу муаммолардан 108 тасининг ечими ва изоҳи берилди. 13 та муаммо ечилмагани сабабли улар изоҳланмади. Рисоладаги мисол-муаммолар асл матн воситасида ечилади. Шу боис, муаммо матни билан унинг ҳаллини қиёслаш қулай бўлиши учун асл матн ва унинг ечими бир хил рақамлар билан ифодаланди.

1. Муаммо ҳалли: «Нахусташ» (биринчисидан) ишорасига асосан **آه** – «Оҳ», **درد** – «дард» ва **محنت** – «меҳнат» сўзларининг биринчи ҳарфлари сараланса, **آدم** – Одам исми ҳосил бўлади.

2. Муаммо ҳалли: Ойнинг юзи **ماه** – «Моҳ»дан **م** ҳарфи, **لعل** – «лаъл»нинг лаби **ل** ҳарфи ва кўча **كوي** «Кўй»нинг боши **ك** ҳарфлари қўшилса, **ملك** – Малик исми ҳосил бўлади.

3. Муаммо ҳалли: «Сарв» **سرو** нинг таги **و** ҳарфи гулнинг таги **ل** ҳарфи ва «Шамшод»нинг таги **د** ҳарфлари таркиб топса, **ولد** – Валад исми ҳосил бўлади.

4. Муаммо ҳалли: **او** – «ў» – унинг этаги **و** ҳарфи, **گل** гулнинг таги **ل** ҳарфи, **می** – майнинг куйқуми (таги) **ی** ҳарфлари бирикса, **ولی** – Вали исми ҳосил бўлади.

5. Муаммо ҳалли: Ишқ ўти, яъни **آتش** – «оташ»нинг шуъласи **ا** ҳарфи, «сари мо»нинг боши **م** ҳарфи, **گل** – гулнинг таги **ل** ҳарфи ва **می** «майнинг лойқаси (таги)» **ی** ҳарфлари бирикса **املى** – Омилый исми ҳосил бўлади.

6. Муаммо ҳалли: **هوش** – ҳушнинг дили (ўрта ҳарфи) **و** ҳарфи, илмнинг дили **ل** ҳарфи ва **دين** – диннинг дили **ی** ҳарфлари бирикса, **ولی** – Вали исми ҳосил бўлади.

7. Муаммо ҳалли: «Майхона» – «Майкада» **میکده** нинг ўртаси **د** ҳарфи «Рамида» – «Хурккан» сўзининг дили **ی** ҳарфи ва «бутонам» **بتانم** гўзалларим сўзининг бели (ўрта ҳарфи) **ا** йиғилса, **کیا** Киё исми ҳосил бўлади.

8. Муаммо ҳалли: «шом» – **شام** – кечанинг аввалги **ش** ҳарфи, «чаман»нинг ўртаси **م** ҳарфи ва **نرکس** наргиснинг таги **س** ҳарфлари қўшилса, **شمس** – Шамс исми ҳосил бўлади.

9. Муаммо ҳалли: **عیش** «айш»нинг томони **ع** ҳарфи, **باغ** – «боғ»нинг бурчаги **ب** – ҳарфи, – «жўй» **جوی** ариқнинг лаби **ی** ҳарфи ва **رود** «руд» – анҳорнинг томони **د** ҳарфлари таркиб топса, **عبید** – Убайд исми ҳосил бўлади.

10. Муаммо ҳалли: **خم** – «хум»нинг аввали **خ** ҳарфи, **درم** – «дирам» – танганинг иккинчи ва учинчи ҳарфлари, қўшилса, **خرم** – Хуррам исми ҳосил бўлди.

11. Муаммо ҳалли: **روی** – «рўй» – юзнинг тарафи **ر** ҳарфи ва **گلشن** – «гулшан»нинг атрофи (чекка ҳарфлари **ك** ва **ن** ҳарфлари йиғилса, **رکن** – Рукн исми ҳосил бўлади.

12. Муаммо ҳалли: **زاهدان** – «зоҳидон» – зоҳидлар сўзининг тўни, яъни аввалги **ز** ва охирига **ن** ҳарфлари ва **کباب** – «кабоб»нинг томони **ك** ҳарфи ва **می** – майнинг томони **ی** ҳарфлари бирикса, **زنکی** – Занги исми ҳосил бўлади.

13. Муаммо ҳалли: **مسلمین** «Муслимин» – мусулмонлар сўзининг диллари, яъни ўртадаги ҳамма ҳарфлари **ملى** – Салами исмидан иборатдир.

14. Муаммо ҳалли: **اشك** – «ашк» – кўз ёшининг озгинаси **ا** ҳарфини олиб **عمان** «уммон» – денгизнинг кўпи **مان** га қўшилса **امان** – Амон исми ҳосил бўлади.

15. Муаммо ҳалли: **سرود** – «суруд» – кўшиқ томони **س** – ҳарфи «гўшам» ишорасига асосан **شم** «шам» деб айтсак ва таркиб топса, **شمس** – Шамс исми ҳосил бўлади.

16. Муаммо ҳалли: **چشم** – «чашм» – кўзнинг охириги ҳарфи **م** бўлиб «бо зий» яъни **زی** – зи билан қўшилса, **مزی** – ҳосил бўлади. Энди «Рўйи дил»дан **دل** «дил»нинг юзи **د** ҳарфи қўшилса, **مزید** – Мазид исми ҳосил бўлади.

17. Муаммо ҳалли: «Рухсори ту» – сенинг юзингдан **تو** – «ту»нинг юзи **ت** ҳарфи «пайваста бо қи»дан **قى** билан уланса, **تقى** – Тақи исми ҳосил бўлади.

18. Муаммо ҳалли: **قهر** – «Қаҳр»нинг юзи **ق** ҳарфи, **يار** «йор»нинг оёғи **ر** ҳарфи ва **اشك** – «Ашк» – кўз ёшининг этаги **ا** ҳарфлари йиғилса, **قرا** – Қаро исми ҳосил бўлади.

19. Муаммо ҳалли: **فیض** – «Файз»нинг ғояти – охири **ض** ҳарфи, **خوشی** – «Хуши» – Хурсандчиликнинг ғояти **ی** ҳарфи «болойи ў»дан **او** нинг юқори **ا** ҳарфлари йиғилса, **ضیا** – Зиё исми ҳосил бўлади.

20. Муаммо ҳалли: **باع** – «боғ»нинг бурчаги **ب** ҳарфи, **خرم** – «хуррам» – шодликнинг дили **ر** ҳарфи ва **نكار** – «нигор» – гўзалнинг рухсори – юзи **ن** ҳарфлари қўшилса, **برهن** бўлади. Энди «ниҳоя ёби» **ها** – «ҳо»ни топиб, унинг ичига яширсак, **برهان** – Бурҳон исми ҳосил бўлади.

21. Муаммо ҳалли: Агар **كين** – «кин» – душманлик сўзининг олдига «гар» сўзи келса, **كركين** – Каркин исми ҳосил бўлади («гар бапеш ояд» ёки «гар» олдинга келса ибораси бунга ишорадир).

22. Муаммо ҳалли: **عشق** – «ишқ»нинг охири **ق** ҳарфи ва **جنون** – «жунун»нинг охири **ن** ҳарфидир. Бундан **ندم** – «надам» пушаймонликдаги **ن** ҳарфи **ق** билан алмаштирилса, **قدم** – Қадам исми ҳосил бўлади.

23. Муаммо ҳалли: **شوخى** – «Шўҳи» – шўҳлик сўзининг юзидаги **ش** ҳарфи **طرف** «тараф» сўзидаги **ط** ҳарфига табдил қилиса, **شرف** – Шараф исми ҳосил бўлади.

24. Муаммо ҳалли: **بها** – «баҳо»ни келтириб, **آزاد** – «озод»га қўшсак **بها** бўлади. Энди ундан икки алиф озод бўлса, **بهاد** – Беход исми ҳосил бўлади.

25. Муаммо ҳалли: **بجاهمى** – «баҷо ҳаме» иборасидаги «беҳ» сўзи парвоз қилса, **جامى** – Жомий исми ҳосил бўлади.

26. Муаммо ҳалли: «Дил» **دل** – сўзи ёр кўчасида ором **آرام** ни олса, **دلآرام** – Дилором исми ҳосил бўлади.

27. Муаммо ҳалли: **سلام** – «Салом» ва **كلام** – «қалом» сўзларидаги **ل** – «ло»лар қўшилса, **لول** – Лоло исми ҳосил бўлади.

28. Муаммо ҳалли: «Раҳмати Ҳақ дод моро номи Ў» мисрадаги «Раҳмат» ва «мо» – биз сўзлари орасида **حقداد** – Ҳақдод, яъни Худайберди номи мавжуддир («Раҳмат» ва «Мо» – «биз орасидан ном қидир» унга ишорадир).

29. Муаммо ҳалли: Муаммо байтининг иккинчи мисрасидаги «Рустам», яъни «Яширинаман» сўзи **رستم** – Рустам номи ҳамдир.

30. Муаммо ҳали: **واسفى** – «восифи» сўзидаги **وى** – «вай» у сўзини ёки биринчи ва охириги ҳарфларини олиб ташласак, **آسف** – Осаф исми қолади (Иккинчи мисрада ишора бор).

31. Муаммо ҳалли: **مىلمائى** – «Мусулмони» – мусулмончилик сўзининг биринчи ва охириги ҳарфлари **مى** – «Май» бўлиб, бу майга фарқ бўлган ном **سلمان** – Салмондир.

32. Муаммо ҳалли: **كرم** – «Карам» сўзининг юзи **ك** ҳарфи бўлиб, унинг номи **كاف** «коф»дир. Унга **يار** – «йор»нинг юзи **ى** ҳарфи қўшилса, **كافى** – Кофи исми келиб чиқади.

33. Муаммо ҳалли: **دل** – «дил» сўзининг тамомловчи ҳарфи **ل** дир. Унинг номи – Лом **لام** агар **سنبول** – сунбулнинг чеккаси **س** ҳарфига қўшилса, **سلام** – Салом исми ҳосил бўлади.

34. Муаммо ҳалли: **ابرو** – «абру» – қошнинг чеккаси **آب** дир. «Саломат»нинг диллари, яъни ўртадаги ҳарфлар **لام** Лом бўлиб, ундан ҳарф шакли **ل** олинади ва у **آب** га қўшилса, **آبل** – Обил исми ҳосил бўлади.

35. Муаммо ҳалли: **شاه** – **عدالت** – «адолат»дан дилларни, яъни ўрта ҳарфларни олса, **دال** бўлади. Унинг шакли **د** бўлиб **شاه** «шоҳ»га қўшилса, **شاهد** – Шоҳид исми ҳосил бўлади.

36. Муаммо ҳалли – «шамим» – хушбўй сўзидаги уч ҳарф **ميم** «мим»дан унинг шакли **م** олинади. **عنبير** – «анбар» сўзининг тарафи **ع** нинг – **عين** – «айн»и олиниб, мазкур **م** га қўшилса, **معين** – Муъин исми ҳосил бўлади.

37. Муаммо ҳалли: «Талмеҳ қоидасига асосан **شمس** – «Шамс» – қуёшдай **س** ҳарфи, **قمر** – «Қамар» – ойдан **ر** ҳарфи ва **مشترى** – «Муштари»дан **ى** ҳарфлари олиб таркиб топса, **سرى** – Сари исми ҳосил бўлади.

38. Муаммо ҳалли: «Куфр» сўзининг олди ك ҳарфи, اسلام – «Ислом» сўзининг олди ا ҳарфи бўлиб, улар бирикса, كى ҳосил бўлади. «Кун» сўзининг арабчаси يوم – «йавм»даги م ҳарфи ва «тун» сўзининг арабчаси ليل – «лайл»дан ل ҳарфи олиниб, мазкур كى га кўшилса, كامل – Комил исми ҳосил бўлади.

39. Муаммо ҳалли: Талмеҳ қоидасига асосан муаммо исми شرف – Шарафнинг белгиси ف ҳарфи бўлганлиги учун ундан شرف – Шараф исми талаб қилинади.

40. Муаммо ҳалли: Талмеҳ қоидасига асосан مرخ – Миррихдан خ ҳарфи олинади. Қоронғи кечада яъни ليل – Лайлда Миррих (Сатурн планетаси) кўринса, خليل – Халил исми ҳосил бўлади.

41. Муаммо ҳалли: «Куръондаги «Ихлос» сурасининг биринчи сўзи قل «кул» сўзини «ёр»нинг юзи ى ҳарфигача ўқисак, قلى – Кули исми ҳосил бўлади. Муаммода ёрнинг юзи очилган Мусҳаф – Куръонга ўхшатиш.

42. Муаммо ҳалли: «Қамар» ойдан талмеҳ қоидасига асосан ر ҳарфи олинади. Айтилганда жаҳон пайдо бўлган икки ҳарф ك ва ن ҳарфлари бўлиб, бирикса – «кун», яъни «бўл» сўзи ҳосил бўлади ва таркиб топса, ركن – Рукн исми ҳосил бўлади (Худо – «кун», яъни «бўл» деганда жаҳоннинг пайдо бўлганлигига ишора қилинади).

43. Муаммо ҳалли: دور «давр» сўзи айланиш ва «доира» «замон» маъноларида келади. Шу دور – «давр»нинг юзи د ҳарфи бўлиб, бу ҳарф او – «у»нинг ҳар иккала томонида келса, داود – Довуд исми ҳосил бўлади.

44. Муаммо ҳалли: «Қалб» сўзи дилни билдиради. سپه «сипаҳ» – аскарнинг дили پ ҳарфи ва يار – ёрнинг юзи ى ҳарфидир. کنار – канор-қўйин сўзининг иккинчи маъносига «чекка», «қирғоқ» бўлиб, کنار нинг чеккаси ر ҳарфлари бирикса, پير – Пир исми ҳосил бўлади.

45. Муаммо ҳалли: «Қамар» – ойнинг юзи ق ҳарфи офтобга, яъни ع «айн»га айланса, عمر – Умар исми ҳосил бўлади (Араб тилида «айн» қуёш ҳамдир).

46. Муаммо ҳалли: جمع «жамъ»даги, яъни йиғилишдаги «хур» – қуёш» – «айн» ع ҳарфидир. «Хуршид шуд ёри ман» ишорасига кўра جمع – «жамъ»даги «хур», яъни қуёш شيد – шидга айланса, جمشيد – Жамшид исми ҳосил бўлади.

47. Муаммо ҳалли: «Расул» – элчи пайғамбар бўлиб, пайғамбарлар орасида дарёга ташланиб, балиқ қорнига тушган киши يونس – Юнус пайғамбардир.

48. Муаммо ҳалли: نيك – «Нек» – яхши сўзи بيك – бек сўздан киноядир. Холини, яъни нуқтасини юқорига қўйганда نيك «нек» – «яхши» кўринадиган сўз بيك – Бек сўзидир.

49. Муаммо ҳалли: كوهر – «гавҳар» сўзи جوهر жавҳардан киноядир. Гавҳарни етуклик билан ёдласак, جوهر – Жавҳар исми ҳосил бўлади.

50. Муаммо ҳалли: فاضل «фозил» сўзини «баважҳи аҳсан» – яхшироқ ёки «Аҳсан» шаклида ўқисак افضل – Афзал исми ҳосил бўлади (Фозил сифатининг арабча орттирма даражаси «Афал»дир).

51. Муаммо ҳалли: جان – Жон сўзи خان – «хон»дан киноядир. Агар خان – хондаги мушқин, хол, яъни нуқта лаб остига тушса, جان – жон бўлади. Холи лаби остига тушганида جان жон бўладиган сўз خان хон бўлиб, у муаммонинг ҳалли ҳисобланади.

52. Муаммо ҳалли: Нуқта ёки хол қўйганда «намоён» ёки «Зоҳир» бўладиган ном ظاهر – Тоҳирдир.

53. Муаммо ҳалли: يارى «ёре» – бир ёр сўзига كو «кў» кўчанинг бош ҳарфи кўшилса, ياريك – ҳосил бўлади. Бу сўзнинг ҳамшакли باريك – Борик исмидир.

54. Муаммо ҳалли: رخت «рухат» – «юзинг» тасҳиф амали асосида ўзгартирилса, رجب – Ражаб исми ҳосил бўлади.

55. Муаммо ҳалли: اسم «Сум» – отнинг туёғи شمس – «Шамс» – қуёшнинг юзи ش да қолса, سمش – бўлади. Нуқталар тасҳиф этилса شمس – Шамс исми ҳосил бўлади.

56. Муаммо ҳалли: قمر – «Қамар» оининг юзи ق – ҳарфи бўлиб, ёр юзи رخ – «рух»га қўшилса, قرخ – бўлади. Тасҳиф қондасига асосан у فرح – Фаррух исми бўлади.

57. Муаммо ҳалли: نمود «Намуд» – кўрсатди сўзининг юзига, яъни ن ҳарфига яна икки хол ёки нуқта орттирилса, نمود – Самуд исми ҳосил бўлади.

58. Муаммо ҳалли: صاف «соф» – тоза сўзидаги ص ни олиб «як қатра боқди кай гузорам» ишорасига кўра «қи» қи нинг бир қатрасини ёки нуқтасини қолдирмасак فى фи бўлади ва у мазкур ص га бирикса, صفا – Сафо исми ҳосил бўлади.

59. Муаммо ҳалли: تارك – «торак» – усти сўзининг нуқталари маҳв этилса, ارك бўлади. Энди تاج «тож»даги дур, яъни нуқта унинг остига тўкилса, بارك – Борак исми ҳосил бўлади.

60. Бошқа нусхаларда муаммо номи тушиб қолган. Тошкент нусхасида Фаррух исми кўрсатилган.

Муаммо ҳалли: قلب – «қалб» – дилдаги ق ҳарфи رخ – «рух» – юзга қўшилса, قرخ – бўлади. Ундаги бир нуқта тасҳиф этилса, فرح – Фаррух исми ҳосил бўлади.

61. Муаммо ҳалли: عارض – «Ораз»нинг меҳри, яъни қуёши ع ҳарфидир. У зулф, яъни د га кўрсатилса, عد бўлади (Зулф – сочга ўхшатилади).

Яна бир меҳр-қуёш شمس – шамс бўлиб, талмеҳ қондаси асосида охириги ҳарфи س ни олиб, мазкур عد га қўшсак سعد – Саъд исми ҳосил бўлади.

62. Муаммо ҳалли: икки гул барги икки нуқта бўлиб, уларнинг бирини صبا – Сабонинг кўзига, яъни нуқта ҳарфига (ص ҳарфи кўзга ўхшатилади). Иккинчисини дил доғига, яъни ўртадаги ب нинг нуқтаси ёнига қўйилса, ضبا – Зиё исми ҳосил бўлади.

63. Муаммо ҳалли «Яккалик» – «Бирлик» сўзининг арабчаси واحد – Зоҳид бўлиб, ҳисоб амалига асосан у муаммонинг ечимидир.

64. Муаммо ҳалли: بلى – «Бали» – «Ҳа» сўзидагп энг кичик сонни ифодаловчи ب ҳарф бўлиб, (у абжад ҳисобида 2 га тенг) агар у 200 га тенг бўлса, ق бўлади (ق нинг сон қиймати 200 дир). بلى – «бали»даги ب ҳарфи ق га айланса, قلى – Кули исми ҳосил бўлади.

65. Муаммо ҳалли: قسم – «Қисм» сўзи «абжад» ҳисобида 200 га тенг (س – 100, ق – 60, م – 40), унинг икки баробари 400 бўлиб, у «абжад»да ت ҳарфини билдиради. Бу ҳарф دو – «ду» – икки ёнига ёзилса, دوت – бўлади. Зулфдан мақсад ل ҳарфи бўлиб, 30 га тенг ва икки баробари 60 дир ва س ҳарфини билдиради, Ҳаммаси таркиб топса, دوست Дўст исми ҳосил бўлади (Мазмунига қараб бу муаммо Навоийнинг дўсти Абдураҳмон Жомийга аталган бўлиши мумкин).

66. Муаммо ҳалли йўқ!

67. Муаммо ҳалли: «Сад яки моҳ» – оининг юздан бири – бир бўлади. Қуёшнинг ўн юзтаси 1000 бўлади. Юздан бирнинг бири бир ҳам унга қўшилса, 1002 бўлиб, у بخت «бахт» демақдир, (ب – 2, خ – 600, ت – 400)ни يار «ёр» олдига олиб борсак, بختيار – Бахтиёр исми ҳосил бўлади.

68. Муаммо ҳалли: افلاكي – «афлоке» сўзининг тоқи – гумбази ёки | ҳарфларига қарамасак, فلكى – Фалакий исми ҳосил бўлади.

69. Муаммо ҳалли: Осмон буржларининг сони 12 та, «Афлок», яъни осмонлар сони эса 9 та ва ҳаммаси 21 та бўлади. Бу сон طيب – Таййиб исми ададига тенгдир (ط – 9, ي – 10, ب – 2, ҳаммаси 210).

70. Муаммо ҳалли: (ойдан мақсад ل ҳарфидир (у «абжад»да 30 га тенг, ой ҳам 30 кундир). Шу оининг پهلو – «пахлу»сига ёки ёнига ўтирсак, پهلول бўлади. Энди ўз ёнидаги

доғлардан ёки нуқталардан кўпини (учтадан иккитасини) ташласак, بهلول Баҳдул исми ҳосил бўлади.

71. Садр – ҳалли йўқ.

72. Муаммо ҳалли: كوى «кўй» – кўчанинг боши ك да زار «зор»ни кўрсак زارى бўлади. Энди زار «зор»нинг дили | ҳарфи ўрнида يار – «ёр» доғини кўрсак زيرك Зийрак исми ҳосил бўлади.

73. Муаммо ҳалли: يار «ёр» қомати | ни چشم «чашм» – кўз олдига келтирсак, چشم бўлади. «3-он сурат» ишорасига кўра тародиф қондаси асосида унинг муродифи حسام Ҳисом бўлади.

74. Ҳаким – ҳалли йўқ.

75. Муаммо ҳалли: جام жом – қадаҳни دهن «даҳан» – оғиз томонга, яъни ر ҳарфига олиб борсак, جامد – бўлади. Энди лабдаги қатра – нуқта артилса, حامد – Ҳомид исми ҳосил бўлади.

76. Темур – ҳалли йўқ.

77. Муаммо ҳалли: جمال «Жамол»нинг тарафи خ ҳарфи бўлиб, агар «Саҳоб», яъни ابر – «абр» – булутдан тулуз қилиб чиқса, جابر – Жобир исми ҳосил бўлади.

78. Ғариб ҳалли йўқ.

79. Муаммо ҳалли: Ҳар томонда кўринган қад ا | икки алиф бўлиб, уларнинг дили نى «не», яъни «йўқ»дан иборат бўлса ا | а бўлади. Энди ишорага кўра, دل – «дил»га ғамза ўқи тегмаса, دانيال – Дониёл исми ҳосил бўлади.

80. Муаммо ҳалли: گل – «гул»нинг ичига сув, яъни араб тилида ما кирса, ل + ما + ك – Камол исми ҳосил бўлади.

81. Муаммо ҳалли: «Сийна» сўзи араб тилида صدر – садр дейилади. Унинг ичига | – алиф пайваста бўлса; ёки уланса, صادر – Содир исми ҳосил бўлади.

82. Муаммонинг ҳалли йўқ.

83. Муаммонинг ҳалли йўқ.

84. Муаммо ҳалли: سوزان «Сўзон» – Ўртанувчи сўзининг дили – ز ҳарфини يار «ёр» кўрса, زيار – бўлади. مسكين «Мискин» – бечоранинг дили, яъни ўрта ҳарфи унга қўшилса, زيارك – бўлади. Энди унинг дили ёки | ҳарфи куйса, زيرك – Зийрак исми ҳосил бўлади.

85. Муаммо ҳалли: عجز – «ажз» – ожизликнинг томони ع ҳарфи بيداد – «бедод» – зулмдаги بيد – «бед»га қараб борса, عبيد Убайд исми ҳосил бўлади (Иккинчи мисрада ишора бор).

86. Муаммо ҳалли: Исқот амалига кўра جمال – «жамол»дан جم жам, خورشيد – «Хуршид»дан خور – «хур», яъни қуёш завол топса, شيد «шид» қолади ва улар таркиб топса, جمشيد – Жамшид исми ҳосил бўлади.

87. Муаммо ҳалли: شميم – «Шамим» – хушбўй сўзидан م ҳарфи, كلام – «Калом»дан ل ҳарфи ва شكاف – «шигоф» – тешиқдан ك ҳарфлари таркиб топса, ملك – Малик исми ҳосил бўлади («Шамим»дан «мим», «Калом»дан «Лом», «Шигоф»дан «Гоф» ҳарфлари олинади).

88. Камол – ҳалли йўқ.

89. Муаммо ҳалли: «токи вай бошад» иборасига кўра وى «вай», яъни уни олиб, سنم – санамнинг ўқ ва қиличидан бошқаси س ҳарфини олиб кўшсак ويس – Вайс исми ҳосил бўлади.

90. Муаммо ҳалли: عالم – «Олам»нинг юзи ع ҳарфидир. «Нози жонон манигар» ишорасига кўра جانان – «Жонон»дан نا «но»га қарамасак, جان – «жон» қолади. Энди «диле» дан لى – «ли»ни ошқора қилсак ва таркиб топса, على جان – Алижон исми ҳосил бўлади.

91. Коко – ҳалли йўқ.
92. Муаммо ҳалли: Иккинчи мисрадаги ишорага асосан وليکين – «ва лекин» сўзининг каноридан, яъни чеккасидан бир лафз ёки сўзни کين «кин» сўзини келтирмасак, ولي – Вали исми ҳосил бўлади.
93. Муаммо ҳалли: «Чақар»нинг этаги ёки охирги ҳарфи ташланса, جقى – қолади. ماه – моҳ – гўзалнинг этаги ھ ҳарфи ташланса, «мо» қолиб, иккаласи جقما – бўлади. Энди чақардан топган قى ни унинг оёғи остига ташласак, جقماق – Чақмоқ исми ҳосил бўлади.
94. Муаммо ҳалли: «рў» Жамол юзнинг юзи ر ҳарфи бўлиб, ишорага асосан پوشيد – «пушид»дан پو пу исқот қилинса, شيد «шид» қолади ва у билан кўшилса, رشيد Рашид исми ҳосил бўлади.
95. Киё – ҳалли йўқ.
96. Муаммо ҳалли: Иккинчи мисрадаги ишорага асосан بلاى – «балойи» сўзининг боши ва дили ب ва ل ҳарфлари исқот қилинса, اى қолади. Энди унга رھاندم – «Раҳондам»даги ھ кирса, اھى – Оҳи исми ҳосил бўлади:
97. Ҳамро – ҳалли йўқ.
98. Муаммо ҳалли: «Мурғ» қуш сўзи араб тилида طير «тайр» бўлиб, унинг дили, яъни ўрта ҳарфи ى хуркиб кетса, طر – қолади. Энди дили хурккан қушнинг дили ўрнига кўнгил тирновчи ھ «оҳ» кирса, طاهر – Тоҳир исми ҳосил бўлади. Бу муаммода ватанидан айрилганларнинг аҳволи моҳирона тасвирланган.
99. Муаммо ҳалли: «Сари кў»дан كو «кў» кўчанинг боши ك ҳарфидир. Энди بيمار – «бемор»нинг боши ب ни кесса ва дили م ҳарфини дафъ қилса, يار қолади ва таркиб топса يارك бўлади. Тасҳиф қоидасига биноан унинг ҳамшакли يارك Борак исмидир.
100. Муаммо ҳалли: «Шамъ»нинг дили, яъни م ҳарфи эриси, شع қолади. عيش «айбаш» – айби сўзининг томони ش ҳарфи ва меҳри (қуёши) ع ҳарфи кетса, يب қолади ва у мазкур شع га кўшилса, شعيب Шуъайб исми ҳосил бўлади.
101. Муаммо ҳалли: «оҳу» – кийикдаги ўқ ا ҳарфи бўлиб бу ўқ اھو – нинг оёғига яъни охирига тегиб эгилса د бўлади, (د – ا) ва هود – Худ исми ҳосил бўлади.
102. Муаммо ҳалли: «қад» сўзидаги د ҳарфи جاناي га кўшилса جاناي د бўлади. Энди бўстондаги сарвлар эсдан чиқса ёки алифлар исқот қилинса جنيد – Жунайд исми ҳосил бўлади (Инв. 558 нусхада муаммо номи тушириб қолдирилган. Тошкент нусхаларида ном бор).
103. Муаммо ҳалли: «шавқ» сўзининг юзи ش ҳарфини олиб, بلى – «бале» – «ҳа» сўзига қўшсак. شبلى – Шиблий исми ҳосил бўлади.
104. Муаммо ҳалли: «Шароб»дан Худо безор бўлса, яъни ундан رب – «Раб» кетса, شا – қолади. Энди ишорага кўра تلخکامى даги مى – май кўшилса, شامى – Шомий исми ҳосил бўлади.
105. Муаммо ҳалли: «Зулф» ва «Хол»нинг иккаласи زوال – «зул» бўлади. Энди جنون – «жунун»нинг боши олиб кўйилса, نون – қолади (байтда бунга ишора бор). Улар таркиб топса. نوانون – Зуннун исми ҳосил бўлади.
106. Муаммо ҳалли: «Гунча» икки юзини, яъни олдинги ва охирги ҳарфлари غ ва ھ ҳарфлари исқот қилинса, نج қолади. Ундан булбул учиб кетса, نج бўлади. Энди ёрнинг оғзи гунча каби кулса, نجم Нажм исми ҳосил бўлади.
107. Зийрак – ҳалли йўқ.
108. Муаммо ҳалли: «Боду борон аст» – «Шамол ва ёмғирдир» иборасида сўз ўйини бор. «Бо ду бо» бирикмаси «Икки бо билан» бўлганлиги учун бу икки «бо»дан بابا – Бобо исми ҳосил бўлади.

109. Муаммо ҳалли: جام – «жом» бўш бўлса, ичидаги | ҳарфи исқот бўлиб, جم – қолади, жом бўш бўлганлиги сабабли камбағал «ринд» رند – бесаранжом» бош ва охири бўлмаса ن қолади («сар» – бош, – «Анжом» – охир) ва улар қўшилса. نجم – Нажм исми ҳосил бўлади.

110. Муаммо ҳалли: كام – «Ком» сўзи «мақсад» ва «танглай» маъноларини англатади. لب «лаб»дан тил мақсадга ёки танглайга етадиган қисми ل ҳарфидир (бу ҳарф талаффуз этилса тил танглайга тегаети). Бу ҳарф «танглай». Яъни كام – «Ком»га етса. كامل Комил исми ҳосил бўлади. Навоий бу муаммони исқот амалининг энг бадиий кўринишидир, деб таъкидлайди.

111. Муаммо ҳалли: Иккинчи мисрадаги «Боҳуш гашта аст» – ҳушига келибди «боҳуш гашта аст», яъни «Боҳуш» айланибди» тарзида ҳам ўқилади ва мазкур باهوش «боҳуш» сўзи айланса ёки қалб қилинса, شهاب Шаҳоб исми ҳосил қилинади.

112. Муаммо ҳалли: Иккинчи мисрадаги «Гашта фарши кўят» – «кўчанинг саҳнида юрибди» ибораси «кўчанинг саҳнини айланибди» тарзида ҳам ўқилади ва شفر – «фарш», «саҳн» сўзига айланса, яъни қалб қилинса. شرف Шараф исми ҳосил бўлади.

113. Мазид – муаммо ҳалли йўқ.

114. Муаммо ҳалли: زاهد – «Зоҳид» сўзининг дили яъни ўртадаги | ва ه ҳарфлари бузилса, زيد – Зайд исми ҳосил бўлади.

115. Муаммо ҳалли: آرام – «Ором» ва دل – «дил» сўзлари зеру-забар яъни остин ва устин бўлса, دلارام – Дилором исми ҳосил бўлади (бунда ҳарфлар эмас, балки сўзлар қалб бўлади).

116. Муаммо ҳалли: مى – «май»дан م ҳарфини олиб, كل «гул»ни айлантирсак, («даври гул» бунга ишорадир) دلى бўлади ва улар таркиб топса. ملك – Малик исми ҳосил бўлади.

117. Муаммо ҳалли: «булбул»нинг иккинчи номи «Ҳазор» яъни мингдир. Бу 1000 сони «Абжад» ҳисобида غ ҳарфига тенг.

Энди «рўй» – юз сўзи айланса, يور ҳосил бўлади ва булбулга, яъни غ га кўринса غيور Фаюр исми ҳосил бўлади.

118. Муаммо ҳалли: «Ишқ ўқи»дан мақсад | ҳарфи бўлиб, уни كامل «Комил» «камолга етган ошиқ»нинг бир жойидан олиб, иккинчи жойига қўйилса, كمال – Камол исми ҳосил бўлади.

119. Муаммо ҳалли: چمن – «чаман»га айб тақилса ёки ундаги ҳарфлар ўрни алмашса. نجم – бўлади. Энди чамандаги насрин баргларини тўкса ёки икки нуқта исқот қилинса. نجم – Нажм исми ҳосил бўлади.

120. Муаммо ҳалли: طفيل – «тифл» – ёш бола сўзининг оёғидаги ل ҳарфи бошига ўтса, لطف – Лутф исми ҳосил бўлади.

121. Муаммо ҳалли: Муаммо биринчи мисрадан ечилади. نام – «ном» қалб қилинса, مان – бўлади («дилам» сўзидаги «дил» – арабчаси «Қалб» бунга ишорадир). Энди уни қалам қилинса ёки алиф | ҳарфи унга бирикса, امن – Амон исми ҳосил бўлади.

122. Бу рубоий ва насрий хотима ЎЗР ФА Беруний номидаги Шарқшунослик институти қўлёзмалар жамғармасида сақланаётган инв. рақами 5564, 4565, 5667 нусхаларида учрайди. Садриддин Айнийнинг таъкидлашича, Абдураҳмон Жомий Алишер Навоий томонидан юборилган бу асарни ўқиб чиққач, мазкур рубоий ва хотимани тақриз сифатида ёзиб қўйган.

АЙРИМ СЎЗ ВА ТАСАВВУФИЙ ИСТИЛОҲЛАР ШАРҲИ

А

Абр (булут) — тасаввуф истилоҳида ортиқча ҳисобланган ҳижоб (парда); у бандалик ва раббонийлик пардасидир; жидду жаҳд билан мушоҳада мақомига етишишга сабаб бўлган ҳижобдир. Шунингдек, нафсоний зулмат афъоллари ва руҳоний малакалардан ҳосил бўлган қалб ҳижоби. Бу ҳижоб — зотий ва асмой тажалли офтобини мушоҳада қилишга монелик қилади. Абр деб баъзан илоҳий файзга айтилади. Фоний (Навоий) ёзади:

Ба холи тираи ушшоқ абри тира ҳар соат,
Ба рӯи даҳри дун обе зи чашми ашкборон зад.

*(Ошиқларнинг қора кунига қора булутлар ҳар соат,
кўзидан ёш тўкиб, насткаш дунёнинг юзига сув сепди).*

Абри раҳмат (раҳмат булут). Ҳақдан ошиққа етадиган лутфу марҳаматлар. Раҳмат булутидан ёққан бир томчи ошиқни сармасту лол этади. Фоний ёзади:

Зиҳи, бинишонда оби абри раҳмат гарди роҳатро,
Малоик рўфта аз болу пари худ такягоҳатро.

(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), қандай улғусанки, йўлинг чангини раҳмат булутининг суви сўндиради, фаршталар қанотлари билан истироҳатгоҳингни супурадилар).

Абру (қош) — Илоҳий зотни тўсиб турадиган илоҳий сифатлар. Ва вужуд олами бу сифатлардан равнақ, гўзаллик ва жамолга эга бўладилар. Фоний ёзади:

Зи чини абрўву чоҳи зақан фурў кашадам,
Чаро ки ҳаст зи гирдоб фарқҳо то мавҷ.

(Ияги остидаги чуқурчаси қоши ёйдан кўра кўпроқ домига тортади, чунки гирдоб билан тўлқин орасида кўп фарқ бор).

Арш — айвон, осмон, тахт. Айрим манбаларда таъкидланишича, Арш тўққизинчи кўкдадир. Арш бутун оламларни бағрига олган мунаввар бир борлиқ — кулли макон. Арш сўфийлар тасавурида борлиқ ва вужуддир. Арш «нафси кулл» ҳам дейилади. Арш қоинотнинг муаззам руҳи бўлиб, тажаллий манбаи, яъни, илоҳий қудрат намунаси.

«Арши муалло», «Арши Раҳмон», «Арши илоҳий», «Арши Яздон», «Фалаки аъзам» — булар Аршга қўйилган номлардир. Қалб ўзининг сир-синоати, азамати ва файз мазҳари бўлгани учун Аршга, Каъбага қиёсланади.

Асмоя ҳусно — АЛЛОҲу таолонинг гўзал исмлари. Навоий орифона ғазалларида ва «Хамса» дostonларининг ҳамд ва муножот қисмларида асмоя ҳуснони зикр қилади, уларни турли ният ва мақсадларда қўллайди. Асмоя ҳусно ҳақида Қуръони каримнинг бир қанча оятларида хабар берилган: «АЛЛОҲнинг гўзал исмлари бордир. Бас, Уни ўша исмлар билан чорланглар (ёд этинглар)». (Аъроф:180). Ёки «(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), айтинг: «АЛЛОҲ, деб чорлангиз ёки Раҳмон — Меҳрибон, деб чорлангиз. Қандай чорласангизлар-да (жоиздир). Зеро, у Зотнинг гўзал исмлари бордир» («Исро» сураси, 110-оят). Бу исмлар, асосан, тўқсон тўққизтадан иборат дейилади.

Б

Бут — маъшуқ, мақсад ва матлаб; бошқа бир талқинга кўра солиқ қалбида зоҳир бўлувчи нозик маънолар. Фоний ёзади:

Чун з-он бути ошуфтаҳў, орам ба сўи қибла рў,
Баста чу аз ҳар тори мў бар гарданам зуннорҳо.

*(У паришон ҳол бут(маъшуқ) дастидан қиблага қандай юз келтурай,
У ҳар тола сочидан бўйнимга зуннорлар осиб қўйганку!)*

Бутхона — лоҳут илмидан ва аҳадият зотининг мазҳаридан киноя.

Бўса — руҳнинг жисм билан лаззатланиши ва давомли мувоқабат. Фоний ёзади:

Чи сон тахайюли бўса кунам зи гулшани ҳуснаш,
Ба гирди моҳи рух аз хат кунун, ки ҳола барояд.

(Хат ой юзи атрофига ҳола солган бўлса, ҳусни гулшанида бўса олишни қандай хаёл қила оламан?!)

Бўса, канор ва ғамза — солиқнинг мақом ва даражасига кўра воқеъ бўлувчи файз ва ботиний жазба.

В

Важд — ишқ ва муҳаббат. Ошиқ қалбида табиий бир равишда туғиладиган илҳом, сурур ва тажаллийлар. Ҳужвирий «Важднинг моҳиятини изоҳламоқ имконсиздир. Зеро, важд ҳақиқий кўриш (кашф) даги аламдурки, аламни қалам билан тасвирлашнинг имкони йўқ», дейди.

Васл — Маъшуқи азал ишқига тамоман ғарқ бўлмоқ; ўзликдан кечиб Ҳаққа ёр бўлмоқ, ваҳдат завқи. Васл масаласида сўфийлар бир хил ақидада эмаслар. Улардан айримлари АЛЛОҲ ҳар ерда ҳозир ва нозир бўлишини кўзда тутиб, васлга юқоридаги мазмунни бермайдилар. Баъзилари эса илоҳий сирлардан воқиф бўлгач, ўртадаги парда кўтарилиб, инсон Ҳақ васлига эришади, деб ишонадилар.

Воҳид — тенги, шериги йўқ ягона Зот, асмой хуснодан бири.

Вужуд — Ҳақ вужудига айтилади. Вужудни нафй ва исбот қилиш, яъни, бутун борлиқ абадийлигини инкор қилиб, Ҳақ вужуди боқийлигини исбот қилмоқдир. Бу зикр пайтида ўзига хос сўз ва ҳаракатлар орқали амалга ошади. Тариқатда буни «нафйи исбот» дейдилар.

Д

Дарвеш — нафснинг ҳавоий орзуларидан қўл силтаб, моддий борлиқдан кечган, дунёвий лаззатларни тарк этиб, ҳақиқат йўлига кирган Ҳақ ошиғи. Сўфий, девона, қаландар каби атамалар ҳам баъзан дарвеш маъносида қўлланади. Дарвешлик, тасаввуфнинг ўндан зиёд тариқатлари асосида турган энг юксак ҳол, ўзига хос гўзал маслақ ва ҳуррият мақомидир.

Даҳан (огиз) – махфий сир. Инсоннинг фаҳм ва ваҳмидин пок ва муқаддас бўлган мутакаллимлик сифатидир. Калом (сўз)нинг асрор ва нозик маъноларига ишора қилиниб, огиз тор ва кичикликда зарра ва нуқтага ташбиҳ қилинади. Фоний ёзади:

То ба фикри даҳанаш гум шудам, эй Фони,
Як қадам беш сўи мулки фано манзили ман.

(Эй Фоний, оғзинг фикрида йўқ бўлганимдан бери манзилим фано юртига бир қадамча қолди, холос).

Дил (қалб) – илоҳий хитобнинг, маърифат ва ирфоннинг мазҳари. Орифлар тилида илоҳий сирлар макони ва махзани бўлган жой. Ва яна «нафси нотиқа» маъносида ҳам келади. Руҳ ва нафс орасидаги мужаррад нуроний жавҳардир. Ҳақимлар уни нафси нотиқа дейдилар.

Қалб икки хил маънода қўлланади: 1. Инсон сийнасининг чап томондаги аъзоси. 2. Инсоннинг чап сийнасидан икки бармоқ пастда жойлашган руҳоний латифа бўлиб, раҳмоний файз ва нур нозил бўладиган, тажаллийга мазҳар жойдир.

Ж

Жазба – банда саъйи ҳаракат қилмасдан Аллоҳнинг инояти билан Аллоҳга қурбат ҳосил қилишидир; Аллоҳнинг лутфи билан руҳнинг севинч, сурур ва ғайрат туфайли юксак мақомга кўтарилиши, ориқ даражада ҳаяжонга берилиши, ўздан кечиш ҳоли.

Жазба икки турлидир: а) хафий жазба – ошиқнинг Ҳақни севиши. б) жамъий жазба – Ҳақнинг ошиқни севиши. Жазбанинг бош шарт истеъдоддирки, у АЛЛОҲ томонидан ато этилади. Соликда истеъдод ва қобилият бўлмаса, фақат риёзат ва интилиш билан Ҳаққа яқинлаша олмайди. Сайри сулукнинг бошланғичи жазбанинг ниҳояси ҳисобланади.

Жалол – улуғлик, буюклик, азамат. АЛЛОҲнинг буюклик, иззат, кибриё ва қаҳрга далолат қиладиган васфлари. Маъшукнинг ошиққа мутлақо муҳтож эмаслигини изҳор этиш, ошиқнинг гурурини синдириб, ўзининг қаршисида нақадар чорасизлигини исботлаш. Соликни «мен»лик даъвосидан халос эттувчи илоҳий тажаллийлар. Жалол – Ҳақнинг кўз ва назардан пинҳон ҳайбати.

Жамол – ҳусн, гўзаллик; чирой. АЛЛОҲнинг лутфига ва раҳматига сабаб бўлган сифатлари; Ҳақ тажаллийси; жамол – АЛЛОҲнинг марҳаматига далолат қиладиган васфлари. Ҳақнинг лутфу эҳсон ила қилган тажаллийси; жамол – маъшук ошиққа ҳожатманд эмаслигини кўрсатиш учун камолиятини зоҳир қилиши.

Жом – қадаҳ. Орифнинг маърифат бодасига тўла дили ва аҳволи. Баъзилар жом – бадан, жисм баданни тозаловчи, софловчидир, дейдилар. Зотан, комил ориф илоҳий бода жомидан ичади ва тавҳиддан сармаст бўлади. Соғар, суроҳи ва мино атамалари ҳам ориф қалбини англатади. Қалб – хумхона, майхона ва майкада иборалари билан ҳам таъбир қилинади. Мастлик деганда, ишқнинг чулғаб олиши, ботиний ва зоҳирий сифатлар, маърифат сархушлигига ғарқ бўлиш назарда тутилади. Фоний ёзади:

Хушам зи мастии чоми фано, ба шукри ҳамин,
Ки нестам зи маи уҷбу худпарастя маст.

(Фано жоми майдан ичиб маст бўлганимга хурсандман ва бунга шукур қиламан, чунки мен такаббурилик ва худпарастлик майдан ичиб маст бўлганим йўқ).

Зикр — эслаш, хотирлаш, АЛЛОҲга яқинлик қилиш мақсадида айтиладиган вирд ва дуолар. Тариқатда бандани АЛЛОҲга яқинлаштирувчи энг осон ва самарали йўл бу зикр қилишдир. Қуръони каримнинг саксондан ортиқ ерида АЛЛОҲни зикр қилиш буюрилади. «Аҳзоб» сурасининг 41-42-оятларида шундай амр қилинади: «Эй мўминлар, АЛЛОҲни кўп зикр қилинглар! Ва эртаю кеч у Зотни поклаб тасбеҳ айтинглар».

Бир ҳадиси шарифда келтирилишича: «Жаннат аҳли ҳеч нарсадан афсусланмайдилар, фақатгина дунёда зикрсиз ўтказган вақтларидан афсусланишади». Зикр барча тариқатларнинг асли, асосидир. Ҳақ тариқатнинг, дарवेशликнинг зикрсиз қарор топиши мумкин эмас.

Икки хил зикр мавжуд: зикри хуфия — яширин, пинҳона зикр ва зикри жаҳрия — очиқ, овоз чиқариб айтиладиган зикр.

Зот — ўз, жавҳар, бирор нарсанинг асли, асоси. Сўфийлар ақидаси бўйича, АЛЛОҲ ўз зотида қоим, коинотда мавжуд ҳар қандай борлиқ Тангри сифатларининг зуҳури, сифатлари эса ул зотнинг тажаллийсидан иборат.

Зоҳид — дунёвий ишлардан юз ўтириб, тоат-ибодат билан машғул бўлган киши. Ҳожи Бектоши Валининг таърифига кўра, «зоҳидларнинг асли оташдандур ва улар тариқатга мансубдурлар». Зоҳидларнинг мақомлари ибодат, қўрқув, умид ва «Илм ал-яқийн»дир. Баъзи зоҳидлар шариатнинг зоҳирини ушлаб, ботинидан беҳабар бўлгани учун ҳам танқидга нишон бўлган. Навоий шеърларида ҳақиқий зоҳидларни эмас, риёкор, ишқсиз ва ихлоссиз зоҳидларни танқид қилган.

Зуннор — ишқ йўлида садоқатли бўлмоқ; маъшукқа хизмат ва итоат этиш учун астойдил бел боғламоқ; баъзи ўринларда дунёга кўнгил бермоқ ва «мен»лик даввосини илгари сурмоқ маъносига ҳам келади. Фоний ёзади:

Ман, ки бастам бар миён зуннору гаштам бутпараст,
Боиси ин миллатам, он номусулмон гашт боз.

(Белимга зуннор боғлаб, бутпараст бўлдим, бу миллат (дин)га ўтишимга шу номусулмон сабаб бўлди).

Зулф — Зулфнинг тасаввуф адабиётида бир қанча маънолари бор. Жалолий тажаллий ва тариқат мушкilotлари; мутлақ жамол ваҳдатининг тўсилишига сабаб бўладиган жамолий тажаллий ва жалолий сифат; зулф — яширин моҳиятдурким уни англаш ва идрок қилишга ҳеч ким қодир эмас; оламнинг гаройиб суратлари; йўқлик олами.

Фоний ёзади:

Ба ҳар шикаст, ки дар зулфи саркаш афкандя,
Ҳазор дил, ки дар ў баста буд, ёфт шикаст.

(Саркаш зулфларингдан шундай занжирлар ясадингки, унга боғланган мингларча диллар шикаст топдилар).

Зуннор — Соликнинг дин ва яқийн (ишонч, эътиқод) йўлида садоқат ва яқдиллик билан итоат этиши; нафснинг итоат ва фармонбардорлиги, риёзат аҳли қошида хизмат қилиш.

И

Имон – Аллоҳнинг бирлиги ва Муҳаммад алайҳиссаломнинг пайгамбарлигини тил билан айтиб, дил билан тасдиқлаш. Қалб ва вужудни бирлаштирувчи, эзгу амалларга бошловчи илоҳий ҳол.

Ислом динида, АЛЛОҲнинг мавжудлиги, бирлиги, фаришталарга, Муҳаммад пайгамбар (с. а. в.) АЛЛОҲнинг элчиси эканига, Қуръонга, ундан олдин нозил этилган диний китобларга, охираат кунига шубҳасиз ишонган, намозини қанда қилмаган, рўза тутган, ҳажга борган, закот берган киши мўъмин, яъни имонли киши дейилади. Имоннинг туб моҳияти ва бош асоси Қуръони карим оятларида белгилаб берилган.

Диний ва тасаввуфий адабиётларда имон икки қисмга ажратилган: тақлидий имон ва таҳқиқий имон.

Тақлидий имон – ота-боболари, дин вакиллари ва муҳит таъсирида юзага келган имон бўлиб, бунда тақлид қилиш, эргашиш жиҳатлари устуворлик қилади.

Таҳқиқий имон – имонга оид барча масалаларни далил ва тафсилот, талаб ва қонуниятлари билан билмоқ, сўзсиз унга амал қилмоқдир. Бу имон инсонни ҳар қандай шубҳа, қўрқув, гуноҳ, фалокат ва ожизликдан муҳофаза этувчи илоҳий қудрат манбаи ҳисобланади.

Илҳом – илоҳий файз йўли билан қалбда пайдо бўладиган маъно ёки ҳақиқатлар.

Ирфон – кашф ва илҳом билан ҳосил бўладиган билим. Маънавий ва ички тажриба орқали эришиладиган завқий илм.

Ишқ – Ҳақнинг зуҳурига сабаб бўладиган дастлабки сифат. Тасаввуфда Ҳусни Мутлаққа бўлган шиддатли севги. Ҳақнинг бошланғичи ва охири бўлмаганидек, Ҳақ тажаллийсининг ҳам ибтидо ва интиҳоси йўқдир. Унинг зоти ҳар жойда зоҳир эрур. Ишқ АЛЛОҲдан ато этилган раҳмоний бир улфат. Улфатдошлик туйғуси эса ҳар бир руҳ соҳибига хос. Фоний ёзади:

Оташи ишқи ту чун з-аҳли муҳаббат чўянд,
Бар чигар доғи вафои ту нишон, моро бас.

(Ишқинг ўтини муҳаббат аҳлидан изласалар, жигарда вафо доғингдан нишон бор – шу бизга бас).

Ишқ икки хилдир: ҳақиқий ва мажозий. Ҳақиқий ишқ – Аллоҳга, мажозий ишқ эса АЛЛОҲ яратган нарсаларга, одам ва олам гўзаллигига ошиқлик эрур.

К

Кашф – ҳис ва ақл йўли билан идрок этиш мумкин бўлмаган ҳақиқатларни қалб кўзи ила кўриш; парда ортидаги ғайбий хусусиятлар ва ҳақиқий нарсаларни кўриб, уларни ҳис қилиб, улар сиридан воқиф бўлмоқлик; илҳом ва Аллоҳдан келган илм. Валилар кашф соҳибларидир. Тасаввуфда: кашфи назарий, кашфи нурий, кашфи илоҳий, кашфи руҳоний, кашфи маънавий, кашфи мужаррад, кашфи мухайял, кашфи хавотир, кашфи замоир, кашфи аҳволи қубур ва кашфи аҳволи қулуб каби тушунчалар мавжуд.

Каъс – қадаҳ. Мақсадга интилаётган солиқни маст қилган ваҳдат шаробининг қадаҳи. Шароб зоҳир бўлса, коса мазҳардир. Севги қадаҳи; солиқнинг сирри; ошиқнинг қалби.

«...Кунту канзан...» – ҳадиси қудсийдан олинган ибора. Ушбу ҳадиснинг тўла таржимаси шундай: «Пайгамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Ҳазрати Ҳақ суб-

хонаҳу ва таоло айтди: «Мен бир гўшаи қаноатда ёшуруғлуғ ганж эрдим. Мани Тангри-лигимни ҳеч ким билмас эрди. Ўз қудратимни билдирмакни дўст тутиб, қамуғ оламни халқ қилдим. Мени бирлигимга иқрор қилсунлар деб». (Рабғузий. «Қисасул анбиёи туркий». Тошкент. 1898. 3-бет.)

Л

Лаб – мавжудотга вужудий файз етказувчи раҳмоний нафас; лабдан мақсад калом (сўз) ва раҳмоний нафасга ҳам ишора, ашёлар вужудига файз бағишлаш. Лаб жонни қувватлантирувчидир, шариат тилида «нафхи руҳ» дейилади. Шунингдек, лаб – ошиқларни файз ва хурсандчилик билан сийлаш; илоҳий оламдан пайғамбарларга фаришта, валиларга илҳом орқали нозил бўлган сўзлар.

Лаби лаъл – маъшуқ каломининг ботиний маъноси, аҳволнинг софлиги ва нозиклиги ҳамда илоҳий жамол гўзаллигини зикр этувчи сўзлар.

Лаби ширин – ҳадиси қудсий ва воридоти ғайбийлар каби идрок қилинадиган ва бевосита нозил бўлган сўзлар.

Лавлок (лавлока ламо халақтул афлок) – Агар сен (Эй Муҳаммад алайҳиссалом), бўлмасайдинг фалакларни яратмасдим», деган ҳадиси қудсийга ишора.

Лайлат ул-меърож – Муҳаммад алайҳиссаломнинг меърожга кўтарилган кечалари.

Лиман ил-мулк – «Мулк кимга тегишли?» Куръон оятига ишора. Яъни, «Лиманил мулкул явм. Лиллоҳил воҳидил қаҳҳор – Улар (бандалар) ташқари чиқсалар (қабрлардан) ўша кун (қиёматда) бирорта ишлар ҳам АЛЛОҲу таолодан махфий қолмайди. (Яъни, АЛЛОҲу таоло бандаларнинг барча ишларини билади ва ҳисоб-китоб қилади). Ана шу кун АЛЛОҲ: «Бу куннинг мулки (подшоҳлиги, ҳисоб-китоби, бошқаришлиги) кимга тегишли?» – деб хитоб қилади! Бандалар бир овоздан: «Бу куннинг мулки ягона ва қаҳрли АЛЛОҲгагина тегишлидир», деб жавоб берадилар («Ғофир» сураси, 16-оят). Тасаввуфда бу Куръоний ибора орқали ҳар бир нарса: мулк, қудрат, ҳусн ва шунга ўхшашларнинг Вужуди Мутлаққа тегишли эканига ишора қилинади.

Ляқо (юз, чеҳра, кўриниш) – маъшуқнинг зуҳур этиши.

Лутф – Эҳсон. Бандани Ҳақ тоатига яқинлаштирадиган ва гуноҳлардан узоқлаштирадиган нарсалар. Маъшуқнинг муроса, мадад ва осойиш билан ошиқни тарбия қилиши.

М

Майхона – илоҳий ишқ улашиладиган жой, хонақоҳ, пир ҳузур; завқ, шавқ ва илоҳий маърифат тўла орифнинг ботини. Лоҳут олами маъносида ҳам келади. Фоний ёзади:

Ман, ки дар майхона беҳушам, чи хонедам ба зуҳд?

Чун ба ҳуш оям, ба масҷид рў ниҳам, эй аҳли ҳуш!

(Мен-ку майхонада беҳуш бўлиб ётибман, нега мени ибодатга чақирасизлар? Эй ҳушёр кишилар, ўзимга келганимдан кейин масҷидга бораман).

Майхона – мушоҳада ила матлубга восил бўлиш иштиёқидагилар, ҳақиқий маҳбуб ишқига гирифторлар, ҳақиқат бодасидан сармаст, яқдил ва сафоли дўстлар тўпланадиган жой.

Майи лаъл – ошиқлар қони, уларнинг кўз йўлидан кўксидаги жомга тўкилувчи қон.

Майл – ошиқнинг ҳушёрлик ва шуур билан ўз аслига қайтиши.

Масти хароб – ошиқнинг маҳбуб ишқига ғарқ бўлиши. Бунда дил тамоман истиғроқ – ишқ ва иштиёқ ғалабасидан ўзини билмас даражада ҳайратга чўмиш, ғарқ бўлиш ҳолатида бўлиб, шуурни ҳаётий зарурий нарсалардан халос этади ва вуслат – эришиш мартабасига етказди.

Мастлик – барча сифатлари билан ишқнинг чўлғаб олиши. масту хароб – истиғроқ ҳолатига, масту шайдо – завқ ва ҳузнга ишора.

Маърифат – инсоннинг ўзини ва Раббини таниши. Ҳақиқат аҳлининг фикрича, инсон фақатгина маърифатуллоҳ орқали саодатга эришади. Яъни, маърифат бир нур бўлиб, имон аҳли шу маърифат нурлари орқали АЛЛОҲга яқинлашадилар. «Қалбда маърифат майдонга келгач, қалбнинг ҳоли ўзгаради. Қалбнинг ҳолати ўзгаргач, аъзоларнинг амаллари ҳам ўзгаради. Яъни амал ҳолга, ҳол илмга, илм эса тафаккурга боғлиқ бўлиб қолади». «Тавҳид поғонасига тездагина етса бўлади, аммо маърифат поғонасига етиш қийин. Бир дарвешнинг оёғига тикан қадалса уни қаердан эканини билмоқ керак» («Баҳоуддин Балоғардон» китобидан).

Имом Ҳаззолийнинг ёзишича: «соғлом қалб фақатгина зикруллоҳ ва маърифатуллоҳдан завқ олади. Чунки маърифат соҳилсиз, тубсиз бир денгиз бўлиб, ҳикмат озуғидир». Шу боис яссавийликда маърифатни эгалламаган солиқ ишқ мартабасига юксала олмайди. Маърифатни ирфон ҳам дейдилар. Ирфон – АЛЛОҲнинг эҳсонни бўлганидан сўфийлар ирфонни илмдан устун қўйганлар.

Маҳбуб ва санам – севикли зот; тажаллийнинг сифотий суратда зоҳир бўлишидаги ҳақиқати руҳийя.

Мазҳар – зоҳир бўлиш вақти ва макони; пайдо бўлиш, чиқиш ўрни; кўриниш. Бир нарсанинг зуҳур этадиган ери, АЛЛОҲнинг исм, сифат ва феълларининг ашё ва моддада зуҳур этиши.

Мақом – манзил, марҳала, маънавий мавқе, мартаба, тўхтам. Диний ахлоқ ва феъл-атвор. Қушайрийнинг айтишича, мақом солиқнинг такрор асосида сифат ҳолига етказган одоби ва ахлоқидир. Мақом ирода, риёзат, мужоҳада билан қўлга киритилади. Тавба, вараъ, зуҳд, фақр, сабр, таваккул, ризо – тариқат мақомларидир. Тавба мақоми талабларини бажармасдан вараъ мақомига эришиб бўлмайди. Худди шунингдек, кейинги мақомларда ҳам биридан иккинчисига ўтиш айна шу тартибда давом этади.

Мижа (мужгон), киприк – адабиётшуносликда найза, ўқ ва камоннинг учларига ташбиҳ қилинади ва маъшукнинг нозу карашмаси билан ошиқ кўксига санчилади. Тасаввуф истилоҳида солиқнинг валоятига, ҳол ва мартабасига ҳижоб бўлганни айтадилар; орифнинг амалларни сусткашлик билан бажариши ва унга басират кўзи билан боқмаслиги.

Мосиво – мосиваллоҳ; АЛЛОҲдан бошқа ҳар нарса, махлуқот, мумкинот, ҳодисот.

Мосиво – АЛЛОҲдан бошқа ҳамма нарса касрат демақдир. Ҳақ солиқлари Худо яратган ашёларга мафтун бўлиб қолишдан эҳтиёт бўлганлар ва ҳақиқий борлиқ – Аллоҳнинг ишқу ёди билан умр ўтказишни афзал деб билганлар. Тариқатчи шоирлар «ғайр», «сиво», «давъо», «ёлғон», «ағёр» каби атамаларни ҳам мосиво маъносида татбиқ қилганлар.

Мурид – тариқат одобига кўра, маълум бир шайхга боғланиб, ақлу иродасини Ҳақнинг мутлақ иродасига бўйсундирган ва сулук йўлига кирган киши. Муридлик муҳибликдан сўнг эгалланадиган бир даражадир.

Муштоқ – орифларга кўра, Ҳақ дийдорини тўла, кучли шавқ билан кутиш.

Мўй (соч) – ҳақиқат, моҳиятни зоҳир қилмоқ; талаб йўли ва яна орифнинг «ҳаблуд матин»и – мустаҳкам арқони, яъни, Қуръони карим.

«**Муту қабла ан тамуту**» – «Ўлмасдан бурун ўлинг!» Тасаввуф маслагининг шаклланиши ва кенг тараққий топишида Муҳаммад алайҳиссаломнинг бир қанча ҳадислари

ниҳоятда муҳим аҳамият касб этган. Жумладан, сўфийлик тушунчасининг тамалини ташкил этган «Ўлмасдан бурун ўлинг» мазмунидаги ҳадис сўфий ориф, эран, абдол – яъни, Ҳақ ошиқлари учун ахлоқий бир дастур ва амалий ҳаёт низомига айланган. Шу боис Аҳмад Яссавий айрим ҳикматларида бу ҳадисни изоҳлаб, уни тарғиб қилади.

Муҳаббат – севги, меҳр, яқинлик ва садоқат ҳисси. Ишқнинг мартабаларидан бири. Муҳаббат «ҳибба» ўзагидан яралган сўз бўлиб, «устига тупроқ тортилган уруғ» маъносини англатади. Ҳаётнинг асли ва асоси уруғ бўлгани каби диний, маънавий ва руҳоний ҳаётнинг асли ва асоси муҳаббатдир.

Муршид – тариқат пири, тўғри йўлга бошловчи раҳнамо, иршод қилувчи шайх. «Саййид Амир Кулол қуддиса сирруҳнинг тилларидан кўп ўтар эдики, ҳузур (ҳозирлик) ва ғайбат (ғойиблик) да ҳам толибнинг руҳоният қуши бир соҳибдавлатнинг тарбияти орқали ба-шарият тухумидан чиқиши зарур. Шундан сўнг бу қушнинг учиб борадиган жойини ҳазрати Илоҳдан ўзга ҳеч ким билмайди». «Муршид (пир) бу – ҳозиқ табиб, муриднинг ҳолига мувофиқ бўлган давони қилади» («Баҳоуддин Балогардон» китобидан).

Муғбача – мажусий, оташпараст, ўтга чўқинувчи; тасаввуфда садоқатли ва самимий мурид, толиб, ошиқ.

Мусҳаф – Қуръони карим.

Муғ дайри – майхона, ичкиликхона, ўтга топинувчилар ибодатхонаси. Тасаввуфда ориф ва авлиёлар мажлиси.

Н

Нафс – ўзлик, руҳ, зот. Инсонни тўғри ва эзгу йўллардан оздирувчи, гуноҳ ва ёмонликларга етакловчи майл ва истаклар нафсга нисбат берилади. Нафсга бўйсунган кишининг нафси ақлга эмас, шайтонга итоат қилади. «Нафсини таниган Раббисини танийди» ҳадиси ҳам унинг мураккаб хилқат эканини билдиради. Фоний ёзади:

Зи нафси тира, Илоҳи, чу нест роҳ ба ту,
Чуз ин чя чора, ки орам аз ў паноҳ ба ту?

(Танграм, зулмат нафс жиҳатидан сенга боришга йўл тополмагач, у жирканч нафсдан паноҳингга сиғинишдан бошқа чорам йўқ!)

Ёки:

Ҳар киши нафс итлигини айласа ўзни халос,
Ваҳш хайлин айлар ул дашт узра Мажнунвор сайд.

(«Бадоеъ ул-васат», 119, 7)

Тасаввуф аҳли етти хил нафс борлигини эътироф этадилар:

1. *Нафси аммора* – ёмон ва гуноҳ ишларни қилишга буюрадиган ҳайвоний нафс, «Шубҳасиз, нафс ёмонликка буюради» («Юсуф» сураси, 53-оят).

2. *Нафси лаввома* – маломат қиладиган, койийдиган ва ёмонлайдиган нафс. Ёмон ва гуноҳ иш қилганнинг ўша иши туфайли уни маломат қиладиган, ҳисобга тортадиган нафс, виждон азоби. Қилган ёмонлиги натижасида пушаймон бўладиган, тавба қиладиган ва уэр сўрайдиган нафс («Қиёмат» сураси, 2-оят).

3. *Нафси мулҳима* – илҳом ва кашфга мазҳар бўлган нафс. Ниманинг яхши ва савобли, ниманинг ёмон ва гуноҳ эканлигини илҳом орқали биладиган ва ўшанга кўра ҳаракат этадиган, виждон овозини эшитадиган ва тинглайдиган нафс («Шамс» сураси, 7-8-оятлар).

4. *Нафси мутмаинна* – қаноатланган, ҳузур ва сукунга қовушган, фазилатларга ўралган, илоҳий феълларнинг тажаллийларига мазҳар бўлган нафс («Наҳл» сураси, 106-оят, «Фажр» сураси, 27-оят).

5. *Нафси розийя* – ўз шахсий иродаси ва истагидан воз кечган, жалолий ва жамолий тажаллийларни кўнгилхушлик билан кутиб оладиган, қазо ва тақдирнинг ҳар қандай кўринишини мутлақо розилик билан қаршилайдиган, ризо мақомига эришган нафс («Моид» сураси, 191-оят, «Фажр» сураси, 28-оят).

6. *Нафси марзийя* – АЛЛОҲ рози бўлган нафс. «Розияллоҳу анҳум». Бу мақомда АЛЛОҲ розий, банда марзийя. Ўзаро ризо ҳолати («Фажр» сураси 27-30, «Баййина» сураси, 8-оят).

7. *Нафси комила ёки «нафси закийя» ёки «нафси сафийя»* – барча камол сифатларини қозониб, инсонларни иршод қилиш мақомига юксалган комил, тоза ва соф нафс, комил инсон сифати («Шамс» сураси, 9-оят).

Нур – ёритувчи, ойдинлаштирувчи қувват. «Ан-Нур» Асмои ҳуснодан бири. АЛЛОҲ-нинг зоҳир исми билан тажаллийсига нур дейилган. Коинотдаги суратларда ўртага чиқадиган вужуд. Шунингдек, яширин бирор нарсанинг илми ладуний билан юзага чиқиши ва қалбдан мосивони ҳайдайдиган илоҳий воридотга ҳам нур дейилган.

О

Об (сув) – ҳаётдан мурод маърифат бўлгани каби сувдан мақсад ҳам маърифатдир.

Оби ҳайвон – Аллоҳ нурларининг порлаши ва тажаллийси.

Оби ҳаёт – зулматдаги булоқ. Ривоятларда айтилишича, унинг сувидан ичган одам абадий тирик қолади. Тасаввуфда ишқу муҳаббат чашмасидан киноя.

Огоҳ – воқиф, ориф, хабардор, уйғоқлик. Тасаввуфда ҳолни англовчи, тўғри йўлга тушган Ҳақ йўлчиси. Қалб кўзи очиқ валий.

Озод – дунё ва дунё билан алоқадор ҳар қандай боғлиқликдан қутулиб, маънавий хурриятга эришган инсон. ТҲла маънодаги эркин одам.

Ойна – Ҳақни мушоҳада этишга восита бўлган мавжудот. Комил инсоннинг кўнгли.

Олам – дунё, жаҳон, коинот, борлик. Тасаввуфда АЛЛОҲдан бошқа ҳамма нарсага олам дейилади ва олами амр, олами арвоҳ, олами дунё, олами кубро, олами суғро, олами халқ, олами шаҳодат каби бир неча оламлар тушунчаси илгари сурилади. Амр олами билан халқ олами орасидаги фарқ амр оламининг лаҳзада бор бўлганлигидадир. Инсон катта олам ичидаги кичик олам деб ҳам юритилади.

Оли Або – беш киши: Муҳаммад алайҳиссалом, қизлари Биби Фотима, куёвлари Ҳазрати Али, набиралари Имом Ҳасан ва Имоми Ҳусайнлар назарда тугилади.

Ориф – ирфон соҳиби. Том маънодаги ҳақшунос. Сўфийларнинг тушунчасида илм-ақлга, ирфон – туйғуларга асосланади. Ориф АЛЛОҲ томонидан бахш этилган ладуний илм воситасида унинг мавжудлигини идрок этади ва мавҳум борликдан кечиб, Тангри ёди билан умр ўтказди.

Оташ – Аллоҳ ишқининг ҳайбати.

Ошиқ – тасаввуфда Ҳақ ишқига мубтало бўлган киши. Ибн Арабийнинг фикрича, ҳақиқий ошиқ куйидаги сифатлар соҳиби бўлиши керак: «мақтул»лик, қуш каби парвоз

эта олиш, доимо бедор яшаш, ғам ва кадарларни пинҳон сақлаш, таркидунё этиш, кўп дарду изтироб чекиш, маъшукани эслашдан тўхтамаслик, ўзидаги фазилатларга ортиқча аҳамият бермаслик, севгилига итоат этиб, унга қарши боришдан қочиш, нафсдан халос бўлиш, ҳар қандай ҳолатда ҳам сабр қилиш, қалб жунунига етишиш, маъшукасини ҳатто ўздан-да қизғаниш...

П

Паймона – ҳақиқат майи; ғайбий нур ва маъноларни идрок қиладиган орифнинг қалби.

Пири харобот – комил инсонлар ва йўлбошчилар, пири майхона маъносида ҳам келади.

Пири мугон, пири харобот, хаммор ва бодафурўш – майхоначи, ҳазрат пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳамда пири комилнинг сифатлари. Муҳаммад алайҳиссалом ва асосан муршиддан киноя.

Р

Рамз – сўз замирида яширинган ва аҳли дилдан ўзга киши англай олмайдиган маъно.

Раҳматан лил оламин – Ҳазрат пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васалламнинг «оламларга раҳмат» сифати. АЛЛОҲу таоло Қуръони каримда «(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), дарҳақиқат, Биз сени барча оламларга раҳмат қилиб юбордик», деб марҳамат қилади. («Анбиё» сураси, 107-оят). Мазкур Қуръоний ибора асосан наът шеърларда кўпроқ келтирилади.

Рух – юз, бет; афсонавий йирик қуш; шахмат доналаридан бирининг номи. Тасаввуфда АЛЛОҲ ҳуснининг мазҳари; Рух – кўп исм ва сифатларга эга бўлган якка-ягона илоҳий Зотга ишора. Рух – ҳазрати Вожиб таолонинг тажаллийси, оламдаги нарсалар ва илоҳий исмлар зуҳурини вужудга келтирувчидир; илоҳий лутф; Баъзи мутасаввифларга кўра, руҳдан мақсад – илоҳий жамолнинг лутф сифати билан тажаллий қилишидир. Бунда Ҳақ «Латиф», «Рауф», «Таввоб», «Муҳийй», «Ҳодий» ва «Ваҳҳоб» сифатлари билан тажаллий қилади. Рухнинг нурга, зулфнинг зулматга муносабати бор. Гоҳида мосиво (АЛЛОҲдан ўзга нарсалар) мутлақо зулфга таъбир қилинади. Чунончи, зулф – маҳбуб юзидаги парда ва ниқобдир. Коинот ва касратдаги нарсалар илоҳий Зот ҳижоби ва ҳақиқий Воҳид жамолининг ниқобидир. Рух эса – моддадаги тажаллийёт.

Рух – ҳақиқатидан банда бир оз хабардор бўлган илоҳий сир. Илоҳий бир нафас ва АЛЛОҲ амрларидандир. Ҳақ тажаллийсидир. Рух наботий руҳ, ҳайвоний руҳ, инсоний руҳ ва изофий руҳ каби қатор турларга ажратилган. Маъшукнинг камоли назарда тутилиб, унга «Эй руҳ!», деб мурожаат этилган.

Рўятуллоҳ – АЛЛОҲ сирларини ва тажаллийларини қалб кўзи билан сайр айлаш, маънавий оламини томоша қилиш, Ҳақ жамолига восил бўлиш.

С

Санам – бут. Соликни Худодан тўсиб турувчи нарса.

Сяйна – илоҳий илм сифати.

Соқий – маърифат, ҳақиқат бодасини улашувчи. Баъзан соқийдан мурод Кавсардир, у гоҳо муршидга ҳам нисбат берилади. Фоний ёзади:

Ҳавои софу маи софу соқии софе
Ту ҳам ба аҳли сафо, бар сари сафо мебош.

(Соф ҳаво, соф май ва софдил соқий, сен ҳам сафо аҳли билан сафоликда бўл).

Ёки:

Тут, эй соқий, манга бир майки, онинг нашъаси етқач,
Кўнгул беҳол бўлғай, жонға ҳар дам ўзга ҳол ўлғай.

(«Фавоид ул-кибар», 581/9)

Соқий барча мавжудотга файз берувчи, сархушлик улашувчи манбадир. Бошқа бир манбада: «Соқий Худодирки, ошиқларга ҳақиқат майини ичиради ва уларни маҳву фоний қилади» дейилади. Бу сўз (соқий) истиора йўли билан «муршиди комил»ни англатади. Соқий бирор қавм ё қабиланинг диний раҳбари ва ошиқлар юзидан маънавий ҳусн шаробини ичадиган маъшукдир.

Соқий ва мутриб – маъно оламидан файз етказувчилар.

Соғар, суроҳи ва мино – орифнинг қалби. Уни хумхона, майхона ва майкада ҳам дейдилар. Шаробхона деганда, малакут, маъно ва арвоҳ оламлари ҳам тушунилади. Баъзан семург, анқо, иксир, жоми жаҳоннамо ва оиналардан комил инсон англашилади. Баъзи тасаввуф истилоҳларида майхона, буткада, шаробхона деганда илоҳий маърифат ва завқ-шавққа тўла комил орифнинг ботини назарда тутилади.

Сулук – йўл тутиш, яхши йўлга кириш, равиш, сўфиларнинг тариқат йўли. Нафсни тузатиш ва вуслатга эришиш учун тасаввуф йўлига, унинг усул, одоб ва арконини ижро этишга киришиш. Сайр ва сулук: усулига мос бир шаклда тасаввуф йўлида юриш, бир жойда тўхтаб қолмаслик. Солик деб тасаввуфда муттасил Ҳақ томонга сайр қилувчи кишига айтилади.

Сухан (сўз) – ғайб олами билан ошнолик ва унга ишорат.

Сўфий – тасаввуф йўлида юрган, тариқат одобу арконига риоя қиладиган, халқ орасида бўлса ҳам Ҳақ билан бирга бўлган киши. Сўфий – тақводор, қаноаткор, саховатпеша бўлиб, жамият, инсоният ва ҳайвонот манфаати учун хизмат қилишни ўзининг вазифаси деб билади. Сўфий қалбини нафсоний ҳислардан мусаффо айлаб, дунёвий чиркинликлардан поклайди. Сохта сўфий эса авом, риёкор ва мунофиқдир.

Т

Тавҳид – тасаввуфда АЛЛОҲни битта (ягона) деб билиш, ёлғизлигини тан олиш, сўфийликнинг бешинчи босқичи, сўфийнинг Аллоҳга етишуви, у билан ниҳоятда яқинлашуви. АЛЛОҲнинг ягоналиги. Унинг зотини ақлий тасаввурлар ва зеҳний хаёллардан холи қилиш. Тавҳид уч хилдир: 1. Ҳақнинг ўзини ягона ва тенгсиз эканини билиши; 2. Ҳақнинг ягона ва тенгсиз эканини халққа билдириши; 3. Ҳақнинг ягона ва тенгсиз эканини халқнинг тил билан иқрор айлаши.

Тасаввуфда тавҳид ҳоли шундайки, сўфий фақатгина Бир (АЛЛОҲ)ни кўради ва Уни билади, Ундан бошқа борлиқни кўрмайди ҳам, билмайди ҳам. Шу жиҳатдан нафсидан фоний ва Ҳақ билан боқийлик ҳолига эришган мутасаввифлар муваҳҳид ва тавҳид аҳли дейилади. Халқнинг тавҳиди Худойи таолони Бир сифатида эшитиш, зиёлилар тавҳиди Бир билиш, хосларнинг тавҳиди Бир кўришдир. Тавҳид мақомларидан «ла машхуда ил-лаллоҳ»нинг уч мартабаси бор: феъл тавҳиди – Ҳақ таоло феъллари билан соликка

тажаллий этганда, солик барча феълларни Ҳақдан кўради ва «ла фозила иллаллоҳ» дейди; сифот тавҳиди – Ҳақ соликка сифатлари билан тажаллий этганда, солик АЛЛОҲни ва Унинг сифатларини кўради; Зот тавҳиди – Ҳақ соликка зоти билан тажаллий этганда, солик мавжуд ўлароқ фақатгина АЛЛОҲни кўради ва «ла мавжуда иллаллоҳ» дейди. Ваҳдати вужуд аҳлининг тавҳиди ҳам шудир.

Тажаллий – кўриниш, жилваланиш, жилоланиш, партавланиш; Ҳақ таоло лутфига муяссар бўлиш; ғайбдан келадиган ва қалбда намоён бўладиган илоҳий нур ва сирлар. Тажаллий – илоҳий файзнинг солик кўнглида зуҳур айлаши, ғайб нурларидан пайдо бўлган ҳол. Фоний ёзади:

Чу рў кушод, зи Фони асар намонд дигар,
Чунон к-аз оташи барқи таҷалли аз хошок.

(Тажаллий яшинининг ўти тушганда хас ва хашакдан асар қолмагани каби ёр юзини очгач, Фонийдан ҳам асар қолмади).

Ёки:

Магар тажаллийи ҳуснунгга мазҳар ўлди қуёш
Ки, зоҳир айлади онча жило била ёғду.

(«Бадоеъ ул-васат», 506/4)

Тажаллий икки қисмдир: 1. Руҳоний тажаллий 2. Раббоний тажаллий. Бу ҳам иккига ажралур: 1. Улуҳият тажаллийси. 2. Рубубият тажаллийси. Буларнинг бири ҳазрати Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васалламга, иккинчиси ҳазрати Мусо алайҳиссаломга тегишлидир. Тажаллий – доимо ғайбдан шуҳудга, зулматдан нурга, номаълумдан маълумга ўтиш, демақдир. Тажаллий соликка баъзан жазба, баъзан сукунат беради. Тажаллий тўртта бўлинади: зотий тажаллий – илоҳий зотнинг зоти учун тажаллийси; сифот тажаллийси – илоҳий сифатларнинг банд кўнглида зуҳур этиши; исм тажаллийси – Ҳақ исмларидан бирининг банд дилида зоҳир бўлиши; феъл тажаллийси – илоҳий феълларнинг банд қалбда юзага келиши. Ҳақ таоло ҳар лаҳза, ҳар ерда турли мартабаларда тажаллий этади, яъни, ўзини ошкор қилади.

Тажрид – мужаррад бўлмоқ. Мужаррад деб яланғоч ва бўйдоқ кишини айтадилар. Сўфийлар истилоҳида дунёвий ғараз ва андишалардан батамом холи бўлиш тажриддир.

Тажрид-тафрид – соликнинг зоҳиран молу мулкдан, ботинан зиддиятли фикр ва тушунчалардан ўзини халос айлаши. Тажрид молик бўлмаслик, тафрид эса мамлук бўлмасликдир. Тажрид қалбни мосиводан қутқариш, тафрид Ҳақни фард, яъни, қиёссиз, тенгсиз кўришдир.

Талаб – матлубдан муродни қидирган, излаган одам.

Тараб – истилоҳда Ҳақ билан унсият(яқинлик) ҳосил қилиш.

Тарсо – замима (ёмон) сифатлардан халос бўлган ва ҳамиди (яхши) сифатларга эришган ҳамда нафси амморадан қутилган руҳоният одами.

Тарсобачча – ғайб оламидан солик қалбига ворид бўлган (қуйилган) ғайбий воридотлар. Тарсобачча – раббоний жозиба ва руҳоний жолиба (жалб қилувчи нарсалар)дир. Баъзилар руҳлар оламидан кишилар қалбига ғалаба қилиб файз етказган ва нафслар қутқусидан халос қилган кишини тарсобачча дейдилар.

Тариқат – луғавий маъноси йўл демақдир. Тариқат – инсонларни махсус таълим-тарбия билан гўзал ахлоқ, покиза қалб ва латиф руҳ соҳиби этадиган, охир-оқибат АЛ-

ЛОҲга яқинликни таъминлайдиган ўзига хос маслак ва таълимот йўлидир. Аммо тариқат шариятдан фарқли ўлароқ, бир талай хусусий талаб, усул ва қоидаларига эга йўлдир. Яъни тариқат аҳли шарият амрларини бажариш билан бир қаторда қўшимча нафл ибодатларни ҳам адо этади. Қаттиқ риёзатлар чекиб, суннатга жиддий эътибор қаратади. «Тариқат» сўзидаги ҳар бир ҳарф солиқ зиммасига талаб қилмоқ (Т), рози бўлмоқ (Р), яқин бўлмоқ (Й), қурб кўрсатмоқ (К) ва буткул таважжуҳ (Т) каби мажбуриятларни юклайди.

Олимларнинг аниқлашича, тасаввуфда 160 дан зиёд тариқат ва тариқат тармоқлари бўлган. Анъанага кўра, тариқат уч асосий таркибга ажратилган:

1. *Тариқи ахёр* – хайрли инсонлар йўли. Тариқи арбоби муомалот деб ҳам таърифланган ушбу йўлнинг асосини зуҳд, тақво ва ибодат ташкил қилган. Шу боис унга зоҳидлар ва обидлар йўли сифатида қаралган. Бу йўл – Ҳаққа етишишнинг узундан-узун йўли. Уни танлаганлар орасида мақсадга эришганлар ниҳоятда кам бўлган.

2. *Тариқи аброр* – яхши инсонлар йўли бўлиб, тариқи тасфия ва мужоҳада деб ҳам юритилган. Бу йўл – нафс ила курашиш, риёзат ила қалбни ёмонлик ва чиркинликлардан поклаш, ахлоқий комилликка етишиш йўли ҳисобланган. Хоҳ Ҳақ билан бўлсин, хоҳ халқ билан бўлсин, муносабат ва алоқада ихлос ҳамда тўғрилиқдан чекинмаслик ушбу йўлнинг бош талаби бўлган.

3. *Тариқи шуттор* – ошиқлар йўли. Унинг иккинчи бир номи – тариқи соирин. Бу – ишқ, муҳаббат ва жазба билан мақсадга эришиладиган йўл. Бу йўлга кирган киши ишқ ва жазба мақомига юксалгунига қадар жуда кўп мақомлардан ўтмоғи шарт бўлган. Чунки ушбу йўлда сайри сулук асосдир.

Тариқатларнинг ибтидоси ҳазрати пайғамбар Муҳаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи васалламга бориб боғланади. Тариқатлар у Зотнинг икки буюк саҳобаси – ҳазрати Абу Бакр ва ҳазрати Али томонидан давом эттирилган. Ҳазрати Абу Бакрга бориб боғландиган тариқатлар зикри хуфияга асосланган. Зикр ва дуоси очиқ ҳамда баланд овозда, жамоат ҳолида ижро этиладиган жаҳрий тариқатлар ҳазрати Алига нисбат берилган.

Турра – жамолга киноя.

Ф

Файзи илоҳий – Ҳақ таолодан егувчи файз. Икки қисмга ажратилган: бири – файзи ақдас, иккинчиси – файзи муҳаддас. Дастлабкисига илм мартабаси орқали, кейингисига ҳақиқат ва олий моҳият туфайли эришилади.

Фано – йўқ бўлиш, фоний бўлиш. Нарса ва ашёларнинг сўфий назаридан барҳам топиши. Фанонинг туб маъноси – қулнинг ёмон ахлоқ ва феълларни тарк қилиб, АЛ-ЛОҲнинг гўзал сифатлари ва илоҳий феълларига эришиши, башарий иродадан илоҳий иродага кўчиши. Фано ҳолидаги ошиқ «мен»лигини унутиши билан тавҳид асрорига соҳиб бўлади. Тавҳиднинг юқори даражаси эса фанофиллоҳдир. Бу эса инсон зот ва сифатининг Ҳақ зоти ва сифатида фоний бўлиши.

Тасаввуфда фано фил ишқ тушунчаси ҳам мавжуд. Бунга кўра кўнгил тасфияси ва руҳни даражама-даража юксалтириш орқали фано фил ишқ даражасига эришилади. Алишер Навоий «Ишқ агар комилдурур, ошиқ қилур маъшукни ҳам» сатрида фано фил ишқ мақомига ишора қилган. Фақру фано эса маънавий бойлик мақоми. Фоний ёзади:

Фони, ба роҳи фақру фано хок агар шави,
Болои чарх ҷой кунӣ аз улуввашон.

(Фоний, агар фақру фано йўлида тупроқ бўлсанг, шаъну шавкатинг улуглигидан чархнинг тўридан жой оласан).

Ёки:

Зоҳидо, сен бўл риё авжи уза маснаднишин
Ким, Навоийга эрур фақру фано туфроғи хўб.

(«Бадоеъ ул-васат», 48/7)

Фақр – тариқат йўлига кирган орифнинг тўртинчи мақоми; фақирлик – бу моддий етишмовчилик ёки тиланчилик қилиш эмас, балки, АЛЛОҲу таборак олдида ўзини ожиз, ғариб ва фақир ҳис қилишдир. Фақр мосиводан халос бўлиш, таваккул туйғуси билан яшаш демакдир. Фақр шараф хирқаси, пайғамбарлар ва солиҳларнинг либосидир. Фақр тожини кийган икки жаҳонда султондир. Шу боис фақр тасаввуфнинг асоси ва манбаи ҳисобланади. Пайғамбар алайҳиссалом: «Фақирлик фаҳримдир» деганлари учун ҳам ориф инсонлар фақирлик билан фахрланганлар. Бу фахрланиш халққа камбағаллигини, тиланчиларга хос ҳаётини кўрсатиш эмас, АЛЛОҲ олдида ожиз ва фақирлигини ҳис этиб ёлворишдир.

Х

Харобот – шаробхона. Суфийлар истилоҳида башарий сифатларнинг хароб, жисмоний вужуднинг фоний бўлишидир. Хароботий ундан беихтиёр илоҳий маърифатлар содир бўладиган комил инсондир. Хароб – башарият оламининг хароб бўлишига ишорадир. Фоний ёзади:

Дил, ки дар дайри харобот зи ман шуд ғоиб,
Боз пурсед аз он мугбачаи каҷқулаҳаш.

(Харобат дайрида дилим ғойиб бўлди, қулоҳини қия қўндирган мугбачадан ўшани сўранглар).

Ёки:

Қир харобот ичраким, бир журъасидин еткурур,
Файзни юз шайхча базм аҳлиға хаммор файз.

(«Фавоийд ул-кибар», 278/5)

Хат – кибриёлик (улуғлик, буюклик) хитоби; Муҳаммадий ҳақиқатга, баъзан, вужуд мартабасига яқинроқ бўлган арвоҳ оламига ишора; маҳбуб юзига латофат, нозиклик, гўзаллик билан чизилган хат. У барча нозиклик ва ҳусну жамол нуқталарини жамловчидир. Фоний ёзади:

Соқиё, дарҳачри он рухсору хат бо ман расон
Оби оташранг, то дудам барорад аз димоғ.

(Эй соқий, ул рухсору хат ҳажрида ўтдек май келтир токи димоғимдан дуд чиқарсин).

Ёки:

Холу хатинг хаёлидин, эй сарви гульзур,
Гоҳе кўзумга хол тушуптур, гаҳе губор.

(«Фаройиб ус-сигар», 171/1)

Хат ва маҳбуб юзини кўрган шак-шубҳасиз, касратни ваҳдат деб билади, маълум бўладики, ваҳдат – кундуз, касрат кечасидир; хат – ғайб олами. У вужуд мартабасига яқинроқ бўлган арвоҳлар олами борлиқларига ҳам ишора, дейдилар.

Хол – ҳақиқий ваҳдат нуқтаси ҳисобланади. У касрат – кўпликнинг бошланиши ва интиҳосидир. Афёрнинг идрок ва шууридан беркитилган ва махфий қилинган. «Барча амрлар ундан бошланади ва унга қайтади ...». Хол йўқлик оламини англантиши билан бирга Мутлақ зот ягоналигига ҳам ишорадир. Фоний ёзади:

Тоири қудсаму холи руҳи ёрам ҳавас аст,
Сўи гулзори қамолаш паи ои дона равам.

(Муқаддас қушману ёр юзининг холи менга ҳавасдир, ўша дона йўлида жамолининг гулзори томон бораман).

«Миръотул ушшоқ»да вужуд фалагининг маркази бўлган қалбнинг сувайдо нуқтаси бу холни жилолантирувчи ва зоҳир қилувчи жойдир, дейилган. Баъзи мутасаввифларга кўра, хол – тоат нурлари ичидаги маъсият зулматидир. Агар яхшилик оз бўлса, хол дейдилар. Холнинг қора рангга ташбиҳ қилиниши ғайбий ҳақиқатдир, идрок ва шуурдан панададир; мабдаъ ва касрат интиҳосининг ҳақиқий ваҳдат нуқтасидир. Ва яна Мутлақ Зот ваҳдатидан киноя ҳам дейдилар. Қора хол деганда, баъзан, ғайб олами тушунилади.

Хум – сир мартабаси ва руҳий латифа. «Аҳадиятул жамъ» ва мавқиф (тўхташ, тин олиш мақомлари)га ҳам айтилади. Аҳмад Яссавий ҳикматларида «хуми ишқ» ибораси кўп қўлланилган. Фоний ёзади:

Ғам кунадат чу қасди қон, ор панаҳ ба майкада,
К-аз паи дафъи хайли ғам лашкари хум кашида саф.

(Агар ғам жонингга қасд қилса, майхонани паноҳ қил, чунки у ерда ғам хайлини қайтариш учун хум лашкари саф тортган).

Ёки:

Эй Навоий, хирқа зайлидин ариттинг дурди хум,
Бизни бу дайри фанода покдоман айладинг.

(«Бадоеъ ул-васат», 348,7)

Ч

Чашм (кўз) – ашёлар (нарсалар)да Ҳақни мушоҳада қилиш. Бу мушоҳадакорлик лаёқати басарий сифат деб таъбир қилинади. Яъни, солиқ назаридан бирор нарсани четда қолдирмайдиган фойдали ва зарарли нарсаларни назорат қилиб турувчи, унинг барча яхши ва ёмон аҳволига тааллуқли басарий сифатлар. Фоний ёзади:

Зи нозу ғамза гоҳи чашм агар во карди он маҳваш,
Зи ҳайронӣ, ки дорам дар руҳаш, ҳайрони ман будя.

(У маҳваш гоҳо нозу ғамза билан кўзини очса эди, юзига ҳайрат билан термулганимни кўриб, ҳайрон бўлиб қоларди).

Ш

Шайдо – жазба ва шавқ аҳлидан киноя.

Шамъ – АЛЛОҲнинг нури, илоҳий нур куёши; тажаллий. Фоний ёзади:

З-оташи шамъ на танҳо дили парвона бисўхт,
К-оташи шамъ ҳам аз шўълаи парвона заданд.

(Шамнинг ўтида фақат парвонанинг юраги куймайди, шамнинг ўти ҳам парвона шўъласидан ёнди).

Ёки:

Жон қуши ўртанмасун деб ёпма ўтлуқ чехраким,
Шамъ ўтин кўргач куйрдин айламас парвона бок.

(«Бадойиъ ул-васит», 325/3)

Шароб, май, бода – муҳаббат; асосан, ишқ-муҳаббат шароби. Май – илоҳий май. Нақл қилинишича, Ҳазрати пайғамбар Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васаллам меърожда илоҳий ишқ шаробидан тотиб, беҳуш бўлган эканлар. Шу боис ишқ шароби тасаввуф адабиётида асосий тимсоллардан бўлиб келган. Шароб – ишқ, илоҳий муҳаббат; ишқнинг ғалаба қилиши. Ҳақиқий маҳбуб жилваланиб, муҳаббат ғалаба қилган пайтда, солиқ қалбига қуйилиб уни масту беҳуш қилувчи завқ, важд ва ҳолатдир. Бу ҳолат чулғаб олганда ақл муҳокамалари ва хаёл хоҳишлари зойил бўлади, масту мустағрақлиқ ҳолати юз беради. Шароб – мастликдан киноя ва Ҳақ муҳаббатининг жазбасидир. Фоний ёзади:

Чунин май бошад аз хумхонаи тавфиқи Яздоня,
Ки натвон ёфтан, эй дил, ба зорию зару зўраш.

(Бундай май Тангри тавфиқининг хумхонасида бўлади, эй дил, уни зар, зўр ва зорла-ниш билан топиб бўлмайди).

Пайғамбар алайҳиссалом АЛЛОҲ таолодан ҳикоя қилиб айтдилар: «Эй Аҳмад (яъни, Муҳаммад алайҳиссалом), менинг ҳузуримда дўстларим учун бир шароб бор. Қачонки (дўстларим) уни ичсалар маст бўладилар. Агар маст бўлсалар хурсанд бўладилар, агар хурсанд бўлсалар талаб қиладилар, агар талаб қилсалар топадилар, агар топсалар тавба қиладилар, агар тавба қилсалар халос бўладилар, агар халос бўлсалар етадилар, агар етсалар бирлашадилар, агар бирлашсалар улар билан менинг орамда ҳеч қандай фарқ қолмайди». (Муҳаййир, «Девон», «Муҳаррир», 2010, 23-б.)

Шароби хом, шароби пухта – хом шароб ҳақиқий бандалиқдан йироқ бўлган гўзал ҳаёт бўлса, пухта (етилган, пишган) шароб – бандалиқ, ошиқликнинг мусаффо, холис ҳаётидир.

Шаробан тахуро (тоза, соф шароб) – Қуръонда зикр қилинган ва мўминларга жаннатда улашиладиган шароб. Шайх Акбарободийнинг «Нодир ул-меърож» асарида ёзилишича, мўминлар жаннатда шароби тахурдан ичсалар, АЛЛОҲ таолонинг беназир ва беқиёс дийдорига мушарраф бўлар эканлар (қаранг: «Инсон» сураси, 21-оят).

Шўх – нозли дилбар; илоҳий жазба ва илоҳий тажаллий.

Қ

Қад – ваҳдат оламига таважжуҳ қилиш учун қойим бўлмоқликни айтадилар.

Қаландар – дарбадар кезувчи, эшикма-эшик тиланчилик қилиб юрувчи, қаландарлик қиладиган, шунингдек, қаландария тариқатига мансуб киши. Тасаввуфий шеърларда асосан дарбадар кезувчи Ҳақ ошиғи сифатида талқин қилинади. Алишер Навоий асарларида сохта, текинхўр қаландарларни қаттиқ танқид қилган бўлсада, шеърларида ошиқнинг турли ҳолатларини ифодалаш учун қаландар атамасидан фойдаланади.

Қаландар ва қаллош – маъно товганишларига кўра сафо аҳли, тарк аҳли ва фано аҳли назарда тутилади. Фоний ёзади:

Н-аз қаландарвашияст ин сару по барҳанағи,
Кафшу дастгор ба май чумла гарав шуд ин шаб.

(Менинг яланғочлигим қаландарлигимдан эмас, балки бу кеча ковуш ва салламнинг барини майга гаров қўйганимдандир).

Ёки:

Илгида жому кўрар май ичра олам ҳолини;
Ёраб, ул Жамшид ё майхона қаллошимудур.

(«Бадоеъ ул-васат», 173/6)

Қоба қавсайн – икки ёй оралиғи, яқин масофадан киноя. Бу ибора Қуръонда зикр қилинади ва меърож кечаси қурб манзилида АЛЛОҲ ва Муҳаммад алайҳиссаломнинг ўзаро яқинлашувини ёки йўлда Муҳаммад алайҳиссалом ва Жабраил фаришта ораларидаги масофа яқинлигини англатади.

Қолу бало – Ҳақ таоло Одам болаларининг пушти камарларидан қиёматга қадар дунёга келажак барча зурриётлардан: «Мен сизларнинг Парвардигорингиз эмасманми?» деб сўраганида, улар: «Ҳа, Сен Парвардигоримизсан, бизлар бунга шоҳидмиз», деганларини эсланг» («Аъроф» сураси, 172-оятдан олинган ибора).

Қомат – севикли ёр: муҳаббат манбаи; қалбнинг юқори оламга таважжуҳ қилиши, сигинишга муносиб назарда тутилади. Зеро, Худодан бошқа сигинишга муносиб эмас.

Ғ

Ғамза – кўз ишораси, кўз билан ишора қилиш, ноз ва дилбарона ишва билан кўз сузиш, боқиш. Тасаввуфда кўркув ва умид (хавфу ражо); идрок қилинган ишоратлар. Фоний ёзади:

Диламро андар он зулф аз тапидан ғамза таскин дод,
Диҳад қатл изтироби мурғи домафтодаро ором.

(Тузоққа тушган қушни қатл изтиробдан қутқаргани каби, унинг ғамзаси зулфига мубтало бўлган дилимга ором берди).

Ёки:

Ул гамза қон қилурға, ул кўз вафо қилурға,
Бедоду зулм боис, нозу итоб монёъ.

(«Фавойид ул-кибар», 291/5)

Ғариб — мусофир, кимсасиз, ажойиб, нодир, қизиқ, камёб. Солик асл ватани бўлмиш руҳлар оламидан келганини ва ўткинчи дунёда ғурбатда яшаётганини ҳис қилса, ғариб дейилади.

Ҳ

Ҳаблул варид — бўйин томири. Қуръондаги: «Биз инсонга унинг бўйин томиридан ҳам яқинроқмиз» оятига ишора («Қоф» сураси, 16-оят)

Ҳайрат — ҳайрон қолиш, ажабланиш. Қалбда юз очган тажаллий туфайли солиқнинг англаш ва муҳокамадан тўхтайдиган бир ҳолга етишиши. Фоний ёзади:

Гоҳ чашмам бар руҳаш аз айни ҳайрат монда боз,
Гаҳ сарам бар пояш аз рӯи вифоқ афтода буд.

(Гоҳ кўзим юзига ҳайрат билан тикилиб қолар, гоҳ бошимни муҳаббатдан оёғига қўярдим).

Ёки:

Кўнгулу кўз санга муштоқу йўлуқсанг, чиройингдин
Ани беҳудлуг этиб баҳрасиз, аммо муни ҳайрат.

(«Фавойид ул-кибар», 76/6)

Абу Наср Саррожнинг таърифлашича, ҳайрат таҳаммул, тафаккур ва ҳузурланиш асносида орифларнинг қалбларида юзага келган, уларни фикрлаш ва муҳокама юри-тишдан четлаштирган «бадиҳат», яъни ёришиш, оидинлашиш, оидинликдир. Шиблийдан ҳайрат ҳақида сўраганларида, у: «Ҳайрат икки турлидир: бири — гуноҳ қилиш кўркувининг шиддатидан тугилган ҳайрат, иккинчиси эса қалблардан ўрин олган таъзим тўйғусидан майдонга чиққан ҳайрат», деган экан. Ҳайрат фанофиллоҳ ҳолига кўтарилиш учун восита бўладиган мақомлардан бири ҳамдир

Ҳал мин мазид — «Яна қўшимча борми?» «Яна зиёдаси борми?» маъноларини билдирадиган Қуръоний ибора. «У Кунда Биз жаҳаннамга: «Тўлиб битдингми?» дермиз, у эса: «Яна қўшимча борми?» дер («Қоф» сураси, 30-оят). Тасаввуфий асарларда бу ибора орқали ёрнинг чексиз нозу истиғноси ва фазилатларига ишора қилинади.

Ҳақиқат — қалбнинг доимий суратда АЛЛОҲнинг ҳузурда бўлиши, бир лаҳза бўлса ҳам шубҳага бормаслиги, илоҳий оламда мушоҳада қилинадиган, аммо ифода қилиб бўлмайдиган, кашф ва илҳом йўли билан билинадиган маънавий ҳақиқатлар, маърифат. Тариқат сирри, яъни, латоифалар нури зоҳир бўлса, ҳақиқат дейилади.

«**Таҳқиқ**» — ҳақиқат мартабасига етиш учун бутун қувватини ва тоқатини сарфлаш, «таҳаққуқ» — ҳақиқат мартабасига етишиш. «Ҳақиқати Муҳаммадийя» — ҳақиқатлар ҳақиқатидир. Илк ҳақиқат «АЛЛОҲ биринчи бўлиб, Ҳазрати Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васаллам руҳини ва нурларини яратди, кейин ҳамма нарсани шу руҳ ва нурдан, шу руҳ ва нур учун яратди» шаклидаги ишонч, нури Муҳаммадий ва ақли куллий ақидаси.

Ҳақиқат бир неча маънода қўлланади. Жумладан, Худони таниш ва билиш; мажознинг зидди; банданинг Худо васлига интизорлик ҳолати; Ҳақ жамолини кўрсатиши; нарсалар манбаида илоҳий қудрат ва санъатни мушоҳада этиш ва ҳоказо.

Ҳақиқат шариат ва тариқат босқичларидан кейинги мақом бўлиб, Илоҳий Зот маърифатини ифодалайди. Тасаввуф буни «Шариат – солиқнинг жисми, ҳақиқат – унинг руҳи» деб таърифлайди. Сўфийлар ҳақиқатга етишишни асосий мақсад деб биладилар. Сайру сулук натижасида моддий ва маънавий тўсиқлардан ўтиб, ўз нафсларининг асл жавҳаридан, яратилиш ва дунёга келиш сирларидан огоҳ бўладилар. Баъзи сўфийлар бу мақомни фанодан сўнгги бақо деганлар. Бу тушунчанинг ривожланиши асосида аста-секин «комил инсон» тушунчаси юзага келган.

Ҳижоб – парда, тўсиқ. Ошиқни маъшуқидан ажратадиган ёки йироқлаштирадиган парда. Фоний ёзади:

Он кокули мушкин, ки ба рух гашт ниқобат,
Оҳаст маро кор паи рафъи ҳиҷобат.

(Мушкин кокилинг юзингга ниқоб бўлди-ю, менинг ишим бу ҳижобнинг кўтарилиши пайида оҳ чекиш бўлди).

Ёки:

Ўзлугининг ҳижобидин кимки ўзин халос этар,
Ўзга қаёнки солса кўз, мумкин эмас ҳижоб анга.

(«Наводир уш-шабоб», 10/7)

Дунё ва охиратга оид тамаъ ва ниятлар инсонни АЛЛОҲдан йироқлаштирувчи ҳижоблардир. Нафс майллари ва шулар туфайли туғиладиган катта-кичик гуноҳлар ҳам Ҳақ ва солиқ орасини тўсиб турувчи ҳижоблар ҳисобланади. «АЛЛОҲ ила қул орасида нурдан ва қоронғуликдан майдонга келган етмиш минг парда бордир», дейди Нажмиддин Кубро. Оддий ҳижоб – парда, моддий олам билан маънавий олам орасидаги нафсоний ва зулмоний пардалар, ҳақиқатни кўришга моне бўладиган ёпқич. Кишининг Ҳақ ва ҳақиқат орасидаги пардаси. Ҳижоб ва парда фақат нафсдир.

Ҳол – меҳнат орқали қўлга киритилмайдиган Ҳақ неъмат. Мақомларга эса меҳнат билан эришилади. Ҳол – сўфийнинг юксак маънодаги маънавий-руҳий ҳолати; кайфият, қувват. Ҳол ўзгарувчандир. Ҳол ўзгаришларини бошидан кечирган солиқ ҳол соҳибдан мақом соҳибига айланади. Ҳол – ошиққа маъшуқнинг лутфи. Ҳол эгаси ишқ тугёнида ҳолдан ҳолга юксалиб боради.

Ҳол солиқнинг хоҳиш-иродасиз АЛЛОҲдан қалбга етган маънолар, файзлардир. Илми ҳол – шариат, илми ҳол – тариқат. Тасаввуфда солиқнинг ҳоли муҳим аҳамиятга эга бўлгани учун ҳам тасаввуф баъзан илми ҳол деб юритилади. АЛЛОҲнинг розилигини топган тақводор инсонлар «ҳол соҳиби»дирлар. Шунинг учун ҳол соҳиби валий маъносида ҳам қўлланади.

Ҳол соҳиби – маънавий ҳолати яхши бўлган, тасаввуфий ҳолларни кўриб ва яшаб таниган; важд, жазба ва истиғроқ ҳолатида бўлган, сакр ва талвин соҳиби, ҳолига ҳоким инсон.

Хусн – гўзаллик, чирой. Илоҳий хусн. Энг мукаммал камолот ва сифатга эга бўлган Зот. Ҳақ. «АЛЛОҲ гўзалдир ва у гўзалликни севади» (Ҳадиси шариф). Ҳақ зотидаги барча мукаммал камолот; АЛЛОҲ жамоли, маҳбуб дийдори. Фоний ёзади:

Зулф шуд бурқаи рух ҳарду, вале бурқаи ту,
Он чи хусн аст, ки бурқаъ бувадаш зулмату нур?

(Зулфинг юзингга парда-ю, иккиси ўзингга пардадир, бу қандай хуснки, нур ва зулмат унга ниқобдир).

Ёки:

Жамол мулкида сен ҳусн шоҳи, мен мунглуғ,
Шаҳ этса раҳм не тонг, чун эрур гадо ожиз.

(«Бадоеъ ул-васат», 205/6)

«ХАМСАТ УЛ-МУТАҲАЙЙИРИН»НИНГ ИЗОҲ ВА ТАРЖИМАЛАРИ

1. а.: Сен (Аллоҳ) покдирсан, бизда (сени танийдиган) илм йўқ, магар сен билдирган (миқдорда бор).

2. а.: Кимки олимни ҳурмат қилса, гўё мени (пайғамбарни) ҳуртмат қилибди.

3. а.: Аллоҳ унга (Муҳаммад алайҳиссаломга), унинг хонадон аҳлига, саҳобаларига ва унинг тобеларига салоту саломлар йўлласин! Сўнгра...

4. а.: [Аллоҳ] гуноҳларини кечирсин ва айбларини бекитсин.

5. а.: «Олимлар пайғамбарларнинг меросхўрларидир» (ҳадиси шариф).

6. а.: «Умматининг олимлари Бани Исроилнинг пайғамбарлари кабидир» (ҳадиси шариф).

7. а.: Аллоҳ сиррини муқаддас сақласин ва қабрини нурли қилсин.

8. яъни, ҳайратланганлар бешлиги.

9. 817 – 1414 й.

10. 893 – 1487/88 й.

11. яъни, юрак томчиси. Баъзи қўлёзмаларда қасиданинг бошқача номи кўрсатилган.

12. Шеърнинг мазмуни:

Ой ва йилларнинг кенг майдонида тақдир чавғони түпдек у ҳолдан бу ҳолга ташлаб турганда, мен, Пайғамбарнинг Маккадан Ясрибга (яъни, Мадинага) кўчишидан 917 [йил] ўтганда, иззат ва қадимийлик парвозгоҳининг энг юқори чўққисидан, мана бу энг тубанликка келиб қанот ва қуйруқни бўшаштирганман. Букун эса, ҳис ва хаёлнинг бу сиқик ерида умр жilовини саккиз юз тўқсон уч санасига тортиб еткурдим.

13. 898 – 1492 й.

14. а.: мужтаҳидлар (яъни, диний қоидаларга ўзгартиришлар киритувчи, ижтиҳод қилувчилар) пешвоси.

15. Навоий Жомий насабини Шайбон номли қабиланинг маликларидан Муҳаммад бинни Ҳасан бинни Абдуллоҳ бинни Товус бинни Ҳурмуз Шайбоний деб кўрсатади.

16. а.: мўминлар амири. Бу ерда Муҳаммад (с. а. в.) пайғамбардан кейинги иккинчи халифа ҳазрат Умарнинг лақаби сифатида ишлатилган.

17. *Аҳмади Жом* – тасаввуфнинг шайхи ва машҳур шоирларидан (вафоти 1141 й.).

18. Қитъанинг мазмуни:

Туғилган жойим Жом ва қаламим томчиси Шайх ул-ислом (Аҳмади Жомий назарда тутилади) жомидан бир қатрадир.

Бинобарин, шеърлар дафтарида ҳар икки маънода (шоир бу ерда икки жиҳатга: ҳам Аҳмади Жом таълимотининг унга таъсирига, ҳамда у сиймонинг Жом вилоятида таваллуд топганига ишора қилмоқда) тахаллусим Жомийдир.

19. *Фахриддин Луристоний* – тасавуф шайхларидан. Уни машҳур шайх Ҳафизуддин Умар Обардиҳийнинг истеъдодли шогирди сифатида тилга оладилар.

20. яъни, дўстликнинг ёқимли ислари. Жомийнинг суфий арбоблар, тасавуф шоирлари ҳақидаги тазкирасининг номи.

21. *Ясриб* – Мадина шаҳрининг қадимий номи. Шеърда Муҳаммад (с. а. в.) пайгамбарнинг Маккадан Мадинага кўчиши назарда тутилади. Навоий Жомийнинг Жомдан Ҳиротга келишини ана шу воқеага ўхшатади.

22. *Зайнуддин Абубакр Тоёбодий* – даврнинг машҳур аллома ва шарият пешволаридан. Вафоти – 791/1388 – 89.

23. *Саъдуддин Масъуд ибн Умар Тафтазоний (1322 – 1389)* – Марказий Ўрта Осиёнинг машҳур филолог олими, поэтикага оид рисолага шарҳ сифатида ёзилган «Мухтасар ал-маоний» асарининг муаллифи.

24. *Амир Хусрав Деҳлавий (1253 – 1325)* – Ҳиндистонда яшаб ижод қилган форсийгўй шоир. У Низомий Ганжавийдан кейин «Ҳамса» яратиб, ҳамсачилик анъанасини давом эттирган ижодкордир. Хусрав Деҳлавий лирик девонлар ва бошқа кўп асарлар муаллифидир.

25. а.: Аллоҳ уларнинг сирларини муқаддас қилсин.

26. *Саъдуддин Кошғарий* – Ҳиротнинг машҳур шайхларидан бири 1456 й. 13 майда вафот этган. Жомий Саъдиддин Кошғарийнинг қизига уйланган.

27. *Нақшбандийлик* – тасаввуф тариқатларидан бири. Бу тариқатни Ҳазрат Баҳовуддин Нақшбанд (1318 – 1389) мукаммал бир ҳолга келтирганликлари учун у кишининг номи билан аталади. Бу таълимот суннатга мувофиқ бўлгани ва ҳаётлилиги учун бутун дунёга кенг тарқалган.

28. Баҳовуддин Умар, Муҳаммад Асад ва Боязид Пуроний – тасаввуфнинг машҳур шайхларидан.

29. а.: мажоз – ҳақиқат кўпригидир.

30. *Шоҳрух* – Амир Темурнинг иккинчи ўғли. 1409 – 1447 йилларда ҳукмронлик қилган.

31. *Абусаид* – 1457 – 1469 йилларда ҳукмронлик қилган темурийлардан, у Темур ўғли Мироншоҳнинг набираси.

32. *Ҳусайн Бойқаро* (1438, Ҳирот – 1506, ўша шаҳар) кўзда тутилади. 1469 – 1506 йилларда шоҳлик қилган.

33. а.: Тавфиқ берган Аллоҳга ҳамду санолар бўлсин.

АВВАЛГИ МАҚОЛАТ

1. а.: Аллоҳга яқин ҳазрат.

2. *Абдуллоҳ Ансорий* – Абу Исмоил Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ал-Ансорий Ҳиротий – суфийлик тариқатининг йирик арбоб ва назариётчиларидан бири, «Илоҳийнома» нинг муаллифи.

3. Шеърнинг мазмуни:

Бошим худди гуллаган дарахтдек оқарди,
Бу гуллашдан келган ҳосил – менинг ғамим мевасидир.

4. Мазмуни: мен аввал ўтган сўз усталарининг ҳеч бири ижодидан бундай қасида ўқимаганман.

5. Мазмуни: Биз ҳам кейинги [ижодкор]лардан бундай шеърни (қасидани) эшитмадик.

6. *Мир Шайхим* – Амир Шайхим Суҳайлий – ҳиротлик машҳур шоирлардан, Навоийнинг яқин дўсти. У ҳақда «Мажолис ун-нафоис»да маълумот берилади.

7. *Мутаҳҳари Удий* – Навоий замондошларидан. Уд номли чолғу асбобида куй ва унинг жўрлигида кўшиқларни моҳирона ижро этган санъаткор.

8. *Зухра* – сайёра номи. Хонанда ва созандаларнинг, умуман мусиқага оид санъатлар ҳомийси саналган.

9. *Хожа Ҳасан Деҳлавий* – Ҳиндистонда яшаб ижод қилган машҳур форсий ғазалнавис шоир. 1327 й. Деҳлида вафот этган. Амир Ҳасан Санжарий деб ҳам юритилади.

10. Мисраънинг мазмуни:

Қандай яхшики, кўнгул ич-ичидан тез-тез сенга интилади.

11. Байтнинг мазмуни:

Ёмғир қатралари каби-кўз ёшларимнинг ҳаммаси дурр бўлди, ҳақиқатан сенинг Сухайл [юлдузидек] чиқиб келишинг шундай таъсир қилади.

12. яъни, қон бўлди.

13. Мисраънинг мазмуни:

Сўз – дурр [инжу], шоҳ қулоғига тааллуқи бор.

14. *Гозургоҳ* – Ҳиротда тоғ этагидаги хуш манзара майдон.

15. *Хиёбон* – Ҳиротнинг марказий кўчаси.

16. Арабча ёзувдаги ۱۹ «қад» сўзининг ҳарфлари миқдори абжад ҳисобида 104 бўлади.

17. *Музаффар Ҳусайн мирзо* – Ҳусайн Бойқаро ўғилларидан бири.

18. Байтнинг мазмуни:

Шамъ ўчса ҳам осмон қуёши айланиб турсин,
Қатра тўкилса ҳам боқийлик суви барқарор бўлсин.

19. Байтнинг мазмуни:

Фарзанд умр дарахти шоҳидаги бир мевадир,
Агар ундан мева тўкилса, дарахт доимо бор бўлсин.

20. Жомий Макка сафарига 1472 й. да чиққан эди.

21. *Соғарий* – Ҳирот шоирларидан бири. «Мажолис ун-нафоис»да қайд қилинишича, у Жомий билан ҳажга бирга бормоқчи бўлгану арзимаган баҳона билан қолиб кетган эди.

22. Қитъанинг мазмуни:

Соғарий дейдики, маъно ўғрилари қаерда менинг шеъримдан бир яхши маъно кўрсалар олиб кетадилар.

Аксар шеърларида бирор маъно йўқлигини кўрдим.

«Уларнинг маъносини ўғирлаб кетганлар», деб рост айтган экан.

23. Байтнинг мазмуни:

Фонийлик ғорида улар гум бўладиган бўлсалар, мен ҳам ([Асҳоби Каҳф] нинг итлари каби) тўртинчилари бўлиб, изларидан ғойиб бўлайин.

24. Байтнинг мазмуни:

Мир (яъни Навоий) «тўртинчилари – итлариман», деди. Уларнинг қалбларидан сўз файзини топиб олди.

25. Бу ерда Навоий «аз қалбуҳум» арабча ибора бўлгани учун форсча чиқиш келишиги «аз»ни ҳам арабча «мин» билан алмаштириш керак дейди ва грамматик таҳлил қилиб, у ҳолда «аз қалбиҳим» бўлиб қолиб, қофия бузилади деб эътироз қилади.

26. *Хожа Деҳдор* – Исми Фиёсиддин Муҳаммад. Навоий ва Жомийнинг яқин мусоҳибларидан, шоир.

27. Рубойининг мазмуни:

Эй хожа, бизни ўз лутфинг билан сазовар қилдинг,
Орқа думба келтириб, бизни севинтирдинг.
Ўтириб олиб, иштаҳа билан думбани единг,
Орқангда келтирган нарсангни қорнингда олиб кетдинг.

28. Қитъанинг мазмуни:

Хожа бизнинг дастурхонимиз учун,
Бир-икки сўйилган қўйнинг думбасини келтирди,
Лекин унинг улкан саховатли қўлидан,
Бармоғларим нам ҳам бўлмади.
Унинг ўзи ҳақида тасаввури шундайки,
Икки пушти билан насабда Ҳотамга етишади.

29. Қитъанинг мазмуни:

Хожа Деҳдор Мир ҳадяларидан
Дирҳам ва динор [каби] нимаики келтирса,
Оёқ ҳақи олар эди. Санамай «беш юз минг» дерди,
Ҳисоб кунда шарманда бўлиш фикрини эса
Мутлақо ёдига келтирмасди.

30. Қитъанинг мазмуни:

Деҳдорга айтдимки, менга ҳадя [қилинган нарсалардан]
Бошингдан сочиқ қилдим.
Инсоф юзасидан оғиз очиб,
Йўлда олганим етар (деди).

31. Қитъанинг мазмуни:

Бир хати чиройли (котиб) гўзаллар юзидек қилиб,
Сўзларимни безаб чиқди.
Лекин у ҳар жойда қалами хатоси билан,
Гоҳ бир нарса орттирди, гоҳо эса, тушириб қолдирди.
Мен ўз хатим билан уни тузатиб чиқдим.
Гарчи ноқулай эса-да, кўнгил тилагандек бўлди.
У менинг сўзларимни қандай бузган бўлса,
Мен ҳам унинг хатига шундай қусур етказдим.

32. *Султон Яъқуб* – оққуюнли туркманлар султони. 1491 й.да вафот этган.

33. Араб ёзувидаги «бақои ҳаёти шумо бодо!» (яъни, Сизнинг ҳаётингиз боқий бўлсин!) жумласидаги ҳарфлардан абжод ҳисобиди 880/1475 й. чиқади.

34. Шеърнинг мазмуни:

Латофат бўстониинг гули (бўлмиш) Сафий,
Фонийлик боғидан жаннат томон кетганда,
Бир азиз одам бадиҳатан,
«Бодо бақои ҳаёти шумо» деб таърих айтган эди.

35. *Анварий* – Авҳадуддин Анварий – Султон Санжар (ваф. 1156 й.)нинг сарой шоири. Машҳур қасиданавис. Унинг қасидалари шакл ва услуб жиҳатидан ниҳоятда мураккаб, дабдабали ва маънодор саналади.

36. Байтнинг мазмуни:

Агар кўнгил билан қўл – дарё ва кон бўлса,
Шоҳларнинг дили ва қўли бўлади.

37. Матлаънинг мазмуни:

Ҳар кимнинг оғзида тили бўлса,
Жаҳон шоҳининг мадҳида бўлсин.

38. *Шайх Абулҳасан Дурроҷ* – Бағдодлик машҳур шайхлардан. 320/932 ҳ. да вафот этган.

39. *Имом Юсуф бин Абулҳусайн Розий* – Куняти Абу Яъқуб «Маломатия» тариқатига мансуб. Бу шайхлар ҳақида Навоийнинг «Насойим ул-муҳаббат» асаарида маълумот бор. 304/916 – 917 й.да вафот этган.

40. а.: Аллоҳ сиррини муқаддас қилсин!

41. важд – суфийликда ишқ ва иштиёқ ғалабаси натижасида пайдо бўладиган ҳолат.

42. самоъ – суфийларнинг зикр тушиш услубларидан бири. (Бунда махсус ҳаракат қилинган, созлар чалинган ва кўшиқлар ҳам айтилган).

43. *Муҳаммад Табодгоний* – исми Шамсуддин. Машҳур шайхлардан. Навоий «Мажолис ун-нафоис»ида у ҳақда маълумот беради. Хонақоҳи ва қалин муридлари бўлган. Ҳиротда 891/ 1486 й.да вафот этган. Қабри Хиёбондадир.

Унинг асарлари: «Асмоуллоҳ» шарҳи, «Манозил ус-соириин» ва «Қасидаи Бурда»га мухаммас, «Тазкират ул-ҳабиб», «Васоё» таржимаси, зикр бобида «Арбаъин» ва фақру сулуқ бобида яна бир «Арбаъин» таржимаси.

Навоий «Насойим ул-муҳаббат»да Муҳаммад Табодгонийни зикр этади. 87 ёшда вафот этгани, вафоти таърихи «Кутби замон бирафт» иборасида берилганини қайд қилади. Абжад бўйича 891/1486 й. чиқади.

44. а.: нафсимиз ёвузлигидан ва амалларимиз ёмонлигидан Аллоҳдан паноҳ тилаймиз.

ИККИНЧИ МАҚОЛАТ

1. Рубоийнинг мазмуни:

Бошим эшигинг тупроғидан узоқлашгандан бери,
Ҳар кўни бирор хат билан бошингни оғритаман.

Сендан нома келганида, қандай

Хабар келтирар экан, деб беҳуд бўламан.

2. Рубоийнинг мазмуни:

Сафарга жўнаган пайтингдан буён,

Ёдимга тушганинг сари [ҳар тарафни] искаб кўраман.

Агар сен томонга қўш учса, ёхуд шамол эсса,

Бирор нома ёзиб бошингни оғритишни истайман.

3. Мазмуни:

Қаламни олдим ва ўйладим. Бу кўнларда кетма-кет юборилган хатлар учун узр айтишдан бошқа бирор маъно кўнгилдан ўтмади ва хотирга ўзга сурат етишмади. Гарчи бу ҳам шунингдек, бош оғриғи хуружидан холи ва азиз вақтларини бекорга ўтказишдан ташқари нарса эмас эса-да:

Агар сенинг олдинда нола қилсам, у нола бош оғриғи бўлади,
Ва гар узр сўрасам, у [ҳам] бошқа бир дардисар бўлади.

4. Шеърнинг мазмуни:

Кўнгилдан чиққан у мақтовлар,
Ҳамма руҳонийларга жон бағишлайди.
Бу фируза ранг макондаги у тоза ҳид,
Покизаликка мансублар димоғини хушбўй қилади.

5. Шеърнинг мазмуни:

Шоҳ давлатининг соясида
Эртаю кеч шундан бошқа ишинг бўлмагай.
Ўз манфаатинг сабзасини кўнгилдан юлиб ташлаб,
Ҳақ учун халқнинг паноҳи бўлгайсан.

6. *Рухуллаҳ* – Исо пайғамбарнинг лақаби

7. *Аҳмад* – Муҳаммад (с. а. в.) пайғамбарнинг исмларидан бири. Мурсал – элчи, пайғамбар маъносини англатади.

8. Шеърнинг мазмуни:

Юборган саломинг жон қушидек сайрайди.
Худди Рухуллоҳдек жон бағишлайди.
Ҳамма сўзлари ғоят келишганлигидан
Аҳмади мурсал яъни, Пайғамбар нутқидек ёқимлидир.

9. Шеърнинг мазмуни:

Умидим шуки, Махдум иршоди билан,
Мактубда нимаики ёзилган бўлса,
Амридан қалам каби бош тортмагайман,
Мадади ва рўёбга чиқишидан баҳра олгайман.

10. *Мавлавий* – Жалолуддин Румий (1207 – 1273) – Марказий Осиёлик буюк шоир ва олим. Унинг 27 минг байтдан иборат «Маснавий» («Маснавийи маънавий», деб ҳам юритилади)си чуқур диний фасафий ғояларни тарғиб қилувчи асардир. Жалолуддин Румий «Мавлавия» номли тасаввуф мактабига асос солган.

11. Тазмин – бошқа ижодкор шеърдан байт, мисраъ ёки бирор иборани иқтибос – кўчирма қилиб келтириш санъати. Қуйидаги шеърда ҳар байтнинг иккинчи мисраъи Жалолуддин Румийдан тазминдир.

12. Шеърнинг мазмуни:

Устодлар шоҳи Ҳасандан жудолик шарҳини,
«Найдан эшитгил, қандай ҳикоят қилади».
Ғамдан унинг бўгин-бўгини бир-бирдан ажралиб,
«Жудоликлардан шикоят қилади».

13. *Наи хома* – най қалам, яъни қамиш қалам назарда тутилмоқда.

14. Шеърнинг мазмуни:

Қалам найи дилимнинг таржимони бўлди,
«Найдан эшитгил, қандай ҳикоя қилади».

Ўткир тил ва ёш тўқувчи кўзлар билан,
«Жудоликлардан шикоят қилади.

15. «Айрилиқ кунлари чўзилишининг ҳикояси ва муштоқлик аламларининг узайиши шикояти шундай зиёдаки, оғзи боғлиқ сиёҳдон мададкорлители ва тили синиқ қалам дастёрлиги билан бу нома давомида уни арз қилишга қудрат етармикан ва бу саҳифа устида у ёзиладиган нарсани битиб бўлармикан? Ноилож у бобга чек қўйиб, илтимос етказилади. Маснавий:

Ўзгалар ташвиши бўлмаган соатда,
Дўст бор бўлган бахтли мажлисда,
Билсанг, таъзим билан ер ўпиб,
Дуогўйларнинг чуқур ҳурматларини етказгайсен.
Битмас давлат ва туганмас саодат ҳимоясида бўлгайсан!

16. Шеърнинг мазмуни:

Қаламинг найи маъни шакарини,
Найшакар каби ичидан чиқарган.
Унинг хатини мушкдек чизиққа айлантирган.
Хат зиминда гўзал чеҳрали мазмунни [берган].
Балки ҳар дона нуқтасидан
Маъно тожига яширин дурр яратган.

17. Илтифот юзасидан юборган мактублари [эмас] балки денгизга ўхшаган таълари дарёсидан чиқарган гавҳарлари етишти. Ҳар ҳолда бош устидаги тожга тикиб қўйилди ва кўз ҳамда кўнгил уйини у билан ёритилди. Иршод қуёши ер юзи толиблари ва осмон остидаги қобиллар бошида тоблансин. Тамом.

18. Қитъанинг мазмуни:

Қаламинг найи маъно боласини,
Яхшиликлар новвоти билан парвариш қилган.
Тонг бошини тун кокили билан
Навқиронлар чеҳрасининг рашкини қўзғайдиган қилган. Сўзнинг қисқаси, менинг узун кечамни, парчалаб ташлаб, кундузга айлантирган.

19. Маънолар билан тўла бўлган шарофатли саҳифа, нозик сўзлар билан тошқин гўзал иборалар яқин бўлган узоқларни ва узоқдаги яқинларни ҳузур билан шарафлантирди. Ҳар сатрининг шаклидан баҳра юз берди ва ҳар ҳарфининг аксидан шодлик тобланди. Шуқуҳи шавкатидан шуқр ва мақтов ғунчалари етиштирди ва гина тиканидан маҳҳия ва дуо гуллари очди. Шеър:

Агар сенинг лутфинг тиканзорларга етишса,
Тиканзор баҳористонга айланади.

Гина ва шикоят ҳикояси шунинг учун ҳам воқеъ бўлдики, ўзлари (яъни Жомий) каминанинг (яъни, Навоийнинг) мактубидан шундай нарса борлигини тасаввур қилганлар ва (мақсадни) оғзаки англатиш ва ёзма баён қилишда ҳам келтирганлар. Ҳолбуки:

Сендан шундай муомала бўла олмаски,
Бирор кимсага ундан гина етишсин,
Сендан гинадан бўлак ҳеч қанчалик гина йўқ,
Чунки лутфинг уни тубидан узди.

Ҳақ субҳонаҳу бир йўла яхшилар сиҳатини назарда тутсин ва ёмонлар назари офатидан сақласин! Тамом.

20. а.: унга Аллоҳнинг раҳмати бўлсин!

21. «Даръёи аброр» (Пок кишилар дарёси) – Амир Хусрав Деҳлавийнинг диний-фалсафий қасидаси.

22. «Лужжат ул-асрор» (Сирлар дарёсининг чуқур жойи) – Жомийнинг «Дарёи аброр» жавобида ёзган қасидаси.

23. «Тухфат ул-афкор» (Фикрлар тухфаси) – Навоийнинг Хусрав Деҳлавий ва Жомий қасидаларига жавоб тарзида ёзган қасидаси.

24. Матлаънинг мазмуни:

Подшоҳ ноғарасининг ичи бўшу садосининг бонги бош оғриғидир,
Кимки ҳўл-қуруққа қаноатланса, денгиз ва ер юзининг шоҳидир.

25. Матлаънинг мазмуни:

Подшоҳ қасри кунгураси Кайвон [Зухал юлдузи] мақомидан ҳам юксак бўлса-да,
Билгилки, ундан дин қалъасининг деворига дарзлар тушгандир.

26. Байтларнинг мазмуни:

Подшоҳлар тожини безовчи ўтли лаъл,
Бошларида хом хаёлларни пиширувчи лахча чўғдир,
Ражаб ойининг жумъа кўни унинг таърихи эди,
Қизикроғи шуки, унинг тугалланиши ҳам шу кун ва шу ойда юз берди.

Бу таърихнинг ажиб жойи борки, таърихнинг ой кўнининг зикридан йил ҳисоби «жумал қоидаси» билан ҳосил бўлади.

Юқоридаги шеърда Навоий келтирган таърих араб ёзувидаги «явми жумъаи шаҳри раҷаб» жумласи ҳарфларидан абжад ҳисобида 880/1475 й. чиқади.

«Жумал қоидаси» эса ҳарфларнинг сон миқдорини кўшиш орқали чиқариладиган таърих бўлиб, «абжад ҳисоби» демакдир.

27. Дуо қилиш вазифалари адосидан сўнг [Аллоҳ дуо қилганни эшитди] хабарининг ижобатга яқинлигидан маълум бўлғайким, янгидан чопар келди ва янги қасидани етказди.

Шеър:

У қасиданинг бир неча жойини ўқиб,
Хослар дилини унга боғланган кўрдим.
Шу аснода ҳушёрлик кўзи очилиб,
Ҳамма дилларни овланган кўрдим.

Ҳар қалай бошдан то охиригача ҳар байт ва ҳар мисраъдаги ҳар бир ҳарфга хотир фахрланиш ҳислари жунбуши билан синчиклаб қараган бўлса ҳам, лекин ҳеч бир нуқсон қоралиги, сўз ҳуснига ва мақол лутфига «кўз тегиш»ни дафъ этишга уринишдан бошқа ва ҳеч бир сохта нарсадек бу нуқсонлига камол мақтовлибибосини кийган фикр назарга ташланмади. Шундай.

Н а з м:

Пардозчи гўзаллар чеҳрасини безаганда,
Зиён етказмаслик учун нил-кўк чўп билаи чизиқ тортади.

Унинг мазмунидан шу нарса маълум бўладики, уларнинг хизматларини иқбол иродаси мақсад қилбласига ва ёқимсиз кўринишлардан юз ўгиришга ундовчи бўлган (Умматлари учун Аллоҳга ҳамдлар бўлсин!). Аммо агар юзадаги ишларни ўзгартиш ва зарур

эмас нарсалар билан шуғулланишни тарк этишга кўп уринилмаса, зероки бу азизларнинг мулойим мизожига уйғун эмас (десак) муболага бўлмайди ва узоқ кетилмайди. Ҳеч ўрин йўқки, мақсад зоҳир бўлмагай. Зоҳир бўлиш жамолини зоҳир бўлиш камоли беки-тувчи эмас.

(Ҳақ субҳонаҳу барчани мақсад йўлида ҳақиқат қудратидан огоҳ ва ҳиммат дастини бечоралар нобудлигидан калта қилсин. Тамом.)

28. Такаллуф тожини тарк этган бош учун дўппи ва жаҳондан қўл ювган қўлнинг ҳўлини ўзига олувчи парча бўз юборилди.

29. Шеърнинг мазмуни:

Фақирлар эғнидаги кўп ямоқли тўн,
Маъно олами юксаклигининг осмони ва юлдузидир.

30. Байтларнинг мазмунн:

Қандай яхши! Лочин табъингнинг шавқи,
Поклик қушларини қирғовул қилди.
Киши орқали бир яхши матлаъ юборибсан,
Сўз усталаридан унинг тенги борлиги эшитилмади.

31. Рубойининг мазмуни:

Қачонгача елдек ҳар томондан жилва қилай?!
Ўз сарвим томон елиб-югуришни хоҳлайман.
Фарёд қилиб, бошимга тупроқ сочиб,
Мени бу дарбадарликдан қутқар дейман.

32. Рубойининг мазмуни:

Агар жононга жон кўзи билан боқсанг,
Жаҳон бевошлигидан ғам чекарми эдинг?
Бу бевошлик ҳеч қачон туганмайди.
Бевошлик сабаб йиғноқ бўл, токи баҳра топгайсан.

33. Матлаънинг мазмуни:

Дажла [дарёси] қирғоғида ёрдан узоқ, диёрдан жудоликда шафақранг кўз ёшидан кўксимда қон дажласи бор.

34. Матлаънинг мазмунн:

Ҳижрон шони куёшдек ғарб томонга яширинди,
Ё Раббий, висол тонгини шарқ томондан еткизгил.

35. Рубойининг мазмуни:

Бу мактуб, мактуб эмас, менинг дардларимни дафъ этувчидир.
Ранж билан парвариш топган кўнглимнинг оромидир.
Қайноқ дилим ва совуқ нафасим таскинидир,
Яъни менинг жаҳон кезиб юрган моҳимдан хабардир.

36. Рубойининг мазмуни:

Бу хат хат эмас, ҳар бир шодликнинг негизидир,
Хурсандчилик ва айш ҳосил қилишнинг яхши сабабидир.
Қисқа ва кўп маъноли эканлиги билан,
Гўёки «Жавоми ул-калим»нинг мухтасаридир.

«Жавомӣ ул-калим» — ўзи қисқа, лекин ғоят чуқур маъноли сўзларни ўз ичига олувчи, демакдир. Ҳадиси шарифлар «жавомӣ ул-калим»дир.

37. Рубойининг мазмуни:

Эй мовийфалак, инсоф билан айтгил,
Бу иккисидан қайси бири яхшироқ юриш қилди:
Тонготар томондан кўтарилган сенинг қуёшингми?
Ёки кунботар томондан чиққан менинг жаҳон кезувчи моҳимми?

38. Рубойининг мазмуни:

Сенинг қаламингга қараб хат дедик: эй юриш чоғида
Румга Шомдан юзлаб яхши тўхфа келтирган,
Агар ўртада сенинг оёғинг бўлмаса,
Айрилиқда қолганларга дўстнинг саломи етишмас эди.

39. *Кичик мирзо* — Улуғбек ўғли Мироншоҳнинг набираси, Ҳусайн Бойқаронинг опаси Оқобегимнинг ўғли.

40. Шеърнинг мазмуни:

Бир назар ташла жинсдошларимдан фарқли бўлай,
Нажмиддинга манзур бўлган ит, ҳамма итларга бошлиқ бўлди.

Шеърда тилга олинган Нажмиддин — Нажмиддин Кубро номи билан машҳур бўлган тасаввуф шайхларидан. Тўлиқ номи Нажмиддин Кубро Аҳмад ибни Умар Хевакий (1145 — 1226) «Айн ул-ҳаёт» номли Қуръонга ёзилган кенг шарҳнинг ва бошқа асарларнинг муаллифидир. Навоийнинг «Насойим ул-муҳаббат» асарида келтирилишича, бир йигинда Нажмиддин Кубро суҳбатдош ва мухлисларидан Шайх Саъдиддин Ҳамавий деган шахс хаёлидан «бу умматлар орасида суҳбати итга асар қиладиган бормикан?» деган фикр ўтади. Шайх Нажмиддин қаромат қилиб, буни англайди, хонақоҳ эшигидан бир итни келтирадилар. Унга Шайхнинг назари тушади. Ит ғоят ўзгаради ва шаҳардан чиқиб гўристонга равона бўлади. 50 — 60 га яқин бошқа итлар ундан айрилмас, ҳеч нарса емас, агар у ит бирор жойда тўхтаसा, атрофини ҳалқа бўлиб ўраб, уни чиқармас эдилар. Ўша ит ўлгач, Шайх буйруғи билан уни дафн этиб, қабри устида иморат ясаган эмишлар. Навоий юқоридаги байтида ана шу ривоятга ишора қилади.

41. *Хожа Носируддин Убайдуллоҳ* — Хожа Аҳрор номи билан машҳур бўлган нақшбандийлик тариқати пешволаридан. Хожа Аҳрор (1404 — 1490)га Жомий айрим асарларини бағишлаган.

42. *Мирсарбараҳна* — асли Туркистондан бўлган Ҳирот шоирларидан. Навоий ва Жомийга суҳбатдош.

43. Рубойининг мазмуни:

Эй шамол, дилим яна ёр томон йўналди,
Жонни ҳам олиб бориб, оёғи остига тўшагил
Ва ўша оёғи остидаги тупроқдан озгина олиб,
Жоним эвазига мен дилсиз қолганга келтиргил.

44. Рубойининг мазмуни:

Эй шамол, ёр манзилдан келганингда,
Келишингдан кўнглимга сабру қарор етишти.

Аммо бу қарордан жон асло қарор топмади.
Билсанг, уни олиб бориб унга (ёрга) топшир.

45. «Салом»инг «се» ҳарфидан ўткир тиш қилиб,
Жон танобидаги тугунларни очди.

Ўша салом [сўзидаги] «л» ҳарфининг сочга ўхшаш каманди билан соф кўнгиллилар дилига тузоқ солди.

Олий жаннатдан ҳам юксак бу саломдаги «Алиф» Тубо (жаннатдаги гўзал дарахт номи) дарахти қаддига ўхшайди.

У «алиф» тагидаги «мим» чашмасидан Тубо остида Тасним (жаннатдаги булоғнинг номи) булоғи аён бўлди.

Шарафли суҳбат тухфаси ва олий мажлис ҳадяси ўлароқ арз қилинадикки, Мавлавий хизмати учун узанги ўпиш шавқи жилов ушлатганидан ўзимни унинг тасмасига боғлаш вожиб кўринди. Бинобарин, янгидан таҳрирдан ўтган рисолага ҳамроҳ қилиб бу мактуб ҳузурларига юборилди. Агар маслаҳат кўрилса, подшоҳга етказсалар, йўқса, байт:

Ҳар неки пок дилингга мақбул бўлмаса,
Варақлар бетидан ювиб ташламоқ даркор.
Истиқбол саодатига элтувчи тез келган давлат муқаммал равишда муяссар [умидлар] ҳосил бўлғай. Тамом.

46. Саждада қилган беҳад ниёз (яъни илтижо)лардан
Пешанаси «нун» ҳарфидаги нуқта каби доғ бўлди.

Ўша вақтда дийдор шавқи туфайли «ё» дан
Ёзув туфайли дил оҳи изҳор бўлди.

Агар «алиф»дан вафода ягона бўлса,

Чаман сарви каби оёғи ўз жойида бўлади.

«Зо»дан ғам тунини ёритса,

Тепасидаги моҳи юлдуз аён қилади.

Юқориде арзга етказиб ёзилганидек, қалам тилидан ўтган ихлос баёнидан сўнг муқаддас остон бандалари ҳузурда маълум қилинадикки, эшитишимча, ўн-ўн беш кун хасталик юзланиб, маъно осмонинг тўлини ойи заифликка ўтирилган экан, бу хабардан мухлислар осмондек саргардон ва зарра каби паришон бўлдилар.

Худого шукрки, икки ҳафтадан сўнг у юксак хиром зот соғлиқ ва камол буржига юз тутиб, қувват ва камол авжига майл кўргизиб, шукроналик саждаларини ёрига етказибдилар. Фалончини бу ҳолни аниқлаш ва бу сўзни тасдиқлаш учун юборилди. Илтмос шуки, тезда [у кишини] қайтариб юборсалар ва бу фақирларни [олинажак] хабарнинг яхшилигидан тамомила хушҳолликка етказсалар. Нозик фикрлар билан тўлиб-тошган рисола ҳақида ва қутлуғ мажлисдан ўтганлиги тўғрисида тезда олий мажлисга арз қилингуси.

Раҳбарлик соялари қул ва озодалар бошида абадий ва доимий бўлғай! Вассалом.

47. Рубоининг мазмуни:

Дедим: фалак мени ҳар тарафга ҳайдайди,

Саргашталик келтирувчию ва йиғлатувчидир.

Йўқ, йўқ, у ҳар қандай билиш керак нарсани билади,

У ҳам айлантирувчи қўлда асирдир.

48. Рубойининг мазмуни:

Бизнинг тақдиримизни ёзган Худо,
Биз билан сенга қадимий сирларни билдиргувчидир.
Унинг ҳузурда дилимиз шундай бир парга ўхшайдик,
Шамол уни орқа-ўннга қарата айлантираверади.

49. Рубой:

Қаламинг овози узоқдагиларни чақирди,
Жудоликда қолганларга васл нидосини эшиттирди.
Ҳасталарга шифо топиш қонунини ёзди,
Ўша билан куйганларнинг оташини сўндирди.

Хатнинг мазмуни:

У покиза манзилдан садоқатли мухлисларга ташнага келган сув каби шарафли мактуб етишиб, уларнинг ҳар бири беқарорлик хуружи, фироқ ва изтироб аччиғлиги ва муштоқлик ҳароратининг шиддатидан толиққан кўз ва доғли юракларини улфат ватангоҳида ва яқинлик жойида тинчитди.

Байт:

У дасту панжа роҳатга эришсин,
Чунки у ўзини мана шу иззат-обрў учун ранж торттирди.

50. Рубой:

Дийдоринг давлатидан яқин киши узоқ тушди. Шу туфайли жон узилай деди, жисм эса азобда қолди. Сенинг йўқлигингдан буларнинг ҳар иккисига футур етишади, Токи мен сенинг ҳузурингда шод бўлмагунча.

Юборилган мактубдаги шеър паришон дил ва жонни интизом ипига тортди. [Ундаги] наср эса ёш тўқувчи кўздан гавҳар ва дуррни қаҳрабо ранг юзга сочди. Бу вақтларда узоқ-узоқдаги мухлисларга висол давлатидан жудолик етишди. Таскин учун қайғули жон билан кўнгил изтиробини сийнамга қўйдим, жон куйдирувчи йиғиларга ором бериш учун гирён кўз устидан жой бердим.

Умидворлик шуки, фироқ [ўтида] куйганларни гоҳо шу тарзда эслаб турсалар ва иштиёқ ўтида ёнганлар дилини мактуб билан овутиб, шод қилсалар.

51. Бошланиши шавқ ва завқ билан тўлган, охири қиёматгача чўзиладиган ҳамда Подшоҳ ва ўта билимдон бўлган Худонинг мақбуллашига маҳтал кўз унинг изни билан очик ҳолда дуо қилиб журъат ва хушнудлик билан йўлланади. Мулоқот шарафига майл ва муҳаббат шундай беҳаду зиёдаки, қалам ва сиёҳни эртаю кеч ишга солинганда ҳам унинг оздан-озини адо қила олади, холос. Ноилож қасд ва ният жиловини у орзудан қайтариб, бу икки байтга тутқазилди.

Қитъа:

Зийрак у кишики, дунё харобасида,
Сиррлар хазинасининг эшигини қоқади.
Қисқа [умрли] мансабни оёқ остига ташлаб,
Кўлни узун давлатга (хайрли ишларга) уради.

Кетмас умид боғи мевадор ва абадий саодат дарахтининг шохи унга пайванд бўлгай!
Тамом.

52. Биринчи ҳарфидан ниёз зорланиш юзини зоҳир қилган ва иккинчисидан шавқ ўти шуъласини дилдан таратган ва бошқа томондан дил ғамини кўрсатган ва саҳифаси ўровини шундан англаган мактубни арзга етказиб, маълум қилиндики, бу пайтда шарофатли мактуб келди.

Маснавий:
Ўпиб кўзимга суртдим,
Бош устидан жой бердим.
Кўзим нурига сабаб бўлди,
Бошим эса осмондан ҳам юксалди.

Хат олиб борувчи оғзаки сўзлар билан эркалаб, «Муҳаббатнома» китоби ва сандал шаробини элтишга мушарраф қилинди. Ҳар иккаласини унга топширилди ва унинг ўзини шарофатли ҳузурларига юборилди. Умид шуки, фироқ азобларининг кўринишларини унинг мутолаасидан тасаввур этгайлар ва иштиёқ дарду ранжини висол шарбати била даво қилгайлар. Юксак соялари муридлар бошидан аримагай! Тамом.

53. Тавочи — подшоҳнинг буйруқ ҳамда топшириқларини тегишли жойларга ва одамларга етказувчи ҳамда амалга оширувчи амалдор.

54. Рубойи:
Дашт тарафдан булут кўриндию ўтиб кетди,
Ташналаблардан узоқда ўттию кетди.
Биз жигари ёнганларнинг умиди ушалмай,
Нам тўкмай йўлдан қайтдию кетди.

* * *

Ҳар қалай, ноумидлар умиди ҳосил бўлмади ва номуродлар муродига ета олмади. Умид шуки, у остона ходимларининг у кишига тааллуқли бўлган ҳамма диний ва дунёвий маслаҳатлари ва давлатхона хизматчиларининг у кишига боғлиқ бўлган барча моддий ва маънавий саодатлари энг яхши ва энг мукамал йўл билан муяссар бўлгай! Миннати ва саховати ила. Вассалом.

55. Рубойи:
Кўнгил васлинг давлат туғини кўтарганда,
Жон ҳам ўз хаёлини шунга йўллади.
Ҳар қайсиси шу муродга етдим деганда,
Фалак номуродларни муродига етказмади.

* * *

Арзимиз шуки, толеъ юлдузи агарчи иқбол матлаъидан порласа ҳам, аммо нима фойдаки, ҳасадчи фалак гардишидан шараф буржига етмай қайтиб кетди.

Йўлга чиқиб, хизматкорлик давлати белбоғини боғлаган ва хизматда ҳозир бўлган давлатмандлар қаторига кирмоқчи бўлган ёронлар маҳрумлик кўзини оёқ кафларига сурқаб, ўрда томонга қайтдилар (У Аллоҳнинг фазли-марҳамати бўлиб, уни истаган кишисига беради. [Жумъа] сураси, 4-оят).

Гарчи қуёш узун кунларимда порлаб турса-да,
Мени Исо нафаслига еткурмади.

Агар нурли хотирни шунга қаратсалар ва олий ҳимматни шунга ташламасаларки, қутлуг кўшин байроғи шаҳар томон майл қилсалар ва кундан-кунга ортиб боровчи давлат аркони билан биргаликда юриш қилсалар, шоядки, азизлар туфайли бу кўз ёши тўкувчи камтарин ҳам ўша саодат ва иқболга, яъни висол давлати шарафига мушарраф ва [ундан] баҳраманд бўла олсам. Тамом.

УЧИНЧИ МАҚОЛАТ

1. *«Шавоҳид ун-нубувват» (Пайғамбарлик шоҳидлари)* – бу асарда Жомий пайгамбарлар ҳаётига оид маълумотлар ва ривоятларни келтиради.

2. *«Нақд ун-нусус» (Ҳужжатлар сараси)* – 1458 – 1459 й. да ёзилган бу асарида Жомий тасаввуфга оид Ибн ал-Арабий номи билан машҳур бўлган Мухйиддин Арабий (1165 – 1240)нинг фалсафий асарлигига шарҳлар беради.

3. *«Ашиъат ул-ламоат» (Порлоқ шувълалар)* – буюк суфий шоири Фахруддин Ироқий Ҳамадоний (1217 – 1289)нинг «Ламоат» асарига фалсафий ва адабий шарҳлардан иборат.

4. *«Фусус»* – Жомийнинг бу асари «Нақши Фусус» деб ҳам юритилади, Ибн Арабий фалсафасининг моҳиятини белгилаб берувчи 1229 й. Дамашқда ёзилган «Фусус ул-ҳикам» (Ҳикматларнинг нақшин қимматбаҳо тоши) номли асарига битилган шарҳлардан иборат.

5. *«Лавомеъ» (Ялтироқликлар)* – «Лавомеъ фи шарҳ ал-хамрия». 1470 – 1471 й. да яратилган Жомийнинг бу асари араб тасаввуф шоири Ибн ал-Фориз номи билан танилган Шарафуддин Умар ибн Али ал-Мисрий ас-Саъдийнинг (1181 – 1234 – 1235) машҳур «Май қасидаси»га шарҳлардир.

6. *«Лавоеҳ» (Равшанликлар)* – тасаввуф қоидалари шарҳига бағишланган.

7. Тоия рисоласи Ибн ал-Форизнинг «т» ҳарфи билан тугалланадиган қофияли байтларига шарҳлардан иборат.

8. *Рубоийёт шарҳи* – Жомий бу асарида ўзининг қарашларини талқин қилувчи рубоийларини йиғиб, уларнинг ҳар биридаги тимсолларнинг фалсафий моҳиятини очиб беради.

9. *Ибн Заррин ул-Уқайлий* – бу олим ҳақида маълумот топа олмадик.

10. Бу асар тасаввуф назарийтчиларидан Хожа Порсо лақаби билан машҳур бўлган Шамсиддин Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Маҳмуд ал-Ҳофиз ал-Бухорий (вафоти 1414й.)нинг ҳикматли сўзлари мажмуаси.

11. 1481 – 1482 й.да яратилган бу асарида Жомий Муҳаммад (с. а. в.) пайгамбарнинг 40 та ҳадисларининг маъносини рубоий шаклида баён этгандир.

12. Бу рисолада Жомий «вужуд» атамасини диний-тасаввуфий жиҳатдар шарҳлаб берган.

13. *«Маносики Ҳаж»* – Ҳажнинг қонун-қоидалари.

14. Бу рисолада ҳаж зиёратининг қоида ва маросимлари қаламга олинган.

15. *«Ҳафт Авранг»* (Етти тахт ёки Катта айиқ юлдузлар туркуми) – Жомий аввалига Низомий ва Хусрав Деҳлавийлар изидан бориб, «Хамса» яратишга киришади. Кейинчалик эса беш дoston қаторига яна икки дostonни киритади. Натижада етти китобдан иборат дostonларига «Ҳафт авранг» деб ном беради.

16. *«Силсилат уз-заҳҳаб» (Олтин занжир)* – Бу дoston 1472 й.да ғазнавийлар шоири Санойининг «Ҳадиқат ул-ҳақойиқ» (Ҳақиқатлар боғи) номли асари муқобаласида яратилган.

17. *«Тухфат ул-аҳрор» (Ҳимматлилар тухфаси)* – дoston номида Жомийнинг тариқат бобидаги пири Хожа Аҳрорга ишора бор. Асар фалсафий, ижтимоий ва дидактик масалаларга бағишланган 20 мақоладан иборат.

18. *«Субҳат ул-аброр» (покиза зотлар тасбиҳи)* – дostonда тасаввуф йўлидаги «мақомот» (ирфоний-маънавий ҳолатлар)лар тавсифи берилади. Лекин унда давлатни идора этиш усуллари ҳамда адолат ва эзгулик ҳақида ҳам илғор фикрлар илгари сурилади.

19. *Ҳулият ул-ҳула*» (*Безакли либослар*) – муаммо ҳақидаги рисола, уни «Рисолаи муаммойи кабир» (Катта (ҳолатдаги) муаммо ҳақидаги рисола). Яна Жомийнинг «Мутавассит» (Ўртача), «Сағир» (Кичик) ва шеърӣ йўлда битилган «Асғар» (Жажжи) каби муаммога бағишланган асарлари бор. Уларда муаммони тузиш, уни ечиш назарияси баён этилади. Кўринадики, бу шеърӣ формага қизиқувчилар кўп бўлган.

20. «*Муншаот*» (*Мактублар мажмуаси*) – Жомийнинг турли масалаларга бағишланган ва ҳар хил табақадаги одамларга ёзган, жумладан, Навоийга йўллаган хатлари жамланган асари.

21. «*Фотиҳат уш-шабоб*» (*Ёшликнинг бошланиши*) – Жомий лирик шеърларининг биринчи девони.

22. «*Воситат ул-иқд*» (*Ўрта ёшликнинг инжулари*) – Жомийнинг иккинчи девони.

23. «*Хотимат ул-ҳаёт*» (*Ҳаёт хотимаси*) – учинчи девон. Шарқ шеъриятида девонларга махсус номлар бериш анъанаси Хусрав Деҳлавийдан бошланади. Навоий ҳам ўз шеърларини тўплаб, тўрт девонга ажратган. Уларни алоҳида номлаб чиққан ва тўрт девонни яна бир умумий ном билан атаган.

24. *Фаридиддин Аттор* – Муҳаммад ибн Абубакр бинни Иброҳим (1119 – 1220) – машҳур форс шоири. Аввал табобат ва атторлик билан шуғулланган, кейинчалик дарвешлик ихтиёр қилган. «Мантиқ ут-тайр», «Илоҳийнома», «Тазкират ул-авлиё» ва бошқа асарлар муаллифи.

25. *Абу Абдураҳмон Суллаймий* (вафоти 1021 – 1022 й.) – Қуръонга кенг шарҳ битган, тасаввуфӣ асарлар ёзган олим, диний арбоб.

26. Бу китоб (яъни, «Нафаҳот ул-унс»)нинг ёзилиш тарихини улар қуйидагича ёзиб эдилар: 881 (1476 – 1477) йилда дарвешлар дўсти ва уларнинг мухлиси, ҳамма машғулотдан тўйган, фақирлик йўлида ботир Амир Низомиддин Алишер (арабча: Бу киши ўз хоҳиши ва ихтиёри билан давлат ва эътиборнинг аъло мартабасидан юз қайтариб, таслим ва ризо қадами билан фақирлик ва фонийлик йўлини қабул қилган) мандан кўнгилдан ўтган ва хотирда муҳрланган тарздагидек қилиб илтимос қилди. Бу билан қадимги орзу янгиланди ва илгариги хоҳиш кучга кирди ва таъкид даражасига етди. Бинобарин, чин ҳиммат ва холисона ният билан ўша истакни амалга оширишга ва топшириқни бажаришга киришилди. Илгариги яхши ахлоқ ва шафқатли ўқувчилардан маълумки (арабча: Аллоҳ авлиёларининг муқаддас руҳларини файзли қилсин!), бу тўплам – асарнинг мутасаддийси ва боисига муқаддас сағаналардан шайхларнинг нафас уфурлари етишгач ва уларни зиёрат қилувчи дўстлар жонига урилгач, уни «Нафаҳот ул-унс мин ҳазарот ул-қудс» деб номланди. Шоюд у хотир гўшасидан ўчмагай ва хайрли дуо билан ёдлангай!

27. а.: Аллоҳ унга (Муҳаммад алайҳиссаломга) хонадон аҳлларига, саҳобалари ва тобеларига салоту салом йўлласин!

28. «*Шавоҳид ун-нубувват*»... – Қаранг: учинчи мақолат 1-изоҳ.

29. Парчанинг мухтасар мазмуни. Жомий баъзи дин олимларининг китоблар ёзгани, хусусан, Ҳазрат Пайғамбар ва унинг нубуввати борасида китоблар битилгани ва у бундай асарларининг аксарини мутолаа қилгани ҳақида сўзлаб, яна шундай дейди: «Мен уларнинг баъзиларини мутолаа қилишга мушарраф бўлганимда, мутолаа фойдаси муҳаббатни йўқотмасликни ва пайравлик ҳавасини тақозо қилди. Менда уларни саралаш истаги пайдо бўлдики, улар фойдасидан бошқа мусулмонлар ҳам баҳраманд бўлсалар, айниқса ул азизларким, менда уларга нисбатан муҳаббат содиқлиги ва эътиқод самимийлиги бор ва унинг устига суфий шайхлар [шарҳи] ҳоллари баънидаги «Нафаҳот ул-унс мин ҳазарот ул-қудс»ни ёзишимни истаган эдилар (Жомий бу ерда Навоийни кўзда тутмоқда).

Шундай қилиб, ўша пароканда китоблардаги йўқолиб кетиши осон нарсаларни бир жойга жамъ қилиб, фойдали маслаҳатларки, форсийда ёзилиб эди, қисқача талқин билан ва турли сўзлар билан осонлаштирилган ҳолатга келтирилди. Тобеълар камоли тобеълик билан ҳосил бўлади ва камол шаҳодатлиги турличадир, дейилганига кўра, умматлардан зоҳир бўлган қаромат ва фазилатлардан аввал пайғамбарнинг баъзи мўъжизалари зикр этилди. Ул ҳазратнинг баъзи ҳамсуҳбатлари аҳвол ва асарлари (эргашган (тобиъин)лар ва уларга эргашганлар (табаъа тобеъинлар)дан) то суфийлар табақасигачаки, аҳволлари баёни қандай бўлса, шундайин тартибга солинди. Натижада у ҳазрат пайғамбарлиги хабарлар воситасида мўъжизалар навъида жойига қўйилдики, ҳеч саодатманд одамда янглишиш нотинчлиги қолмади. Модомики, бу асар ҳақиқат аҳли учун жавонмардлик тариқатининг порлоқ йўлида шубҳасиз қувват ва катта фойда етказа олади, агар уни «Шавоҳид ун-нубувват яқини аҳли ул-футувват» деб номланса, узоқ кетилмайди».

30. Соҳиб давлат (яъни, Навоий)ки, замонамиз унинг вужуди билан шарафлидир, унинг қадри даражаси ва ҳашамат мартабалари, подшоҳга яқинлигидан қатъи назар, фазл ва адаб бобидаги барча табиий ва ҳосил қилинган фазилатларга оид маънавий мадҳияларга қараганда шундай баланддирки, уни шеър билан таърифлансаю назм санъати билан тавсиф қилинса [арзийди]. Аммо шариф хотири одобилик фазилатини ва камтарликни [шу қадар] сингдирганки, ўзини шундай тоифа қаторига ўтқазган, бошқаларнинг эса, уни ўша даражада ҳисоблашлари ва улар сирасида санашларидан юқори кўтарган. Аммо, инсоф билан айтганда, қаердаки, ўша тоифа бўлса, у бошлиқдир, ҳар қачон шу даражадагилар номлари ёзилса, у дафтарнинг юқорисидадир.

Унинг номи инжуси шундай улуғдирки, назмининг ҳар тури унинг садафи бўла олур ва шеърнинг ҳар мақоми ундан шараф топа олур. Шеърдаги тахаллуси бу муаммода ҳам яширинганки, қайд қилинди. «Навоий» исмига муаммо:

Унинг номини тахаллусларда ҳеч ким топа олмайди,
Топувчилар лабида ундан бир наво билигини бас.

Агарчи унга табиий қуввати ва қобилияти кенглиги жиҳатидан ҳар икки хил шеър: туркий ва форсий муяссар бўлса ҳам, аммо туркий сари табъининг мойиллиги ортиқроқдир. Унинг ғазаллари у тилда ўн мингдан зиёда бўлиши керак. Низомий «Хамса»сига жавобан ёзган маснавийлари ўттиз мингга яқин (Жомий байтлар миқдорини назарда тутмоқда. Навоий «Хамса»си 25 615 байт ёки 51 230 мисраъдан иборат). Айтиш керакки, у тилда ундан аввал ҳеч ким шеър айтмаган ва назм гавҳарини тешмаган (Бу ерда Жомий бир мунча муболаға қилмоқда. Навоийдан олдин туркий тилда ижод қилган сўз санъаткорлари бўлган, буни Жомий яхши билган ҳам). Форсийдаги шеърлари жумласидан Хусрав Деҳлавийнинг «Дарёйи аброр» номли қасидасига жавоб тарзида айтилган асари бўлиб, кўп нозик маъно ва латиф хаёлларни ўз ичига олгандир. Матлаъи будир:

Подшоҳлар тожини безовчи ўтли лаъл,
Бошларида хом хаёлларни пиширувчи лахча чўғдир.

Баъзилар (Жомийнинг ўзи ҳақида сўз кетмоқда) Ҳижоз (яъни, Макка) сафаридан қайтганда табриклаб, бу рубоийни мактубда ёзган эди:

Эй мовий фалак, инсоф билан айттил,
Бу иккисидан қайси бири яхшироқ юриш қилди?
Тонготар (томондан) кўтарилган сенинг қуёшингми?
Ёки кунботар тарафдан чиққан менинг жаҳон кезувчи моҳимми?

Бошқа бир мактубда эса бу рубоий [ёзилган эди]:

Бу мактуб эмас, менинг дардларимни ранжпарвар кўнглимнинг оромидир.
Қайноқ дилим ва совуқ нафасим таскинидир,
Яъни менинг жаҳон кезиб юрган моҳимдан хабардир.

Яна янги мактубда бу рубоий [бор эди]:

Агар бутхонада бўлсам, сени сўзлайман,
Агар Маккада бўлсам, сени излайман.
Борлигингда рўпарангда бўлай,
Йўқлигингда кўнгил юзи сен тарафда бўлсин.

31. а.: Тангри соясини узайтирсин!

32. *Хутба* – китобнинг аввалидаги «ҳамд» – мақтов қисми.

33. «*Савониҳ*» – Аҳмад Ғаззолийнинг форс тилида ёзилган ишқ ҳолатлари баёнидаги рисоласи. Латиф ва гўзал наср билан назм омухта яратилган.

34. *Шайх Ёрали* – «Савониҳ»га шарҳ битганлардан кўринадиди.

У ҳақда маълумот тополмадик.

35. а.: Аллоҳга унинг неъматлари учун ҳамд бўлсин!

36. *Шарафуддин Али Яздий (вафоти 1454 й.)* – XV асрдаги буюк тарихчи олим. «Зафарнома» муаллифи. Унинг «Жулали мутарраз» (Нақшлар тикилган шойи) номли асари муаммо фанига бағишланган бўлиб, Навоий даврида машҳур бўлган.

37. «*таркиб*», «*таҳлил*», «*интиқод*» – муаммо қондасига оид атамалар.

38. Бу ерда сўз Жомийнинг китобни гўзал мазмун ва юксак бадиият билан таъминлагани ҳақида кетмоқда.

39. Шеърнинг мазмуни:

Ё Раб, бу гўзал ҳурлар рашкини уйғотувчини,
Ва бу жаннат боғининг гўзалини,
Ҳар бир ҳушёрнинг кўнгил ва кўзига,
Манзур бўлиш муваффақиятига эриштир.
Хусусан, бу фақирлик йўлидаги ботирга ҳам,
Ботирлигидан уни номи икки шер бўлган,
Улардан бири дин йўлидаги Худонинг шеридир,
Бошқасининг панжаси ҳам ов учун очидир.

40. а.: каминаи камтариннинг тухфаси сифатида.

41. Шеърнинг мазмуни:

Шоҳ ва аркони давлатга муборак [бу зот],
Арслон ҳайбатли ва шер савлатлидир.
Хусусан у мард йигит азалдан яна
Насаб ва исмда шер, яна шердир.
Мардлик жангалининг ботири бўлгани учун,
Жаҳон мардлари ичида номи икки шердир.
[Уларнинг бири] даврон қалъаларини қўпоровчидир,
Бири эса қулонларга панжа урувчидир.
Муаммо йўли билан ундан номини чиқардим,
Оддий одамлар ҳаёли ундан узоқдир.
Акс ҳолда фаҳму идрок нима қила оларди?!
Бу пок гавҳар юзларча қутичаларга яширингандир.

Шеърдаги табъи қилни қирққа ажратади,
У қилдан эса қалами учи шеър тўқийди.
Бу мушкин соч (яъни, шеърлар)дан кўнгилга тузоқ
У ширин шеърлардан кўнгилларнинг тилагини беради.
У биридан ошиқлар дили бандга илинади,
Бу бирисида эса гўзаллар лаби тотли табассум қилади.
Инсонларга нур иниши тугаган каби,
Бу равшан нафаслар унинг зикри билан охирга етди.
Тўғри, одамийлик коргоҳида,
Ундан бошқалар маҳрамлик йўлини кам топади.
У токи олам даврининг ҳадяси экан,
Нокаслар табъини шоду хуррам қилаверади.
Кўнгил олам Худоси билан бўлсинки,
Олам ҳадяси унинг ёдига келмасин.
Сўзни дуо билан тугатдинг,
Тилни афв сўрашга чоғла, эй Жомий!

42. *Олами сугро* – «кичик олам» деб суфийлар инсонни атаганлар.

43. *Олами кубро* – «катта олам» деб бу дунёни аташган.

44. яъни: бу мадҳиянинг давоми узун, мисол тариқасида бир неча байт келтирилди, холос.

45. Парчанинг мазмуни: Баъзи ой ва йил доирасидан четга чиққанлар зикрида ва баъзи хол нуқтасининг марказида ўтирганлар дуосида.

46. Шеърнинг мазмуни:

Соқий, узоқ йиллар турган майдан бер,
У эритилган ёқут ва суюқ лаълдан бер.
У майки, ундан дўстлар ичсинлар,
Бир-бирларига меҳру вафо кўрсатсинлар.
Ҳуркканларга ором берсин,
Кесилганларга пайванд бўлсин.
Дўст агар дўстга пайванд бўлса,
Орзуларнинг дарахти унумли бўлади.
Дўст – умид хазинасининг калитидир.
Дўст – абадий айшнинг хушхабарчисидир.
Мавжудлик мақсади дўстдан бошқа нима бўлиши мумкин,
Бу савдо ва фойда дўстдан бўлак ким учундир?
Ҳаётнинг аввалидан охиригача,
Бирор қуш дўстдек парвоз қила олмади.
Хусусан ошнолик боғидаги
Вафо шоҳида Навоий туради.
Яъники, Навоий лутф қилса,
Шикасталар дилини эркалайди.
Бу иш ўрнида бошқа иш бўлмайди.
Барча жаҳон дўстлари шу дўстга фидо бўлсин!

47. Маснавийнинг мазмуни:

Кел Жомий, умр бўйи машаққат чекиб,
Кўнглингдаги «Беш хазина»ни дунёга чиқардинг.
Сенинг бу «бешлигинг» шундай кучли панжа бўлдики,

Ундан дарё пўртанасининг қўли буралиб кетади.
Икки бошли қалам — ажаб аждаҳодирки,
Гавҳар хазиналарини тўкиб солади.
[Офатда] аждаҳо хазина олдидан жой олади,
Лекин хазина туғадиган аждаҳо кам топилади.
У аждаҳо сенинг муштингда хазина бўлди,
Унга илон бармоқларини чирмалаб олди.
Бу хазинадан илон гавҳарсочар бўлиб,
Бутун олам этагини гавҳарга тўлдириб юборди.
Қарасам хазина тортувчи қаламидан,
Бу ўтар дунё «Беш хазина» билан тўлибди.
У «бешлик»ларга сенинг «бешлигинг» қандай тенглашади?
Уларнинг бир хазинаси сенинг юз хазинангдан яхшимидир?
Айниқса «бешлик»ка қўл урган,
Ганжадан туриб шерга панжа урган.
Туркий тилда бир ажойиб нақш яралди,
Жоду дамлар лабига муҳр бўлиб босилди.
Бу қаламга фалак офаринлари бўлсин,
Чунки бу гўзал нақш ўша қалам туфайли яралди.
Форсий гавҳар эгаларига —
Форсча назм дуррларини терувчиларга раҳм қилди.
Агар у ҳам форсийда ёзганда,
Шоирларда сўз айтишга мажол қолмасди.
У мўъжизали назм мезонида
Низомий киму Хусрав ким бўларди.
У бошқа бир тилда сўз юритганидан
Ақл учун фарқ ажратиш имкони қолмади.
Қандай яхши, сенинг табъинг — сўз устозидир,
Қаламинг калиди — сўз очувчидир.
Равнақдан тўхтаган, хорлик
Бурчагидан ўрин олган [туркий] сўзга,
Сен бошқатдан обрў бердинг.
Уни ижод майдонига сурдинг.
Сенинг фикринг нури туфайли у сафо топти,
Лутфинг навосидан у наволи бўлди.
Мен бу назм дарахтини парвариш этарканман,
Юрак қони билан ҳосилга киритарканман,
Сенинг суҳандонлигингдан,
Илмий сўз юритишингдан бошқа сабаб йўқ [деб биламан),
Ваҳоланки, мен уни безаганимиз,
Ҳеч кимдан на эҳсон, на таҳсин истар эдим.
Бахилнинг эҳсонидан нима чиқарди-ю,
Нодоннинг мақтовидан нима келарди?!
Сўз лутфи билан сени мақтарканман,
Сени ўз билимим чегараси деб кўрсатдим.
Молу мартаба гарчи жонни парвариш қилса ҳам,
Сўз камоли ҳаммасидан юқорироқдир.
Бу кўҳна фалак бирданига айланишдан тўхтар ҳам,

Лекин жаҳон бор – сўз қолади.
Сўз ҳар қанча ва абадий боқий бўлмасин,
Хомушлик ажаб дилкаш ва жонга ёқимлидир.
Кел, эй соқий, бир дилкаш жом келтир,
Оловдек иссиқ ва тиниқ май келтир.
Токи у дилкаш жомга лаб қўяйлик,
Ҳамма қаламу дафтарларни оловга отайлик.
Кел, созанда, чангни тезлатиб юбор,
Чолғу мезроби билан куйни юксалтир.
Кўнгил қулогидан пахтани олайлик,
Бутун вужудни қулоққа айлантириб, дам олайлик.

48. *Имом Али Мусо ар-Ризо* (765 – 770/818) – саккизинчи имом, аввал Мадинада яшаган. 816 й.да Халиф ал-Маъмун уни Хуросонга келтиради ва «Али Ризо мин оли Муҳаммад» (яъни, Али Ризо Муҳаммад (с. а. в.) хонадони аҳлидандир) деган лақабни беради. 817 й. 24 мартда Марвда 33 минг одам қатнашган йиғинда уни валиаҳд деб эълон қилади. Имом Ризонинг номи тангаларда Маъмун номидан кейин зарб этила бошлайди. Ҳатто халиф Имом Ризога ўз қизи Ҳабибани никоҳлаб беради. Али Ризо қадимги Тус шаҳри яқинидаги Нукон деган қишлоқда тўсатдан вафот этади. Баъзи ривоятларга кўра, у анор, бошқаларига кўра узум еб заҳарланади. Маъмун гоят тантанали дафн маросими ўтказди ва жанозада ўзи имомлик қилади. Али Ризони Санобод деган жойдаги катта боғда Ҳорун ар-Рашид мақбараси ёнига дафн қиладилар. Кейинчалик бу ерда шаҳар пайдо бўлади ва унга Машҳад (яъни, шаҳид ўлганнинг қabri) номи берилади. Ҳозирги ҳолатдаги Имом Али Ризо мақбараси XIV асрда Улжайтухон томонидан бунёд этилган.

Алишер Навоий Имом Ризо мақбарасининг жануб томонида айвон қурдирган ва устунларнинг бирининг тепасига Ҳусайн Бойқаро номини нақшлаттирган.

49. а.: Унга Аллоҳнинг марҳамати ва мақтови бўлсин!

50. Парчанинг мазмуни: Кўринадики, бу камина аслий табиат ва туғма қобилият туйғули оқибати қутлуғ сўз санъати ҳукмлари ўқларининг нишонаси тушгани ва «ал-мутакаллим» деган улуғ ном сирлари жавоҳирларининг садафи бўлгани сабабли ҳеч қачон ўз вақтларини назм ва наср яратишдан фориғ топа билмади ва бўш қолдира олмади. Бинобарин, йил ва ойларнинг ўтиши, замон ва даврларнинг айланиши билан насрий асарлардан турли-туман рисола ва китоблар, маснавийлардан хилма-хил дафтарлар, қасида ва ғазаллардан алоҳида-алоҳида девонлар тўпланди. Бу вақтларда ҳижрий (йил ҳисобида) тўққиз юзга тўлишига уч йилдан ортиқ қолмаган (яъни 1491 й.) эди, дарвешлар дўсти ва мухлиси, балки улар дўст тутган ва ихлос қўйган:

Унинг дилига кечаги куннинг секин эмас, тез ўтиб кетгани [таъсир қилди),
Эртанги кун мақсади нима учун кеча ёки ўтган кундан жой олиши керак.

Миллат ва диннинг низоми – Алишер ўзининг шарафли ҳимматини кўрсатиб, сони учга етишган қасида ва ғазаллар девонини учта тоза писта мағзи бир пўст ичида парвариш топганидек, бир жилдга бириктирилса ва ҳар бириси бир исм билан номланса, бу билан дудмоллик аралашлик тўхматидан халос бўлинса, деб мендан илтимос қилди. Бинобарин, яратилиш вақтлари мулоҳазаси билан биринчи девон йигитлик пайтларида, тинчлик ва омонлик замони авваларида юзага келганлигидан «Фотиҳат уш-шабоб» (Ёшликнинг бошланиши) деб аталди. Иккинчи девон тирикчилик кунлари машаққатларининг ўрталарида тартиб топганидан «Воситат ул-иқд» (Боғланиш воситаси) деб номланди. Учтинчи девон ҳаёт охириларида тузилганидан «Хотимат ул-ҳаёт» (Ҳаёт хотимаси) деб исм берилди.

Аллоҳнинг марҳаматига умидворлик аёндирки, ҳамма азизларнинг номи яхши ишлари ва ёқимди сўзлари воситаси билан олам саҳифасида қолади.

Рубоий:

Бу жафоларга тўла фалак ҳеч қачон
Бизнинг номимизни борлик саҳифасидан ўчирмасин.
Чунки унинг абадийлиги дастлабки ўлимдан сўнг
Донишмандлар айтишича, иккинчи ҳаётдир.

Аллоҳ таоло Ҳақни айтади ва тўғри йўлга ҳидоят қилади. Бу пок Аллоҳ бизга кифоя ва энг яхши вакилдур!

51. «*Фаройиб ус-сигар*» (*Болаликнинг гаройиботлари*) – Навоийнинг биринчи девони.

52. «*Наводир уш-шабоб*» (*Ёшликнинг нодирликлари*) – иккинчи девон.

53. «*Бадоеъ ул-васат*» (*Ўрта яшарликнинг гўзалликлари*) – учинчи девон.

54. «*Фавойид ул-кибар*» (*Қариликнинг фойдалари*) – тўртинчи девон. Бу ерда Навоий Жомий маслаҳати билан ўз девонларини юқоридагича номлаб чиққанини ёзади. Лекин ана шу тўрт девонига бир умумий ном – «Ҳазойин ул-маоний» деб ном берганини қайд қилмайди.

55. *Устод Қулмуҳаммад* – Навоий давридаги моҳир созанда. «Мажолис ун-нафоис»да келтирилишича, гижжак, уд ва қўбузни жуда яхши чалган, рассом ва наққош бўлган.

56. *Бу Алишоҳ* – мусиқий илми устодларидан. Навоий унинг мусиқа назарийётига оид «Асл ул-васл» номли асарини тилга олади. Шоир Устод Қулмуҳаммадни Бу Алишоҳга таълим олиш учун тавсия қилган.

57. *Мир Муртоз, Абдуллоҳ Марворид, Биноий* – Навоий давридаги таниқли шоирлар ва мусиқий илм соҳасида назарий асарлар яратган ижодкорлар. «Мажолис ун-нафоис»да улар ҳақида маълумотлар келтирилган.

58. Бу ерда сўз Жомийнинг мусиқа ва унинг назарийёти ҳақидаги рисоласи устида кетмоқда. Жомийнинг бу асарини таниқли шарқшунос олим А. Н. Болдирев (1909 – 1993) рус тилига таржима қилган: Абдурахман Джами. Трактат о музыке. Ташкент, 1960.

59. Шеърнинг мазмуни:

Эй комил, доимо жоҳилдек давлатни ўйлайсан,

Мақсадинг мартаба – бойлик бўлгани учун сени комил эмас, жоҳил ҳисоблайман.

60. Шеърнинг мазмуни:

У гўзал дилдор дийдорини кўрсам кошки эди,

Кўзимни унинг оёғи тупроғидан равшан қилсам кошки эди.

61. Мусаддас бандининг мазмуни:

Дўст кўйини ватан қилсам кошки эди,

Унинг оёғи тупроғига юз суртсам кошки эди,

У баланд сарв ўз кўчасидан чиқса кошки эди,

Олам безаги [бўлган] юзидан парда кўтарса кошки эди,

У гўзал дилдор дийдорини кўрсам кошки эди,

Кўзимни унинг оёғи тупроғидан равшан қилсам кошки эди.

ХОТИМА

1. Бу ва кейинги Навоий тилга олган Жомий ва бошқа муаллифлар асарлари ҳақида юқорида изоҳлар берилди.

2. *Такбир* – Аллоҳни улуғлаб «Аллоҳу акбар», яъни «Аллоҳ улуғдир» иборасини айтишлик.

3. *Маломатия* – IX асрда Нишопурда пайдо бўлган таълимот.

Унга кўра уни қабул қилганлар ўзларининг малакаларини ошириш, юракларини покиза тутиб, сунний мазҳабга қатъий риоя қилишлари керак бўлган. Лекин уларнинг бу ҳаракат ва интилишларини ҳеч ким сезмаслиги, билмаслиги шарт ҳисобланган. Зоҳирда улар бошқалардан фарқ қилмасликлари ва ўзгалар уларга бирор бир маломат қилсалар хафа бўлмай, аксинча, бу билан фахрланишлари лозим бўлган. Жомий ўзини тасаввуфдаги ана шу мактабга мансуб деб билган.

4. *Музаффар барлос* – Ҳусайн Бойқаро амирларидан.

5. *Мажидуддин Муҳаммад* – Ҳусайн Бойқаро вазирларидан.

6. *Бугро* – лағмонга ўхшаган хамир овқат.

7. Шеърнинг мазмуни:

Менинг қулоғим Масиҳга ўхшаш малакдан сўради:

Ҳарам эшагининг ҳанграши хотирни ташвишга соладими?

8. *Султон Абусаид* – теурийлардан, Теутор ўғли Мироншоҳнинг набираси. 1451 й.да Мовароуннаҳр, 1467 й.дан бошлаб Хуросонда ҳукмронлик қилган. У вафот этгач, 1469 й. Ҳирот тахтини Ҳусайн Бойқаро эгаллаган.

9. (а.: Аллоҳ мулки ва салтанатини боқий қилсин!)

10. *Мавлоно Абулвосеъ*, *Мавлоно Аҳмад Пир Шамс* – Ҳиротдаги шоир ва алломалар. Жомий ва Навоийларнинг суҳбатдошларидан.

11. 898 й. муҳаррам ойининг 17- куни милодий ҳисобда 492 й. 8 ноябрга тўғри келади.

12. *Хожа Абдулазиз* – Ҳиротнинг машҳур табибларидан.

13. (а.: Аллоҳ мулкини боқий ва умрини узун қилсин!).

14. *Султон Аҳмад мирзо* – Ҳусайн Бойқаронинг нуфузли амирларидан.

15. *Музаффар Ҳусайн мирзо* – Ҳусайн Бойқаро ўғилларидан.

16. *Бикабегим (Ҳадичабегим)* – Ҳусайн Бойқаро хотинларидан энг эътиборлиси.

17. *Маҳдумзода* – Жомийнинг ўғли Зиёвуддин Юсуф кўзда тутилади.

18. *Султон Бадиуззамон мирзо* – Ҳусайн Бойқаронинг тўнғич ўғли.

19. (а.: Аллоҳ таоло шафқат соясини дўстлар айрилиғи устида то қиёмат абадий қилсин.)

20. *Ҳуруф роқими* – ҳарфларни ёзувчи, демакдир. Навоий бу ерда ўзини кўзда тутмоқда.

21. *Ҳусайн Воиз* – Ҳиротнинг машҳур олими, шоири ва нотқи. «Мажолис ун-нафоис»да алоҳида ҳурмат билан тилга олинади.

22. «Кошифи сирри Илоҳ» – У Аллоҳ сирларини кашф этувчи, демакдир. Бу иборанинг араб ёзувидаги ҳарфлари йиғиндисидан абжод ҳисобида 898/1492 й. чиқади.

Таърихнинг мазмуни:

Ҳақиқат конининг гавҳари, маърифат дарёсининг дурри,

Ҳаққа етишди ва дилида бошқа нарса йўқ эди.

Илоҳий сирнинг кашф этувчиси эди, шу сабабдан шаксиз, Вафоти таърихи «кошифи-сирри илоҳ» бўлди.

23. Марсиянинг мазмуни:

Ҳар дам осмон анжуманидан янги бир жафо келади,

унинг ҳар бир юлдузи янги бир балонинг доғидир.

Кундуз ва кеч унинг кийими кўк ва қорадир,
кечаси бошқа аза ва кундузи бошқа азадир.

Балки ҳар лаҳза йўқлик даштидан аза келади,
ҳар дам ажал гуруҳидан янги бир фано гарди келади.

Дунё бир мотамхонадирки, унинг ҳар тарафидан,
бошқа бир оҳнинг дуди ва бошқа нолаю вой келади.

Унинг оҳи дилга қоронғулик орттиради,
нолаю войи жонга янги қайғу солади.

Бу боғнинг гули мотамзадалиқдан юз пора бўлди,
ҳар бирининг либоси қуйган, бошқасининг эса тўни (қуяди).

(Бу боғнинг) суви заҳар, ҳавоси бадбўй, не ажабки,
бу манзилда ҳар кун бошқа вабо бўлади.

Дил аҳллари поклик гулшани томон (кетмоқ) истадилар,
чунки у ерда оби ҳаво бошқачадир.

Эътиқод эгалари наздида бу ўткинчи дунё
жой эмас, бу тоифанинг асли жони бошқа ердадир.

Шу сабабли азал майининг масти жомлик ориф,
сархушлик билан фано саройидан (чиқиб) ватан томон кетди.

* * *

Эй илоҳий қурб маҳрамгоҳи ҳарамидан жой олган,
сенинг қизиқишинг жаннат боғи томон бўлармиди?!

Ер ҳарамидан малаклар мамлакатига сайр
қилганингда, малак гуруҳи анжуманига ғавғонг тушди.

Поклик ҳарами тўтилари сенга юракдан
муштоқлар, дўстлик чамани булбуллари сенга жондан шайдолар.

Қазо кимёғари бошқа қуёшни чиқарди,
(зероки) сиймойинг равшанлиги осмонга таъсир қилди.

Тўққиз фалак чарх уриб атрофингга келишди,
гўё ҳар бирининг бошида сенинг савдойинг бор эди.

Арвоҳлар оламига шунинг учун (ҳам) ғавғо тушдики,
руҳпарвар нозик фикрларингни жон билан ёзсинлар.

Қутблар руҳи истиқболингга келишди,
автодлар жони хоки пойингга йиғилишди.

Сени қўлма-қўл (қилиб) шундай бир жойга олиб боришдики,
бу ғам маконида ҳам у жойни хоҳлар эдинг.

Сен ҳақиқий мақсадга эришдинг,
(лекин) қиёматгача жаҳонда доду фарёдинг қолди.

Сенинг фироқингда ғамзадалар дили ғамгин қолди,
шунинг учун мотамзадалар мотамхонасининг бурчаклари зулматда қолди.

* * *

Сен кетдингу жаҳон халқининг дили зор қолди,
қиёматгача фироқингга гирифтор қолди.

То абад куйганлар дилининг оҳидан,
бу айланувчи гумбаз хумида тутунлар қолди.

Ҳақиқатга етишмоқчи бўлганлар комил муршидсиз қолди,
(уларнинг) юзларча мушкуллари ҳал бўлмай шундайин қолди.

Художўйлар сулукига сендан комиллик етишиб турар эди,
равишларида ожизлигу атворларида нуқсонлар қолди.

Сенинг нуринг олимлар учун дарс машъали бўлди,
машъал ўчди ва қиёмат кунигача кеча қоронғу қолди.

Динга юз халал етишди ва диндорларнинг
тасбеҳи синиб, кафтида зуннор ипи қолди.

Ҳақ сирри пинҳон пардасининг ортига яшириниб,
сирлар хазинаси кўз ёши лойи билан сувалиб қолди.

Наинки юз алам тикани эрклилар танига қадалди,
(балки) икки юз ситам юки яхшилар танида қолди.

Толиблар фано йўлининг raviшини қўлдан
бердилар, ҳар бири юз хаёл пардаси ортида қолди.

Сенинг вафотинг туфайли даврда не чоғлиқ зилзилалар рўй берди,
у зилзиладан исломга қанчалик халаллар етишди.

* * *

Бу азадан ҳамма оламда на гадо қолди, на шоҳ,
улар сенинг мотамингда икки юзлаб нолаву оҳ чекдилар.

Булутдек ўкириб, нола тортиб,
карам қуёши – илоҳ қўланкаси тобутинг устига соя ташлади.

Агар муяссар бўлса у ҳам наъшингни елкага олиб,
куйган мен каби мозоргача ҳамроҳ бўлар эди.

Жаҳон подшоҳлари тўнларини чок қилиб,
тобутинг олдида қаттиқ қайғу билан қадам ташладилар.

Жаҳон мағрурлари тобутинг остида паст бўлиб,
ҳаммалари йиғлаб, сенинг юкингни букчайганича элтиб бордилар.

Тобутинг ҳар пояси бир улуғ зот (қутб) елкасида,
лекин тўрттовлари ҳам «афсус» дея дод солиб йиғладилар.

Бир оламини бошқа бир оламга олиб бориш,
бундайин огоҳ юк ташувчилардан бошқага мумкин эмас.

Улкан бетоқатлик юз бердики, шунча кўп кўзлар
билан ҳам айланувчи осмон ўша томонга қарай олмади.

Гарчи тунинг нур билан ойдиндек оппоқ эса-да,
лекин ҳеч ким бундай қора тунни кўрган эмас эди.

Намозингга минглаб кишилар тўпланди,
юз минглаб малаклар ҳавода саф тортдилар.

* * *

Ҳамма фиғон тортиб, дилини чок қилиб, сени олиб
бордилар, тупроқ кўксига хазинадек сени жойладилар.

Муридлар гуруҳидаги ҳамманинг дили чок,
ҳар бири сени шу чок бўлган дилига тортмоқчи бўлди.

Жаҳон покларининг бошлиғи эдинг, шунинг учун (ҳам) пок Тангри,
пок (қилиб) яратди сени-ю, яна пок олиб кетди.

Висол дарёсига чўмдинг, ҳиммат кўзида
сенга жаннат — гулхану туби (дарахти) бир хашакдек туюлади.

Сенинг пок руҳинг тўққизинчи осмонга шошилди,
бинобарин, танинг ер остида қолса, сенга незарар?

Ҳамма жаҳон покларининг пок танига,
сенинг пок танингга осмондан етишган (нарсалар) етишди.

Фалак сен каби нодир хазинадан баҳра олиш учун эмас,
балки сени яхши сақлаш учун тупроққа яширди.

Маъноларни идрок этишликда сен ақли расо эдинг,
шунинг учун идрок сен ҳақингда ақл юрита олмайди.

Гарчи ёронлар қисмати сенга зорлик ва (қайғунгда) ғамгинлик экан,
лекин мен ғамгиндек, бирор зор бўлмаса керак.

Улуғлар Махдум келадилар, деб саф тортишди,
мухлисларни юзингни кўришдан маҳрум қилма.

* * *

Дўстлар, ҳамма фанда олам яғонаси қани?
одам болалари жинсидан энг афзали, энг сўзга чечани қани?

Орзуи биёбонида халойиқ ҳалок бўлди,
ҳамманинг давоси бўлган Масиҳо нафасли Хизр қани?

Дўстларнинг дили фироқинг тиғидан юз яра бўлди,
яхши хулқи ҳаммага малҳам бўлган (одам) қани?

Ҳужра бўш ва китоб варақлари тўзиб қолди,
ҳужра эгаси қани? Уларга қаровчи қани?

Ғамзадалар бошида ўзини ўлдиришдан бошқа фикр йўқ,
уларга таскин берувчи ва буларга ғамкашлик қилувчи қани?

Қалам юзини қора қилиб, сийнасини чок айлаб,
олимлар олими, бўлган менинг эгам қани?

Хуросонда ҳеч кимни хурсанд деб бўлмайди,
ер юзида топилган кишининг хуррами қани?

Бу мотам фақат зоҳидлик хонақоҳига тушмади,
фонийлик дунёсида ҳам мотамдан бошқаси қани?

Қолган умрни фонийликда ўтказишга аҳд қилдим,
бу кўҳна дунёда боқийлик аҳдининг маҳкамлиги қани?

Ишқибозлар қайғудан дилга ўт солдилар,
жон фидо қилувчилар ҳам бу ғам ўтидан куйдилар.

* * *

Эй узундан-узоқ сафарга равона бўлган,
бу хилдаги сафарга кимки чиқди – яна қайтмади.

Наинки қалам учидаги сеҳрни яна боғладинг,
балки тил банди билан жаҳондан мўъжизани олиб кетдинг.

Пок нафасингни бошқа бирор кимсадан топиб бўлмайди,
чунки пайғамбардан кейин ҳеч ким ваҳий билан имтиёз топмади.

Шоҳнинг жонида сенинг ҳижронинг ўтидан ёнғин қолди.
Қулларнинг юз пора дилида ғамингдан эриб сув бўлиш қолди.

На шоҳ, на қул, балки дунёда қиёмат кунигача,
ҳар ким турса, сенинг мотамингда фарёд қилади.

Гарчи юзингни васл пардаси билан яширсанг-да,
izzat ва ноз ҳарамида то абад жилва қилгайсан.

Нурларга тўла руҳингдан мадад етказгайсан,
чунки сендан жудоликда кўп эътиқод эгалари харобдирлар.

Жаҳонда юз қарн (аср) яшаган кимсани ҳам афсун билан
ўйин кўрсатувчи фалак жаҳондан узиб олади.

Эй рафиқлар, ҳаммининг иши оқибати шундайдир,
охирнинг фикрини бошдан қилиш яхшидир.

Маъно шоҳининг сурати агар шундай бўлса,
қиёматгача сурат билан маъно шоҳига омин бўлгай!

МУНДАРИЖА

Девоний Фони
(Нашрга тайёрловчи С.Рафиддинов)

Ғазалҳо	6
Мусаддас	559
Марсия	562
Муқаттаот	569
Рубоийёт	583
Таърихҳо	596
Муаммиёт	601
Луғаз	636
Қасоид	641
Фусули арбаа	697
Муфрадот	715

«Хамсат ул-мутаҳаййирин»
(Нашрга тайёрловчилар С.Ғаниева, С.Рафиддинов)

Хамсат ул-мутаҳаййирин	735
«Девоний Фони» изоҳлари	799
Айрим сўз ва тасаввуфий истилоҳлар шарҳи	812
«Хамсат ул-мутаҳаййирин»нинг изоҳ ва таржималари	831

УДК 821.512.133
84 (5Ў)1
Н14
ББК 84 (5Ў)1

*Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг
Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти
Илмий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган.*

Нашрга тайёрловчилар:

Ҳамид Сулаймон, Сайфиддин Рафиддинов, Суйима Ғаниева

Масъул муҳаррир
Иброҳим Ҳаққул

Тақризчи:
Рўзибой Қурбонов

ISBN 978-9943-03-375-7

© Ғафур Ғулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий уйи,
2011 й.

Адабий-бадиий нашр
АЛИШЕР НАВОИЙ
Тўла асарлар тўплами

Ун жилдлик
Бешинчи жилд

Девоний Фонй
Қасоид
Муфрадот
Хамсат ул-мутаҳаййирин

Китоб безаклари ва макетини
Анатолий Бобров ва Шухрат Мирфаёзов тайёрлади

Нашр учун масъуллар: *Лазиз Тангриев, Илҳом Зойиров*
Муҳаррир *Илҳом Зойиров*
Бадиий муҳаррир *Акром Баҳромов*
Техник муҳаррир *Татьяна Смирнова*
Саҳифаловчилар: *Умида Валижонова, Акмал Сулаймонов*

Нашр. лиц. № 154. 14.08.09. Босишга 12.07.2011 й.да рухсат этилди.

Бичими 70 x 100 $\frac{1}{16}$. Таймс гарнитураси. Офсет босма.

69,33 шартли босма тобоғи. 23,5 нашр тобоғи.

Адади 3000 (1-завод 1000) нусха. 80 – 2011 рақамли шартнома.

311 рақамли буюртма. Баҳоси шартнома асосида.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг
Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи босмахонасида чоп этилди.
100128. Тошкент. Шайхонтоҳур кўчаси, 86.

Бизнинг интернет манзил: www.iptdgulom.uz
E-mail: iptdgulom@sarkor.uz

Навоий, Алишер.

Тўла асарлар тўплами: 10 жилдлик / А.Навоий; ЎзР ФА, А.Навоий номидаги тил ва адабиёт ин-ти. – Т.: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011. – 860 б.

Ж.5 : Девоний Фони. Қасоид. Муфрадот. Хамсат ул-мутаҳаййирин – 860 б.

ББК 84 (5ў)1